This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

No 1270
4 B
R 5

108. c. 1.

DOMI NUS ILLU MINA TIO MEA

Taylor Institution.

1895.

The Author of the History of Sweden was:

Sven Lagerbring (of Brunel)

Swea Rikes Historia,

Ifrån de äldsta tider Til De närvarande.

Förſta Delen,

Som

Innefattar Rikets öden, ifrån des början til år 1060.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Carl Stolpe, och på des förlag,
År 1769.

Kongl. Maj:ts
Och
Sweriges Rikes
Högstbetrodde Man och Råd, Lunds Academie Cancellerare, Riddare och Commendeur
af Kongl. Maj:ts Orden,
Den Högwälborne *Baron*,
Herr GUSTAF ADOLF HJÄRNE.

LIBRARY OF THE TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
5 - JUN. 1935
OF OXFORD

Nådige Herre!

Eders Excellences högt upplysta ögon underkastas denna Första Del af Swea-Rikes Historia, i den wördsamma förhoppning, at min dristighet intet onådigt uptages. Det är wål ej möjeligt, at anföra något nytt uti så urgamla händelser, om ej det kan anses för nytt, at man intet inbillat sig weta det, man intet wet. Fordna tidens mörker tillåter okunnighet i många mål, som intet bör ursäktas wid andra omständigheter: och den, som intet är med tilförlåtelige underrättelser försedd, då han ärnar skrifwa om nyare tider,

tider, gjör til åfwentyrs länge större upbyggelse, om han skrifwer intet, än då han med stympade underrättelser förställer och wanhedrar sanningen. Det kan ock wara, at jag åfwen gjordt försiktigare, om jag lämnat utarbetandet af Swenska Historien til wärdigare Författare. Ingen ting hade warit lättare, och ingen ting mera öfwerensstämmande med hushålningen. Men åstundan likwäl at göra något, då man utan klander hade kunnat göra intet, torde dock förtjena någon bewägenhet. Och om Eders Excellence täckes anse med nåd detta ringa försök, gör jag mig ock försäkrad om almänhetens bifall. Arbetet är imedlertid öfwerensstämmande med min plikt och sysla. Blifwer frukten därutaf någorlunda swarande emot min önskan, lär jag altid uti Eders Excellence kunna wörda en Hög och Nådig Förman, då jag ock hoppas at städse få den nåden, at blifwa räknad ibland

Eders Excellences

Lund d. 23 Junii, 1769.

Allrådmjukaste Tjenare.
SVEN BRING.
Lagm.

Inne-

Innehållet
Af
Första Delen.

		Sid.
Inledningen, om gamla Swenska Historiens Trowärdighet och äldsta tideräkning		1.
Capitlet 1.	Sweriges äldsta inbyggare och Forniotherska släkten	30.
Cap. 2.	Om Odens ankomst	52.
Cap. 3.	Ynglingiska Konunga Ätten	74.
Cap. 4.	Iwar Widfadme och Efterkommande til Bråwallaslag	127.
Cap. 5.	Sigurdska Släkten från Sigurd Ring til Emund Gamle	145.
Cap. 6.	Ätkilliga Herrar och Män, som under de sista Konungar warit namnkunniga	281.
Cap. 7.	Swea Rikets fordna gräntsor, länder och tilhörigheter,	301.
Cap. 8.	Om Fylkis Konungarna	333.
Cap. 9.	Konungaruas makt och myndighet	351.
Cap. 10.	Swenska Folket i almänhet, des fördelning och sammankomster wid större och mindre Riksmöten	370.
Cap. 11.	Almänna Landshushållningen, Lagskipandet och Förswarswärket	382.
Cap. 12.	Enskylta Hushållningen, Åkerbruk, Fiskeri, Handtwärk och Handel	406.

			Sid.
Cap.	13.	De Gamlas lefnadssätt, bygningar, husgeråd, kläder, gästbud, giftermål och begrafningar	428.
Cap.	14.	De fordna Swears wetenskaper och witterhet	449.
Cap.	15.	Gudalära och Gudstienst	482.
Cap.	16.	Christna lärans början och fortplantande i Swerige	498.
Cap.	17.	Om de Utflyttningar, som skedt från Norden	540.

Anledningen;

Om

Den gamla Swenska Historiens Trowärdighet, och äldsta Tideräkning.

§. 1.

Tar man aldrig så litet wil kasta ögonen på Swenska Historien, finner man, at den stiger til en ganska hög ålder, och at man går tilbaka långt för Christi Födelse, då man wil uptekna Landets och Folkets fordne Märkwärdigheter. Detta kan förekomma en eftertänksam Läsare betänkeligt, och snart sagt otroligt, när man intet har med upmärksamhet prösvat Trowärdigheten, af de Skrifter och Handlingar, på hwilka dessa berättelser äro grundade. Hos de gamle Greker och Romare finnes ganska litet om wåra Nordiska orter anteknat. Men däremot finnas många Nordiske och i synnerhet Isländske Sagoskrifware, hwilka nog kunna ersätta bristen, af de förras felande witnesbörd. Deras anseende och wärde bör undersökas.

No 1270 & 5
403
108. c. 1.

1875.

The Author of this History of Sweden was:

Sven Lagerbring (cf Brunet)

Swea Rikes Historia,

Ifrån de äldsta tider

Til

De närwarande.

Förſta Delen.

Som

Innefattar Rikets öden, ifrån des

början til år 1060.

STOCKHOLM,

Tryckt hos Carl Stolpe, och på des förlag,

År 1769.

Kongl. Maj:ts
Och
Sweriges Rikes
Högstbetrodde Man och Råd, Lunds Aca-
demiæ Cancellarius, Riddare och Commendeur
af Kongl. Maj:ts Orden,
Den Högwälborne *Baron*,
Herr GUSTAF ADOLF HJÄRNE.

LIBRARY OF THE TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
5 - JUN. 1935
OF OXFORD

Nådige Herre!

Eders Excellences högt upplysta ögon underkastas denna Första Del af Swea-Rikes Historia, i den wördsamma förhoppning, at min dristighet intet onådigt uptages. Det är wäl ej möjeligt, at anföra något nytt uti så urgamla händelser, om ej det kan anses för nytt, at man intet inbillat sig weta det, man intet wet. Fordna tidens mörker tillåter okunnighet i många mål, som intet bör ursäktas wid andra omständigheter: och den, som intet är med tilförlåtelige underrättelser försedd, då han ämnar skrifwa om nyare tider,

No 1270
4 B
Rs 5

108. c. 1

DOMI NUS ILLU MINA TIO MEA

Taylor Institution.

1895.

The Author of this History of Sweden was:

Sven Lagerbring (of Brunet)

Swea Rikes Historia,

Ifrån de äldsta tider Til De närwarande.

Första Delen,

Som

Innefattar Rikets öden, ifrån des början til år 1060.

STOCKHOLM,

Tryckt hos Carl Stolpe, och på des förlag,

År 1769.

Kongl. Maj:ts
Och
Sweriges Rikes
Högstbetrodde Man och Råd, Lunds Academiæ Canceller, Riddare och Commendeur
af Kongl. Maj:ts Orden,
Den Högwälborne *Baron*,
Herr GUSTAF ADOLF HJÄRNE.

LIBRARY OF THE TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
5 - JUN. 1935
OF OXFORD

Nådige Herre!

Eders Excellences högt upplysta ögon underkastas denna Första Del af Swea-Rikes Historia, i den wördsamma förhoppning, at min dristighet intet onådigt uptages. Det är wäl ej möjeligt, at anföra något nytt uti så urgamla händelser, om ej det kan anses för nytt, at man intet inbillat sig weta det, man intet wet. Fordna tidens mörker tillåter okunnighet i många mål, som intet bör ursäktas wid andra omständigheter: och den, som intet är med tilförlåtelige underrättelser försedd, då han ärnar skrifwa om nyare tider,

tider, gjör til åfwentyrs långt större upbyggelse, om han skrifwer intet, än då han med stympade underrättelser förställer och wanhedrar sanningen. Det kan ock wara, at jag åfwen gjordt försiktigare, om jag lämnat utarbetandet af Swenska Historien til wärdigare Författare. Ingen ting hade warit lättare, och ingen ting mera öfwerensstämmande med hushålningen. Men åstundan likwäl at göra något, då man utan klander hade kunnat göra intet, torde dock förtjena någon bewågenhet. Och om Eders Excellence täckes anse med nåd detta ringa försök, gör jag mig ock försäkrad om almänhetens bifall. Arbetet är imedlertid öfwerensstämmande med min plikt och syfte. Bliswer frukten därutaf någorlunda swarande emot min önskan, lät jag altid uti Eders Excellence kunna wörda en Hög och Nådig Förman, då jag ock hoppas at städse få den nåden, at bliswa räknad ibland

Eders Excellences

Lund d. 23 Junii, 1769.

Allrådmjukaste Tjenare.
SVEN BRING.

Lagr-

Inne-

Innehållet
Af
Första Delen.

		Sid.
Inledningen, om gamla Swenska Hiſtoriens Trowärdighet och äldſta tideräkning		1.
Capitlet 1.	Sweriges äldſta inbyggare och Forniotherſka ſläkten	30.
Cap. 2.	Om Odens ankomſt	52.
Cap. 3.	Ynglingiſka Konunga Åtten	74.
Cap. 4.	Iwar Widfadme och Eſterkommande til Bråwallaſlag	127.
Cap. 5.	Sigurdſka Slächten från Sigurd Ring til Emund Gamle	145.
Cap. 6.	Åtſkilliga Herrar och Män, ſom under de ſiſta Konungar warit namnkunniga	281.
Cap. 7.	Swea Rikets forna gränſor, länder och tilhörigheter,	301.
Cap. 8.	Om Fylkis Konungarna	333.
Cap. 9.	Konungarnas makt och myndigher	351.
Cap. 10.	Swenſka Folket i almänhet, des förvelning och ſammankomſter wid ſtörre och mindre Riksmöten	370.
Cap. 11.	Almänna Landshushållningen, Lagſkipandet och Förſwarswärket	382.
Cap. 12.	Enſkylta Hushålningen, Åkerbruk, Fiſkeri, Handtwärk och Handel	406.

Cap. 13. De Gamlas lefnadssätt, bygningar, husgeråd, kläder, gästbud, giftermål och begrafningar . . . Sid. 428

Cap. 14. De fordna Swears wetenskaper och witterhet 449

Cap. 15. Gudalära och Gudstienst . . . 482

Cap. 16. Christna lärans början och fortplantande i Swerige 498

Cap. 17. Om de Utflyttningar, som skedt från Norden . 540

Inledningen;

Om

Den gamla Swenſka Hiſtoriens Trowärdighet, och äldſta Tideräkning.

§. 1.

Gär man aldrig ſå litet wil kaſta ögonen på Swenſka Hiſtorien, finner man, at den ſtiger til en ganſka hög ålder, och at man går tilbaka långt för Chriſti Födelſe, då man wil uptekna Landets och Folkets fordne Märkwärdigheter. Detta kan förekomma en eftertänkſam Läſare betänkeligt, och ſnart ſagt otroligt, när man intet har med upmärkſamhet pröfwat Trowärdigheten, af de Skrifter och Handlingar, på hwilka deſſa berättelſer äro grundade. Hos de gamle Greker och Romare finnes ganſka litet om wåra Nordiſka orter anteknat. Men däremot finnas många Nordiſke och i ſynnerhet Isländſke Sagoſkrifware, hwilka nog kunna erſätta briſten, af de förras felande witnesbörd. Deras anſeende och wärde bör underſökas.

§. 2.

Den namnkunnige Lagmannen på Island Sturleſon är twifwels utan den förnämſte, af alla wåra gamla Häfdeteknare. Tiden, på hwilken han lefwat, är nog bekant, emedan han blef ihjälſlagen uti et upror på Island, wid år 1241. Hans trowärdighet hafwer warit öfwer alt twifwelsmål, ſå at han icke allenaſt hos Swenſka, Danſka och Norrſka, utan ock hos andra Auctorer wunnit et oödeligt anſeende (1). När man öfwerwägar hans omſtändigheter, finner man, at hans utſaga bör äga et wälförtient witsord, i ſynnerhet uti Swenſka, Danſka och Norrſka ſaker. Han lefde uti en ſtï Republik, utan någon förbindelſe af undergifwenhet, ſom kunde förmå honom, at berätta annat, än det han trodde wara ſant. Wid år 1219 for han til Norrige, hwar han ſig länge uppehållit, och warit ſåſom Skald hos Skule Jarl och andra flera, och utom deß är han brukad af Konung Håkan Håkanſon uti wigtiga ärender, (2). En mogen inſigt lyſer öfwer alt i hans ſkrifter, ſå at man har ſkälig ordſak, at hwila uti en ſådan mans witnesbörd. Man tror Livius, ſom ſkrifwit Romerſka Hiſtorien, ändſkönt han anför omſtändigheter, hwilka tildragit ſig för mer än ſjuhundrade år för hans tid, i den billiga förtröſtan, at han troget följt äldre ſkrifter och handlingar, faſt de nu intet äro til fångs. Hwarföre får intet Sturleſon njuta ſamma rätwiſa.

(1) Om wår Sturleſon yttrar ſig Th. S. Bayer uti ſin Diſſertation om Waregerna, uti Acta Petropolitana T. 4. p. 292. De Regibus Suioniæ Snorro Sturlæus, quo viro omni in memoria gravior integriorque Autor, meo quidem ſenſu ac judicio, non exſtitit.

(2) Wormius, uti Företalet til Norrſka Krönikan, och Peringſkiöld uti Företalet til Heims Kringla.

§. 3.

Wil man ſäga, at Livius haft trowärdiga ledare, ſå är det aldeles ſant. Men den äldſte Romerſke Hiſtorieſkrifware är Fabius Pictor, ſom lefde under det andra Puniſka kriget, och blef ſkickad til Oraklet i Delphi i Grekeland, efter Cannenſka ſlaget, 537 år efter Roms grundande, och är han alſå nog aſſkild ifrån de äldſta tiderne; men detta har hwarken betagit Fabius eller Livius ſitt wärde. Äldre Skribenter hafwa äfwen wiſat Sturleſon wägen. Are Frode eller den Wiſe, född på Island år 1068,

har

har warit den förſte af Islands-boarne, ſom, på gamla Skandiſka ſpråket, författat och ſkrifwit Fornſagor. Sämunder, ſom är tolf år äldre, än Are, har och ſkrifwit åtſkilligt, utom åtſkilliga yngre. Sturleſon gifwer ſielf up de källor, utur hwilka han hämtat ſin Hiſtoria. Han nämner Are Frode, widare beropar han ſig på Thiodolfer från den Hwin, ſom war Harald Harfagers Skald, och lefde i nionde århundrad, därnäſt nämner han gamla Släktregiſter, Langfedgatal och Kynqwiſlor, gamla Wiſor, och gamle mäns Berättelſer, ſå at han icke en gång kan miſstänkas, för bedrägeri.

§. 4.

Men man bör ock kan hända underſöka, huruwida de ledare, Sturleſon följt, kunna gifwa ljus i de längſt aflägna tiderna. Med det Langfedgatal, ſom Sturleſon ſig här åberopar, förſtås egenteligen den Förteckning, på de forna Swenſka och Danſka Konungar, hwilken uti åtſkilliga gamla handſkrifna böcker förwaras. Afſkrifterna komma alleſamman öfwerens, hwad Swenſka Konunga-längden beträffar. Are Frode har gifwit oß en aldeles lika förteckning, i anſeende til Ynglinga-ſlägten, uti ſina Schedæ p. 76. Thiodolfer lämnar oß en dylik Atteräkning, hwilken ock ſtadfäſtes af Jundin Noregur. Det ſer altså ut, ſom denna förteckning har all den trowärdighet, ſom kan åſtundas. Thiodolfer upräknar en längd af tretio Atteleder ända til Oden, af hwilka de tjugufyra förſta angå Swenſka Konungarne af Ynglinga-Ätten. Wil man tro, at deßa Konungars ſläktlinia intet warit ſkrifwen, utan blott genom minnet bibehållen, kan det ock wara troligt. Större delen af Ynglingarne woro lagde i hög wid Upſala; det war då ingalunda obegripeligt, huru man kunde bibehålla deras namn, när man af ſielfwa högarna därom kunde påminnas. Uti nionde århundrad wiſte man, hwar alle Ynglingarne woro begrafne, ty Thiodolfer upräknade dem, och deras Lägerſtällen, uti ſin Skaldeſång. Något när wid ſamma tid gick man neder uti Freys hög, för at ſöka Kaſter, ſom uti denna Konungens lefwerne ſkal widare omtalas. Om man nu wetat, uti hwilken hög Frey war lagd, mer än niohundrade år efter des död, hwarföre ſkal man då tro, at wåre förfäder bortglömt, uti hwilka högar de gudra Konungars aſka hwilade. Således kunde åminnelſen af wåra *gamla* Konungar ſäwen utan ſkrift förwaras uti långliga tider. Men *detta* oaktadt, är det aldeles obewiſt, at Skriftkonſten warit aldeles okunnig

för wåra fordna landsmän. Wil man intet tro, at Öden införd Runor, wet man wärkeligen intet, när man börjat skrifwa här i Norden. At man skrifwit bref uti Swerige uti det nionde århundrad, är oemotsägeligit af Rimbertus (1). Så at man därutaf kan och bör sluta, at Skrifkonsten i wår Nord, är äldre än Christendomen. Antingen man då brukat Runor eller andra bokstäfwer, gör oß aldeles lika mycket. Wåra förfäders urgamla resor til England och andra orter, som woro under Romerskt Herrawälde, hafwa snart nog kunnat gifwa begrep om skrifwande, om man intet wil blifwa wid den gamla meningen, at konsten af Öden blifwit införd.

(1) Rimberti witnesbörd uti Ansgarii Lefwerne C. II. lyder så. Peracto itaque apud eos (Suiones) altero dimidio anno, præfati servi Dei, cum certo suæ legationis experimento, et cum literis, regia manu more ipsorum deformatis, ad serenissimum reversi sunt Augustum. Här finner man, at Konung Biörn sjelf skrifwit bref til Keiser Ludovicus Pius, år 831. Jag wet intet, om mer bewis behöfs i detta mål. Något mer i detta ämne förekommer likwäl uti §. 7.

§. 5.

Sedan man förmodeligen bewist, at wåra gamla Langfedgatal äga en tilförlåtelig trowärdighet, wil man ock med några ord betrakta de gamla Sagoliod eller Skaldqwäden, som Sturleson följt, uti författningen af sin Historia. Deras sanfärdighet kan först dragas i twifwelsmål; och sedan kan man til äfwentyrs intet föreställa sig, huru de kunnat blifwa bibehålna, uti flere hundrade år; och änteligen torde äfwen deras witsord därigenom förswagas, at Skalderne uti dem intet brukat en sådan ordning, som Historien kräfwer. Deßa inkast eller twifwelsmål äro dock likwäl til äfwentyrs intet så bindande, som de wid första påseende torde synas. När man fulkomligen förstod deßa wisor, höllos de för aldeles sanfärdiga. Sålunda dömde Sturleson därom, och annat förståndigt folk den tiden; och jag wet intet, huru wi kunna wara berättigade, at förkasta en ting, som osanfärdig, hwilken wåre förfäder för fyra, fem, sju eller åttahundrade år tilbakars trodt wara sant; då där frågas om något som skiedt och händt är, uti hwilket ingen tydelig orimmelighet wisar sig. Jag medgifwer gerna, det uti många Skaldeqwäden ingen historisk ordning kan utredas; men när en Skald uti sin sång sirat först fadrens bedrifter, sedan sonens och sonesonens m. m.; har han följdt samma ordning, som Historien fordrar. At sådana Skaldesånger kunnat

så

så länge förtparas, är mindre obegripeligt. Werlden war ännu intet så öfwerhopad af fladder och wisor, som nu för tiden. Särdeles långa woro de intet. De angingo stora och märkwärdiga män, och woro sammansatte af sådant folk, hwilkas wisget war i stor högaktning hos almänheten. Man finner ock exempel af Skaldeqwäden, som oförnekeligen woro ganska gamla. Thiodolfers Wersar woro nästan fyrahundrade år gamla i Sturlesons tid. Brage den Gamles Sånger woro wäl femhundrade år, til at förtiga flera. Och när en wisa upnådt en så wördig ålder, kan den förmodeligen lefwa ännu uti flera hundrade år. Den, som är upfödd i de Nordiska länder, och är något underrättad om folkets seder på landsbygden, wet nogsamt, at Almogens Jullekar och Sånger äro mycket gamla; och Bönderne sjunga ännu gamla förbråkade latinska wisor, som ofelbart äro minnen af Påfwedömet, och förmodeligen aldrig warit skrifne. Om nu sådant skräck, som hwarken är med smak sammansat, eller innehåller någon märkwärdighet, kunnat bibehålla sig i så långa tider; huru mycket mer bör man medgifwa, at märkwärdiga sånger blifwit i akt hålna och bewarade.

§. 6.

Wil man nu särskildt öfwerwäga de wisor, som Sturleson i synnerhet betient sig utaf i Swenska Historien; så komma wi åter til Harald Harfagers Skald Thiodolfer af Hwine. Utaf hans sånger är Ynglinga Sagan förnämligast tagen. Uti detta Skaldqwäde upräknas trettio Attledet ända til Oden, och innehåller således denna sången en längd af tilsende år wid paß. Om Thiodolfer intet haft äldre minnesmärken at följa, hade man skäl at twifla, om des trowärdighet. Men twifwelsmålet förswinner, så snart wi påminne oß, at äldre Skalder wisat honom wägen. Skaldekonsten lär ofelbart wara införd med Oden. Den högaktning, som denna konst war uti, giorde, at icke allenast Konungarne sielfwe och andre store Herrar roade sig med Skaldeqwäden; utan de underhöllo ock wid sina Hof åtskilliga Skalder, som firade både sielfwa Herrarnas och deras Förfäders bedrifter. På detta sätt war det intet swårt, at kunna påminna sig de forna tider. Wi hafwe ännu namn på många af deßa gamla Skalder. Och Starkader är wäl den äldste af alla dem, hwars wisor ännu äro i behåll (1). Denne Starkader lefde under Alrik och Erik, Upsala Konungar, hwilkas Regementstid infaller wid trehundrade år efter Christi födelse. At wåre fordne Swear och Göther haft ännu äldre Skaldqwäden, kan slutas

af Jornandes, som berättar, at sjelfwa Gjöthernas utgång från Skandien warit uti deras uråldriga wersar omrörd (2). Harald Hildetans Skalder nämnas uti Sagobrottet om Bråwalla slag, och sedan den tiden hafwa wi en oafbruten längd af Skalder, ända til trettonde århundrad. Det är skada, at större delen af deßas Sånger äro förlorade.

(1) Några af denne Starkaders wersar äro bewarade, och finnas intykte uti Götrik och Rolfs Saga, s. 21 följ.

(2) Jornandes de R. Geticis C. 4. yttrar sig på detta sätt om Gjötherna: exinde jam velut victores ad extremam Scythiæ partem, quæ Pontico mari vicina est, properant, quemadmodum & *in priscis eorum carminibus pæne historico ritu in commune recolitur.* At Jornandes här talar om de Gjöther, som gåt ut från Swerige, är oemotsägeligt. Om man därföre kan påstå, at alla Gjötherne haft sitt ursprung ifrån wår Nord, blifwer en annan fråga, som framdeles på sitt ställe skal widare utredas.

§. 7.

Deßa Sånger äro i almänhet til barn och barnabarn genom minnet fortplantade. Det är dock troligt, at många warit genom skrift från glömskan förwarade. Således finne wi uti Eigils Saga, at en Thorgerd bad sin fader Eigil, at han wille göra arfqwäde öfwer Bodwar, hwilket hon sedermera wille rista uti trä (1). Om K. Harald Hildetand berättar Saxo, at han låtit rista Runor uti et berg i Blekingen, til åminnelse af sin fader (2). Wåre förfäder hafwa ock låtit utgräfwa på sina skjöldar, stundom gifwarens namn, och understundom andra minneswärda omständigheter. Således intygar Edda, at det war brukeligt, at skrifwa på kransen af skjölden (3). Håkan Jarl gaf åt Eigil Skalaglam en präktig skjöld, på hwilken fogningarne woro alt öfwerskrifne med gamla märkwärdigheter (4). Widare betiente man sig af wäggar och tak i husen, til at på dem uptekna märkwärdiga händelser. En gammal handskrifwen bok, som man kallar Landåla, gifwer wid handen, at en Olof på Hiardarhult låtit bygga et stort hus, uti hwilket på bielkar och sparrar märkwärdiga fornsagor warit skrifna (5). På samma sätt hafwer ock Thorkil Hake anteknat på sin stol och på sin säng sina egna bedrifter (6). Hwem kan wäl neka, at in Fornsökare af sådana minningsmärken kunnat hämta mycken hjelpreda,

hwar-

hwarigenom de senare Historieskrifwares arbete med skäl hos efterwerlden wunnit all trowärdighet.

(1) Eigils Saga C. 79. Nu wilde ek fadir, at tu yrktir erfiqwädi eftir Bodwar, en ek mun rista a kiesli. Se Bartholins Antiqu. Dan. L. 1. C. 9. p. 151.
(2) Man kan läsa om Runamo uti Blekingen, Secr. Mützels Disputat. om Bräkne-Härad.
(3) Edda uti Skaldarheite. Jfr. Torfäus Ser. R. Daniæ p. 51.
(4) Torfäus och Bartholin, på de ofwanföre andragna ställen.
(5. 6.) Bartholin Ant. Dan. p. 150. Torfäus Ser. p. 51.

§. 8.

Sjelfwa munteliga berättelserna, som Sturleson sig åberopar, kunde ock lämna trowärdig kunskap om ganska gamla händelser. Det är wäl stundom sant, at nu för tiden wet en son något om sin fader, något mindre om sin fader-fader, men ingen ting om det, som är längre bort i släkten (1). Men detta kan intet lämpas på andra, än de ringaste af almogen. De, som äro af större släkt, minnas nog sina förfäder, då de warit märkwärdiga, och deras bedrifter förtient någon hogkomst. Men när deras hela lefwernesbeskrifning kan innefattas i de orden, at de ätit, druckit, sofwit och dödt, äro deras efterkommande nog utsäktade, om et sådant lefwerne råkat i glömska. Annars är ock sjelfwa Nordiska almogen intet så okunnig, som mången föreställer sig. Wiße Konungar och wiße förnäme Herrar blifwa i et långt minne, då de antingen för godt eller ondt äro namnkunnige. Knapt någon bondgåße i Dalarne lär wara okunnig om Rankhyttan, och om K. Gustaf; och bönderne i Dalby weta åfwen, at tala, om K. Harald, som där är begrafwen, änskjönt de aldrig läst därom uti någon bok. Man war ock i fordna tiden mera öm om munteliga berättelser, innan skrifkonsten blef almän, och deras wärde och angelägenhet har förfallit ganska mycket, sedan man börjat almänneligare, at, genom skrifwande, förwara de gamla handlingar, från sin förgängelse.

(1) På detta sätt yttrar sig Herr Mallet, uti sin Introduction à l'Histoire de Dannemare, p. 33.

§. 9.

När man lägger alt detta tilsamman, märker man nog, at Sturlesons arbete bör äga så mycken trowärdighet, som en Historieskrifware kan begära. Det, som, uti Swenska Historien, är äldre än Oden, är

ta-

tagit af en gammal Saga, som kallas Fundin Noregur. Man har svårt för at upwisa en gammal Historia, som är mindre upblandad med fräckfagor, än denna. Hon innehåller nästan intet annat, än en blott Genealogisk förteckning, på de gamla Nordiska slägterna. Och som lederna slutas med sådana personer, hwilka lefwat uti det nionde och tionde århundrad, kan man därutaf något när gissa, när Auctoren lefwat. Man kan nog finna, at denne Historieskrifware intet welat med dikter förwilla sin läsare, utan har han lämnat oss slägtlederna, som han dem funnit, och således mycket felande. Han skrifwer på samma sätt, som de äldste Nordiske Häfdeteknare, utan tideräkning, så at man af andra omständigheter måste sluta, när dessa personer lefwat, och om de äro äldre eller yngre än Oden. Dock detta lilla twifwelsmål förswinner snart, hwad Swenska Historien angår, när man finner, at Gylfe och Oden warit samtida Konungar. Ty sedan detta är afgiort, lär det wara oförneklig, at Gylfes förfäder böra sättas längre tilbaka. Jag har mig nog bekant, at Torfäus gör Forniother til jämnåldrig med Oden. Haq nedgifwer likwäl sjelf, at Gylfe och Oden lefwat på en tid, och när Forniother genom sju leder är Gylfes stamfader, passar det intet rätt wäl, at sätta Oden och Forniother tilsammans. At man sedermera under Ynglingaslägten träffar Finska Förstar, som haft lika namn med Gylfes förfäder, lär förmodeligen intet kunna kullkasta det, som nu är påmint; sådana lika namn förleda ofta en Historieskrifware at tro, at där talas om en och samma person, då likwäl andra omständigheter gifwa ögonskenligen wid handen, at personerne måste wara olika. På samma sätt hafwa wåre Sagoskrifware warit af den tanken, at alt hwad som talas om Starkader, bör tillägnas åt en och densamma. Men den owanliga och otroliga ålder, som Starkader efter den räkningen uppnår, utwisar tydeligen, at frågan måtte wara om aldeles olika, och åtskilda Kämpar. Största swårigheten yppar sig, när man jämför de slägtleder, som äro yngre än Gylfe, med Ynglingiska Atten. De Herrar, som uti Norrska Genealogierna förekomma, äro alt för få, at kunna upfylla alla de år, som Ynglinga-slägten regerat i Upsala. Men de färre äro ock, i anseende til Upsala Konungar, ganska små personer, och är det intet otroligt, at många af deras förfäder, hwilka intet haft tilfälle at wisa sig på något utmärkt sätt, blifwit hartgiörde, då sjelfwa Upsala Konungasätet bibehållet Ynglinga-slägten uti ett stadigwarande minne; hwilket likwäl några af dem för sina personliga egenskaper intet eller intet förtjent.

tam. Sålunda wore det nanska betänkeligt, at wilja rätta Swenska Konungalängden efter några Norrska Småherrars Langfedgatal och Anträkning.

§. 10.

Af dessa Källor har man förnämligast hämtat den äldsta Swenska Historien, ifrån Forniother til Ingiald Illråda, den sidste af Ynglinga Ätten, som warit Konung i Upsala. Ifwar Widfadmes och Harald Hildetands Historia är hämtad af det gamla Sagoprosa, som handlar om Bråwalla-Slag. Det är troligt, at grunden af denna berättelse är författad af den Starkader, som sjelf biwistat detta ryktbara Fältslag, emedan man wet, at han upsatt en omständelig underrättelse derom. Huru Konungarne af Sigurdska släkten följt efter hwarandra, lär man af Langfedgatal, jämfördt med Herwarar Sagan och Sturleson, så wida han haft tillfälle, at uti Norrska Konungarnas lefwerne omtala Swenska Handlingar. Men dessa Isländska häfder förekomma några Fornälskare såsom mindre pålitelige, och synes det nog besynnerligt, at man skal söka Swenska Historien på Island (1). Twifwelsmålet kan synas billigt, och bör man derföre bjuda til at bemöta det. Wid år 870 började Harald Hårfager at lägga hela Norrige under sitt Herrawälde. Härutaf blefwo åtskilliga bushåll, som inter wille underkasta sig et sådant öfwerwälde, föranlåtna at söka sina boställen til Island. Så frihet-älskande tankar falla sällan på unga och gemeyt folk, och är den säkert, at Island blifwit bebodt af de bederligaste släkter i Norden. Ibland detta landets första inbyggare finner man en Oleif af samma stam som Harald sjelf, nämligen af Kongliga Swenska Ynglinga Ätten, och igenom denna Oleif är Are Frode i rätt nedstigande linie en Attlägg af wåra fordna Konungar (2). Likaledes träffar man en Rollauger, Broder med Rolf förste Hertigen af Normandie, som leder sitt ursprung från Swenska Konungen Göte Gylfes Faderfader (3). Utom dess finnes ibland Islands äldsta inbyggare en Bodwar, Prinsessan Goias, Göres Systers efterkommande, af hwilken Sämunder leder sin ätt, en Floke af samma blod, hwilken ock gifwit Island sitt namn, en Rolf och Ingemunder, Attlägger af Nore, Göres Broder, en Skättubiörn, en Thor af Hofde, som leda sina anor til Biörn Järnsida i Sverige (4), utom flera andra af de yppersta släkter i Norden. När man öfwerwägar denna omständighet, blifwer det inter så förunderligt, at de kunnat bibehålla en del af den gamla Swenska Historien, emedan

de då endaſt påminde ſig ſin egen ſläkt och förfäder. Iſland war w intet fritt för oroligheter, men ſå häftiga ſtormar, ſom ſkakat både Sweri och Norrige, woro likwäl i detta landet okände, då många handling kunnat bliſwa förwarade på Iſland, ſom hos oß gådt förlorade. Mc har ſig widare bekant, at Skalderne, ſom uppehöllo ſig wid Nordiſka Ho wen, woro til en ſtor del Iſländare, hwilka genom deras dageliga on gånge och anſeende hos ſjelfwa Konungarna, bleſwo mera i ſtånd, at u ſätta Landets och Konungarnas Hiſtorier, án ſjelfwe de inhemſke. Och ſo Skalderne gemenligen til ſlutet förſögade ſig hem i ſitt fäderneſland, d det intet obegripeligt, på hwad grund man bör leta efter Swenſka och an dra Skandiſka häfder ibland Iſländarnas. Det bliſwer altſå lika obe tänkſamt, at förkaſta Iſländarnas witnesbörd i gamla Hiſtorien, ſom de wore dåraktigt at rådfråga dem i den nya. Ingen må föreſtälla ſig, a detta Iſländarnas anſeende är endaſt upwäxt i de nyare tider. De äldr hafwa dömt om dem på ſamma ſätt ſom wi. Sveno Aggonis, en Danſ Hiſtorieſkriſware, af tolfte århundrad, beropar ſig på Iſländſka handlin gar (5), och Saxo Grammaticus, ſom ſkrifwit på ſamma tid, talar om Iſländarnas flit och inſigt med mycken högaktning (6). Det är ſkada, at denne ſenare utan wal och ordning ſlarfwat tilhopa alt, hwad han öf werkommit, och tillika oftaſt låtit påſkina en alt för ſtor wäld uti de mål, ſom han inbillat ſig röra ſitt lands och folks heder. Det är utan twif wel billigt, at wid alla tilfällen ſöka, at befrämja ſitt fäderneslands åra. Men ſanningen är dock den högſta lag, ſom förpliktar en Hiſtorieſkriſware, och det är wäl en nog mager ſyſla, at ljuga för ſitt fosterland. Man har fördenſkuld funnit ſig nödſakad, at merendels öfwergifwa Saxos berättel ſer, då han ſkiljer ſig för wida från andra trognare wägledare.

(1) Herr Mallet uti ſin Introd. à l' Hiſtoire de Dannemarc p. 33. gör detta in laſt emot Iſländſka Sagorna. Hans ord förtiena at införas. Si les Annaliſtes Iſlandois n'ont pû ſavoir avec certitude ce qui ſe'toit paſſé longtems avant eux en Iſlande et en Norvege, leur autorité n'eſt-elle pas encore plus foible pour ce qui concerne un état éloigné comme le Dannemarc, qui n'avoit pas alors ſans doute avec ces parties du Nord les mêmes liaiſons, qu'il a eu depuis. On ſent aiſement, que preſque tout ce qu'ils ont pû ſavoir ſe bornoit à des traditions populaires et à quelques hymnes, qui de loin en loin ſe repandoient en Iſlande par le moyen de quelque Scalde Iſlandois, qui retournoit dans ſa patrie. Man torde kunna märka af det ſom redan är anförd, huru wida detta kan förſwaga Iſländarnas witsord, och wet jag intet wäl, huru det kan kallas traits populaires, ſom innehåller betydande och förnäm folks berätteiſer.

(2)

(2) Are Frode p. 76.

(3) Are Frode p. 12.

(4) Om dessas Att kan man se *Torfæi* Hist. Norveg. T. I. nämligen om Bodwar och Kloke p. 261, om Rolf och Ingemund p. 256, men Slättubiörns och Thors slägts säd igen, uti *Torfæi* Ser. RR. Dan. p. 370.

(5) *Sveno Aggonis* Opuscula p. 8, a quo (Skiold) primum modis Islandensibus Skiöldunger sunt Reges nuncupati.

(6) *Saxo* p. 3; *Stephanii* uplag. Nec Tylensium industria silentio obliteranda, qui cum ob nativam soli sterilitatem nutrimento carentes officia continuæ sobrietatis exerceant, omniaque vitæ momenta ad excolendam alienorum operam notitiam conferre soleant, inopiam ingenio pensant, cunctarum quippe nationum res gestas cognosse memoriæque mandare, voluptatis loco reputant. Med detta Saxos witnesbörd bör man och hopfoga Theoderici Monachi utlåtelse uti sin Hist. C. I. Hunc numerum annorum Domini, investigatum prout diligentissime potuimus, ab illis, quos nos vulgato nomine Islendingos vocamus, hoc loco posuimus, quos constat sine ulla dubitatione, præ omnibus aquilonaribus populis in hujusmodi semper et peritiores et curiosiores extitisse.

§. 11.

Det hade likwäl wäret bättre, om man kunnat lära Swenska Historien af Swenska Skribenter. Men det kan mera önskas än wäntas, i anseende til gamla Historien. Det är oförnekeligt, at wåre fordne Konungar haft sina Skalder, hwilka utan twifwel upsatt åtskilliga qwäden til sina och de förra tidernas minne. Men det är ännu oförnekeligare, at alla deras wittra arbeten nu äro förlorade, undantagandes hwad uti Isländarnas Skrifter kan wara förwaradt. Inga Historieskrifware kunne wi uppwisa äldre än af det femtonde århundrade, då wi hafwe Författarne af de små Krönikor, som Meßenius utgifwit, och Ericus Upsalensis Deße gå med sina underrättelser ganska långt tilbaka uti Hedendomen. Det är ofelbart, at de haft äldre handlingar, hwarefter de upsatt sina wägra berättelser om fordna tiden. Och har wår högtförtiente Ärkebiskop Erik Benzelius, uti sina Monumenter, låtit trycka (1) en Förteckning på Swenska Konungarna, hwilken är af det fiortonde århundrad, och i många mål blifwit efterfölgd af de nu nämnda Auctorer. När man jämför denna förteckning med Thiodolfer, Are Frode och Sturleson, är den aldeles den samma, så länge Ynglinga slägten räcker. Någon skiljaktighet finnes wäl uti namnen, men den är snart rättad. Som detta Monument, hwilket är tagit af det gamla Registrum Upsalense, mycket bestyrker Isländska handlingarnas tro-

wärdighet; är det nödigt, at man gör en omständelig jämförelse emellan de Konungar, som denna förteckning utwisar, och dem, som hos Isländska Auctorerna förekomma.

Registrum Upsaliense.	*Are Frode.*
Inge,	Yngue.
Neroch,	Niordr.
Frey,	Freyer.
Fiolra,	Fiolu.
Swerker,	Swegder.
Waland,	Wauland.
Wisbur,	Wisbur.
Domald,	Domalder.
Domar,	Domar.
Digwir,	Dygwe.
Dàghik,	Dager.
Alarik,	Alrek.
Ingemar,	Agne.
Ingeld,	Yngwe.
Jorunder,	Jorund.
Haquinus,	Aune.
Eigil Wendelkråka,	Eigel Wendilkraka.
Okar,	Ottar.
Anonymus,	Adils.
Östen,	Eisten.
Ingwar,	Ingwar.
Brautamund,	Brautanund.
Ingelder,	Ingiald Illrada.

Den skiljaktighet här finnes i namnen utwisar mera olikheten i afskrifterna, än någon stridighet i sjelfwa saken. Neroch är ofelbart Niorder, hwilken

ſin i lilla Rimkrönikan kallas Nordian, och af Ericus Upſalienſis Nerich, faſt de annars inſtickat en hop andra Konungar, man wet ei hwarifrån. Ingemar och Agne äro nog olika namn, men at perſonerne äro de ſamme, kan ſluta derutaf, at Regiſtrum Upſalienſe ſäger, at Ingemar blef uphänad af ſin egen gemål med en guldkädja, hwilket händt Agne. Om Ingiald heter det, at han blef ihiälſlagen af ſin broder för ſyſtruns otidighet; detta kommer öfwerens med Hiſtorien om Alf och Yngue. Som Afſkriſwaren intet känt någon Konung, hwilken hetat Aune; lär han trodt, at det borde läſas Akun, då han deraf ſkaffat ſram Haquinus. Om honom berättas, at han war på ſlutet ſå gammal, at han måtte matas ſom et barn. Sådant war Aunes öde. Den onämde Konungen är oſelbart Adils. Om honom ſäges, at han föll af häſten och dödde, då han red omkring Diane Tempel. Man kan ſluta af Förteckningen, at Auctoren ſedt nämnas Diſar-ſalen, och der utaf trodt, at här war frågan om Dianas Tempel. På detta ſätt lyktade Adils ſina dagar, hwilket och lilla Rimkrönikan wid handen gifwit. Af hwad ſom nu är anförd, kan tydeligen intagas, at den äldſta Förteckning på wåra fordna Konungar af Ynglinga Atten, hwilken i wåra egna handlingar är at tilgå, kommer aldeles öfwerens med Iſländarnas berättelſer. Men ſom denna Konunga-längd förmodeligen hwarken warit lång eller gran nog, häfwa wåre Häfteteknare af femtonde århundrad funnit tienligt at öka antalet, twifwels utan med några Fylkiskonungar, ſåſom Gödrik, Filmer, Hernit, Oſantrix och flera, ſom man, til en del, intet wet ſärdeles reda uppå. Hwilket efterdöme Johannes Magnus ſedermera tagit ſig til regel, då han hos Saxo funnit öfwerflödig tilgång. Men man lämnar deßa nyare förbättringar, och ſtadnar ännu något wid wår gamla Förteckning, ſom ſätter Ynglinga ſläkten utom alt twifwelsmål. Men han är ſå mycket enfaldigare uti Sigurdſka Atten. Ifwar nämnes wäl, men intet ſäges der, at han warit Konung i Sverige. De andre Konungar intil Olof Skötkonung äro följande, jämförde med det Iſländſka Langfedgatal.

Regiſtrum Upſalienſe:	*Langfedgatal:*
Olaf Trätelja,	Ragnar Lodbrock.
Haldan Swarfwen,	Biörn Järnſida.
Inge,	Erik Biörnſon.
Erik Wäderhatt,	Erik Refilſon.

af Jornandes, som berättar, at sjelfwa Gjöthernas utgång från Skandien warit, uti deras uråldriga wersar omrörd (2). Harald Hildetands Skalder nämnas uti Sagobrottet om Bråwalla slag, och sedan den tiden hafwa wi en oafbruten längd af Skalder, ända til trettonde århundrad. Det är skada, at större delen af deßas Sånger äro förlorade.

(1) Några af denne Skaldens wersar äro bewarade, och finnas intryckte uti Göthrik och Rolfo Saga, f. 21 följ.

(2) Jornandes de R. Geticis C. 4. yttrar sig på detta sätt om Gjötherna: extinctæ jam velut victores ad extremam Scythiæ partem, quæ Ponticomari vicina est, properant, quemadmodum & *in priscis eorum carminibus, pene historico ritu in commune recolitur.* At Jornandes här talar om de Gjöther, som gått ut från Sverige, är oemotsägeligt. Om man därföre kan påstå, at alla Gjötherne haft sitt ursprung ifrån wår Nord, blifwer en annan fråga, som framdeles på sitt ställe skal widare utredas.

§. 7.

Deßa Sånger äro i almänhet til barn och barnabarn genom minnet fortplantade. Det är dock troligt, at många warit genom skrift från glömskan förwarade. Således finne wi uti Eigils Saga, at en Thorgerd bad sin fader Eigil, at han wille göra arfqwäde öfwer Bodwar, hwilket hon sedermera wille rista uti trä (1). Om K. Harald Hildetand berättar Saxo, at han låtit rista Runor uti et berg i Blekingen, til åminnelse af sin fader (2). Wåre förfäder hafwa ock låtit utgrafwa på sina sköldar, stundom giftwarens namn, och understundom andra mindeswärda omständigheter. Således intygar Edda, at det war brukeligt, at skrifwa på kransen af skididen (3). Håkan Jarl gaf åt Eigil Skalaglam en präktig sköld, på hwilken fogningarne woro alt öfwerskrifne med gamla märkwärdigheter (4). Widare betiente man sig af wäggar och tak i husen, til at på dem uteckna märkwärdiga händelser. En gammal handskrifwen bok, som man kallar Landåls, gifwer wid handen, at en Olof på Hiardarhult låtit bygga et stort hus, uti hwilket på bielkar och sparrar märkwärdiga förnsagder wäre skrifna (5). På samma sätt hafwer ock Thorkil Håke antecknat på sin stol och på sin säng sina egna bedrifter (6). Hwem kan wäl neka, at en Jornskare af sådana minningsmärken kunnat hämta mycken hjelpreda,

hwar-

hwarigenom de senare Historieskrifwares arbete med skäl hos efterwerlden wunnit all trowärdighet.

(1) Eigils Saga C. 79. Nu wilde ek fadir, at tu yrktir erfiqwädi eftir Bodwar, en ek mun risla a kirfli. Se Bartholins Antiqu. Dan. L. 1. C. 9. p. 151.
(2) Man kan läsa om Runamo uti Blekingen, Secr. Mützels Disputat. om Bräkne-Härad.
(3) Edda uti Skaldarheite. Jfr. Torfäus Ser. R. Daniæ p. 51.
(4) Torfäus och Bartholin, på de ofwanföre andragna ställen.
(5. 6.) Bartholin Ant. Dan. p. 150. Torfäus Ser. p. 51.

§. 8.

Sjelfwa munteliga berättelserna, som Sturleson sig åberopar, kunde ock lämna trowärdig kunskap om ganska gamla händelser. Det är wäl stundom sant, at nu för tiden wet en son något om sin fader, något mindre om sin fader-fader, men ingen ting om det, som är längre bort i släkten (1). Men detta kan intet lämpas på andra, än de ringaste af almogen. De, som äro af större släkt, minnas nog sina förfäder, då de warit märkwärdiga, och deras bedrifter förtient någon hogkomst. Men när deras hela lefwernesbeskrifning kan innefattas i de orden, at de ätit, druckit, sofwit och dödt, äro deras efterkommande nog utsäktade, om et sådant lefwerne råkat i glömska. Annars är ock sjelfwa Nordiska almogen intet så okunnig, som mången föreställer sig. Wiße Konungar och wiße förnäme Herrar blifwa i et långt minne, då de antingen för godt eller ondt äro namnkunnige. Knapt någon bondgäße i Dalarne lär wara okunnig om Rankhyttan, och om K. Gustaf; och bönderne i Dalby weta äfwen, at tala, om K. Harald, som där är begrafwen, änskjönt de aldrig läst därom uti någon bok. Man war ock i fordna tiden mera öm om munteliga berättelser, innan skrifkonsten blef almän, och deras wärde och angelägenhet har förfallit ganska mycket, sedan man börjat almänneligare, at, genom skrifwande, förwara de gamla handlingar, från sin förgängelse.

(1) På detta sätt yttrar sig Herr Mallet, uti sin Introduction à l'Histoire de Dannemare, p. 33.

§. 9.

När man lägger alt detta tilsamman, märker man nog, at Sturlesons arbete bör äga så mycken trowärdighet, som en Historieskrifware kan begära. Det, som, uti Swenska Historien, är äldre än Oden, är ta-

tagit af en gammal Saga, som kallas Fundin Noregur. Man har svårt för at upwisa en gammal Historia, som är mindre upblandad med fräckfagor, än denna. Hon innehåller nästan intet annat, än en blott Genealogisk förteckning, på de gamla Nordiska slägterna. Och som lederna slutas med sådana personer, hwilka lefwat uti det tionde och tjonde århundrad, kan man därutaf något när gissa, när Auctoren lefwat. Man kan nog finna, at denne Historieskrifware intet welat med dikter förwilla sin läsare, utan har han lämnat oss slägtlederna, som han dem funnit, och således mycket felande. Han skrifwer på samma sätt, som de äldste Nordiske Häfdeteknare, utan tideräkning, så at man af andra omständigheter måste sluta, när dessa personer lefwat, och om de äro äldre eller yngre än Oden. Dock detta lilla twifwelsmål förswinner snart, hwad Swenska Historien angår, när man finner, at Gylfe och Oden warit samtida Konungar. Ty sedan detta är afgiort, lär det wara oförneklgt, at Gylfes förfäder böra sättas längre tilbaka. Jag har mig nog bekant, at Torfäus gör Forniother til jämnåldrig med Oden. Hau medgifwer likwäl sielf, at Gylfe och Oden lefwat på en tid, och när Forniother genom sju leder är Gylfes stamfader, passar det intet rätt wäl, at sätta Oden och Forniother tilsammans. At man sedermera under Ynglingaslägten träffar Finska Förstar, som haft lika namn med Gylfes förfäder, lär förmodeligen intet kunna kullkasta det, som nu är påmint; sådana lika namn förleda ofta en Historieskrifware at tro, at där talas om en och samma person, då likwäl andra omständigheter gifwa ögonskenligen wid handen, at personerne måste wara olika. På samma sätt hafwa wåre Sagoskrifware warit af den tanken, at alt hwad som talas om Starkader, bör tillägnas åt en och densamma. Men den owanliga och otroliga ålder, som Starkader efter den räkningen uppnår, utwisar tydeligen, at frågan måtte wara om aldeles olika, och åtskilda Kämpar. Största swårigheten yppar sig, när man jämför de slägtleder, som äro yngre än Gylfe, med Ynglingiska Atten. De Herrar, som uti Norrska Genealogierna förekomma, äro alt för få, at kunna upfylla alla de år, som Ynglinga-slägten regerat i Upsala. Men de förre äro ock, i anseende til Upsala Konungar, ganska små personer, och är det intet otroligt, at många af deras förfäder, hwilka intet haft tilfälle at wisa sig på något utmärkt sätt, blifwit bortglömde, då sielfwa Upsala Konunga-sätet bibehållet Ynglinga-slägten uti ett stadigwarande minne; hwilket likwäl några af dem för sina personliga egenskaper, litet eller intet förtjent.

rient. Sålunda wore det nanska betänkeligt, at wilja rätta Swenska Konungalängden efter några Norrska Småherrars Langfedgatal och Anträkning.

§. 10.

Af deßa Källor har man förnämligast hämtat den äldsta Swenska Historien, ifrån Forniother til Ingiald Illråda, den sidste af Ynglinga Ätten, som warit Konung i Upsala. Ifwar Widfadmes och Harald Hildetands Historia är hämtad af det gamla Sagoprosa, som handlar om Bråwalla-Slag. Det är troligt, at grunden af denna berättelse är författad af den Staxkader, som sjelf biwistat detta ryktbara Fältslag, emedan man wet, at han upsatt en omständelig underrättelse derom. Huru Konungarne af Sigurdska släkten följt efter hwarandra, lär man af Langfedgatal, jämförd med Herwarar Sagan och Sturleson, så wida han haft tillfälle, at uti Norrska Konungarnas lefwerne omtala Swenska Händlingar. Men deßa Isländska häfder förekomma några Fornälskare såsom mindre pålitelige, och synes det nog besynnerligt, at man skal söka Swenska Historien på Island (1). Twifwelsmålet kan synas billigt, och bör man derföre bjuda til at bemöta det. Wid år 870 började Harald Hårfager at lägga hela Norrige under sitt Herrawälde. Härutaf blefwo åtskilliga buhåll, som intet wille underkasta sig et sådant öfwerwälde, föranlåtna at flytta sina boställen til Island. Så frihet älskande tankar falla sällan på ringa och gemen folk, och är den säkert, at Island blifwit bebodt af de bederligaste släkter i Norden. Isländ detta landets första inbyggare finner man en Oleif af samma stam som Harald sjelf, nämligen af Kongliga Swenska Ynglinga Ätten, och igenom denna Oleif är Are Frode i rätt nedstigande linie en Attlägg af wåra fordna Konungar (2). Likaledes träffar man en Rollauger, Broder med Rolf första Hertigen af Normandie, som leder sitt ursprung från Swenska Konungen Gore Gylfes Faderfader (3). Utom deß finnes ibland Islands äldsta inbyggare en Bodwar, Prinsessan Goias, Göres Systers efterkommande, af hwilken Sämunder leder sin ätt, en Flöke af samma blod, hwilken ock gifwit Island sitt namn, en Rolf och Ingemunder, Attlägger af Nore, Göres Broder, en Skattubiörn, en Thor af Hofde, som lida sina anor til Biörn Järnsida i Swerige (4), utom flera andra af de yppersta släkter i Norden. När man öfwerwägar denna omständighet, blifwer det intet så förunderligt, at de kunnat bibehålla en del af den gamla Swenska Historien, emedan

de då endaſt påminde ſig ſin egen ſlägt och förfäder. Iſland war wid intet fritt för oroligheter, men ſå häftiga ſtormar, ſom ſkakat både Sverig och Norrige, woro likwäl i detta landet okände, då många handlinga kunnat bliſwa förwarade på Iſland, ſom hos oß gådt förlorade. Man har ſig widare bekant, at Skalderne, ſom uppehöllo ſig wid Nordiſka Hofwen, woro til en ſtor del Iſländare, hwilka genom deras dageliga omgånge och anſeende hos ſjelfwa Konungarna, bleſwo mera i ſtånd, at upſätta Landets och Konungarnas Hiſtorier, än ſjelfwe de inhemſke. Och ſom Skalderne gemenligen til ſlutet förſögade ſig hem i ſitt fädernesland, är det intet obegripeligt, på hwad grund man bör leta efter Swenſka och andra Skandiſka häfder ibland Iſländarnas. Det bliſwer altſå lika obetänkſamt, at förkaſta Iſländarnas witnesbörd i gamla Hiſtorien, ſom det wore dåraktigt at rådfråga dem i den nya. Ingen må föreſtälla ſig, at detta Iſländarnas anſeende är endaſt upwäxt i de nyare tider. De äldre häfwa dömt om dem på ſamma ſätt ſom wi. Sveno Aggonis, en Danſk Hiſtorieſkrifware, af tolfte århundrad, beropar ſig på Iſländſka handlingar (5), och Saxo Grammaticus, ſom ſkrifvit på ſamma tid, talar om Iſländarnas flit och inſigt med mycken högaktning (6). Det är ſkada, at denne ſenare utan wal och ordning ſlarfwat tilhopa alt, hwad han öfwerkommit, och tillika oftaſt låtit påſkina en alt för ſtor wälld uti de mål, ſom han inbillat ſig röra ſitt lands och folks heder. Det är utan twifwel billigt, at wid alla tilfällen ſöka, at befrämja ſitt fäderneslands ära. Men ſanningen är dock den högſta lag, ſom förpliktar en Hiſtorieſkrifware, och det är wäl en nog mager ſyſla, at hugа för ſitt fosterland. Man har fördenſkuld funnit ſig nödſakad, at merendels öfwergifwa Saxos berättelſer, då han ſkiljer ſig för wida från andra trognare wägledare.

(1) Herr Mallet uti ſin Introd. à l'Hiſtoire de Dannemare p. 33. gör detta inkaſt emot Iſländſka Sagorna. Hans ord förtiena at införas. Si les Annaliſtes Iſlandois n'ont pû ſavoir avec certitude ce qui ſ'etoit paſſé longtems avant eux en Iſlande et en Norvege, leur autorité n'eſt-elle pas encore plus foible pour ce qui concerne un état éloigné comme le Dannemarc, qui n'avoit pas alors ſans doute avec ces parties du Nord les mêmes liaiſons, qu'il a eu depuis. On ſent aiſement, que preſque tout ce qu'ils ont pû ſavoir ſe bornoit à des traditions populaires et à quelques hymnes, qui de loin en loin, ſe repandoient en Iſlande par le moyen de quelque Scalde Iſlandois, qui retournoit dans ſa patrie. Man torde kunna märka af det ſom redan är anförd, huru wida detta kan förſwaga Iſländarnas witsord, och wet jag intet wäl, huru det kan kallas bruits populaires, ſom innehåller betydande och förnämt folks berättelſer.

(2)

(2) Are Frode p. 76.

(3) Are Frode p. 12.

(4) Om deßas Ätt kan man se *Torfæi* Hist. Norveg. T. I. nämligen om Bodwar och Floke p. 261, om Rolf och Ingemund p. 256, men Slättubiörns och Thors släkte fås igen, uti *Torfæi* Ser. RR. Dan. p. 370.

(5) *Sveno Aggonis* Opuscula p. 8, a quo (Skiold) primum modis Islandensibus Skiöldunger sunt Reges nuncupati.

(6) *Saxo* p. 3, *Stephanii* uplag. Nec Tylensium industria silentio obliteranda, qui cum ob nativam soli sterilitatem nutrimento carentes officia continuæ sobrietatis exerceant, omniaqe vitæ momenta ad excolendam alienorum operam notitiam conferre soleant, inopiam ingenio pensant, cunctarum quippe nationum res gestas cognosse memoriæque mandare, voluptatis loco reputant. Med detta Saxos witnesbörd bör man ock hopfoga Theoderici Monachi utlåtelse uti sin Hist. C. I. Hunc numerum annorum Domini, investigatum prout diligentissime potuimus, ab illis, quos nos vulgato nomine Islendingos vocamus, hoc loco posuimus, quos constat sine ulla dubitatione, præ omnibus aquilonaribus populis in hujusmodi semper et peritiores et curiosiores extitisse.

§. 11.

Det hade likwäl warit bättre, om man kunnat lära Swenska Historien af Swenska Skribenter. Men det kan mera önskas än wäntas, i anseende til gamla Historien. Det är oförnekeligt, at wåre fordne Konungar haft sina Skalder, hwilka utan twifwel upsatt åtskilliga qwäden til sina och de förra tidernas minne. Men det är ännu oförnekeligare, at alla deras wittra arbeten nu äro förlorade, undantagandes hwad uti Isländarnas skrifter kan wara förwaradt. Inga Historieskrifware kunne wi upwisa äldre än af det femtonde århundrade, då wi hafwe Författarne af de små Krönikor, som Meßenius utgifwit, och Ericus Upsaliensis Deße gå med sina underrättelser ganska långt tilbaka uti Hedendomen. Det är ofelbart, at de haft äldre handlingar, hwarefter de upsatt sina magra berättelser om fordna tiden. Och har wår högtförtiente Ärkebiskop Erik Benzelius, uti sina Monumenter, låtit trycka (1) en Förtekning på Swenska Konungarna, hwilken är af det fiortonde århundrad, och i många mål blifwit efterfölgd af de nu nämnda Auctorer. När man jämför denna förtekning med Thiodolfer, Are Frode och Sturleson, är den aldeles den samma, så länge Ynglinga släkten räcker. Någon skiljaktighet finnes wäl uti namnen, men den är snart rättad. Som detta Monument, hwilket är tagit af det gamla Registrum Upsaliense, mycket bestyrker Isländska handlingarnas tro-

wärdighet; är det nödigt, at man gör en omständelig jämförelse emellan de Konungar, som denna förteckning utwisar, och dem, som hos Isländska Auctorerna förekomma.

Regiſtrum Upſaliense:	*Are Frode:*
Inge,	Yngue.
Aeroch,	Niordr.
Frey,	Freyer.
Fiolra,	Fiolu.
Swerker,	Swegder.
Waland,	Wauland.
Wiſbur,	Wiſbur.
Domald,	Domalder.
Domar,	Domar.
Digwir,	Dygwe.
Dägher,	Dager.
Alarik,	Alrek.
Ingemar,	Agne.
Ingeld,	Yngwe.
Jorunder,	Jorund.
Haquinus,	Aune.
Elgil Wendelkräka,	Elgel Wendilkraka.
Okar,	Ottar.
Anonymus,	Adils.
Öſten,	Eiſten.
Ingwar,	Ingwar.
Brautamund,	Brautanund.
Ingelder,	Ingiald Illrada.

Den ſkiljaktighet här finnes i namnen utwiſar mera olikheten i afſkrifterna, än någon ſtridighet i ſielfwa saken. Aeroch är ofelbart Niorder, hwilken

ten i lilla Rimkrönikan kallas Nordian, och af Ericus Upsaliensis Nearch, fast de annars inflickat en hop andra Konungar, man wet ej hwarifrån. Ingemar och Agne äro nog olika namn, men at personerne äro de samme, kan slutas derutaf, at Registrum Upsaliense säger, at Ingemar blef uphänad af sin egen gemål med en guldkädja, hwilket händt Agne. Om Ingiald heter det, at han blef ihiälslagen af sin broder för hustruns otidighet; detta kommer öfwerens med Historien om Alf och Yngue. Som Afskrifwaren intet känt någon Konung, hwilken hetat Aune; lär han trodt, at det borde läsas Akun, då han däraf skaffat fram Haquinus. Om honom berättas, at han war på slutet så gammal, at han måtte matas som et barn. Sådant war Aunes öde. Den enämde Konungen är ofelbart Adils. Om honom säges, at han föll af hästen och dödde, då han red omkring Diane Tempel. Man kan sluta af Förtekningen, at Auctoren sedt nämnas Disar-salen, och der utaf trodt, at här war frågan om Dianas Tempel. På detta sätt lyktade Adils sina dagar, hwilket ock lilla Rimkrönikan wid handen gifwit. Af hwad som nu är anfördt, kan tydeligen intagas, at den äldsta Förtekning på wåra fordna Konungar af Ynglinga Atten, hwilken i wåra egna handlingar är at tilgå, kommer aldeles öfwerens med Isländarnas berättelser. Men som denna Konunga-längd förmodeligen hwarken warit lång eller gran nog, hafwa wåre Häfdeteknare af femtonde århundrad funnit tienligt at öka antalet, twifwels utan med några Fylkiskonungar, såsom Gödrik, Filmer, Hernit, Osantrix och flera, som man, til en del, intet wet särdeles reda uppå. Hwilket efterdöme Johannes Magnus sedermera tagit sig til regel, då han hos Saxo funnit öfwerflödig tilgång. Men man lämnar deßa nyare förbättringar, och stadnar ännu noget wid wår gamla Förtekning, som sätter Ynglinga släkten utom alt twifwelsmål. Men han är så mycket enfaldigare uti Sigurdska Atten. Ifwar nämnes wäl, men intet säges der, at han warit Konung i Swerige. De andre Konungar intil Olof Skötkonung äro följande, jämförde med det Isländska Langfedgatal.

Registrum Upsaliense:	*Langfedgatal:*
Olaf Trätelja,	Ragnar Lodbrock.
Haldan Switben,	Biörn Järnsida.
Inge,	Erik Biörnson.
Erik Wäderhatt,	Erik Refilson.

Erik Segersäll,	Emund och Biörn
Erik Årsäll,	(på Håga.
Olof Skötkonung.	Erik Emundson.
	Biörn Eriksson.
	Erik Segersäll.
	Olof Skötkonung

Af denna jämförelse finner man en stor olikhet emellan denna gamla Förtekning och Isländarnas handlingar. Och är det nog besynnerligt, at man warit mer underrättad om de äldre än om de nyare Konungar. Orsaken til denna okunnighet hos Historieskrifwarne är swår at utgrunda. Ty det är oförnekeligt, at man ock i wårt fädernesland fordom haft et längt redigare begrep om Konungarna efter Ingiald Illråda, än det här uti Registrum Upsaliense förekommer. Olof Skötkonung säger sielf hos Sturleson (2), at han war den tionde af sin Ätt som regerat i Upsala, hwilken utlåtelse fullkomligen bestyrker Isländarnas Langfedgatal. Ty Olof Skötkonung är den tionde ifrån Sigurd Ring, Ragnar Lodbroks Fader. Thorgny Lagman i Thiundaland upräknar de sidsta af Sigurdska släkten på samma sätt, som Isländarne, nämligen Erik Emundson, Biörn, Erik Segersäll och Olof Skötkonung (3). Det är således oförnekeligt, at Isländska handlingarna böra äga mera witsord, än den Förtekning, som Registrum Upsaliense innehåller, hwilket de senare Historieskrifware afskrifwit. Och måste man medgifwa, at Författarne af de små Krönikor af femtonde århundrad, wisa prof af en mycket ringa insigt i Swenska Historien, då de likwäl äfwen af Saxo kunnat få närmare uplysning om Sigurdska tiden. Ty Sigurd eller Håkan Ring, Ragnar Lodbrok, Biörn Järnsida, Erik och Styrbiörn nämnas alle hos Saxo. Man kunde då snart falla på den tanka, at man med flit gådt förbi dessa Konungar, efter de intet woro af äldsta Konunga Ätten, och til utseende af Dansk härkomst. Man började redan wrida Historien efter affigter och Politiska anlägningar. Men til at fylla bristen har man infördt Olof Träteljas söner, och gjordt Erik Segersäll och de öfriga Konungar til Ättlägger af samma stam. Det förtienar likwäl upmärksamhet, at ingen af dessa Konungar, som Registrum Upsaliense upförde i ställe för Sigurdska släkten, äro uppdiktade. Haldan Hwitben och Inge eller Ingiald äro af Ynglinga Ätten, Erik Wäderhatt nämnes hos Saxo

(+)

(4), **Erik Segersäll** är almänt bekant, och Erik Årsäll war hedning och lefde efter **Olof** Skötkonung. Denna omständighet synes witna, at Författaren **haft sina** egna uträkningar wid förtekningens upsättande, och wärkeligen **weetat** annat och mer, än der han skrifwit. Man kan ock sluta af hwad **som** redan är påminnt, at här uti Swerige warit gamla förteckningar **på wåra** Konungar, som med Isländarnas Sagor kommit öfwerens, **fast** tidernas förwirrade omständigheter nästan gjordt ända på altsammans. Det **blifwer** då en fullkomlig nödwändighet, at uti Swenska gamla Historien **ätta** Isländska handlingar, och några andra utländska Auctorer, såsom **Rimbertus**, uti Ansgarii Lefwerne, och **Adamus Bremensis**, hwilka i synnerhet företagit sig, at beskrifwa Historien om Christendomens fortplantande uti Swerige. Jag wet likwäl intet, om brist af inhemska Historieskrifware länder wåra urgamla förfäder til så stor affaknad. Twärt em winner wår gamla Historia så mycket högre grad af sannolikhet, då hon finnes af dem wara upteknad, som för inga enskilta affigter behöft dölja eller bemantla sanningen.

(1) Benzelii Mon. Eccl. p. 68.
(2) Sturleson T. I. p. . .
(3) Sturleson T. I. p. . .
(4) Saxo L. IX. p. 175.

§. 12.

När man sålunda med owäldighet wil pröfwa de hit intil andragna omständigheter; lär nog gamla Swenska Historien behålla en anständig trowärdighet. Det är icke destomindre ofelbart, at man här och där måste stadna uti någon willråda. Skaldernas konstlade talesätt och tiltagsna målningar sätta sammanhanget af Historien esomoftast uti et oundwikeligt mörker. Men i synnerhet hafwer en owarsamhet hos några Sagoskrifware, som af namnens likhet blandat samman helt åtskilda personer, och en swag lätrogenhet förordsakat, at wåra Nordiska Häfder råkat i et slags förakt, så at sjelfwa ordet Saga, som efter gamla språket är det samma som Historia, nu i almänt tal intet betyder annat, än dikt och osanning. Detta kan likwäl med en förnuftig eftertanka hjelpas. Det, som är så inswept i mörker, at ingen redig mening deraf kan hämtas, lämnar man utan saknad uti sin helgade ro och wälförtjenta hwila. Det som återwärkar willa och oredighet i tiden, kan jämnkas efter Langfedgatal, och Sturlesons bättre sammanhängande berättelser. Utom deß råkar man ock

i de

I de gamla Sagor mycken troldom, Reser, ofantliga djur, ormar och andra widunder, jämte otroliga stora wärk och obegripeliga hjeltedater. Men detta är nästan gemensamt med alla gamla Historieskrifware, och man finner exempel derutaf både hos Livius och flera andra. I synnerhet hafwa Munkarne, som merendels äro wåre enda Häfdeteknare i Medeltiden, utmärkt sig med denna slags witterhet. Allt är troldom, allt är järteken och underwärk. Skulle en Prins födas, eller en rik adelig Fru falla i barnsång; strax woro alle Helige i rörelse med uppenbarelser, syner och drömmar. När et Kloster eller Kyrka skulle anlägges, war ingen ända på underwärk, som beteknade rummets helighet. När man läser Franska Historien, finner man en Ängel, som wid Chlodowäi döpelse, från himmelen nederförde icke allenast den heliga Ohjan, utan och Riks-baneret. Ja, äfwen wåre nyare Historieskrifware äro intet aldeles frie från sådana dråpeliga märkwärdigheter. Spanske Skribenterne förebära med en nitisk och ganska Catholsk alfwarsamhet, at solen stadnade som i Josue tid, på det at Keiser Carl den V måtte få en så mycket större seger öfwer Kättarna i Saxen. När Hertig Carl i Södermanland i början af Konung Johans regering inföll i Skåne, hade Klockorna i Gyngehårad, som ringt af sig sjelfwa, haft redan beswär, at förkunna denna olycka; och när Konung Christian den IV i Dannemark skulle födas, hafwer ock en wälsrägdad Haf-Fru insunnit sig med moraler och spådomar, m. m. Om nu någon skulle hafwa den olyckan, at intet kunna tro så uppbyggeliga sagosagor, twiflar han derföre intet hwarken om Chlodowäi döpelse, Keiser Carls Seger, Hertig Carls inbrott, eller Konung Christians födelse. Den, som tror sig berättigad at twifla om deßa och flera sådana berättelser, kan ju betjena sig af samma frihet, när han läser gamla Sagorna, och på detta sätt blifwa många stötestenar i gamla Historien af wägen rögde.

§. 13.

Sedan man nu pröfwat grunden til Swenska Historien, blifwer det äfwen nödigt, at lämna någon underrättelse om sjelfwa Tideräkningen. Det är ofelbart, at wåre förfäder intet haft någon tideräkning eller wiß Epocha, innan Christna Religionen blifwit rotad i landet. De gamle Sagoteknare nämna wäl Högåldren, Brännealdren, och Christendoms-åldren, men af deßa ord winner tideräkningen ingen ting. Det blifwer derföre nog så swårt, som nödwändigt, at skaffa sig ljus i detta mål. Derigenom

genom at wåra Fornsagor gifwit oß en tydelig Ättråkning ifrån fader til son, är det lätt at weta, huru den ene Konungen följt på den andra. Men när frågan blifwer, huru länge en Konung regerat förr eller efter Christi födelse, yppar sig egenteligen sjelfwa swårigheten. På det man inte aldeles skulle famla i mörker, hafwa wittre Häfdsökare bjudet til, at fassa någon slags dager, när man antingen wetat reda på de fordna Konungars Ättlängder, eller ock haft förtekning på antalet af de regerande. Wid den förra omständigheten har man trodt, at tre leder swara emot et hundrade år, men då man endast haft asseende på de regerandes årtal, har man hållit före, at sem regeringar utgjöra något när en lika lång tid, eller hundrade år. Det förra räknings sätt har man följt alt ifrån Herodotus, ända til Newton, hwilken dock ej eller ogillar det samma (1). Icke desto mindre har Newton sjelf öfwergifwet det förra tidmätnings sätta, och aldeles följt det sednare. Den stora Newtons namn har gjordt, at man ansedt denna wilkorliga sats eller hypothese nästan som en mathematisk grundsanning, hwilket ock warit förmodeligen orsak, at man betjent sig af samma tideräkning uti wår nya Swea Rikes Historia, och räknadt sem Konungars regering, såsom swarande emot en längd af hundrade år. Jag wet likwäl intet, om Herr Newton ej gjordt lika så wäl, om han blifwit wid den gamla räknekonsten, efter han sjelf ansedt den för riktig. Uti hans nya hypothese är likwäl alt wilkorligt och owist. At en Konung regerar et, twå, fyra, tjugo eller trettio år, är lika naturligt, lika troligt och lika möjeligt, när man intet wet, huru gammal han war, då han tillträdde Regeringen. Och ju mera buller, oro och twedräkt är uti en Stat, ju större blifwer gemenligen Regenternas antal, utan at derföre tiden blifwer längre. Uti Constantinopel ifrån år 306 in til år 1453, då Mahomet intog denna Hufwudstad, hafwa regerat öfwer ottatio Keisare, då, efter den nya af Newton införda tidräknings lag, detta Riket bort hafwa stådt i et tusend och sex hundrade år. Afwen de af honom sjelf anförda exempel wisa otilräckeligheten och owißheten af hans grundsats; när aderton Konungar i Juda hafwa regerat 390 år, aderton i Babylon 209, tio i Persien 208, ellofwa i Egypten 277 och så widare. Om nu tio Konungar i Persien regerat så länge, som aderton i Babylon, ellofwa uti Egypten sutit wid Regeringen sjuttio år längre, än alla Babylons aderton; huru kan man då påstå, at antalet af Regenter bör tagas til grund, när man wil weta, huru länge et Herradöme eller Rike warat. Uti hela denna nya tideräkningen är, som redan sagt är,

ingen ting ſtadigt och faſt, alt är wiſkorligt och waklande. At tre Konungar kunna följa på hwar andra på et eller twå års tid, är ganſka naturligt och möjeligt, har ock hänt underſtundom: men at tre nedſtigande ſläktled er bliſwa fullbordade på et eller twå år, är en ren omöjlighet, och fordras wäl femtio eller ſextio år der til åtminſtone. Men ſå mycket tidiga giftermål, haſwa i fordna dagar intet warit ſärdeles almänna. Hwem finner då intet, at här är åtminſtone någon naturlig ordning och grund i den gamla meningen, då deremot är aldeles ingen i den nya. Det är nog rart, at Prinſar gifta ſig förr än de äro tjugo år, och många ägtenſkap ſke ſedan de äro trettio och flera år gamle: men det är intet rart, at förſta frukten af giftermålet äro flickor, hwilka uti fordna tiden woro utſlutna från Regeringen. Utom deß är det ej owanligt, at de förſtfödde barnen dö bort i ſin ſpäda ungdom, då ſkägten genom de yngre ſönerna fortplantas, ſå at man i almänhet kan ſkäligen utſätja hwar Ättled til 33 eller 34 år, hwilket, ſom förr är nämnt, gör tre leder på hundrade år. Ingen ſwårighet är at bewiſa wiſſheten af denna tideräkning genom många exempel, men ſom ingen nekar deß riktighet, kan denna widlyftighet ſparas (2).

(1) At man intet må tro, at jag tilägnar Newton en mening, ſom han intet haft, wil jag anföra hans egna ord, ſom förekomma uti deß Chronologia veterum Regnorum emendata p. m. 43, uti deß Opuſcula: Singulæ generationes a Patre ad filium extendi poſſunt ad tres aut quatuor annos ſupra triginta, unam alia penſando, idi eſt tres generationes ad centum annos circiter. Sed ſi procederetur per filios natu majores, ex forent breviores, & tres ultra ſeptuaginta vel octoginta annos non conficerent.

(2) Utom Newton tilſtår äfwen Herr Hof-Canceleren von Dalin, at trettio år wid paß böra räknas på hwar ſläktled. Se deß S. R. Hiſtoria D. I. p. 558. m. e.

§ 14.

Genom det, ſom nu korteligen är anfört, ſynes näſtan wara otwetydigeligen bewiſat, at man bör intet öfwergifwa den räkning, ſom wiſar tidens lopp genom Ättlederna, när man kan haſwa en oafbruten ſläktlinia. Men i brist häraf kan man i nödfall afmäta tiden genom ſem Regerande på hwart hundrade år, dock för ro ſkuld allenaſt. Ty man kan altid wara wiß, at det är en blott händelſe och ſlump, om ſjelfwa tiden träffar in med denna räknekonſten. Sedan man altſå lagt en ſannolik grund, hwarefter tideräkningen någorlunda kan utſtakas, wil man genom alla ledernas an-

anteknande från Forniother, in til Olof Skötkonung, som kom til Regeringen något för än år tusende ifrån Christi födelse, på en gång föreställa hela Ättartalet af wåra fordna Konunga-slækter, med bifogade ziffror, som både utwisa ordningen emellan de Regerande, och utsätta något när åren för och efter Christi Födelse, då de lefwat. Denne Förteckning är sådan.

Forniother.

1 Kare. (Wid år 360 för Christi Födelse.

2 Froste.

3 Snår. 309 f. C. F.

4 Thor.

5 Gore.

6 Beiter. 200 f. C. F.

7 Gylfe.

Oden.

8 Ingue.

9 Niorder. 100 f. C. F.

10 Freier.

11 Fiolner.

12 Swedger. Christi Födelse.

13 Wanlander.

14 Wisbur.

15 Domalder. 100 efter C. F.

16 Domar.

17 Dygwe.

18 Dager. 200 e. C. F.

19 Alrik.

20 Agne.

21 Yngue. 300 e. C. F.

22 Jorunder.

23 Aune.

24 Eigil. 400 e. C. F.

25 Ottar.

26 Adil.

27 Eisten. 500 e. C. F.

28 Ynguar.

29 Brautamunder.

30 Ingiald Illråda. 600. e. C. F.

31 Olof Trätelja.

Jwar Widfadme.

Auda.

32 Randwer.

33 Sigurd Ring. 700.

34 Ragnar Lodbrok.

35 Björn Järnsida.

36 Refil. 800.

37 Erik.

38 Emund.

39 Erik. 900.

40 Björn.

41 Erik Segersäll.

42 Olof Skötkonung. 1000.

§. 15.

På detta sätt kan man något när finna, när deße Herrar lefwat; men man mistager sig, om man der af wil utmärka tiden, då de regerat, som ej eller några leder mer eller mindre bör utmärka någon särdeles skilnad i tiden, wid jämförandet af samtida Konungar, eller sådana, som man finner hafwa lefwat på en tid. Hwem wet intet, at det händer understundom, at en Broderson är äldre än deß Faderbroder. En noga och tydelig tideräkning kan aldrig winnas genom sådana medel. Det är nog, at man på detta sätt kan utan särdeles mißräkning utmärka, i hwilket århundrad en Herre lefwat, och mer bör man intet begära i sådana omständigheter. Man hafwer ock å sido satt i denna tideräkning alla Poetiska eller Skalde-regeringar, som tilägnat åt wißa Konungar en nu förtiden otrolig lifslängd, såsom Snär, hwilken skal hafwa lefwat trehundrade år, Aune som skal lefwat nästan lika så länge, och Harald Hildetand, Konung

Randwers halfbroder, som man skjänkt en lifstid af hundrade femtio år. Jag wil derföre intet inlåta mig i någon twist om sannolikheten af en så lång lefnad. Jag har mig nägorlunda bekant, hwad de gamle härom skrifwit; i de nyare skrifter finner man ock åtskilligt sådant anmärkt. Uti de Engelska Bills of Mortality träffar man en för år 1739, som lefwat 138 år. År 1635 dödde uti England den så kallade Old Par wid 152 års ålder, och år 1671 afsomnade Henry Jenkings i Yorkshire, 168 år gammal m. m. hwilket dock wida öfwerträffas af Biskopen i Stawanger, Auden Eiwindson, hwilken dödde år 1440, uti sitt 210 ålders år, som Ramus berättar (1). Jag har intet så swårt för at tro äfwen detta senare, i synnerhet om Ramus intet funnit denna anmärkning i samma Archivo, som han kommit öfwer Ulyßis bedrifter, då han agerade Oden. Men man kan likwäl umbära alla deßa underwisningar, när man i tideräkningen rättar sina omdömen efter slägtlederna. Ty deßa kunna wara de samma, uti en kort och hög ålder. Antingen en man lefwat hundrade eller fåare år, kan han hafwa haft arfwingar, då han war trettio år gammal. Eljest medgifwes gjärna, at tiden kunde ock något förkortas i anseende til lederna, när slägten bliswit bibehållen genom de förstfödda. Men som uti et långt tidehwarf de yngre Söner esomoftast bliswa sina Fäders efterträdare; är en sådan förkortning intet särdeles nödig. Detta har ock händt åtskilliga gånger, uti wåra Swenska omhwälfwingar. Wisburs Son, som kom på Thronen efter sin Fader, war af andra giftet. Aune hade til efterträdare sin tionde Son; Biörn Järnsida, som förekommer i Swenska Konungalängden efter Ragnar Lodbrok, war icke en gång den äldste Sonen af andra giftet. Detta har kunnat hända flera gånger, ånskjönt det intet finnes anteknat. Utom deß wet man af Cäsars och Taciti witnesbörd, at wåra Nordiska folkslag intet hastade mycket med sina giftermål.

(1) Ramus Norriges Beskrifwelse, p. 126.

§. 16.

Wil man nu jämföra wår tideräkning med andra omständigheter, hwilka man med säkerhet kan hänföra til någon wiß tid, skal man ock til äfwentyrs finna; at han paßar sig wäl nog. Tacitus, som warit Landshöfding i Gallia Belgica eller Nederländerna i första århundrad, och skrifwit sina wärk wid år 90 efter Christi Födelse, talar om de Swenska, såsom om et folk, hwilket under en wäldig Konung war rikt och mägtigt, både til sjös

och

och lands. Wil man följa nya tideräkningen, syftar detta witnesbörd på Forniotherska släkten. Men wåra Fornsagor äro aldeles okunniga, om någon fördeles magt och rikedom, innan Odens ankomst. Men efter den här anförda räkning måste Taciti utsaga röra Wanlanders eller Wisburs Regering, hwilka bägge woro mägtiga Prinsar. Hwad senare tiden beträffar, så wet man, at Iwar Widfadme, Harald Hildetand, Sigurd Ring och Ragnar Lodbrok regerat icke allenast öfwer Swerige och Dannemark, utan ock öfwer en del af Tyskland och England. Efter nya räknings sättet har Iwar regerat wid år 780, Harald wid år 800 och så widare, den tid nemligen då Keiser Carl den Store war uti sin högd, och twingade Saxarna, hwilka bordt wara til en del Iwars undersåtare. Är det då troligt, at de Franske Historieskrifware kunnat wara okunnige, om en så förfärlig och länge warande magt i granskapet, så framt den då eller någon tid derefter warit beståndande. Efter den här upgifna Konungalängd, falla Keiser Carls Saxiska bedrifter in wid Resil och Erik Resilsons tid, då Dannemark och Swerige woro skilda från hwarandra, och Nordiska magten således war mindre betydande. Uti sjelfwa Historien, som sedermera förekommer, har man gjort sannolikt, at Ragnar Lodbrok dödt uti en hög ålder, wid slutet af ottonde århundrad, och lär förmodeligen Riket warit delt innan han dödde, och hans widlyftiga länder skingrade någon tid förut. Men ingen ting wisar mer otilräckeligheten af den nya tideräkningen, än Sigurd Rings Regering. Det är ofelbart af wåra Sagor, at Sigurd fört krig med Ingiald, West-Saxiska Konungen Inas Broder, hwilken oförnekeligen lefwat wid år 730, 740, eller der omkring, ty då blifwer det aldeles omöjligt, at Iwar Widfadme, som war Sigurds Faders Moderfader kunnat regera wid år 780. Man wet utom deß, at Sigurd Ring och många af hans förfäder haft rättighet och warit regerande i Northumberland. Efter den här antagna räkning, höra deßa rättigheter til de tider, som gå något när in til Saxarnas första inkräkningar. Och i det hänseende kan det wara sant, som wåra Nordiska Sagor berätta, men flyttas Iwars Regering til slutet af ottonde århundrad, blifwer i alla mål Engelska Historien stridande med wåra Sagor.

§ 17.

Den förste Konung i Swerige, hwars döds är man med wißhet kan utsätta, är Erik Emundson. Han dödde tio år efter Harald Hårfager

hade

hade underlagt sig hela Norrige, som Sturleson uttryckeligen intygar (1). Harald blef Konung 864, och tio år tilbragtes med Norriges underkufwande (2). Det blifwer alltså ostridigt, at Erik Emundson dödde 884. Detta paßar sig nog med wår tideräkning, ty Erik Emundsons tid utsättes til år 900. Men den nya Chronologien ombyter eller förändrar detta, och Eriks Regerings början sättes wid år 900, och således 16 år sedan han wärkeligen war död. Likaledes ändras Harald Härfagers både födelses och Regements år. Det förra föres fram til 873, och det senare til 883, twärt emot Are Frodes witnesbörd, som säger, at han tilträdde Regeringen år 864 (3), då han war tio år gammal. Hwem kan wäl tro, at wi nu äre bättre i stånd, at weta Konung Haralds födelsetid, än Are. All denna oreda uti nya tideräkningen kommer deruttaf, at en Ragnar Lodbrok finnes wara död år 860. Men denne Ragnar Lodbrok war hwarken Konung i Sverige eller Dannemark, hwilket i sielfwa Historien skal wisas, och således behöfwer man intet på något sätt jämka hwarken Swenska Historien eller Tideräkningen efter honom. Det mäst lysande inkast emot den här antagna tideräkningen, tages af Thorgny Lagmans Tal, hållit på Riksdagen wid Upsala wid 1020; då han säger, det haus Faderfader kunnat minnas Erik Emundson, och berättat, at Konung Erik, då han war i sin lättaste ålder, gjort åtskilliga fälttåg m. m. Konung Eriks lättaste ålder sättes efter Torfäi mening, som intet särdeles är stridande med den räkning här följes, wid år 830, och hålles widare före, at Thorgnys Faderfader warit Konung Erik Emundson följaktig i deßa härfärder, och sålunda åtminstone femton år gammal; då han bordt wara född år 815: på hwilket sätt tre ålldrar från Faderfader til Son och Sonson intagit öfwer twå hundrade år. Men detta inkast rör hwarken Sturleson eller tideräkningen. At Erik Emundson war gammal, då han besökte Åke Bonde i Wärmeland är klart. Man kan anses för gammal, då man är femtio år, och i synnerhet i jämförelse med en, som ännu intet fyllt sina tjugo, hwilket Harald ännu intet gjort, och med honom skiedde jämföreisen. Om nu Konung Erik war femtio år wid år 870, måtte han wara född 820, då hans lättaste ålder infaller emellan 840 och 850. Men denna omgång behöfs intet. Där finnes intet spår til hos Sturleson, at Thorgnys Faderfader tient under Erik Emundson, där säges endast, at han kunnat minnas honom. Om man nu wil hålla före, at Thorgnys Faderfader warit tio år gammal wid Konungens död, kunde hån nog minnas honom, och sedermera, då han blifwit

wit gammal, berätta för sin Sonesson, hwad andre sagt för honom uti des ungdom. På detta sätt skulle Thorgnys Faderfader wara född 874, och tre äldrar efter den räkningen innehålla 146 år. Men detta är hwarken owänteligt eller onaturligt. Ifrån Henric den Stores födelse i Frankrike år 1553, til des Sonesons Ludwig XIV:des död 1715, äro 162 år förflutne, andra exempel at förtiga; så at äfwen detta inkast ingalunda förswagar sannolikheten af den tidmätning, som efter Ättlederna här är antagen.

(1) Sturleson, T. I. p. 105.

(2) Sturleson, T. I. p. 99.

§. 18.

Undersöker man och jämföret tiden, då Ansgarius kom första gången til Swerige, med wår upsatta tideräkning, paßar den sig ock wäl nog. Denna omständighet kan intet wara många twifwelsmål underkastad, ty Ansgarii ankomst skedde 829. Man har aldrig haft någon mißtanka, at ju den Konung, til hwilken Ansgarius ankom, hetat Björn, och som Emund Eriksons Bror, Björn på Håga, finnes lefwat wid den tiden, har man trodt saken wara aldeles afgjord. Men detta strider aldeles emot nya tideräkningen. Fördenskuld har man funnit sig föranlåten, at ombyta namnet Björn eller Bero, som han i Ansgarii Lefwerne nämnes, uti Beli, och sätta Ansgarii första predikning i Björkö under Eisten Belis Regering, förr än Ragnar Lodbrok war Konung i Upsala. At så efter godtycko ombyta namnen, anses med skäl för eftertänkeligt uti Historien. Desutan stämmer denna ändring intet aldeles så wäl in med slägtlederna, och än mindre med Eistens sinnelag, ty Eisten war den ifrigaste afgudadyrkare i sin tid. Ansgarius blef däremot wäl emottagen, och man finner äfwen, at Konungen i Swerige genom en ordentelig beskickning til Kejser Ludwig anhållet om Christna Lärare, hwilket man intet wäl kan wänta af Eisten. Man finner således nogsamt, at alla de märkwärdigheter, hwilka man med säkerhet kan föra til wiß tid, aldeles bestyrka den tideräkning, som efter slägtlederna är upsatt.

§. 19.

Denna omständighet gör, at man med större tryghet kan biuda til, at utstaka rätta tiden för aflägnare händelser, uti hwilka man intet kan wänta sig biträde af Romerska eller Latinska Häfdeteknare. Man har förnämligast afseende på Oden, och hans ankomst til wår Göthiska Nord. Alla wåre Sagoskrifware komma enhälligt derom öfwerens, at det skedt för Christi födelse. Ledräkningen bestyrker det samma. Men nya tideräkningen afwiker äfwen från denna mening, och Odens anländande til Swerige flyttes til år 120 efter Christi Födelse. Men så wida denna mening grundar sig aldeles på Newtons tidmätning efter fem Konungar på hundrade år, är i detta målet förmodeligen redan andragit så mycket som behöfs. Men skulle man tro, at nya tideräkningen paßar sig bättre med Engelska Häfder, tager jag mig den friheten at försäkra, at det förhåller sig långt annorlunda, och at saken derigenom hjelpes på intet sätt. Engelländarne äro i denna saken wärdeligen intet klokare, än annat folk. Slägtlederne från Oden äro uti åtskilliga Familier nog olika, och wil man då tillika följa Newtons räkning, måste Odens anländande til Norden sättas långt senare än år 120 e. C. F. Beda Venerabilis, som dödde år 735, gifwer oß et sådant Slägtregister af Hors och Hengist, hwilka anförde Angel-Saxarna, som år 449 kommo til Engeland (1)

Woden.
|
Wecta.
|
Wetgiß.
|
Hors. Hengist.

Nennius sätter en Gucta, emellan Wecta och Wetgiß, och deße äro de äldste Engelske Skribenter, som talat om Oden. Häraf borde man sluta, at Oden lefwat wid år 300 (2). Munken Simeon från Durham (Simeon Dunelmenſis) går med Odens Slägtregister ända til Noachs Son, som blifwit född i Arken, och hetat Stref, och äro femton leder ifrån Stref til

til Oden. Efter denna wackra anmärkning hade Oden bort lefwa något mer wid samma tid, som Jacob for neder i Egypten, at besöka Joseph. Men lederne från Oden til Ethelwolf, som regerat wid år 850, äro allenast tnugu en. Följer man nu Newtons räkning, och inmesluter fem personer i hundrade år, har Oden bordt lefwa wid år 400. Flere slägtlinier från Oden til de Anglo-Saxonska Konungarna kunna utan swårighet och möda anföras, och finner man en lång rad utaf dem, uti den så kallade Textus Roffensis, som Thomas Gale utgifwet, och Carl Bertram inryckt uti Företalet til Nennius (3). I almänhet kan anmärkas, at somliga Ättartal gå närmare, somliga något längre ifrån de här omtalta tider. Men ibland alla Engelska Skribenter äga utan twifwel Beda och Nennius främsta rummet. Men derföre bör man ingalunda förkasta wåra Nordiska berättelser. De Engelska Skribenter, då de anföra sina Hjeltars Ätträkning, kunna intet heropa sig på annat, än några nakna namn, som blifwit bibehållna ifrån en fullkomlig glömska. Men hwarken underrätta de oß hwad deße Herrar warit, eller hwad de gjordt. Det är då intet underligt, om många leder blifwit förglömde, och man således lämnat efterwerlden et ganska felaktigt slägtregister. Efter alt utseende hafwa deße Saxiske Anherrar warit smått och ringa folk, som intet warit särdeles namnkunniga. Utan tår det allena kunna slutas af Engelska Monumenter, at de Saxiske inkräktare föregifwit sig alla wara efterkommande af Oden, fast de warit okunnoge om sjelfwa slägtlederna, då man änteligen anteknat så många, som man haft namn uppå, och de andre blifwit aldeles bortglömde. Hwad deremot wåra Nordiska Herrar beträffar, hwilka ock leda sina anor från Oden, så woro de regerande Herrar och widt frägdade personer, som intet så lätt kunna råka i glömska, och til hwilkas minnes bibehållande hos efterwerlden flere omständigheter kommit tilhopa. Skulle man wilja måta Historieskrifwarnes trowärdighet efter tiden, på hwilken de lefwat, blifwer skilnaden emellan de Engelska och Nordiska Skribenter antingen liten eller ingen. Beda lefde i ottonde århundrad, Thwedolfer i det nionde, och denne hade oselbart äldre Skalder at följa, som man ock kan wara öfwertygad, at Starkader warit äldre, än både Beda och Nennius. Men hwem Beda kunnat hafwa til ledare uti Anglo-Saxonska Historien, wet man aldeles intet, ty Gildas, som wårketigen är äldre, nämner aldeles intet Oden uti sin Planctu Britanniæ. På detta sätt förmodar man, at hwar owäldig tår finna, det intet fjäl är at föredraga Engelska

Historieskrifvarne, fram för wåra Isländska Häfder. Skulle någon falla på den tankan, at de Engelske Häfdeteknare tala om en annan Oden, än den, som i Nordiska Handlingarna förekommer; så tjenar det til swar, at det skal likwäl wara en och samma person. Ty Engelländarnas Oden är Frealafs Son: hwarföre och alla Slägtlinier uti Textu Roffensi sluttar med Oden Frealafing, eller Frealafs Son, och Albericus witnar uttryckeligen, at den Mercurius eller Oden, som regerat i wåt Nord, är Stamfader för Engelska Prinsarna (4). Hwar af äfwen är tydeligt, at Engländarne hafft sig bekant, at Oden warit Konung i Sverige, fast än Albericus sätter Odens Regements tid uti tionde leden efter Christi Födelse, hwilket hwarken paßar sig med den här anförda, eller den nya tideräkningen.

(1) Beda Hist. Eccles. Gentis Anglor. L. I. C. 15. Oper. T. III. p. 14.

(2) Nennius Historia Britonum C. 28.

(3) Se Bertram i Företalet til Nennius. Här finnes Inas slägt på detta sätt utförd til Oden. Ine, Ceured, Ceslivald, Cudwulf, Cudwine, Celin, Cynric, Creoda, Cerdic, Aluca, Giwis, Brand, Bældæg, Woden, Frealafing.

(4) Albericus, Monachus Trium Fontium p. 23. yttrar sig om Oden sålunda wid år 274: In hac generatione, decima ab incarnatione Domini, regnasse invenitur quidam Mercurius in Gotlandia insula, quæ est inter Daciam et Russiam, extra Romanum imperium, a quo Mercurio qui Wuoden dictus, descendit genealogia Anglorum et multorum aliorum.

§. 20.

Uti denna undersökning om Tiden, har jag intet följt andra ledare än sjelfwa slägtlängderna: och kommer den i wåra Nordiska Sagor mycket uplyste Torfäus i tideräkningen här med nog öfwerens. Samma grund är äfwen antagen, och utförd uti en Dissertation som här wid Academien är utgifwen, de Fundamentis Chronologiæ Suiogothicæ. Den, som mildare behagar jämföra, hwad som framdeles uti sjelfwa Historien är andragit, torde ock få ännu flera bewis och skäl, til at bifalla den här antagna

grund-

grund-mening, så wäl om Odens ankomst, som angående andra märkwärdiga omständigheter uti wår Historia. At jag har hwarken uptagit eller wederlagt hwad Johannes Magnus, Lyschander, Petrejus, och flere sådane om fordna Nordens Konungar berättat, förmoder jag lär wara skedt med mine Läsares goda minne. Här är endast frågan om gamla Historien, och jag har den osörgripeliga tankan, at deße Herrar icke en gång böra nämnas wid det tilfälle. Men derföre betager man dem intet i andra mål sin wälförtjenta heder. Och om jag intet bedrager mig för mycket, lär detta som redan anfört är, kunna wara tilräckligt, både til at bewisa gamla Swenska Historiens trowärdighet, såsom ock til at skaffa någon reda i tideräkningen. Dock nekar jag intet, at den senare puncten behöfde ännu mera ljus, om det stod at wänta. Igenom alla de hjelpredor, som man hit til kunnat utstaka, har man dock intet hunnit längre, än at man något när kan utsätta på hwilken tid en Konung lefwat. Men hwarken kan man härigenom göra någon Chronologisk jämförelse i äldsta tiden, med andra Förstår, än de som uti sjelfwa Sagorna omtalas; ej eller kan man utmärka tiden eller Konungen, under hwilken de ryktbara utflytningar af Göther, Longobarder och flera sådana sig tildraget. Sådana gißningar, som wilja uptäcka deßa förborgade hemligheter, äro nästan för dristiga, eller rättare sagt, förmätna. En Historia är ingen Roman, och andra gißningar böra intet tålas uti Historien än sådana, som tagas af uppenbar och bestyrkd sanning. Blifwa på detta sättet wåra gamla Häfder mindre rörande och behageliga, blifwa de ock så mycket kortare; och en Läsare, som är intet alt för ömtålig, bör inert låta förskräcka sig, hwarken af en hop owanliga och underliga namn, ej eller af en okonstlad berättelse, uti hwilken intet många skatsgrep, intet många kärleks saker, och intet många hofränkor kunna blifwa införda. Der är likwäl ofelbart, at sådant händt så wäl i fordna dagar, som nu. Människan är sig nog lik, uti alla tider; men när sådane omständigheter intet äro af de gamla upteknade, gör man säkrast, om man går förbi dem. En naken sanning bör wara uti Historien mera angenäm, än en konstig och prålande dikt.

Swea Rikes Hiſtoria.

I. Capitlet.

Om

Sweriges äldſta Inbyggare, och Forniothersta Slägten.

§. 1.

Sweriges äldſta Inbyggare.

Sin wåra Nordiſka och Göthiſka länder ſått ſina förſta inbyggare, dem wi aldeles intet underrättade. Denna okunnighet äfwen oß gemenſam, med alla andra Europeiſka Riken. Wåra Sagor gå intet ſå långt tilbaka, och om deras berättelſer än hade underwiſt oß, om en ſå urgammal märkwärdighet, förtjente de intet at bliſwa trodde. Det är wäl loſgifwit för Johannes Magnus, at förſäkra oß, det Noachs Soneſon Magog ſummit tjenligit, at ſluta ſina reſor i Sverige; men det lär twiſwels utan och wara oß tillåtet at, at intet tro det. At det koſtat mycken möda at bewiſa, det Platos Atlantica måſte wara Sverige, kan man unga finna deraf, at man warit twungen, at ſkapa Elephanter til Wargar, och gjort wår luft ſå blid, at han kunnat bringa fram Frukt både winter och ſommar. Den, ſom intet finner ſin räkning wid ſådana förwandlingar, gör ſäkraſt, om han låter Atlantica förbliſwa i ſitt wärde, och Sverige i ſitt. Deſſe meningar göra wäl Sverige nog gammalt, dock har Doctor Bång welat bewiſa ſin Patriotiſka nit på et ännu märkeligare ſätt, då han förmått wår Stamfader Adam, at ſätta ſig neder i Sverige. §. 2.

§. 2.

Wår tid har förlorat denna fina Ålderdoms smak, och tror man nu, at der afgår wårt Fädernesland ingen ting, om det blifwer några hundrade år äldre eller yngre. Det är afgjordt, at ingen kan med tilförlåtelig säkerhet bewisa, hwilket land i Europa först blifwit bebodt. Det är troligt, at de emot öster belägna orter först tagit emot wåra wandrande Förfäder. Men det är dock möjeligt, at den wästra kanten genom någon oß obekant händelse kunnat så inbyggare, förr än åtskilliga andra trakter åt öster blifwit bebodde. En nogare ransakning härom skulle fördjupa mig i en stor och onödig widlyftighet, och efter många gißningar, och efter många gamla Auctorers anförda witnesbörd, skulle det ändå blifwa slutet, at wi i detta målet wore lika så kloke förr som sedan, och at wåre ledare intet äro klokare än wi. Fördenskull lemnar man med nöje alla sådana förslags-meningar, som intet lära oß annat än Auctorens gißningar, och frågar man helre efter, hwilken af de gamle Historieskrifware först talt om wåra Nordiska orter, och då hafwa wi ingen äldre, än Pytheas från Marseille.

Sweriges älste Inbyggare.

§. 3.

Denne Pytheas har, wid, fyrahundrade år för Christi Födelse, på et fartyg från Marseille, gjordt en widlyftig resa åt Norden, och ändtligen sedan han seglat förbi Britanniska Öarna, anländt til et land, som han kallar Thule, hwilket låg så långt i Norden, at natten om sommaren intet warade mer än en eller twå timar. Hwad det war för et land, twistas mycket. Men när man påminner sig, at Procopius, som lefwat i sjette århundrad efter Christi Födelse, utan omswep, nämner Swerige eller Skandien med detta namn, synes oemotsägeligen, at med Thule måtte förstås den Skandiska halföen, som innefattar Swerige och Norrige. Sielfwa belägenheten kommer wäl öfwerens både med Skandien och Island. Men som detta senare war öde och obebodt ännu år 860, och man har ingen färdeles anledning at tro, at det warit bebodt och upbrukat tilförene, synes det oselbart, at

här

Sweriges älste Inbyggare.

här med beteknas wåre Nordiske orter. Af de Latinska Sk ter får man ingen redig beskrifning om Thule, och kan m deras utsagor intet utstaka des belägenhet. De inbyggare, Pytheas här funnit, woro något syßelsatte med åkerbruk, ock af grönsaker, rötter och frukter, samt et slags gryn, Latinerne kallat Millium, och gemenligen öfwersättes med H gryn. Han fann ock i deßa orter säd och honung, hwar inwånarne lagade sin dryck. Pytheas berättar ock, som en bes nerlig märkwärdighet, at säden tröskades uti der til upbygda h eller lador. Tama djur woro der ganska få (*). Men det besy nerligaste, som han der sedt, war en slags materia, hwilken h kallar hafs-swamp, som hwarken war jord, wattn eller wäder utan en blandning af alla tre. (**)

(*) Strabo 4. Bok. 139. s.

(**) Strabo 2. Bok. 31. s.

§. 4.

Denna sista anmärkning, och något mera dylikt, hwarmed Pytheas riktat Naturkunnigheten, har förordsakat, at hela hans resa blifwit ansedd för fabelaktig: i synnerhet har den berömde Polybius bjudit til, at wända altsammans i åtlöje. Men en slags försiktighet är wäl altid nödwändig, när man läser resebeskrifningar, och man måste noga skilja Auctorens gißningar ifrån des andra berättelser. Om Pytheas funnit uti Norden en materia, som han intet kändt, och gifwit henne et besynnerligt namn och egenskaper; bör man derföre intet mißtro honom i andra mål, som han genom en otwifwelaktig förfarenhet kunnat märka. Wil man på det sätt dömma om andra resebeskrifningar, måste man äfwen förkasta onekeliga sanningar. Föreställer man sig en främling från Medelhafwet, med intet större kundskap, än man den tiden hade, som af en händelse fåt se wår kraf-is, hwarigenom strömmar icke allenast understundom stadna, utan ock watnet förwandlar sig i en tjock gröt eller wälling (*); och han dertil med, intet haft tid at länge uppehålla sig på stället, ej eller förstådt landsens språk, är han nog ursäktad, om han trodt, at denna gyttja warit en bland-

landning af luft, jord, och wattn. Den slutsats, han widare [illegible], at denna materia torde wara jordens första urämne eller [illegible] är nog dristig, men dock intet ohörd hos de Philosopher, [illegible] med en liten kundskap i wissa delar af Naturläran, tro sig i [illegible], at begripa och förklara alt, som förekommer. Dock antingen [illegible] af krafsen eller något annat blifwit förledd til denna un[illegible] mening, bör en sådan omständighet intet betaga honom sin [illegible]ärdighet i annat, hwarom ögonen allena kunde lemna öfwer[illegible]. Och derföre bör man intet twifla om det öfriga. Wi [illegible] således, at wåre forne Thuleboar på et wisst sätt idkadt å[illegible]bruk, och at de warit wane, at tillaga sin dryck så af säd som [illegible]. Denne senare omständighet tyckes ock wisa, at Thu[illegible] kan wara Island, hwar inga bi finnas, så wida mig är [illegible] (**). Hwad det Millium angår, som Pytheas säger, at Thuleboarne brukat, så är det wäl swårt, om icke omöjeligt at säga hwad det warit. Dock är otwifwelaktigt, at folket i Skåne samlar frö af et gräs, hwilket brukas som gryn, och kallas af allmogen Mañagryn. Wår store Naturkännare, H. von Linne, beskrifwer detta gräs i sin Skånska Resa, 349 sidan, hwar man ock ser, at detta gräs är almänt öfwer hela Riket. Til äfwentyrs torde det wara samma slag, som Pytheas kallar Millium.

Sweriges älste Inbyggare.

(*) Om Krafsen kan man se Doctor Blocks Anmärkningar öfwer Motala ströms stadnande 7. sid. Om någon wille tro, at Pytheas med sin hafs-swamp ment Medusæ, är det i detta mål et och det samma.

(**) Om Bi finnas på Island, lära de intet blifwit förglömde i den wackra Beskrifning, som Herr Horreboe utgifwit om Island 1752.

§. 5.

Detta är den eydaste beskrifning om dessa aflägnare Nordiska orter, hwilken blifwit bewarad til wår tid, och kan föras til denna urgamla ålder. Det är dock troligt, at Carthaginenserna haft någon kundskap om Thule. Säkert är, at detta mägtiga och handlande folk, då det war i sin högsta flor, utskickat twänne Flottor, den ena under Hannons, den andra under Himilcons anförande, til at upsöka obekanta länder. Hannon borde taga wägen mot söder kring Afrikanska kusten, men Himilco mot

Sweriges älste Inbyggare.

Norden, kring wästra stranderna af Europa. Hannons resa är til en del ännu i behåll, men Himilcos berättelse är förkommen. Man wet likwäl, at Phoenicierne, som woro et folk med Carthaginenserna, haft mycket at berätta om Thule; och har en gammal Auctor wid namn Antonius Diogenes, hwilken lefwat wid Alexanders tid, skrifwit et widlyftigt wärk om Thules otroliga märkwärdigheter, hwilket skal wara tagit af Tyriska Monumenter. Thule råkade dock strax derpå uti sitt gamla mörker. Carthaginensernas handlande nygirighet uphörde med deras lycka, och Romarne, som blefwo omsider mästare af deras länder, hade en lång tid mer lust, til at underkufwa den bekanta werlden, än at upsöka någon ny. Så at de Romerska miñings märken intet kunna gifwa någon uplysning i wåra aldraälsta Handlingar. Man har mycket twistat om namnet Thule, hwad det skulle betyda, och hwad minne här af kunde finnas i Norden. Men jag wet intet, om ej detta är et onödigt arbete, så länge man intet har sig bekant, antingen detta namnet warit i bruk hos Thuleboarna, eller blifwit tillagt landet af de resande. Man wet nogsamt, at China, Peru, Amerika och andra Länder hafwa namn, som ländernas gamla inbyggare äro aldeles okunnige om, så wida de intet lärdt dem af Europeerna. Det wore således et wådeligt arbete, at söka sådana namns uprinnelse, uti inbyggarnas egna språk. Det som händt de nu upräknade Landskap, kan ock hafwa händt Swerige. Utomdes förbråkas ofta namnen, genom utlänningars besynnerliga ljud och utspråk, at de aldeles äro oigenkänneliga. Man kan allenast påminna sig, huru Chineserne kalla Swerige, nemligen Se-fe-ja-se-co (*), för at märka onödigheten af bekymmersamma undersökningar, hwad de hos gamla och utländska Skribenter understundom förekommande Namn måtte betyda. Jag wil derföre intet inlåta mig i widlyftighet med någon härom, utan antingen Thule bör tagas af Phoeniciskan som Bochart menar, eller af Telemarken och Thulesbo, gör det mig lika mycket.

(*) Samlung Ruß. Gesch. T. I.

§. 6.

Fornisthersta Ätten.

Til at dömma af den stympade beskrifning, man lånt af Pytheas, skulle man tro, at Nordens inwånare lefwat den tiden uti en

en naturlig fullhet. Wåra gamla Nordiska Häfder äro inteт stridiga med denna gissning. Och den förste, som här i Norden är bekant, under hedersnamnet Kung, är Forniother. Efter Rudin Noregur säges han hafwa regerat öfwer Jotaland, Finland eller Quenlandy, som woro gemensamma namn för de landskap, som gränsade, öster intil Botniska wiken. Hwu långt Forniothers wälde sträckte sig, är aldeles obekant. Det är ock säkert, at wåra gamla Sagor warit nog gifmilda med Konunga-titlar, och kulle många af fordna tidens Konungar kunna warit bekante nu för tiden med et långt mindre ärenamn. Men antingen Forniother wark en wide rådande Herre, eller ock et fritt Husmand för en tulrik slägt, höre wi nu hwarken misunna, eller betaga honom et namn, som hela ålderdomen honom tilägnat. Jag wet ock intet, om jag bedrager mig rätt mycket, om jag tror, at ordet Konung uti sin äldsta bemärkelse intet betecknade annat än en husfader, i somliga efter gamla werldens wärma styrde sina barn och husfolk med så naturligt, och efter omständigheterna nödwändigt anseende. Forniothers ätt.

Huruдan Forniothers regering warit, är nu förtiden ingen underrättelse. Och om man will dömma efter det, som gamla Sagan gifwer wid handen, kan man tro, at den intet warit beswärad af annan storm och owäder, än dem sjelfwa årstiderna föra med sig. Man finner der ingen märkwärdighet anteknad, hwilket wil så mycket säga, at inga stora olyckor, och inga stora dygerningar timat. En stilla lefnad, som dock utgör en menigheets förnämsta sällhet, har sällan eller aldrig sysselsatt en Häfdeteknare. Stora omwälfningar blandade med olyckor och lysande dygärningar hafwa, snart sagt, warit de endaste ämnen, som i äldre tider ådragit sig Sagoskrifwares och efterwerldens upmärksamhet; och et samfund, som hwarken plägat andra eller sig sjelf, har merendels altid stadnat i glömska.

Det mörker, som öfwerhöljer Forniothers regering, sträcker sig ock til hans Söner och Sönesöners tid. Här som och kallas Nor, Nare och Lorn, Forniothers söner äro endast bekante til namnen. Wåra wise Fröder, eller Poëtiska Fäder, och Fröste sköldre Sagor wete mera. Et emellan och sinedes en ogärning hafwa tilagts Thor i afseende under Thor. Gylfes Sons Den-

Konungherrskaftens Ätten.

ne Thor hade efter sådana twists wunna förenat uti sin person öfwerste präst-ämbetet med högsta myndigheten. Och war han således tillika sit folks Konung och Öfwerste präst. Det war hans stöd, at om midwinteren göra et stort offer åt Gudarna, hwilken man i Norden kallade Thorablot. Hwaraf första månaden året kallades Thot månad. Under en sådan högtidelighet hände det, at Goa eller Gioa, Thors dotter saknades. Efter et sång och fasångt letande, anställer åter Thor, sedan en månad war förliden, et stort offer, antingen i tanke at förmå Gudarne til en önskad upenbarelse, eller ock at få några underrättelse, af det folk, som mera wis plägar samlas wid sådana högtider. Men äfwen denna gången war förgäfwes; Gudarne swarade intet, och folket wiste ingen ting. En sorg, som är blandad med hopp, qwalfwes intet så hårt, som en owiss, hwilken ständigt plägar dämpas af sielfwa tiden. Thor blef otröstlig, och des wänner Njor och Gore påtogo sig ändteligen, genom enahanda öfwerläggning, at upsöka sin syster.

§. 7.

Gore och Gore.

På den grund, som Gioa skulle betyda det samma, som Tyska ordet Gau, Land, hafwa några fallit på den tanken, at en poetisk hemlighet här skulle ligga förborgad. Men man bör intet göra gåtor af enfaldiga och jämna berättelser. Hwad kan wara simplare, än at en Fader haft twå Söner och en Dotter, och at en Fader gierna welat få igen sitt förlorade barn. Utom des har man sig at wyssa, om dessa gamle Finnar någonsin talat Tyska. Man behöfwer inga lärde och gåtaktiga omständigheter, i gamla Historien, de äro nog dyra. Wäl kunde derföre wår gamla Thor oförtrutet behålla sina barn, och twifla ej eller på det fälttåg, som des Söner sedermera förestogo i tanke at göra sin syster tilbaka til sin Fader. Wi som de, inga wille wara, som wandrare och peregrinatores, föreställa oss med tankar, at de, sedan de sig med tillräckligt lärdom, och förbrygade, under så dana skyn, af en Fader blefwo platta och tillika grälsedbare, ändan måtte dock sätta sig emot den, som med dem samma skuldegas sin Herramakt, och wänligen anmoda dem, at sig underkasta

en

och från Arabien ända til wåt kalla Nord här luften, at winna land, warit en beröfwelig driffäder til mycket öfwerwåld. Ja Helfwa Nordska fjällen äro intet fria för en inkräktares begärelser, som efter sitt kynkesätt de fiende både af sitt och andras lugn. Det war ock mot Norrige, som Nore satte sig före at leta efter sin syster. Det enat tog Gore wägen til fjös mot Swenska skären. Han seglade längs åt kusterna til Danmark, och derifrån längre åt Norden, utan at finna sin syster. Resan war dock inter aldeles utan nytta. Alt hwad som hörde sjökanten tilföre, blef underlagt hans wälde. Man finner intet skäl til, at denna inkräktning warit särdeles blodig. Troligt är det troligt, at landsens kringströdde inbyggare, som förmodeligen lefwad utan gemensamt hufwud, intet wälgade ett onyttigt motstånd mot en öfwerlägsen magt. Den kära och kostbara friheten war och intet särdeles inskränkt, genom en sådan underkufwelse, uti dessa heroiska tider, då blosta ären är hela regerande, utom wår upplysta wärlds ställen, war förnämsta ändamålet af landwinnares åtrå. Det är ock troligt, at Swenska kusterna uti de derwid belägne öar warit bebodde af sådane folk, som hade sin härkomst från Finland, och således synes mindre betänkeligt, at erkänna för Öfwerhet en Prins af samma blod och folkslag. Och bestyrkes denne senare mening äfwen derigenom, at Sagan berättar, det Gore träffat i Danmark, på Lejre, sina förfäders efterkommande.

Tornfärdiga Åtten.

§. 8.

Flere swårigheter möte Nor uti sitt förehafwande, och blef det genom en blott händelse lyckeligare, i afseende til hufwudpersonen af resan. Nore hade föresatt sig at fortsätta sitt sökande på wästra sidan af bergsryggen, som de gamle kallat Kjölen, och som sjelfwa naturen synes hafwa förordnat til gräns emellan Swerige och Norrige. Landet, hwarigenom resan anställdes, är öfwerallt gifwet höga berg, och affurit med strida strömmar, som lemnade wägen betydande hinder. Men Nore, wand wid Nordiska landets art, och stränghet, upphör sin resa til wintern, då han hunde befinna sig af Skridfinar. Swept i böljan inställde sig

Harniotherska Riken.

Lapparne, som från urminnes tider haft sina kojor här omkring, och budo til, at hindra Nore at tåga längre. Men de blefwo snart slingrade. Sedan fördiupar han sig uti en will öfwerwunnen, som intet ägde andra inwånare, än foglar och rofdjur. Här wore Nore twungen at blifwa öfwer winteren, utsatt för alla de swårigheter, som en odrägelig kiöld, fasligit yrwäder och brist på lifsmedel föra med sig. Attrån til et odödeligt namn måste wara nog stor, då man utan trängande ordsaker underkastar sig sådana omständigheter, och det endast för at winna den förmån, at slå ihiäl andra, eller blifwa ihiälslagen sielf. Men det war hwarken den första eller sista gång, som förnuftet fådt tiga för drelystnaden. Sedan Nore rådfrat med naturen, fick han dudtligen folk at sätta med mot wåren. Norrige war den tiden bebodt af åtskilliga små samfund, som lefde under sina enskylta höfwidsmän eller Små-Konungar. Landet war ganska skarpt, och wida afskildt från de bequämligheter, som nu kunna minska swårigheten af at bo der. Men derföre war man intet hägnad, at öfwergifwa sina hemwist, för en swärm af wåldsamma och obudna gäster. Man förswarade sina nakna klippor med samma enwishet, som någonsin Romarne sökt för de fruktbara fälten i Italien. Konungarne We, Husding, Henning och Sokne äro bekante för det de gjort motstånd, och fullit för Norks segrande Wapen. Hrolf eller Rolf, en liten Konung öfwer Hedemarken, blef icke häraf intet förskräckt, utan mangde ut Nore til enwige. Dhuru Rolf hade tagit Goa, och bägge dese Herrar efter en enwigs kamp, blefwo icke allenast wänner, utan wänskapen blef ock stadfästad med et dubbelt Swägerskap. Rolf behölt Goa, och Nore gifte sig med Rolfs syster. Hwarpå Nore behöll med frid de länder och folk, som han sig redan underlagt.

§. 9.

Litet för än Nore igenfunnit sin syster, mötte Han sin broder i Soknadalen. Bägge bröderne gjorde då et förbund sig emellan, i kraft af hwilket Nore borde behålla den han intagit, och Gore förblifwa Herre öfwer hela Swerige och alla dar, som woro mäktige så breda sund afskilda från fasta landet, at dee sasung, som Gore

fa-

farit på, kunde segla derigenom. Historien är öfweralt uplandad med småsaker, så at farthygets namn Ellida ännu intet råkat i glömska. Detta är wäl den första Delnings-Tractat, som omtalas i Swenska Historien. Men jag wet intet, om den warit den alrarättfärdigaste. Så mycket man kan dömma af sjelfwa Sagan, woro många orter och land i Norden, som dessa bröder hwarken sedt eller hört nämnas, mycket mindre intagit. Dock kunde de förmodeligen wara lika wäl befogade, at dela Swerige och Norrige emellan sig, som Påfwarne i Rom warit berättigade, at dela östra och wästra Indien emellan Spanien och Portugal. Hwad del Thor tagit uti sina Söners framgång, finnes intet uptecknat; men Gore blef igenom denna förening åtminstone af sin broder erkänd för Herre öfwer Swerige, en del af Dannemark, och äfwen något af nu warande Norrige. Men om alle landsens inwånare, utom de som bodde wid stranderna, erkänt samma öfwerwälde, är ingalunda derföre afgjort. Det ser ock ut, som Gore intet särdeles bekymrat sig derom, utan lär hans förnämsta omsorg warit wänd på sjöfarter, hwarföre han ock blifwit af de gamla kallad Sjökung. Fornsthorska Ätten.

§. 10.

Gore lämnade wid sin död dessa widsträkta länder åt sina söner Heites och Beiter, andra lägga til Meiter och Geiter. Denna lilla stridighet kan man ock utan särdeles saknad lämna orörd: några Barbariska namn mer eller mindre göra intet stort til saken. Et widlyftigt och til en stor del obygt land kunde wäl skaffa anlelägnare fyslor, än at oroa sina slägtingar och grannar med inbördes krig. Men det war ännu inter tidens smak, at genom upodlingar föröka sin magt och styrka. Wärjan war ännu den förnämsta wägen til heder. Hwarföre ock Gores sönet med beständiga inbrott föroländade Nores efterkommande uti sin arfwedel, oaktat den emellan föräldrarna träffade Landdelning. Sålunda ser man i detta målet liten skilnad emellan denna grofwa och wår tids fina smak. Man upprättade Förbund och Tractater då som nu. Man gyckladé ock med dem på samma sätt, den mägtigare gjorde sådana förklaringar, som woro mera grundade i styr- Heiter och Beiter.

Fornio-therska Ätten.

styrka än rätwisa; och man wille ändå hållas före at lefwa eft aftal. Beiter wiste härpå et tydeligt prof, då han tillägnade s den delen af fasta Landet i Norrige, som ligger wäster om Naum dalen. Detta syntes wara stridande mot den förr omrörde Hu wudtractaten; men Beiter lät draga fartyget Ellida öfwer land sittiande sjelf wid styret; och på detta sätt, äfwen i förmågo sjelfwa föreningen, gjorde sig mästare af et widlyftigt härad. E enfaldig och halfsofwande Tolfman kan utan möda finna rätwisa af et sådant steg. Men store Herrar hafwa understundom en an nan rätwisa, än annat folk. Man gör hwad man lyster, oc magten upfyller hwad som brister i rätwisan. Det är wärkelige en nesa för wår nya werld, at så gammalmodiga påfund ännu intet blifwit aflagde. Detta konstgrep är et af Beiters ryktbara ste storwerk. Om Heiter wet man intet annat, än i almänhet at han så wäl som des Bror war en mägtig Konung, oc eljest en märkwärdig Herre. Annars är Heiter ock derför namnkunnig, at den berömde Hertigen af Normandie Rollo el ler Rolf, leder sina Anor och Härkomst i rätt nedstigand linia från honom, fast åtskilliga af de mellankommande Attfä der, för tidsens längd, äro bortglömde.

§. 11.

Gylfe.

De andre Gores Söner äro endast i anseende til namnet bibehålne i Historien, och denna omständighet kan intet gifwa dem något utmärkt ställe ibland Swenska Prinsarna. Beiter lämnade twå söner efter sig, Glamr och Gylfe. Om den förre wet man ingen ting, men den senare är så mycket märkwärdigare. Han följde sina förfäders efterdöme, och med siöwäsende förwärfwade sig af efterwerlden namn af Sjökonung. Men hans wishet och läraktighet har warit hos wåra Nordiska förfäder i stor högaktning. Man finner här en Prins, som sträkte sin eftertanka til de swåraste och djupaste ämnen. Werldens uprinnelse, människans skapelse, själens ursprung, det ondas uphof, själens tilstånd, och warande efter människans död och mera dylikt äro frågor, som röja et ädlare tänkesätt, och mognare insikt, än den man skulle förmoda af sådana tider och om-

omständigheter. Och sådan föreställes likwäl Gylfe uti Edda. En så mogen läraktighet hade förtjent en bättre läromästare, än Oden, hwilken under Gylfe anlände til Swerige, och med sina konster förwillade Norden. Men denna ryktbara mannens lefwerne bespares til nästa Capitel. Gores Söner och efterkommande, som satte sig neder i Norrige, höra intet widare til Swenska Historien, än at man då och då til äfwentyrs kan finna nödigt, at nämna något om dem, til mera uplysning uti wåra egna Häfder. Forniotherska Ätten.

§. 12.

Det, som redan är anfört, är wäl det hufwudsakeligaste af alt, som kan sägas om detta äldsta tidehwarfwet i Swenska Historien. Men wi böre ock något nogare gå igenom folkets lefnadsart, Religion och andra märkwärdigheter, så wida nemligen wi kunne finna någon reda härutinnan, af gamla Handlingar. Och wid detta tilfälle bör man äfwen något följa gamla Häfdeteknares sedwana, och anställa undersökning, hwad egenteligen det war för folkslag, som i deßa äldsta tider innehade wår Nord. Wi hafwe sedt tilförne, at Forniother warit Konung öfwer Jotaland, som kallades Finland, hwar af man kan sluta, at Finnar och Jotar warit et slags folk. Det är nog troligt, at Skandiens äldste inwånare warit af samma stam. Gißningen bestyrkes af sjelfwa gamla Sagan. Ty här säges icke allenast, at Gore fann sina slägtingar af Lär i Dannemark, som förr är nämnt, utan på åtskilliga ställen kallas ock de gamle landsens inwånare Jotar. Således säges, at Rolf Nores swåger war Son af Swada Jotun. Sammaledes berättas, at Raumr Nores Son gifte sig med Bergfins Dotter, och war denne Bergfin Son af Thor Jotun i Werma eller Wermeland. På detta sätt här man fog at tro, det Sweriges äldste bebyggare warit Jotar eller Finnar.

§. 13.

Ordet Jote på gamla språket beteknar ock en Jätte eller Rese, och lär förmodeligen den gamla sägen, at här i Norden bodt Jättar, tagit sin första uprinnelse af sjelfwa ordets twetydighet.

Jornio-herrska Skrifter. Uti wåra gamla Sagor förekomma esomoftast berättelser om Resar, hwilka Saxo ganska mycket förökt. Ja om man wil döma efter Herwara Sagan, hafwer Landet nästan warit öfweralt bebodt af Resar och Halfresar, wid Odens ankomst. Om wåre Nordiske Handlings-skrifware nögt sig dermed, at Landet warit intaget af et folk, som til kroppen warit mycket stort, kunde man wäl tro deras utsagor; men når de tillagt dem femton ja tiugo och flera alnars längd, kan man häpna både wid storleken och beskrifningen. Det som är mäst undran wärdt, är at man icke allenast funnit sådana berättelser inryckta uti wåra urgamlaste Fabelteknare; men man finner ock sådant uti nyare tider, under Konung Magni Smeks regering wara anmärkt: nemligen at en femton alnars hög man blifwit ihjälslagen i Norrige år 1338 (*). Denne kunde likwäl anses som en Dwärg emot andra, såsom den Boccacio säger blifwit funnen i Sicilien 1342, och warit åtminstone 150 alnar, och den, som blifwit upgräfwen i Thessalonica 1691, hwilken skal hafwa warit 48 alnar lång m. m. Man måste hafwa et tilräckeligare förråd på godtrogenhet, än man gemenligen denna tiden har, om man skulle hålla sådans för troligt. Och äro wäl nu för tiden intet många som twifla, at de stora benrangel, som understundom finnas i jorden, äro ben af elephanter och hafsdiur (**). Dock synes det swårare, at förneka Norska Krönikan sitt tilbörliga witsord, om ej förnuftet tydeligen wiste omöjeligheten deraf. Wid tio års ålder måste denne Norrman något når wara halfwuxen, och således nästan högre än wåra wanliga wåningsrum, och han skulle icke en gång kunna krypa innom någon dörr m. m. Derföre måste berättelsen antingen wara aldeles osann, eller måste ziphrorna uti handskrifna boken warit förfalskade; hwilket är troligare. Men derföre nekar man intet, at ju stort folk warit til, fast intet så ofantlige. Den, som upnår fyra fem eller sex alnars högd, har säkert intet ordsak at klaga öfwer menwäxt, och kan med skjäl få namn af Jätte. Sådane kunna, kan hända, hafwa warit här i Norden, efter de warit på andra ställen. Plinius berättar som åsyna witne, at under Claudius warit en Araber i Rom, hwilken warit nio fot och nio tum hög, och at uti Augusti tid lefwat en annan, som warit et quarter längre (***). Herr Molyneux anförer åtskilliga personer

af

af förra århundrad, hwilka warit några fyra, några fem alnar höga (****). Man har ock här i Sverige den så kallade Tunbopilten, som warit öfwer fyra alnar lång, och långa Finnen, ännu i godt minne. Archiater von Linne har uti en graf på Öland funnit människio ben, af hwilkas längd man kunnat sluta, at den där begrafne warit mot fyra alnar i högden (*). Jag förbigår med flit det, som omtalas i Bibeln, och det som berättas om de Americanska Jättar, såsom almänt bekant (**). Jag tror mig således befogad at påstå, at hwad i wåra Sagor anföres om Jättar, intet aldeles bör förkastas, utan jämnkas efter en anständig och lämpelig storlek, emellan fyra och sex alnar, och är wäl detta senare mått, den högsta längd, som man kan på förnuftigt wis uma dessa widunder; hwilket äfwen Herr Mahudel påmint uti Franska Witterhets Academiens Handlingar Del. 5, 262 sidan. Gornitherska Ätten.

(*) Norrska Krönikan s. 836.

(**) Den bekante Hans Sloane har låtit inrycka uti Philosophical Transactions en artig undersökning om Jättar, som förtienar at läsas. Phil. Transactions abbridgh T. VI. s. 23. 31.

(***) Plinius, L. 7. C. 17.

(****) Molyneux, uti Phil. Transact. abb. T. II. s. 2.

(*) Öl. och Gotl. Resa, s. 81.

(**) Man kan elliest läsa om Jättar, hwad Vesolius anfört i Herwarar Sagan, Calmets Bibliske Untersuchungen, och Moeheims Anmärkningar derwid.

§. 14.

Man medgifwer altså, at Skandiens urgamle inwånare warit Jotar eller Finnar, och at några af dem warit större til wäxten, än folket gemenligen är: men at alle haft så obäkeliga kroppar behöfwer mign derföre intet inbilla sig. At wårt lands äldste inboggare warit Finnar, synes ock kunna slutas dewas, at åtskilliga lands och byars namn, hwilka ännu äro i bruk, intet wäl kunna af Swenskan eller Gidchiskan förklaras, då man af Finskan kan hämta et långt tydeligare ursprung. Hwilket så wäl kan märkas af de orter, som äro längre mot Norden belägne, som af

Forniotherska Ätten.

dem, hwilka man finner längst i söder. Sålunda är det nog swårt, at i Swenskan finna något stamord, hwar af Wermeland bör ledas, men i Finskan betyder Wuori eller Wari et berg, och Ma beteknar land, som det ock i de äldsta tider kallades Werma utan widare tilökning. At förklaringen af ordet paßar helt wäl med landets beskaffenhet, wet en hwar. Utom des är bekant, at en stor del af Småland blifwit i fordna dagar kallad Finweden. Det synes ock sannolikt, at Forniother och des efterkommande warit en slägt med nu warande Finnar, när man wil undersöka betydelsen af så wäl hans, som des Söners namn. Forniother kan ledas af Wuori, berg, och Noita en wis Man eller Trolkarl, så at des namn skulle utmärka den Wise på berget. Lär kommer nog öfwerens med Lairo, som betyder en wak på isen, och kan wäl wara troligt, at han blifwit född intet långt ifrån en sådan öpning, eller ock, at någon annan nu obekant händelse, gifwet anledning til namnet. Kare kan swara emot Cari, som betyder en klippa. Nuori beteknar på Finska en ung Man, och kommer nog öfwerens med Nore. Coria betyder wacker, hwilket ord intet särdeles skiljer sig från Gore. Med ordet Coi beteknas Morgonrådnan på Finska, och Goia synes wara et och samma ord. Den, som wil göra sig möda at söka i Juslens Lexicon, lär, utan särdeles beswär, finna flere sådana likheter. Det är intet af nöden, at man här drifwer denna etymologiska undersökning widare; det kan wara nog, at man med dessa få exempel wisat, at de uti Fundin Noregur förekommande namn, kunna med nog lätthet hämtas från Finska språket, och det äfwen så wäl, och kanskie bättre, än af något annat. Man bör utom des påminna sig, at wåre gamle förfäder, på samma sätt, som andra folkslag, brutit främmande ord och namn efter sin mundart, så at det understundom ser ut, som namnen äro Göthiska i grunden, ånskjönt de äro likwäl af en hel annan beskaffenhet. På detta sätt hafwa de gjort af Eboracum, York, Jorwik; af Rothomagus, Rouen; af Ryska namnet Wsewolod, Wißawaldur, och så widare.

§. 15.

Så långt som Historien går tillbaka, finne wi ingen anledning, at något annat Folkslag än Finnar innehaft det Land, som nu

an i gemånhet kallas Finland. Af Ryssarna kallas Finnarne Tschudi, hwilket namn synes hafwa mycken likhet med Scythä, hwarföre ock den lärde Bayer i Petersburg, fallit på den tankan, at Finnarne woro de forna Scythernas affödа. Och tilstår jag gerna, at intet hufwudsakeligt kan inwändas mot denna gissning, fast än inga särdeles bindande Historiska bewis i en så urgammal omständighet kunna wäntas. Finnarne kalla sig sielf Suomi. Orsaken här til wet jag likså litet, som hwarföre de af oss och andra åt wäster boende Europeer kallas Finnar. Nog har jag mig bekant, at Suomus betyder fiskfiäll, men jag kan dock intet se något skiäl, hwarföre en hel Nation skulle fådt namn af en så ringa omständighet, och det är intet troligt, at de gifwit sig sielf detsamn. Derföre måtte wäl namnet hafwa någon annan grund, fast det så wäl, som mycket annat, förlorat sig i ålderdomen. Jag håller betänkeligt, at begrafwa mine läsare i flera ordsökningar och etymologiskt gräl. At Finnar och Lappar äro et Folk, intyga både språken och namnen. Lapparne kalla sig sielf Säme, och hafwa de bodt i dessa Nordiska orter från utminnes tider, ja de tro ock, at deras förfäder innehaft hela Sverige (*). Hwilket på et wisst sätt kan medgifwas, så wida man anser dem, såsom af en stam med Finnarna. Och på denna räkning, skulle både Finnar och Lappar wara et Scythiskt folk. Den utmärkta skilnad som annars rönes emellan dem, kan tilskrifwas lefnadssättet och Climatet. Men sedan nian något nogare förklarat, så wäl Finnarnas som Lapparnas språk, har man uti senare tider fallit på en annan tanka, och trodt, at dessa folken måtte wara en lämning, antingen af Cananeerna, eller af de nio eller tio Israels Slägter, som af Salmanassar blifwit bortförde. Isländaren Arngrim Jonas, har i synnerhet trodt det förra, men den senare mening är af wåra inländska Skribenter med många skiäl gjord sannolik. Olof Rudbeck har i Förtalet til sin Beskrifning om Lapland anfört wäl 200 ord i Lapska språket, som hafwa mycken gemenskap med Ebreiskan. Widare hafwer han ock i sit Bref til Professor Törner (**) anmärkt, at många byar i Finland äro aldeles lika med namnen af åtskilliga orter i Persien, hwar de bortförde Israeliter til äfwentyrs någon tid bodt, såsom Hallola i Persien, och Hollola i Tawastland, Ollau i Persien, och Ulå i Österbotn,

Fornia. eherska. Atten.

Fornio-cherska Atten.

Checmechec i Persien, och Keckimechi i Finland. Och bjuder hans til at bewisa, at Landet Arsareth, til hwilket deße fångne Israeliter ändteligen begifwit sig, som berättas hos Esdras i des 4 B. 13 C. skulle wara wårt Finland. I synnerhet har Hans Excellentie Riks-Rådet Gref Bonde, sat denna gißning i et gånska stort ljus, och Hof-Rådet Herr Arkenholtz, har äfwen uti et Bref til Auctorerne af Journal Encyclopedique med många skäl sökt at bestyrka det samma. Utom des förekomma hos Lappar och Finnar många urgamla sedwänjor, som synes hafwa mycken gemenskap med Israelitiska inrätningarna. Deße äro til en del samlade af Högström (*), och röja, somliga en större, och somliga en mindre likhet. Framför allt är det nog besynnerligt, at Lögerdagen hålles hos Lappen i stor wördnad och mycket heligare är Söndagen, hwilket man äfwen märkt hos Finnarna. Herr Doctor Mennander har anfört en än betydeligare sed i Karelen; där inwånarne på St. Olufs dag, eller den 29 Jul. steka et Lam helt och hållit med besynnerlig aktsamhet, at intet ben får sönderbrytas. Inälfworne tagas ut, och gräfwas i jorden, ingen knif får brukas derwid, och ingen fremmande smaka steken (***). At detta hafwer någon öfwerenskommelse med Påskalambet, kan wäl intet nekas. Och i mitt tycke bewisa sådana besynnerliga sedwänjor, som af grannarna intet kunnat lånas, mer än fielfwa språkets öfwerensstämmande, ty man har trodt sig finna den uti alla tungomål. Et folk som Finnarna, hwilke lefwat i sin enfaldighet utan handel, och utan särdeles blandning med andra Nationer, borde til äfwentyrs hafwa bibehållit uti sitt språk en tydeligare öfwerenskommelse med Ebreiskan, än man nu kan finna, om de warit wårkeligen Israeliter. Snarare kan man föreställa sig, at Finnarne äro wårkelige Scyther, men at ibland dem äfwen en flock af flyktige Israeliter kunnat sättia sig neder.

(*) Högströms Beskrifning öfwer Lapmarken. s. 39.

(**) Acta Literaria Sveciæ. T. II. p. 300.

(***) Högströms Beskrifning öfwer Lapmarken. 2 C. 10. §.

(****) Menanders Præfatio Tempestatum in Carelia. p. 14.

§. 16.

§. 16.

Om den gunstige Läsaren, efter öfwerwägandet af dylika påminnelser, tror sig mer wara i stånd, at utnämna Finnarnas äldsta förfäder, än han warit tilförne, är det mig så mycket kjärare, som det nästan skjedt emot förmodan. At wåre Urfäder intet lefwat utan Gudstienst, är tydeligt af hwad, som redan är anfördt. Man gjorde offer til Thor om midwintern, hwilket kallades Thorablot, och hafwer Thormånad eller Januarius här af fådt sitt namn af Skandiens inwånare. At Thor warit ansed som rådande öfwer luft och wäder, kan slutas der af, at man äfwen i wår tid kallar Åskedunder, Thordön. Men hwad namnet egenteligen betyder, och antingen under detta namn den rätte Guden, eller någon afsomnad hielte blifwit wördad, wet man intet. Uti Chronicon Alexandrinum talas om en Konung hos Aßyrierna, Turras benämd, som blifwit dyrkad som Gud, hwilkens Fader hetat Zames (*). Om denna widskeppelse gifwit anledning til de gamla Skandiers Thor, eller om Zames uti annat, än uti bokstäfwerna kommer öfwerens med Finnars och Lappars egentelga namn, Suomi och Same, kan man intet försäkra. Men det är utan all twifwel, at Thors dyrkan warit wida kringspridd. Ty hans namn har warit wördat af alla Skandiska folkslag, uti Swerige, Danmark och Island. Uti Tawastland har man länge hedrat Thurrisas såsom Krigsguden (**). Uti forna Gallien eller Frankrike, nämndes han Taranis. Uti England har han ock warit bekant, som man kan se af en gammal predikan, eller Homilia, som Wheloc anfört wid Bedas Historia Ecclesiastica (*). Ja äfwen i wår tid dyrkas Thor af Hedningar i Rysland, som kallas Tschuwaski (**). Men i synnerhet kan det förtiena upmärksamhet, at Thors offer skjedt i Januarii månad. Procopius berättar, at de aflägne Thuleboar, som hafwa fyratio dagars natt om winteren, på det trettionde femte dygnet, wid åskådandet af teckn til solens återkomst, anställa frögdemåltider. Man wet at det warit Hedniska werldens sed, at sluta deras offer-högtider med gästebud, och faller Thor-offret in wid samma tid, som Procopius utmärker, nemligen, i början af Januarii månad. Så at man kan skjäligen hålla före, at Thuleboarnas frögdegästebud, uti Procopii tid, warit en påfölgd af deras for-

Fornio-therska Atten.

Forniotherska Ätten.

forna förfäders inrätning. At Thor haft sitt hemwist långt Norden, kan slutas af des Söners tåg, emedan Lapparne de förste, som Nore mötte uti sin resa, och Gore började sin pe i Botniska Wiken. Såsom Thormånads namn bör hämtas deßa uråldriga tider, så finner man också här ordsaken, hwa Februarius hos Skandierna blifwit kallad Göjemånad. Ty s en månad war förliden, efter Thora blotningen, anställdes et offer, som warit kallad Goeblot, eller Goias offer, hwilket se mera under hela Hedendomen finnes wara i akt taget.

(*) Se Vossius de Theologia Gentil. L. 1. p. 126.

(**) Bångs Hist. Eccl. p. 208.

(*) Vetus Homilia Saxonica ad Bedam, p. 495. Thor eac and Eout the haethene men herjat Svithe. Det är: Thor och Oden, Hedningarne mycket prisat.

(**) Strahlenbergs N. O. Theil v. Europa s. 347. Gmelins Reise d. Siberien. T. I. p. 45.

§. 17.

När man, i sin willa och twifwelrådighet, wändt sin wörd nad emot wanmäktiga ting, är det intet underligt, om man söker hjelp och rådning på många ställen. Wåra brister äro i sig sjel nog stora, och de ökas oändeligen genom wår medfödda otålighet. Derföre man ock altid sedt, at afguderiet haft i följe med sig många Gudars tilbediande, eller Polytheismus. De äldste Skan dier hafwa i detta målet intet warit klokare, än andra folk. U tom Thor, som med et högtideligt offer dyrkades om midwintern, hafwa de ock wördat flera. Besynnerligen hafwa Forniothers Söner efter döden blifwit ansedde som Gudar, och trodde man, at Kare rådde öfwer wind och wäder, Loge öfwer elden, och Lär öfwer watnet. Uti denna mening syftar Thiodolfer på Loge uti sina wisor, när han säger, at Forniothers Son förtärde Olof Träteljas kropp, då han wardt innebränd. Det är ock troligt, at, som femte dagen i weckan blifwit kallad Thorsdag af Thor, den sjunde dagen blifwit kallad Lögerdag af Loge. Lärs andra namn war Ägir, och finner man Egers ibland Karelernas afgu dar,

…r, fast hans förnämsta syssla blifwit utsatt, til at wårda kål och …ter (*). Formiotherska Ätten.

(*) Bång, Histor. Eccles. p. 209.

§. 18.

Detta är förmodeligen det tilförlåteligaste, som kan anföras, om dessa uråldriga Skandiers Gudalära. De öfriga irrmeningar, höra Oden til. Under Gore finner man början, hwad Swerige beträffar, til Borgeliga Regeringens inrätning. De förra Husfäder blefwo nu uti et större samfund inneslutne; men at deras frihet blifwit på något särdeles sätt inskränkt, är ingen eller liten anledning. Deras förnämsta, och kanske enda plikt, bestod uti en fyldighet, at följa sin Konung uti krig och härfärder, och dessa woro wål intet särdeles kostsame. Och har denna plikt, at följa Öfwerheten i krigståg, warit almän och länge i bruk. Skatter har man intet wetat af, förr än i Odens tid. Efter denna anledning, har en husfader ägt sin grund med alla de rättigheter, som dermed af sjelfwa naturen äro förknippade. At Gylfes wälde warit nog widsträckt, kan synas deraf, at han skänkt Seland til Gefion Skiölds, Odens Sons, Gemål, ty annan mening kan intet tagas af Brage den Gamles Skaldqwäde, som innehåller denna omständighet. At Konungsliga Högheten följt manliga Linien, så at Sönerne i gemen fört Konungslig Titel, kan slutas af hwad som förr är sagt.

§. 19.

Hurudan de gamla Skandiers Hushållning warit, kan någorlunda finnas, af det som Pytheas berättat. Åkerbruket idkades åtminstone på många ställen. Och som säden tröskades i hus och lador, kan man med säkerhet sluta, at folket äfwen bodt i hus, och intet i tjäll, bergsrefwor eller kulor. At inbyggarne brygat öl och mjöd, gifwer Pytheas äfwen wid handen, så at man nogsamt märker, at Sweriges inwånare warit, i sin wildhet, mindre gyfwe än andra mot Norden boende folkslag, och äfwen mindre wille än Finnarne, hwilkas hela lefnad til-

Torniotherska Ätten.

bragtes, efter Taciti utsaga, i jagt och fiskande. Och detta synes wara ordsaken, hwarföre Thors barn walde sin boning Swerige och Norrige, och således öfwergofwo sitt rätta Fädernesland. Genom alla tiders och Historiers förfarenhet finner man, at, når Landwinnare blifwit mästare öfwer något annat Land, som warit mera upodlat, hafwa de merendels i det senare utwaldt sitt hemwist. Ärkebiskopen Erik Benzelius har uti sin lilla Historia gjort en artig anmärkning, at Upland synes först blifwit bebygt af wåra Swenska Landskap, emedan de der intill gränsande orter, fådt namn af belägenheten, i anseende til Upland, såsom Westmanland, Södermanland och Norrland. Detta synes ock någorlunda bestyrkas, af det som sedermera skal berättas om Oden, at han utwalde sin boning i Upland wid Sigtuna, efter dår war et fruktbärande Land. Om de södra Länder i wår Norden tiden warit upbrukade, hade det warit nästan barnsligt, at för frukfbarheten öfwergifwa Fyn, Seland och Skåne, och sättia sig neder i Upland.

§. 20.

Om någon til äfwentyrs skulle hålla för otroligt, hwad som nu är anfört om åkerbruket, han behagar påminna sig, at grunden til denna berättelse är tagen af Pytheas. Och om man har swårt at tro, at Thule är Swerige och Norrige, utan wil helre föreställa sig, at Island ligger under detta namn förborgadt: så kan man, utom hwad tilförne är påmint, föreställa sig en sjöresa långt lättare til Swerige eller Skandien, än en dylik til Island. De gamle, utan Compaß, följde i sina sjöfarter hälst stranderna, så framt nöd och storm intet kastade dem i wilda hafwet: och når man sålunda tog kosan längs åt kusterna, skulle man nödwändigt omsider komma til wåra Skandiska strander. Phoeniciernas handlandes försiktighet, lämnade intet många orter obesökta, som man kunde komma til, utan alt för mycken swårighet. Och har wid et sådant tilfälle lätt kunnat ske, at inbyggarne fådt säd af dessa sina gäster. Men det är förnödeligen onödigt, at länge uppehålla sig med gissningar om möjligheten, då wärkligheten är bewist. Wåra urgamla förfäders hushållswett, är för öfrigt intet bekant.

At

At de haft sina samqwäm och gästebud, kan man wäl intet draga i twifwelsmål. Åtminstone finne wi, at Julen hos dem warit : akt tagen med någon högtidelighet. Således hafwer Raum Nores Son, haft samdrycko eller gästebud med sin Swärfader Bergfin om Julen. Ordet Samdrycko, som fullkomligen uttrycker Grekernas συμποσιον, synes bestyrka hwad som förr är sagt. Hade de hwarken haft öl eller mjöd, wet jag intet, hwad de den tiden kolat dricka. Ty det är långt owissare, om de haft särdeles förråd på mjölk; och deraf kunnat laga någon stärkande dryck. Et godt rus war wäl då som sedermera, det bästa bewis på en omständig wälsägnad. Julen firades likwäl intet i gamla dagar på samma tid som nu, utan i Februarii månad, som är tydeligt af Herwarar Sagan (*), och är des högtidelighet, så mycket man wet, först lämpad efter de Christnas sed i det tionde århundrad af Konung Håkan i Norrige (**). Formiocherska Atten.

(*) Herw. Sagan c. 14.

(**) Sturleson, T. I. p. 140.

§. 21.

Men ingen ting kan förekomma en läsare mera otroligt, än hwad som berättas om Gylfes eftertänkeliga nygirighet, at lära sådana saker, som nästan aldrig kunna falla på Barbarer. Åtminstone finner man ingen anledning til sådant hos Tyskarna, och flere nästgränsande folk. Men jag wet intet, om detta är et tilräckeligt skäl, at förkasta hwad de gamla underrättelser ofördnekeligen gifwa wid handen. Utom des är det ofelbart, at wåra gamla förfäders lefnadsart, war wida afskild från andra Nationers upförande. Et ouphörligt farande til sjös, hwilket sysselsatte äfwen fielfwa Konungarna, utwidgar altid wår kunskap, och begrep, man får se och tala med mycket folk, af hwilka några äro klokare, några okunnigare. En widsträktare kunskap om werlden och des inwånare, upwäcker merendels en annars sofwande eftertanka, och et någorlunda upmärksamt snille, är gierna benäget at wilja weta ordsak, til hwad man ser och hörer. En sådan åstundan är äfwen begripelig hos en, hwars förnuft ännu intet är särdeles upstädat. På detta sätt bör man föreställa sig Gylfe, ty hade

Fornio-therska Ätten.

hans förstånd warit något mer upbrukat, hade han wäl aldrig låtit sig nöja med sådana swar, som honom understundom gifwas i Edda. När man ock något närmare betraktar de omtalta frågor, ser man, at en sådan omhugsamhet warit nästan almän, hos wåra Nordiska folkslag. Lapparne, som säkert från inga andra, än sina gamla stamfäder, leda sina Fornsagor, bråka äfwen sin trånga hjerna med sådana spörsmål. De föreställa sig et ständigt täflande emellan det goda och onda, och hafwa många berättelser om Jubmel, som ursprunget til det goda, och Perkel, ursprunget til det onda, och sträcka de denna stridighet ända til werldenes Kapelse (*). Hwem ser intet, at deße äro qwarlefwor af gamla Chaldeiska Philosophien, och de Österländska Wisas beskrifningar på Oromasdes, och Arimanius. Så gt äfwen denna omständighet synes röja Lapparnas forna ursprung, från deßa Österländer. Men huru man ock wil anse Gylfes eftertänksamhet, antingen som prof af et owanligt, eller mätteligt förstånd, måste man medgifwa, at han är wärd större högaktning, än många så kallade tänkande i wår tid, som hwarken fråga efter kjälan til det goda, eller onda, och anse werlden såsom upkommen af sig sjelf, då icke en gång den uslaste bondkoja, eller föraktligaste sophög kan upkomma af sig sjelf. Men Odens ankomst til Norden öppnar för oß et mera lysande tidehwarf i Swenska Historien, då äfwen Gylfes Handlingar något widare warda utförda.

(*) Man kan läsa härom Högströms Beskrifning om Lapland. 11 C. f. 175.

2 Capitlet.

Om

Odens Ankomst til Swerige.

§. 1.

Om Oden.

Sedan Gylfe delte sin tid emellan sjöfarten och andra syslor, nalkas småningom mot wår Nord, en swärm af wandrande Scyther, under sin ryktbara Höfding, och anförare Oden.

Oden. Sedan han tågat genom Ryßland, Preußen, och en del af Tyska orterna, anländer han ändtligen til Fyn i Dannemark, hvar orten, på hwilken Oden någon tid uppehållit sig, ännu bär namn af honom, och kallas Odense, men efter gamla språket Odenwi, och betecknar namnet et sådant ställe, där Oden förrättat sina offer. Af Edda ser man, at Gylfe under namn af Gangler, giordt en resa til Asgård, Odens gamla Hufwudstad, för at hämta visshet och underrättelse i den fordna Nordiska Philosophien. Men ehuruwäl denna resa skiedt förr, eller efter Odens ankomst i Norden, wet man intet. Det finner man, at Oden afsändt från Fyn, en af sina Hof-Fruar, eller Fröknar til Gylfe, som med sin behagelighet och qwickhet, så intagit denna Herren, at han skänkt henne Seland. Et land mer eller mindre, war intet något lysande föremål för en Herre, som regerade öfwer flera ödemarker, än han kunde, och wille upodla. Ja, Gylfe fan så mycket behag uti deßa främlingar, at han tilböd Oden, och hela hans följe, at sättia sig frit neder uti sitt Rike, hwar dem behagade. Oden intagen af landets godhet kring Mälaren, utwalde sig säte derstädes, och bygde gamla Sigtuna. Hans son Skiöld, som blef gift med Gefion, blef qwar på Seland, och bygde Dannarks gamla Hufwudstad, Leyre eller Ledro. De andre Odens söner, som intet redan sat sig neder, dels i Ryßland, dels i Tyska orterna, flyttade med Oden til Swerige. Thor bodde på Thrudwanger, och Baldur på Breida Blick. Hans förnämste Herrar togo sig ock boningar här i landet, Niorder i Noatun, Freyer i Upsala, Heimdaller på Himleberg. m. m. Utom Upsala och Ledro är nog swårt, at utmärka hwar deße orter warit belägne. Och lämnar man denna undersökning, som mindre oumbärlig, så wida framdeles sjelfwa Historiens sammanhang intet gifwer någon anledning til sannolika gisningar. Oden.

§. 2.

På detta sätt blef Oden bosatt i wår Giöthiska Nord, utan wåld, utan krig, och härsmagt. Wåra gamla Sagor komma alla deruinnan öfwerens, at han war Konung öfwer Asahem,

Oden. et land som war beläget i Scythien, eller Stora-Tattariet, öst
om strömen Don eller Tanais, hwilken wåra Nordiska Häfder kal
Wanaquißel. Han hafwer ock warit rådande öfwer en stor del
det Land, som gamle Turkarne innehade. Denna berättelse, so
intet är tagen, hwarken af Grekiska eller Latinska skrifter, wisa
nogsamt, at den af inhemska källor leder sitt ursprung. Och lå
det wara onödigt, at swara på Eccards och andra utlänningar
inkast, hwilke af någon likhet, som finnes i några Tyska orter
namn, utaf egit wälbehag göra Oden til Tysk. Sådane Gram
maticaliska eller Etymologiska hemligheter, äro blinde ledare i Hi
storien, när de sättas emot tydeliga witnesbörd af gamla och tro
wärdiga Historieskrifware. Men oaktadt wåra Nordiska Häfder
i detta mål, intet kunna hämtas från andra sanfagor, är dock
berättelsen sådan, at den kan lätt bestyrkas, uti wisa omständighe
ter, af andra Auctorer, uti hwilka wåre äldste Skalder och Sa
goskrifware aldeles intet woro bewandrade. Asemanni sättias af
Ptolemäus öster om Tanais emot, och i Siberien. Och är för
modeligen så wäl namn som folk de samme, som Herwarar Sa
gan kallar Asiemän, som tillika med Turkarna kommo hit i O
dens sällskap. Asarne omtalas ock af Plinius (*) då han upräk
nar Asäi bland de förnämste af Scythiska folkslagen, mot berget
Caucasus, i de åt Norden belägna Länder. Strabo nämner As
borg (ασκιπυργιον) i samma wegd, och andre gamle jordbeskrif
ware och Geographi, gå ej heller förbi detta folkslag (**). Efter
alt utseende äro ock deßa de samme, som Chineserne kalla Ou-si
oun (***). Men jag wet intet, om Aorsi höra blandas med Asar
na, åtminstone hedrar man intet hwarken Swerige eller Asarna
med detta släktskap, ty Aorsi woro Scythiske trälungar (*) At Tur
karnas fädernesland, eller Tyrkialand, som wåra Sagor det nämn
na, warit fordom i deßa tracter, är lika oemotsäjeligt. Plinius
talar om Turkarna, som bodde i wegden af Tanais (**). Deras
deltagande uti Persiska och Romerska oroligheter, wisar tydeligen,
at de ej bodt långt från Caspiska hafwet, som man kan se af
Paulus Diaconus och andra (***). Deße sidstnämde Auctor berättar
ock, at en flock af Turkar warit kallade Chasarer. Om deße
warit et slags folk med Asarna, eller ock om de warit et sär
skildt folkslag gör intet til saken. Det är nog, at man wist,

at

ti Turkar och Asar bebodt de orter i gamla tider, som wåre Oden. erdne Skalder och Historieskrifware dem tilägna.

(*) Plinius H. L. 6. C. 17.

(**) Man kan se, hwad Doct. Celsius låtit inflyta uti Act. Literar. Sueciæ 1736 p. 193; och jämföra hwad H. C. v. Dalin anm. s. 101. Mallet Int. à l'Hist. de Dannemark p. 37, och de där anförda Auctorer.

(***) Deguignes Hist. Generale des Huns. T. I.

(*) Plinius L. 4. C. 12. Hamaxobii aut Aorsi, alias Scythæ degeneres & a servis orti.

(**) Plinius L. 4. C. 7.

(***) Paulus Diaconus Hist. Misc. L. 18. C. 28.

§. 3.

Öfwer detta folk war Oden, innan han kom til Swerige, en wäldig och ansedd Konung. Naturen hade begåfwat honom med besynnerliga förmåner. Här war et stort förstånd och mycken förfarenhet sammanfogade, med et fördelaktigt utseende, och han syntes wara skapad, at bedraga och styra andra i okunnig och mörk tid. Hans förnämsta säte och Hufwudstad war Asgård, hwaräst den tidens Gudstienst, som förmodeligen bestod uti offer, idkades. Oden, som Konung och Öfwerste-Präst, hade til bisittiare tolf af de förnämsta i landet, hwilka kallades Hof-Gudar, Drottar och Diar, och utom sina offer-ämbeten, åfwen woro sysselsatte med Lag och rättwisans skipande. Et äregirigt sinne är sällan nögt med det närwarande, ehuru godt det än är. Oden fann ock sitt tilstånd alt för trångt för sin gåfwande ärelystnad. Derföre började han först med krig, at utwidga sitt anseende. Lyckan fogade sig gjerna efter största förståndet, der makten intet är alt för olika delad. Hans wapn woro ock merendels altid segrande. Des underhafwandes förtroende gick härigenom så långt, at han åkallades nästan som Gud i all slags fara, och segren förmentes wara i hans hand. Oden blandade uti alt sitt förehafwande, widskieppelse med försiktighet, hwarföre han ock twifwelsutan, som Öfwerste Präst,

då

Oden. då des förnämare Ämbetsmän utskickades i Krig, eller andra förrätningar, lade händer på deras hufwud, och wälsignade dem, hwilket gyckleri troddes wara af en dråpelig wärkan.

§. 4.

Et sådant anseende hade kunnat wara tilräckeligt, om någon kunde wara nog, för et widlyftigt och tiltagset sinne. Oden wille altså än mer utwidga sin kundskap, och företog sig långa och aflägsna resor, uti hwilka åfwen tilbraktes understundom många år, då Odens bröder, Wi och Wiler, imedlertid förwaltade Regeringen med en trohet, som man nu förtiden intet altid skulle kunna wänta. Men under en sådan Resa, då Oden war utom wanligheten länge borta, delte ändteligen hans Bröder, både Riket och häns Gemål Frigga emellan sig. Oden kommer dock omsider hem, och hans Bröder, som woro tillika hans trognaste undersåtare, lämna honom, utan motstånd, altsammans tilbakars, så at hwarken åregirighet, eller andra retelser kunde förswaga wänskapen emellan deßa slektingar. Ärlighet war altså räknad hos detta folk för den största heder, mot hwilken både Krona och Spira förlorade sitt anseende. Sålunda blef ro och stilhet bibehållen i riket, men kunde intet få någon boning uti Odens hufwud. Wanerne angripas derföre med krig. Orsakerne der til så wäl som krigets egentliga omständigheter äro obekante. Man wet endast, at Oden fann här wärdiga fiender, och at segren, som tilförne följt Oden, utan omwäxling, war nu twetydigare, så at de täflande ledsnade på bägge sidor wid kriget, och gjorde frid, och friden bekräftades med gisslan.

§. 5.

Hade Oden kunnat inskränka sin höghet inom de gränsor, at blifwa hållen för en stor Konung, hade han förmodeligen kunnat wara til freds med sin förwärfwade högaktning, och tiden hade kunnat blifwa wäl anwänd, at stadga undersåtarnes lycksalighet. Men alla des göromål utmärka en kanskie högre, men tillika dåraktigare åtrå. Oden wille nödwändigt blifwa wördad, som

et

et Gudomeligt wäsende. Han hade någorlunda wunnit sin önskan, Oden.
i anseende til sitt egit folk. Men det war dock swårt, at bringa
dem fullkomligen på sådana tankar, hos hwilka menniskligheten,
rakat all förståndning, twifwels utan förrådt sig alt för ofta.
Derföre war det angeläget, at söka denna wördnad hos andra,
och där låta lysa sina förmåner med all den glants, som konster
och behändiga idrotter kunde åstadkomma. Om han welat utprång-
la sådant kram för Greker och Romare, hade tilbudet förordsa-
kat åtlöje, och arbetet warit fruktlöst. Deße woro mera skapte
at bedraga andra, ån at låta bedraga sig i sådana mål. Wa-
nerne kände honom för grant at blifwa hans åkallare, och Par-
thorne med Chineserne woro ej heller särdeles lättrogne. De Nor-
diska folken i Europa lofwade en lyckeligare fortgång för konstiga
Grekelwärk; och stadnade fördenskuld Odens wal egenteligen på
deßa, och i synnerhet på wårt Sverige. I detta ändamål öf-
verlämnar åter Oden Riket åt sina Bröder, We och Wiler,
tager med sig alla Diar, eller Rikets högsta Nämd, och et stort
antal af folk med hustrur och barn, och deras förnämsta egen-
dom, så at magten borde utföra, hwad konst och behändighet in-
tet kunde åstadkomma. Man måste intet föreställa sig, at denna
flyttande menighet kommit farande, såsom en swärm af landstry-
kande Zigener. Twärtom, de förde med sig mycken egendom, och
stora rikedomar, så at äfwen deras prakt skaffade dem an-
seende ibland enfaldigt folk. Hade de kommit framkrypandes ur
usla och slarfwiga skinpelsar, hade twifwelsutan upmärksamheten
blifwit liten, och högaktningen där efter. Det hade ock warit
mindre lätt för Oden, at öfweralt, hwar han for fram, insätta
sina Söner til Regenter, om ej någon utwärtes glants injagadt
wördnad hos folken, hwars upmärksamhet merendels fastnar wid
det yttra, och tränger sällan längre igenom. Wi finne således,
at Odens Son Sigurlam blifwit Konung i Gardarike, eller
Ryssland. Oden uppehöll sig något längre i Tyska orterna, hwil-
ket Land i wåra gamla Skrifter kallas Saxland, hwar tre an-
dre hans Söner blifwit rådande. Weldeg, nemligen öfwer Östra
Saxland, Beldeg öfwer Wästra Saxland, som sedermera he-
tat Westphalen, och Sigge länger i Söder mot de trakter som
nu nämnas Franken, eller Frankland, efter wåra Sagors talesät.

§. 6.

Oden. Så wida man i Odens upförande, wil söka anledning til hans Resa; lär förmodeligen äregirigheten, och en omättelig åtrå til högt och Gudommeligt anseende, warit des förnämsta ögnemärke. Denna åstundan lyser fram utur alla des gjärningar; hwilka ock lära wara de tryggaste medel, at utgrunda stora Herrars egenteliga affikter. Så hos Sturleson som i Företalet til Edda berättas, at Oden warit begåfwad med spådoms anda, och sedt förut, at hans efterkommande, i synnerhet i wår Nord, skulle komma til et högt och långwarigt wälde. Man kan utan möda tro, at han sagt det; men som ingen nödwändighet förpliktar oß at söka, eller finna Gudommeliga egenskaper hos Oden, kan det wara nog, at man anser hans Prophetie, som en wäl grundad, och sannolik uträkning. Man gör tryggast, när man sätter lagom tro til hwad stora Herrar säga, mer mer til hwad de göra. At Oden flyktadt undan för Romarna, finnes ingen särdeles anledning hos Sturleson. Han säger allenast i almänhet, at många Höfdingar flyktade undan för deras magt. Men om Oden förebäres den nyligen andragna Prophetien. Förtalet til Edda sätter likwäl ut både tiden och anledningen til des tåg, nemligen, at Oden flyttade, då Pompejus härjade eller förde krig i Asien. Om denna utlåtelse bör åga witsord, kan intet särdeles twifwelsmål wara om början til denna Resa, emedan efter denna räkning, den bort skie wid år 66 eller 65 för Christi födelse. Wil man åter hålla före, som ock är sannolikast, at Auctoren efter egit hufwud paßat tiden tilsammans, är där ändå intet skjäl, at flytta Odens Resa efter Christi födelse. Åtminstone är ingen tid mera olämpelig än år 125 efter Christi födelse, så framt Oden flydt för de Romare; ty då regerade Adrianus i Rom, som på intet sätt oroade Scythiska Prinsarna, som bodde Norr om Caucasus. Oden hade wist en alt för nedrig och neslig rädhåga, om han allena båfwat, då ingen annan fruktade. Men hwarföre han utsedt Upland förnämligast til sin egen boning, är swårt at utgrunda. Sturleson gifwer wid handen, at Landets godhet i synnerhet förmått honom där til. Om så är, måtte Upland warit mera upbrukat än de andra Länder han igenomfarit, hwilket ock intet kan hållas för

otro-

troligt. At jag intet uppehåller min Läsare med uprepande af de gamla Scythiska Konungar, förmodar jag lär blifwa så mycket mera ursäktadt, som jag inter kunnat finna, at deßas Historia har någon särdeles förbindelse med wår Swenska. Jag går ock förbi all beskrifning om Geterna; ty så mycket man af wåra gamla Sagor kan sluta, war Oden ingen Gete. Och det är och blifwer mycket owist, om Asars och Turkars författningar warit särdeles öfwerenskommande med Geternas. Alle woro wäl Scythar til sitt ursprung, men deras tänkesätt och lefwernes beskaffenhet, kunde icke destomindre wara wida åtskilde. Oden.

§. 7.

Sedan man följt Oden något tilbaka uti des förra Fädernes-bygd, förfoge wi oß til des nya hemwist i Sigtuna. Et af hans förnämsta göromål blef här, at på Asarnas sät inrätta en mera lysande och präktigare Gudstienst. Et stort Afgudahus, eller Hof uprättades, och offren blefwo ordenteligare. Derjämte blefwo alla de konster, och heliga bedrägerier utöfwade, som någonsin af en Afgudisk Offer-föreståndare äro brukade. Alt gick derpå ut, at inbilla folk, det Oden och hans Diar woro af et högre och Gudommeligare wäsende, än andra människor. En besynnerlig förmån, eller egenskap, som han ägt, at åtaga olika upsyn, gjorde, at folket trodde, det Oden efter behag kunde skapa sig, i hwad djur han wille. Och på denna wackra öfwertygelse, inbillade man sig, at han på kort tid kunde inhämta underrättelse från fierran aflägsna Orter, ånskjönt kroppen låg imedlertid stilla som halfdöd, eller sofwande. En egenskap, som man äfwen i senare tider, twifwelsutan med lika grund tilägnat Lapparna. Med några ord, at släcka eld, stilla et brusande haf, och wända wind och wäder efter behag, blefwo då ansedde som småsaker för Oden. Det är dock troligt, at han ganska sparsamt lämnat prof af denna undergörande kraft, och en liten behändighet, med någon slags insikt i wädergisningar, lär warit hela grunden til denna sälsamhet. At han efter gamla Sagan kunnat upwäcka döda, och med några ord öpna de

Oden. dödas högar, och sedermera giswa sig i samtal med dem, war et annat konstgrep, hwartil något nyt gyckleri, utan twifwel gifwit anledning. Oden hade godt förråd på sådant, hwilket den tiden utråttade mycket, men hade nu gjordt ingen ting. Historien nämner ock twänne tama korpar med wördsamt åreminne, hwilka efter et widlyftigt kringflygande, altid återkommit til sin Herre med wiktiga tidningar, förmodeligen på samma sätt, som Sertorii råget. Utom des förde han med sig et människohufwud, som han genom starka krydder förwarat för förruttelse, med hwilket han esomoftast höll samtal. Alla brödlösa konster nu för tiden, men då mycket betydande idrotter. En af Odens minst betydande undergåfwor är wål den, at han hade en besynnerlig skicklighet at upleta nedgräfna skatter. Om en sådan förmån warit fördeles riktande i de tider, kan man skjäligen twifla, och är det troligt, at om han uphittat några lönande fynd, har han sjelf, eller hans medhållare lagt dit dem.

§. 8.

Allt detta, som några hwar lär medgifwa, war et blot förblindande gyckelwärk. Men derföre nekar man intet, at Oden kunnat åga åtskilliga wärkeliga konster, som nu dels kunde wara mindre nyttiga, dels obekanta. At han haft et slags fartyg, hwarmed han kunnat i hast sättia öfwer sjöar och wikar, och hwilket warit lätt, och kunnat läggas tilhopa som en duk, är intet så fördeles otroligt. Detta fartyg kallades Skidbladner. Hans wältalighet har ock warit efter alt utseende mycket intagande, och har denna konst i alla tider haft en besynnerlig wärkan, efter den talandes skicklighet, och åhörarnas mer eller mindre okunnighet. Wältaligheten syntes få en ny högd genom en slags owanlig takt, och wersaktig klang, som wåre gamle Häfdeteknare kallat Skaldskap. Detta talesätt infördes med Oden, och hafwer warit i långwarigt anseende i Norden, fast än nu des egenteliga smak och wigt är obekant. Med Oden och Asarne infördes ock et besynnerligt läke- och skademedel, som kallades Seid, och lagades med lokande, och många widskieppeliga åtbörder. Med detta skal man kunnat betaga både förstånd och krafter, samt tilskynda och bota sjukdo-

tunnar efter omständigheterna. At sådant intet är öfvernaturligt, Oden.
mot en hvar. Hans oförskräckta och rådiga tapperhet, lär gifwit anledning at tro, det han kunnat döfwa sina fienders wapn. Men som alla deßa konster, blandades med Runor och sång, blef äfwen Oden hållen för trolkarl. Denna konsten förstår jag intet, men det är nog bekant, at store män bland oförsarit folk hafwit hållne för Härmästare. Och är denna tilwitelse snarare prof af owanlig insikt, än på någon wärkelig förbindelse med Andarna. Den som eljest wil tro, at Oden kunnat häxa, ärnar jag icke inlåta mig i någon twist med. Wore jag öfwertygad, at han wärkeligen gjordt de gärningar, som honom tilläggas, kunde jag äfwen tro det samma. Men det mycken som pratas, och det lite som finnes i sjelfwa wärket, gör at med all sog kan twiflas en, hwad som i gamla Historien om dylika saker berättas.

§. 9.

Den enfaldige hop, som trodde sig wara ögonfakliga witnen til alla de sälsamheter, som Oden syntes utöfwa, kunde snart falla på den tanken, at han war något mer än människa. Och denna widskieppeliga förundran öktes mycket genom et annat konstgrep, hwarigenom Oden lämpade på sig och sina Asar allt det, som menigheten tilförne wördat, som högt och Gudommeligt. Af Förtalet til Edda ser man ock, at Oden warit mycket mån om, at tilägna sig Trojanernas namn och bedrifter, hwaraf man kunde sluta, at deßas fabelblandade öden, måtte warit bekanta i wår Nord. Denna anledning är tilräckelig för et fyndigt hufwud, at göra de äldsta Skändier til Trojaner. Men ehuru upbyggelig denna uptagning torde wara i Historien, unnar jag helre en annan den heder, at utföra et så wiktigt ämne. Jag wil ännu uppehålla mig något litet wid Oden, som genom deßa upräknade och dylika andra påfund, lade grund til sin och sina efterkommandes Regering, på et mycket betydeligare sätt, än landets forna Regenter kunnat åstadkomma. Ja, han wann äfwen den förmån, om det är någon, at han wördades såsom Gud medan han ännu lefde. Sedan saken war så wida brakt, blef det lätt at införa en ny Gudalära bland menigheten. Uti denna

Oden. finnas wäl många dyra sanningar, men merendels illa lämpade och med osmakeliga tilsatser förökta. Werldens skapelse af Alfader, själen åtskilda wäsende från kroppen, och des odödelighet blefwo wäl satte utom all twifwelsmål: men dessa grundsanningar blefwo intet anwände til sitt rätta bruk, som består uti upriktig sökande efter den rätta och waraktiga lyksaligheten; twärt om blef alting wridit efter Politiska affikter. Tapperheten hopfogad med förakt för döden fick högsta rummet bland dygderna, och den som dödde uti krig och härnad, utlåfwades en utmärkt lyckfalighet hos Oden i Walhal. Men jämte denna slags ädelmodighet, inplantades äfwen hos folket en outsläckelig törst efter rikedomar, uti hwilken begärelse icke senare efterwerlden wansläktats från sina fordna Ättfäder. Ty efter Odens förordnande, skulle de dödas förnämsta egendom med dem läggas på bålet och upbrännas. Och ju flera dyrbarheter, som den afledne på bålet förde med sig, ju mera wälkommen war han i andra werlden. Inrätningen hade wäl den nytta med sig, at föräldrarnas förwärfwade egendom intet kunde försänka barnen i wecklighet, men härigenom utspriddes dock en slags wanmagt til hela Rikskroppen, då rikedom altid sammanskrapades, men aldrig nyttiades. Denna stadga hade sitt förnämsta affeende på den dödas wälstånd i andra werlden: men til upmuntring för efterkommande befaltes tillika, at högar skulle upresas efter förnämt folk, men stenar efter dem, som giordt sig berömda för mod och tapperhet. Det lämnades eljest fritt, at sätta den dödas aska i jorden, eller ock at kasta den ut i sjöar, eller annat wattn. Det förra synes likwäl wara mäst bibehållit wid de förnämares jordsätning, ty sällan kan man nu upkasta någon grafhög, uti hwilken kruka och aska intet finnas. Bägge dessa stadgar blefwo i långliga tider efterlefwade. Ättehögar och grafbackar träffas öfwer alt i landet, och på många ställen ser man en oändelig hop upresta stenar, som synes witna om et almänt grafställe för dem, som med utmärkt tapperhet giordt sig förtjenta af efterwerlden, och när någon förnäm man äfwen genom dråpeliga gierningar giordt sig älskad, hedrades han både med hög och baukasten.

§. 10.

§. 10.

Oden.

Dessa lagar syftade egentligen på, at inblåsa folket et ädelmodigt förakt för döden, och en manlig tapperhet. At hålla menigheten alltid uti en kropp och samhälle, inrättades trenne stora Högtider, som hwart år med offer firas skulle. Den ena Festen skulle hållas om efterhösten, mot winteren, eller höstdagjämningen, som nu efter Asiatiska årsräkningen blef årets begynnelse. Denna högtidelighet förrättades för et godt och lyckeligt år i allmänhet. Den andra Festen skulle hållas om midwinteren för önskeligt årswäxt, men den tredje utsattes til sommaren, då man bad för lycka i krig, hwarföre det egenteligen wardt kallat Sumblot. Men til at än widare stadfästa bandet emellan rådande och lydande, åtog sig menigheten at betala en penning för hwart husrum eller näsa, och Oden deremot förpliktade sig, at skydda landet för ofrid, och waka för offrens wid makt hållande. Detta är nästan alt hwad man wet om Odens inrätningar i vår Swenska Nord. Och kan jag intet wäl begripa, hwad anledning detta kan gifwa at tro, det Oden med owilkorlig och oinskränkt magt, herskat öfwer landets inwånare (*). Troligt är, at han genom sin förwärfwade högaktning, kunnat förmå folket til hwad han wille, men däraf kan man inter sluta til något sådant wälde. En Konung, som äger folkets förtroende, är ofta mera i det hänseende enwäldig, äfwen i en fri Regering, än en annan, som har magt at befalla efter godtycko. Til slut bör man ihogkomma, at Oden inrättade en Domstol af sina tolf Diar eller Drotar, som tillika med honom skulle icke allenast wärda offren, utan ock afgöra alla förekommande twistemål ibland menigheten, som intet med kamprätten afgiordes.

(*) Om Odens makt yttrar sig likwäl Herr Mallet uti sin Introd. à l'Histoire de Dannemarc p. 40. på följande sätt: Odin gouverna avec un empire absolu.

§. 11.

Ändteligen slutade Oden sina dagar i Swerige på samma sätt, som han lefwadt. Och den regersjuka förståndsgåfwan öfwergaf

Oden. gaf honom icke en gång i det ytterſta. Han förſäkrade ſina wänner, at han nu ſkulle fara til Gudarnas boning eller Gudhem. Och på det han, ſom altid ſatt wärde på en blodig och wåldſam död, intet måtte affomna på et alt för fredligt ſätt, lät han ſig ſtinga med et ſpiut til ſlutet, hwarjämte han tilägnade ſig alla dem, ſom dödde för ſwärd, och bad dem wara wälkomna efter. En ſå oſeg död, förökade än mer hans wördnad, och twiflade folket ingalunda, at ju Oden leſde nu mera ewinnerliga i Asgård. Hans åkallande blef altſå än mera inrotat, och inbillade ſig den oförſarne och enfaldige hopen, at Oden ſomoftaſt uppenbarade ſig för dem, i ſynnerhet wid öfwerhängande faror och föreſtående ſtridslag, då ſomlige trodde, at Oden tilſade dem, ſeger, andre åter, at han bød dem til ſig, hwilket anſågs för et ſäkert förebåd, at de ſkulle blifwa ſlagne. Det war juſt intet underligt, at folket, ſom ifrån barndomen intet hört annat nämnas än Oden, kunde drömma om honom i ſömnen, då ingen ting kunde förmena dem at tro, det ſådant war en Gudomelig uppenbarelſe, men det kan ſynas mera undranswärdt, at ſå wäl de ſom drömde om ſeger, ſom de, hwilka på detta ſätt förwißades i ſin tanka om döden, woro på bägge ſidor förnögde med ſina öden. Så förtjuſar en ifrån barndomen inplantad willolära, at äfwen döden anſes för god, då den wärkeligen är ond, och nu, då wår död altid kan genom Guds nåd wara god, naikas man dock med bäfwan och förſkräckelſe detta lyckeliga ögnablick. Sedan Oden war död, blef han til följe af ſin gjorda ſtadga, efter tidſens beſkaffenhet med prakt upbrunnen, och et nyt rön blef tillika uptäkt i Gudaläran. Ty ju högre röken af bålet ſteg i luften, däſto härligare trodde man den dödas ſäte blifwa i andra werlden. En beſynnerlig tid, då trosartiklar äfwen af tök och wäder tilſkapades.

§. 12.

Öfwerwägar man något litet Odens upförande, måſte hwar en medgifwa, at han wärkeligen warit en ſtor man. At underlägga ſig ſå widſträkta länder, där inſätta ſina barn til Konungar, och därjämte i en ſå hög grad intaga ſina underſåtares hjertan, är ingen ringa, utan ſnart ſagt en af de förſta egenſkaper

hos

hos en stor Herre. Man medgifwer gierna, at folket war enfaldigt, men så enfaldige Tyskarne än woro, så kunde ändå intet Romarne hwarken med konst eller makt uträtta det, som Oden utan wåld med förstånd och någon konst satte i wärkställighet. Hans åminnine är ock bibehållet ända til wår tid, och det icke allenast i Swerige, Dannemark, Norrige och Island, utan äfwen i Tyskland och Engeland: så at att hwad förnämt war i dessa Länder, ansågs för at leda sin uprinnelse från honom. Således finner man, at de förste Saxiske inkräktare i Engeland, Hors och Hengst, tillägnade sig samma ursprung, och at alle de andre Anglosaxoniske Konungar enhälligt erkändt Oden, för sin almänna Stamfader. At wåre Nordiske Konungar giordt det samma, wet man förut. Det är wäl besynnerligt, at uti de äldre Latinska och Grekiska Skrifter, finnes intet nämndt om honom. Men denna omständighet synes bewisa, dels deras okunnighet, dels och, at Oden til åfwentyres lefwat långt för Cæsars tid, hwilken är wäl den förste bland Romarna, som gifwit oss någon omständelig, fast stympad beskrifning på Tyska orterna. Tacitus kände Tyskarna bättre än Cæsar, och är det bwist, om han warit aldeles okunnig om Oden. Oselbart är, at han talar om Ulyßes, som warit i Tyskland, och där bygdt Asciburg wid Renström. Jag har aldeles intet den tankan, at Oden och Ulyßes warit en och samma person. Men det är oförnekeligt, at Ulyßes äfwen hetat och kallat sig Utis, hwilket Tacitus intet warit okunnig om, och således lätteligen kunnat falla på den tankan, at, då Tyskarne talt för honom om Oden, Ulyßes därmed borde förstås. Något dylikt har händt Romarna, då de inbillat sig, at Judarnas Sabbath warit inrättad til Bacchi heder, efter han bland andra namn äfwen blifwit kallad Sabbasius. Staden Asciburg, som denne Ulyßes skal bygt, har så mycken likhet med Odens Asgård, som af Strabo och andra kallas Ascipyrgium, at man har någorlunda fog at tro det, som om Tacitus är påmint. Efter Tacitus blef Romarnas kundskap om Tyskland, alt större och större, och är det nästan omöjeligt, at någon sådan färd, som Odens, kunnat ske genom Tyskland i senare tider, och likwäl ingen ting därom skulle uti någon Romersk Historieskrifware wara anteknat. Oden.

§. 13.

Oden. Hwad Odens namn egenteligen betyder, är nödigt at undersöka. Etymologiska Historier hafwa merendels den förmån, at man kan få dem at säja hwad man wil. Är intet Swenska eller Gjöthiskan tilräckelig, kan man söka ordens bemärkelse hos Greker och Araber, ja äfwen hos Mungaler och Kalmucker, och wore det nog besynnerligt, om man intet då skulle få, med litet tilsats, et ord at betyda hwad man åstundade. Det paßar sig mera med mit ändamål at betrakta, hwad ändring hans ankomst förordsakade i wåra orter. Denna är nog märkelig. Den forna Konunga-slägten i wår Nord, lämnade rum åt en ny, nemligen Odens. Gylfe, så mycket man wet, har intet haft någon son. Des enda Dotter Heidis, blef gift med Odens Son Sigurlam, Konungen i Gardarike. Gylfe förswinner eljest aldeles, så at man hwarken wet om han dödt hemma, eller företagit sig något utländskt tåg. Några Prinsar af Forniotherska stammen, woro wäl i lifwet, men man finner intet, at de haft någon särdeles förbindelse, eller twist med Asarna. Obygde wilmarker och aflägna skiär, gåfwo tilräckeligt utrymme för alla dem, som intet wille beblanda sig med dessa mägtiga Främlingar. Och är ingen anledning, at alt det som nu begripes under Swerige, warit under Odens Herrawälde. Ty den delen, som war underkastad Odens spira, wardt kallad Mannaheim, då de mot Norden belägna Landskap, behöllo sitt gamla namn, och kallades Jotunheim. Detta mindre Jotunheim beskrifwes i Herwara Sagan wara beläget nedan för Ymisland eller Umeå in til Sandwiken i Helsingland. Mannaheim blef Swerige kallat af Asarna, i anseende til Godheim, Odens gamla Fädernesbygd, och wille de därmed gifwa tilkänna, at här i Swerige bodde människor, men där Gudar. Sedermera är wårt Land kallat Swithiod det Mindre, i anseende til stora Scythien, som wåra gamla Sagor nämna Swithiod det Stora, eller det Kalla. Man har gjordt sig mycket bekymmer at utforska, hwarat Swerige eller Swithiod fått sitt namn, och har man trodt, at det säkrast kan ledas från et af Odens tilnamn Swidrir. Enfaldigaste meningen, och förmodeligen den rättaste är, at Swithiod och Scythia är alt et, och betyder de

Scy-

Scythers Land. Stora Scythien kallas Swithiod af wåra gamla Förfäder. Och som det wore orimmeligt, at föreställa sig, det stora Scythien fådt namn af Oden, är kan hända likså otroligt, at wårt Swithiod däraf blifwet så kallat. Inwånarne i Landet äro häraf först kallade Swithar, och sedan Swiar, och den äldste Auctor, som nämnt folket Swiar, Suiones, är Tacitus. Oden

§. 14.

Men detta war intet den största Förändring, som wår Nordmundergick efter Odens ankomst. Af wåra gamla häfder finner man, at Giöthiska språket med honom kommit i Landet. Denna omständighet finnes icke allenast anmärkt i Företalet til Edda (*), man ock på andra ställen. Och på denna grund måste nödwändigt Oden talt Giöthiska, och Giöthiskan i sin ursprung wara et med gamla Turkiskan (**). Åtminstone har man swårt för at draga annan påfölgd af Sturleson, och andra gamla Handlingar, om man intet wil påstå, at han bedragit sig, hwilket först bör bewisas. Utom språket äro ock Runorne af Oden införde. Sturleson säger uttryckeligen, at Oden utöfwade åtskilliga af sina konster med Runor och sång; och i Runa-Capitule, som är en del af gamla Sämunders Edda, tillägnas deras upfinning åt Oden, och Asarna. Efter Odens anledning blefwo Runorne förnämligast brukte til häxeri, och gaf man dem åtskilliga namn, i anseende til deras olika bruk. Sigrunor, eller Segerrunor skulle skrifwas på wärjefästet, och troddes wara mycket kraftiga, när man nämnde tillika Tyr twå gångor. Aukrunor, Ölrunor skulle ristas på dryckeskärilen, och i synnerhet Runan N, Naud, på nagelen, om man önskade, at ens kjärsta skulle blifwa trogen och beständig. Biärgrunor kallades de, som brukades at hjelpa qwinnor i barns nöd: Brimrunor inskuros på Skepsstammen och Styret, såsom et kraftigt medel mot storm och wågor. Limrunor tjente til at läka sår och annan åkomma, de skulle ristas i barken på Trä, på den sidan som wände åt öfter. Malrunor skulle man bruka för at wara lyckelig i rättegångsmål. Deras wärkan wiste sig, när de blefwo på något ställe ingräfde i Tingshuset. De förnämste woro Hugrunor, och skaffade wett och förstånd. Om dessas wärkan

Oden. warit beprofwad, är det skada, at konsten är förlorad. Men de Runor, som tjente til at uptekna märkwärdiga händelser, kallades Bokrunor (***). Jag wet nog, at några, äfwen grundlärde, fallit på den tankan, at Runorne inkommit med Christendomen. Men emedan wåre äldste Häfdeteknare en Are, en Sturleson och flere, som lefde nog när intil Christendomens början i wåra Giöthiska Länder, intet wetat af en sådan märkwärdighet, utan tilskrifwit åt Runorna en långt äldre uprinnelse, wet jag intet med hwad skjäl man kan förkasta deras witnesbörd. Om de inkommit med Christendomen, äro de tagna af Latinernas Alphabet, men hwarföre hafwa de då blifwit så få, nemligen sexton allenast, och hwarföre begynnes då Rune Alphabetet med F, då Latinernas börjas med A. At någon likhet är och kan finnas, emellan Runor och Latinska bokstäfwer nekas intet. Men denna undersökning kräfwer större widlyftighet, än på detta stället kan tillåtas.

(*) Se Edda, Gjöransons Uplaga, s. 8.

(**) Om denna omständighet kan läsas Brefwet til H. C. R. Ihre, om Swenska och Turkiska Språkens öfwerenskommelse.

(***) Alla dessa Runeslag upräknas i Brynildas Quäde i Wolsunga Sag. 29. Cap.

§. 15.

Det kan wara troligt, at man förstådt hantera Metaller i Norden innan Odens ankomst; tydeligt witnesbörd finnes likwäl intet därom. Men at Asarne förstådt konsten at sträcka och hamra dem, säges uttryckeligen i Woluspa, och berättas, at Asarne samlades i Idawall, hwaräst de anlade Härdar och Smidjor, gjorde Tänger och Wärktyg, och smidde Aud. Detta ord öfwersättes med Penningar, och är denna bemärkelse intet orimmelig, änskjönt det kan ock förklaras för all slags Malmarbete. Om Idawall beteknar Wärmeland, hwar Eda skog är bekant, eller någon annan ort i Swerige, lämnas därhän. At man uti Edda blandar Asarnas Ida med Berget Ida wid Troja, är icke allenast bekant, utan ock däraktigt. Man kan ock tro, det Oden infört Penningar; den omtalte Nässkatten synes intyga det. Och är den-

na

na fak aldeles intet otrolig, emedan Oden kom från negden af de Oden.
ster, dår Penningar warit länge i bruk, och kunde han således efter utseende aldrig wara okunnig om denna inrätning. Det är dock sannolikt, at denna förfarning snart afstadnat, sedan man funnit medel, at genom röfwande förskaffa sig, hwad man behöfde, på behändigare sätt. En slags prakt och öfwerflöd lår ock inkommit med Oden, fast man ej kan så noga weta beskaffenheten däraf. Uti 12 Dämisagan säges wäl, at alla Odens bohagsting och ridtyg warit utaf Guld. Berättelsen är wäl intet aldeles orimlig, men man kan dock intet wara säker, at ju någon Poetisk tilökning här blifwit inblandad. At Asarnas Håstar haft tossar i pannan, kan slutas af Heimdaller, som ibland andra namn, hwilka honom tilläggas, åfwen haft det, at han ägt den Håst, som kallades Gulltopp (*). Om Jotarne eller Landets förra inwånare brukat Wagnar, är ingen underrättelse; Asarnas Thor är den förste, om hwilken detta finnes berättat. I deras gjästebud lår fläsk och simkor warit förnämsta maten, och mjöd eller öl förnämsta drycken, efter sådan wälsägnad åfwen war beredd åt Hjeltarna i Walhall (**). Upwaktningen lår skjedt af qwinfolk, emedan fjorton sådana tjenstandar under namn af Walkyrior woro sysleſatte med betjeningen i andra werlden, under Hjeltarnas gästebud (***). At Asarne, innan de gingo til bords, först twättat sig, kan slutas af Hawamal.

(*) Edda Dämisag. 25, och Heimdallers Kenningar.

(**) Edda Dämis. 33, 35.

(***) Edda Dämis. 31.

§. 16.

Om man hos deßa Asar wil söka efter märkelig insikt i Wetenskaper, blifwer mödan ofelbart fruktlös. Deras Skaldskap eller Poesie lår hafwa warit mycket behagelig, och det man ännu har i behåll af de gamla Skalders wisor, är wackert; då man kan förstå dem. Hawamal tilskrifwes gemenligen åt Oden sjelf,

Oden. Språket synes wäl intet medgifwa en sådan ålder, dock har man swårt, at göra någon tilförlåtelig slutsats därutaf. Et mörkt och inbundit skrifsåt, är intet altid bewis på en urgammal ålderdom, och et mera begripeligt talesätt, kan intet altid därföre anses för nytt. Et kort begrep af Asarnas Sedolåra förekommer i Hawamal, och är den aldeles intet osmakelig. Med Läsarens goda minne kunna följande påminnelser, hämtade ur Hawamal, tjena til bewis på det som sagt är:

Har du en upriktig wän, som du wil hafwa nytta utaf, blanda din kärlek med honom, skänk honom gåfwor, besök honom ofta.

Har du en wän, som du tror illa, och wäntar dig gagn af honom, tala wänligt, tänk halt, wedergäl förstälning med förstälning.

Prisa Dagen om aftonen, Hustrun då du lärt känna henne, Wärjan då hon är pröfwad, Flickan då hon är gift, Isen då du är öfwerkommen, Ölet då det är druckit.

Hugg wed i stormwäder, ro på sjöen i lugn, tala med din kärsta i mörkret, dagen har många ögon.

Bruka Båten til fiska, Skölden til förswar, Wärjan til hugg, Flickan til lekar.

Drick Öl wid spisen, skrid på Isen, kjöp Hästen då han är mager.

Flickors ord bör man aldrig tro, deras hjerta är som et hwälfwande hjul, och swek ligger fördäld i bröstet.

Tro ej förhastigt en bruten båga, en lysande låga, en smilande warg, en kaklande kråka, et rytande swin, et rotlöst trä, en stigande wåg, en kokande kittel, et flygande spjut, en fallande böljа, en natgammal is, en ringlagder orm, en klar himmel, en leende Herre.

Tro ej heller det Bruden talar i brudsängen. Tro ej björnars snällhet, Höfdingars barn, sjuka kalfwar, frigifna trälar, spåqwinnors wälsignelser, och den nyligen fallit på fältet, ej heller en nysådd åker. Wädret råder för åkren, barn kan få wett, alt är osäkert.

Locka ej med Runor annars Hustru.

Förtro aldrig en illa Man dina olyckor, han wedergäller aldrig dit goda förtroende.

Säl-

Sällan finnes så god man, som ju har något lyte, sällan någon så illak, som ju har någon dygd. Oden.

Af deßa få utdrag finner man något når, både folkets smak och tänkesät. Sådana lärdomar träffas öfweralt i Hawamal. Herr Mallet har anfört några flera reglor af detta gamla Qwädt, och är det skada, at Hawamal ännu intet blifwet helt och hållit med en fickelig Öfwersätning uplagdt. Man ser således, at Oden och Asarne i almänna lefwernet, nästan tänkt, då som nu, och hafwa Landets äldre inwånare åtminstone fådt tilfälle, at äfwen i det mål blifwa något mer upodlade. At wißa skyldskaps-reglor i äktenskap warit förbudne, finner man af Sturleson; ty hos Asarna woro syskons giftermål intet tillåtna, fast de hos Wanerna woro lofliga (*). I andra giftermåls-saker lära de följt sin naturliga frihet. Gamla Österländska bruket at hafwa flera Hustrur lär ock warit wedertagit hos Asarna. Oden hade sex och tjugu Söner, men med åtskilliga Hustrur. Frigga war den förnämsta, med hwilken han hafst Sönerna Baldur, Tyr och flere, men utomdeß, aflade han Thór med en annan, Wale med den tredie, och Heimdaller med den fjerde. Med Skada Niords Hustru, hade han Seminger. Denna Skada kunde intet komma öfwerens med Niord, hwarföre hon ock skildes wid honom med all upriktighet, gifte sig med Oden, och blef moder åt många barn: utan at wänskapen emellan Oden och Niord deraf blifwit förminskad. Man wil sluta deßa påminnelser om Asarnas sedolära, med et besynnerligt bruk. Fridstraktater bekräftades med Gisslan, men de som til Gisslan öfwerlämnades, blefwo ansedde som hörande, sedermera til det folk, som de blifwit öfwerlåtne til. Därföre de ock brukades i Rikswärdande angelägenheter. Således fingo Asarne efter kriget med Wanerna til fridspant, twå af deßas yppersta män, Niord och Frey, hwilka genast af Oden sattes bland Drottarna, och woro honom sedermera äfwen följaktige til Swerige.

(*) Sturleson Yng. Sag. 4. Cap.

§. 17.

Med några ord har man nämnt, at Oden inrättade et Domstol, uti hwilken han med sina tolf Drottar afdömde de ibland

Oden. ibland menigheten förekommande twistemål. Detta antal har et
lång tid warit ansedt som et heligt tal uti alla Lagliga förrätnin
gar. Ifrån Rikets högsta Nämd, ända til Härads-Rätterna
woro i äldre tider endast tolf Biſittare: när faſta skulle meddelas
skulle tolf hålla om skaftet, och när de forne edgärdsmän woro
bruk, hade man ock asseende på detta antal. Deßa äro wäl lång
nyare inrätningar, men de synas, hwad sjelfwa antalet beträffar
hafwa sin upprinnelse i denna urgamla Odens stadga. Om några
store och lägre Domstolar warit i bruk i Odens tid, kan med
skäl twiflas. Twisterne kunde intet ännu wara så många och in
weklade. Och deßutan lära deße tolf Drottar warit kringspridde
om hela Riket, och således afgjordt, hwar i sin ort, de träta
som kunnat yppa sig, fast de twifwelsutan wid de större Fester sig
församlat, och då kunnat widare skärskåda de mål, som intet blif
wit til Parternas nöje afgjorde. Hwad som nu är påfunnet, uply
ses något widare, då man något närmare betraktar de personer,
som af Oden warit utnämnde, til at förwalta deßa höga Ämbeten.
Efter Eddas anledning woro deße Drottar följande, Thor, Bal
dur, Niord, Frey, Tyr, Brage, Heimdaller, Höder, Widar,
Wäler, Uller och Forsete. Alle wördades som Gudar, dock på
det sätt, at Oden dyrkades fram för alla. Men ibland de tolf ha
de Thor främsta rummet, och kallades han egentligen Asa Thor
eller den åkande Thor. Af alla Drottar war han den tap
praste, hans ryktbare hammar Miolner, war en skräck för alla
fiender, men i synnerhet för Jotarna. Han kallades Odens och
jordens son, och, efter några mening, skal hans hammarmärke
finnas ofta ingräfwit på gamla runstenar, i liknelse af et kors
med handfång på. Om hans hus warit så stort, som det i Ed
da beskrifwes, och innehållit 540 rum, har han bodt nog så wid
lyftigt, och kanske widlyftigare än man bor i wår tid. Men det
är ej nytt, at Edda slår öfwer. Baldur, Odens och Friggas son,
har warit den älskwärdaste af Asarna; och kärhållen af alla,
hwarföre det ock säges i Fablerna, at hela werlden begråtit hans
död. Hans domar ansågos för så rättwise och helige, at ingen
understod sig, at qwälja dem; en hög och ogemen egenskap hos en
Domhafwande. Niord wördades som Regent öfwer wäder, eld
och watn, hwarföre man ock offrade til honom för lycka i sjöfart,

jagt

jagt och djurfång. Han war til börden en Waner, som förr är nämndt. Frey war Niords son, och ansågs han för rådande öfwer regn och solskin, och fördenskull offrade man åt honom för regn och solskin. Af honom eller hans syster Freya förmenes Fredagen hafwa fådt namn, som Onsdagen af Oden. Tyr war i högaktning för besynnerlig dristighet och mannamod. Åt honom gjorde krigsmän sina löften och offer, och skal Tisdagen wara nämnd efter honom. Brage war i synnerhet berömd för sin wältalighet och witterhet i Skaldskap. Des gemål Idun är därföre märkwärdig, at hon ägt et särdeles upfriskande läkemedel, hwar igenom man kunde blifwa liksom ung på nytt. Denne läkedom är bekant i Fablerna, under namn af Iduns äple. Åt Heimdall Odens son war egenteligen Rikets wård anförtrodt mot utländska fiender, hwarföre han ock bodde wid gränsen, så at det ej är olikt, at han bodt i Halland i Himlehärad, emedan alla komma öfwerens, at han haft sit säte på Himleberg. Hans waksamhet beskrifwes på et ganska eftertryckeligt sätt, då där säges i Fablerna, at han behöft mindre sömn än en fogel, kunnat se lika tydeligt natt som dag, och hört huru gräset wäxer. Höder war ganska stark och stridsam, men blinder, hwarföre han ock owetande blef Baldurs Baneman. Widar war den starkaste näst Thor. Wiler Odens son war i synnerhet ryktbar, för sin båga och skjutande. Uller, Thors styfson, öfwergick alla i skjutande och skidlöpande, han berömmes ock därföre, at han haft et fulkomligt Hermans, eller krigsmans utseende. Han åkallades förnämligast uti enwige. Det kan wara troligt, at Ulleråker i Upland fådt namn af honom. Forsete Baldurs son war mycket ansed för sina domar, och tillägges honom den besynnerliga gåfwa, at förlika twistande parter, så at alle gådt nögde från des Domstol. Hans Domsäte beskrifwes ganska präktigt, ty stolparne woro af Guld, och taket af Silfwer. Med sådana män hade Oden delt högsta regeringen, och är troligt, at både ordning och rätwisa därigenom är bibehållen i landet, emedan deras äreminne är wördat i så långliga tider hos efterwerlden. Hwad som widlyftigare kunde anföras om dessa tiders Guðstjenst, m. m. spares til et annat tillfälle; då wåra förfäders urgamla seder och inrätningar widare komma at skjärskådas, wid deras ändteliga förändrande genom Christendomen.

Oden.

3. Capitlet.

Om

Ynglingiska Konunga-Ätten.

§. 1.

Ynglinga-Ätten. Niorder.

Den nya widskepelsen, och de öfriga inrätningar som Oden hade utsått i Norden, hade redan slagit så djupa rötter at denna Herrens död förordsakade ingen oro. Utan den Sonesön Niorder blef regerande efter honom utan ringaste twistighet, dock tillika utan Titel af Konung. Nögd med namn af Drott eller högsta Öfverherre, åstundade han intet högre ährenamn. Hwilket och war onödigt, då ingen ting af wåldet därigenom förminskades. Niorder blef altså en wärdig efterträdare efter Oden i den hederliga sysslan, at styra och bedraga werlden. Det är en nödwändig egenskap hos en Hednisk Öfwerste Präst, at i grund förstå denna konsten. Men det kan och nästan wara lika mycket för en menighet, allenast det almänna mår wäl. Et fredsamt lugn som med Asarna inkommit, och en fruktsam wäderlek warade äfwen under Niorder, och folket som kände sin lyckssalighet, ansåg Öfwerheten som förnämsta kjällan til sina förmåner. Sådan uträkning gjorde sig gemene man i den tiden, och war det intet just så illa tänkt. En regerande Herre kan wäl intet wara answarig för luft och wäder; men en swäf och stadelig wäderlek har sin öfwergång, och en stok och fredsam Regering läker utan möda de sår, som dyr tid och andra naturliga olyckor kunna förordsaka. Då däremot en orolig, åregirig, och krigälskande Konung, ehuru stor han annars kan wara, blifwer dock et plågoris för sina undersåtare. Niorder war, twärt om, en fader för sina, och den krigiska Religion, som han med Oden bjudet til at fortplanta, blef inskränkt innom sina rätta gränsor, til landets förswar, nemligen, men intet til förolämpande af sådana grannar, som woro likså fridsamme som han sjelf. Under hans regements tid affomnade större delen af Odens Drottar, hwilke och alle blefwo brände; och när han sjelf på sin sotsäng skulle dö, lät han helga sig

sig åt Oden med styng af spjut. De Swenske upbrände honom efter den wedertagna seden, och hans aska beledsagades med tårar til sit hwilorum. Af Sturlesons berättelse kan man intet annat finna, än at denne Niorder war den Waniske Herren, som med Oden kommit til Swerige. Men Are och Langfedga-Tal intyga, at han war Odens Soneson af Yngui Tyrkia Kongr. Om denna Yngui wet man för öfriget ingen ting, ty det som Sturleson anför om Frey, tilägnas oförnekeligen Niorders efterträdare, och intet denna Yngui. Förmodeligen har denna Yngui dödt i Asahem, emedan aldeles intet om honom uti wåra gamla Handlingar widare nämnes. Eljest finner man uti Chinesiska Historien en Konung öfwer Ousioun; hwilken kalls Ynquei-mi, och lefwat wid 60 år för Christi födelse. Och kan wäl wara, at denne är wår Yngue (*).

Ynglinga-Ätten. Niorder.

(*) Desguignes Hist. Generale des Huns. T. I.

§. 2.

Under Yngue Frey Niorders Son, blef samma Regeringssätt, och samma hushålning bibehållen. Hans förnämsta göromål hade intet annat ögnemärke, än at mer och mer stadga undersåtarnas sällhet genom Landets widare upodling. Riket war wäl intet så widsträkt som nu, men en stor del låg öde af wanhäfd, som kunde genom idoghet ombytas til fruktbärande åker. Man fick äfwen tilfälle, at sätta än widare styrka uti Rikskroppen, därigenom at wißa fastigheter blefwo anslagne, til Öfwerhetens och offrens underhåll. Deßa fastigheter kallades Upsala-Öde eller egendom, emedan Yngue flyttade så wäl offren, som Öfwerhetssätet til Upsala. Til at skaffa detta nya Regeringssäte så mycket mera anseende, lät Yngue där anlägga et Afgudatempel; som har warit wördat öfwer hela Norden. Murarne däraf synes ännu uti Gamla Upsala, hwar de tiena til Torn, för den därwid upbygda Bondkyrkan, och kan man utan swårighet se des forna skapnad. Det är nemligen en fyrkantig bygning af gråstensmur upförd. På hwar sida hafwa warit twenne portar, hwilka slutas ofwantil med halfwa cirkelbågar. Rundt omkring har warit en mur eller skidgård, som med sina hörn och sidor swarade emot

Yngue-Frey.

Ynglinga-Ätten. Yngue Frei.

sjelfwa sidorna af Templet, och kan man se ritningen däraf hos Peringskjöld uti des Monumenter (*). Detta witnar intet om någon särdeles prakt, men som Templet har öfweralt warit beklädt med Guldplåtar, kan man nog sluta, at man sparat ingen ting til des beprydande. Detta sista synes wäl wara något Fabelaktigt: men Adamus Bremensis, då detta Tempel war i sit fulla flor, intygar denna omständighet (**). Utom des har man genom grafwande i jorden funnit stora spikar med smält Guld uppå, så at äfwen denna händelse bestyrker den nämda Historieskrifwares utsaga, och gör, at man kan sluta, at murarne warit brädslagne, och Guldplåtarne sedermera på bräderna fastspikade. Af denna korta underrättelse kan man nog se, at ingen Grekisk eller Romersk bygningskonst lyst i Upsala Tempel: dock måste man medgifwa, at man finner här en mycket bättre och ädlare smak, än i de oformeliga och tunga blockhus, som i Medeltiden upfördes. Templets prakt och de högtideliga offer, som här förrättades, hafwa förskaffat rummet en så helig högaktning, at Templet blifwit oförkränkt och oskadt, oagtat alla omhwälfningar af krig och andra olyckor, til des ändteligen de Kristne i ellofte århundrad upbrände det samma, så at nakne murarne allena blefwo qwar.

(*) Peringskjöld, Mon. per Thiandum.

(**) Adamus Brem. de situ Daniæ: In hoc Templo, Ubsola, quod totum ex auro paratum est, statuas trium Deorum reperatur populus.

§. 3.

Genom deßa författningar blef intet Sigtuna widare Sweriges hufwudstad. Orten blef dock intet därföre öde, utan har warit under Hedendomen en rik och handlande stad. Man wet likwäl intet, om Sigtuna har at tacka Yngue Frey för sit anseende och rikedom. Ej eller kan man med wißhet säja, huru wida handelen i denna tid warit i flor och tilwäxt. Man wet allenast i almänhet, at folket under Yngues regemente blifwit mycket förmögnare än det warit tilförne, och har sjelfwa tiden hos efterwerlden blifwit utmärkt med namn af froda frid, eller den gyllene tiden. Det som eljest berättas, at hwarken tjufwar eller röfware woro då til finnandes, och at man kunde lämna Guld på almänna wä-

wägar, utan fruktan at det skulle förloras, angår intet Yngues regering; utan det tilägnas uttryckeligen åt Frode Fridlefson i Danmark. Under så önskeliga omständigheter, fulbordade Yngue Frey både sin regering och lefnads tid. Men hans Herrar fattade et besynnerligit förslag, wid hans sidsta sjukdom. Ganska få fingo uträde til den sjuka Drotten, och när han ändtligen wardt död, blef hans kropp uti all tysthet nedsatt, uti en til den ändan upkastad hög. Dock på det hans inträde til Walhall måtte skje på et sätt, som kom öfwerens med hans wärdighet, kastades in i högen til honom, genom däruti satta gluggar, alt Guld, Silfwer och Kopparpenningar, som af Landets årliga utskylder inflyta kunde. Härmed fortfor man it renne år, så länge Yngues död kunde döljas för menigheten. Men när denna bedröfliga händelse omsider blef bekant; wille intet folket tillåta, at hans lik skulle upbrännas, i den förhopning, at emedan Riket ännu hugnades med lycka och frid, fast deras älskade Drott war död, skulle ock denna lyksalighet än framgent wara, så länge Yngues krop blefwe qwar i Landet. Om en sådan mening wanhedrar almänhetens tänkesätt, förklenar den likwäl intet, hwarken Drottens ära, eller undersåtarnas kärlek wid saknaden af en Prins, som warit en wärkelig Landets Fader. På detta sätt förändrades något litet Odens stadga, om de döda kroppars upbrännande, och bränneälderen lämnade rum åt högälderen: och, som de ringare äro mycket benägne at efterapa de större, förswan småningom öfweralt den gamla Scythiska brännesiden. Dock är det ofelbart, at man esomoftast skilde sig wid sina döda efter Odens förordnande, en lång tid efter Freys död, hwarpå åtskilliga exempel framdeles förekomma. Man har sedt menighetens uträkning wid Yngues begrafning; men det är möjeligt, at de klokare haft andra afsikter wid detta tilfälle. Genom en widare utsprid förmögenhet, begrep man utan möda, af hwad wigt och angelägenhet Guld, Silfwer och andra dyrbarheter äro i almänna lefwernet. Det kunde altså synas försiktigare, at lägga sådana waror oförtärda i högen hos den döda, än låta dem til en del upgå i rök på bålet. Den widskieppeliga wördnad man hade i början för grafwarna, och deras helighet, bewarade dessa skatter nog så wäl i en grafhög, som innom lykta hus och dörrar, och i nödfall kunde man betjena sig af dem til angelägnare

Ynglinga-Ätten. Yngue Frei.

Ynglinga-Ätten. Yngue-Frey.

behof. Detta synes ock wara skjedt, ty wid upkastandet af sli-
högar, har man aldrig funnit någon särdeles skatt, i wåra ort

§. 4.

Så afhållen som Yngue Frey warit i lifstiden af sina un-
dersåtare, så wördat hafwer des minne warit hos efterwerlden.
Alle hans efterkommande som warit regerande i Swerige ble-
wo kallade Yngue efter honom, och hela släkten Ynglingar
änskjönt de leda sin härkomst från Oden. Man finner wäl, a
Konungarne af hans blod åfwen haft andra namn, men d
böra anses som tilnamn, hwilka altid tillades af wåra gamla
förfäder, wid upräknandet af flere personer, som haft et och
samma namn. Utom des äro åtskilliga af de andra Ynglingiska
namnen sådana, at de utmärka åfwen de regerandes sinnelag
och upförande, hwilket sällan eller aldrig af andra namn wän-
tas kan. Efter döden blef Yngui dyrkad som Gud under namn
af Frey, och är troligt, at så wäl undersåtarnas erkänsla, som
en förwillad öfwertygelse förskaffat honom detta gudommeliga an-
seende. Sålunda blefwo både Oden och Niorder dyrkade som
Gudar efter döden, och är det intet underligt, at Frey åtnjöt
samma heder. Uti deras lagliga eder åkallades han tillika med
de förra genom det wanliga edgångs sätt: Swa hjelpe mig
Niorder, som Freyer, och hin almakte As. Oden war Gjö-
thiska folkens Mars, Niorder ansågs som den där regerade wind
och wäder, och Frey dyrkades för tjenlig wäderlek, och ymnog
årswäxt. Denna dyrkan wistes icke allenast wid den almänna
Gudstjensten, och wid andra så kallade heliga förrätningar.
Sjelfwa gästebuden blefwo liksom helgade genom deras minne.
Först draks Odens skål, så Niorders, och sedan Freys. Deßa
skålar kallades full, twifwelsutan, efter de fult inskjänktes (*).
Uti Upsala Tempel upsattes så wäl Odens, som Thors och Freys
beläten; hwaraf man finner, at deße tre haft företrädet fram
för den öfriga Guda-skocken, som Hedningarnes widskeppelse til-
bedit. På detta sätt war Freys wördnad uti et ouphörligt min-
ne, ja, man bar ock hos sig des bild, såsom et kraftigt medel
mot all slags olycka. Harald Harfager skjänkte åt en Ingemund

Freys

Freys beläte af silfwer, såsom et besynnerligt nåde och wänskapstekn (**). Freys dyrkan fick sedermera genom en besynnerlig händelse en ny tilökning, då några Swenske wågade sig neder i Freys hög, i tanka at därifrån uphämta skatter. Men antingen woro deße skatter redan borttagne, eller ock war widskeppelsen större än girigheten, ty de togo intet annat up än tränne träbeläten, som warit nedsatte i högen, til at hålla Yngui sälskap uti sin enslighet. Ingen ting kunde wanskjötas af wåra hedniska förfäder, som hade någon förbindelse med Yngui Frey. Hwarföre ock det ena beläte uptogs här i Swerige med all wördnad, en ordentelig hofstat tillades, och en jungfru utwaldes, som skulle wårda des offer; det andra beläte kom til Norrige, hwar det på samma sät i Trondhem med Gudommelig heder dyrkades, til slutet af det tionde århundrad (***).

Ynglinga-Ätten. Yngue Frey.

(*) Sturleson. Håk. Adalst. S. C. 16. 141. f.

(**) Torfäus, Hist. Norv. T. II. p. 3. Bartholin, Antiq. Danic. p. 471.

(***) Bartholin, Ant. Danic. p. 333 och följande.

§. 5.

Under Freys sidsta sjukdom, såsom ock medan hans död war ännu en hemlighet, förestod des syster Freya offren. Hon war den sidsta af alla Gudarna, eller af de Förnämare som Oden fördt med sig från Asien. Det är mögeligt, at hon haft sit säte i Sigtuna. Åtminstone talar Tacitus om Sitones, då han beskrifwer de Swenska, och säger tillika, at de regerades af et qwinfolk. Det är troligt, at Freyas förståndersskap gifwit anledning til denna berättelsen; ty annars har man intet bewis, at någon qwinna i äldre tider regerat i Norden, hwarken hos de Swenska eller Norska, hwilka man eljest tror skola förstås med Sitones. Huru stort Freyas anseende har warit, kan slutas däraf, at hon blef efter döden dyrkad, som Kärleks-Gudinna, så at hon warit den Norska Venus. Ja det förnämare Fruentimret blef sedan af hennes namn kallade Frejor, som kan hända gifwit anledning til Tyskarnas Frau, och nu warande Fru.

§. 6.

§. 6.

Ynglinga-Atten. Fjoln.

Efter Freys död tog Fioln i sin Faders ställe sjef styrselen öfwer Riket. Honom tillägges sådana hedersnamn af Sturleson, at man med skjäl kan kalla honom en stor Konung. Han nämnes nemligen riker Konung, ärsäl och fridsäl, stora ärenam, då man ännu war sparsam på titlar. Med sådana egenskaper war det intet underligt, at han lefde i wänskap och frid med sina grannar. Åtminstone ansåg man intet ännu, som et särdeles medel til befrämjande af undersåtarnas wälfärd, at föra onödiga och mattande krig med Dannemark. En lika wärdig Prins regerade där, Frode nemligen den Fridsame, Skjölds soneson. Emellan deßa nästgränsande war både frid och förtrolighet, et sälsynt järtekn emellan mägtiga grannar. Förtroligheten öktes med besök och omgänge. Under en Resa som Frode anstälte til Fjolner, förskaffade sig den förre twänne trälinnor, som för styrka och handslögder woro namnkunniga; ty dem tillägnas konsten at göra Guld och salt. Men det är skada, at Skalden, som uprest dem detta äreminne, har gjordt det så konstigt, at man intet wet, hwad han menar. Ehuru det nu är, blifwer det ofelbart, at Fioln intet haft samma nytta af sit besök hos Frode. Ty sedan Fioln med et starkt rus efter tidsens wälfägnad gådt til säng, råkar han uti yrsel och mörker ut på winden, och drunknar i et stort Mjödkar, som stod i nedersta botnen af huset. Thiodolfer har på et artigt sät beskrifwit hans död, när han sagt, det han afsomnade i windlösa wågor. Lilla Rimkrönikan talar ock om en Swensk Konung benämnd Siolm, som drunknade i et Mjödkar.

§. 7.

Swedger.

Swerige hade nu en lång tid fägnat sig af et beständigt lugn. Under Fiolns son Swedger finner man andra regerings-tankar, och denne Herre företog sig et långwäga tåg til stora Swithiod eller Scythien. Det enda som gamla Historien wid detta tilfälle anteknat, är, at Swedger träffade där sina fränder och slägtingar, hwilket är nog troligt. Fem år tilbragtes i denna färden. Des återkomst til Swerige kunde intet betaga honom den

en

en gång fattade wandringslusten, utan Swedger företog sig en ny Resa til samma Länder, under hwilken han omkom, man wet egentligen intet på hwad sätt. Forna tiders Sagor giswa wid handen, at han gjort löfte at upsöka Oden och Gudhem, en stor angelägenhet för Rikets wälfärd. Under detta betydande eftersökande, skal han om en afton, då han först styrkt sig med et godt rus, träffat en dwärg, som stod wid et hälleberg, hwilken anmodat honom at gå in i berget, om han wille se Oden. Därpå skal Swedger gåt in, och sedermera aldrig blifwit sedd. Denne osmakelige dikt har wäl haft någon Historisk anledning, men det är et fåfängt beswär, at wilja utreda den. Man kan ej framföra annat än lösa gisningar, hwilka den benägne Läsaren kan göra sjelf, om de behagas. Det är säkert, at Swedger, under sin första Resa, gift sig i Wanahem.

Ynglinga-Ätten. Swedger.

Efter den i Inledningen utförda Tideräkning, skal Christus wara född under denna Konungs regering. Wåra gamla Sagor komma aldeles öfwerens med denna uträkning, ty så wäl af Edda som andra Sagor finnes, at Christus är född, då Frode den Fridsame regerade i Dannemark.

§. 8.

Wanlander steg på Upsala Thron efter sin Fader. De fridsama tider för Norden hafwa nu uphört, och kallar Sturleson denna Herren en stor Herman. Men därföre äre wi intet underrättade om des bedrifter. Man wet allenast, at han gifte sig i Finland med Snär den Gamlas Dotter Drifwa. Af namnens likhet har man trodt, at denne Snär är den samme, som förr är omtalt, och war den tredje från Forniother. Man har ock därföre tillagt honom en ålder af trehundrade år, hwilket ock wäl behöfs, om han skal wara Wanlanders Swärfar. Men det är mera troligt, och aldeles möjeligt, at flere Herrar i Finland haft et och samma namn. Wanlanders giftermål skjedde om winteren, mot wåren for han ifrån henne med löfte, at om tre år komma tilbaka, men han kom intet. Wanlander lär hafwa sölgt sin egen smak, och intet sina Herrars tycke i sin giftermåls-handel. Hwarföre de ock altid hindrade honom, då han wille fara til Finland,

Wanlander.

Ynglinga-Ätten. Wanlander. land, förebärande, at det war intet annat, än Finnarnas trolle som uptände i honom en sådan åtrå, at se sin Gemål. Et arti häxeri nog, som upwäcker lust hos en man, at se sin hustru. S ledes blef ingen Resa af, utan Wanlander dödde imedlertid i U sala af bröstkäppa och convulsioner. Efter den tidens Medecin y pades sådane sjukdomar af et spöke, som man i Norden kalla Mara, och inbillade man sig, at Drifwa genom en trollkona, so hetat Huld, skickat denna andan at plåga Wanlander, men ma kan dö af sådana sjukdomar utan alt trolleri. Lilla Rimkrönika innefattar hela Wanlanders lefwerne, i deßa fyra rader.

Gjöthaland jag efter min fader ärfde,
Och mycken äger thertil förwärfde,
Til theß jag kom i the nöd,
At en mara red mig til död.

§. 9.

Wisbur. Wanlanders son, som han haft med Drifwa, war redan af sin moder sänd til fadren, sedan hon fåfängt wäntat på sin Gemåls återkomst. Hwarföre ock denne son Wisbur wid namn, utan motsäjelse upsteg på Upsala Konunga säte efter sin fader. Om ej denne Herre genom sin ostadighet i kärlek och giftermål gjort sig namnkunnig och olyckelig, hade efterwerlden om honom wetat ingen ting. Han gifte sig först med Audgur, den Audgas eller rikes dotter, och gaf henne i medgift, eller morgongåfwa tre stora byar, och en guldkädja. Denna Mund, som det då kallades, kommer något när öfwerens med det, som stadgas i Wästgjötha Lagen om Konungarnas giftermål, nemligen, at Bruden skulle hafwa tolf marker Guld, eller twå Byar i pant därföre. Denna gåfwa lär hafwa warit ansenlig den tiden. Med denna Brud hade Wisbur twänne söner, Gisler och Auder. Men detta kunde ändå intet fästa Wisburs tycke, utan han förskjöt sin hustru, och tog en annan Gemål. Den förskutna begaf sig däreſter til sin fader, och lefde i stillhet. När sönerne blifwit tolf och tretton år gamle, inställa de sig hos sin fader, och utkräfwa deras moders medgift eller morgongåfwa. Men Wisbur afslog deras begiäran, hwarföre de foro sina färde och hotade, at den förnekade

Guld-

Guldkädjan skulle kosta lifwet för den förnämsta uti hans Ätt. Ynglinga-Ätten.
Ja detta hot måtte blifwa så mycket kraftigare, anmodades äfwen Wisbur.
[illegible]winnan Huld om sit biträde, hwilken efter anställd kokning
[illegible]sakrade, at en ouphörlig inbördes osämja alt framgent skulle
[illegible] Ynglinga slägten. Utan alt kokeri, kunde man föreställa sig
en sådan oreda af Wisburs upförande. Begynnelsen därutaf
[illegible] sig ock oförtöfwat, så at det åtminstone intet gick an för
Wisbur, änskjönt han war Konung, at ostraffad qwälja rätwisan.
[illegible] deße förorättade söner samlade sig folk, öfwerföllo sin fader
[illegible] natten, tände eld på huset, och upbrände honom. Rimkröni-
[illegible] talar härom i korthet således:

Efter min fader jag Gjötha styrde,
Til thes mine söner mig illa myrde,
At the skulle Riket thes raskare winne,
Med mit folk brände the mig inne.

§. 10.

Efter Wisbur föll regeringen i Swerige, til des son af andra Domalder.
giftet, Domalder. Så framt Gisler och Auder i den tankan af-
händt sin fader lifwet, at de så mycket snarare måtte komma til
Konunga-wäldet i Upsala, blefwo de i sin uträkning, som ofta
händer, mycket bedragne. Men därföre war intet Domalder desto
lyckeligare. En swår hunger och dyr tid plågade Landet under
hans regering. Menniskan är sig nästan i alla tider lik. I lyc-
kan frågar man intet efter Gud, och i olyckan tager man sin til-
flykt til Gudommeligheten, och påstår, at Gud måtte straxt bota
all den oreda, som ens eget oförståndiga upförande esomoftast för-
ordsakat. Samma tänkesätt följde man äfwen den tiden i Swerige.
Man finner inga anstalter til eländets hämmande, men et
stort offer af oxar blef gjordt i Upsala mot hösten, til at därige-
nom förmå Gudarna, at un[illegible] en lyckeligare årswäxt. Denna
andakt hade aldeles ingen wä[illegible] utan en större willoanda kom
på folket, så at man inbillade sig, det et offer af människor skulle
wara et wißare medel, til at blidka Gudarna, hwarföre ock den-
na omenniskligheten blef utöfwad följande höst. Miswäxten blef
dock intet mindre. Menigheten kom då i stor myckenhet tilsam-

Ynglinga-Ätten. Domalder.

man på tredje hösten, då de förnämare, eller Höfdingarne för folket, efter hållet samråd, trodde sig begripa, at den dyra tiden borde tilskrifwas Konungen sielf. De fattade då det ursinniga beslut, at Domalder borde offras, hwarföre de dräpo honom, och beströko Gudabeläten, eller deras säten med hans blod. På detta sätt blef Domalder et olyckeligt offer, antingen för tidsens widskieppelse, eller ock för andra illfundiga konstgrep, som woro så mycket wederstyggeligare, som de dölgde sin arghet under sken af det almänna bästa, et uti senare tider nog utslitit Statsgrep. Lilla Rimkrönikan beskrifwer Domalders olyckeliga öde, på samma sätt som Sturleson, då det heter:

Gjöthaland jag efter min fader fick,
Och rådde tij thes mig så gick,
At jag offrades söta Gudi wårom,
För almogens skuld i hårdom årom.
Och brändes jag i askom och glöd,
Mine egne män gjorde mig then nöd.

§. 11.

Domar.

En Thron, som nästan ännu röker af fadrens blod, kan wäl intet wara rätt behagelig. Icke destomindre upsteg Domar utan särdeles betänkande i sin faders säte. Hans regements tid war ock stilla och fredlig. Och lär det almänna eländet hafwa upphördt, antingen genom bättre anstalter, eller ock genom naturlig omwäxling i wäderleken. Domar war Konung en lång tid, och det lugn, som Norden åtnöt under honom, war åtminstone et fulkomligt bewis, at trollgumman Huld, om hwilken är talt i Wisburs lefwerne, intet kunnat stort bättre spå, än en annan gammal kjäring nu för tiden. Domar dödde i Upsala, och wardt bränd på Tyrings-wall på en backe wid åen, och Bautastenar upreste tillika efter honom. Rimkrönikan, utlåter sig om Domar sålunda:

Jag war Konung efter min fader Domalder,
Och dog i Upsala af rätten ålder.

§. 12.

§. 12.

Domar hade med sin Gemål Drott, Konung Dans syster i Danmark, sonen Dygwe, som blef hans efterträdare. Under denna Herre skedde den förändring i Statswäsendet i Swerige, at Ofwerherrarne i Upsala togo Titel af Konung, då de tilförne nöjt sig med at kallas Drott. At Konungarne af Forniotherska Ätten tilförne betjent sig af detta ärenamn, är redan nämnt; och är det wäl troligt, at Oden och des efterträdare afhållit sig från denna Titel, af en slags undseelse för gamla Konungahuset. Ynglingarnas wälde war nu genom lång häfd så stadgat, at denna wäxt intet kunde göra någon skadelig upmärksamhet. Utom des war Dygwes moderbroder, och hans förfäder redan förut tilägnat sig samma hederstitel. Denne Dan kan förmodeligen på ett nytt sätt anses för Swensk, emedan han leder sin Ätt från Heimdaller, efter det gamla Rigsmal, där det säges, at Heimdaller blef kallad Rik. Denne Rik har warit den aldraförste af Asarna, som kallat sig Konung efter Sturlesons berättelse, och om Rik eller Heimdaller bodt i Himlehärad i Halland, som är troligt och nämnt tilförene, finner man en tydelig anledning, huru Skåne blifwit förknippat med Danmark. Ty Heimdaller eller Rik, lär så småningom genom upodlingar hafwa inkräktat hela denna södra sjökanten, och hans Ättlåg, Dan, har sedermera genom giftermål med Olufa Weremund den Wises dotter, blifwit regerande i Dannemark (*), och således förenat sina arfländer med detta nyligen förwärfda Riket. Wår gamla Rimkrönika, som anför en Erik, hwilken skal först hafwa uptaget Skåne och Wetalahed, kan til äfwentyrs hafwa tagit sin berättelse af detta gamla Rigsmal, och bekräftas således den här anförda gissning, äfwen härutaf. Den har för öfrigt warit en mycket namnkunnig Herre: så at man trodt, at Dannemark af honom fått sitt namn. En beskedelig och ärlig man, kallas ock ännu i Swerige Danneman. Men det är dock troligt, at hwarken det ena eller andra leder sin uprinnelse från Dan. En Turkoman som warit mägtig i Cappadocien i det tolfte århundrad har äfwen haft tilnamnet Daneman i samma mening nästan, som det brukas i Norden (**), och Dannemarks namn är til äfwentyrs något yngre, emedan det intet

Ynglinga-Ätten. Dygwe.

Ynglinga-Ätten. Dygwe. finnes hos utländska Skribenter för det sjette Seculum. På det omskrefna sätt, lär förmodeligen ordet Kung eller Konung blifwit almänt wedertagit i Norden, hwarifrån det sedan utspridt sig i större delen af Europa, och lär det wara et och samma ord mi Tartarernas Chan.

(*) Man kan se Langfedgatal hos Torfäus, in Serie Reg. Daniæ. p. 3 1

(**) Desguignes H. G. des Huns. T. I. p. 252. T. III. p. 24.

§. 13.

Dager. Dager Dygwes son, har haft den heder af ålderdomen, a han blifwit kallad Spache, eller den wise, utan at man wet hwar före. Han berömmes wäl, at hafwa haft godt förstånd på fogel sång, men denna wishet lär ej wara särdeles betydande, fast än man i en mörk tid, då man kunnat inbilla menigheten hwad man wille, twifwelsutan ansedt en sådan kundskap för en dräpelig djupsinnighet. En sparf skal han ägt, som gifwit honom wigtiga tidningar, hwilken ock ändteligen blifwit ihjälslagen i Ridgjöthaland wid en by, som hetat Wörwa. Det är sannolikt, at han haft någon betjent, som hetat sparf, och Sagan kan däraf wara upspunnen. Dager, oaktat all sin förmenta wisdom, kunde intet begripa, hwart hans Sparf tagit wägen. Han gjorde därföre et stort försonings-offer (Sonarblot) til Gudarna, och fick swar, at hans trotjenare Sparfwen blifwit borta i Wörwa. Denna oförrätt skulle nödwändigt hämnas, och Dager skyndar til Gjöthaland med en wäldig här, och skjöflar landet. Men då han mot aftonen wände tilbaka med et ansenligt byte, blef han ihjälskuten wid Slotans-eller Wapnawad, och en arbetskarl, eller wärkträl blef hans baneman. Rimkrönikan talar om Dagers tåg, på detta sätt:

Jag wille ock skatt af Döner taga,
Som mine föräldrar i theras daga,
The bewiste mig otro i then stad,
Och dräpo mig wid Wapnawad.

Wil man tro denna underrättelse, har tåget skjedt til Dannemark, och Reid-Göthaland måtte således göra en del däraf. Sturleson

son säger tydeligen, at Dager ställdt sin Resa til Gothland. Men därföre är man intet des klokare, hwad han ment med Reid-Gjöthaland; ty wåre Häfdeteknare hafwa strödt detta land kring hela Norden. Om med namnet beteknas redden, eller strandkanten af Gjöthaland, eller ock sådana länder, som warit skattskyldige under Gjötharike, kan nu et, nu et annat Land härmed förstås, då endast af omständigheterna kan närmare utstakas, hwar det egenteligen warit beläget. Här saknas tydeliga kännemärken, emedan man hwarken wet reda på Siotanswad, eller Wörwa, och Thiodolfers Skaldqwäde säger förmodeligen intet, at Dager stält sin Resa åt öster, utan at hans tåg blef ryktbart i Österlanden. På en Runsten i Blekingen omtalas Siotans-rid, hwilket kan man det samma som Siotans-wad. Och däraf borde man til äfwentyrs sluta, at tåget skedt til Blekingen, hwilket paßar sig med Rimkrönikan. Eljest påminner Sturleson, at wid denna tid warit brukeligt, at Konungar och Fälthöfdingar blifwit kallade Gram, hwarföre ock Dager under samma namn omtalas af Thiodolfer. Anledningen här til, finner man i Fundin Noregur. Ty här berättas, at Haldan den gamle, Raumers Nores sons soneson, haft nio namnkunniga söner, som alle fullit i krig, och hos efterwerlden därföre blifwit så ansedde, at deras namn blifwit brukade som hederstitlar, hwilka af Skalderna tilägnades sedermera åt alla wäldiga Härförare eller Hermän. Deßa söners namn woro Gram, Lopte, Hilmir, Jofur, Theingel, Räser, Gylfe, Tygge, Skyle och Harre, och förekomma deßa namn, eller äretitlar, äfwen i Swenska häfder. Man kan ock wid detta tilfälle märka, at Saxo gjort mycket wäsende, af en Dansk Konung, som hetat Gram, hwilken skal hafwa öfwerwunnit Swenska Konungen Sigtryg. Någon anledning til denna dikt finnes i Fundin Noregur, då där berättas, at Haldan Gamle härjat widt omkring i Austerweg, eller Österland, och där i enwige nederlagt en Konung Sigtryg. Om Gram fäktat i sin faders ställe, är hufwudberättelsen riktig, men hwarken war Gram Konung i Dannemark, eller Sigtryg Konung i Swerige.

Ynglinga-Ätten. Dager.

§. 14.

§. 14.

Ynglinga-Ätten. Agne.

Agne fördunklade sin fader Dagers namn, genom sina bedrifter, och personliga egenskaper. Han war en rik Herre, stor Herman eller krigsman, samt på alt wis hurtig och tiltagsen. Sturleson kallar honom Atgerpi madur mikil um alla luti. Fördenskul ock swiktade alt under hans segrande wapen, och hela Finland blef underlagt. Där regerade den tiden en Froste, hwilken ock föll uti en blodig träfning mot Agne. Mycket byte, och landets undergifwenhet blef frukten af Agnes seger. Denna omständighet hade kunnat med godt skjäl afhållit Agne ifrån, at taga sin brud i en släkt, som genom honom blifwit olyckelig. Men kärleken erkänner hwarken förnuft eller skjäl, och Frostes dotter Skialf intog så denna segerherren, at han tog henne til sin Gemål, och förde henne och des broder Loge med sig til Swerige. Agne lade an med sin Flotta wid Stocksund, intet långt från det ställe, hwar nu Stockholm är beläget. Tälten blefwo upslagne på en slätt, och Konungens Tiäll upstäldt under et högt trå, til skygd emot solhetan. Här blef Skialf offentligen förklarad för hans Gemål, wid hwilket tilfälle hon ock bad Konungen, at han wille göra arföl efter hennes fader. Man förde krig på den tiden något når, som man gör nu, utan skjäl och utan hat. Agne blef därföre intet bestört öfwer Skialfs anmodan: utan lät twärt om, bjuda mycket folk, och göra et stort gästabud, och arföl efter sin döda Swärfader. Agne lär wid denna högtidelighet wist sig uti sin Konungsliga skrud, hwarföre han ock bar om halsen den guldkädia, som i Wisburs lefwerne är omtalt. Hans trolösa Gemål betjente sig af denna omständighet, til at utöfwa sin hämnd, och bad Konungen fästa kjädian wäl åt halsen, på det hon intet skulle förkomma under gästabuds-sorlet, och Agne gjorde så utan någon widare misstanka. Agne lades ändteligen efter et fulkomligt rus neder at sofwa, och uti hans djupaste sömn lät Skialf fästa et snöre i kjädian, och således hissa Konungen up i trädet som stod öfwer Tältet, hwarpå hon och hennes följe förswunno. På detta sätt slutade Agne sina dagar, och blef bränd på samma ställe, hwilket ock blifwit sedermera i lång tid kallat Agnefit,

ste, eller Agnes slått. Man tror i almänhet, at Agnesit warit den backen, som Stockholms Stad är bygd på, och war stället beläget wäster om Stocksund. Kan hända at Fittia snarare här med bör förstås, åtminstone har namnet någon likhet härmed, och ligger Fittia sudwest från Stocksund. Man har ofta inbillat sig, at trollgumman Hulds spådom, då hon sade, at Wisburs kådja skulle kosta lifwet för den yppersta i slåkten, blifwit tydeligen fullbordad genom Agnes ofärd. Men Hulds gissning kunde redan hafwa wunnit sin fullbordan genom Wisburs död, utan all prophetisk ingifwelse. utom des träffa gissningar in understundom af blott händelse. En rått prophetisk gåfwa är en högre egenskap, än den kan hållas före, at falla på deßa tider och omständigheter. Ynglinga-ätten. Agne.

§. 15.

Efter Agnes död blefwo des twänne söner Alrik och Erik Samkonungar i Swerige. Denna Regerings-form kallas i wåra gamla Sagor Brödraskifte, och swarar något når emot det Regeringssätt, som man i senare tider på latin kallat Condominium, eller Dyarchia. Man har ingen anledning at tro, at de delt Riket sig emellan, utan de hafwa lefwat tillsamman i en art af bolag, hwilken wäl i wåra tider skulle alstra af sig mycken oreda. Men efter då warande lefnadssätt kunde en sådan regering någorlunda bära sig, åtminstone til en tid. Landet blef ock intet betungat genom dubbel hofstat; ty Konungarne lefde af Upsala Öde, och landets wanliga utskylder, utan nya gårder och skatter. Riksstyrelsen sysselsatte ej heller Konungarna rått mycket. Hwar husfader eller bonde lefde för sig sjelf, utan at bekymra sig om Hofwet, fördelande sin tid efter behag, emellan åkerbruk och sjötåg, eller wikingsfärder. Almänna ledingar och stora högtider woro nästan de enda tilfällen, uti hwilka man såg deßa söndrade lemmar göra en kropp, så at Konungarne regerade allenast wärkeligen öfwer sina betjenter och hoffolk. Utom deß war landet litet upodlat, och öfwertäckt med wilda skogar och ödemarker. Således beskrifwes Wäster-Gjötland i Gjötrik och Rolfs Saga. Wid sådana omständigheter war det intet swårt för en rik och tiltagsen Odalsman, at tilwälla sig både Konunga-namn och magt öfwer Alrik och Erik.

Yuglinga-Ätten: Alrik och Erik.

sina korp och byggen, hwilket gifwit tilfälle til åtskilliga Härads och Fylkis-Konungar. Deße nämnas först i Swenska Historien wid denna tiden: fast det är troligt, at de warit här långt tilförne. I synnerhet trodde de sig wara berättigade til Titel af Konung, som warit i förwantskap med Upsala Konungahuset, eller Fornioth erska Ätten. Men ehwad anledning de haft til en sådan wärdighet, så är ofelbart, at man finner uti Swerige åtskilliga Småkonungar under denna tiden. Sådan war Olof Skygni eller den wise, som förlikte K. Wikar i Telemarken med en Konung af Upländen i Norrige, wid namn Frithiof. Hans Rike lär hafwa warit i negden af Nerike. Något äldre och mycket namnkunnigare är Gaute Westgjötha Konung, hwars son Gautrek lämnade en del af sit Rike, såsom län åt en af Konung Wikars söner Neri Jarl, och är troligt, at namnet Nerike af denna Neri leder sin uprinnelse. Gaute kallas Odens son, antingen därföre at han wärkeligen ledde sina anor från honom, eller ock at han war på samma sätt i slägt med Oden, som Romulus med Mars. Gaute hade til efterträdare sin son Gautrek, den han aflade med en torpare-dotter i Wäster-Gjötland. Men sådana omwäxlingar gjorde icke den ringaste omtanka wid Upsala Hof, utan Erik och Alrik synas hafwa lefwat helt obekymrade, om alt hwad som tilldrog sig i deßa orter. Men därföre woro de intet hwarken weklige eller sysloldse, utan woro hurtige Herrar; Rikir men Hermen miklir ok idrotta men, kallas de af Sturleson. De underhöllo ock wid sit hof tolf kämpar, uti hwilka större delen af Riksstyrkan bestod uti en tid, då segren förnämligast ankom på handkrafter. Konungarnas anseende ökte ock genom den ryktbara Starkader, hwilken tog sin tillflykt til Upsala efter det dråp, han bedrifwit på den nyligen nämnda Konung Wikar i Norrige. Starkader blef af Konungarna wäl emottagen, och brukad i härfärd, af Konung Erik, då han sielf satt hemma. Hans mod och tapperhet skaffade honom alt jämt wälförtjenta segrar. Men han want intet lika tycke hos hoffolket, som esomoftast är misnögt med sina Herrars gjöromål. I synnerhet måtte Starkader utstå mycken förnädelse af de tolf hofkämparna, ibland hwilka bröderne Ulf och Otryg woro likwäl de aldrawärste. Han öfwerhopades af dem med swåraste skällsord, än het han en omskapad Jote,

än

än kallades han Niding. Detta senare war efter tidsens smak et kort begrep af de föraktteligaste tilwitelser, ty det betekande en stympare och pultron. Starkader bemötte detta upförande med all saktmodighet, och nögde sig med, at mot sin Herres fiender wisa sin mandom, utan at förgripa sig på sina wälgiärningsmäns älskade betjenter. Det som sätter ännu större wärde på Starkaders ofega tålamod, war, at han sjelf i sina egna Skaldeqwäden berättar dessa omständigheter, som efter utfärde annars blifwit obekanta för efterwerlden. Så litet aktar en wälgrundad ära ohemula tilwitelser. Ej heller förlorade Starkader härigenom sin högaktning hos de regerande. Hade han lefwat i wår så kallade upplysta tid, hade sådana förgripeliga tilwitelser bort förfonas på annat sätt. Men jag wet därföre intet, om man i detta mål tänker bättre nu, än man tänkte då. Af det som är anfört, kan man nog begripa, at Erik och Alrik hafwa warit i stort anseende. När dessa Herrar woro ledige för härfärder och andra wigtiga syssor, roade de sig med ridande, och täflade med hwar andra om förträdet i denna konst. Men tidsfördrifwet blef på slutet nog dyrt. Ty en dag, då de för ro skuld ridit ut aldeles ensamme, fan man dem omsider igen, efter länge letande, bägge twå ligga neder på marken, med sönderslagna hufwuden, och betslen i händerna. Man fattade häraf den skälliga misstanka, at de under wägen blifwit ense, och i brist af annat gewär, slagits med betslen. Thiodolfers berättelse, at bägge funnos döde, lär ej böra annorlunda förstås, än at de bägge blifwit såsom döde uptagne; men at Erik sedermera kommit sig före igen; ty Götrik och Rolfs Saga witnar, at Erik lefwat länge efter sin broder. Detta besannas ock af Rimkrönikan, med dessa gammalmodiga rim om Alrik.

Ynglinga-Ätten. Alrik och Erik.

Min broder gjorde mig oskäl,
Han slog mig med et betsel ihjäl.

§. 16.

Efter Alriks död regerade K. Erik allena i Upsala. Han hade inga flere barn, än en enda dotter benämnd Thorborg. Denna Prinsessa gick så långt i sin hurtighet, at hon fann sig

Erik.

Ynglinga-Ätten. Erik.

wen sit kön för ringa för sin person. Hon wille regera so Herre, hwarföre ock, så snart hennes fader skänkt henne en t af Riket, ombytte hon sit namn, kallade sig Thorberg, kl de sig som Karl, och befalte, at alle hennes underhafwan skulle kalla och upwakta henne som Konung. Uti ridande, fäkta de, och andra den tidens Ridderliga öfningar gaf hon ingen e ter. Prinsessan tog sit säte och Residence på Ulleråker, hwa hon höll et präktigt Hof, och alle woro wälkomne utom friar Deße borde dock anses som et nödwändigt ont, emedan henne fägring och andra Fruentimmers egenskaper woro nog så utmärk ta, som hennes ogemena hurtighet. Men hjärtek kunde ännu inte täknas, hwarken ibland Thorborgs fel eller förmåner, och alle som anmälte sig i et så ömt ärende, bleswo snöpeligen afwiste At Rolf Konungen i Wäster-Gjöthland war dock den heder för behållen, at segra omsider öfwer et så hårt hjerta. Han war den nyligen nämnde Götriks son, och fick Riket efter sin faders och almänhetens wilja, fram för des äldre Bröder Kiettil, som annars efter landsens lag och sedwänja wär berättigad til regeringen. Wän skapen emellan bröderna blef därföre inter förminskad, utan förtro ligheten war icke desmindre lika stor emellan dem, och Kiettil an såg sig intet wara förolämpad därigenom, at hans yngre broder, som war mera skickelig til regent än han, wart honom föredragen. Rolf gjorde sin regering märkwärdig genom de bedrifter, som då woro i högsta smaken. Han for omkring och slogs med hwem han räkade, och afade wid alla tilfällen stora prof af sin dödande tapperhet. Prinsessan Torborg gjorde sig namnkunnig genom sit karlaktiga upförande, och Kiettil tykte, at deßa twå personer pas sade sig aldrabäst för hwar andra. Han rådde därföre Konung Rolf til detta giftermål. Efter någor betänkande, emottager änd teligen Rolf sin broders råd, och gör sig redfärdig til Upsala. Konung Erik tog wäl mot kallsinnigt, och nästan föraktligt emot sin nykomna gäst, men Drotningen bemedlade likwäl saken så, at Konung Erik gaf sit samtycke til giftermålet, dock med wilkor, at Rolf sjelf skulle widare föredraga sin angelägenhet, och beflita sig om at winna Prinsessans tycke. Hos henne inställer sig därföre Rolf och frambär sit ärende i full rustning, och med dragen wär jut. Swaret utföll i samma smak, som tilbudet. Ty sedan Thor-

borg

borg försäkrat, at hon intet war sinnad at blifwa någons hushållerska, eller tjenstehion, grep hon och hennes hofmän til sina wapen, och Rolf, med sit raska följe, måtte hufwud stupa på dörren; at intet annat råd war öfrigit, än at begifwa sig på återresan til Wästergiötland. Thorborg begrep dock utan möda, at detta Rolfs besök, intet skulle blifwa det sista. Hon lät därföre befästa sit Slott med wallar af trä och sten, på det förskantzningen intet så tätt skulle kunna skadas, och öfwerändа kastas. Hon förfogade ock den anstalt, at watntrummor blefwo lagda i bolwärket, til at släcka elden, i fall man på det sätt wille angripa fästningen. Efter dessa förfatningar trodde nu Prinsessan, at hon war säker för alt widare anfall. Rolf hade fått tilstånd af Konung Erik, at förmå Thorborg til wilfarande af sin begäran, på hwad sätt, som skje kunde. Hwarföre han ock efter någon tids förlop insinuer sig å nyo. Men som hans frieri blef med lika förakt emottagit, anfattes fästningen med wåld. Först bröd han til at tända eld på Bolwärket, men elden släcktes af de inlagde watnrännor. Sedan bröd han til at undergräfwa wallen, men då kastades stenar, sjudande watn och tjära på gräfwarne, så at det ej heller lyckades. Ändteligen efter fjorton dagars fåfänga försök, lät Rolf göra stora flakar af widjor och stänger, til at betäcka dem, som skulle undergräfwa wallen. Denna konst hade bättre werkan, så at han med sina män omsider kom in i Fästningen. Men hans förundran blef därföre intet mindre, emedan ingen människa fans i borgen, dock stodo borden alla anrättade med öfwerflödig mat och dryck. Rolfs Bror Kietil, fick strax lust at taga sig förfriskning, men Rolf begrep nog, at förfat och swek låg härunder, och föreställde sig, at Thorborg genom någon underjordisk gång dragit sig undan. Denne sanns efter något sökande, och Rolf utan widare betänkande gick därigenom med sit folk, och träffade wid utgången Thorborg med sit manskap i öpna fältet, och full rustning. Här började et ganska häftigt täflande, men segren wände sig på Rolfs sida, och Thorborg blef fången. Hon bemöttes dock med lika wördnad af segerwinnaren, och förfogade sig således fri och ledig til sin Herr Fader, Konung Erik i Upsala, hwar hon aflade de sin sånta dräkt, och blef gift med sin hurtiga friare. Detta är det sista, som finnes anmärkt om Konung Erik, och Rolf dette

Ynglinga-Ätten. Erik.

Ynglinga-Atten. Erik. sin tid, som en wandrande Riddare, emellan härfärder och andra förrättningar, som kunna inhämtas af Götrik och Rolfs Saga, hwar, efter wanligheten, troliga och otroliga omständigheter äro sammanblandade.

§. 17.

Alf och Ynge. Erik lämnade ingen son efter sig, men hans broder Alrik hade twå söner Alf och Ynge, som åter gemensamt intogo Upsala Konunga säte, och riket kom än en gång i brödra-skifte. Alf war tyslåten, storsint och trumpen, och frågade intet efter at göra sig namnkunnig genom wikingsfärder. Däremot war Ynge begåfwad med sådana egenskaper, som i alla tider kunna göra en Prins älskad och wördad. Hurtig, wacker, wänlig, lustig, stor krigsman och segerherre äro Titlar, som alla tilläggas honom af Sturleson. Med sådana egenskaper war det wäl intet möjligt, at sitta hemma i deßa tider; hwarföre ock Ynge war alt stadigt i härfärd, då des broder imedlertid förnötte sina dagar i stillhet. Et så olika sinnelag gjorde likwäl intet misförstånd emellan bröderna, til des kjärlek och swartsjuka satte alt i oreda. Til olycka hade Alf fådt til Gemål en Prinseßa benämnd Bera, hwilken i sinnelag och andra egenskaper liknade fulkomligen hennes swåger Ynge, och war det en nog begripelig påfölgd, at hon i sit tycke skulle lämna honom företrädet fram för sin egen Herre. Detta kunde ock wara förlåteligt, ty at påstå, det en hustru, så snart hon gifter sig, skal bliswa blind och tankelös, är oförnuftigt. Men därföre kunna wåra skyldigheter bliswa likwäl i akt tagna, fast de intet äro altid grundade på tycke. Alf gick gjerna bittida til sängs, men däremot fann Bera mera nöje, at sent på aftnarna hålla samtal med Ynge, då han war hemkommen från sina sjötåg. Alf påminte sin Gemål några gångor, at han intet wille wänta på henne sent ut på natten. Beras swar på en så billig anmodan war ganska oförnuftigt, ty hon yttrade sig, det hon fann Yngues Gemål mycket lyckeligare, och at det wore en långt större förmån at äga Ynge än Alf. En sådan öppenhjertighet wiste hon esomoftast, så at Alf däraf nödwändigt måtte bliswa förtörnad. Hwarföre han ock en afton gick in i salen, där Ynge och Bera såto

och

och talte wid hwarannan, och stack sin broder igenom, utan at någon af hoffolket, som war inne, blef det warse. Yngue, som hade sit swärd på knäet, så snart han kjände sig sårad, springer up i ifwern, och hugger sin broder på stället til döds, hwarpå han ock sjelf genast faller neder och dör. Sådan utgång hafwa fruentimmers förmåner esomoftast, då de styras mera af tycke än förstånd. Bägge bröderne blefwo sedermera lagde i hög på Fyriswall, och mera är intet om dem anteknat af Sturleson. Men af andra Sagor finner man ganska märkwärdiga händelser, som under denna tid sig tildragit. De röra förnämligast Hjalmar, en af Alf eller Yngues hofmän, som tillika war Höfwidsman för Swenska krigshären. Denne Hjalmar hade förwärfwat sig tilnamn af den Hugfulle, eller den ädelmodige, hwilken äretitel honom med all rätta tilkommer. Under en härfärd, då Hjalmar hade med sig femton fartyg, med hundrade mans besätning på hwardera, tildrog det sig, at Orwar Odd, en arg sjöröfware och slagskämpe, anländer med sin Flotta, i samma negd, där Hjalmars skjepp lågo för ankar, wid et näs i Swenska skjären. Så snart Orwar Odd blef warse Hjalmars fartyg, hwilka woro nästan aldeles lediga, går han i land til at utforska hwad det war för folk, och finner Hjalmar med sina wikingar leka och roa sig på marken. Efter denna kundskap gör sig Orwar genast färdig at anfalla dem, lämnar halfparten af sit folk på skjeppen, och med den andra hälften går han uti en när in til belägen skog. På det hans oförmodeliga ankomst skulle upwäcka så mycket mera bestörtning, gifwa sjöröfwarne, som woro på skjeppen, et grufweligt härskri. Men det gjorde så liten wärkan, at Hjalmar och hans folk icke en gång stadnade i sin lek däröfwer. Sedan detta gjorde så liten upmärksamhet, skjer åter på Orwar Odds befalning ännu et grufweligare skrål, hwartil Hjalmar och hans folk wäl lystrade något litet, men genast och utan minsta bestörtning fortforo de uti sit påbegynta tidsfördrif, och wårdade icke en gång fråga efter, hwad på färde war. Denna omständighet gjorde, at Orwar Odd ansåg, dels för nesligt, dels för fåfängt, at angripa sådant folk med swek och krigslist; utan han upskjöt sit anfal til andra dagen, då han med all sin magt kommer tågandes emot Hjalmar. Swenske Fältherren skickar genast emot de antågande, och

Ynglinga-Ätten. Alf och Yngue.

Ynglinga-Ätten. Alf och Yngue.

och låter fråga, hwem där war, och hwad de wille. Swar blef, at Orwar Odd wille försöka, hwem som war tappra Hjalmar tog emot tilbudet, och efter hans trop war talrikare, a söndrar han alt det öfwerstigande manskapet, och träfningen bö jade med lika antal på båda sidor. Slaget warade hela dage utan förmån på någondera sidan; mot aftonen lyfte anförarne sin Skjöldar up, och striden staduade. Hjalmar frågade då Orwar huru leken anstod honom; och om honom behagade ännu en gån försöka sin lycka. Orwar förklarade, at han war ganska nögd emedan han aldrig haft göra med raskare stridsmän, och åstunda de han, at åfwen anställa en dylik lek den följande dagen. Dett skjedde ock med lika utgång, som den förra, och sedan man kom mit öfwerens om det tredje wapneskifte, lyckades likwäl täflande efter mognare betänkande, uti en ouphörlig wänskap och fostbrödr lag, dock med deßa af Hjalmar betingade wilkor, at ingen wi lifsstraf skulle äta rått kjött, ingen dricka blod, ingen röfwa kjöp män eller bönder, utan i största nöd til lifsuppehälle, ingen plun dra fruentimmer, eller mot deras wilja taga dem med sig Såsom deßa förbehåll gifwa Hjalmar en utmärkt heder, så wi sa de ock, at andra Wikingar woro understundom argare än otama wildjur. Efter denna, och andra förrätningar på Se land, Irland, och flera orter, begifwer sig Hjalmar med Or war Odd til Swerige, hwar de wid Upsala Hof blefwo wäl undfägnade, och behöllo här sit wanliga hemwist, då de hwilade ifrån sina fjötåg. Wid denna tiden bodde en namnkunnig Ber serk, wid namn Arngrim på Bolmsö. Denne hade tolf söner, ibland hwilka Angartyr war i synnerhet berömd för ogemen tap perhet. Den tredje af sönerna Hjorwarder, gjorde om Julen et heligt löfte, då Bragebägaren inbars, at han skulle fria til Upsala Konung Yngues dotter Ingeborg, och antingen äga henne eller ingen annan. Alle tolf bröderne foro därpå til Up sala, följande wår, och framförde sit ärende. Hjalmar och Prin seßan hade länge haft wänskap för hwar andra, men han hade intet wågat sig at yttra sina tankar, efter han märkte, at Ko nungen intet ärnade gifta sin dotter med någon annan, än en Ko nung. Men wid detta oförmodade frieri, stiger åfwen Hjalmar fram och begjär, at blifwa föredragen en utländsk Berserk, som

blot

blott genom illgärningar war namnkunnig. Konungen lämnar wa- Ynglinga-
ra i sin dotters fria wilja, som utan widare betänkande förklarade Ätten.
sig för Hjalmar; hwarpå Hjorward på Berserkarwis utmante Alf och
Hjalmar til Holmgång och enwige på Samsö. Hjalmar, som war Yngue.
wan at slås esomostast för ingen ting, tog med nöje emot et så lönande enwige; hwarföre man ock efter öfwerenskommande utsatte dagen til Holmgången. Hjalmar war ej heller wan, at bekymra sig om antalet af sina fiender, utan begifwer sig med sin fosterbroder til Samsö mot alla tolf bröderna, som ock på sagdan dag infunnit sig. Sådan war Angantyrs frägd, at han ansågs farligare än alle sine ellofwa bröder, hwarföre ock Orwar Odd begärde at fäkta mot honom. Men Hjalmar ansåg för nesligt, at sätta sin wän emot den farligaste fienden, utan utwalde sjelf Angantyr til motståndare; oaktat en slags aning af sit förestående öde, hwilket ock warit det enda tilfälle, då han wist någon häpenhet. Oddur går därpå emot de ellofwa bröderna, och föll den ene efter den andra. Fäktandet med Angantyr war långt äfwentyrligare. Ändteligen stupar dock Angantyr; men Hjalmar war så sårad, at han ock genast afsomnade, sedan han lemnat sin ring åt Oddur, med begjäran, at han wille öfwerlämna den, tillika med sin sista hälsning til sin trolofwade och wördade Prinseßa. Oddur begrafwer därpå de slagna Kämpar efter aftal, Angantyr med sit namnkunniga swärd Tirfing, och de andra likaledes med kläder och wapn. Men Hjalmars döda krop förde han med sig til Upsala. Prinseßan dödde af sorg efter Oddurs hälsning, och blef hon tillika med sin älskade Hjalmar i en och samma hög begrafwen. Til slut om deßa Konungars Regering, påminner man allenast, at Alfs moder Dagheid war en Prinseßa från Norrige, af Konung Raumr Noresons Ätt. Hennes fader war Dager, af hwilken hela släkten war kallad Döglingar.

§. 18.

Alf och Yngues död satte Hugleik Alfs son på Upsala Ko- Hugleik.
nunga thron, så at Yngues barn, hwilka utom deß woro omyndige, fingo ingen del i regeringen. Det kan ock hända, at de Swenske förlorat smaken för Samkonungars styrsel; åtminstone är

Ynglinga-Ätten. Hugleik.

det säkert, at inga sådana brödraskiften förekomma sedermera i Historien under Ynglinga slägten. Denne Konung älskade frid och stilla nöjen, och som han war tillika ganska rik, blef hans Hof en samling af all slags folk, som kunde tjena til ro och tidsfördrif. Deße upräknas af Sturleson, Lekare, nemligen, harpare, gigare, fiolare, med seidmän och annat skollkunnigt folk. Jag wet därföre intet, om hans wal war så lastbart. Uti en tid, då man inte erkände annan regel i sina gjöromål än nöjet, som följde begärelsernas fullgjörande, war åtminstone detta lefnadssätt mera oskyldigt, än den urfinniga tapperheten, som wiste sin förnämsta wärkan i et ouphörligt mördande och härjande. Men man finner nog, at det intet kunde gillas i en tid, då helt stridiga grundsatser woro gällande. Det är altså intet underligt, at den gamle krigsbusen Starkader, intet kunde längre triswas wid Upsala Hofs öfwerflödiga och wekliga lefnad (*); utan han begaf sig i sällskap med en widfrägdad Sjökonung wid namn Hake. Det är troligt, at Starkader gifwet Hake anledning, at oförwarandes öfwerfalla Hugleik. Och kunde denne anläggning efter utseende så mycket lättare wärkställas, som Hugleik uti en stilla frid, trodde sig intet behöfwa någon synnerlig anstalt til sit förswar. Men denna säkerhet war oförsiktig, och innan Hugleik wiste et ord däraf, anländer en fremmande krigshär i negden af Upsala, under Hakes anförande, som hade äfwen Starkader i sit sälje. Om det warit lyckans och folkets smak, hade det twifwelsutan warit mycket lätt för Hugleik, at draga sig undan til lägligare tilfälle. Men han samlar tilhopa i hast så mycket folk som kunde fås, och möter sin fiende oförskräkt på Fyriswall, där man begynte et skarpt fäktande. Hugleiks folk, som mindre öfwat, stupade hopetals, men twenne bröder Swipdager och Geigader gjorde dock et stort nederlag på Hakes manskap, til deß han blef nödsakad, at sätta sex sina Kämpar emot hwardera, då de ändteligen blefwo til fånga tagne, och Hakes seger lättare; ty han rusar då in i sjelfwa skjöldborgen, hwar Hugleik med sina twänne söner blef nedersablad, hwarpå alt det öfwerblefna krigsfolket tog flygten, och Hake satte sig utan widare drögsmål på Swenska Thronen.

(*) Saxo, p. 154.

§. 19.

§. 19.

Ynglinga-Ätten. Hake.

Man har sig intet bekant, om Hake inkräktade sig sedan hela landet, eller om hans herrawälde sträkte sig allenast öfwer Upsala, och de närmast där intil belägna orter. Det är troligt, at han war någon tid innehafware af landet i all ro och stilhet; emedan han tillät sina kämpar efter wanligheten fara i härnad. Denna säkerhet öpnade wägen för Yngues söner Erik och Jorunder, at rycka riket ur denna frenumande inkräktares händer. De nögde sig intet med, at i stillhet sörja öfwer sin fädernes lands bistra öde, utan skaffade sig folk och skiep, och begynte således at aflägga prof af sina Konungsliga egenskaper genom röfweri och härjande. Efter åtskilliga omwäxlingar, lägga de an wid Danska kusterna, och skiöfla där, och med det samma råka de en Norsk Konung benämnd Gudlauger. De biuda strax an med honom uti en häftig drabning, uti hwilken Erik och Jorunder ändtligen fingo öfwerhanden, men Gudlauger, som blef fången, låto de uphänga wid stranden. Denna barbarska gärning, som i en annor tid, hade satt en ewig skamfläck på deras heder, gjorde dem nu et widtfrägdat anseende. Modet wäxte ock härigenom, så at de satte sig före, at öfwerrumpla Konung Hake i Upsala. För at så mycket säkrare winna sit ändamål, togo de tiden i akt, när Hakes kämpar woro borta. De behöfde allenast wisa sig, för at få en talrik här; ty så snart de Swenske fingo weta, at Ynglingarne woro ankomne, samlades folket til dem hopetals. Sedan segla de up i Mälaren, och Hake med långt mindre styrka möter dem på Fyriswal. Här blef et ifrigt täflande. Hake gick på med sådan häftighet, at han icke allenast drap Konung Erik, utan högg ock neder Konungarnas baner, då Jorunder blef nödsakad at fly til sina fartyg. Men Hake war icke destomindre så illa sårad, at han nog förmärkte, det han intet kunde längre lefwa. Han låter då lasta et af sina fartyg med döda kroppar och wapn, och upresa et stort bål på skieppet, på hwilket han äfwen lät lägga sig sielf. Och sedan seglen woro hißade, och eld satt på bålet, går fartyget i full låga ut på sjöen. Denna gierning blef sedan mycket berömd, och är wäl troligt, at et ordspråk, som än brukas i Norden, här af tagit sin uprinnelse. Man säger nemligen,

Ynglinga-Ätten. Hake.

gen, när man wil sätta en rätt hög färg på en Karl, at det är en Hake. På detta sätt efterlämnade Hake sin åminnelse åt efterwerlden. Des broder Hagbard gaf honom intet efter, hwarken i mandom eller äfwentyr, men Hagbards odödeliga minne är likwäl bygt på en annan grund, emedan kjärlek gjort det hufwudsakeligaste. Intagen af Prinsessan Signes behageligheter, kläder Hagbard sig i qwinfolks-kläder, för at så mycket säkrare nyttja hennes omgånge. Konsten lyckades, och Prinsessan krönte hans kjärlek med all den ömma erkänsla, som han kunde önska. Men Hagbard blef ändteligen förråd, och på Signes faders, Konung Sigars befalning uphängd i en galga, då Prinsessan i förtwiflan afhände sig lifwet. Detta olyckeliga pares bedröfweliga öde, har uprört hela Norden; så at man träffar minnesmärken af detta sorgespel kringströdde på många ställen, så wäl på Seland, som i Halland, Närike, wid Sigtuna och på flera orter. Et fullkomligt prof på folkets tilgifwenhet på Roman-kjärlek, då penning-kjärlek ännu intet war så fullkomligen naturaliserad. Sigar hade likwäl intet tilfälle, at länge sägna sig af sin hämnd, ty Hake öfwerrumplade honom oförwarandes, för at hämna sin broders död, och Sigar blef slagen. Men Hakes seger blef därföre intet waraktigare. En flock af Skåningar, som i fult ridande komma til undsättning, nederlade hela Hakes här, at han sjelf med möda slapp undan (*). Denna omständighet synes utan swårighet afgöra twisten, hwar Konung Sigar haft sin säte, ty på de fläfta af dessa ställen, har inter Ryttere från Skåne kunnat i hast uträtta något, utan man bör förmodeligen lämna hedren åt Halland, om der är någon, at kunna upwisa en kjärlekslös fader, et swagt Fruentimmer, och en waraktig älskare.

(*) Saxo, p. 133.

§. 20.

Jorunder.

Genom Hakes död woro alla hinder undanrögde för Jorunder, at fästa sig på sina förfäders thron, hwarföre ock ingen widare swårighet mötte honom, utan han war och blef Konung i Upsala. Men hans lust för wikingsfärder blef däröfwer intet utsläkt,

Ynglinga-Ätten. Jorunder.

fäkt, utan alla somrar blefwo i sådana wärf tilbragte. Man har sit af det föregående, at wänskapen emellan Swenska och Danska Konungahusen war nu förswunnen. Det är ej mödan wärdt, at undersöka, hwilket folkslag gifwet första anledningen til fientligheter. Denna tidsens Herrar woro sällan hindrade i sina förrätningar genom rättwisan. Ära, hämnd, och rikedomar woro de enda orakel, man rådfrågade i sina företagande. Om Hake warit en Dansk Prins, som är, kan hända troligt, kunde Jorunders tåg, som han til slut företog sig emot Dannemark, få något skjen af rättwisa, så framt det den tid warit brukeligt, at göra wäld efter utgifna manifester. Men hwarken Hake eller Jorunder behöfde deßa omswep. Lyckan och utgången borde upfylla, hwad som brast i billigheten. Med sådana krigs-ordsaker, kommer Jorunder seglandes en sommar til Danmark, och härjar wida omkring på Jutland, läggandes mot hösten in i Lima fjärden wid Oddesund. Men här kommer Gyllauger, den förr omtalte Gudlaugers son från Norrige med en mägtig flotta, at hämna sin faders död. Där börjades då et alfwarsamt fäktande på bägge sidor; men när inwånarne i landet det förnummo, skynda de til Gyllaugers undsättning med alla de fartyg, som de kunde åstadkomma. Här blef fåledes alt förswar såfängt, emedan de slagne och sårade på Gyllaugers sida blefwo genast med friskt manskap ersatte. Jorunder förlorade därföre intet modet, utan förswarar sig manligen, til des hans fartyg blef fördärfwat. Då springer han öfwer bord, och will rädda sig med simmande, men han blef icke desto mindre fången, och belönt på samma sätt, som han bemöt tilförne Konung Gudlauger. Ty Gyllauger lät upresa en galga och hänga honom där. Uti lilla Rimkrönikan är denna omständighet ock rörd, men lämpad annorlunda, som deßa rim intyga.

Jagh twang och Dänir undir skatt,
Och trodde them sidan alt för bratt,
Ty sände jag Gjötha hem til landa,
Thå gjordhe Dänir mik then wande,
At the hängde migh i Oddasund,
Wid Limfiordh med falska fund.

Ynglinga-Ätten. Aune.

§. 21.

Ane eller Aune war tio år gammal, när hans fader Jorun der blef olyckelig på Jutland, och blef han straxt Konung i Upsa la. Wärdnaden för Upsala Konunga säte hos utlänningarna, bor de nödwändigt förswinna under så swåra öden, som de siste Konun gar genom deras egen oförsiktighet, måtte undergå. Hwarföre de ock intet kunde wara underligt, at Anes Regementstid warit be swårad med många swåra skakningar. Det lugn, som riket i bör jan kunde fägna sig af, blef intet anwänt af Ane, til at sättia si i stånd at freda sina undersåtare mot utländskt öfwerwåld, utan trodde han alt wara wäl bestält, när han med tidiga offer sökt at hafwa Gudarna på sin sida. Deras magt war likwäl för swag at hjelpa honom. Fåfängheten af sina offer rönte han förs emot Konung Haldan från Dannemark, som angrep Upsala Öf werkonung med härsmakt, man wet intet hwarföre. Ane böd wäl til at förswara sig, men han uträttade ingen ting med sit o förfarna och oöfwade manskap; utan efter några förlorade slaktnin gar blef han twungen at draga sig til Wäster-Gjötland, där han uppehöll sig i fem och tjugo år, så länge Haldan lefde. Man finner ej heller, at Haldan sökt oroa honom med et fulkomligt un derkufwande af landet, utan war han nögd at regera i Upsala, där han blef död, och i en hög begrafwen. Ane kommer då til baka, men med lika widskjeppeligt upförande. Ja han war ock af den nedriga tankan, at en stor lycksalighet låg förborgad i et långt lif; och til denna förmånens erhållande, låter han offra en af sina söner til Oden. Men Anes förnyade regering, war likwäl intet sällare än den förre: utan när Haldans brorson Ale den Fräkne rustar sig emot honom; måste han åter, efter några fåfän ga försök, taga sin undanflykt til Wäster-Gjötland. Och hade intet en Starkader dräpit Ale, hade förmodeligen Ane fådt afwak ta sin motståndares naturliga död, innan han kunnat komma til baka til sit Fädernes-Rike. Efter Sturlesons räkning måste Ane wid sin senare återkomst warit inemot, eller öfwer hundrade år. Lifskrafterne hade förmodeligen aftagit i jämförelse med åren, men lusten at lefwa, war lika ung: hwarföre ock Ane offrade sin andra son, i hopp at än längre få lefwa. Oden skal då hafwa swarat,

at

Konungen skulle få lefwa så länge, som han hwart tionde år [illegible]rade en af sina söner. At Oden wid detta tilfället warit nog [illegible]läten, kan man nog wara förwißad; utan lär någon Barba[illegible] Politik dölgt sig under deßa grufweliga uptåg, til at minska [illegible]heten af Konungaslägten. Men ehuru orimligt swaret war, [illegible] likwäl den swage Ane emot et så hiskeligt wilkor, och offrade [illegible] til nio af sina söner. Han war ock så gammal på slutet, at [illegible] måtte matas som et däggebarn, och likwäl wille den fattige [illegible] lefwa längre. Til at ärnå en så bedröfwelig lycksalighet, [illegible] Ane sig färdig, at offra äfwen den tionde sonen. Men här [illegible] undersåtarne sig af en rättighet, som de borde brukat långt [illegible] Offret hindrades, och Ane afsomnade och blef lagd i en [illegible] Upsala. Sturleson berättar om honom, at han warit en [illegible] och förståndig Herre. Det är ock troligt, at han intet warit [illegible] förjenst. En lång lefnad sammanbunden med så stora beswär[illegible], som dock intet upwäkt någon inwärtes oro i landet, sy[illegible] witna om en förnuftig hushålning, och undersåtarnas kjärlek. [illegible] ting likwäl befläckar mera des minne, än des wekliga kär[illegible] til lifwet. En Konung bör lemna bewis af sit lif genom wäl[illegible]ningar, och undersåtarnas lckysalighet, och kan wäl intet uslare [illegible] wara, än när pulsen allena skal intyga, at en Konung [illegible]. Anes långa lefnad har eljest gifwit anledning, at man här [illegible] Norden kallat Anasot, när man dör af ålder, utan wärk och [illegible] sjukdom. Detta är det hufwudsakeligaste af Sturlesons be[illegible]. En annan Saga har han ock infört, sådan twifwelsutan, [illegible] han den fådt, nemligen, at då Ane offrade sin andra son, [illegible] äfwen det wilkoret af Oden, eller prästerna, at han skulle [illegible] hwart sådant offer, gifwa namn åt något härad i Swerige, [illegible] antalet af des offrade söner, och at han på slutet ärnade gif[illegible] Upsala åt Oden med des underliggande landskap wid sin ti[illegible] sons offrande, då det skulle blifwa kallat Tjunda-land. Men [illegible] det är säkert, at tionde sonen intet blef offrad, och at landet [illegible] destomindre heter Tjunda-land; kan man nog märka, at detta [illegible] en dikt af någon gammal fornsökare, som trodt sig härigenom [illegible] ordsak til namnet. Men härom får man handla fram[illegible]

Ynglinga-Ätten. Aune.

§. 22.

Ynglinga-Ätten. Erik. sin tid, som en wandrande Riddare, emellan härfärder och andra förrättningar, som kunna inhämtas af Götrik och Rolfs Saga, hwar, efter wanligheten, troliga och otroliga omständigheter äro sammanblandade.

§. 17.

Alf och Yngue. Erik lämnade ingen son efter sig, men hans broder Alrik hade twå söner Alf och Yngue, som åter gemensamt intogo Upsala Konunga säte, och riket kom än en gång i brödra-skifte. Alf war tyslåten, storsint och trumpen, och frågade intet efter at göra sig namnkunnig genom wikingsfärder. Däremot war Yngue begåfwad med sådana egenskaper, som i alla tider kunna göra en Prins älskad och wördad. Hurtig, wacker, wänlig, lustig, stor krigsman och segerherre äro Titlar, som alla tilläggas honom af Sturleson. Med sådana egenskaper war det wäl intet möjligt, at sitta hemma i deßa tider; hwarföre ock Yngue war alt stadigt i härfärd, då des broder imedlertid förnötte sina dagar i stillhet. Et så olika sinnelag gjorde likwäl intet misförstånd emellan bröderna, til des kjärlek och swartsjuka satte alt i oreda. Til olycka hade Alf fådt til Gemål en Prinsessa benämnd Bera, hwilken i sinnelag och andra egenskaper liknade fulkomligen hennes swåger Yngue, och war det en nog begripelig påfölgd, at hon i sit tycke skulle lämna honom företrädet fram för sin egen Herre. Detta kunde ock wara förlåteligt, ty at påstå, det en hustru, så snart hon gifter sig, skal bliswa blind och tankelös, är ofördnuftigt. Men därföre kunna wåra skyldigheter bliswa likwäl i akt tagna, fast de intet äro altid grundade på tycke. Alf gick gjerna bittida til sängs, men däremot fann Bera mera nöje, at sent på aftnarna hålla samtal med Yngue, då han war hemkommen från sina sjötåg. Alf påminte sin Gemål några gångor, at han intet wille wänta på henne sent ut på natten. Beras swar på en så billig anmodan war ganska ofördnuftigt, ty hon yttrade sig, det hon fann Yngues Gemål mycket lyckeligare, och at det wore en långt större förmån at åga Yngue än Alf. En sådan öppenhjertighet wiste hon esomoftast, så at Alf däraf nödwändigt måtte bliswa förtörnad. Hwarföre han ock en afton gick in i salen, där Yngue och Bera såto

och

och talte wid hwarannan, och stack sin broder igenom, utan at någon af hoffolket, som war inne, blef det warse. Yngue, som hade sit swärd på knäet, så snart han kände sig sårad, springer up i ifwern, och hugger sin broder på stället til döds, hwarpå han ock sjelf genast faller neder och dör. Sådan utgång hafwa fruntimmers förmåner esomoftast, då de styras mera af tycke än förstånd. Bägge bröderne blefwo sedermera lagde i hög på Foriswall, och mera är intet om dem anteknat af Sturleson. Men af andra Sagor finner man ganska märkwärdiga händelser, som under denna tid sig tildragit. De röra förnämligast Hjalmar, en af Alf eller Yngues hofmän, som tillika war Höfwidsman för Swenska krigshären. Denne Hjalmar hade förwärfwat sig tilnamn af den Hugfulle, eller den ädelmodige, hwilken äretitel honom med all rätta tillkommer. Under en härfärd, då Hjalmar hade med sig femton fartyg, med hundrade mans besättning på hwardera, tildrog det sig, at Orwar Odd, en arg sjöröfware och slagskämpe, anländer med sin Flotta, i samma wägd, där Hjalmars skepp lågo för ankar, wid et näs i Swenska skären. Så snart Orwar Odd blef warse Hjalmars fartyg, hwilka woro nästan aldeles lediga, går han i land til at utforska hwad det wore för folk, och finner Hjalmar med sina wikingar leka och roa sig på marken. Efter denna kundskap gör sig Orwar genast färdig at anfalla dem, lämnar halfparten af sit folk på skeppen, och med den andra hälften går han uti en när in til belägen skog. På det hans oförmodeliga ankomst skulle upwäcka så mycket mera bestörtning, gifwa sjöröfwarne, som woro på skeppen, et grufweligt härskri. Men det gjorde så liten wärkan, at Hjalmar och hans folk icke en gång stadnade i sin lek därföre. Sedan detta gjorde så liten uppmärksamhet, skier åter på Orwar Odds befalning ännu et grufweligare skräl, hwartil Hjalmar och hans folk wäl hörde något litet, men genast och utan minsta bestörtning fortfore de uti sit påbegynta tidsfördrif, och wärdade icke en gång frågan efter, hwad på färde war. Denna omständighet gjorde, at Orwar Odd ansåg, dels för nesligt, dels för fåfängt, at angripa sådant folk med swek och krigslist; utan han upskjöt sit anfall til andra dagen, då han med all sin magt kommer tågandes emot Hjalmar. Swenske Fältherren skickar genast emot de antågande, och

Yngelinga-Ätten. Alf och Yngue.

Ynglinga-Ätten. Alf och Yngue.

och låter fråga, hwem där war, och hwad de wille. Sware blef, at Orwar Odd wille försöka, hwem som war tapprast Hjalmar tog emot tilbudet, och efter hans trop war talrikare, af söndrar han alt det öfwerstigande manskapet, och träfningen bör jade med lika antal på båda sidor. Slaget warade hela dagen utan förmån på någondera sidan; mot aftonen lyfte anförarne sina Skjöldar up, och striden staduade. Hjalmar frågade då Orwar, huru leken anstod honom, och om honom behagade ännu en gång försöka sin lycka. Orwar förklarade, at han war ganska nögd, emedan han aldrig haft göra med raskare stridsmän, och åstundade han, at åfwen anställa en dylik lek den följande dagen. Detta skjedde ock med lika utgång, som den förra, och sedan man kommit öfwerens om det tredje wapneskifte, lyckades likwäl täflandet efter mognare betänkande, uti en ouphörlig wänskap och fostbrödra lag, dock med deßa af Hjalmar betingade wilkor, at ingen wid lifsstraf skulle äta rått kjött, ingen dricka blod, ingen röfwa kjöpmän eller bönder, utan i största nöd til lifsuppehälle, ingen plundra fruentimmer, eller mot deras wilja taga dem med sig. Såsom deßa förbehåll gifwa Hjalmar en utmärkt heder, så wisa de ock, at andra Wikingar woro understundom argare än otama wildjur. Efter denna, och andra förrätningar på Seland, Irland, och flera orter, begifwer sig Hjalmar med Orwar Odd til Swerige, hwar de wid Upsala Hof blefwo wäl undfägnade, och behöllo här sit wanliga hemwist, då de hwilade ifrån sina fjötåg. Wid denna tiden bodde en namnkunnig Berserk, wid namn Arngrim på Balmsö. Denne hade tolf söner, ibland hwilka Angartyr war i synnerhet berömd för ogemen tapperhet. Den tredje af sönerna Hjorwarder, gjorde om Julen et heligt löfte, då Bragebägaren inbars, at han skulle fria til Upsala Konung Yngues dotter Ingeborg, och antingen äga henne eller ingen annan. Alle tolf bröderne foro därpå til Upsala, följande wår, och framförde sit ärende. Hjalmar och Prinseßan hade länge haft wänskap för hwar andra, men han hade intet wågat sig at yttra sina tankar, efter han märkte, at Konungen intet ärnade gifta sin dotter med någon annan, än en Konung. Men wid detta oförmodade frieri, stiger åfwen Hjalmar fram och begjär, at blifwa föredragen en utländsk Berserk, som

blot

blott genom illgärningar war namnkunnig. Konungen lämnar wan i sin dotters fria wilja, som utan widare betänkande förklarade sig för Hjalmar; hwarpå Hjorward på Berserkarwis utmante Hjalmar til Holmgång och enwige på Samsö. Hjalmar, som war wan at slås esomoftast för ingen ting, tog med nöje emot et så kommande enwige; hwarföre man ock efter öfwerenskommande utsatte dagen til Holmgången. Hjalmar war ej heller wan, at bekymra sig om antalet af sina fiender, utan begifwer sig med sin fosterbroder til Samsö mot alla tolf bröderna, som ock på sagdan dag infunnit sig. Sådan war Angantyrs frägd, at han ansågs farligare än alle sine elfwa bröder, hwarföre ock Orwar Odd begynde at fäkta mot honom. Men Hjalmar ansåg för nesligt, at lemna sin wän emot den farligaste fienden, utan utwalde sielf Angantyr til motståndare; oaktat en slags aning af sit förestående öde, hwilket ock warit det enda tilfälle, då han wist någon hänsyn. Oddur går därpå emot de elfwa bröderna, och föll den ene efter den andra. Fäktandet med Angantyr war längt åfwenyrligare. Änteligen stupar dock Angantyr; men Hjalmar war så sårad, at han ock genast affomnade, sedan han lemnat sin ring åt Oddur, med begiäran, at han wille öfwerlämna den, tillika med sin sista hälsning til sin trolofwade och wördade Prinseßa. Oddur begrafwer därpå de slagna Kämpar efter aftal, Angantyr med sit namnkunniga swärd Tirfing, och de andra likaledes med kläder och wapn. Men Hjalmars döda krop förde han med sig til Upsala. Prinseßan dödde af sorg efter Odduts hälsning, och blef hon tillika med sin älskade Hjalmar i en och samma hög begrafwen. Til slut om deßa Konungars Regering, påminner man allenast, at Alfs moder Dagheid war en Prinseßa från Norrige, af Konung Raumr Nöreſons Ätt. Hennes fader war Dager, af hwilken hela släkten war kallad Döglingar.

Ynglinga-Ätten. Alf och Yngue.

§. 18.

Alf och Yngues död satte Hugleik Alfs son på Upsala Konunga thron, så at Yngues barn, hwilka utom deß woro omyndige, fingo ingen del i regeringen. Det kan ock hända, at de Swenske förlorat smaken för Samkonungars styrſel; åtminstone är

Hugleik.

Ynglinga-Atten. Hugleik.

det säkert, at inga sådana brödraskiften förekomma sedermera i Historien under Ynglinga slägten. Denne Konung älskade frid och stilla nöjen, och som han war tillika ganska rik, blef hans Hof en samling af all slags folk, som kunde tjena til ro och tidsfördrif. Deße upräknas af Sturleson, Lekare, nemligen, harpare, gigare, fidlare med seidmän och annat stollkunnigt folk. Jag wet därföre intet, om hans wal war så lastbart. Uti en tid, då man intet erkände annan regel i sina gjöromål än nöjet, som följde begjärelsernas fullgjörande, war åtminstone detta lefnadssätt mera oskyldigt, än den ursinniga tapperheten, som wiste sin förnämsta wärkan i et ouphörligt mördande och härjande. Men man finner nog, at det intet kunde gillas i en tid, då helt stridiga grundsatser woro gällande. Det är altså intet underligt, at den gamle krigsbusen Starkader, intet kunde längre trifwas wid Upsala Hofs öfwerflödiga och wekliga lefnad (*); utan han begaf sig i sällskap med en widfrägdad Sjökonung wid namn Hake. Det är troligt, at Starkader gifwet Hake anledning, at oförwarandes öfwerfalla Hugleik. Och kunde denne anläggning efter utseende så mycket lättare wärkställas, som Hugleik uti en stilla frid, trodde sig intet behöfwa någon synnerlig anstalt til sit förswar. Men denna säkerhet war oförsiktig, och innan Hugleik wiste et ord däraf, anländer en fremmande krigshär i negden af Upsala, under Hakes anförande, som hade äfwen Starkader i sit sölje. Om det warit tidens och folkets smak, hade det twifwelsutan warit mycket lätt för Hugleik, at draga sig undan til lägligare tilfälle. Men han samlar tilhopa i hast så mycket folk som kunde fås, och möter sin fiende oförskräkt på Fyriswall, där man begynte et skarpt fäktande. Hugleiks folk, som mindre öfwat, stupade hopetals, men twenne bröder Swipdager och Geigader gjorde dock et stort nederlag på Hakes manskap, til deß han blef nödsakad, at sätta sex sina Kjämpar emot hwardera, då de ändtligen blefwo til fånga tagne, och Hakes seger lättare; ty han rusar då in i sjelfwa skjöldborgen, hwar Hugleik med sina twänne söner blef nedersablad, hwarpå alt det öfwerblefna krigskolket tog flygten, och Hake satte sig utan widare drögsmål på Swenska Thronen.

(*) Saxo, p. 154.

§. 19.

§. 19.

Ynglinga-Ätten. Hake.

Man har sig intet bekant, om Hake inkräktade sig sedan hela landet, eller om hans herrawälde sträkte sig allenast öfwer Upsala, och de närmast där intil belägna orter. Det är troligt, at han war någon tid innehafware af landet i all ro och stillhet; emedan han tillät sina kämpar efter wanligheten fara i härnad. Denna säkerhet öpnade wägen för Yngues söner Erik och Jorunder, at rycka riket ur denna frenumande inkräktares händer. De nögde sig intet med, at i stillhet sörja öfwer sin fädernes lands bistra öde, utan skaffade sig folk och skjep, och begynte således at aflägga prof af sina Konungsliga egenskaper genom röfweri och härjande. Efter åtskilliga omwäxlingar, lägga de an wid Danska hamna, och skjösla där, och med det samma råka de en Norsk Konung benämnd Gudlauger. De biuda strax an med honom uti en häftig drabning, uti hwilken Erik och Jorunder ändtligen fingo öfwerhanden, men Gudlauger, som blef fången, låto de uphänga wid stranden. Denna barbarska gärning, som i en annor tid, hade satt en ewig skamfläck på deras heder, gjorde dem nu et widfrägdat anseende. Modet wäxte ock härigenom, så at de satte sig före, at öfwerrumpla Konung Hake i Upsala. För at så mycket säkrare winna sit ändamål, togo de tiden i akt, när Hakes kämpar woro borta. De behöfde allenast wisa sig, för at få en talrik här; ty så snart de Swenske fingo weta, at Ynglingarne woro ankomne, samlades folket til dem hopetals. Sedan segla de up i Mälaren, och Hake med långt mindre styrka möter dem på Fyriswal. Här blef et ifrigt täflande. Hake gick på med sådan häftighet, at han icke allenast drap Konung Erik, utan wägg ock neder Konungarnas baner, då Jorunder blef nödsakad at fly til sina fartyg. Men Hake war icke destomindre så illa sårad, at han nog förmärkte, det han intet kunde längre lefwa. Han låter då lasta et af sina fartyg med döda kroppar och wapn, och upresa et stort bål på skjeppet, på hwilket han äfwen lät lägga sig sielf. Och sedan seglen woro hißade, och eld satt på bålet, går fartyget i full låga ut på sjöen. Denna gjerning blef sedan mycket berömd, och är wäl troligt, at et ordspråk, som än brukas i Norden, här af tagit sin uprinnelse. Man säger nemligen,

Ynglinga-Ätten. Hake. gen, når man wil sätta en rätt hög färg på en Karl, at det är en Hake. På detta sätt efterlämnade Hake sin åminnelse åt efterwerlden. Des broder Hagbard gaf honom intet efter, hwarken i mandom eller äfwentyr, men Hagbards odödeliga minne är likwäl bygt på en annan grund, emedan kiärlek gjort det hufwudsakeligaste. Intagen af Prinsessan Signes behageligheter, kläder Hagbard sig i qwinfolks-kläder, för at så mycket säkrare nyttja hennes omgånge. Konsten lyckades, och Prinsessan krönte hans kiärlek med all den öma erkänsla, som han kunde önska. Men Hagbard blef ändteligen förråd, och på Signes faders, Konung Sigars befalning uphängd i en galga, då Prinsessan i förtwiflan afhände sig lifwet. Detta olyckeliga parets bedröfweliga öde, har uprört hela Norden; så at man träffar minnesmärken af detta sorgespel kringströdde på många ställen, så wäl på Seland, som i Halland, Närike, wid Sigtuna och på flera orter. Et fullkomligt prof på folkets tilgifwenhet på Roman-kiärlek, då penning-kiärlek ännu intet war så fullkomligen naturaliserad. Sigar hade likwäl intet tilfälle, at länge fägna sig af sin hämnd, ty Hake öfwerrumplade honom oförwarandes, för at hämna sin broders död, och Sigar blef slagen. Men Hakes seger blef därföre intet waraktigare. En flock af Skäningar, som i fult ridande komma til undsättning, nederlade hela Hakes här, at han sielf med möda slapp undan (*). Denna omständighet synes utan swårighet afgöra twisten, hwar Konung Sigar haft sit säte, ty på de fläfta af dessa ställen, har intet Ryttari från Skåne kunnat i höst uträtta något, utan man bör förmodeligen lämna hedren åt Halland, om der är någon, at kunna upwisa en kiärlekslös fader, et swagt Fruentimmer, och en narraktig älskare.

(*) Saxo, p. 133.

§. 20.

Jorunder. Genom Hakes död woro alla hinder undanrögde för Jorunder, at fästa sig på sina förfäders thron, hwarföre ock ingen widare swårighet mötte honom, utan han war och blef Konung i Upsala. Men hans lust för wikingsfärder blef därföre intet utsläkt,

fått, utan alla somrar blefwo i sådana wårf tilbragte. Man har Ynglinga-
ock af det föregående, at wänskapen emellan Swenska och Dan- Ätten. I
ska Konungahusen war nu förswunnen. Det är ej mödan wärdt, Jorun-
at undersöka, hwilket folkslag gifwer första anledningen til sient- der.
ligheter. Denna tidsens Herrar wore sällan hindrade i sina för-
tänkningar genom rättwisan. Ära, hämnd, och rikedomar wore
de enda orakel, man rådfrågade i sina företagande. Om Hake
warit en Dansk Prins, som är, kan hända troligt, kunde Jorun-
ders tåg, som han til slut företog sig emot Dannemark, så nä-
got skien af rättwisa, så framt det den tid warit brukeligt, at göra
wåld efter utgifna manifester. Men hwarken Hake eller Joran-
der behöfde deßa omswep. Lyckan och utgången borde upfylla,
hwad som brast i billigheten. Med sådana krigs-ordsaker, kommer
Jrunder seglandes en sommar til Danmark, och härjar wida
omkring på Jutland, läggandes mot höstén in i Limå hården wid
Oddesund. Men här kommer Gyllauger, den förr omtalte Gud-
laugers son från Norrige med en mägtig flotta, at hämna sin fa-
ders död. Där började då et alfwarsamt fäktande på bägge si-
dor; men när inwånarne i landet det förnunmo, skynda de til
Gyllaugers undsättning med alla de fartyg, som de kunde åstad-
komma. Här blef fäktades alt förswat fäfänge, emedan de slagne
och sårade på Gyllaugers sida blefwo genast med friskt manskap
ersatte. Jorunder förlorade därföre intet modet, utan förswarar
sig manligen, til des hans fartyg blef fördärfwat. Då springer
han öfwer bord, och will rädda sig med simmande, men han blef
icke desto mindre fången, och belönt på samma sätt, som han be-
mött tilförne Konung Gudlauger. Ty Gyllauger lät upresa en
galga och hänga honom där. Uti lilla Rimkrönikan är denna om-
ständighet ock ord, men lämpad annorlunda, som deßa rim intyga.

Jagh twang och Dänir undir skatt,
Och trodde them sidan akt för bratt,
Ty sände jag Gjütha hem til landa,
Thå giordhe Dänir mik then wandæ,
At the hängde migh i Oddasund,
Wid Limfiordh med falska sund.

Ynglinga-Ätten. Aune.

§. 21.

Ane eller Aune war tio år gammal, når hans fader Jorunder blef olyckelig på Jutland, och blef han strax Konung i Upsala. Wärdnaden för Upsala Konunga säte hos utlänningarna, borde nödwändigt förswinna under så swåra öden, som de siste Konungar genom deras egen oförsiktighet, måtte undergå. Hwarföre det ock intet kunde wara underligt, at Anes Regementstid warit beswärad med många swåra skakningar. Det lugn, som riket i början kunde fägna sig af, blef intet anwänt af Ane, til at sättia sig i stånd at freda sina undersåtare mot utländskt öfwerwåld, utan trodde han alt wara wäl bestält, når han med tidiga offer sökte at hafwa Gudarna på sin sida. Deras magt war likwäl för swag at hjelpa honom. Fåfängheten af sina offer rönte han först emot Konung Haldan från Dannemark, som angrep Upsala Öfwerkonung med härsmakt, man wet intet hwarföre. Ane bröd wäl til at förswara sig, men han uträttade ingen ting med sit osörfarna och odisciplinerade manskap; utan efter några förlorade slaktningar blef han twungen at draga sig til Wäster-Gjötland, där han uppehöll sig i fem och tjugo år, så länge Haldan lefde. Man finner ej heller, at Haldan sökt oroa honom med et sulkomsligt underkufwande af landet, utan war han nögd at regera i Upsala, där han blef död, och i en hög begrafwen. Ane kommer då tilbaka, men med lika widskjeppeligt upförande. Ja han war ock af den nedriga tankan, at en stor lyckfalighet låg förborgad i et långt lif; och til denna förmånens erhållande, låter han offra en af sina söner til Oden. Men Anes förnyade regering, war likwäl intet sällare än den förre: utan når Haldans brorson Ale den Fräkne rustar sig emot honom; måste han åter, efter några såfänga försök, taga sin undanflykt til Wäster-Gjötland. Och hade intet en Starkader dräpit Ale, hade förmodeligen Ane fådt afwakta sin motståndares naturliga död, innan han kunnat komma tilbaka til sit Fädernes Rike. Efter Sturlesons räkning måste Ane wid sin senare återkomst warit inemot, eller öfwer hundrade år. Lifskrafterne hade förmodeligen aftagit i jämförelse med åren, men lusten at lefwa, war lika ung: hwarföre ock Ane offrade sin andra son, i hopp at än längre få lefwa. Oden skal då hafwa swarat,

at

et Konungen skulle få lefwa så länge, som han hwart tionde år offrade en af sina söner. At Oden wid detta tilfället warit nog [illegible]läten, kan man nog wara förwißad; utan lär någon Barbarisk Politik dölgt sig under deßa grufweliga uptåg, til at minska [illegible]heten af Konungaslägten. Men ehuru orimligt swaret war, [illegible] likwäl den swage Ane emot et så hiskeligt wilkor, och offrade [illegible] til nio af sina söner. Han war ock så gammal på slutet, at han måtte matas som et däggebarn, och likwäl wille den fattige Herren lefwa längre. Til at ärnå en så bedröfwelig lycksalighet, [illegible] Ane sig färdig, at offra äfwen den tionde sonen. Men här [illegible] undersåtarne sig af en rättighet, som de borde brukat långt [illegible] Offret hindrades, och Ane afsomnade och blef lagd i en [illegible] Upsala. Sturleson berättar om honom, at han warit en [illegible] förståndig Herre. Det är ock troligt, at han intet warit [illegible]. En lång lefnad sammanbunden med så stora beswärligheter, som dock intet upwäkt någon inwärtes oro i landet, synes witna om en förnuftig hushålning, och undersåtarnas kjärlek. [illegible] ting likwäl befläckar mera des minne, än des wekliga kärlek til lifwet. En Konung bör lemna bewis af sit lif genom wälgjärningar, och undersåtarnas lckysalighet, och kan wäl intet uslare [illegible] wara, än när pulsen allena skal intyga, at en Konung lefwer. Anes långa lefnad har eljest gifwit anledning, at man här i Norden kallat Anasor, när man dör af ålder, utan wärk och [illegible] sjukdom. Detta är det hufwudsakeligaste af Sturlesons berättelse. En annan Saga har han ock infört, sådan twifwelsutan, som han den fådt, nemligen, at då Ane offrade sin andra son, tillades äfwen det wilkoret af Oden, eller prästerna, at han skulle wid hwart sådant offer, gifwa namn åt något härad i Swerige, efter antalet af des offrade söner, och at han på slutet ärnade gifwa Upsala åt Oden med des underliggande landskap wid sin tionde sons offrande, då det skulle blifwa kallat Tiunda-land. Men som det är säkert, at tionde sonen intet blef offrad, och at landet icke destomindre heter Tjunda-land; kan man nog märka, at detta är en dikt af någon gammal fornsökare, som trodt sig härigenom finna ordsak til namnet. Men härom får man handla framdeles.

Ynglinga-Ätten. Aune.

§. 22.

Ynglinga-Ätten. Eigil.

§. 22.

Eigil Konung Anes tionde son, som blef des efterträdare, liknade sin fader därutinnan, at han war ingen Herman eller Stridsman, utan önskade endast at få sitta i ro. Men denna stillhet förspilde han sjelf genom en billig, men dock osörsiktig rättwisa. En af Anes trälar hade så stält sig in wid Hofwet, at han blifwit Skatmästare eller fäherde, som det då kallades. Wid Konungens död gjömde denne träl, wid namn Tunne, en stor del undan af Anes skatt, och grof den neder utan Eigils wetenskap. Så snart Eigil blef rådande, förändrades Tunnes wilkor, och han fick sit ställe bland de andra trälarna. Detta kunde intet annat än misshaga den högsärdiga Tunne, och hade det kan hända warit försiktigare, at på annat sätt försäkra sig om hans Person. Men det är troligt, at Eigil föraktade, at taga några mått emot en så ringa persons misnöje. Man hade dock kan hända bordt se förut, at Tunne kunde intet fattas anhang, åtminstone bland skjälmar, som altid äro farligare än ärligt folk. Tunne löper då sin kos, och många trälar med honom, åt hwilka han meddelar sina nedgräfda skatter. På detta sätt blef han hufwud för en talrik rota af skjälmar, och annat gement följe; och började med at wara skogs och stråtröfware. Eigil gör sig redo at hämma sådant öfwerwåld, men efter utseende med samma högsinta owarsamhet. Ty Tunne kom en natt öfwerwarandes öfwer Konungen, och blef Eigil efter et skarpt fäktande, omsider nödsakad at taga flykten, och Tunne skjöflade och brände odehindrat, hwar han kom. Bytet deltes emellan hans medhållare, och hans parti öktes därigenom ogement, så at Eigil wart twungen, at rusta sig emot sin träl, som mot en mägtig fiende. Men Tunne med sina förtwiflade röfware war lika förfärlig, ty uti otta träfningar hade han alt jämt öfwerhanden. Eigil fann då intet annat råd, än at draga ur riket til Konung Frode Fräkne på Seland. Här fick han undsätning af öfwat krigsfolk, men mot betalning som då kallades Lidskat, nu Subsidier. Med deßa for Konung Eigil til Swerige tilbaka. Länge behöfde Konungen intet söka efter sin uproriska motståndare, ty Tunne möter honom genast, och efter et häftigt

mot-

motstånd stupade omsider, så at Eigil kom endtligen i rolig besitning af sit fädernes rike. Konung Eigil skickar därföre sina Hjelptroppar tilbaka med stora gåfwor för Konung Frode, hwarmed han alt framgent fortfor hwart halft år, så at wänskapen war upriktig och waraktig emellan deßa Herrar. Men det syntes, som det war Eigils öde, at i all sin lifstid blifwa utsatt för wildjur. Ty sedan han uti några år sutit i lugn, reser han ut på jagt med sit hoffolk, som war hans wanliga tidsfördrif. Här träffar han en folkilsken offertjur, som slitit sig lös och lopp will i marken. Konungen wisar då prof af en ganska onödig dristighet, angriper och sårar tjuren. Denna otama best, kastar strart både häst och Kung öfwerända. Konungen war dock lika oförskräkt, springer up, och går på med wärjan: men innan hoffolket kunde komma til hjelp, och döda tjuren, blef Konungen så sönderkroßad, at han dödde kort därefter, och lades i en hög wid Upsala. Af segren öfwer Tunne blef Eigil kallad Tunnadolge, och hafwa hans bedrifter och öde, äfwen warit bekanta för Auctoren af Rimkrönikan, hwar de finnas innefattade i deßa fyra rader, fast man just intet träffar något sammanhang i dem.

Ynglinga Atten. Eigil.

Nio hufwudstrider kunde jag bestande,
För än jag wann min Swen Dande.
Och ej förän et oskjäligt djur,
Mig stångade ihjäl en galin tjur.

§. 23.

Det händer ganska ofta, at nya regeringar antaga nya Statsreglor, utan någon särdeles båtnad för det almänna. Detta sannades på Ottar Eigils son, som aldeles intet wårdade, at underhålla wänskapen med Konung Frode i Dannemark. Frode sände därföre en trotsig beskikning, at utfordra skatten som des fader hade utlofwat. Folkrätten blef wördad, och Ministrarne kommo oskadde tilbaka: swaret blef dock gifwet i lika hög ton, nemligen, at de Swenske aldrig gifwit någon skatt, ej heller ärnade gifwa. Om de betingade subsidier woro betalte eller ej, wet man intet; men det är bekant, at Frode gjorde et inbrott i Swerige med härjande och brännande, och wände tilbaka med ansenligt byte.

Ottar.

Ynglinga-Atten. Ottar. Ottar gör sig färdig, at hämna en sådan oförrät, och passar tiden när Frode med sit bästa folk war rest annorstädes i härnad. Seland blef då utsatt för en lika skjöfling, som Frode föröfwat i Swerige. Sedan Ottar förmärkte, at folket äntligen samlade sig til motstånd, seglar han därifrån til Jutland, och for där fram på samma sätt, men med samma oförsiktighet, som Konung Jorunder tilförne begådt. Han seglar in i Lima sjärden, och föröder landet rundt omkring. Här blef han innesluten af Frodes Jarlar, Wottar och Faste. Ottar förswarade sig dock manligen, at mycket folk förlorades på bägge sidor: men de Danske fingo alt jämnt friskt folk til undsätning, så at de Swenske blefwo på slutet til större delen med sin Konung nederlagde. Man hade trodt förnedra sig i den tiden, om man utmärkte någon menniskig ömhet mot en öfwerwunnen fiende, och ser det ut, som det war Wikingar allena förbehållit, at wisa någon gnista af ädelmod. Man uptog därföre Ottars kropp, och kastade den på en backe, til rof åt foglar och wildjur. Sturleson berättar widare, at de Danske skickat en träkräka til Swerige, med tillägning, at Ottar war ej mera wärd, och skal han däraf blifwit kallad Wendilkräka. Denna anledning til namnet synes dock wara twifwelsmål underkastad, ty det är föga sannolikt, at des undersåtare gifwit honom et så förakteligt namn, då man intet har prof, at han af dem warit hatad. Kraka war ej heller i fordna tiden något smädeord. Wil man tro lilla Rimkrönikan, har Faste, som nyligen nämndes, warit Ottars egen broder. Auctoren yttrar sig på detta sätt.

Min broder Faste gjorde ej wäl,
Tå jag war Konung, slog han mig ihjäl.

Han tillägger ock namnet Wendilkräka åt des Fader K. Eigil.

§. 24.

Adil. Man har funnit hos Ottar et nog högt sinne, och oförskräkt mod, men uti Ottars son, Adil eller Attil, finner man något mera Kungeligt. Ty då han gjorde orätt, gjorde han det som Kung, anwändandes ymsom swek och styrka, intet efter infall och nycker, utan med affigt och uträkning, något när som man gör nu förtiden. Uti et af sina sjötåg, gjorde han et ansenligit byte

på

på kusterna af Tyskland, eller Saxen, som det heter i wåra Sagor. Bland annat bortförde han åfwen en flicka wid namn Yrsa af en owanlig skjönhet, hwilken waktade boskapen. Hennes egemena fägring och artighet blef uptagen som et otwifwelaktigt bewis på en förnäm härkomst, och Adil intagen af hennes besynnerliga egenskaper, hade intet betänkande wid at taga henne til sin gemål. Men detta nöje blef intet waraktigt, ty Helge, Konungen i Ledro i Dannemark, gjorde et oförmodeligt infall i Swerige, och Adil wart nödsakad, at i största hast draga sig undan. Helge gjorde då et ansenligt byte, och til så mycket större wäcka förde han åfwen fången bort med sig Konung Adils Gemål. Yrsas förmåner hade samma wärkan i Dannemark som i Swerige, och hon fängslade än en gång sin öfwerwinnare. Detta nya giftermål uptäkte på et oförmodeligit sätt denna Prinseßans ursprung: och war Yrsas moder en Prinseßa eller förnäm Fru i Tyskland wid namn Alof. Hos henne hade Konung Helge, under sina härfäder, brukat emot hennes wilja en otilbörlig frihet. Och för denna skymf kunde intet modren tåla sin dotter, utan hade lämnat henne i sällskap med dem, som waktade boskapen. Så snart Alof fick weta sin dotters giftermål med Konung Helge, skyndar hon sig at uptäcka för honom, det Yrsa war hans egen dotter. Det war nog besynnerligt, at lagarne om de förbudna leder woro aktade i en tid, då nästan alla andra gudomeliga stadgar öfwerträddes, utan minsta bekymmer. Helge blef otröstelig öfwer denna underrättelse. Men Yrsa blef icke destomindre återsänd til Swerige, där Konung Adil tog emot henne med utsträkta armar; änskjönt hon redan gifwit en son åt Helge, som blef sedermera den berömde Danske Konungen, Rolf Krake. Helge för at fördrifwa sin sorg, företager sig sit wanliga lefnads sätt, och for i härnad. Men under et sådant tåg, blef han af Adil inweklad i et försåt, och omkom således til Drotning Yrsas stora förtret. Och gick henne sin faders fall så til sinnes, at hon aldrig sedermera kunde öfwerwinna sin sorg; hwarjämte hon ock kastade et oförsonligt hat på Adil. Efter Helges död, råkar Adil i krig med en Ale, Konung i Uplanden i Norrige. Bägge Konungarne möttes på sjöen Wenern, som då war starkt tilfrusen, och stupade där Ale med större delen af sit folk. Adils namn

Ynglinga Ätten. Adil.

Ynglinga-Ätten. Adil.

sick härigenom et nytt anseende, hwilket understöddes af en god hushållning, så at han war ganska rik. Adil hade ock den heder, at wara fruktad som trolkarl, och är det nog bekant, at man i denna mörka och okunniga tiden, utropade för häxemästare alla dem, som hade någon owanlig förtjenst. Han underhöll äfwen wid sit hof, efter sina föregångares efterdöme, tolf raska Kjämpar, eller Berserkar, hwilka alla somrar foro i härfärd; dels at bewara riket för främmandes intrång, dels at sättia inwånarna i säkerhet genom grannarnas stadiga oroande. Och woro deße Kjämpar på den grunden i stort anseende hos Konungen, men däremot lagom wäl lidne af Drotning Yrsa, som ock betiente sig af all sin ynnest hos Konungen, til at störta dem. Men Adil, oaktat all sin tilgifwenhet för sin älskade gemål, fann intet rätwist, at kasta sin onåd på wäl förtjenta män, endast därföre, at de miß-hagade Drotningen. Och wisar äfwen denna omständighet, at Adil war märkeligen en stor man. Yrsas anläggning lyckades dock ändtligen genom en besynnerlig händelse. En rik och namnkunnig bonde, eller odalsman i Swerige, benämnd Swipur, hade öfwergifwit werlden, och satt sig neder affides i skogen til at bruka jorden, sedan han i sin ungdom genom sin tapperhet warit ganska wäl frägdad. Hans son Swipdager ledsnade omsider wid detta stilla landtlefwernet, och fick lust at försöka sin lycka wid Adils Hof. Efter undfådt samtycke af sin fader, begifwer han sig dit, och blef Swipdager mycket wäl emottagen af Konung Adil, som kände hans fader. Men framför allt, öfwerhopade Drotningen honom med all nåd, i förhopning at kunna draga honom såsom en ny ankommen och oförsaren hofman, aldeles på sin sida. Det skal wara en gammal sed hos hofmän, at de gjerna wilja wara ensame ägare af Öfwerhetens förtroende, hwarföre det ock högeligen förtröt de gamla Kjämparna, at Swipdager blef så nådigt emottagen. Första hälsningen på deras sida blef då den, om Swipdager hade lust at pröfwa styrka med dem, och om han wille bliswa hållen för Kämpe. Swipdager swarade, at han höll sig lika så god som någon af dem, hwarpå Konungen gaf sit tillstånd, at de måtte försöka hwarandra. Til första lårospån lägger Swipdager neder syra af Berserkarna. Konung Adil blef häröfwer nog misnöjd, men Drotningen bemedlade det ändtligen så,

at

at Swipdager wærde allena bibehållen, men Berserkarne, som Yngl. Ätten. Adil.
dem troro i lifvet, kommo i onåd, och blefwo landförwiste. Denna öfwerilning hade kunnat blifwa Konung Adil alt för dyr, och hade det warit försiktigare, om Konungen brukat sin myndighet, at stifta wänskap emellan dessa raska, och tiltagsna män, än genom et straff, som de intet förtjent, förswaga riket och betwinga sina egna undersåtare emot sig sjelf. Til at hämna den straff de lidit, samla Berserkarne ihop folk, och öfreda landet med mord och röfwande. Swipdager bibehöll sit en gång förwärfwade anseende, och driswer Berserkarne tilbaka, men de kommo snart igen, då Swipdager på nytt kom i träfning med dem. Konungen rycker ock ut med något manskap, men afhöll sig likwäl at emotsäta Swipdager, så at han blifwit aldeles slagen, om ej hans bröder Beygad och Hwitserk kommit honom til hjelp; men då blef ock Berserkarnas hop fulkomligen nederlagd, och de sjelfwe på flykten. Konungens upförande wid detta tilfälle synes utwisa, at han warit något misstrodsam öfwer Swipdagers anseende: icke dessmindre, när Swipdager med sina bägge bröder återkom til Hofwet, blefwo de efter sina förtjenster ganska wäl emottagne; och efter Swipdager war alla sårad, tager Drotningen sig sjelf på at läka honom. Ursas öma wård och utmärkta nåd för Swipdager, kunde intet annat, än intaga honom med en oförfalskad tilgifwenhet, men i samma mon kalnade ock hans tro och undergifwenhet för Adil, hwilket ändteligen gick så långt, at han med sina bröder begärar och får afskied. Ordsaken som förebars, war, at Adil intet efter aftal kommit Swipdager til hjelp uti sista träfningen emot Berserkarna. Hela anläggningen kår dock kommit från Drotningen, som wid alla tilfälle arbetade på, at draga alla Konungens trognaste ämbetsmän ifrån honom. Alla tre Bröderne följdes därpå åt til Konung Rolf i Ledro, Drotning Ursas son, på hwilken hon kastade all sin kärlek efter Helges död. Man kan utan möda finna, at Drotning Ursa haft en särlig underhandling med sin son, emot sin egen gemål. Men Konung Rolf, oansedt han war en af de största Konungar, som i hedna tiden regerat i Dannemark, hade likwäl betänkande wid, at med wåld angripa Konung Adil. Swipdager blef imedlertid tillika med sina bröder af Konung Rolf wäl emottagen. De blef-

Ynglinga-Atten. Adil.

wo ock föredragne större delen af des förra Kjämpar, samt sina säten näst Konungen på des wänstra sida. De hade ock blifwit inwigde i sin nya tjenst på samma sätt, som Swipdager gjort de sit inträde hos Konung Adil; om ej Rolf afbögt alla sådana onödiga hjeltedater; och befalt sina Kjämpar förlikas och spara sin mandom, til mera lönande tilfällen emot des fiender. Rolf uppäggades imedlertid alt mer och mer, til at utkräfwa sit arf hos Konung Adil. Huru sammanhanget war med denna arfstwist wet man intet, men Rolf fattade ändtligen det beslut, at sjelf besöka sin styffader. Denna resa är med så grimmeliga, och tillika osmakeliga dikter utspädd uti Rolf Krakes Saga, at det wore ett dåraktigt beswär, at uprepa dem. Det som synes wara otwifwelaktigt är, at Konung Rolf tog med sig på resan hundrade utwalda män, utom sina tolf Kämpar, ibland hwilka äfwen Swipdager och hans bröder woro. Under wägen blifwer Rolf gästbuden af en Swensk bonde, benämnd Rane, samt hela hans sällskap. Denne bonde rådde Koning Rolf, at skicka tillbaka alt sit öfriga manskap, och allenast behålla i sit följe sina tolf Kämpar; förskräcktes honom tillika, at med wåld stod intet at uträtta. Rolf följde hans råd, och ankom til Upsala med deßa sina tolf hofmän, alle klädde som Jägare, med hökar på axlen. Rolf wille göra denna Resan okänd, hwarföre ock Kämparne anfördes af Swipdager. Men det war med denna hemlighet äfwen så beskaffat som nu, när Printsar resa incognito, alle wisste likwäl, at Rolf war med i sviten. Hwad tilbud eller påstående gjordes på Rolfs wägnar, har Sagoskrifwaren behagat aldeles gå förbi. Det är möjeligt, at han intet weràt därom, och då har han gjordt rätt förnuftigt, at han utelämnat dem. Men en hop andre, dock mindre betydande, dels osammanhängande berättelser, äro däremot inflickade, af hwilka några kunna förtjena wår upmärksamhet. Under sit wistande i Upsala fick Konung Rolf tilnamnet Krake, af en af Drotning Yrsas betjenter wid namn Wöggo. Rolfs hurtiga wäsende wisade sig wid detta tilfälle på et artigt sätt. Wöggo war utsedd af Drotningen til Konung Rolfs upwaktning, och när han kommer in i rummet där Konungen war, säger han, kan skje på skämt, kan skje af enfaldighet, hwad är det för en man, som ser så mörk och kråkaktig ut i ansiktet, är det eder Konung.

Ynglinga-Ätten. Adil.

ung. Rolf roade sig åt detta infall, och swarade, nu har du gifwit mig tilnamnet, och skal jag efter denna dag heta Rolf Kra-ke, men du måste tillika gifwa mig en anständig gåfwa, som bru-kligt är wid namnsäste. Wöggo blef bestört wid denna oförmo-dliga påminnelse, och ursäktade sig för sin oförmögenhet, då Ko-nungen swarade, det är då nödwändigt, at den gifwer som har, och gaf således en präktig ring åt Wöggo: så at sättet at gifwa gjorde gåfwan ännu behageligare. Men jag wet intet om Konung Rolfs afskjed från Upsala war aldeles så hederligt. Ty sedan Pris hemligen gifwit honom Konung Adils dyrbaraste klenodier, och bland dem åfwen en präktig ring, som kallades Swiagris, wår Rolf i all tysthet sin wäg med sina Kjämpar. Adil får [illegible] strax kundskap om Rolfs afwikande, och sätter i största [illegible] efter honom. Rolf war intet kommen längre, än til Fyris-wall, när han märkte sig wara eftersatt, han kastar då ut alla sina dyrbarheter på marken, i tanka at därigenom uppehålla dem som jagade efter honom. Detta lyckades, så at Konung Adil sjelf åfwen stadnade något, då han såg Swiagris wara utkastad. Och på detta sätt undankom ändtligen Rolf den öfwerhängande faran, utan at man kan påstå, at denna resa warit i sig sjelf så hedrande, som den blifwit namnkunnig. Om Adil blifwit af Rolf sårad, då han bögde sig neder at uptaga Swiagris, som berättas i Rolfs Saga, eller ej, kan wara lika mycket, Rolf war ändå nödsakad at söka sin rädning i en hastig undanflykt. Det lönar ej heller mödan, at andraga de besynnerliga widunder, hwar-med Sagoskrifwaren utprålat sin berättelse. Det finner man, at Konung Adil intet befläckade sig med någon nedrig hämnd på sin Drotning, ej heller at någon widare wärkande owänskap warit emellan dessa nästgräntsande Konungar, utan tilbrakte Adil sin öfriga tid i stillhet. Han har eljest det beröm, at han warit en stor ryttare, och satt mycket wärde på goda hästar, och som han annars höll god gransämja med Norska Konungarna, skickade han en af sina bästa hästar såsom skjänk til Konung Godgester i Ha-logaland. Men denne Konung war intet bättre ryttare, än at han föll af hästen, då han skulle pröfwa honom och dödde. Ko-nung Adil, änskönt fastare i salen, war likwäl til slutet intet lyc-keligare, då han wid et stort offer, eller Disarblot skulle efter tid-

sens

Ynglinga-Ätten. Adil.

sens bruk rida kring Templet eller Disarsalen, ty hästen stupade, och Konungen slog så hårdt hufwudet emot en sten, at hjernan blef sittandes qwar på stenen. Så lyktades omsider Adils regering, men hans minne har warit i stadigwarande åtanka i Norden. Hans kropp blef lagd i hög wid Upsala, och efterkommandern hafwa en lång tid kallat honom den rika Konungen. Rimkrönikan yttrar sig om hans ändalykt på samma sätt som Sturleson, där säges nemligen

Jag offrade Gudom, som då war seder,
Ty störte jag döder af hästen neder.

Rimkrönikan talar ock om en annan Adil, eller Attila, hwilken skal hafwa underkufwat en del af Dannemark, och förordnat öfwer dem til Konung en af sina hundar. Denna orimliga dikt finner ännu en slags tro hos almogen i Skåne, och wises i Hunskogen en sten, som skal wara lagd öfwer denna hundens graf på det stället, han blef af sina wärdiga fiender ollonsvinen ihielrifwen. Elljest heter det intet i Skåne, at en Swensk, utan at en Dansk Konung utwaldt sig en så hederlig Städhållare. I Norrige har man en dylik kiäringsaga, nemligen, at Elsten Illråda af Nores Ätt, Konung i Ramna-rike, satt sin hund Saur til Konung öfwer Tronhems boarna (*), och lär det intet wara nödigt wärdt at utgrunda anledningen til så wanskapeliga berättelser. Alderdomen kan til åfwentyrs ursäkta, at man nämnt dem, men intet, at man gör någon lång undersökning härom. En annan märkwärdighet förtjenar, kan hända snarare at omröras, som, under den tiden Adil regerade, tildragit sig i något Härad i Wäster-Gjötland. Det war efter landsens sed wedertagit, at Konungsliga myndigheten war intet ärfteelig, utan landets Öfwerherre wid Thronens ledighet, skulle tilsättas genom wal. Konungsliga egenskaperna bestodo förnämligast i en stor kropp, så at Kungliga dygderna afmättes i denna bygden efter alne- och tumne-mål. En sådan walgrund fordrade intet långa hwarken anläggningar eller uteräkningar, utan en stor stol sattes fram wid Ständernas eller almogens församling, uti hwilken två personer bequämligen kunde sitta, och den, som bäst kunde upfylla rummet, borde blifwa utkorad til Konung. Wid et sådant wal

blef

ef, under Konung Adils regemente, innan Rolfs Resa til Upsala, Ynglinga-
n Norman benämd Thore Hundsot, af Kongelig Ätt från Up- Ätten.
alen i Norrige, utsedd til Konung, emedan han upfylte bäst den Adil.
ädiga Thronen (**). Detta sätt at wälja Konung förekommer oß
ed skjäl, både löjligt och narraktigt. Men kan hända det war
ändå intet så sånugt som det nu ser ut, i anseende til den owanli-
a styrka, som gemenligen följer med stora lemmar och en syllig
ropp. En sådan anförare war ganska nödwändig, då man en-
ast kunde förskaffa sig säkerhet med näfrätten: och hade hwarken
n Titus eller Trajanus, om de warit hufwud för en liten me-
nighet, i denna Hugge och pamp-älderen kunnat göra sina under-
ått lyckeliga, om de ej tillika warit slagskämpar och berg-
ämare. Jag har ock tilägnat detta walsättet intet åt förnämsta
elen af Wäster-Gjötland, ty där regerade ännu Gautes efter-
ommande, utan lär detta tildragit sig uti något litet afsöndrat
ärad, som under egen Höfdinge haft en slags sjelfrädighet,
hwarpå i denna tid warit många prof, fast de i brist på hand-
ingar intet kunna altid tydeligen utmärkas.

(*) Sundin Noreg. p. 8. Torfäus H. N. T. I. p. 172.
(**) Rolf Krakes Saga, C. 29. p. 66.

§. 25.

Adils regemente wisar prof af en mäktig, och kan hända, Eisten.
äfwen af en stor Konung, som genom sit upförande gjort sit namn
järt hos undersåtarne, och fruktat hos grannarna. Uti et talrikt
Hof fullt af partier och ränkor, har han bibehållit sin myndighet
aldeles ofördränkt, och intet behöft städga sit anseende genom hämnd
ch blod. Så wälförtjent, som straff och hämnd kan wara un-
erstundom, så röjer det ofta et nedrigt sinnelag. Men des son
Eisten, som ärfde riket efter honom, ärfde hwarken fadrens för-
stånd eller lycka; ty rikets gränsor wore i hans tid utsatte för et
stadigt härjande af Danska och Norska Wikingar. Man finner
ej heller, at Eisten tagit några steg til hämmande af en sådan
reda, utan är det mera troligt, at hans nöjen warit des förnäm-
ta gjöromål. Åtminstone är det säkert, at han i et gästebud

P på

Ynglinga Ätten. Eisten.

på Lofön, där nu Drotningholm är upbygdt, ändade sina dagar. En tiltagsen Wikinga Konung benämnd Sölwe, kom där öfwer honom om natten helt oförwarandes, och brände Konungen inne med hela sin Hofstat. Sölwe skyndar då til Sigtuna, i hopp at förmå Swearna at taga sig til Konung. Men hans hopp slog felt i et wist hänseende, ty de Swenske gjorde et häftigt motstånd. Men som de woro utan rätt anförare, fick ändtligen Sölwe, som hade med sig inöfwat krigsfolk, efter ellofwa dagars fäktande seger, och regerade en tid i Sigtuna, til des han omsider genom sina misnögda undersåtares stämplingar blef af daga tagen. Samma olyckor, som under denna tiden oroade Swerige, sträkte sig äfwen til Dannemark. Ty medan Eisten ännu regerade i Upsala, blef Rolf Krake i Ledro på förrädiskt wis, tillika med alla des raska Kjämpar ihjälslagen af Konung Hjorward, som ägde Rolfs syster Skuld til ägta. Men detta rör intet widare Swenska Historien, än at Drotning Yrsa, som öfwerlefwat Konung Adil, genom en utskickad här, som anfördes af den föromtalta Wöggo, hämnade sin sons död, så at Hiorwarder och des Gemål, intet njutit någon långwarig frukt af sina trolösa bedrifter. Hwar denne Hiorward haft sit län eller Rike, wet man intet. Efter Saxos berättelse (*) skal han regerat någon städs i Swerige, och kallas äfwen Hjorwards folk, Swenskar eller Gjöther uti den gamla wisa, som Saxo på latin öfwersatt. Man bör ock märka til slut om Konung Eisten, at Yrsa war des styfmoder, och at Adil haft denna son med en Prinseßa från Norrige wid namn Aulruna, Kares dotter af Forniotherska Ätten (**).

(*) Saxo, L. 2. p. 31. kallar Hjartward Præfectum Sveciæ, och p. 33. förekomma deßa versar:

Svetica, me miserum, Danos fiducia spernit,
Ecce truces oculis Gothi, visuque teroces.
Cristatis galeis, hastisque sonantibus instant,
In nostro validam peragentes sanguine cladem,
Distringunt gladios et acutas cute bipennes.

(**) Fundin Noregur, p. 12.

§. 26.

Sölwe.

Sölwe, som efter Eisten regerade i Swerige, war ifrån Niardö i Norrige, och ledde sina anor i rätt nedstigande linia från No-

Nors son Gardr (*) Om man kunde sättia sinkomlig tro til des slächtregister, har han warit syssling med Signe Hagbardes namnkunniga och olyckeliga kiärsta. Men om kyldskapen är riktig, som kan wara troligt, måste där nödwändigt wara en stor saknad i lederna, som man med ganska liten eftertanka kan begripa, i anledning af det som tilförne är anförd i Konung Hakes lefwerne. Förr än Sölwe blef regerande i Swerige, hade han bemächtigat sig en del af Jutland, hwarföre han ock blef kallad Sölwe Juthe. Man wet ej heller om hans herrawälde sträckt sig långt utöfwer negden af Sigtuna. Men under den tiden han regerade här i landet, gjorde han en härfärd til Nord i Norrige, att hämna sin systerson Half, hwilken af sin styffader Asmund war dräpen (**). Efter sin återkomst blef han af de Swenska på något swikeligt sätt af daga tagen, som förr är nämndt, efter en lång långwarig regering, hwilken dock intet kunnat förgwäfwa inbyggarnas tilgifwenhet för gamla Konungasläkten. Yngl. Ätten. Sölwe.

(*) Se Torfäus, H. N. T. I. p. 290.

(**) Torfäus, H. N. T. I. p. 389.

§. 17.

Konung Eistens son Yngwar, blef då utan motsägelse uphögd i sina fäders säte. Men riket war i et beklageligt tilstånd, utsatt på alla sidor för sjöröfware, och andra utländska wäldswärkare. De, som mäst beswärade landet, woro Danske och Österländningar. Yngwar utwalde då et sätt at freda landet, som kan hända hade bordt warit mera eftersökt i de senare tider. Han gjorde fred med Dannemark. En lång förfarenhet hade redan wist, at inga krig warit omyttigare, än dem man fört med denna granne. Genom en förnuftig regering, war Swerige altid utan särdeles fara från den sidan, man hotades däremot med största stormarna från den östra kanten. Yngwar wände ock därföre sina wapen mot Eistland, eller Österlandet. Omständigheterne af denna härfärd, äro nu förtiden intet särdeles bekanta. Man wet allenast, at Yngwar blef omsider slagen genom en öfwerlägsen fiendtlig magt uti Adalsyssla, hwar han blef lagd i hög wid en sjö. Man är ej särdeles Yngwar.

Ynglinga-Ätten. Yngwar. underrättad, hwar detta nederlag skjedde. Men det är ofelbart, at strömmen Wolga, och landet där i kring kallas Ethel af Turkar och Tattare (*), och kommer detta namnet med Adalsyßel fullkomligen öfwerens. Sturleson gifwer ock en annan anledning, som synes bewisa, at detta slag stådt långt in i gamla Swithjod, eller Scythien, emedan det stod intet långt från en ort, som kallades Sten, hwilken war oförnekeligen i deßa länder, som man kan se af Swedgers resewerne, hwilken ock där affomnade under sin besynnerliga Resa til at upsöka Oden. Ofelbart är, at Yngwar war en wäldig krigshjelte, hwarföre han ock af gamla werlden fådt tilnamnet Harra (**), som betyder den höga eller stora, hwilket war äfwen et af Odens hederstitlar. På åtskilliga Runstenar, som Peringskjöld låtit afrita i sit Attartal, nämnes om en Yngwars tåg. På somliga synas oförnekeliga tekn til Christendom, på somliga intet, och kan wäl wara, at de som äro ristade af Christna, böra föras til Yngwar Widförles Österländska Resa, och de andre til denna Yngwar.

(*) Den, som skulle twifla härom, fast saken är nog bekant, kan slå up Herbelots Biblioth. Orient. på ordet Ethel.

(**) Jundin Noreg. p. 12.

§. 28.

Anund. Swerige förlorade en stor Konung i Yngwar, men rikets förlust war liten nog, i anseende til des wärda son, och efterträdare Konung Anund. Så wäl hans egen säkerhet, som tidens tänkesätt fordrade, at des Faders död skulle intet blifwa ohämnad. Hwarföre ock Konung Anund med en mägtig krigshär for öfwer til Estland, härjade där widt omkring, och kom med byte och seger tilbaka. Denna seger förledde honom intet til et widare fiskande efter flere merendels onyttiga, ofta skadeliga eröfringar. Om sådana begärelser någonsin kunna ursäktas, är det kan hända då, når det landet man innehafwer är brakt til den fullkomlighet, at det intet widare kan förbättras, och i denna beskaffenhet befinner sig intet Swerige nu för tiden, mycket mindre då. Twärt om, stora skogar och widlyftiga ödemarker öfwertäckte landet. Genom deßas upodlande förökade Anund rikets styrka på et långt fördelak-

ti-

tigare sätt. Stora ödefält blefwo då uptagne, och lät Anund i hwart storhärad äfwen upbygga en Kungsgård, til sjelfwa Konunga wäldets mera styrka och anseende, och til sådana ändamåls winnande, sparades hwarken möda eller kostnad. För mera bekwämlighet, blefwo ock wägar lagde öfwer hela riket. Myror och kärr upfyldes med bråtar, och sjelfwa fjällen bereddes, at man kunde resa däröfwer. Minnet af dessa odödeliga förrätningar blef til sena efterwerlden bewaradt, genom en tilökning på Anunds namn, emedan han blef kallad Braut-Anunder. Et enfaldigt namn, men odödlig ära. Den som känner folkens, och i synnerhet de Swenskas sinnelag, kan lätt föreställa sig, at et sådant förehafwande, måtte i början möta många motsägelser. Förfädernas seder anses gemenligen som heliga lagar, hwilka böra intet öfwerträdas. Men en Konung af Anunds egenskaper, kan wäl uträtta större widunder, än omskapa soldater til åkermän; ty han war ganska nådig, mild och wänkär, så at Sturleson kallar honom alra Konga winsälaster. Härigenom måtte han nödwändigt winna undersåtarenas kärlek, då han ock utan möda kunde lämpa deras böjelser efter behag. Hans bemödande hade ock den behagelige märkan, som merendels altid följer på flit och arbete, at landet under hela hans regering blef wälsignat, med god och önskelig årsväxt. Af et sådant wälstånd betjente sig Konungen til at resa ting landet, och med sin närwaro hugna och upmuntra sina undersåtare. Men ödet hade ock utsedt en sådan färd til dess lefnads och regerings slut, ty när han reste öfwer Himlehed genom trånga wägar emellan fjällen, rasar en hop snö, is och grus neder af bergen, som öfwerräkte honom, och en stor del af hans hoffolk. Isl. Rimkrönikan kallar denna Konung Brattannunder Ingemarson, och har anfördt til hans åminnelse dessa magra rim.

Efter min fader Ingemar,
Jag i Gjöthaland Konung war.
Ther af war Sigwadr min broder wred,
Och drap mig i Närke wed höga hed.

Ingl. Atten. Anund.

Och kan man efter denna anledning något när weta, hwar Konung Anund blifwit död. Wil man sätta tro til mare Skribenters gissningar, har det skedt i Wermland, men man lämnar

Ynglinga-Ätten. Anund.

detta alt, til en hwars enskylta eftersinnande. Rimkrönikans wittnesbörd kan intyga om et rykte, som til åfwentyrs warit i lande om broderns deltagande uti Konung Anunds död, men den som wil upfylla Historien med alla lösa rykten, wanhelgar des högaktning, och Sturleson med Thiodolfer blifwer åfwen här wår tryggaste ledsagare. Sant är, at man på detta sätt hwarken wet, hwar Anund blef död eller begrafwen, men det wet man likwäl, at hans lefnad war rikets lycksalighet, och hans död des nära undergång.

§. 29.

Af Rimkrönikan har man sedt, at Anund haft en bror wid namn Sigwed. Uti Slaka socken i Öster-Götland finnes en Runsten, på hwilken säges, at Anund låtit upresa stenen efter en sin broder Hardina, och wid Balundsås i Westmanland intet långt från Anunds hög är en Runsten, som gifwer wid handen, at Fulkwida låtit upresa stenar åt sin son Hedin, hwilken war Anunds broder. Om det war afgjordt, at denne Anund warit den samme som Braut-Anunder, hade wi här namn på twenne andra Kongeliga Prinsar, hwilka likwäl Peringskjöld gör til en. Men Herr Peringskjöld skaffar oß likwäl ännu en annan Kungelig Prins wid namn Skira, om hwilken man intet något widare af hela ålderdomen har sig bekant, än det som finnes anteknat på Esta berget i Södermanland. Runritningen innehåller, at Ingiafaster låtit uthugga stenen efter sin fader Sigwid, som föll i Holmgården, Skaldar wist med Skira, eller Skeps-anförare med Skira. På denna swaga, fast i sten ristade anledning, blifwer Skira en son af Yngwar och Brautanunds broder, och sedermera icke allenast regerande Herre i Holmgården, utan ock stamfader för Lodbrokiska eller Sigurdska Konunga-Ätten i Sverige. At en så liten anledning kan tagas til grund i en Roman, medgifwes gjerna, men Historien bör wara fotad på tilförlåteligare bom. Och när den sökes, finner man intet mer anmärkt om des närmaste slägtingar, än hwad redan är påmint, och nu widare om des son och efterträdare skal anföras.

Ingiald.

Riket war i et tyckeligt tillstånd, då Anunds son Ingiald gjorde sit anträde til regeringen. Anund hade haft all wård om des an-

Ynglinga-Atten. Ingiald.

omständiga upfostran, hwilket man kan sluta däraf, at hans unga år warit anförtrodde til upseende af de förnämsta i landet. Swipdager, Konungen i Tiundaland war Prinsens fosterfader eller Gouverneur, som det nu kallas. Det är nog brukeligt, at Prinsar i sina unga år uphöjas för sit förstånd, äfwen då de intet tänkt ännu; men at Swipdager intet altid följt den sed, kan slutas af en liten händelse, som tildrog sig uti Ingialds barndom. Wid det stora offret, som om midwinteren firades i Upsala, församlades gemenligen en stor myckenhet af folk, äfwen af de förnämsta i landet. Wid et sådant tilfälle instälde sig ock Konung Yngwar från Fjärhundra-land med sina twå söner Alf och Agnar. Alf war af lika år med Ingiald, och skulle de då roa sig med hwar andra, efter tidsens smak med lekar. De walde sig folk eller gåßar, som de fördelte i wänne hopar, den ene skulle anföras af Ingiald, den andra af Alf. Leken lyktades intet bättre, än at Alf fick öfwerhanden, hwilket förtröt Ingiald så mycket, at han gret bitterligen öfwer sin olycka. Denna lilla omständighet förtjente ganska liten upmärksamhet, när man påminner sig, at deße Småherrar wero sex eller sju år gamle. Men Ingialds fosterbroder Gautwider kunde intet försmälta denna skymf, utan leder Ingiald til sin fader Konung Swipdager, hwarpå Ingiald får en alfwarsam föreställning, at det wore nesliget, at låta öfwerwinna sig af Yngwars son, som war ringare än han. Men som Swipdager twiflade, at denna förwitelse skulle wara aldeles tilräckelig, at göra Prinsen hurtigare, låter han steka warghjertan, och gifwer Ingiald til at äta. Om denna föda upwäkt Ingiald något mer, wet jag intet: det är nog, at Swipdager hade den tankan, ty Sturlesons witnesbörd är uttryckeligt, och efterwerlden har inbillat sig, at denna mat war ordsak til Ingialds grymma och tiltagsna sinnelag. Det är likwäl säkert, at ganska månge bedrifwit både sådana och långt större grymheter, än dem Ingiald föröfwadt, utan at någonsin hafwa smakat wargkött. Detta är det enda wi wete om Ingialds barndom. Wid manligare ålder blef han efter sin faders råd och anstalt, gift med Gauthild Konung Algauts dotter i Wäster-Gjöthland, af Konung Gautreks efterkommande, så at Ingiald war wid fadrens, död både genom sin härkomst och sit mägtiga swågerskap, en wäldig och betydande

Her-

Yngl. Ätten. Ingiald.

Herre. Såsom Öfwerkonung war han regerande Förste öfwer hela Swerige. Men många Fylkes Konungar woro i landet, hwarigenom Öfwerkonungens magt och myndighet mycket inskränktes. Swipdager i Tiundaland, Algauter i Wäster-Gjöthland, och Yngwar i Fjärdhundraland äro redan omtalte. Utom des war en Granmar rådande öfwer Södermanland, och Högne i Öster-Gjötland. Sporsmialler rådde öfwer Nerike, och Sigwäter öfwer Attundaland, utom flere mindre betydande, som man intet har någon reda på. Deßas myndighet inneslöt Öfwerkonungens wälde innom nog trånga gränsor. Det är naturligt, at Ingiald sökte at utwidga sin magt, ty ju mindre man är Herre öfwer sig sjelf, ju mera wil man wara det öfwer andra. Men sådana tilbud hafwa icke deßtomindre i alla tider warit farliga, och man finner flere exempel på dem, som blifwit olyckelige genom sit bemödande, än dem, hwilke wunnit framgång. Ganska få blifwa dock kloke af andras ofärd, emedan man föreställer sig gjerna, at man skal wara försiktigare. Ingialds anläggning gick därpå ut, at göra af med alla Små-Konungarna på en gång, undantagande de, som efter alt utseende woro med i anläggningen. Tilfället war efter önskan. Ingiald låter göra et stort gräföl efter sin fader, och därtil inbjudes alla Fylkiskonungarne med deras Söner, Jarlar och Merkismän. Et stort hus upbygges, så stort som sjelfwa Konunghuset i Upsala, och där uti tilredes en stor sal med sju Throner, eller högsäten, et nemligen för hwar och en af de nämnda Konungar, och ett för Konung Ingiald sjelf. Gästerne inställde sig efter anmodan, så när som Granmar från Södermanland, och Högne från Öster-Gjöthland, hwilka ej heller nämnes ibland de budna. De ankommande Förstar och andre Herrar fingo alle sina härbergen i det nya huset, hwar et Kungeligt gjästebud war tillagadt. Sedan Konungarne intagit sina säten, sätter Ingiald sig på trappan eller steget fram för sin Thron, men stiger up emot Bragebägaren; han gör då et heligt löfte, at han skulle öka sit rike til hälften på alla kanter, eller ock dö i et så ädelmodigt företagande. Därefter dricker han ut hornet, och ledsagades up i sit högsäte. På detta sätt blef han erkänd för laglig arfstagare efter sin fader. Hyllningen beseglades med et starkt supande, och gästerne blefwo rusige och drukne. Det war nu tid för Ingiald,

at

at utföra sit beslut. Sedan han tillika med Swipdager och andra af hans egit folk dragit sig utur laget, befaller han Swipdagers söner Fulkwider och Hyllwider, at gripa til wapen med sit manskap. Huset, där de främmande Herrar och Konungar woro församlade, sattes i brand, och de, som sprungo ur elden, blefwo på stället nedergjorde. På detta sätt omkommo Konung Algauter, Konung Ingialds Swärfader, Konung Yngwar med sina twänne söner, Konung Sporsnialler och Konung Sigwater, utom mycket annat förnämt folk, hwilka alle blefwo et grufweligt offer för Konung Ingialds enwäldssiuka och dristiga sinnelag. Deras länder och riken blefwo ock utan drögsmål tagne i besittning af Ingiald, och deras årliga utskylder Upsala Konunga-säte tillagde. Yngl. Ätten. Ingiald.

§. 30.

Således upfylde Ingiald en del af sit wid hyllningen gjorda löfte, och Granmars och kan hända Högnes uteblifwande war enda ordsaken, som hindrade, at det intet i hela sin widd blef fullbordadt. Wäld skulle därföre nu utföra, hwad som swek intet kunnat åstadkomma. Men Granmar begrep utan swårighet, hwad öde honom förestod, om han ej i tid satte sig i stånd, at afwärja wäld med wäld. Han inlät sig därföre i nära förbund med sin granne, Konung Högne i Öster-Gjötland, som tillika med sin son Hyldir skyndade til hans undsätning. Så wäl den gemensamme säkerheten, som en nära skyldskap befordrade denna förbindelse, ty Högne war fader til Hilda, Konung Granmars gemål. En ny förbindelse, som under denna tiden wardt träffad, med Sjökonungen Hjorward Ylfing, ökte än mera Granmars styrka. Denne Konung lade an med sin flotta wid Mörkfiärden, intet långt ifrån den ort, där Granmar då wistades om Sommaren. Hjorward, som på intet sätt förolämpadt Granmars undersåtare, blef af den sednare genast buden til gäst, och Granmars dotter Hildigun blef förlofwad och gift med den nykomne Konungen. Det drögde ock ej särdeles länge, förr än Granmar behöfde så wäl sin Swärfaders och Swågers, som sin Swärsons trogna bistånd; emedan Ingiald inföll med en talrik krigsmagt, til at underlägga sig des rike. De förenade Prinsar låto intet länge söka efter sig,

Ynglinga-Ätten. Ingiald.

änskjönt de med en öfwerlägsen magt woro angrepne. Där u kom således et ganska häftigt slag, hwars utgång i början synt nog twetydig. Men Ingiald rönte nu det, som något hwar b och kan weta förut, at soldatens tilgifwenhet för sin anförare b drager til segers erhållande mera, än sjelfwa myckenheten. De, so anförde krigsfolket från de nyligen på et så olofligt sätt inkräktad länder, nemligen från Fjerdhunda, Attunda, Nerike och Wester Giötland, satte sig och sit folk efter et kort motstånd i säkerhet och drogo sig tilbaka til sin flotta. Härigenom föll hela styrkan af de förenades här på den flygel, där Ingiald sjelf war befallande, då han ock ändtligen, sedan han fått många sår, blef nödsakad at fly til sina härskjepp. I denna drabning förlorade Ingiald sina wåldsamheters trognaste deltagare, emedan Swipdager, Konungen af Tiunda-land, och hans bägge söner Gautwid och Hylwid blefwo på platsen.

§. 31.

Kriget blef därföre intet slutat genom detta nederlag, utan fiendeligheterna warade alt utföre, dock ej med någon synnerlig förmån på någondera sidan, så at fred blef alt mer och mer nödwändig för de krigande. Omsider efter åtskilliga beskikningar, berammas et Möte emellan de twistande Herrar, Ingiald nemligen på den ena sidan, och Granmar och Hjorward på den andra, då en oryggelig fred blef sluten, som skulle räcka så länge, som deße tre Herrar woro i lifwet. Til så mycket större säkerhet, blef friden med ed och heliga löften bekräftad. Det war nog besynnerligt, at man inbillade sig med Religionen kunna binda en Herre, som utan sky kränkt en af des otwifwelaktigaste grundregler. Man finner ock af påfölgden, at Ingiald intet gjorde fred i annat afseende, än at han så mycket lättare måtte störta sina nya wänner. Hans förstälning war ock så fullkommen, at Granmar och Hiorward, intagne af sin försonta fiendes upriktighet, fruktade intet, då de borde frukta för alt. Förtroendet gick så långt, at Granmar infant sig wid almänna offret, som om wåren firades i Upsala. Där skiedde då intet annat märkwärdigt, än at Granmar blef spådd, at han intet skulle lefwa länge. Det kan förekomma

en

en säkare nog oförtänkt, at Granmar med fred wände tilbakars i sitt land. Men Ingiald, som altid war färdig til ilgärningar, wille hafwa fördel af sina konster, och Granmars dråp hade tient til ingen ting, så länge Hjorward des mäg war i lifwet. Ingialds oförande upwäkte således intet mißtroende hos deßa Herrar, utan de foro omkring i sina länder, och roade sig i fulkomlig säkerhet. På sådant sätt reste de ock til sina Kungsgårdar på Seland i Mälaren. Tilfället war nu bättre för Ingiald, som ock kom oförwarandes öfwer dem om natten, och brände dem inne, tillika med alt deras hoffolk, hwarpå ock hela Södermanland med deß tilhörigheter, i förstone hast blef Upsala Konungasäte underlagt. Ingiald hade hit intil intet bedrifwit andra, än gagnande ogärningar, som blef sig ock framdeles lik, emedan rolf Konungar blefwo af honom under fred och wänskaps betygelser af dagar tagne, hwarigenom ock förstone delen af Sverige blef honom undergifwet. Och war Högne i Öster-Götland, så mycket man wet, den endaste, hwilken tog sig til wara, både för Ingialds wapen, och des mördande wänskap. Ynglinga-Ätten. Ingiald.

§. 32.

Wäl och uppenbar orättwisa, hafwa ganska sällan någon waraktig framgång, och Ingialds regering hastade nu äfwen til sin omwäxling. Hans olycka uptändes i Skåne. Detta land, som helfwa naturen sammanfogadt med Sverige, har ock i äldsta tider warit därmed förknippadt. Tractaten emellan Gore och Note intygar det, som bestyrkes än widare af Gylfes regering. Det är tilförne omrördt, at Gylfe skänkt Seland til Gefion Skiölds gemål, och kan man nog finna, at den som ägt Sverige och Seland, förmodeligen också warit Herre öfwer Skåne, fast man kan med skäl hålla före, at där intet warit stort mer at regera öfwer, än skogar och ödemarker. Om Heimdaller fådt sit säte i Halland, som af det föregående är förmodeligen sannolikt, är det intet obegripeligt, huru han genom upodlingar kunnat tilägna sig Skåne. Och som denne Herren uti Riksmal kallas Rik, blifwer det äfwen tydeligt, som Lilla Rimkränikan säger i sielfwa början, at Erik war förste Konung i Göthaland red, som lätt up-

Ynglinga-Ätten. Ingiald. taga Skåne och Wetalahed. Med detta senare ord lär ej annat böra förstås, än Wetlands eller Willands härad. Härom skall tilförne på sit ställe påmint. Medgifwes detta, blifwer sättet uppenbart, huru Skåne med Dannemark blifwit förenat, emedan Dan, af Riks Ätt, blef genom gifte Konung i Dannemark, och således förknippade sina arfländer med sit nyligen förwärfwade rike. Sedermera hafwa Danske Prinsar alt utföre under deras tidehwarf regerat i Skåne, fast man, i brist af sammanhängande underrättelser, intet kan aftämna någon oafbruten och tilförlåtelig Konungalängd. Då Ingiald yrade i Sverige, woro twänne bröder Gudrauder och Haldan af Danska Konunga-huset regerande i Skåne (*). Konung Ingialds dotter Åsa blef gift med Gudrauder. Det synes, som denna Prinsessa ärft af sin fader et outsläckeligt hat, emot alla Små-Konungar. Hon upwäckte först oenighet emellan bröderna, hwilken gick så långt, at Gudrauder lät mörda sin broder Haldan. Sedan detta war wärkställdt, lät hon sjelf af daga taga sin egen Gemål Gudrauder. Alt detta kommer nog öfwerens med Ingialds regeringskonst. Men han hade altid den förs'ktighet, at utrota fader och barn tillika, men Åsa war något förhastig; emedan Ivar Haldans son war i härnad under dessa hwälfningar, och, wid hans hemkomst, war det intet tid, at dröja längre i Skåne, utan Åsa skyndade sig då genast tilbaka til sin fader.

(*) Torfäi Ser. Reg. Dan. p. 308.

§. 33.

När Ivar tagit i besittning sina Skånska arfländer, gör han sig färdig, at utkräfwa en rättmätig hämnd af Ingiald och Åsa, för sin faders och farbroders död. Ingiald, såsom innehafware af et mägtigt rike, hade kunnat anse med medömkan en liten Näskonungs tilrustning, om han haft öfwat krigsfolk, och tilgifna undersåtare. Den förra omständighet är man intet underrättad om, men Ingiald hade warit alt för enfaldig, om han inbillat sig det senare. Öfwerwäld och orättwisa måste nödwändigt tålas, så länge de intet kunna undangås: men kärlek hos undersåtare winnes aldrig genom sådana medel, icke en gång hos de gemena sinnen, som

som däraf haft förmån. Iwar kunde altså med säkert hopp om Ynglinga-Ätten.
hemgång angripa en fiende, som efter utseende war mägtigare, Ingiald.
men i sjelfwa wärket war swagare än han. Det är ock troligt, at Iwar genom släktskap warit förbunden med några de utrotade Konunga-husen i Swerige, fast tilförlåtelig säkerhet saknas i detta mål (*). Ofelbart är, at Iwar utan särdeles motstånd tågat in i hjertat af Swerige, hwar om Ingiald fick kundskap under sit wistande på Renninge, en Kungsgård, som skal wara belägen på Fogdön i Mälaren (**). Ingiald begrep utan swårighet, at han antingen borde wåga en slagtning med Iwar, eller ock draga sig undan med en neslig flykt. Men ingen af deßa utwägar war tilräckelig, at befästa des waklande thron. Han utwäljer därföre i stunden med sin Dotter Asa et annat sätt, at rädda sin höghet. Ingt ifrån at wisa någon bestörtning wid sin fiendes annalkande, ler han anställa et Kungeligt gjästebud, och efter en fulkomlig wälfägnad och godt rus, tänder han eld på huset, och brände sålades up sig sjelf, sin dotter, och hela närwarande Hofstaten. Sålunda begrofs Ingiald, och med honom Ynglinga-Släktens Regemente på Upsala Konunga säte. De forne Sagoskrifware hafwa med alt skjäl gifwit åt Ingiald och des dotter Asa, tilnamnet Ilråda. Deras upförande förtjenar utan twifwel et så förhateligt namn. Man måste tilstå, at under hans onaturliga hårdhet lysa likwäl några egenskaper, hwilka kunnat förskaffa högaktning åt andra Prinsar, fast ingen åt en Ingiald. Han war grym och omensklig, af äregirughet och regeringssjuka. De grofwaste misgjärningar kostade honom intet, då han därigenom kunde stöta throner omkull, och utrota Småkonungar. Men sedan deße word undanrögde, styrdes folket med rätwisa. Efter hans befalning samlade Wiger Spa eller den Wise den äldsta Uplands-lagen, hwilken tjent til rättesnöre wid domstolarne, och til grund för den senare Uplands-lagen, som utgafs 1296. Och är troligt, at han ärnat deßa Wigers flockar til almän lag för hela riket, hwarigenom alt misnöje med tiden kunnat utrotas, och alla länderna til en oskiljaktig förening sammanbindas. En berömwärd anstalt, som, sedan Ingialds tid, intet kunnat blifwa fullbordad, förr än år 1442 under Konung Christophers regering. Historien, som noga anteknat Ingialds regementstid, omrörer inga uproer i de in-

Ynglinga-Ätten. Ingiald.

kräktade länderna, et klart bewis af en stadgad och rätwis styrse för öfrigit. Jag har ej heller kunnat föreställa honom såsom en feg och modstulen Prins; hans gjärningar wisa intet tekn därtil och den som är altid tilreds, at med frimodighet omfamna döden, har ingen ting på jorden at frukta före. De gamle hafwa och ansedt des utgång af werlden, för ganska berömlig. Men med alt detta blifwa dock Ingialds grymhet och trolöshet, wederstyggeliga laster. Men huru skal man då nämna en hop andra Konungar, som nästan badat sig i oskyldiga undersåtares blod, hwilka intet haft annat fel, än at de intet kunnat tänka, såsom det herrskande partiet, som tänkte intet. Om några helige Munkar eller andre dylike krypande skridfå warit i Ingialds tid, som med betydande själagåfwor, eller andra skjänker blifwit ihogkomne, och des konster warit åfwen til slut lyckeliga, hade efterwerlden til åfwentyrs snarare hördt talas om Ingiald den Store eller Helige, än om Ingiald den elake. De gamle Swenske tänkte bättre, och Ingiald fick namn, som han förtjente.

(*) Man har nyligen gift Iwar med Gjöthild, Konung Sporsniallers syster från Nerke, doter af Konung Alf, Olof Skygnes son. Detta sidsta står anmärkt uti Släktlinierna, som stå frammanför Björners Sagoflock. Til bewis åberopas 53 Cap. af Sturleson, twifwels utan i Ynglinga Sagan. Men där nämnes ej et enda ord, om Iwar och des gemål. Skal det åter wara den 53 sidan, så talas där wärkeligen om en Prinsessa Gjöthild, som war dotter af Alof, och Dotter-dotter af Olof Skygne, men där talas intet om Iwars gemål, utan om Ingiald Ilrådas, Olof Träteljas moder.

(**) v. Dalin, T. I. C. 14. §. 25.

§. 34.

Ingialds son Oluf war oförnekeligen arftagare til Upsala Konungathron. Efter utseende hade han ingen del i Ingialds wåldsamheter, emedan hans moder skickat honom til en förnäm Herre i Wäster-Gjötland wid namn Boye, at där upfostras med denna Herrens son Saxe. Så snart tidning inlop om des faders död, samlar han tilhopa så mycket folk, som honom följa wille, i tanka at antaga sit fädernes rike. Men oaktadt hans oskyldighet, war hans bemödande fåfängt. Han kom ock intet längre än

til

til Nerke, til hwilket lilla rike han hade arfsrät, på sin moders sida, Ynglinga-Ätten.
des moder-moder Alof drog i rät nedstigande linea sin härkomst Ingiald.
från Olof Skygne, som här tilförne warit regerande (*). Men
warken oskuld eller arfsrätt kunde något uträtta emot en uprörd
menighet. Olof öfwergifwer därföre altsammans, och bortgömmer
sig i Wärmelands ödemarker, hwar han uprödiar landet, och
för sig där et litet rike, utan at widare tänka på Upsala Konun-
gawälde, hwarifrån så han sjelf, som des manliga efterkommande
blefwo i ewärdeliga tider utslutne. Det är troligt, at han följde
det klokaste rådet, ty at twinga en motwillig almoge, som war
understödd af utländsk makt, fordrade större styrka, än Olof kunde
åstadkomma. I sig sjelf war hans företagande ganska förnuftigt,
ja äfwen berömligt. Men tidens smak gynnade intet så menlösa
landwinningar, hwarföre ock Swearne nämnde honom med förakt
Olof Trätelja eller wedhuggare. Hans Ätt har likwäl behål-
lit et utmärkt hedersrum i Nordiska Historien, emedan des efter-
kommande på Swärdsidan i många hundrade år warit Enwälds-
Konungar i Norrige, och des utan finnes nu förtiden ingen Käi-
sare eller Konung i Europa, som ju leder sina anor från Yngling-
ga släkten och Olof Trätelja (*).

(*) Sturleson, p. 53.

(*) Man har wist denna Slägtskap uti et Academisk arbete, som kommit ut i Lund under Titel, af Sveogothia Regum et Principum mater.

4. Capitlet.

Om Iwar Widfadme och des Efterkommande, til Bråwalla-Slag.

§. 1.

Efter Olof Trätelljas afwikande til Wärmeland, war ingen Iwarska Stämman Iwar Widfadme.
ting, som kunde mota Iwars inkräktande förslag: han
wardt därföre utan motsäjelse Konung i Swerige. Något
ordenteligit wal omtalas intet af wåra gamla Häfdeteknare. Så
wäl

Iwarska Stämn an Iwar.

wäl Sturleson, som Herwarar Sagan berätta, at han lagt under sig Swerige, hwilket ord är mera lämpeligt på en Landwinnare, än en utwald Konung. Iwar, såsom en liten Härads-Konung i Skåne, hade bordt wara nögd med en så ansenlig tilökning af sit herrawälde. Men det är intet brukeligt hos småt folk, at wara nögd med det man hafwer, mycket mindre hos stora Herrar. Hwarföre ock alla länder, som hade gränsor, woro Iwar förtrånga. Han twingade således en stor del af Tyskland, som wåra Sagor kalla Wästra Saxland, under sin spira, tillika med Curland och Estland. Den gamla Historien tillägger ock honom en femtedel af Engeland, hwarmed egenteligen bör förstås en del af Northumberland. Någon slags rättighet til detta landet har kunnat genom arf tilfalla Iwar. Sammanhanget här af är sådant. Den förr omtalte Konung Helge i Dannemark, Drotning Yrsas man och fader, hade en broder wid namn Roar, hwilken gifte sig i Engeland med en Prinseßa wid namn Ogn, Konung Nordres dotter (*). Han öfwergaf därföre sin arfwedel i Dannemark och blef boende i Engeland. Från Roar leder Iwar sin härkomst uti rätt nedstigande linea (**). Denna ålderstegna talan lärer förmodeligen blifwit upwärmd af Iwar. Och lär han således kommit i besitning af någon del af Engeland; men at han härskadt öfwer femtedelen, lär wara Skaldskryt.

(*) Rolf Krakes Saga p. 16. Någon Konung som hetat Nordre, omtalas intet i Engelska Historien. Inwånarne i Northumberland kalla Nordi af Nennius p. 144. Det är möjligt, at i Sagan städt Nordres Konung, som af en oförfaren Skrifware blifwit förbytt, i Konung Nordre. At Ogn annars intet warit et ohördtt namn i Engeland, kan någorlunda slutas af Konung Idas söner, af hwilka en hetadt Oga.

(**) Roars Son het Waldar, Waldars son Här ald Gamle, som genom Haldan Snälle war Iwars Farfader.

§. 2.

En Herre, som haft begärelse til så widt aflägna länder, kunde wäl intet utan innerlig rörelse resa förbi Seland, och de andra Danska tilhörigheter. Seland regerades af twänne bröder Helge och Rörik, af samma släkt som Iwar, emedan deras Farfaders-

fa-

Iwarska Stämman Iwar.

fader war Rörik, med det underliga tilnamnet Nockwanbauge, hwilken war syskonebarn på fädernet, med den nyligen omtalte Iwar. At med wåld angripa deßa Herrar, paßade sig intet med Iwars Statskonst. Et annat tilfälle yppade sig, hwarutinnan Iwars hela sinnelag utrönes. Hans enda barn war Auda, hwars rika arf, och stora egenskaper upwäkte en skiälig önskan hos alla mästgränsande Prinsar, at winna hennes hjerta. Konung Helge från Seland war den förste, som anmälte sig, at få Auda til Gemål. Helge berömmes för alla Konungsliga dygder och egenskaper, och Audas tycke hade gjordt des ansökning lyckelig, om ej Iwar hade haft widlyftigare förslag. Helges tilbud afslogs förstånd, och skulden skjöts på Audas tycke, som til et sådant giftermål intet kunde beqwäma sig. Iwar förklarade icke destomindre en stor högaktning för Helges förtjenster, och därjämte et besynnerlet mishag öfwer sin dotters ogrundade afsky för hans person. Sedan Helges anmodan på detta sätt mißlyckats, påtager han sig at fria för sin broder. Iwar ställer sig bestört öfwer en sådan anmodan, och försäkrar, at det wore ogörliget, at förmå sin dotter til et sådant giftermål, sedan hon afslagit Helges åstundan, som på alt sätt war mera älskanswärd än Rörik. Han påtager sig likwäl i anseende til den wänskap han hyste för Helge, at framföra ärendet för sin dotter. Auda blef nu tilfrågad om sit tycke, men hon sade sig weta förut, at hennes yttrande i detta mål wore onödigt, oaktadt hon förklarade rent ut, at, så wida det berodde på hennes wilja, hon aldrig öfwerlämnade sin hand åt Rörik. Iwar, som efter utseende wäntade endast på et sådant swar, hastar sig til Helge och säger, at så han som hela Norden bedragit sig uti sina tankar, om Audas förstånd, emedan hon kunde föredraga Rörik fram för Helge. Giftermålet blef ock straxt beslutadt, och bruden anförtroddes åt Helge, til at öfwerföra henne til sin broder. Det är ej swårt at begripa Iwars afsikt med alla deßa swängningar, hwilka gingo därpå ut, at göra bröderna sig emellan oense, då han sedermera efter omständigheterna kunde draga fördel af deras owänskap. Under resan til Dannemark uptäcker Auda för Helge hela sammanhanget af sin faders konster. Detta lär Iwar hafwa föreställt sig; men han kjände intet i grund sin dotters hederliga sinnelag, som hwarken genom kjärlek eller af-

Iwarska Stämman Iwar.

sky kunde bringas ifrån det hon trodde wara sin skyldighet. Hwarföre hon ock utan genséjelse, då hon likwäl kan hända, warit berättigad at göra et annat wal, gick i brudsång med sin troloswade Rörik, och bibehöll det gamla förtroende-emellan bröderna. Detta war intet Iwars uträkning, som helre sedt, at des dotter warit mindre dygdig och mera kjär. Han fattar därföre et långt nedrigare förslag, som ock lyckades bättre.

§. 3.

Under en sin sjöresa til Reidgjöthaland, lägger Iwar in med sin flotta til Seland, och skickar efter sin måg. När Rörik ankom til sin Swärfader, ställer Iwar sig ganska bekymrad, och beklagar, at Rörik och hans dotter kommo så litet öfwerens. Rörik, som intet märkte, hwarken owänskap eller kallsinnighet hos sin Gemål, kunde intet däraf bliswa rörd på något sätt. Hwarföre ock Iwar förtror sin måg en mera ömande osamning. Han yttrar sig, at han för ingen annan ordsak ditkommit, än at uptäcka för sin kära swärson det oanständiga förtroende och omgänge, som wär emellan Auda och des broder Helge, hwarom rycktet war kringspridt öfwer hela Norden. Detta rykte, sade han, bestyrktes widare därigenom, at Audas son, Harald Hildetan, i utseende och andra egenskaper, liknade Helge til alla delar. Rörik betygade, at han intet haft minsta misstanka om något dylikt, och at han aldrig hördt nämnas et ord om alt detta, hwilket han ock så mycket tryggare kunde säga, som altsammans war upspunnit af Iwar. Icke destomindre, gjorde detta falska förtroende sådant intryck hos Rörik, at han begärde sin swärfaders råd i så öma omständigheter. Rörik kunde intet anlita någon farligare rådgifware, hwilken ock straxt war tilreds med det aldramåst ömmande förslag, at antingen i godo afstå sin Gemål til sin broder, eller ock låta taga honom af daga. Til det förra kunde Rörik ingalunda beqwäma sig, det senare blef då en nödwändighet. Efter deßa faderliga förmaningar, fortsätter Iwar sin resa söder ut til Reidgiöthaland, och Rörik förfogade sig hem, full af bekymmer och oro. Detta wisade sig i synnerhet wid Helges hemkomst från sina sjötåg, då Helge träffade sin broder mot wanligheten tankfull

och

och trumpet. Til at muntra sin broder, föreslår Helge et Torneripel, eller något annat dylikt tidsfördrif för Rörik, til hwilket han ock inställer sig i full rustning, då Helge däremot intet försedt sig med andra wapen, än dem man brukade wid sådana tilfällen för ro skull. Det war sålunda ganska lätt för Rörik, at döda sin broder. Alle närwarande häpnade öfwer detta dråp, men Rörik utan bestörtning swarade, at han intet gjordt annat än det han bordt göra; emedan den skymf, som Helge honom tilfogat, genom sit omgånge med Auda, på intet annat sätt kunde försonas. Alle woro fullkomligen öfwertygade om bådas oskyldighet, men Auda wrade sig, det hon kände igen sin fader, och des anläggningar, hwilka efter utseende intet skulle stadna därwid. Auda bedrog sig ej intet i sin uträkning, emedan Iwar kort däreftex anländer med sin Flotta från Reidgiötaland, och ställer sig helt förtörnad öfwer den oförrätt, som Helge war tilfogad. Så snart Rörik fick weta sin swärfaders ankomst, skyndar han sig at möta honom, och aflämna underrättelse, huru troget han efterfölgt hans råd. Iwar hade imedlertid satt en del af sit folk i land, med befalning, at så snart de fingo se Rörik, skulle de hugga neder honom. Befalningen blef utan särdeles swårighet wärkställd, då Iwar med mycken ifwer föreställde för almogen sin swärsons otillbörliga förhållande emot sin broder, och sade sig wara endast ditkommen, för at hämna den ofärd, som en så stor Konung och des wän war wederfaren, och hade han wid denna bedröfliga omständighet hast mera affeende på rätwisan, än blodsbandet, som honom med Rörik förknippade. Helge war älskad, så at en stor del af menigheten, intagen af Iwars förmenta owäldighet, förklarade honom med nöje för sin Doterssons, Harald Hildetans Förmyndare. Men Audas försiktighet räddade för den gången både sig och sin son, för et så äfwentyrligit förmynderskap. Strax efter Helges fall, hade hon dragit sig sjelf, tillika med sin son från häfwet, och nu upbådade hon en stor hop almoge på sin sida, för at mota sin faders anstalter. Iwar som, med rätwisa och billighet, wille betäcka sina öfwergrep, wänder därpå genast tilbaka til Swerige, efter han kan hända, sig sig då intet widare kunna uträtta. Men Auda hade intet annat råd, än at söka sin och sin sons säkerhet uti en hastig undanflykt. Hon flickar därföre, om winteren, all sin bästa egen-

Iwar slår Stämman för Iwar.

Iwarska Stämman Iwar.

dom til Sygotaland, som här lär betekna Göthland; men om w ren gifwer hon sig med sin son, och en stor del af de förnäma i landet, til sjös, och tog ändteligen sin tilflykt til Konung Ra bard i Holmgården.

§. 4.

Iwar hade således ingen swårighet, at underkufwa alla de lä der, som warit under Helges och Röriks herrawälde, sedan de o Auda woro öfwergifne, och hade han således dragit all nytta o sina illgrep. Den tilökning, han fåt uti sin magt genom Dann marks intagning, kunde dock intet ställa til frids hans oändelig åtrå til widlyftigare wälde. Utan nu satte han sig före, at aldel öfwerhopa Konung Radbard, för det han taget emot en flyktand Prinsessa, och sedermera walt henne til sin Gemål, utan at inhäm ta des faders samtycke. Audas förmåner måtte warit mycket in tagande, eller ock måtte Radbard intet warit särdeles lättskrämd; ty det war intet swårt at begripa, at et öfwentyrligt krig skulle bliswa påföljden af en sådan förbindelse. Men ödet eller förs nen gjorde til intet alla Iwars tilrustningar. Ty när han med en talrik flotta anlände til Kyrialand, eller Kareien, slutade han sin med ränkor och intriger upfylda lefnad på et besynnerligt sätt, som endast kan passa sig med dessa tider. Drömmar woro då in tet lapperi, utan betydande Statssaker, och är det icke så underligt, at folk, som så illa brukade sit förnuft då de woro wakne, kunde hafwa den inbilning, at de woro förståndigare, när de såfwo. En owanlig dröm upwäckte nu Iwars sammete eller minne om des många ogjärningar: hwarpå Iwar, bekymrad om sit öde i andra werlden, föll på den dåraktiga swagheten, at fråga sin gam la fosterfader Horder, hwad drömmen skulle betyda. Horder, som förmodeligen war intet mera bewandrad i drömkonsten än an dre, wille betjena sig af tilfället, och säga Iwar en hop torra, och obehageliga sanningar. Det kan ock hända, at han wärkelig gen warit förargad öfwer sin fostersons trolösa regering, eller ock, at han för enskylt misnöje war förtretad af hans upförande. Hor der brukade likwäl den försiktighet, at han ställde sig på en klippa bredewid hafwet, hwarifrån han utan swårighet kunde tala med

Iwar,

Iwar, som war på sit fartyg. Drömmen förklarade Horder så-
ledes, at Iwar snart skulle dö, des widlyftiga länder delas, och
ideles komma ifrån des släkt. I det senare bedrog han sig. I-
war anmodade då Horder, at komma til sig på fartyget, och där
förklara sina onda spådomar. Men för denna heder betackade sig
Horder. Iwar frågade då widare om sina släktingars tilstånd i
Walhall, och Horder swarade, at de alle woro på sit sätt i an-
seende, men tillika allesamman förbittrade på honom. Ändtligen
frågade Iwar, huru han sjelf hos Asarne wore ansed, hwarpå
Horder swarade, at han ansågs med samma wederstyggelse, som
Midgardsormen, Asarnas och Odens afswurne fiende. Iwar,
så gammal han war, kunde nu inter längre styra sin gjäsande
ende, utan manar ut Horder til enwige, och springer i sjöen.
Horder taget emot utmaningen, och kastar sig äfwen i watnet,
och gingo de, som wanligit war, til botten, och blefwo sedermera
intet sedde. På et så åtlöje wärdt sätt, wandrade Iwar til an-
dra werlden, och denne förlorade ganska litet genom en sådan folkö-
dares afgång (*)

Iwarska Stämman Iwar.

(*) Om Iwars Historia kan läsas, Peringskjölds utgifna Sagobrott, från början til 15. s. Torfäus H. N. T. I. p. 415. Torfäus Ser. R. D. p. 312.

§. 5.

Af det lilla man har sig bekant af Konung Iwars nog lång-
wariga regering, märker man, at des Statskonst war wida af-
skild från de förra Konungars. Hans krig och anlägningar syfta-
de på at intaga och behålla länder, då de andras tilrustningar
merendels stadnade uti plundring och härjande. I hufwudsaken
war Iwars och Ingialds regemente fulkomligen öfwerensstämman-
de; man röner dock en märkelig skilnad i sjelfwa sättet. Ingiald
war trolös och bedragare, men helt obekymrad, om werlden höll
honom därföre eller ej: däremot war Iwar i grunden likaså be-
drägelig, men wille dock inbilla andra, at han war upriktig och
rätwis. Hemliga ränkor, och widlyftiga anlägningar, under be-
tygande af trofast wänskap, förmentes skola förblinda hela werlden;
men ärlighet blifwer altid grunden til en rotfast ära, då swek och

Iwarska Stämman Iwar.

bedrägeri lyfta omsider fram ur sjelfwa det konstlade mörkret, i betaga all högakning för uphofsmannen. Det är därföre oförkeligt, at Iwar intet war älskad af sina undersåtare. Man et tydeligt bewis därpå i Swerige, hwarifrån mycket folk, tre af hans regering, förfogade sig til C. af Trätelja i Wärmela-Den wärkeliga styrka, som Olof härigenom förwärfwade, h kunnat blifwa beryddande för Iwar, om den ej genom en särde förwirring, hast en bedröfwelig påföljd för Olof sjelf. En mycke het af folk uti et litet land, som är utan handel och sjöfart, nic nödwändigt förordsaka brist och dyrhet på lifsmedel. De gam Swenske hade intet ombytt tänkesätt, fast de ömsat hemwist. K nung Olof borde således ofelbart wara skuld til dyrheten. Uto des, wat Olof intet särdeles mån om offrens bibehållande, hwar den blinda widskieppelsen än mera uprördes. Folket samlade fördenskul, öfwerföllo Konungen uti sitt hus wid Wänern, o brände honom inne til offer åt Oden för god årswäxt. Dett kan likwäl intet anses annorlunda, än för en upresning af de ringare i landet. De klokare begrepo utan swårighet rätta ordsaken til dyrheten. De utwalde därföre et annat medel at bota den, som wäl war i wist hänseende mindre grof, men i sjelfwa wärket lika oträdigt. Man samlade fördenskul folk tilhopa, och sedan man farit öfwer Eda skog, öfwerfalles det lilla Konungariket Solö i Norrige, hwar Sölwe Konung Olof Träteljas Swärfader regerade, och Olofs son Haldan upföddes. Sölwe, som intet wiste af någon ofred, blef snart öfwerwunnen och dräpen, samt unga Prinsen Haldan til fånga tagen. Fångenskapen skadade honom likwäl intet, emedan han blef af deßa sträcköfware tagen til anförare och Konung, hwarefter Solö utan swärighet wardt underlagdt. Haldan betjente sig widare af sina nya undersåtares hetta, och gjorde sig mästare i största hast af Raumarike, et litet konungadöme i Norrige, hwartil Raumr Nores son lagt grunden. Hans äldre broder Ingialds död gjorde honom ock regerande i Wärmeland, så at detta nyligen uptagna ödelandet, började blifwa förfärligt för alla Småkonungar i negden.

§. 6.

§. 6.

Om deßa hwälfningar händt medan Iwar ännu lefde, war nog underligt, at han intet sökte, at lämpa dem til sin fördel. antingen han hade någon slags wördnad för den gamla Konunga-släkten, eller ock, at han intet wärdade kasta upmärksamhet på småsaker, lämnade han Olof Trätelja och hans son full-lig frihet, at utföra sina anläggningar efter behag. En ödes mer eller mindre, lär intet gjordt någon upmärksamhet bland tingsliggande eröfringstankar. Eljest har Baron Holberg (*) ägre andre yppadt twifwelsmål, om denne mägtige Iwar nå warit til, efter ingen ting om honom finnes nämndt, hwar Swenska eller Danska Krönikan, ej heller uti utländska ifter, utan allena i Isländska Handlingar. Men twifwelsmå förfaller, när man påminner sig, wår Lilla Rimkrönika, hwar witnesbörd om Ingiald Illråda förekommer: Iwarska Stämman Iwar.

Jag räddes Iwar Konung skulle mig winna,
Ty brände jag mig sjelfwer inne.

Den förteckning, som finnes uti Ärk. B. Erik Benzels Monumenter, och är åtminstone af sjortonde århundrad, nämner likaledes denna Iwar (**), och Ericus Olai (***) har ej heller glömt honom. I anseende til Iwars widsträkta herrawälde, kallas denne Herre af de gamla, stundom Widfadme, stundom Widfarne.

(*) Dän. Reichs-Histor. T. I. p. 54.
(**) E. Benzelii Monumenta p. 68.
(***) E. Olai, L. I. p. 19.

§. 7.

Sedan Iwar Widfadme slutat sina dagar på det förut omtalta sätt, skingrar sig des samlade krigshär, emedan ingen af anförarna war hägad för et onödigt krig, och hwar och en wände om til sit. Des efterlämnade riken woro således uti en slags wiltrådighet, emedan ingen Öfwerherre war, som det almänna wärda kunde. Wärmelandska Konungahuset, som Olof Trätelja grundade, war wäl mäst berättigadt til Swenska Kronan. Men Harald Hildetan.

Auda

Iwarska Stämman Harald.

Auda Iwars dotter, hwilken hade tilnamnet Diupaugda, eller d grundrika, hade twifwelsutan et stort anhang, som des egen f tjenst och oförskylda olyckor, förmodeligen mycket förökt. Hon gaf ej heller Riket för sig sielf, utan för sina twå söner Hara Hilderan, som hon hade med Rörik, och Randwer, som hon h de med Radbard. Deße Prinfars rättighet til riket, war gru dad uti deras nära skyldskap med sista innehafwaren. Men d wigtigaste skälet til deras arfsrätt, bestod wäl uti en god krig här, som Radbard lämnade åt sin styfson. Harald Hildetan bl altså först antagen i Gjötaland, så i Dannemark, och ändteliget i alla de länder, som des Moderfader warit Herre öfwer, så Gjötiska Norden, som i Engeland. Uti Engelska tåget förlorad Harald sin halfbroder Randwer, så at han därigenom blef En wälds-Konung öfwer alla deßa widlyftiga länder. Det skedd likwäl inter utan swårighet på några ställen i Swerige, emedan åtskillige Herrar, som af Ingiald och Iwar warit förolämpade, gjorde enwist motstånd. Men alt måste omsider swikta för en Herre, som sammanknippade magten med en ogemen tapperhet, ädelmod och rättwisa. Hans tapperhet lyste i synnerhet därigenom, at han utan harnisk, sköld och hielm, wågade sig i de häftigaste drabningar, och som han wid alla sådana tilfällen, intet war sårad, inbillade sig den enfaldiga hopen, at man genom häxeri gjordt honom hård. Utom deß införde han ordning bland krigsfolket, så at Haralds sätt at upställa en krigshär, ansågs som et mästerstycke, hwilket Oden allena kunnat upfinna. Sit ädelmod och rättwisa wisade han wid alla tilfällen. Den Hiorward Ylfing, som i Ingiald Irrådas lefwerne är omtalt, lämnade efter sig en son i sin späda ungdom, Hermunder wid namn. Hos Ingiald hade det warit fåfängt, at anmäla sig för någon återstälning af des Moderfaders rike. Iwar war en trogen efterföljare af sin föregångare i den dygden, at behålla alting för sig sielf, så at Hermundet måtte imedlertid bärga sig som han kunde. Men han fann et långt ädlare sinne hos Harald, som utan swårighet lämnade honom regeringen af Södermanland, som warit hans faders, och moderfaders rike: dock på det skiäliga wilkor, at han skulle med en drägelig skatt erkänna Haralds öfwerwälde. En Prins benämd Ring, som härstammade från de fordna Östgjötha Konun-

ung, blef ock förländ med Öster-Gjöthland, och des bägge bröder Natfari och Dagfari lefde i mycket anseende i Haralds hof. På detta sätt styrde Harald sina riken genom Skattkommunar och Jarlar, hwilke likwäl erkände allesamman Harald för Öfwerherre, och erlade skatt efter omständigheterna. Den owäldighet, som Harald wiste mot alla andra, wederfors ock des Broderson Sigurd Ring, åt hwilken, så snart han kommit til manna år, hela öfra Swerige med fulkomligt Konungawälde inrymdes. Så at hwarken ränkor, snålhet eller andra nedriga steg på något sätt besläckade denna stora Konungens upförande. At Harald på samma sätt insatt Håkan Ring, som skal warit Ingialds bror wån Wärmeland, och Haralds systerson, är en ny upfinning, hwarmed Peringskiöld riktat Swenska Historien (*), utan at något sådant spår finnes där til hos de gamla (**). Jwerska Stämman Harald.

(*) Peringskiölds Ättartal 29. f.

(**) Håkan Ring nämnes så wäl hos Saxo L. 7. p. 139, som i Rimkronikan, men sjelfwa sammanhanget wisar, at denne Håkan Ring är den samme, som här kallas Sigurd Ring. Utom des är Håkan Rings slägtlinia hos Saxo helt annan, än den Peringskiöld gifwit wid handen. Ty Håkan Rings fader war, efter Saxo, ingalunda Ingiald Olofs son, utan Ingiald Alwers son. Saxo p. 138. Utom des är bekant, at ingen kan trygga sig wid Saxos genealogier, hwilka intet hänga tilhopa. Uti Stamtaflan för Björners Sagoflockar, nämnes ock Håkan Ring. Til bewis åberopas Torfäus H. N. T. I. L. 10. men där nämnes ingen Håkan Ring. Peringskiöld til bewis om Håkan Ring, beropar sig på Torfäus p. 322. uti Förtalet til Sagobrottet om Bråwalla slag. Men hwarken nämnes hos Torfäus uti Hist. Nor. eller Series R. D. på den nämda sidan, någon annan Håkan Ring, än den Saxo omtalar, som är ingen annan än Sigurd Ring. At en Herre benämd Håkan, eller Alkun, låtet upresa en sten wid Alsnö, til åminnelse efter sin seger på Konung Irod, nekar jag intet, emedan det säges på stenen som finnes wid Alsnö, och Peringskiöld sig åberopar. Men däruttaf följer intet, at denne Håkan warit af Ynglinga Slägten, eller at med denna seger förstås Bråwalla slag.

§. 8.

Genom sådant upförande bibehölls kärlek och enighet, emellan Swenska och Danska Häfwen, och hela Norden kunde fägna sig af ett trygt lugn, både för utwärtes fiender, och inwärtes oro.

Iwarska Stämman Harald.

Detta bör förnämeligast tilskrifwas Konung Haralds jämna, och wäldiga anstalter, hwarigenom både regerings-lystnad, och and farliga begärelser blefwo twingade innom sina rätta gränsor. E wida Historien gifwer wid handen, finnes intet mer än et en fel, som man kan tillägga Konung Harald, nemligen, at han l wat för länge, hwilket ock är ganska förlåteligt. Hans höga å der hade den wärkan, at hans länder woro mycket beswärade Wikingar och siöröfware. Inwånarne blefwo på detta sätt mi nögde, och som Harald ändå intet skyndade sig at dö, satta förnämare det rådet, at sjelfwe på något beqwämt sätt beford honom til andra werlden. Den högaktning war ännu qwar f Konungens person, at ingen wille bära händer på honom: uta det blef ansedt för aldralämpeligast, at förqwäfja Konungen någo gång, då han war i bad, hwar af han sig ofta betjente. Anlä ningen kunde så mycket lättare fullbordas, som Harald war ålder och krämpor så matt, at han intet kunde gå, utan mås båras. Badet tilreddes därföre, och Konungen bars dit. Hetta lämpades efter afsikten. Men Harald begrep, hwar ut anstalte syftade, han befalte då, at de skulle bära honom af badet, o det som mera war, han blef åtlydd. Han förklarade därjämte det han nog märkte, at hans långa lifstid mishagade dem, o det med rätta, men han wille intet dö på et så föraktligt sätt utan dö som Kung.

§. 9.

I sådan afsikt affärdas sändebud til Sigurd Ring, som skul le anmoda honom, at wara Konung Harald til mötes med en tal rik här, och wille äfwen Harald inställa sig i lika förfatning, d bägge Konungarne för sista gången skulle pröfwa hwarandra Den utskickade hade ock befalning, at tillika föredraga ordsaken ti en så owäntad utmaning. Et krig, som på detta sätt förklarades, kunde wäl intet, i denna högsinta och äredryga tiden, på någo sätt undangås, hwarföre ock Sigurd Ring uphjuder så mycket folk, som kunde åstadkommas från Wäster-Gjötland och den öfriga de len af Swerige. Från Norrige infan sig ock en ansenlig mycken het af folk, som hade lust at förröka sin lycka, och wisa sin tap

per-

rhet. Således blef en ganska stor krigshär församlad. Flottan, bestående af tiugufem gångor hundrade fartyg, eller twåtusend femhundrade segel-lade ut från Stockfund, medan Sigurd med det öfriga manskapet tågade landwägen åt Kolmorden, hwaräst ock flottan skulle wara honom til mötes. Sedan både land och sjö-armeen stödt tillsamman nedan för omtalta skogen, slår Sigurd up sit läger wid skogsbrynen, som då war gräns emellan Sigurds och Haralds rike. Häremot samlar Harald sin krigsmagt tilhopa ur Dannemark, Skåne och Öster-Gjöthland. Han fick äfwen en ansenlig förstärkning af Ryssland och Saxen. Mötesplatsen war i Seland, hwarifrån folket med fartyg sattes öfwer til Skåne. Imedlertid afsändes Hjorleifer med Saxarna förut til Konung Sigurd, som skulle på Konung Haralds wägnar upsäga all wänskap och skyldskap, och tillika utstaka walplatsen, där bägge härarne skulle möta hwarandra, och blefwo således slätterne kring Bråwiken där til utsedde, hwilket war, som förbemält är wid gränsen af bägge deßa Herrars länder. Swenska Stämman Harald.

§. 10.

Såsom detta krig hade ingen personlig fiendskap til grund, blef det ock utfördt på et helt annat sätt än andra krig. Här fanes intet spår til någon förutgående oförrätt, plundring eller härjande, inga oförmodeliga och listiga inbrott företogos, utan man gjorde sina tilrustningar i all stilhet på bägge sidor. En hufwudträfning skulle börja och sluta kriget, och efter sådana förutgående anstalter, höllts ändteligen det kring hela Norden ryktbara slaget på Bråwalla-hed. Sedan Harald efter sju dagars resa, ankommit med en otrolig skara af folk til Bråwiken, upställas bägge härarne i slagtordning. Som Harald för sin höga ålder, intet sjelf kunde förordna om alt; har hans Fältherre Bruno dragit försorg om härens upställande. Konung Haralds Baner sattes i sjelfwa medelpuncten, och woro näst omkring Konungen upställde des Skalder och Kjämpar, tillika med den wanliga lifwakten, och öfwer alla deßa syntes Harald på en hög stridswagn, efter han intet kunde gå. Trenne Skjöldmör eller Amazoner nämnas därnäst, som hwardera under sit eget baner wiste sig i spetsen af utwalde

Jwarrska Stämman Harald.

manskap, Ursina nemligen, Heidis och Webiorg. Denna sista war ifrån Gothland. Under hennes fana fäktade utom andra en Ubbe från Frisland, en Bratt ifrån Irland, och en Ormer från Engeland. Med Ursina följde et stort antal Wärder, hwilke woro utmärkte genom sina långa Wärjor, och korta Sköldar. På ena flygelen stod Skjölmön Heidis omgifwen med många Kjämpar och stridsmän. Den andra flygelen anförde af Hake med klufna kinbenet, och wid hans baner woro skäldåtskillige Prinsar, och ibland dem nämnas i synnerhet Alf och Alfarin, Konung Gandalfs söner från Alfhem. Sigurd Rin hade swinfylkt sin krigshär, hwilket skal betyda, at han upstälden i trekant, och war hären på ena sidan betäkd af Ware-å, och på andra sidan af Bråwiken. En Konung war uti Sigurds här, benämnd Alle, som under sin befalning förde nästan en fulkommen krigshär, hwilken prålade med många Prinsar och raska stridsmän, ibland hwilka en Starkader war i synnerhet utmärkt. Ibland Up-Swearna räknades utom andra Tolle Stein från Wåneren, Soknar Sote, Adils den stolte från Upsala, Yngwe, Trygwe, Erik Helsing, Suno Fletter, utom många flere. En hel hop Norrmän från Telemarken, hade ock infunnit sig, hwilka woro berömde för bågskjutande. Fram för Swenska hären gick en af Sigurds slägtingar från Holmgården, Ragwald Radbardson, som til äfwentyrs war Konungens Faderbroder. När Harald af sin Fältöfwerste fådt weta, huru Sigurd uprättat sin krigshär, wiste han någon slags bestörtning, emedan han inbillade sig, at denna hemlighet war Oden och Harald allena förbehållen. Han önskade då, at han måtte stupa tillika med hela sin armee, så framt han intet kunde winna seger, hwarföre han ock skänkte alla dem, som skulle bliswa på platsen af krigsfolket, åt Oden.

§. 11.

Man gaf då tekn til slaktning på bägge sidor med lurar och härrop, och fäktandet började med all häftighet på alla kanter. Ubbe af Frisland rusade fram med mycken hurtighet, och sedan han fäldt Ragwald Radbardson, högg han neder som berättas

två och trettio personer, til des han ändteligen af Telemarkerna blef ihjälskuten. Soknar Sote stupade för Wedbiorg, hwarefter han ändteligen af Starkader blef nederslagen. Den andra Skiöldmön Ursina blef ock af Starkader illa sårad, då han sedermera med eftertryckeligare ifwer bröt in uti Danska linierna, så at Segren blef alt wissare och wissare på Sigurds sida. När Harald märkte, at hans folk war kommit i oordning, rasar han in på sin wagn bland fienden, där nederlaget war häftigast, och säktar med en styrka, som intet syntes komma öfwerens med hans ålder, til des han omsider af sin egen Fältherre med en klubba blef af dan tagen. Så snart Sigurd märkte, at Haralds wagn war tom, begrep han utan möda, at Danske Konungen war död, hwarföre han ock strax lät gifwa tekn, at med alt widare fäktande borde innehållas. Man lade då neder sina gewär på bägge sider, all fiendtlighet afstadnade, och alle blefwo wänner som de wore tilförene. Följande dagen upsöktes Konungens lik, hwilket med mycken stät blef insatt i en stor hög, dit äfwen en sadlad häst insattes, jämte mycket guld och andra dyrbara saker, hwarmed Generalerne, efter Sigurds anmodan och efterdöme, hedrade Haralds döda kropp, på det hans intåg i Walhall måtte swara så mycket bättre emot det hedersställe, den döde Herren innehaft. Detta är det hufwudsakeligaste af de omständigheter, som om Bråwalla-slag berättas. Många namn som berättelsen innehåller, äro med flit förbigångne; emedan man fruktar med skäl, at en hop personer, som för öfrigt inter äro bekante, med deras namns upräknande, inter särdeles skulle roa läsaren. At Starkader mycket bidragit til de Swenskas förmån är tydeligt, af det som redan är anförde. Lilla Rimkrönikan tilägnar honom samma heder, där Konung Ring på detta sätt införes talande:

Jwarsk. Stämman Harald.

Jag hafwer hämnadt min faders död,
Af Dinom, och giordt dem storan nöd,
Jag drap ock Harald Hildetan,
Och Konung Ebbe af Frisen med trettio Kungar och flere män,
I Bråwalla hed i Wärend wid Skatelef,
Starkoter med mig den mandom bedref. m. m.

At slaget stådt i Wärends Härad i Småland, säges wäl här, hwarmed Saxo äfwen instämmer; men man har helre följt det

Iwarska Stämman Harald.

Sagobrott, som ännu är qwar såsom omständeligare. Starkader har ock sjelf efter Saxos witnesbörd författadt en berättelse öfwer detta kriget, af hwilken detta Sagobrott förmodeligen är taget. Stephanius uti sina anmärkningar til Saxo, 167 f. har anförde en lång förteckning på de namnkunniga Herrar, som biwistade Bråwalla slag, af hwilka några allenast kunna nämnas, efter deras namn hafwa någon likhet med åtskilliga förnäma slägter, som i senare tiden hafwa warit bekante. Åtta och sextio nämnas på Haralds sida, och ibland dem Skalk Skåning, Gårstång från Gårstånga, och Thater. Af Sigurds Kjämpar upräknas nittio åtta, af deßa Sture den Starke, Haddir Hård, Rafn Swide, Siward Swinhufwud, Brahi, Backi, Frosten Krus, m. m. Det är möjligt, kanske troligt, at åtskilliga slägter finna här sina förfäder, eller anhöriga, men en widare tillämpning kan göras af läsaren efter behag. Gamla Sagan synes gifwa wid handen, at den Starkader, som warit deltagande i detta krig, är den samme, som förr är omtalt i Swenska Historien, hwarföre ock honom tillägges en owanlig lifslängd: men det är troligare och naturligare, at denne är en hel annan person, och at de forne Sagoteknare, bedragne af namnen, fallit på en så besynnerlig berättelse.

§. 12.

När man betraktar detta kriget med sin anledning och utförandet, synes det wida afskilt från de krig, som nu för tiden företagas. En af ålder, kan ske hufwudswag och utlefwad gubbe, får infall at kriga, och strax äro twänne nationer i gewär. Ingen klagan höres öfwer tilfogad oförrätt, ingen särdeles begärelse förspörjes til den andras länder, utan här föres krig nästan på samma sätt, som man tilförne gick til Holmgång och enwige. Allt sådant är otjänligt, i anseende til wåra tider. Det är likwäl säkert, at kriget afmåles med så otroliga färgor i wårt gamla Sagobrott. Men det kan blifwa sannolikt, efter nogare öfwerwägande af forna tidens tänkesätt. Man war understundom likså snål, som man nu är, men understundom såktade man och förde krig, efter man trodde, det war hederligt och berömligt, hwilket är

wäl

wäl förſta högden af orimmelighet. Af ſådan natur ſynes detta krig hafwa warit. Om man ock wiſte un förtiden, alla de hemliga affikter, ſom upwäcka krig och folködande, ſtälle ordſakerne wara eſomoſtaſt likſå däraktiga, oaktadt alla konſtlade berättelſer af oförrätt och förolämpningar. Men hwar och en kan döma här om, ſom honom behagar. En Hiſtorieſkrifware är ingen Miniſter, han behöfwer intet dikta, och går ſäkraſte wägen, när han föreſtäller en ſak, ſådan ſom hon förekommer hos de gamla, då hon intet är orimelig. Wi ſäga därföre på gamla wiſet, at Harald Hildetan lyktade ſin regering ſom en Hjelte, ehuru man på nu warande Swenſka kunde ſå en lång lämpeligare titel. At Harald för öfrigt warit älſkare af denna tidſens witterhet, ſkall af de många Skalder han hållit i ſit hof, hwilka ock woro honom följaktige i Bråwalla ſlag, nemligen Gneip den gamle, Gandr, Brandr, Blängr, Teiter, Hjalte och flere (*). Sin faders åminnelſe har han welat göra odödelig, genom en Runritning, ſom ſkal wara uthuggen i et helleberg i Blekingen, och finnes omnämnd i Inledningen. Hans krigswetenſkap, at upſtälla en här, beſkrifwer Saxo (**) på et ſätt, at man ſnart ſkulle tro, at han intet ſielf förſtod hwad han ſkrifwit, därföre man ock kan wara urſäktad, om man til äfwentyrs intet rätt kan träffa hans mening. Stephanius har intet wågat ſig at röra denna beſkrifning, utan anmodadt ſin ämbetsbroder Laurenberg om förklaring, hwilken ock förmodeligen ej heller lär paſſa ſig med Saxos afritning. Jämför man däremot Saxos berättelſe med den ſlaktordning, ſom är upteknad i Sagobrottet, lär det hufwudſakeligaſte af Haralds Taktiqve kunna föreſtällas ſålunda. Förſta linien af hufwudhären war fördelt i tre Colonner, på det ſätt inrättade, at främſta ledet war allenaſt twå man högt, det andra tre, och ſå widare, til des eſterſta lederna af Colonnerna woro hwarandra, och war den mellerſta Colonnen tiugu man längre än de andra. Hwar flygel war i tiugo Bataillioner fördeld. I andra linien ſtodo Bogſkyttarne, tredie linien intogs af gamla ſoldaterna. I fierde linien woro Sljungarne upſtälde, hwilka beräktes af det öfriga manſkapet, ſom formerade en dylik figur ſom främſta linien, och gjorde front ut åt, at afhålla fienden at angripa krigshären i ryggen. Om denne ſlaktordning

Iwarſka Stämman Harald.

war

Jwarska Stämman Harald.

war så konstig, at krigsguden sjelf borde anses för des upfinnare, lämnas til kjännares omprösvande. Så mycket är tydeligt, både af Saxo och af beskrifningen om Bråwalla slag, at hwarken Harald eller Sigurd betient sig af Rytteri. Kan hända landet war så öfwerwuxit och affurit, at Rytteri intet kunde göra särdeles tjenst; kan och wara, at man ännu i Norden intet begrep nyttan däraf, eller och, at där intet war fullkomlig tilgång på hästar. Harald Hildetans bedrifter, äro för öfrigt intet bekante. Åtskilliga barn har han lämnat efter sig, af hwilka Eisten Beli är i synnerhet namnkunnig, som en lång tid regerat i Swerige, hwarom mera framdeles. En annan Haralds son nämnes i Bråwalla Sagobrot, Rörik Slaungwanbauge (***) nemligen, tillika med Thrander Gamle. Man finner således trenne personer i Danska Konunga-slägten, som alle hetat Rörik Slaungwanbauge. Om denna sista Rörik wet man intet mer, än at han lämnat manliga efterkommande, af hwilka en Rafn, som warit bland de förste Islands inbyggare, leder sin härkomst. Man finner ännu en annan af Haralds söner, Sölge wid namn, från hwilken en Helge har sin uprinnelse, hwilken äfwen warit med de förste, som satt sig neder på Island (****). Haralds tilnamn blef honom däraf gifwit, at han utförde så widlyftiga krig eller Herskap, som det i Sagan kallas. Och wet man nog, at Hildr betyder strid, men hwad Tan betekenar, är desto owissare, om man ej wil hämta det af Thanus eller Thainus, hwilket ofta förekommer hos Anglo-Saxiska Skribenter, och kan öfwersättas genom Herre eller förnäm man (*****).

(*) Sagobrott, p. 21.

(**) Saxo, p. 130.

(***) Sagobrott, p. 38.

(****) Torfäus, Ser. RR. Dan. p. 211. 506.

(*****) Se DuCange, ordet Thainus.

5. Ca-

5. Capitlet.

Om

Sigurdska Släkten, från Sigurd Ring, til Emund Gamle.

§. 1.

Efter Bråwalla slag wardt Sigurd Ring utan widare twist en regerande Enwälds-Konung öfwer Swerige och Dannemark. På denna Herrens förfäder hafwe wi ingen widare reda, än hwad tilförene är anförd, nemligen, at des fader war Randwer, och des faderfader Konung Radbard af Holmgården. Sigurds fadermoder war Auda den Grundrika, Iwar Widfadmes dotter. Hans moder war Esa, Konung Haralds dotter af Geyraudargård (*). Sigurds Slägtskap med Inglinga Ätten genom Skira, Konung Anunds förmenta broder, hwarmed Peringskiöld förökt Swenska Historien, lämna wi oadeles, såsom en i gamla Skrifter intet grundad berättelse. Konung Haralds död banade honom en jämn wäg til en fredlig besittning, både af Swenska och Danska-Thronen. Til landets inwärtes hushållning, förordnades Skatt-Konungar och Jarlar, och under den förra Titel, lär Listen Beli blifwit regerande i Upsala. Der är ock troligt, at de andre Haralds söner blifwit på samma sätt ihogkomne, fast än ingen ting därom i de gamla Skrifter finnes anteknadt. Skiöldmön Heidis, som uti Bråwalla slag följt Konung Harald Hildetan, blef förordnad til regerande öfwer en del af Dannemark. De andre Herrar, som til landets styrsel blefwo utsedde, nämnas intet. Efter dessa anstalter, kommer Sigurd fram med sina gamla och tillika lagom gagnande fordringar på Northumberland, som Iwar Widfadme, Harald Hildetan, och deras förfäder skiftewis innehaft. Den del, som dessa Nordiske Herrar warit regerande öfwer, war nu inkräktad af Ingiald, West-Saxiska Konungens broder. Efter påbuden leding, anländer Sigurd med en mägtig flotta til England. En stor del af inwånarna förklarade sig genast för honom.

Sigurdska Släkten. Sigurd Ring.

Sigurdska Släkten. Sigurd Ring.

nom. Men Ingiald war ej betänkt på något dylikt, utan
ter sin fiende med en stor krigshär. Lyckan förklarade sig äf
denna gång för Sigurd, så at Ingiald med sin son Ub
blefwo bägge på platsen, hwarigenom Swenske Konungen ben
tigade sig hela landet, som Ingiald haft i sit wåld. Sigurd
te då en af sina släktingar, Olof, til Konung i landet, och w
de således til sina östra riken tilbakars. Denne Olof war Ken
son, hwilken war broderson til Moald den Tiocka, Kon
Iwar Widfadmes Gemål, och war Olof på den grund sly
med Randwer, Sigurd Rings fader. Olof regerade en lång
i Engeland, til des han ändteligen blef utdrifwen af Eawa,
förbemälte Konung Ingialds soneson. Då Olof förfogade sig
Konung Sigurd, som nu war i Swerige, blef han af hom
förordnad til Höfdinge öfwer Jutland, hwar han war Skattkonu
i Sigurds och Ragnar Lodbroks tid. Af sit wistande i En
land, blef han kallad den Engelske Olof (**). Detta Engelska t
utmärker tydeligen, på hwilken tid Sigurd lefwat; ty wi wete
Engelska Skribenter, at Inas, Konungen i West-Saxen, haft
broder benämnd Ingiald, hwars son hetadt Eoppa, och sones
Affa eller Eafa (***). Häraf är klart, at Sigurd Ring f
något yngre, lefwat något när på samma tid som Inas, hwilk
wardt Konung år 688, och blef Munk år 727. På denna rä
ning bör man sätta Sigurds regering, och des Engelska omstä
digheter, emellan 700 och 750, om ej något förr. Man finn
intet, at Sigurd Ring på något sätt beifradt denna Engelända
nes upresning, emot den Ståthållare han förordnadt. Det
troligt, at närmare förrätningar betagit honom all lust för lä
wäga tåg. Men därföre war han intet sysslolös, och desto fri
sammare. I brist af annat, skickades et myndigt sändebud
Giukungarna, som efter Wolsunga Sagan bodt på något stä
i Nederländerna, emedan deras fader Giuke warit regerande söd
om Renströmmen (****). Ambaßaden anfördes af Sigurd Ring
swågrar, Prinsarna från Alfhem, och antyddes Giukungarna,
antingen begwäma sig til en ärlig skat, eller ock wara betänk
på krig. Detta sednare utwaldes, och blef Hollsten utsedd
mötesplatsen. Giukungarne anställa då sjöledes sin resa norr u
och anlände til Hollsten wid utloppet af strömmen Jarnemoda

Dä

Sigurdska Slägten. Sigurd Ring.

här de stiga i land, och med Häßelstänger utstaka walplatsen. I deras följe war deras i gamla Sagor ryktbare swåger, Sigurd Fofnisbane. Straxt därefter ankomma Konung Sigurds Swågrar, med Sigurds här, och war åfwen en Starkader här warwarande. Striden lyktades efter nog manspillan på båda sidor således, at Nordiska hären blef nödsakad at taga flykten, sedan Sigurd Fofnisbane skrämt Starkader, och slagit twå tänder ur munnen på honom (*****). Under deßa hwälfningar war Sigurd Ring syslosat, med et annat fälttåg emot Kyrer och Qwener, eller Finnarna, som hade gjordt et oförmodeligt infall på något ställe i Swerige, hwilket ock är det sista man wet af Sigurd Rings krigsförrätningr; fast det är swårt at med säkerhet utstaka i deßa inweklade berättelser, hwad som händt först eller sidst. Eliest är Konung Sigurd Rings skyldskap med Holmgårdska Konungahuset uppenbart, efter han war soneson af Konung Radbard i Holmgården. Det kan därföre wara sannolikt, at denne Herren innehaft någon del, eller ock hela Holmgårdska riket. Men denna tanka är en lös gisning, som af gamla Handlingar här aldeles ingen styrka. Sigurds Gemål Alfhild war ifrån Alfhem, Konung Gandalfs dotter af gamla Nores Ätt, och war deras son den namnkunnige Ragnar Lodbrok, om hwilken framdeles mera skal anföras.

(*) Af utländska Skrifter finnes, at främmande Herrar wid slutet af sinnde århundrad oroadt Engeland. Hos Albericus wid år 687 p. 63. läses detta witnesbörd. Regnum Cantuariæ discindunt externi Reges per annos quatuor. A secundo anno Alfredi Regis Nordanimbrorum per annos quinque.

(**) Torfäus Ser. RR. D. p. 320. Tilökningarna til Sturleson T. II. p. 459.

(***) Deße Prinsar nämnas hos Simeon Dunelmensis, först i sielfwa Inledningen, sedan wid år 849, p. 119, och widare p. 137. Här med kan man jämföra Torfäus Ser. RR. D. p. 508. Och har den lärde Gram, af denna omständighet blifwit bragt til högaktning för Isländska Handlingarna, åfwen i deßa urgamla tider, änskjönt han intet annars warit någon widskjeppelig wördare af konstlad ålderdom. Grams Anm. til Meursius L. 2. p. 67. Det är nog besynnerligt, at wåre Historieskrifware intet giswit mera akt på denna Ingiald eller Ingild, och des son Ubbe, med hwilka Sigurd Ring fördt krig, då man aldrig kan twifla om tiden, då han lefwat.

(****) Wolsunga Saga, C. 33.
(*****) Torfæus Hist. Norv. T. I. p. 453.

§. 2.

Sigurdska Slækten. Eisten Beli.

Efter Sigurd Rings död, uphörde efter utseende Eisten Belis skattskyldighet, så at han blef nu Enwälds-Konung öfwer Upsala och Swerige, men Ragnar Sigurdson blef Konung i Dannemark. Ännu hade intet regeringssjukan utsläkt all ömhet och kiärlek emellan anhöriga, ty Ragnar och Eisten Beli woro förtrogne wänner. Wänskapen gick så långt, at de hwar sommar besökte hwar andra, et lefnadssätt, som den nya finare smaken aldeles bortjagat ur Konungahusen, och gjordt det endast til ringare folks lott. Eisten Beli kallas i gamla Sagan, rikur Kongür, fiolmennur och witur, eller en rik, mägtig och wis Konung (*). Han kallas ock Illgiarn eller illak, som intet fördeles paßar sig med de nämda titlar, men däraf twifwels utan blifwit honom tillagdt, emedan han blef hållen för en stor trollkarl. Det är sannolikt, at afguda-offren i Upsala intet aldeles blifwit wanskiötte, efter Ynglinga-Familiens afgång, änskiönt de nämnas intet, hwarken under Iwars, Haralds, eller Sigurds regementen. Deras besynnerliga benägenhet för härfärder, har förmodeligen haft den wärkan, at de intet stort bryde sig med deßa syslor; men Eisten Beli satte offren i full gång, och det så öfwerflödigt, at på intet ställe i Norden skal hafwa warit et sådant blotande. Men det är nästan otroligt, at han gjordt sina offer åt en ko, som hetat Sibilla. Ändteligen kan det wara lika så förnuftigt at tro på en ko, som på en kalf, hwilket Israeliterne och Egyptierne gjorde. Men man finner intet, at Nordiska smaken warit på det sättet, och när Sagan tillägger, at denna ko med sit wrålande så förwillade fienden, at de slogos sins emellan, och förgjorde sig sielf, synes berättelsen wara gjord at roa barn med. Om på Eistens liffana warit målad en ko eller oxe, och den samma wid något tilfälle blifwit framburen med et starkt härskri, som förskräckt fienden, kan saken få någon likhet af sanning. De gamle hafwa tilskapadt widunder och häxeri, ofta af mycket mindre anledningar. Men ehuru man behagar förklara gåtan, har dock wärkan af

Ei-

Eistens idrotter warit den, at ingen wågade sig at oroa des länder, utan har han i långwarigt lugn styrt sit rike. At han wara älskare af tidens witterhet, kan slutas af de många Skalder, som han hållit i sit Hof. För ålderdomens skuld förtjena de at upräknas, hwilket ock skal skje framdeles. Sigurdska Slåkten. Eisten Beli.

(*) Ragnar Lodbroks S. C. 8. s. 18.

§. 3.

Medan Eisten på detta sätt gjorde Swenska Konungaspiran wårdad, satte Ragnar Danska Kronan genom härfärder i högaktning. Så i Swerige som i Dannemark woro ännu många Konungar och Jarlar, dels enrådige, dels skatskyldige, hwilkas heder och anseende war större eller mindre, alt som de med dråpeliga gärningar gjordt sig mer eller mindre namnkunniga. Ibland dessa war en Heraud besynnerligen ryktbar i Öster-Gjöthland. Hans ursprung ledes, genom Wäst-Gjötha Konungarna, ända från Oden. Medan hans fader Ring ännu lefde, hade han gjordt sig berömd genom många Wikingsfärder, i följe med sin stalbroder Bose. På en sådan resa hade han plundradt och förstördt et afguda-tempel i Bjarmeland, som war helgadt åt Jomala, och där förwärfwadt mycken egendom. Uti Bråwalla slag war han ock närwarande på Harald Hildetans sida, hwar han blifwit illa sårad. Nu satt han hemma i ro, och hwilade sig från sina mordiska hjeltebedrifter. Med Konung Gudmunds dotter af Glesiswall, hade Heraud en dotter, benämnd Thora Borgarhjort, som för sina ogemena egenskaper war mycket namnkunnig. Man kan ej göra et enda steg i wåra Sagor, utan at möta gåtor och Romanska äfwentyr. Sådana förekomma äfwen här. Heraud skal wid et tilfälle funnit en ganska wacker orm, som han skjänkte sin dotter. Thora upfödde ormen, lade guld under honom, och alt som ormen wäxte, ökades ock gullet. Ändteligen blef ormen så stor, at han låg i ring om Prinsessans kammare, och tillåt ingen komma in, utan den som gaf honom mat. Heraud ledsnade wid denna wakthafwande, och utlofwar sin dotter til den, som kunde öfwerwinna odjuret. I sådana omständigheter inställer sig Ragnar,

Sigurdska Slägten. Eisten Beli. Ragnar Lodbrok.

nar, klädd i ludna kläder, som woro härdade i beck, slår ihiäl ormen, och får Prinsessan med fadrens samtycke. Om med denna orm beteknas en karl, som hetat Orm, och warit god hushållare, och tillika så högsinnad, at han ståldt sina afsikter på Prinsessan sjelf, blifwer både det ena och andra begripeligt. Nog wet jag, at nyare Historieskrifware förebära, at Ragnars giftermål med Thora, skjedt efter Herauds död, men så wäl Heraud och Boses Saga, som Ragnar Lodbroks Saga, och Saxo komma alle öfwerens, at det tildragit sig på sätt, som nu är anfördt. Ty at Heraud blifwit död i Bråwalla slag, säges på intet ställe, och at Borgar, som söll för Starkader warit denne Heraud, strider emot alt hwad hos de gamla är anteknadt.

§. 4.

Det öfriga af Konung Ragnar Lodbroks Historia, är upfyldt med en ganska stor willa, och är det tydeligt, at så wäl Saxo, som Auctoren til Ragnar Lodbroks Saga, blandat tilhopa twänne särskildta Lodbrockars Historia. Det är oförnekeligt af det föregående, at Ragnar, Sigurd Rings son, lefwat midt uti det åttonde århundrad, men den andre dödde emellan 860 och 870. Den äldsta Skrift, som om Ragnar Sigurdson kan upwisas, är den Sång, han han sjelf skal hafwa [illegible]satt wid sin död, och finnes uti des Saga inryckt, och innehåller flere och helt andra om[illegible]digheter än sjelfwa Sagan, men kommer i några mål öfwerens med Saxo, hwilken därföre kan tjena til uplysning. Dessa wersar äro således wår tryggaste ledare. Sedan Ragnar haft bröllop med Thora, nämnes först i Ragnars liksång des krigsfärd, i eller wid Eirarsund, eller Öresund. Anledningen til detta krig anförer Saxo (*), då han berättar, at Skåningarne och Jutländarne upreste sig emot Ragnar, och at de efter et skarpt motstånd ändteligen blifwit slagne på Ullery, det han kallar på latin, campus laneus. Detta Ullery är beläget intet långt från Landskrona, och således när wid Öresund (**). Och war det intet den första gång Ragnar warit nödsakad, at draga wärjan emot Skåningarna, emedan han några gångor tilförene genom ordenteliga fältslag twungit dem til undergifwenhet, ibland

hwil-

hwilka det ena städt wid Hwitaby. Jutländarne blefwo ej heller förglömde, utan dem kufwade han wid Limafjord. Efter denna färd höll Ragnar wapenskifte wid Dynamynde i Lifland med några Jarlar, hwilka ock blefwo öfwerwundne. Helsingarne besöktes därnäst. Kan hända här förstås de, som bodde i Helsingborg och däromkring, åtminstone nämnes Ifu i denna färd, hwilket har mycken likhet med Ifö i Skåne. Därnäst kommer ordningen til Jarlen Heraud, om hwilken säges, at ingen hurtigare man någonsin lagt ut från Lundawall. Dock blef Heraud ibland de slagna. Det är troligt, at Saxo af denna gjordt sin Harald, hwilken han kallar Skåningarnas Konung. Därpå omtalas träfningen wid Skarfwa-skjär; här stupade Konung Rafn. Skarfwen är en bekant fjärd i Mälaren, men därföre wet jag intet, om denna händelse sig där tildragit. Det kan wara skjedt under någon af Ragnars resor, at besöka Eisten Beli. Sedan tumlade Ragnar om med sina fiender wid Indyris-öarna, men om deras belägenhet kan jag intet framföra någon gisning en gång. Konung Eistens fall på Ulleråker omröres därnäst. Här lär ej kunna förstås Konung Eisten Beli från Upsala, ty efter Sagan, som omständeligen beskrifwer denna Herrens öde, war Ragnar wid des nederlag intet närwarande. Och som i nästa vers Konung Ragnars bedrifter wid Burgundarholm eller Bomeholm uphöjes, torde härmed förstås fältslaget på Ullery, som af Saxo tilförne är anfördt. Hit intil äro Ragnars swäfwande wapen kring Gjöthiska kusterna omrörda. Sedermera uprepas des aflägnare förrätningar; slaget nemligen i Fläminginland eller Flandern, hwar Kung Freyer blef fälder, Walthiofers fall wid Englanäs, Ragnars blodiga förrätningar wid Bardafjorden, wid Wadninga-wak och i Northumberland. Här glömmes ej eller Nordiska landstigningen på Suderöarna, hwar Herthiofer segrade öfwer Ragnars folk. Sedan beskrifwes Ragnars landstigning på Irland, hwar Konung Marstin blef slagen wid Wedrafjärden, slaget wid Ilasund, hwar Konung Örn stupade, samt wapnaskiftet på Lindesöre, hwar Irländarne å nyo blefwo olyckelige, och ändteligen omröres Konungens sidsta tåg i Skåtska wiken, hwarmed denne Herren lyktade sina blostänkta bedrifter. Någor hwar kan föreställa sig, at i detta dödsqwäde innefattas

Sigurdska Slägten. Eisten Beli. Ragnar Lodbrok.

Sigurdska Slägten. tas Ragnars förnämsta gärningar; men som intet ord nämnes r des härfärder på Frankrike, kan man med skäl utelämna det a samman, såsom aldeles intet hörande til denna Ragnars Histor

Eisten Beli.

Ragnar Lodbrok. (*) Saxo Hist. D. L. 9. p. 170.

(**) Saxo H. D. L. 9. p. 169. men sielfwa Dödsqwädet finnes i R nar Lodbroks Saga.

§. 5.

Efter den afmålning, som föregående paragraph meddela rdjer man uti Ragnar Lodbrok allenast et blodtorstigt och wil sinnelag, som rasar efter rof och förödande. Hwad wärkelig h der härmed är förbunden, wet jag intet. Den andra delen des Historia, utförer des giftermålshandel, uti hwilken han wä keligen afkläder sig sit härda wäsende, och blifwer spak och förnu tig. Med Thora hade han twänne söner Erik och Agnar, o desutan et kiärt äktenskap, så at han wid hennes död war otröstel Til botemedel för sin sorg, utwäljer han sit förra lefnadssätt, o for i härnad. Under en sådan resa lägger han in wid Spanga hed i Norrige, och skickar några af sit folk i land, för at tilred mat. Deße komma til et torp, hwar de träffa en gammal gubb och gumma tillika med en flicka, som deße kallade sin dotter wi namn Kraka. Kockarne förgapade sig så i denna flickan, at d skiämde bort maten, hwilket de och anförde til sin ursäkt, när d kommo tilbakars, föregifwandes, at de aldrig sedt wackrare mä niska. Ragnar, som ännu hade sin Thora i minne, och kund intet föreställa sig, at någon borde jämföras med henne, frågad då, om hon wore så wacker, som des förra Gemål. Folket fö säkrade, at hon gaf des afledna Drottning i det målet intet efter hwarför och Ragnar skickade efter den unga flickan. Kraka wa tilreds at följa de utskickade, dock med uttryckeligt förbehåll af gri och all säkerhet. Så snart Ragnar fick se henne, blef han stra af hennes skönhet intagen, och åstundade, at hon genast skulle fö ja bort med honom, men det afslog hon. Ragnar befalte då si fäherde, eller skatgiömmare, at taga fram en af Thoras präktig kläder, och skiänka åt Kraka, men hon undbad sig den heder, oc begiärde allenast, at han wille låta henne komma tilbaka til torpe

för

Sigurdska Släkten. Eisten Beli. Ragnar Lodbrok.

försäkrandes därjämte, at, om han wid sin återkomst wore af samma sinne, skulle hon oförtöfwadt göra följe. Och som både Ragnar och Kraka woro förfarne uti denna tidsens witterhet, blandade de altjämnt Skaldqwäden uti sit samtal. Man skulle knapt föreställa sig, at Ragnar skulle brukat så mycket krus med en ringa torpare-flicka: men en besynnerlig-högaktning hade redan så intahit hans sinne, at han lät henne efter sin åstundan utan hinder komma hem, och kom åfwen sjelf efter fulländad resa, med lika tankar för den älskade Kraka, til samma ort igen. Kraka gjorde då intet widare swårighet, utan följde Konungen; men wille likwäl intet på hemliget sätt blifwa Konungens hustru: utan wid et [illegible]ldt hederligt bröllop, när Ragnar hemkommit uti sit rike, [illegible] hon uppenbarligen förklarad för des Gemål. Man finner här en finare smak, än den man borde wänta af en omänniskig Röfware-Höfding, och gör kan hända, detta upförande honom mera heder, än alla des så kallade Hjelte-bedrifter: åtminstone begrep han, at kjärlek utan högaktning, aldrig kan göra någon lyckelig sammanlefnad. Och med sådana tankar war det intet underligt, at han än en gång kunde blifwa lyckeligen gift. Med denna sin torpare-dotter hade Konung Ragnar åtskilliga barn, Jwar, som förmodeligen för sin wighet blef kallad benlös, Björn med tilnamnet Järnsida, Hwitserk, Ragwald, och Sigurd, hwilken för någon fläck han haft i ögat, wardt kallad Orm i öga.

Se Ragnar Lodbroks Saga.

§. 6.

Wänskapen warade imedlertid alt framgent emellan Swenska och Danska Hofwen, hwilken bibehölls genom förtrogna besök på bägge sidor. Och wid et sådant tilfälle, då Ragnar undfägnades af Eisten, lät Swenska Konungen sin dotter, efter den tidens skick, komma in och betjena sin förnäma gäst. Så snart Konung Ragnars folk sågo Swenska Prinseßan, tycktes dem detta wara et långt anständigare parti för sin Herre, än des förbindelse med Torpare-dotteren. De brakte ock saken så långt, at Ragnar förlofwade sig med Prinseßan, fast än hans hjertä war icke destomindre aldeles förbehållit åt des kjära Kraka. Han förböd ock därföre wid

Sigurdska Släkten. Eisten Beli. Ragnar Lodbrok.

swårt straff, at ingen måtte tala om hans nya förbindelse wid hem komsten. Denna försiktighet gagnade likwäl intet, ty Ragnars Gemål war redan fulkomligen underrättad om alt samman. Hon uptäcker då eller diktar, at hennes rätta namn war Aslaug, och at hon war Sigurd Fofnisbanes och Brynildas dotter. Ragnar, som en ömsint älskare, war glad, at han kunde tro en berättelse, som paßade sig med hans tycke, och förnedrade ej heller hans höghet, så at hans älskade Kraka, blef i en hast förwandlad uti en högsläktad Konunga-Dotter, och för sådan erkänd af almänheten. Härigenom afstadnade helt och hållit des giftermålshandel med Swenska Prinseßan, och wänskapen emellan bägge Hofwen kalnade något. Kallsinnigheten hade likwäl intet efter utseende utbrustit uti fiendskap, om intet Ragnars söner af förra giftet, Agnar och Erik, oroat Swenska kusterna med härskjöld. Konung Eisten mötte sina fiender pförskräckt, brukandes tillika den försiktighet, at han satte twå trediedelar af sit folk betäkte bak om en skog, hwarigenom deße Prinsar utan widare betänkande, angripa den delen, som gjorde front emot dem. Men de blefwo af myckenheten kringrände, så at Agnar blef slagen på platsen, och Erik fången. Eisten wiste då prof af et ädelmod, som i deßa hårda tider intet altid kunde wäntas; ty så snart han fick sin fiende i sina händer, stadnar på hans befalning alt widare slaktande. Han tilböd äfwen sin förnäma fånge all wänskap, som widare skulle bekräftas med des dotters giftermål, om Prinsen så behagade. Erik i sin häftiga ifwer afslog bägge delar, utan begärde allenast, at des följeslagare måtte fritt fara sina färde. Eisten war sig äfwen härutinnan lik, och gaf utan swårighet samtycke til hans åstundan, hwarpå Erik utwäljer sig et sådant dödsfätt, at han låter upresa spetsar i jorden, och begär, at han på dem lefwandes måtte blifwa kastad. Eisten lät ock detta skje efter Prinsen så åstundade, och Erik utstod denna smärtefulla död med en sådan styrka, at han ock i et Skaldeqwäde lät anmäla sin hälsning til sin styfmoder, och då han hängde på spetsarna, med Skaldesång böd korparna til gjäst. En hurtighet, som wärkeligen kunde hedrat denna Prinsen, om ej altsamman kommit mer af en högdragen hjällöshet, än af förnuft och eftertanka. Intet oförnuftigt kan wara hederligt.

Se Ragnar Lodbroks Saga. §. 7.

§. 7.

Sigurdska Slägten. Eisten Beli. Ragnar Lodbrok.

Idoningen om sina styfsöners död präßade tårar af Aslaugs eller Krakas ögon, och skal det wara den enda gång, hon gifwit sken til en sådan swaghet. Någon ömhet och mycken bitterhet lär förmodeligen upwäckt denna rörelse; ty hon äggiade altjämt sina söner, at hämna sina halfbröders död. Iwar, som den äldste, och lärka den förståndigaste af alla, wille helt ogärna påtaga sig en sådan härfärd. Dock ändteligen upretad af sin moders ouphörliga tilwitelser, rustade de sig til krig. Aslaug war så öm om sin wänd, at hon sjelf wille wara witne til sina söners upförande. Hon for derföre landwägen med fotfolket, men Iwar, Björn och Hwitsärk med den öfriga hären, reste sjöleds. Sedan bägge härarne stödt tilhopa, rusa deße Prinsar fram med ogemen häftighet, mörda och slå neder alt hwad lefwande war. Eisten, så snart han blifwer härom underrättad, samlar sit folk, och möter sina fiender, men blifwer ändteligen efter mycken manspillan sjelf på platsen, efter utseende, et offer för Aslaugs swartsjuka, som förmodeligen inte kunnat förlåta Eisten, at des dotter war wacker. Det enda hederliga, som om denna färden kan anföras, är det, at Iwar, sedan han förnummit, at Eisten war slagen, innehöll med all blods utgjutelse, och wille intet widare utöfwa wåld på en hufwudlös menighet. På detta sätt lyktade Eisten Beli sin regering, hwilken i anseende til det lilla, man har sig bekant, synes hafwa warit ärefull och hedrande. Hans död kunde anses för olyckelig; och kan det wara lyckeligare eller hederligare, at efter lång och smärtefull sjukdom, afsomna på sin sotesäng, än at dö med wärjan i handen, då man förswarar sit fosterland. Konung Eistens besynnerliga högaktning för witterhet, kan tilfylleſt bewisas af de många Skalder, han i sit Hof underhållet (*).

(*) Skaldatal, se Sturleson, T. II. p. 479. Det öfriga, som här är infördt om Konung Eisten Beli, fås igen i Ragnar Lodbroks Saga.

§. 8.

Under alla deße hwälfningar, hade Ragnar warit frånwarande, så at han hade ingen del, hwarken i kriget eller Konung-

Sigurdska Släkten. Ragnar Lodbrok.

Eistens fall. Han blef alltså utan widare swårighet, åfwen Konung i Swerige. Såsom en Swensk Konungs son, war hans rätt til Kronan ostridig, sedan Eisten intet lämnat efter sig manliga arfwingar. Det är troligt, at Ragnar genom denna förändring, warit nödsakad at innehålla något litet sina långwåga tåg, för at wårda sit nyligen tillträdda rike. Han lär dock efter tidens smak warit nog obekymrad om landets uphjelpande, genom hushållning; utan des gränsors utwidgande har förmodeligen warit honom mera om hjertat; emedan han underlagdt sig en stor del af Norrige, nemligen Rana-Rike, Westfolden och Wingulmarken, med hela landet söder ut (*). Hwad rätt han haft til deßa länder, wete wi nu aldeles intet, och kan wäl wara, at Ragnar wiste det icke sjelf en gång. Men sedan detta war wärkställdt, upwaknar hos honom des förra lust til aflägsna wikings-färder, och i detta upsåt skyndar han til Engeland. Detta fälttåg war intet lyckeligt, utan han strandade i Skottska wiken. Men som han tillika med folket blef bärgad, for han fram på sit wanliga sätt med krig och härskjöld. I sig sjelf war det nog orimmeligt, at med en hand full folk, angripa et helt land, då all undanflykt genom fartygens förlorande war betagen. Utgången swarade ock emot anstalterna; folket wardt nedersabladt, och han sjelf til fånga tagen. Saxo och Ragnars Saga göra här en omständelig berättelse, at Ragnar blifwit kastad på Konung Ellas befalning i en ormegård, och där af denna giftiga ohyran upäten, då han ock i detta tilståndet afsungit sin förr omtalte Swanesång. Men detta alt är utan all sannolikhet. Det är wäl intet hufwudsakeligt, at ingen Konung Ella på den tid lefwat i Engeland, men Ormegården har all smak af kjärringsaga, och at Ragnar, i sådana omständigheter, sungit et Skaldeqwäde af nio och tjugu wersar, tio rader i hwardera, och at någon warit straxt tilreds, som samma wisa lärdt och upteknadt, är en barnslig och löjlig berättelse. Anledningen til altsamman, är dock twifwelsutan, tagen från sjelfwa fången. Det är oselbart, at här nämnas både Ella och ormar, men efter noga öfwerwägande, lär härutaf hwarken blifwa någon Konung Ella, eller Ormegård. Elle eller Elli på gamla språket, betyder ålderdom. Ordet förekommer i den 24 och 27 versen. På förra stället står: Eigi hug that Ellu, atr aldurdage minu,

nu, hwilket begwämligen kan förklaras, aldrig trodde jag, at ålderdomen skulle åga, eller lykta mina gamla dagar. En wåldsam död ansågs då, som bekant är, för en Hjeltebelöning, och den hederligaste ändalykt. I den 27 versen säges: Wæntum hins, at widris Wondom i Ellu blode. Detta uttolkas: wäntar jag, at Odens staf står i Ellas blod. Med detta underliga talesätt skal döden beteknas, men då kan det likaså wäl betyda, Odens staf i mit ålderdoms blod, som i Ellas. Det kan och märkas, at når på andra ställen i Skaldeqwädet, talas om någon Konung, nämnes han så uttryckeligen, men här är intet tekn til något dylikt. När där widare omtalas i Skaldeqwädet, at Ormar sönderäto Ragnars kropp, och innehade sjelfwa hjertats kammar, kan där med förstås, antingen en odrägelig plåga, eller ock, at Ragnar wärkeligen blifwit ätfwande af matkar upfräten. Physiriasis är, desto bättre, en nog owanlig, men ingalunda någon ohörd sjukdom. Man synes därföre kunna med trygghet göra det slut, at Ragnar Lodbrok, sedan han warit til fånga tagen, ändteligen af ålder och wanskjötsel, på et ömkeligt sätt lyktat sina oroliga dagar. Deßa omständigheter bestyrkas af Engelska Historien, ty Simeon från Durham berättar, at en heden krigshär ankommit från Norden år 793, som härjadt landet, och har deras anförare med en grym död aflidet, och flottan blifwet af owäder sönderslagen (**). At man fallit på den tankan, at Ragnar uti sina sista stunder, upsat et långt Skaldeqwäde om sina bedrifter, kår förmodeligen kommit däraf, at han sjelf införes där talande. Troligare kan wara, at des efterlämnade Gemål Kraka, eller Aslaug, hedrat honom med detta åminnelse, emedan man i gamla handskrifter funnit wisan kallad Krakumal, eller Krakas sång. Ofelbart är, at wisan är gammal, och således det säkraste monument, man i Ragnars lefwerne kan följa. Utom hwad som förr är påmint, kår man härutaf, at denne stridsamme Herren bewistadt femtio fältslaktingar. Det kår likwäl wara oförnekeligt, at en stor del af deßa förrätningar, efter nu warande talesätt, intet förtjena detta namnet. Sången är för öfrigt på åtskilliga ställen nog mörk, men där han kan wäl begripas, rönes smak och wackra tankar. Sidsta versen kan tiena til bewis, han lyder så.

Sigurdska Slägten. Ragnar Lodbrok.

Sigurdska Släkten. Ragnar Lodbrok.

Fysoms hins hätta,
Heim biode mier Dysir
Sem fra Herjans hollu
Hefer Odin mier sender.
Gladur skal eg al med Asum,
I Ondweige dreckia.
Lifs eru lidnar stunder
Lägiande skal eg deya.

(*) Sturleson, T. I. p. 87.

(*) Simeon Dunelmensis, Hist. Dunelm. ecclesiæ L. 2. C. 5. Mox eodem anno, 793, Pagani ab aquilonali climate nauali exercitu Britanniam venientes - - - interficiunt non solum jumenta, verum etiam sacerdotes, Levitas &c. Dux eorum ibidem crudeli nece interiit, nec multo post vi tempestatis eorum collisæ contritæque naues perierunt. Jämför Torfäus Ser. R. R. Daniæ. Grams Anmärkningar til Meursius, p. 111.

§. 9.

Wil man hålla före, at Engelska Munken Simeon, uti des anförda berättelse, talat om Konung Ragnars död, som är wärkeligen sannolikt; måste han hafwa regerat länge nog, och kommit til hög ålder. Detta slutas ock af andra omständigheter, emedan han haft många wuxna barn af andra giftet. Hans öfriga förrättningar uti åtskilliga wästra länder, finnas wäl intet tydeligen hos utländska Häfdeteknare omrörde. Där gifwes likwäl anledning, hwaraf man kan sluta, at de bedrifter som honom uti Skaldeqwädet tillägnas, intet kunna hållas för otroliga; ty emellan 750 och 793, war Engeland och de däromkring belägne orter, alt iämnt anfäktade af ströfwande partier från Norden (*). Om någon Frever som regerat i Flandern, är wäl ingen uplysning i gamla Skrifter: ej heller säges i Skaldsången annat, än at han föll där. Men at en hednisk här härjat i Frisland, eller Holland wid år 755, är oemotsägeligt af den helige Bonifacii lefwerne, hwilken wid denna tid af Hedniskt krigsfolk blifwit ihjälslagen (**). Det blifwer dock et fåfängt arbete, at wilja bestyrka alla märkwärdigheterna af Ragnars lefwerne, med utländska witnesbörder. Utländska Historien under denna tiden, är wärkeligen likså mörk

som

som den Swenska, och desutan upkommer en stor willa i denna tids Historia, genom den frikostighet, som de gamle haft med Konungatitelén, hwilken rundeligen utöstes på alla befallande Höfdingar, som anförde någon märkelig tropp. Men större oreda har blefwit upwäckt genom den Lodbrok, som dödt i Engeland wid år 860, den nästan alle Häfdeteknare blandat ihop, med Swenska och Danska Konungen Ragnar Lodbrok. Torfäus är den förste, som med många skäl bewist, at denne Lodbrok aldrig war Konung, hwarken i Swerige eller Dannemark. De utländske Skribenter upfylla Historien med en hel skock af Danska Konungar, och anföra ibland andra, äfwen denna sednare Lodbrok. Men Bromton, som skrifwer med mera redighet, berättar wäl, at han war af Kongeligt blod, men gifwer dock tilkänna, at Godrinus då regerade i Dannemark, hwarmed förmodeligen Gorm Gamle bör förstås (***). Och på detta sätt förswinner aldeles den oreda, som genom de twå Lodbrokar förordsakas. Trenne Rörik Slaungwanbauge hafwa warit i Dannemark. Twänne Herrar af namnet, Geirstada Alf har warit uti Ynglinga Ätten (****). Flere Starkader talas om, så wäl i Danska, som Swenska Historien: hwarföre kunna då intet twänne Lodbrokar wara namnkunnige uti Norden (*****). Man kan ock af sjelfwa dödssättet finna, at här är frågan om twänne olika personer. Den ene afled genom en ganska plågsam död, den andre wardt, emot Engelska Konungens befalning, af en Jägare ihjälslagen, uti hwilket mål Engelska Historien är både redig och tydelig.

Sigurdska Släkten. Ragnar Lodbrok.

(*) Se Pontoppidan Gesta Danor: T. II. p. 41.

(**) Willibaldus in vita Bonifacii. C. 10, uti Basnage Thesaur. Mon. Ecclesiasti. T. II. p. 246.

(***) Bromton, Chronicon hos Troysden p. 803, 804. Erat in regno Danorum vir quidam, de regia stirpe genitus; nomine Lothebrocus &c.

(****) Den förste Geirstada Alf war Olof Gudrandson; se Sturleson T. I. p. 61. Den andre war Harald Harfagers son. Sturleson T. I. p. 96.

(*****) Jfr. Torfäus Ser. RR. D. Gram in Meursium p. 113.

§. 10.

§. 10.

Sigurdska Slägten. Björn Järnsida.

Konung Ragnar Lodbrok hade många barn. Utom Erik o Agnar, hwilka dödde i Swerige, i kriget mot Konung Eisten hade han ock en dotter af första giftet, benämnd Olufa, som bl gift med en Engelsk Herre, wid namn Steinar, och war hon e Stammoder til Norrska Konungarna, Olof Trygwason, o Olof den Helige (*). Ragnars gifterwål med Aslaug, gaf honor ock många arfwingar, och ibland dessa deltes hans widsträkta lån der efter hans död. Björn Järnsida fick Swerige eller Upsala rike, tillika med bägge Gjöthaländerna, och des tilhörigheter. Si gurd Orm i öga fick Eygotaland, och alla Darne i Dannemark samt Skåne och Halland, och Hwitserk bekom Reidgiötaland med Windland eller Wenden (**). Det lär wara ofördnekeligt at Jutland hörde til Öfwer-Konungarna i Dannemark, så at hä lär Reidgiötaland wara et annat land. Och kallas Sigurds lot Danwälde i Herwarar-Sagan, men Hwitserks Del kallas Österrike, eller östra stranden af Östersiön. Konung Ragnars seger wid Dynamynde bestyrker denna Herrens öfwerwälde på den sidan, och gifwer styrka åt den här omrörda landdelningen. Besynnerlig gitt är, at Iwar, fast äldst af alla bröderna, finnes ukwål alde les lottlös i denna delning. Herwarar-Sagan tillägger honom En geland, men det ägde Ragnar intet, och kan endast til någon del lämpas på den senare Lodbroks son. Det är möjeligt, at han i sit sinne trodt sig wara öfwer alla Konungariken, ty på inbilnin gar har aldrig warit brist i Norden. At Lodbroksnamnet blifwit Konung Ragnar tillagt, af den klädnad han hade på, då han fäk tade mot Konung Herauds Orm, är almänt bekant.

(*) Torfäus Ser. RR. Dan. p. 359.

(**) Oluf Trygwasons Saga hos Torfäus, Ser. RR. D. p. 395. Jfr. Herwarar Sagan C. 20.

§. 11.

Hwad bedrifter, som Björn Järnsida gjordt, sedan han satt sig på Upsala Konungasäte, och hurudant rikets tilstånd under des regering warit, är aldeles ingen underrättelse. Det härjande, som ho

honom tilskrifwes på Franska och Italienska kusterna, hörer utan wiswel til den senare Lodbroks son. Ty man wet, at denne Björn blef utskickad, medan des fader ännu lefde, tillika med sin Fosterfader eller Gouverneur Hasting. Och kom Björn aldrig tilbakars, utan dödde i Frisland (*), och des fosterfader blef Christen, och förlånd med Chartres i Frankrike. Sigurdska Slägten. Björn Järnsida.

(*) Wilhelmus Gemmeticensis Hist. Normannor. L. I. C. 11. Nam Bier toties excidii signifer, exercituumque Rex, dum nativum solum repeteret, naufragium passus, vix apud Anglos portum obtinuit, indeque Frisiam repetens, ibidem obiit mortem. Jämför femte Capitlet i samma Bok.

§. 12.

Efter Björn Järnsida, blef des son Erik Konung i Swerige. Den andre sonen Refil, ansåg wärjan för sin arfwedel, och blef Här- och Sjökonung. Men som des äldre broder lefde intet länge, kom Refil äfwen til styrelsen af Swea Rike, uti hwilken höghet han bibehöll sig med alt anseende; emedan Herwarar Sagan kallar honom Mikil Hermadur och Alrikr Kongur. Om Refil warit ägare af Northumberland, som några nyare påstå, måste man medgifwa, at detta bör kallas en fulkomlig anecdote, och förborgad hemlighet. Hos de gamla finnes intet spår härtil. Uti sådana mål är det swårt för en ny Historieskrifware, at öfwergå de gamla. Man följer därföre hellre en från fordna werlden öfwerlämnad berättelse, ehuru mager och fattig den är, än med löse gissningar ökar widden, och minskar trowärdigheten af Historien. Erik. Refil.

§. 13.

Efter Refils död, förekommer en slags willereda i wår Konungalängd. Så wäl Herwarar Sagan, som Langfedgatal gifwa wid handen, at Erik Refilson blef Konung efter sin fader. Herwarar Sagan talar ock om en Björn, hwars söner kommo til regeringen. Men som denna omständighet intet instämmer med Langfedgatal, lär förmodeligen något förseende inkommit i Herwarar Sagan. Det lönar intet mödan, at med gissningar utreda detta mörker. Historien förlorar härigenom ingen ting, emedan Erik Refilson.

Sigurdska Släkten. Erik Refilson.

efterwerlden är aldeles okunnig om, både Erik Refilsons och denna förmenta Björns gjärningar. Den, som icke destomindre åstundar underrätta sig om de bedrifter, som deßa Herrar aldrig gjordt, finner rik tilgång hos de nyare.

§. 14.

Emund och Björn på Håga.

Efter Erik Refilson kom riket i brödraskifte, så at des bägge söner Emund och Björn på Håga, woro Samkonungar. Emund är allenast kjänd til namnet. Om Björn wet man likwäl något. Han war älskare af witterhet och Skalder. Ett tydeligt bewis har man därpå uti Skalden Erpur-lutande, hwilken för et dråp war förklarad fridlös, eller wig i weum. Skalden Sammansatte då en wisa, eller qwäde öfwer Konung Sor på Håga, fick nåd och undslapp således det åsömda dödsstraffet. Om denna Sor wet man intet mer, än at han bodt på Hågg, hwar äfwen Björn hade sit säte. Byen är belägen i Upland; en stor Åttebacke, som nu är qwar, är det enda minnesmärke af des förra anseende. Det är nästan otwifwelaktigt, at Ansgarius predikadt första gången i Björkö, under denna Björns regering, ty det strider aldeles emot wår Historias sammanhang, at Ansgarii ankomst skedt i Konung Eisten Belis tid. Men Christna lärans fortplantande i Swerige, skal widare uti et särskildt Capitel utföras.

§. 15.

Erik Emundsson.

Om Konung Björn på Håga haft några barn, wet man intet. Men Konung Emunds son, Erik, är desto namnkunnigare, ty man har sig bekant, at han i sina yngre år farit alla somrar i härnad. Under deßa härfärder utwidgades Swenska magten ansenligt. Han for til Ymißa-land, säger Sturleson, eller Torgny Lagman (*). Detta talesätt kan förklaras genom åtskilliga landskap: men det kan ock wara Ymis-land, eller negden af Umeå. De äldste Upsala Konungar, regerade allenast öfwer Mannahem, från Dalälfwen förmodeligen neder til Skånska gränsen. Det som låg norr om samma Älf, hade sina egna Småkonungar af gamla Jota Stammen. Deßa Småherrar äro ej särdeles namkunnige.

De

De härskade öfwer några berg och skogar, utan at erkjänna annat öfwerwälde, och trodde sig således fullkomligen berättigade til detta höga ärenamn. Med mindre inbilningar och mindre högfärd, kunde man warit nögd med mindre ktel. Men de Swenske satte sig så småningom neder wid sjökanten, då de äldre inwånarne afstängde från hafwet, antingen undergäfwo sig Swearnas öfwerwälde, eller ock flyttade sina boställen til andra orter. Det inra Wäster-Norrland, har ock wärkeligen en lång tid legat öde, och hafwer det til en stor del fådt sina inbyggare från Norrige, då Eisten Illråda Upländningarnas Konung, kufwade Trondhemsboarna, och satte där Saur sin hund til Öfwerherre. Ty Kietil Jwre, son af Amund Jarl ur Sparabo i Norrige, for wid ett tilfälle med mycket folk öfter om Kjöln, och satte sig neder i de då obebygda marker, hwilka sedermera blefwo kallade Jämteland (**). Kietil Jämtes soneson Thor Helsing, for än längre öfter ut, och satte sin boning i Helsingeland. Detta nykomna folket blandade sig så småningen tilhopa med Swearna, som bodde wid stranden, och erkände Swenska Öfwerwäldet. Men Jämtländningarne woro en lång tid, et aldeles fritt folk, som hwarken erkände Swenska eller Norska Öfwerwäldet. Man kan intet med säkerhet utsätta, när Kietil Jämte, eller des soneson Thor Helsing upröjde deßa Norra ödeländer, emedan man kan intet med wißhet utstaka tiden, när Eisten Illråda lefde. Efter Fundin Noregur war han soneson af Raum Konung Nores son, då han på den räkning måste lefwat i Yngue Freis tid. Men det är troligt, at många leder äro i deßa släktlinior utelämnade. Dock fast man ej kan med fullkomlig sannolikhet utmärka tiden, när Norr-Länderna blefwo bebodde af Norrmännerna, är det likwäl ganska troligt, at Erik Emundson, som utwidgadt Swenska magten på alla kanter, äfwen stadgat Swenska Öfwerwäldet öfwer Norrländska sjökusten, fast än Jämtländningar ännu hade den förmån, eller olycka, at lefwa uti sin naturliga sjelfrådighet. Sigurdska Släkten. Erik Emundson.

(*) Sturleson, T. I. p. 485.
(**) Sturleson, Håkan Adalsteins Saga. p. 139.

§. 16.

Widare wände Erik Emundson sina wapn mot Finland, Kyrialand eller Karelen, Estland och Curland (*). Alt blef under-

Sigurdska Slächten: Erik Emundson.

lagt, och Swenska Herrawäldet sträkte sig således i hans tid ända rundt om Östersjön. Wi finne denna berättelse hos Sturleson, med hwilken Rimbertus äfwen kommer öfwerens, som intygar, at Cori eller Curländarne woro denna tiden Swenska Kronan skattskyldige (**). Erik war likwäl intet nögd med denna tilökning. En af Sweriges urgamla tilhörigheter war Wermeland, hwilket warit en tid afsöndradt från Swenska Rikskroppen, och erkändt Norrska Konungarna för Öfwerhet. Ynglinga Slächtens uteständande från Upsala Konungathron, gaf anledning til denna söndring; ty när Olof Trätelja blef iwungen, at öfwergifwa sit Arfrike, förfogade han sig til Wermeland, upröjde Skogsmarker, och gjorde sig där et litet rike. Denna Herrens öde är tilförne omtalt, så wäl som des sons Haldan Hwitbens bedrifter, hwilken intog Solö och Raumarike i Norrige, och förknippade dem med Wermeland, efter des äldre broders Ingialds död. Sedan inkräktade Haldan en stor del af Hedemärken, Thoten Hadaland och Westfolden. Haldan Hwitbens son war Eisten, och soneson Haldan milde. Bägge gjorde sig namnkunniga genom denna tidens Idrotter, krig nemligen, eller röfweri, och Wikingsfärder. Gudrander Haldansson, fick halfwa delen af Wingulmarken med sin gemål Alfhild, Konung Alfarins dotter af Alfhem. Detta landet sträkte sig då alt ifrån Gjötha Älf, til Raumälfwen (***). Hans lust til jagt gaf honom titel af Weidikung, och hans höga sinne, skaffade honom tilnamn af Mikillari. Hans son Olof bodde på Geirstad, och kallades Geirstada Alwer. Wingulmarken, Hedemarken, Thoten och Hadaland, förlorades under denna Konung, och Wermeland kom til sina forna ägare igen, nemligen Konungarna i Swerige. Men Olofs broder Haldan swarte återwan Wingulmarken, Raumarike, Hadaland, Hedemarken, Thoten och Sogn. Ändteligen drunknade Haldan då han for öfwer en is, sedan han med tapperhet, lag och rätwisa fredat sit land. Han war så älskad af sina undersåtare, at alle wille hafwa hans krop begrafwen i sit land. Efter en så barnslig som hedrande twist, kom man omsider öfwerens, at kroppen skulle huggas i fyra delar, då en del lades i hög i Ringarike, en annan i Raumarike, den tredje i Westfolden, och den fjärde i Hedemarken, och buro alle högarne namn af Haldans högar.

Hal-

Haldan Swartes son war Harald Harfager, hwilken fast något yngre, lefde och regerade på samma tid, som Konung Emundson i Swerige. Sigurdska Släkten. Erik Emundsson.

(*) Sturleson, T. I. p. 485.
(**) Rimbertus, vita Angarii.
(***) Sturleson, T. I. p. 59.

§. 17.

På detta sätt hade Ynglinga Släkten alt mer och mer rotat sig i Norrige. Erik hade hopfogat Wermeland med Swerige, som förr är nämndt. Han gjorde sedermera anspråk på åtskilliga extra landskap i Norrige, såsom Wingulmarken, Raumarike, Westfolden, och hela landet söder ut, som Ragnar Lodbrok innehaft (*). Men detta förslag war intet så lätt at utföra. Norrige hade undergådt en stor förändring, sedan Ragnar regerat, då det war i många små Stater fördelt, som intet hängde tilhopa på något sätt. Harald Harfager hade däremot börjat at bringa hela Norrige uti en kropp. Et Fruentimmer gaf anledning til detta företagande. Strax efter sin faders död, friade Konung Harald Harfager til Gyda, Konung Eriks doter af Hördaland. Prinsessan förklarade sig därpå, at hon fann intet mödan wärdt, at förlora sin frihet för en Fylkis Kung, som hade intet mer än några härader at råda öfwer, men at hon då wille blifwa Haralds Gemål, när han regerade öfwer hela Norrige, på samma sätt, som Gorm regerade i Dannemark, och Erik i Swerige (**), då han kunde förtjena namn af Thiodkung. Efter et sådant swar, gör Harald et heligt löfte, at han skulle underlägga sig hela Norrige, eller ock dö i sit företagande. Löftet bekräftades med ed, och eden förtjenar at nämnas, ty han swor intet hwarken wid Thor eller Oden, utan wid den GUD, som hade skapat himmel, och hela werlden. På denna räkning blefwo alle Norrmän fiender, som intet woro Haralds undersåtare, och den ena Småkungen efter den andre, blef antingen underkufwad eller ödelagd. När Harald på detta sätt gjordt sin Eriksgata, och hunnit neder til Wiken, eller Bohuslän; får han weta, at Konung

Sigurdska Slägten. Erik Emundson.

Erik Emundson, icke allenast war mästare öfwer Wermeland, utan ock ärnade utföra sina förslag på de nämnda Norriges urgamla tilhörigheter. Konung Harald skyndar därföre öfwer landet, och försäkrar sig om almogens tilgifwenhet, och reser sedan öfwer Eda skog in i Wermeland. Konung Erik war af et tilfälle äfwen då i samma negd, och bodde där i Wermeland på den tid en rik bonde, benämnd Åke. Denne bonde får et underligt infall, och biuder bägge Konungarna til gjäst til en och samma dag, och som hans rum woro försmå, at emottaga bägge Herrarna med deras Hofstat, låter han i hast upbygga et nytt hus, fast något mindre. Bägge husen woro mycket wäl inredde, och alt på bästa sätt tillagadt, med den skilnad likwäl, at alt war gammalt i det gamla huset, men alt nyt i det nya. Wid Konungarnas ankomst, blef Konung Erik införd i det gamla huset, men Konung Harald i det nyare. Konungarne blefwo på bästa sätt undfägnade: dock talde de intet med hwarandra. Konung Erik blef likwäl underrättad om den skilnad, som war i tilredningen i de gamla och nya rummen, och war misslynt därföfwer. När det blef dager, och gästbudet war förbi, går Åke först in til Konung Harald, öfwerlämnar sin son i Konungens tjenst, och gifwer honom ansenliga skjänker. Sedan går Åke in til Konung Erik, som war redan klädd och resefärdig, skjänker honom äfwen åtskilliga dyrbara saker, följer ock Konung Erik et stycke på wägen. Då frågar Konungen Åke, hwarföre han på olika sätt, fägnadt honom och Harald, då Åke likwäl wiste, at han war Konung Eriks man eller undersåte. Åke urskuldar sig där med, at han åt den unga Herren gifwit nya kjäril, men at han åt Konungen, som nu redan war gammal, hade låtit inbära gamla, i den förhoppning, at det så mycket mindre kunde illa uptagas, som wälfägnaden förmodeligen på intet sätt hade felat. Men efter utseende hade Åke intet fulkomligen utsofwit ruset, det hade stödt honom, at Konungen hade sagt, det Åke war hans man. Han swarar därföre nog obetänksamt, det Konung Erik war snarare Åkes man. Öfwer denna otidighet, blifwer Konungen så förtörnad, at han i ifwern utdrager sit swärd, och hugger Åke neder på stället. När Konung Harald wart här om underrättad, hastar han efter, at hämna Åkes död; men Konung Erik war redan för långt undankommen,

men, ej heller wäggde någondera, at med alfwar angripa den andra, emedan ingen war försäkrad om Almogen. Konung Erik for således tilbaka til Wäster-Gjötaland; men Konung Harald, sedan han lagt Wärmeland under sig, wände om til Raumarike. Sigurdska Släkten. Erik Emundsson.

(*) Sturleson, T. I. p. 27.

(**) Sturleson, T. I. p. 75. Det öfriga som här förekommer, är likaledes tagit af Sturleson, uti Harald Harfagers Saga.

§. 18.

På detta sätt blef krig emellan bägge riken undwikeligt. Konung Erik hade förordnat Rane Gautske til Jarl öfwer hela landet, emellan Gjötha Älf och Swinesund, och kallar Sturleson Rane en rik Jarl, men rätt många omständigheter wet man intet af denna oenighetens utförande. Det har man sig bekant, at Rane lät slå pålar i Gjöta Älf wid isloswningen, på det Harald intet skulle kunna lägga in til landet med sina fartyg. Inga andra steg togos til at utestänga honom, hwaraf man nogsamt kan sluta, at hela det öfriga landet war med skogar och kjärr igenomskurit, at fienden på ingen annan sida kunde tränga igenom. Men denna försiktighet tjente til ingen ting, ty Harald bandt sina fartyg wid pålarna, och härjade på bägge sider om strömmen, hwart han kom fram. I sådana omständigheter ankomma Westgjöthar:e til häst i stort antal, och anfalla Konung Harald: men detta lyckades ej heller, utan Harald hade förmonen. Lyckan war dock ombytelig, til des Rane omsider föll i en drabning. Men då underlade sig Harald hela landet, som war belägit Norr om Gjötha Älf, och Wäster om Wenern. Atminstone berättar Sturleson så efter Skalden Hornklofwe. At likwäl intet Konungen i Norrige haft en oklandrad besitning af landet, är klart däraf, at kriget emellan Swerige och Norrige, warade så länge Konung Erik lefde. Det är troligt, at Wermeland snart blifwit återtaget, emedan landet blef bibehållet wid Swenska Kronan alt utföre, och ingen Konung i Norrige sedermera gjordt talan därpå. Erik Emundson är för öfrigt, den förste Konung i Swerige, om hwilken man med wißhet kan utmärka, när han dödt, ty det skiedde, när Harald Harfager warit Enwälds Konung i Norrige i tio år (*),

hwil-

Sigurdska Släkten. Erik Emundson.

hwilket swarar emot år 883. Så mycket man wet om denna Konungens regering, har den efter tidsens smak, warit ärerik. Rikets gränsor utwidgades under honom på alla kanter. Åke Gondes död synes wara det enda, som befläckar hans minne, och skulle man tro, at en däraktig öfwerilning, bordt snarare med löje och förakt bemötas. Ju mera en regerande är i stånd at hämnas, desto mindre bör han låta den ställas i wärket.

(*) Sturleson, T. I. p. 105. m. m.

§. 19.

Björn. Erik Segersäll. Och Olof.

Björn war Erik Emundsons son och efterträdare. Under hans mångåriga regering, emedan han styrde landet i femtio år, bibehölls riket uti sit förwärfwade anseende (*), hwilket ock är det enda man wet om denna tidens omständigheter. Han dödde år 933, och hade sin son til arfstagare i regeringen, Erik med tilnamnet Segersäll. Eriks broder Olof war des Medregent, men han lär ej lefwat särdeles länge, emedan han är intet kjänd, utan genom sin son Styrbjörn Starke. Däremot äro Konung Eriks bedrifter ganska namnkunniga. Lilla Rimkrönikan har innefattat denna Konungens Historia i följande rim.

Jag kallas förty Segersäll,
Ty örlig lyckades mig altid wäl,
Estland, Lifland, Curland och Finland,
Dem want jag alt med segers hand,
Och rådde derofwer i mina daga
Til ålder mände mit lif afslaga.

Dessa osmakeliga versar, hafwa likwäl den förmån, at de innehålla wärkeliga sanningar, men omröra likwäl intet mer, än en del af Konung Eriks segrar. Ty af Ericus Upsaliensis, och andra wet man tilläfwen, at han fördt et lyckeligt krig med Dannemark. Men detta är ock alt, hwad wåre inhemske Skribenter wid handen gifwa; omständigheterne af fälttågen och annat dylikt, gås aldeles förbi. Denna brist ärsättes likwäl af utländningar. Hwarföre man ock efter den anledning, som dessa lämna, wil utföra så ordenteliget som görligt är, denna Herrens bedrifter. Efter sin bro-

der

der Olofs död, föreſtod han enſam regeringen. Hans broderſon Styrbjörn war med detta förmynderſkap intet förnögd, utan, faſt han ej war mer än tolf år gammal, påſtod han likwäl, at den del af riket, ſom hans fader innehaft, borde honom öfwerlämnas. Det är troligt, at Styrbjörns Moderbroder Ulf Jarl haft mäſta delen i detta äreſiuka påſtående; ty ehuru tiltagſen och orolig Styrbjörn beſkrifwes, är det dock föga ſannolikt, at et tolf års barn, ſom upföddes i ſin faderbroders Hof, ſkulle annars wågat et ſådant ſteg. Kan hända Konung Erik hade ingen ſmak för Medregent, kan ock hända, at han anſåg Styrbjörns yra ungdom ſåſom et rätmätigt ſkäl, til at uteſluta honom från gemenſam regering: utſlaget blef, at Styrbjörn och Ulf misräknade ſig. Dock, at deſſe oroliga ſinnen, måtte blifwa ſyſleſatte med andra göromål, lemnades åt Styrbjörn ſextio fartyg, at därmed förſöka ſin lycka på utrikes orter. Han angriper då de åt öſter belägna länder, de twifwelsuten, ſom af Erik Emundſon warit underkufwade, hwilka ſåledes bleſwo twungne å nyo, at wörda Sweriges öfwerwälde, ſedan de förmodeligen wägradt, at betala den ſkatt, ſom då blef pålagd (**).

Sigurdſka Slägten. Erik Segerſäll.

(*) Sturleſon, T. I. p. 485.

(**) Torfäus, H. N. P. II, p. 292.

§. 20.

Twå eller tre års tid blef anwändt til deſſa eröfringar, och Styrbjörn förſtärkte ſig med nytt och friſkt manſkap, af de underliggande länder, och ſatte ſig ſåledes i ſtånd, at företaga nya inkräktningar. En namnkunnig Stad och röfwarenäſte, war något förut upbygt i Pomern af Danſkt folk. Staden kallades Jomsborg, war belägen i landet Jame (*), och innehades af en hop raſka och öfwerdådiga krigare, ſom äro kjände under namn af Jomswikingar. De utgiorde en ſlags Republik, och woro Läntagare af Pommerſka Herrarna, och tillika deras Landwärnarmän. De hade ſina enſkylta och beſynnerliga lagar, ſom ſyftade förnämligaſt på enighet och tapperhets bibehållande. Några af deſſa ſtadgar förtiena at anföras. Ingen fick antagas i detta ſamhälle, ſom war under aderton år, och ſom hade wägrat at ſlås med nå-

Sigurdska Släkten. Erik Segersäll.

gon, som warit lika bewäpnad. Så snart någon blef antagen i samfundet, ansågs han som en äkta broder af alla i sällskapet, hwarmed han tillika war skyldig, at hämna sin stalbroders död. Ingen kunde utslutas från bröderskapet, utan Föreståndarens dom. Intet qwinfolk fick wara i Staden, intet nytt berättas utan Föreståndarens gifna tilstånd, inga beklagelser eller tekn af fruktan woro tillåtelige, äfwen i de swåraste omständigheter; och ingen träta borde wara ibland Ordensbröderna, utan alle borde ånöjas med föreståndarens utslag (**). Genom deßa och flere dylika lagar, och en ogemen tapperhet hade deßa Wikingar, eller Ströfriddare satt sig i en besynnerlig högaktning, och Styrbjörn lär hafwa trodt sig här finna wärdiga motståndare. Jomswikingarnas Höfwitsman war en namnkunnig Höfding från Fyen i Dannemark, wid namn Palnatoke. Denne Herren war Swensk til sit möderne, ty hans moder war Ingeborg Ottar Jarls dotter af Gjöthaland (***). När man öfwerwägar Palnatokes konster emot Konung Harald Gormson i Dannemark, är det ingalunda otroligt, at Styrbjörn af honom blifwit upäggad til några af sina följande uptåg, men som de gamle härom intet nämndt, lämnas denna misstanka til läsarens egit efterfinnande. Det är oförnekeligt, at Styrbjörn intog Jomsborg, förmodeligen under Palnatokes frånwaro, hwarefter han anföll Konung Harald sjelf, tog honom til fånga, och twang honom gifwa sig des dotter Tyra til Gemål (****), samt öfwerlämna hundrade fartyg til Styrbjörns tjenst. Deße förrätningar satte Styrbjörn uti et ogement anseende, hwarföre ock Oddur Munk kallar honom alramanna waskaster och agiataster (*****).

(*) Schwartz de Jomsburgo Pomeraniæ Vandalo-Slavicæ inclyto oppido. Greifsw. 1734.

(**) Jomswikinga Sagan. Torfäus H. N. P. 2. L. 7. C. 5. p. 280.

(***) Sturleson T. I. p. 243. i Swenska öfwersätningen. Torfäus H. N. P. 2. p. 248.

(****) Torfäus H. N. P. 2. p. 293. Knytlinga Sagan, C. 2.

(*****) Oddur Munk, Olof Trygwas. S. C. 28. p. 111.

§. 21.

Men Styrbjörns widlyftiga anläggningar, woro ännu intet bragte til ändskap. Äregiriga Stats anstalter få ingen ända. Sedan

dan han hade förmått Konung Harald, til de nyligen omtalta förbindelser, steg han i brudsång med sin Gemål, och hastade följande dagen med sin återresa til Jomsborg, dit han stämdt en ganska stor hop folk, från de mot öster belägna länder, hwilka han intagit. Här utrustade han således en Flotta, bestående af tusende segel, och wände ofördrmodeligen tilbaka til Dannemark. Harald Gormson war aldeles oberedd och säker, så at han såg sig nödsakad, at emottaga alla de wilkor, som Styrbjörn behagade föreskrifwa. Hwarföre ock Harald icke allenast måtte afstå twåhundrade bewäpnade fartyg åt Styrbjörn, utan ock wara honom följaktig til Swerige. Hit in til hade Styrbjörns wapen warit behagade med en stadigwarande lycka. Et ofördrägt mod, wäl mognade förslag, och hastiga rörelser, hade gjordt honom odfwerwinnelig. Rättwisan lär hafwa warit ansed, som en mindre nödig egenskap hos en segerherre, och ser det ut, som gamla och nya werlden i det mål komma nog öfwerens. Styrbjörn ställde nu sina afsikter på sit fädernesland, och lär ej warit frågan om någon del af riket, utan han hade redan gjordt sig förslag på alltsammans. Med en Flotta af et tusend twåhundrade fartyg, lägger Styrbjörn in i Mälaren. En så förfärlig magt, hade bort sätta landet, och Konung Erik i en besynnerlig förskräckelse, så at en hastig undanflykt synes wara den enda utwäg, som war möjlig. Men författningarne lära hafwa warit bättre, än man allmänt föreställer sig i dessa tider, emedan Konung Erik fann sig i stånd, at möta sin fiende på Fyriswall, strax utan för Upsala. En owäntad öfwerrumpling, uträttade på detta sätt ingen ting, och en hufwudslaktning borde ändteligen afgjöra, antingen riket skulle höra Faderbroderen, eller Brodersonen til. Styrbjörn hade fattat det upsåt, at antingen dö eller winna, hwarföre han ock, at förmå sit folk til et förtwifladt fäktande, lät på stranden upbränna alla sina fartyg. Man har dock ordsak at twifla, om denna försiktighet warit särdeles gagnande. Ty fast han sjelf hade tagit et sådant beslut, war det mycket owist, om alt folket war aldeles af samma tanka. Åtminstone war Konung Harald från Dannemark helt annorlunda sinnad. Ty så snart Styrbjörn lätit bränna up sina skjepp, låter Harald lägga sina ut på Mälaren, och ställer sin kosa utan uppehåll mot

Sigurdska Slägten. Erik Segersäll.

Sigurdsta Slägten. Erik Segersäll.

Dannemark. Styrbjörn blef intet bestört af denna betydande händelsen. Fältslaget började icke destomindre med fulkomligt alfwar, och förmånen war lika på båda-sidor, första och andra dagen. Men då blef man i bägge lägren betänkt, at wända sig til Gudarna. Styrbjörn blotade åt Thor, men Erik åt Oden. På tredje dagen föll ändteligen Styrbjörn med större delen af sit folk. Lagman Thorgny bidrog mycket til Konung Eriks seger, så wäl genom sin egen tapperhet, som genom et besynnerliget krigs påfund, hwilket framdeles skal blifwa omrördt (*). Sådant war slutet på Styrbjörns oroliga tapperhet. Efterwerlden kallar honom Styrbjörn Starke. Hans död måste nödwändigt i sådana tider wara hederlig, då tapperheten war den hufwudsakeligaste dygd, som kunde utmärka en Prins. Men efter sundare begrep, kan intet en wärja, som är färgad i sina landsmäns blod, wid sådana omständigheter, blifwa räknad för hedrande åretekn. Prinsar födas för det almännas lyksalighet, och detta är enda rätteſnöret för deras gärningar. Wäre gamle Sagetekuare hafwa prydt sina berättelser med häxeri, och annan granlåt, som intet förtjenar at uprepas; ty man är med skäl öfwertygad, at häxeri och troldom tros snarare, än den kan wärkställas. Något härutaf kan läsas hos Herr Hof-Canceleren von Dalin, och Torfäus i des Trifolio. Man anmärker til slut, at de gamle Swear kallade denna slaktning Fyris-ålta, hwilket betyder långt annat än Fuga Fyrensis, som det är öfwersat i trykta Exemplaret af Knytlinga Sagan. Ty deße dagar lämnade större prof af mord och nederlag, än flykt (**). Styrbjörns Enka Tyra, bodde sedermera någon tid i Dannemark, och blef af sin broder Swen Otto mot sin wilja förlofwad och gift med Burislef, Konungen i Wenden eller Pomern. Men Thyra, antingen man wil kalla det enwishet, eller ståndaktighet, fattade det upsåt, at snarare swälta ihjäl, än lefwa tilhopa med en Hedniſk Herre. Ändteligen efter sju dagars enwist fastande, förde hennes fosterfader Åke henne tilbaka til Dannemark, hwarifrån hon ock efter någon tid, af fruktan för sin broder, afwek til Norrige, och blef där omsider gift med Olof Trygwason, hwarom mer framdeles (***).

(*) Om slaget på Fyriswall kan läsas, Torfäus Hiſt. N. T. II. L. 7. C. 11. p. 295. H. N. P. 3. L. 2. p. 80. Oddur Munk, Ol. Tryg. S. p. 111. Knytlinga S. C. 2. Hof-Canc. v. Dalin. T. I.

(**)

(**) Knytl. Saga. C. 2.
(***) Torfæus, H. N. P. 2. p. 403.

Sigurdska Slägten. Erik Segersäll.

§. 22.

Genom Styrbjörns fall, kom Jomsborg til sina förra ägare, ty Palnatoke war Länsherre däraf til sin död. De andra länder, som Styrbjörn underlagt, lära ock återfådt sin förra frihet, undantagande Sweriges gamla skattländer, Finland, Kyrialand, Estland och Curland, hwilka enligt Rimkrönikan Erik Segersäll underhade, så länge han lefde. Torgny Lagmans witnesbörd om denna Herren är, at han warde riket hardlega (*), hwilket intet lade kunnat sägas med skäl, om han låtit deßa länder affalla från sin gamla undergifwenhet. Et nytt krig yppade sig strax därefter med Dannemark, hwilket är det första, som omtalas i trowärdiga Historier, alt sedan Ragnar Lodbroks tid, och således snart i twåhundrade år. Den underliga Statskonsten, hwilken altid underhållit oenighet emellan deßa Hofwen, war ännu intet upkommen. Sigurd Orm i Öga, Björn Järnsidas broder, Hordaknut och Gorm Gamle, hade son efter fader, regerade i Dannemark, och bibehållit en beständig wänskap med Swerige. Wärkan häraf war den, at de Nordiska riken woro förfärliga för hela Europa, hwilket Norrmännernas kringswäfwande wapen nogsamt bewisa. Harald, Gorm Gamles son, blef, som det synes, mot sin wilja af Styrbjörn twungen, at angripa Erik Segersäll, drog sig ock undan från Fyriswalls nederlag. Det är möjligt, at Erik Segersäll likwäl fattat någon mistanka om Haralds upriktighet, och således trodt, at Danske Konungen därföre allenast dragit sig undan, emedan han fann, det Erik war i stånd, at göra sin Brorson segren dyr och twistig. Åtminstone är det Saxos berättelse, at Erik alt sedan den tiden wäntat på tilfälle, at öfwerfalla Dannemark. Men som man intet har spår til någon owilja emellan Erik och Harald, utan krigslågan ej brast ut, förr än efter Konung Haralds död; är det ej otroligt, at Eriks affikter woro långt eftertänkeligare, än en blott hämnd. Efter alla Historieskrifwares witnesbörd, war Swen Otto, Tjufskiäg tilnamn kallad, onekeligen Konung Haralds son, men modren war en rin-

Sigurdska Släkten. Erik Segersäll.

ga och gemen sömmerska, wid namn Åsa; hwarföre hon och g menligen kallades Sayns Åsa, och war hon aldrig erkänd, hwa ken för Drotning eller Hustru. Wid tilfälle, då Konung Ha rald war på Fyen hos Palnatoke, skal denna Åsa wara lägra af Konungen, och då hon födt et gåße-barn, tog Palnatoke bar net til sig, och upfostrade det. När Swen war tre år gammal kommer Harald åter igen til Fyen, då modren och barnet blefw honom föreställde af Palnatoke; men Konungen ansåg detta enda som en konst af Palnatoke, och wille intet weta utaf, hwarke moder eller barn. Icke destomindre lär Harald sedermera uptagi Swen för sin son, hwarföre han utan motsäjelse blef Konun Haralds efterträdare. Men som Konung Swens börd war på detta sätt nog twetydig; är det ej otroligt, at Konung Erik Se gersäll, ansedt sig sjelf som enda manliga arftagare af Sigurdsk Släkten, och således allena berättigad, både til Swenska och Dan ska Kronan, hwilket är Herr Wildes, och Hof-Cancelern von Dalins mycket sannolika gisningar. Om så är i sanning, gjorde Konung Erik wid detta tilfälle intet mer eller annat, är det Konung Harald gjordt tilförne (**), och i så fatta omständig heter, kunde intet Palnatokes konster betaga Konungen i Swerige en rättighet, som et otwifwelaktigt slägtskap kunde tillägga honom. Ehuru det må wara, så började kriget, och Konung Eriks först inbrott skiedde i Skåne, som Saxo berättar, men sjelfwa hufwud drabningen skiedde til sjös, då Konung Swens flotta blef aldeles öfwerwunnen, och hans magt så förswagad, at han såg sig twun gen, at öfwergifwa land och rike i segerwinnarens händer (***). Om det gick så fort, at intaga hela Konungariken den tiden, är det ock säkert, at man intet gjorde sig mycken möda med Historien därom; ty detta är ock alt det man wet om denna märkeliga om ständighet, uti Konung Erik Segersälls Historia. Saken är dock med tilförlåteliga witnen så bekräftad, at ingen kan twifla därom. Swen Tiufskiägs dotter-son, Konung Swen Ulfson i Danne mark, har berättat hela saken för Adamus Bremensis, och är den utom des, utaf åtskilliga Historieskrifware bestyrkt. Wår Swenska Rimkrönika går intet förbi denna omhwälfning, men Konung Swens utdrifwande tilägnas åt Erik Wäderhatt, hwil ket ock synes intyga, at Erik Segersäll och Erik Wäderhatt är

en

en och samma person, och är ej otroligt, at någon oförmodad, och lyckelig omwäxling i wädret, under kriget gifwit anledning til namnet. Saxo, som annars nog ogjerna anförer det, som är til de Swenskas förmån, om det ej är werldskunnigt, talar dock om Dannemarks intagning af Erik Segersäll. Albericus wid år 985 (****), berättar äfwen om Swen Ottos utdrifwande. Uti et Chronicon hos Ludewig förekommer samma omständighet. Den, som skrifwit anmärkningar til Adamus Bremensis, lägger til en annan och ny omständighet, at Konung Erik uti Danska kriget, haft förbund och undsätning af Boleslaus i Polen (*). Isländske Auctorerne äro de enda, som med stillbringande förbigåt Konung Swens olycka, undantagande Langfedgatal, och denna tysthet har föranlåtit Torfäus, och sedan Gram (**), at aldeles neka både kriget och des påfölgder. De anse Bremiska Munkens witnesbörd för otilförlåteligt, och alla de andra berättelser för låntagna af honom. Sådant säges lättare, än bewises. Ty Saxo berättar omständigheterna annorlunda än Adamus Bremensis, och denne senare säger, at Swens landsflyktighet warade fjorton år, då den efter Saxos anwisning intet räkte mer än sju. Hwarken Rimkrönikan eller Ericus Upsaliensis, hafwa hämtat sin berättelse af Bremiska Munken, ty denne gör rätteligen Erik Segersäll til Olof Skjötkonungs fader, men de däremot hafwa inflickat emellan Erik och Olof en benämnd Stenkil, som man annars intet wet utaf. Albericus har utmärkt året, när denna omwäxling sig tildragit, hwilket är af Munken från Bremen förbigånget. Det witnesbörd, som förekommer uti Ludewigs Chronicon, är onekeligen af Adamus Bremensis. At Konung Olof Skjötkonung uti sit samtal med Isländaren Hjalte, intet nämnt om Konung Eriks krig med Konung Swen, anses af Torfäus och Gram likaledes för et fulkomligt bewis för deras nekande. Men om Konung Olof wid detta samtal, haft sina enskylta ordsaker, at skona sin styffader, och mäktiga styfbroder Konung Knut, kan det ingalunda räknas, hwarken honom sjelf, eller Historien til last. Isländarne, som altid äga et billigt witsord i wåra gamla Häfder, hafwa intet lämnat oß någon fulkomlig Historia om Konung Swen Tjufskjäg, utan endast stycke och tilfälles wis.

Sigurdska Släkten. Erik Segersäll.

Sur-

Sigurdska Släkten. Erik Segersäll.

Sturleson gifwer likwäl wid handen, at Konung Swen Tje skjäg war i härnad i Saxen och Frisland, innan han angre Engelland (***), och paßar det sig rätt wäl med hans sju årig landsflyktighet. Man wet ock, at Afkomännerna swärmade denn tiden kring Tyska kusterna, och är ingalunda otroligt, at deße ha Swen til anförare. Men det är intet af nöden, sammansöka så många bewis i denna sak; Konung Swen Ulfsons witnesbörd om sin egen Moderfader, bör allena wara tilräckeligt: och desuta har Dithmar, Biskopen af Merseburg, som lefwat denna tider då alt detta händt (****), uttryckeligen talat om Konung Swen Landsflyktighet, hwilken omständighet efter utseende hwarken To fäus eller Gram dragit sig til minnes.

(*) Sturleson, T. I. p 485.

(**) Utom wåra egna Nordiska Skribenter, lämnar äfwen Encomiast *Emmä* Reginæ et dylikt witnesbörd, at Konung Harald intet wil erkjänna Swen för sin son. Det lyder så. Tantam deinde illi, Sveino gratiam diuina conceſſit virtus, ut etiam puerulus intimo affectu dil geretur ab omnibus, tantum Patri proprio inviſus, nulla hoc prom rente puerili culpa, ſed ſola turbante invidia. Qui factus juvenis i amore quotidie creſcebat populi, valde magis magisque invidia aug batur Patri, adeo ut eum a Patria non jam clanculum, ſed palam ve let expellere, jurejurandoque aſſerens, eum poſt ſe regnaturum no eſſe. Ducheſne Rer. Norm. Scriptores, p. 164.

(***) Adamus Bremenſis Hiſt. Eccleſ, L. 2. C. 21. p. 21. Fabric Uplag. Saxo L. 10. p. 188.

(****) Albericus Triumfontium monachus, wid år 985, p. 26. Reg Daciæ Heraldi filius *Sveno* Chriſtianitatem rejecit, ſed multis anni expoſitus eam recepit.

(*) Vet. Scholiaſtes ad *Adamum Bremenſem*, p. 22. *Hericus* Re Sveonum, cum potentiſſimo Rege Polanorum *Bolizlao* foedus inii *Bolizlaus* filiam ſuam *Herico* dedit uxorem, cujus grätia ſocietatis Dani a Slavis et Sveonibus juxta impugnati ſunt.

(**) Torfäus in Trifolio. Gram in Meurſium.

(***) Sturleson, T. I. p. 276.

(****) Dithmarus Merſeb. L. 7. p. 94. Reineccii Uplaga. Ille enim ſupra nominatus (*Sveno*) non rector ſed deſtructor poſt mortem Patri ſui, a Normannis inſurgentibus captus, cum a populo ſibi tunc ſub dito, cum ingenti pretio ſolueretur, quia ab occulta peſſimorum ſuſſur ratione, ſe ab hoc ſervum nominari comperiret, quod ſalubriter i paucis ulciſci potuit, hoc impatiens communi damno, et ſi voluiſſet, ſib

maxi

maxime nocenti meditatur vindicare, Poteſtatem nempe ſuam hoſtibus extraneis tunc relinquens, ſecuritatem vagatione, pacem bello, regnum exſilio, Dominum coeli et terræ diabolo mutauit. Sigurdſka Slåkten. Erik Segerſälle

§. 23.

Wi wete intet mer om Konung Erik Segerſälls krigswäſende, än det ſom nu är anförd. Et större mörker möter oß, angående Rikets inwärtes Författningar, ty därom hafwe wi snart ſagt aldeles ingen kundſkap. At de mägtige Herrarne leſde näſtan wi en fulkomlig frihet, utan ſärdeles undergifwenhet, kan ſlutas af följande omſtändigheter. Norſka Fylkis Konungen, Trygwes aflidnade Gemål, Aſtrid, hade födt en ſon efter ſin Herres död, den hon kallade Olof. Aſtrid ſann ſig föranlåten, at flykta med ſin lilla ſon til Swerige, hwar hon blef wäl emottagen af en förnäm Herre, Håkan Gamle kallad. Liten tid därefter ankommer en Håkan Jarl, äfwen från Norrige til Konung Erik Segerſälls Hof, och blef där med all heder bemött. Hans ärende war, at återföra Drotning Aſtrid och hennes ſon til Norrige, hwarom han hade undfått Norſka Drotningen Gunnilds befalning. Håkan Jarl uptäcker då ſit ärende för Konung Erik, och ſom han förebar, at Drotning Gunnild ångrade Konung Trygwes dråp, och wille nu bota det med all kjärlek mot des enka och ſon, war Konung Erik nog benägen, at befrämja hans åſtundan. Konung Erik gaf icke deſtomindre tilkänna, det han fruktade, at bemödandet ſkulle wara fåfångt, emedan Håkan Gamle war mägtigare, än Konung Erik ſjelf i många mål, och hade äfwen nyligen Håkan haft förmånen wid en twiſt de haft ſig emellan (*). Icke deſtomindre lämnade Konungen åt Håkan Jarl hundrade wäl wäpnade män, med hwilka han måtte beſöka Håkan Gamle, och förmå honom, at wilfara hans åſtundan. Uti Konung Eriks Hof wiſtades då Håkan Gamles ſon, Rognwalder, ſom ſkyndade ſig hemligen til ſin fader, och berättade Håkan Jarls ankomſt. Håkan Gamle blef ingalunda förſkräkt öfwer denna tidning, utan lät ſer bewäpna i haſt trehundrade af ſina egna hemfödda män, och gjorde ſig i deras ſällſkap glad och luſtig. Imedlertid inſinner ſig äfwen Håkan Jarl, och blifwer med all wänſkap emottagen af Håkan Gamle, ſamt på det höfligaſte ombuden, at hålla til godo

Sigurdska Släkten. Erik Segersäll.

med den wälplägning, som kunde åstadkommas. Men Håk Jarl sade genast sit ärende, och begärde äfwen med mycken fogeli het, at Astrid och hennes son måtte följa med honom til N. försäkrandes, at dem all wänskap af Drotningen wederfar le. Håkan Gamle swarade därpå, at hwarken Astrid euer ha sjelf, kunde trygga sig wid Drotning Gunnilds fagra ord oc wänliga löften, emedan hennes swek och ränkor woro alt för b kanta, hwarföre han ock til slut försäkrade, at han aldrig utlän nade hwarken moder eller son emot Astrids wilja, om han ej bl aldeles med wåld twungen därtil. Med detta beskjed wände Hå kan Jarl tilbaka til Konung Erik, och berättade, huru med han resa förelupit. Så snart Julmånaden war förbi, ärnade Norrsk Jarlen å nyo aflägga sit besök hos Håkan Gamle, i samma af sigt och ärende, som förra gången. Håkan Jarl tog mycket fol med sig, och Konung Erik gaf honom utom deß twåhundrad wäl utrustade män til följe. Jarlen war nu icke aldeles så höflig som senaste gången, utan sade rent ut, at Håkan Gamle skulle an tingen han wille eller ej, lämna ut Drotning Astrid, och hennes son. Håkan Gamle swarade på samma sätt, och i samma ton, som han blef tiltalad, och då de bäst ordkastades, kommer en af denna senares trälar fram med en dynggrep i handen, ber Håkan Jarl fara sina färde, och intet wara så storlåtig, trälen bedyrade därjämte, at han annars skulle stryka til honom med dynggrepen, och således tilskynda honom en skymf, som han aldrig kunde af twätta. Trälens grofwa wälmening, och Håkan Gamles oförfä rade anstalter, öfwertygade Jarlen om wißheten af Konung Eriks spådom, hwarföre han med oförrättade ärender wände tilbaka; och Håkan Gamle blef oanfäktad och obehindrad, at utöfwa sit hederliga och wälgörande sinnelag emot förtrykta, fick ock därjäm te tilfälle at öfwertyga Drotning Astrids fader Erik, om sin oför ändrade wänskap, hwilken warit begynt i deras ungdom, då de tillika försökte sin lycka i Widkingsfärder* (**). Drotning Astrid och hennes son, förblefwo således uti all tryghet med hela sit följe, uti twå års tid uti Håkans hus. Och när Astrid ändteligen war sinnad, at fara til Gardarike eller Rysland, hwar hennes broder Sigurd war i stort anseende hos de Regerande (***), skaffar Hå kan dem fartyg med andra nödwändigheter, och fortfor uti sit ä delmodiga upförande til slutet.

(*)

(*) Oddur Munk. Olof Trygwaſ. Saga, C. 2. p. 11.
(**) Torfäus H. N. P. 2. p. 247.
(*) Oddur Munk. Olof T. Saga. C. 3. p. 18.

Sigurdſka Släkten. Erik Segerſäll.

§. 24.

Något när wid ſamma tid, ſom Norrſka Prinſen Olof Trygwaſon åtnjöt beſkydd mot alla ſina fiender uti Håkan Gamles wård, war ock en annan Norrſk Prins, Harald Gudrandsſon utur Swerige. Han war upfödd på Grönland, hwarutaf han almänt kallades Harald Gränſke. Samma omſtändigheter ſom förmådde Olof Trygwaſons moder, at ſöka ſin ſäkerhet i Swerige, brakte ock Harald til ſamma undanflykt. Hans fader Gudrand war åfwen på Drotning Gunnilds anſtiftan ſwikeligen ihjälſlagen, af hennes ſon Konung Harald Gråfell. Och när Harald Gränſke inſåg ſig ſäker i Norrige, förſögade han ſig likaledes til Swerige, i tanka, at där gifwa ſig i ſällſkap med Wikingar, hwarpå den tiden war ymnig tilgång wid Swenſka ſtranderna. Han hade den lycka eller olycka, at råka i ſällſkap med en förnäm Swenſk man, gemenligen Skoglar Toſte kallad (*). Hos Skoglar Toſte war således Harald Gränſke öfwer winteren, men ſommaren tilbrakte han i Wiking uti ſamma Toſtes ſällſkap, och här började twiſtelsutan den kiärlek, ſom Harald ſedermera betygade för Skoglar Toſtes dotter Sigri, hwilken då war i ſin mäſt lyſande ungdom, och bemötte ändteligen hans kiärlek på nog barbariſkt ſätt, hwilket framdeles widare ſkal omröras.

(*) Sturleſon T. I. p. 183.

§. 25.

Förutan deſſa namnkunniga män, Håkan och Toſte, samt Thorgny Lagman, om hwilken framdeles mera, är åfwen Ottar Jarl i Gjöthaland under Konung Erik Segerſälls regering bekant, wid tilfälle, at Håkan Jarl Sigurdſon från Norrige, ſom med härſkiöld öfwer Gjötharike. Håkan Jarl hade warit med Harald Gormſon i Dannemark uti kriget emot Keiſar Otto, och hade han, faſt mot ſin wilja, blifwit döpt, tillika med Konung Harald.

Sigurdska Slägten. Erik Segersäll.

Sedan blef han hemförloswad til Norrige, hwilket han fått i fö
låning af Konung Harald i Dannemark. Han tog då med si
Präster, hwilka skulle wara honom behjelpelige, at omwänd
Norrmännerna. Men så snart Håkan kom ut på fria sjön, sät
ter han prästerna i land, ställer sin kosa igenom öresund, oc
härjar på bägge sidor om sundet. Härifrån seglar han öster u
til Gjöthiska skären, hwar han lägger i land, och gör et stort o
fer åt Oden. Twänne korpar, som då kommo flygande, satte Hå
kan Jarl i den tankan, at Oden hade med nåd ansedt hans offer
hwarföre han ock låter upbränna sina fartyg på stranden, och tage
landwägen åt Norrige, genom Öster- och Wester-Gjötland, skjö
landes och ödeläggandes alt hwad han kom när (*). Wid dett
tilfälle blef ock et Gjöthiskt Tempel förstördt, som war helgat å
Thor, och innehållt hundrade gudar (**). Ottar Jarl war d
befalningshafwande i Gjötharike. Han samlar folk i största hast
skyndar efter Håkan, men hinner honom intet. Han låter därpå
upbjuda almänt ting, och där utropar han Håkan Jarl för fred
lös, och Warger i Weum, eller en sådan, som kränkt helgad
orter. Efter Sturleson skal likwäl Ottar hafwa träffat Håkan,
men blifwit af denna senare slagen. Denne Ottar Jarl wa
Palnatokes moderbroder, som förr är omnämd.

(*) Sturleson, T. I. p. 231.

(**) Oddur Munk, Olof Trygwas. Saga, p. 59.

§. 26.

Man har ingen underrättelse, om Håkan Jarls inbrott i Gjö
tha-rike på något sätt blifwit beifradt. Det som sig tildragit un
der Konung Erik, med en Swensk Herre, som mot Konungens
wilja blifwit hans måg, skal i sit sammanhang uprepas, när man
kommer, at nämna om Inguar Widförle. En annan märkwär
dig omständighet har ock tildragit sig under Konung Eriks rege
ringstid, utan at man wet huru mycken del denna Herren tagit
däruti. Här är frågan om gräntse-utstakningen emellan Swerige
och Dannemark. Til denna förrätning woro utnämde på Swen
ska sidan Konung Emund Slemme, Takaldi af Tiunda Land,

Botil

Botil af Fjärdhunda Land, Gasi af Westmanland, Grimaldi af Öster-Gjötland, Nännir af Småland, Thorsten af Wester-Gjöthland. På Danska sidan war Konung Swen Tjufskjäg, Tolle, Toti och Tone af Jutland, Gymkil af Seland, Dan af Skåne, Drymitur af Halland. Således upräknas Gränts-Commißarierne wid slutet af West-Gjötha-lagen. I Skåne-lagen hos Wormius (*), upräknas de Fulmäktige på detta sätt: Ragwald af Tjundaland, hwilket ock synes rättare än Takald, Botwid af Helsingeland, Bote af Fjerdhunda, Grimalder af Öster-Gjöthland, Tole, Tote och Toke af Jutland, Gumkil af Seland, Dan af Skåne, och Grimulf af Grimtuna från Halland. Wid Sålands lagen anföras Thorn af Wester-Gjöthland, Thörsten af Öster-Gjöthland, Gase af Wästmanland, Grimold af Södermanland, Tol och Thorte af Upland, Tocke och Toste af Jutland, Ubbe af Fyen, Gunold af Halland, Dan af Skåne, och Grimer af Halland. Bihanget wid Norrska Borgarthingslagen uprepar samma namn, som finnas wid Sålandslagen, dock sättes ibland de Swenskas Fulmäktige, Botwid af Helsingland, och från de Danska utslutas Tolle, så at de således blifwa sju på Swenska sidan, och fem på den Danska (**). Och är detta sista antalet, med någon skilnad bibehållit af författaren, til Påfwen Agapeti Bulla, eller bref. Alla deßa witnesbörd synas ofelbart gifwa wid handen, at gränts-skilnad blifwit fastställd emellan bägge riken af tolf bofaste män, sex nemligen af hwart rike, under bägge Konungarnas inseende. Olikheten som finnes i Commißariernas namn, gör ingen särdeles swårighet. Denna förrätningen har twifwelß utan gådt ut på tiden, och den ene har kunnat blifwa aflöst af den andra, och namnen således wid olika tider af olika personer anteknade. Om gränsstenarna komma alla berättelser öfwerens, ty förste stenen sattes i Sunderwase, den andre i Danabäck, den tredje war Kinnesten, den fjerde i Urakånäsa, den femte Hwitasten, den sjette Brimsesten emellan Blekingen och Möre. På detta sätt blef Skåne, Halland och Blekingen, aldeles afskilde ifrån Swea Rike; men som deßa länder då ofelbart lydde under Dannemark, kunde wål tågången intet blifwa annorlunda.

Sigurdska Slägten. Erik Segersäll.

(*) Wormii Ser. RR. Dan. p. 28.
(**) Örnhjelm Hist. Eccl. p. 904.

Sigurdska Släkten. Erik Segersäll.

§. 27.

Hwad hit intil anfördt är om gränsskildnaden, är inge särdeles swårighet underkastadt; men den andra meningen, som där näst förekommer uti wåra gamla Skrifter, har gjordt mera up märksamhet. Där säges nemligen, at lilla ön Danaholm låg sjelfwa rågången på det sätt, at en del hörde til Swerige, en de til Dannemark, och en del til Norrige. Här plägade de tre Nor diske Konungar möta hwarandra, och wid et sådant tilfälle, höl Konungen i Dannemark, i Upsala Konungs betsel, och Konunge i Norrige i stigbögten. Så heter det efter Westgjöthalagen. Me bihanget til Sålandslagen, har ändrat denna omständighet, oc öfwerlämnadt Danska Konungens betsel åt Norriges Konung, oc stigbögten til Upsala Konung. Wid gamla Skånelagen är oc denna Rangordning på samma sätt utförde, som wid Sålands lagen är anmärkt, fast det är aldeles utelämnadt af Runeexempla ret hos Wormius. Det är icke destomindre tiog sannolikt, a de äldste handskrifter af denna gränsskildnads berättelse warit o kunnige om en sådan Ceremoniel. Wil man likwäl tro, at en dylik sed warit wedertagen, måste jag bekänna, at Sålandska be rättelsen är nog obegripelig. Upsala Konungar woro efterträdare efter Oden, som dyrkades som Gud öfwer hela Norden. När Nordiska riken deltes emellan Ragnar Lodbroks söner, blef Swerige äldsta sonens lott. Detta alt utwisar snarare något företräde, än mindre anseende. Utomdes i sjelfwa Danska berättelsen, nämnes likwäl beständigt Swenska Konungen fram för den Danska, och de Swenske Fulmäktige likaledes. Wille man skylla Westgjötha lagens berättelse för partisk, måste samma inkast gälla emot Så ländska och Skånska underrättelserna. Men denna indwändning kan intet göras emot Norrska Borgartings Lagboken, hwilken al deles stämmer öfwerens med Wästgjötha Lagen. Påfwens Aga peti bref intygar det samma, ehuru jag intet kan sätta särdeles wärde därpå. Jag wil medgifwa, at det är gammalt, så at det kan wara updiktadt för några hundrade år tilbakars; men at A gapetus, som dödde wid år 954, skulle warit anmodad, at stad fästa rågången emellan Riken, uti hwilka Oden nämndes oftare, än Christus, är swårt at begripa. Man föregifwer wäl, at

Probe

Probsten Rabenius warit ägare af sjelfwa handskrifna Originalet, men det wore önskans wärdt, at et sådant original kunde pröfwas i en tid, då patriotiska ifwern at dikta, wändt sig från Antiqviteter til mera lönande ämnen. Erkebiskopen Erik Benzelius har haft bref wäxling med den bekanta Janning i Antwerpen, angående detta Agapeti bref, men fådt til swar, at intet spår finnes til något dylikt, ibland alla samlingar af Påfwiska Buller (*). Det lär alltså wara tryggare, at bewisa Nordiska Konungarnas höghet af andra grunder, än Danaholmska Konunga-mötet, och Konung Erik Segersälls anseende är med tilförlåteligare witnen befästadt, än det wilfwer stödja sig på en så twistig och nästan löjlig berättelse. Sigurdska Slägten. Erik Segersäll.

(*) Erik Benzelii Utkast til Swenska Historien, 3. B. 1. Cap.

§. 28.

Den nu omtalte rörlägning, emellan Swerige och Dannemark, wanhedrar på intet sätt Erik Segersälls regering, emedan det är ingen skymf at lemna åt andra, hwad de den tiden äga. Konung Emund, som haft del häruti, förtjenar ej heller titel af Slemme för den saken, om ej andra omständigheter gifwit anledning til namnet. Det är troligt, at han warit en Underkonung, eller Prins af Upsala Konungahus, som under Konung Eriks frånwaro biwistade förrätningen. Det är omöjligt, at här med kan förstås Emund Olof Skjötkonungs son, så wida Swen Otto warit med på Danska sidan. Man wet annars intet mer om denna Emund, ej heller om Konung Erik Segersäll, än hwad hittils är anfördt. Erik Segersäll dödde tio år efter slaget på Fyriswall (*), hwarutaf den widskieppeliga menigheten trodt, at Konungens död warit et wilkor, eller wärkan af det löfte, han giorde wid offret för segren emot sin broderson, Styrbjörn. Men därföre wet man ingalunda denna Herrens dödsår, fast man af des krig med Swen Tjufskjäg, kan sluta något när, at det warit wid år 990. Erik Segersäll war först gift med Skoglar Tostes doter Sigrid, hwilken för sit wett och skönhet warit ganska namnkunnig i sin tid. Af detta äktenskap föddes Prins Olof, som efterfölgde sin Herr fader i regeringen. Uti andra giftet

Sigurdsta Slägten. Erik Segersäll.

tet hade Konung Erik, Håkan Jarl Sigurdsons dotter från No rige, Auda wid namn (**), och är ej otroligt, at detta giftermå förſonat det härjande, ſom Jarlen litet tilförne förövat i Gjötl rike (***). Wil man tro den, ſom ſkrifwit anmärkningarna w Adamus Bremenſis, har Erik Segerſäll ock warit gift med K nung Boleſlai dotter i Polen; ſtället är anfördt wid 21. Men man har ingen widare kundſkap om detta ſiſta giftermål Med ſin andra Gemål hade Konung Erik en dotter, om hwilk något mera framdeles ſkal berättas, uti Inguar Widförles mär wärdigheter. Men Drotning Sigrids lefwerne förtjenar en wi lyftigare beſkrifning, emedan et märkwärdigare Fruentimmer ka wäl intet upwiſas, i hela den gamla Hiſtorien.

(*) Sturleſon, T. I. p. 183.

(**) Oddur Munk, Olof Tr. S. p. 8.

(***) Jfr. Torfäus, H. N. P. 2. p. 287.

§. 29.

Drotning Sigrids fader war Skoglar Toſte, den rikaſt och myndigaſte i Swerige, ſom intet buro Tignarnamn (*) hwilket wil ſå mycket ſäga, at han war hwarken Jarl elle Herſe. Han war ſåledes bonde efter den tidens taleſätt. Ha war en ſtor Hermader eller krigsman, och for länge i Wiking Hans dotter war af ogemen ſkönhet och wett, hade ock e owanligen högt ſinne, et fel, ſom faller ock på kjönet, i mindr lyſande omſtändigheter. Genom ſå utmärkta förmåner, blef Sig rid Konung Erik Segerſäls Drotning. Men giftermålet war e ſärdeles lyckligt, emedan ſinnelagen woro ſtridande, och fogeligh ten ſaknades: hwarföre ock ägtenſkapet blef upriſwet, och ho förfogade ſig til Gjötha-rike, hwar hon hade ſtora gods. De war efter utſeende ordſak til ſkilnaden, at hon wille blanda ſig förmycket i Regeringen, och Konung Erik wille regera ſjelf (**). Det lär wara en ogrundad tanka, det hon wetat förut, at Ko nung Erik ſkulle dö tio år efter Styrbjörns fall, och ſåledes friwilligt öfwergifwit Konungen, emedan hon wille intet ſättias i hög med ſin Herre. Om ſå wore, hade hon god ſmak nog, men ſådan kjärleks betygelſe war intet brukelig i Swerige (***).

Och

Och ehuru Nordiska kjärleken ofomostaft föranlåter hustrurna, at vilja dö med sina män, låta dock åtskilliga öfwertala sig at lefwa. Drotning Sigrids ensama lefnad, minskade dock ingen ting uti hennes anseende, och efter Konung Eriks död, blef hon af åtskilliga Konungar anmodad, at ombyta sin enkelefnad. Ibland dessa war ock Norrske Prinsen Harald Grönske, Drotning Sigrids fosterbroder, som då war Konung i Westfolden. Denne Herren war en sommar uti sjöröfweri, och anländer med sin flotta til Swerige, intet långt ifrån det ställe, hwar Swenska Enkedrotningen då wistades. Efter inhämtad kundskap härom, låter hon strax bjuda Konungen til gäst, och Harald inställer sig med talrikt följe. Konungen och hans folk blefwo på bästa sätt undfägnade, och som man äfwen hurtigt efter gammal Swensk sedwänja. Mot aftonen ledsagades Konungen til sit nattherberge, hwar äfwen alt war ganska präktigt, ty sängtjellen eller gardinerne woro öfweralt med äkta perlor besatte. Sedan Konungen gådt til sängs, kommer Drotningen in, och dricker honom til på nytt, hwilket waradt til des Konungen somnade af ruset, då Drotningen gick tilbaka til sina rum. Andra dagen började man åter at dricka ganska lustigt, och Drotningen upmuntrade sin förnäma gäst på alt sätt. Under annat skiämt, som då förehades, yttrade sig Drotningen, at hon altid kunde wärdera sin egendom i Swerige, så högt, som Konung Haralds Konungarike. Men Konung Harald blef däremot olustig och tankfull, ehuru Drotningen wiske sig ganska munter, och utom deß wid bortresan, begåfwade Konungen med anständiga och dyra skänker. Utgången wiste nogsamt, hwad denna betänksamhet betydde, och kjärleken, som Harald tilförne hast för sin Gemål, blef nu delad emellan henne och Drotning Sigrid. Bortresan, som annars plägar wara en beprösfwad cur för sådan siukdom, uträttade nu intet, utan Konung Harald förnöjde winteren i oro, och stadigwarande tystlåtenhet. Sommaren nämnades med all otålighet, och när den ändteligen kom, twifwelsman nog sent för en häftig älskare, rustar Konungen ut sin flotta, och for genaste wägen til Swerige. Så snart han kom, skickar han ofördröfwadt bud til Drotning Sigrid, med anhållan, at få tala med henne (****). Drotningen sätter sig til häst, och reser mot honom til stranden, hwar Konung Harald utan omswep upräcker

Sigurdska Slägten. Erik Segersäll.

Sigurdska Slägten. Erik Segersäll.

täcker sina tankar, och begiär, at få äga henne til sin Gemål. Drotningen swarar, at henne syntes, det han wore wäl gift förut. Harald kunde intet neka, at ju Asta war en god och wacker hustru, det fattades allena, at hon intet war af så förnäm och stor slägt, som han. En omständighet, som tilförene intet rört honom. Drotningen yttrade sig widare, at det kunde wäl wara, at Asta intet wore aldeles så förnäm som han, dock anade det henne, at det barn, som Asta wore hafwande med, skulle ofelbart wara både sin faders och moders lycka, ja hon lade ock det til, at hon nog skulle önska at wara moder åt det barnet, som nu födas skulle (*****). Denna utlåtelse, som i sig sjelf intet annorlunda kunde anses, än som en höflig påminnelse, at Harald borde wara beständig i sin tilgifwenhet, för sin Gemål, satte likwäl efterwerlden i den tankan, at Sigrid kunde förut se tilkommande ting, när de sägo, at detta barnet blef den af alla Munkar, i synnerhet högtberömde Konung Olof den Helige; hwarföre ock Sturleson kallar Sigrid den wittraste qwinna, och förspa om marga luti (*). Om skäl och förnuft kunde något uträtta hos et förtjust sinne, hade Konung Harald bordt afstå med sit fåfänga frieri, sedan Drotningen hade wändt tilbaka, och lämnadt honom på stranden med sit folk. Men detta afslag upeldade honom än mer, så at han, oaktadt sina wänners råd, fattade i sinnet, at än en gång frambära sin angelägenhet, hwarföre han ock tager mycket folk med sig, och aflägger å nyo sit besök hos Drotning Sigrid. Det är wäl möjligt, at han blifwit underrättad, at en annan Konung Wisawaldur wid namn ur Gardarike eller Ryßland, wäntades då til Drotningens hof, och at en medfriares närwaro, retadt således hans kärlek än mer. Säkert är, at Konung Harald ankom til Drotning Sigrid, och litet däreftet äfwen Konung Wisawaldur i lika och samma upsåt. På detta sätt hade Drotningen den beswärliga och bryßamma heder, at hafwa twänne wärdiga tilbedjare i huset, på en och samma tid. En gammal Auctor berättar (**), at utom Konung Harald Grönske, sex andre Konungar warit närwarande, som alle hade lika ändemål, och at Drotningen lämnadt dem hwar sin dag, at wisa prof af sit förstånd och snille. Men detta smakar något af Roman. Historien så wäl som Drotningen sjelf, war belåten med et mindre antal af

af friare på en gång. Icke destomindre blefwo bägge Konungarne mycket wäl undfägnade, och mot natten inqwarterade i et gammalt hus. Alle woro så wäl bestänkte, at både Herrar och betjenter, in til sjelfwa wakten somnade. Så snart detta wat skjedt, låter Drotningen bewäpna sit folk, och tända eld på huset. Konungarne blefwo bägge innebrände, med större delen af deras folk, och de, som kommo undan elden, på stället nedersablades. Drotningen yttrade sig därpå, at hon på detta sätt wille afwänja Småkonungar at fria til sig, och är hon af denna utlåtelse sedermera blefwit kallad Sigrid Storråda. Krake, som Konung Harald hade lämnadt befalning öfwer sin flotta, under sit besök hos Drotning Sigrid, wände tilbaka i största hast til Norrige, så snart han blifwit underrättad, om sin Herres död, och berättade för Haralds efterlämnade Gemål hela handelen, som förelupit i Swerige, och blefwo Asta, och hennes fader mera misslynte öfwer Konung Harald, än Drotning Sigrid. Så omenniskelig, som denna gjärning wor i sig sjelf, så ringa lär han warit aktad denna tiden, ty man finner af wåra Hedniska förfäders grundsatser, at förlusten ansågs för ganska liten, då man intet förlorade mer än lifwet. Ofelbart är, at Drotning Sigrid led härigenom ingen ting til sin heder, emedan hon kort däreftet, fick en ny och mägtigare friare från Norrige. Den samme Prins Olof Trygwason, hwilken Håkan Gamle i Swerige, så hederligen förswarade uti des späda barndom, war efter många wådeliga öden ändteligen återkommen til sit fädernesland, och där blifwen Enwälds-Konung öfwer hela Norrige, wid år 995. Drotning Sigrids personliga förmåner och stora egendom, gjorde samma wärkan hos denna Herren, som hos de förr omtalte Konungar, som begjärt hennes hand och wänskap. Han skickar därföre et anständigt sändebud til Upsala, där Drotningen då wistades, och begärade at få äga henne til sin Gemål (***). Ansenliga skjänker blefwo tillika öfwerlämnade, och Drotningen, som nu intet af någon Småkung begärades, gaf Konung Olofs utskickade et godt swar, och fullkomligt ja. Förlofningen blef då fullbordad, och Konungen skickade til sin tilkommande gemål til fästarfä, eller trolofnings-skjänk en ganska stor guldring, som Konungen tagit utur et afgudahus på Lader i Norrige, hwilket tilhördt Håkan Jarl Sigurson. Gåfwan blef

Sigurdska Slägten. Erik Segerstål.

Sigurdska Slägten. Erik Segersäll.

mycket wäl upfagen, men hade när upwäkt kalsinnighet emell Drotningen, och Konung Olof. Wid et tilfälle, då denne prä tige ringen af alla åskådarna förundrades, woro äfwen twänn guldarbetare närwarande. Så snart deße fingo ringen i händerne gjorde de någon anmärkning sig emellan, hwilket Drotningen bl warse, och frågade, om de gjorde begabberi af hennes ring. D undskyllade sig, men på Drotningens uttryckeliga befalning, sa de, at ringen wore falsk. Deras omdöme bekräftades, när ringe blef sönderhuggen, ty det befans, at där war koppar inu Drotningen uptog därföre den giftiga skjänk nog illa, men som K nung Olof intet wetat af något bedrägeri, blef hennas owilja snart bi tad, och Drotning Sigrid och Konung Olof mötte åt följand wår wid Gjötha Älf, at där sluteligen afgöra sin Äktenskaps handel. Alt war då ganska wäl emellan detta höga par, til de ändteligen Konungen påminte, at Drotningen borde låta döp sig och bliswa Christen. Drotningen swarade, det hon intet wor sinnad at öfwergifwa sin Religion, hwilken hon och hennes förfä der hade haft, men at hon likwäl intet wore emot, at han kund tro på hwilken Gud honom behagade. Et sådant swar hade in tet bort förarga Konung Olof, emedan en omwändelse, som skje wid minsta anmodan, betyder intet stort: med lämpa och under wisning, hade han sedermera kunnat hättre winna sit ändamål Men Konung Olofs sinnelag war intet på det sätt. Med mån ga goda egenskaper, hade han äfwen många och stora fel. Gryn och hård emot alt, som ej war Christnadt, wille han, at alle utan inwändning borde låta döpa sig, det wäsentliga af Christendomen kunde komma när det kar til. Med et sådant tänkesätt swarad Konungen, at han intet wille lefwa tilhopa med en hednisk hund ja öfwerilningen gick så långt, at han slog tillika Drotningen i an sikted med sin handske. En sådan obetänksamhet hade den säkre werkan, at deße höga förlofwade skildes åt med misnöje och o wänskap, sedan Drotning Sigrid utlåtet sig, at Konungens itp förande torde en gång kosta honom både lif och rike (****). Efte så många fruktlösa frierier, hade Sigrid Storråda snart kunnat leds na wid sådane underhandlingar, men hennes öde syntes skapat, at aldrig wara utan friare. Och Konung Swen Tjufskjäg ifrån Dannemark, blef ändteligen den enda lyckeliga älskare af alla,

som

som anmälte sig, sedan Konung Eriks död. Det är troligt, at hämnd haft en god del i denna förbindelse, som widare i Konung Olof Skjötkonungs lefwerne skal wisas. Sigurdska Släkten. Erik Segersäll.

(*) Sturleson T. I. p. 183.
(**) Oddur Munk, Olof Trygwas. Saga. p. 7. 111.
(***) Intet exempel af hela Swenska Historien lär kunna upwisas, at någon hustru lefwande blifwit nedsatt i mannens hög. Men at Yrsa lefwat efter Konung Adils sin Gemål, finnes af det förra, så at det är swårt at begripa, hwarifrån Oddur Munk tagit denna sedwänja.
(****) Sturleson, T. I. p. 260.
(*****) Torfäus, H. N. P. 2. p. 327.
(*) Sturleson, T. I. p. 259.
(**) Torfäus, H. N. P. 2. p. 327.
(***) Oddur Munk, Olof Trygwas. Saga. p. 113.
(****) Sturleson, T. I. p. 285.

§. 30.

Erik Segersäll hade sin son Konung Olof til efterträdare. Han kallas Skötkonung däraf, at han blifwit buren på armarna då han hyllades, och har detta ofelbart skjedt, medan hans Herr fader ännu lefde. Wid sit anträde af regeringen, war han innehafware af Swerige och Dannemark tillika, med östra stranderna af Österjön. Ja äfwen några Upländske Konungar i Norrige, hade gifwit sig under Sweriges Krona wid denna tiden (*). En regering, som började under så smickrande omständigheter, kunde nog upfylla en ung hjerna med högmod och inbilningar: i synnerhet, när Prinsen hade tilfälle, at samla samma tankar med moders-mjölken. Man finner därföre uti hela denna Herrens lefwerne, et stort sinne, och lagom stora bedrifter, hwilka ock sällan följas åt. Swen Ottos, eller Tjuskjägs första bemödande, at återwinna sit Fädernesrike Dannemark, lyckades intet (**). Dock lär Konung Swen snart nog wunnit sin önskan, och lär Konung Olofs moder, Drotning Sigrid Storråda, efter utseende bidragit där til ganska mycket. Men om denna stora förändrings omständighet, är man aldeles intet underrättad. Det wet man, at Konung Swen Otto war Konung i Dannemark, och ägde Konung Olof Skötkonung.

Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

Olof Skötkonungs moder, Sigrid, wid slutet af tionde århundrad. En sådan förbindelse inweklade Konung Olof uti et betydande krig med Norrige.

(*) Oddur Munk. Olof Trygwſ. Saga. p. 170.

(**) Adamus Bremenſis, L. 2. C. 28. p. 23. Ed. Fabr. Och ſå framt det förra, nemligen Erik Segerſälls eröfring af Dannemark har ſin riktighet, är detta ſenare ej heller otroligt, faſt berättelſen endaſt finnes hos Adamus Bremenſis, och de, ſom lånt den af honom.

§. 31.

Konungariket Norrige hade warit i en beſtändig oro, alt ſedan Harald Harfagers tid. Harald dödde wid år 933 (*). Några år tilförne hade han delt riket emellan ſina ſöner på ett ſätt, ſom upwäckte mycken oenighet i landet, hwilken ock yppade ſig medan Harald ännu leſde. Riket war ſtyckadt emellan ſexton af hans ſöner, och utom dem war ännu en ſon Håkan, ſom upföddes hos Äthelſtan i Engeland. Alle hade Konunganamn, och upburo halfwa delen af inkomſterna. Dock war Erik förordnad til Öfwerkonung af ſin fader. Men denna ſönderſlitning gick än längre, emedan större delen af Haralds döttrar, ſom bortgiftes åt förnäma Herrar i landet, lämnade åt ſina ſöner, under titel af Jarlar, de län, ſom de hade bekommit (**). Så at man kan ſäga med ſkäl, at Harald utödde landet, medan han leſde genom krig och twång, och ſedan han dödde genom ſtorſkiften. Detta alt aktadt, war han både älſkad och wördad af ſina underſåtare: ſådan wärkan äga hurtighet, rättwiſa och wänlighet, hwilka dygder Konung Harald ägde på ett utmärkt ſätt. Men hans ytterſta wilja, hwarigenom Konung Erik blef förordnad til Öfwerkonung, hade ſamma öde, ſom många andra Konungars Teſtamente. Haralds ſon Håkan, ſom upfoſtrades i Engeland, hade intet fådt någon del af Riket, men blef icke deſtomindre Öfwerkonung i Norrige, och Erik blef nödſakad at fly ur landet, och ſtupade ändteligen under et härjande i Engeland. Eriks Gemål Gunnild, ſom war åtminſtone et illakt Fruentimmer, faſt ej, kan hända, Trollkona, ſom hon gifwes ut före, flydde med ſina ſöner til Dannemark, hwar

hwar hon blef ganska wäl emottagen af Konung Harald Gormson. Hennes söner blefwo af honom understödde med folk, och krigade på Norrige emot deras Faderbrodet Konung Håkan, hwilken ock omsider fick sit banesår, uti en träfning, och lämnade således riket til Drotning Gunilds söner. Af Dessa war Harald Gräfell den äldste. Drotningen hade likwäl största delen i regeringen. Hennes anslag gick förnämligast där på ut, at utrota all den öfriga Harald Harfagers Ätt, för at så mycket bättre befästa sina söners rättigheter. Samma tänkesätt sträkte hon ock til andra betydande män, som syntes farlige. Början skiedde med Sigurd Jarl på Lader, hwilken innebrändes i sit egit hus af Konung Harald och des broder Erling, då likwäl Konungarne förklarat all wänskap för honom. Därpå mördades Trygwe Olofson, Harald Harfagers sonesson, sedan Gudrauder Björnson kaledes sonesson af Harald Harfager. Trygwes enka flydde til Swerige med sin späda son Olof, hwarom tilförne är talat, och Gudrauders son Harald, tog likaledes sit beskyd i detta rike hos Skoglar Toste, hwilket ock är omrördt i Konung Erik Segersälls Historia. Men Drotning Gunnilds och hennes söners swikfulla upförande och wåldsamheter, blefwo ändteligen bemötte med en hård hämnd af Sigurd Jarls son Håkan. Denne Håkans moder het Bergliot, en dotter af Olof Arbor, Harald Harfagers dotter, och war denne en ganska slug man. Wåldswärkan och skälmstycken, om man får bruka så hårda utlåtelser om förnämt folk, kostade honom lika så litet som Drotning Gunnild, och hennes söner. En tid förswarade han sig och sit Län emot Harald Gräfell, och des moder: men blef dock på slutet nödsakad, at rymma landet, då han begaf sig til Konung Harald Gormson i Dannemark. Här intälse han Konungen, at lämna til sig Harald Gräfell, sin förra fosterson, hwilken ock på god tro inställde sig, och blef nedersablad wid Jutland. Hwarefter Norrige blef intaget af Harald Gormson, genom Håkan Jarls, Harald Gränskes, och flere andra Norrska Höfdingars bistånd, och Drotning Gunnild och hennes ännu lefwande söner, drefna ur landet. Håkan Sigurdson blef då Harald Gormsons Jarl, eller Ståthållare öfwer hela Norrige, men gaf likwäl ingen annan skatt til Konungen i Dannemark, utan allenast femtio falkar om året. Håkan regerade:

Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

rade således aldeles erwäldigt, in til des Olof Trygwason efter många underliga händelser återkom til Norrige, då Håkan Jarl öfwergifwen af almogen, blef ändteligen mördad af sin egen tjenare, och Konung Olof Trygwason antagen til Konung öfwer hela riket. Håkan Jarls söner, Erik och Swen, tillika med många andra förnäma Herrar, togo därpå sin tillflykt til Olof Skötkonung, hwar de blefwo wäl emottagne, och hederligen efter sit stånd underhållne (***).

(*) Torfäus, H. N. P. 2. p. 76.

(**) Sturleson, T. I. p. 112.

(***) Sturleson, T. I. p. 273, 316.

§. 32.

Sådan war belägenheten i Norrige, då Drotning Sigrid Storråda wardt gift med Konung Swen Otto i Dannemark. Efter gammal sägen, skal Fruentimmers-wrede wara så mycket farligare, som den är oförsonlig. Åtminstone hade intet Drotning Sigrid ännu kunnat glömma den skymf, henne af Olof Trygwason war tilfogad. Hon anwände därföre alla sina krafter, at upreta sin Gemål emot honom. Konung Swen hade gift sin syster Tyra, Styrbjörns Starkes enka med Wendiska Konungen Burislef, men detta giftermål war ej i hennes smak, därföre hon ock med sin Fosterfader, hemligen flydde ifrån Wenden: och efter hon intet wågade sig at länge dröja i Dannemark, for hon til Norrige, hwar hon gifte sig med Olof Trygwason, utan at inhämta sin broders samtycke. Denna omständighet afmålade Drotning Sigrid för Konung Swen Otto, med så swarta färgor, at det skulle wara honom en ewig wanheder, om han lämnade en sådan skymf ohämnad. När Konung Swen intet kunde finna denna wanheder så stor, som den af Drotningen föreställdes, så i anseende til Konung Olof Trygwasons personliga egenskaper, som des magt och styrka: förklarade Drotning Sigrid rent ut, at hon ingalunda wille lefwa tilsammans med en Herre, som hade så nedriga tankesätt, at han ej wågade at kräfwa hämnd för en sådan sak (*). Denna utlåtelse war kraftigare än alt hwad Drotningen tilförne hade

hade påmint, ehuru ofta hon hade yrkat på det samma. Men Konung Swen war lika willrådig om medlen, emedan han anså Olof Trygwason långt mägtigare än sig sjelf. Drotning Sigrid war däremot rådigare, och sade, at swek och konster borde upfylla, hwad som felade i styrkan. Planen blef då anlagd, at man genom wänlig beskickning skulle insöfwa Konungen i Norrige, och imedlertid med Konung Olof Skötkonungs samråd, rusta til krigs, då tilfälle efter utseende intet skulle fattas at öfwerrumpla honom. Sigwald Jarl Strutharalds son, skulle brukas til underhandlare. Sigwald hade efterfölgt den namnkunniga Palnatoke uti Jarlwärdet öfwer Jomsberg, och war en genomdrifwen winglare. Han hade med konster skaffat sig Konung Burisleefs dotter til Gemål, och med räfstrek hade han tagit Konung Swen Otto til fånga, och twungit honom at taga Konung Burisleefs andra dotter til äkta. Sigwald war således en förfökt bedragare. Jarlen efterskickades fördenskull med försäkran, at han skulle få igen all sin egendom i Dannemark och Skåne, som någon tid warit honom för des konster ifrån tagen. När Sigwald Jarl ankom, anförtroddes honom hela hemligheten, på det sätt, at han först skulle fara til Swerige til Olof Skötkonung, och därifrån til Olof Trygwason i Norrige, med anmodan at han wille möta Konungarna i Swerige och Dannemark på gränsen wid Brennö instundande sommar, til at öfwerlägga om Rikernas gemensama angelägenheter (**). Och som Drotning Sigrid war försäkrad, at Olof Trygwason war i synnerhet öm om Christna lärans utwidgande, sade hon, at Jarlen borde förebära, det Olof Skötkonungs affikt gick egenteligen ut på Christendomens fortplantande. Sigwald tog på sig detta wigtiga bedrägeri, ånskjönt det war för hans egen person nog äfwentyrligt, i anseende därtil, at Erik och Swen Jarl, Håkan Jarls söner ifrån Norrige, Sigwalds affwurne fiender wistades i Swerige. Men det afskräckte honom intet, utan han gör sit första besök hos dem, och när de frågade hwart han ärnade fara, swarade Sigwald med mycken höflighet, at hans resa nu wore i deras wåld, men för öfrigt uppenbarade han för dem hela anlägningen. Med sådana affikter war det intet swårt at försäkra sig om deßa Herrars wänskap Sigwald for således widare hinder, först til Konungen i Swerige, sedan til Olof

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

Sigurdska Släkten. Trygwason i Norrige, och uträttade alt, som honom war anförtrodt til Konung Swens, och Sigrids fulkomliga nöje.

Olof Skötkonung.

(*) Oddur Munk, Olof Trygwasons Saga, C. 58. p. 196.

(**) Oddur Munk, Olof Trygwasons Saga, p. 200.

§ 33.

Mot wåren gör Olof Trygwason sig färdig, at infinna sig på den utnämnda mötesplatsen. Men han hade tillika en längre resa i sinnet til Wenden eller Pomern, at där besöka Konung Burislef. Hans Gemål Drotning Tyra, gaf i synnerhet anledning til denna färd. Då hon blef gift med Burislef, hade hon fördt med sig mycken egendom, som hon lämnade qwar, då hon i hemlighet drog sig därifrån. Detta wille hon nödwändigt hafwa tilbaka, och hade hon i synnerhet haft nog hårda utlåtelser emot sin Herre, då han såsom en angenäm fälsamhet, skickade henne en blomma om Påsketiden. Ingen ting förargade Konungen mer, än at hon wid samma tilfälle hade yttrådt sig, det Olof Trygwason wore rädd för hennes bror, Konungen i Dannemark (*). Derföre och resan til Wenden war beslutad, alle Konungens wänner det afrådde, och ärnade Konung Olof Trygwason, wid förbifarandet inställa sig wid Brennö efter aftal med Sigwald Jarl. Man har ingen anledning, at Olof Trygwason haft minsta misstanka om den anläggning, som war gjordt emellan Konungarna i Sverige och Dannemark, samt Håkan Jarls söner. Icke destomindre ärnade han göra resan på et sätt, at han ej lätteligen skulle blifwa öfwermannad, i fall något owäntadt anfall skulle ske. Han låter således utrusta en präktig flotta af et hundrade tjugu större och mindre fartyg (**), och gifwer sig med dem til sjös. Under wägen lägger Konungen in til Sola i Rogaland, och där möter honom Rongwald, eller Ragwald Jarl från Wester-Gjöthland, hwilken winteren förut hade friat til Konungens syster Ingeborg. Ragwald Jarl war Ulf Jarls son, Broderson af Sigrid Storråda, och således kötslig syskonbarn med Olof Skötkonung (***). Här blef bilägret fulbordadt emellan Jarlen och Prinsessan Ingeborg, sedan han förut låtit döpa sig och hela sit medfölje. Hwar-

på

på Jarlen med sin Gemål wände tilbaka til Wester-Gjöthland, och tog med sig åtskilliga Christna lärare, som skulle wara honom behjelpelige at omwända West-Gjötharna. Men Konung Olof i följe med Drotning Tyra, och de förnämare af landet, fullföljde sin resa. Wid Brennö wäntade Olof Trygwason i fjorton dagar, på Konung Olof i Swerige (***). Men som han inter kom, tog Norrske Konungen wägen genom Öresund til Wenden, utan at möta något hinder, eller ringaste tekn til fiendtlighet. Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

(*) Sturleson, T. I. p. 322.
(**) Oddur Munk. Olof Trygwasons Saga. C. 60. p. 204.
(***) Sturleson, T. I. p. 351.
(****) Oddur Munk, C. 60. p. 207.

§. 34.

Imedlertid war alt i full rörelse, så i Swerige som i Danmark, och Håkan Jarls söner, Erik och Swen, sparade ingen möda, at upwigla hela Norden emot Olof Trygwason. Men Sigwald Jarl spelade samma person som tilförne, och uppehöll Olof Trygwason långt ut på hösten. Och när ändteligen rykte kom ut, at Swenska och Danska Flottan, tillika med Erik Jarls woro i antågande, at öfwerfalla Olof Trygwason i återresan; bedyrade Sigwald Jarl, at alt wore et ogrundadt prat, och lofwade han desutan, at han wille följa Konung Olof med ellofwa fartyg, så at fiendtlighet skulle kunna antingen undwikas, eller föraktas. Ändteligen, när alt war i ordning, och fiendtliga Flottorne woro ankomne til Ön Swolder, förnodeligen Wollin wid Pomerska Wallen, bryter Olof Trygwason up från Wenden, och Sigwald Jarl, som bäst kjände de Pomerska farwatnen, skulle wisa Konungen wägen genom de trånga sunden. Sigwald förrättade denna lotsning på samma sätt, som alt det öfriga af honom war förrättadt, och förde Olof Trygwason midt i gapet på fiendtliga krigshären, hwilken låg betäckt bak om Öarna. Men Olof Trygwasons Flotta, som ej hade misstanka om något dylikt, seglade kringströdt, alt som det bar til. Dagen war ganska klar, och stego de förenade Konungarne med de öfriga Herrarna up på holmen, hwarifrån de kunde beso

Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

Norrska Flottans segling. Förnämsta upmärksamheten gick ut på Olof Trygwasons egit fartyg Ormen Langa, som för sin storhet och prakt war ryktbar kring hela Norden. Så snart Konungarne sågo något stort fartyg, wille de strax angripa det samma, men Erik Jarl, som kände Norrska Flottan något bättre, bad dem hafwa tålamod, och låta segla förbi, så många som hade söndradt sig, med försäkran, at de ändå skulle få nog at skota med de sednare, så i anseende til fartygens storlek, som Olof Trygwasons, och hans mäns beprösade tapperhet. När det drögt något, och det ena stora fartyg seglat förbi efter det andra, blef Olof Skötkonung otolig, och sade, at det skulle wara en ewig skymf, om de med så öfwerlägsen magt, skulle låta Olof Trygwason segla oanfäktad, stora segelleden fram. Men hans hetta stillades, då Erik Jarl försäkrade honom, at Norrske Konungen ännu intet war framkommen (*). Ändteligen syntes Ormen långa, i följe med andra nog stora Skiep, då alle gjorde sig färdiga. Sigwald Jarl, som förr är nämndt, förde främsta linien. När han kom in under holmen, lät han fälla seglen. Så snart Olof Trygwasons folk, som woro på de närmaste fartygen, sågo denna ändring, frågade de, hwad å färde wore, och när Sigwald swarade, at han hade anledning at tro, det fiendtelighet wore at befara, släptes äfwen deras segel neder. Och när Konung Olof Trygwason anländt in emot holmen, rodde hela förenade Flottan ut emot honom på sundet. Större delen af Norrska Konungens folk och Skepp, war redan så långt borta, at af dem ingen hjelp war at förmoda, hwarföre ock Konungens wänner rådde honom, at hißa seglen, och fara sin kos. En af hans Herrar Thorkel Dyrdil föreståldе äfwen, at det intet kunde anses för blödighet eller räddhåga, at man wärdade sig och sit folk (**). Men Olof Trygwason kunde intet förmås at taga flykten, utan lät draga in seglen och binda fartygen tilhopa. Myckenheten war ock det enda, som war emot Norrmännerna; ty annars war mycken förmån på deras sida, i anseende til deras stora och höga fartyg, hwilka ock på samma räkning woro swåra at beſtiga. Sigwald Jarl, som tilbudit sin tjenst, blef imedlertid antingen aldeles osynlig, eller ock höll sig på sidan, at intet särdeles biſtånd röntes af hans folk, så at han ifrån början til slutet, blef sig aldeles lik.

(*) Oddur Munk, Olof Trygwasons Saga. p. 218.
(**) Oddur Munk, p. 224.

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

§. 35.

Innan anfallet skjedde af de förenade, hade Herrarne kastat lott, hwilken först skulle angripa Olof Trygwason. Lotten föll på Konung Swen i Dannemark (*) Där på lägger Konung Swen om emot Normännerna, och hade han Swenska Flottan på höga sidan, och Erik Jarl på den wänstra. Hwar Flotta hade sin wisa fana eller märke, som bars fram för anföraren. När Olof Trygwason war underrättad, hwad fiender han hade emot sig, wände han Erik Jarl med sina Norrmän för de farligaste, men de Danska och de Swenska yttrade han sig föraktteligt. De Danska liknade han wid skogsgetter, som ej woro särdeles betydande til sjös. Om de Swenska sade han, at dem wore bättre at sticka sina offerkoppar, och at ingen ting wore at frukta för deßa hästfrätare, hwilken titel de däraf fingo, efter de ännu woro Hedningar. Men fäktandet började imedlertid, och Swen Otto lade helt när in til Olof Trygwasons Flotta, men Olof Skötkonung, och Erik Jarl, oroade Normännerna med et ouphörligt skjutande på sidorna. Et af Olof Trygwasons skepp blef aldeles tomt och öde af detta anfall, men emedan de Danske förloradt mycket folk, och många blifwit sårade, lägger Konung Swen ifrån med sina fartyg, och lämnar sit ställe åt Olof Skötkonung, hwilken ock med mycket alfwar angrep Norrmännerna, så at de hoptrals flydde in på långa Ormen. Men detta fartyg gjorde med sina höga bord all möda fåfäng, emedan de Swenske woro nödsakade, at skjuta och kasta upföre, då Norrmännerne däremot med dubbel styrka, kunde skjuta neder åt. Så at äfwen Olof Skötkonung wardt nödsakad, at draga sig utur striden. Olof Trygwason hade likaledes förloradt en hop folk, och många woro sårade, hwarföre han ock, medan slaktningen stadnade något litet, lät Thorkel Dyrdil taga skeppet Tranan, lasta det med lytte och sårade, och fara med dem hem til Norrige. Sjelf wille han ännu afwakta widare anfall af sina fiender; en nog onödig och förmätten tapperhet. Ehur liten förmågen warit på de förenades sida,

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

kan man likwäl däraf sluta, at de anságo Olof Trygwason fö förlorad, emedan de nu, under rådgörandet om widare anfal delte sig emellan hans länder och egendom, på de wilkor, at Er Jarl skulle äga alla Olof Trygwasons fartyg, och alt det byte som där eröfras kunde, men Norrige skulle delas i tre lotter, hwa af den ena skulle tilägnas Konungen i Swerige, den andre K nungen i Dannemark, och den tredje åt Erik Jarl, som likwä skulle wara befalningshafwande öfwer riket, och betala wederbörli skatt til Konungarna efter den del, de ägde i landet. Sedan De nings-tractaten war afslutad, lade Erik Jarl til med sin Flott Hans fartyg woro något större än de Swenska och Dansk skeppen, i synnerhet war det fartyg han sielf förde, wäl stort o med järn beslaget öfwer wattngången, hwarföre det ock kalla Järnbarden. Detta anfall lopp utaf på samma sätt som de förre Efter nog skada på bägge sidor, drager äfwen Erik Jarl sig ti baka, men blef genast förstärkt med friskt folk ur Swenska o Danska hären. Han gjorde ock et löfte, at låta döpa sig, o han wid detta tilfälle kunde öfwerwinna Olof Trygwason. T bewis därutaf, tages Thor bort, som warit hans märke, och städ i stammen, och korset sattes i ställe. Men Thorkil Hafwa Sigwald Jarls-bror från Skåne, gaf honom tillika det råd, a han i hast skulle låta göra en uptimring på järnbarden, och lå bära dit stora stockar, som skulle fällas på Ormen. Olof Tryg wason hade åter kunnat draga sig ur faran under denna tillagning men ehuru han därom wardt påmind, enwisades han likwäl, a afbida än widare fiendtlighet. Sådant hjeltemod är nog lån drifwit, och undersåtarnas lydnad wid sådant tilfälle, lämnar e besynnerligt efterdöme af tilgifwenhet för den regerande. Jag ha de när sagt, at man måste antingen wara Norrman, eller Swensk för at tänka på det sätt. Men enwisheten gjorde här samm wärkan, som wid andra tilfällen. Olof Trygwasons fartyg ble wo å nyo omringade af de förenade, och Erik Jarl lade än e gång om bord med Norska Konungen. Fäktandet blef ganska a warligt, men omständigheterne woro icke destomindre något olik De som föllo eller sårades på Erik Jarls sida, blefwo strax e satte med friskt manskap från Danska och Swenska Flottorna och hoppet om en säker seger förökade modet. Däremot war O

lo

lof Trygwasons folk utan alt hopp af undsåtning, och utom des mattade och minskade af de förra anfall. Man gjorde icke desto-mindre et förtwifladt motstånd, som likwäl endast på några timar eller minuter, uppehöll et fulkomligt nedertag. Det ena Norrska fartyg eröfrades efter det andra, och högs löst från Långa Ormen. Och när alla skeppen på detta sätt woro undanrögde, lade Erik Jarl med Jänbarden aldeles in til Olof Trygwasons egit fartyg. Då stiptes timberstockarne neder, hwarigenom fartyget började ina, och ingången för de anfallande blef beqwämligare. Alt motstånd blef nu fåfängt, och när Erik Jarl med dem, som följde honom, kommit up på Ormen Långa, wardt i största hast alt nedhuggdt. Men Konungen och otta af de förnämsta Herrarna, som mantigt förswarade sig, sprungo öfwer bord, hwarigenom fienden lyktades, och segren blef fulkommen på de förenades sida. Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

(*) Oddur Munk, p. 222. Och äro äfwen de öfriga omständigheterna tagna af honom, såsom mera omständelig härutinnan än Sturleson.

§. 36.

På detta sätt är denna sjöträffning beskrifwen af Oddur Munk. Sturlesons berättelse är något kortare, och har Torfäus sammandraget flera underrättelser i samma ämne. Men ingen kunde med fullkommen säkerhet berätta, hwar Olof Trygwason blifwit af, emedan han wäl af alla saknades, men ingen hade sedt när han sprungit i sjön. Hans nitälskan om Christendomens utbredande gjorde, at Munkarne gjerna welat inbilla folket, at han blifwit lefwande uptagen til himla, hwarföre ock Oddur p. 248, talar om et himmelskt skjen, som kringwärfde Olof Trygwason i samma ögneblick, som han kom ur sit folks åsyn. Men denna mening kom ändå intet til någon stadga, utan inbillade sig många, at han genom simmande under watnet, ändteligen undankommit al et Wendiskt fartyg, och således blifwit bärgad, och ändteligen stadnat som Munk i et kloster i Syrien. Ofelbart är, at han aldrig kommit tilbaka til Norrige. De förenade Konungar, tillika med Erik Jarl, hade gjordt den anstalt, at en hop lättare fartyg, swäfwade utom de större, til at uptaga dem, som sprungo i sjön. Och blefwo åtskillige af de Norrska Herrar härigenom fräiste, och ibland

Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

ibland andra åfwen Olof Trygwasons Stallare, eller Marskalk Kolbjörn, och Einar Tambaskielfwer. Den förre förtjena därföre at ihogkommas, efter han, som war Konungen til wäj och storlek ganska lik, och hade klädt sig aldeles som Olof Trygwason, med förgylt eller gullagd Skjöld och Hjelm, samt sikes tröja öfwer Pantsaren eller Brynjan, blef uptagen och förd t Erik Jarl, i den tankan, at det war Olof Trygwason. Den se nare hade den bekanta utlåtelse, at Norriges rike föll utur Ko nung Olofs händer, när des båga skjöts i sönder af Erik Jarl stambo, och Konungen frågade hwad det war, som brast. Han war annars den starkaste bågskytt af alla Olof Trygwasons Kjämpar i de senare Norriges omhwälfningar. Deße twå me många flere, blefwo fångne, men straxt med all ädelmodighe frigifne, hwilket man näppeligen i deßa hårda tider skulle före ställa sig. Olof Trygwasons Gemål Drotning Tyra, blef p samma sätt emottagen af de segrande. Hon hade genom sin otålighet gifwit anledning til Konungens olycka, hwarföre henne sorg war så mycket större. Och ehuru Erik Jarl på det wörd sammaste försäkrade henne om sin underdånighet, och at hon skulle njuta uti Norrige, all den heder, hon tilförne haft; will hon dock helre genom hunger och sorg förkorta sina dagar. Så dant öde hade en Prinseßa, som warit förmäld, först med Swen ska Prinsen Styrbjörn, sedan med Konung Burislef i Wenden och ändteligen med Konung Olof i Norrige; så at ringare fol böra mindre klaga öfwer beswärligheter, då de påminna sig at åfwen de, som äro födde i Purpuren, äro underkastad esomoftast de aldrawidrigaste omständigheter. Denna namnkunni ga träfning, blef hållen i September år 1000 efter Christi fö delse (*). Hedren af den samma, tillägnas förnämligast åt Norr männerna; men man bör ock påminna sig, at alla omständig heterna äro hämtade från Norrska undersåtare. Oddur Mun säger likwäl, at Swenska hären war sammansatt af utwaldt oc starkt folk. Man wet ock annars, at Olof Skötkonung inte war någon krigshjelte. Men det är obegripeligt, at Swen Ot to och hans folk kunnat anses, som fega och föraktelig a Olof Trygwason; ty hans bedrifter i Engeland witna om hel annat. Men Konung Swen war fiende af Olof Trygwason

hwilken af Munkarna uphöjes til stjernorna, och det understundom på et osmakeligt sätt. Ty Oddur berättar ibland annat, at stoppet Ormen Långa, kunde intet rätt styras af någon efter Olof Trygwasons död, utan at det altid sedan den tiden segladt illa. Hwilken omständighet snarare bör tilskrifwas åt den skada, hwarmed tagit i träfningen af de nederwältade stockar, än af des förra ägares död. Han har ock lämnadt efterwerlden en grannlaga berättelse om Olof Trygwasons hund, hwilken kan läsas hos honom sjelf, emedan man ej föresatt sig, at göra många moraliska anmärkningar öfwer Djur-Riket. Icke destomindre war Olof Trygwason en stor Konung, mycket förfaren i krigswäsendet, oförskräckt i faran, och ifrig i Christendomen. En för stor öfwertygelse om sin och de sinas tapperhet, gjorde hans olycka; och en hård tro om Christendomens fortplantande, sätter fläckar både på honom sjelf, och tidens tänkesätt. Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

(*) Åre Frode, p. 48.

§. 37.

Efter Olof Trygwasons nederlag, blef hela Norrige utan widare motstånd et rof för de segrande. Olof Skötkonung fick på sin lott fyra Härader i Trondhem; Norra och Södra Möre, Romsdalen och Östra Ranarike, emellan Gjötaälf och Swinesund (*). Konung Swen behöll Wiken, och afstod Raumarike, tillika med Hedemarken til Erik Jarl. Olof Skötkonung lär ock hafwa warit ansed som Öfwerherre öfwer Island, emedan Isländaren Hjalte förde en gång til honom landskatten från detta landet, såsom en rättighet, hwilken honom tilkom (**). Om rösfringen intet war med de rätmätigaste, måste man likwäl medgifwa, at förwaltningen af de intagna länder, war wida afskild från senare tiders snålhet och öfwerwäld. Olof Skötkonung höd hwarken til at införa främmande lagar, eller utländska befalnings-hafwande; utan Swen Jarl, Eriks broder, en infödd Norrman, fick dem i förlåning, på samma sätt, som Skattkonungarne haft sina län af Öfwerkonungen. Och så wäl han, som des broder Erik, handhafde lagen, och bibehöllo landsens alla goda och gamla sedwänjor. Dock war högsta befallningen hos Erik Jarl, efter den på Den Swol-

Sigurdska Slekten. Olof Skötkonung.

der träffade förening. Bägge togo ock an Christna läran, och l
to döpa sig, men för öfriget lämnade hwar och en sin frihet,
tro efter sin öfwertygelse, hwilket ock mera kommer åfwerens m
wär sanna Religion, än den tyranniska Christendom, som Ol
Trygwason utöfwade. Man märker härwid, för ro skuld,
Swen Jarl höls för den wackraste karl, man den tiden hade se
Han war ock förlofwad med Holmfrid, Olof Skötkonungs do
ter af Adla, då han emottog Swenska Skattländerna i Norrige (**
Under hela Swenska regeringen, och deßa Herrars styrsel, wo
intet tekn til något af de mordiska statsgrep, som uti de äldre
der under Harald Harfager, och Drotning Gunnild woro utö
wade, utan wänner och owänner, njuto fulkomlig trygghet o
säkerhet. Ja åfwen de Kongeliga husen, som syntes hafwa gru
dade rättigheter til regeringen, lämnades på alt sätt oanfäktade
som man ser af Sigurd Syrs roliga lefnad, under hela denn
tiden. Samma tänkesätt gjorde ock, at deße Herrar beswägrad
sig med Olof Trygwasons trognaste medhållare, hwarföre ock E
nar Tambaskjelfwer, blef gift med Jarlarnas syster Bergliot, o
fick stora förläningar på Orkedalen (****). Erling Herse, Olo
Trygwasons swåger, war den enda, som intet wille erkänna Jar
larnas öfwerwälde, dock blefwo åfwen de med honom omsider
genom giftermål emellan Swen Jarls dotter, Gunnild och Asla
Erlingson förlikte (*****), så at deras styrsel fördes med all De
lämpa och måttelighet, som kunde begiäras, och undersåtarne märk
te intet på annat sätt, at de ombytt Herrskap, utan därigenom, a
de woro friare, och således lyckeligare än förr.

(*) Sturleson, T. I. p. 373. Wiken är annars det samma, som Ra narike eller Bohus-län, men i de äldre tider kallades Wiken hel landet på bägge sidor om Opslofiärden. Ramus Norriges B. p. 50 Men här betyder Wiken allenast den wästra stranden af Opslo-Fiärden.

(**) Sturleson, T. I. p. 461.

(***) Sturleson, T. I. p. 372 och 502. De, som intet kunna tro at Olof Skötkonung haft så stor dotter, göra Holmfrid til Olof Skötkonungs syster. Men Sturleson har haft en hel annan underrättelse Säkert är, at man intet wet, huru gammal Olof Skötkonung war, när han kom til regeringen.

(****) Sturleson, T. I. p. 392.

(*****) Sturleson, T. I. p. 402.

§. 38

§. 38.

Sedan Norrska sakerna blefwo bragte i ordning, lär Olof Skötkonungs regering warit stilla och fridsam. Hans styffader war Christen långt förut. Konungens måg Swen Jarl hade ock öfwergifwit sina Hedniska wilfarelser. Ragwald Jarlen i Westergiöthland, war redan, innan slaget stod wid Swolder, omwänd til Christendomen. Åtskillige präster blefwo wid samma tilfälle lämnade af Olof Trygwason til Ragwald Jarl, hwilka skulle wara Jarlen behjelpelige, at utwidga Christna lärans kjännedom i Swerige. Utom des begaf sig äfwen Jon Sigurd, efter Olof Trygwasons död, til Swerige (*), sedan han gjordt tjenst wid Norrska Konungens Hof, som Biskop, innan des afresa til Wenden. Så wann Christendomen rotade sig alt mer och mer i Swenska Norden, ehuru lär således Olof Skötkonungs omwändelse på någon tid synkat Swenska Hofwet. Man wet nog med wißhet, at Olof Skötkonung är den förste Öfwerkonung i Swerige, som blifwit döpt. Men man wet därföre intet med samma wißhet, hwarken året när det skjedt, eller hwem som förrättadt denna heliga akten. Isländska Handlingar intyga, at Jon Sigurd döpt Konung Olof (**). Men Johannes Magnus, så wäl som wåra gamla Legender tilägna det åt S. Sigfrid från Engeland. Men denna undersökning spares til det särskildta Capitel, som skal utföra på et ställe det wigtiga ämne om Christna lärans fortplantande i Swerige. Religionens ombyte hos Konungen, gjorde ingen särdeles ändring i regeringen. Afguda offren uti Upsala bibehöllos på samma sätt som tilförne, och hwar och en war lämnad en fulkommen frihet at tänka imedlertid hwad han wille. Sjelfwa skatten til Upsala Tempel, betaltes likaledes både af Hedningar och Christna, ja skyldigheten at infinna sig wid de stora offerhögtider wid Upsala, förpliktade äfwen de Christna, så at intet annat medel war öfriget, än at lösa sig därifrån med penningar (***). Dock lär Religions förändringen på et wißt sätt flyttat Konungens beständiga hemwist från Upsala til Sigtuna, som kan slutas af Olof Skötkonungs mynt. På samma grund blef ock någon ändring i Konungens Titel, ty af Herwarar Sagan wet man, at Olof Skötkonung war den förste, som kallat sig Svia-Kung, eller Swearnas Konung. Titel af Upsala Konung,

Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

nung, war en tilhörighet af Konungens högsta Präst-ämbete som nu mera intet påsade sig. Man kan intet utan fasa läsa om de medel, som Olof Trygwason brukat til at omwända folk En förnäm man Eiwinder lät Trygwason fasttaga, och sätta et glödande eldfat på hans blotta mage, at därmed förmå honom at låta döpa sig. På en annan wid namn Raud, lät han med kasle upspärra munnen, och således drifwa ormar in. En stor del mördades, andra brändes, och på alt möjligt sätt förfölgdes på det Christendomen, eller rättare sagt döpelsen, skulle blifwa af männeligen wedertagen. Man fick på sådant sätt en hel hop döpta Hedningar, men ganska få Christna. Ingen anledning finnes at så wåldsamma steg blefwo tagna i Sverige: men därföre wet jag intet, om det bör tilskrifwas Konungens mogna rådighet, eller folkets wäl befästade frihet. Egenwilja, högfärd och oförsonlighet äro nog owäntade egenskaper hos en ny Christen, och det ser ut som Olof Skötkonung warit af dem nog regerad, som framdeles lär yppa sig. Gud är allena hjertans ransakare, men för öfrigt ser det ut, som man har ej mycken fog at uphöja Olof Skötkonung för sin omwändelse. Swenska Nationen är nog benägen at taga efter främmande seder, och mången lär endast blifwit Christen för at wara på moden, såsom nu mången blifwer Fritänkare, efter han inbillar sig, at någon Adelig hurtighet består däruti. Så mycket synes ofelbart, at ingen särdeles oro genom Christendomens antagande upkommit i landet, utan at riket fådt nyttia et lugn som war befästadt på magt och wälmåga.

(*) Oddur Munk. O. Trygwasons Saga, p. 265.
(**) Torfäus, H. N. P. 2. p. 459.
(***) Adamus Bremenſis, de ſitu Daniæ. p. 62.

§. 39.

Men i Dannemark war däremot alt i rörelse, och det i anledning af det mord, som af Konung Ethelred i Engeland war anstiftat, under den tid, Konung Swen Otto war fysleſatt med fälttåget emot Olof Trygwason. Alt hwad som Danskt, Swenskt och Norrsk war, skulle nedergöras. Detta wärkställdes S:t Bricii dag, år 1000 (*), och gick detta företagande för sig med sådan grym-

grymhet, at til en del hwarken qwinnor eller barn skonades, utan afseende på stånd och wilkor. Ibland andra blef ock Konung Swens syster, som war gift i Engeland, af daga tagen. Danske Konungen, som tilförne gjordt åtskilliga lyckeliga tåg til Engeland, blef härigenom upretad til en grufwelig hämd, hwilken hade så mycket större skjen af rätwisa, som alla twistigheterna emellan honom och Konung Ethelred, woro kort förut genom wänlig förlikning bilagde (**). Där rustades då i Dannemark med all magt, och är det troligt, at Olof Skötkonung warit sin styffader åfwen wid detta tilfälle behjelpelig. Åtminstone war en Swensk Herre Eilif, Thorkil Sprakelägs son, uti Konung Swens krigsfolk, under denna härfärd, fast man intet finner Eilif nämnd i Engelska Handlingar ibland Konung Swens Generaler, för än 1009. Ethelred, hwars nedriga tänkesätt fallit på et så omennisklig steg, fick lära af sjelfwa förfarenheten, at det är intet med grymheter, som Konunga-myndighet och wälde befästas. Swen kom tilbakars med samlad styrka, förhärjade landet, och ändteligen jagade Ethelred, med hela Kongeliga huset ur Engeland, och dödde som Enwålds-Konung i riket 1014. Konung Swens död gaf tilfälle åt Ethelred, at å nyo utöfwa sina blodiga stastgrep. Swen Otto hade låtit uprätta twänne läger i Engeland, til at hålla inwånarna i tygelen. Det ena war wid eller uti London, det andra wid Slesford norr i Engeland. Öfwer det förra hade Swenske Herren Eilif befalning, och öfwer det senare Hemming Sigwald Jarls broder från Skåne. Detta krigsfolk är bekant under namn af Tingmanna lid, och woro deße Tingmän förpliktade, at alla nätter infinna sig i Kyrkan, aldeles obewäpnade, när tekn gafs där til med klockorna. Detta betjente Engeländarne sig utaf en nyårs natt. Under Julhelgen woro til den instundande marknad efter wanligheten, många wagnar inkomna, hwilka i ställe för waror, woro lastade med krigsfolk. Deße skulle med borgarnas tilhielp angripa Tingmännerna mot morgonen, och nedergöra dem. Anlägningen blef upträckt, och twänne Tingmänner Thor och Audun underrättade Eilif om altsammans, men de blefwo dock ej trodde, utan Eilif med sina underhafwande, begaf sig til Kyrkan wid wanliga klämtningen. Men Tingmännerne kommo intet förr på Kyrkogården, än de på alla sidor blefwo anfalne.

Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

falne. När alle härwid häpnade, föreslåde Eilif, at nu ej annat råd wore, än at förfoga sig til fartygen, ty at taga tilflykt til Kyrkan wore fåfängt, emedan de ofelbart genast skulle blifwa utsläpade, och slaktade som boskap, då det lätteligen kunde hända, at någon af Tingmännerna torde wisa något tekn, til fruktan och rådhåga, hwilket war aldeles emot deras heder.* Hela Kyrkogården war omringad af fiender. Eilif sprang då med sit manskap på muren, och därifrån ut på den sammanpackade menigheten, och gjörde sig således wäg til skeppen. Större delen af Tingmännerna blef likwäl nedergjord, så at Eilif allenast med tre fartyg kom undan til Dannemark. Och när han intet fann Danska Hofwet nog färdigt, til at utkräfwa hämnd för detta mord, begaf han sig til Constantinopel, hwar han ändtligen blef slagen som Höfdinge för Wikingarne (***). Samma anlägning war gjord emot Tingmännerna i Slesfort, af hwilka äfwen ganska få undankommo.

(*) Simeon Dunelmensis p. 165, och Radulphus p. 461 sätta ut år 1000 för detta mord, andre sätta år 1002. Jämför eljest Rogerius ab Howeden wid år 1002.

(**) Simeon Dunelmensis de gestis reg. Anglor. wid år 1009. p. 166.

(***) Torfäus, H. N. P. 3. p. 15, 16. Gram uti sina Anmärkningar til Meursius p. 174, anser hela berättelsen om Tingmännernas nederlag för en dikt, emedan Tingmännerne woro ännu under Harald Godwinson uti anseende. Men detta skäl är för swagt, hwilket äfwen Hrr P. F. Suhm och Schöning uti sina Försök i den gamla Historien p. 19. påmint. Någon wilråda i tideräkningen kan intet strax göra til saken, hwad annars trowärdiga Skrifter wid handen gifwit. (Ett intet).

§. 40.

Men hwarken det förra eller senare nederlaget, befriade England för Danska besök. Konung Swens son Knut, sedermera den Store kallad, eftersatte ingen ting af sin hämnd, ändskjönt han drygde något. At den mäkte blifwa så mycket betydeligare, förskaffas äfwen folk från nästgränsande länder. Wänskapen emellan Swenska och Danska Hofwen, som blifwit förnyad genom Sigrid Storrådas giftermål, warade ännu, och Olof Skötkonung war färdig, at med et antal krigsfolk, äfwen befordra Konung Knuts

Knuts affikter. Det är troligt, at Ulf Jarl, som sedan blef Konung Knuts swåger, warit anförare för Swenska hjelptropparna. Och om han är den samme som Ulf, Lagman i Wäster-Gjöthland, hwilket ej synes orimmeligt, kan man nog begripa, hwarföre han kallas Lacman uti Engelska, och andra utländska Skrifter (*). Åtminstone nämnes Ulf Jarl i Knytlinga Sagan, främst ibland alla de Höfdingar, som följde med Konung Knut til Engeland (**). Strutharalds söner från Skåne, nämnas därnäst. Sjelfwa krigets omständigheter höra til Danska Historien, och utgången är almänt bekant, at Engeland blef ändteligen efter många omskiften helt och hållet af Konung Knut intaget. Ulf Jarls öden och bedrifter, sparas til slutet af Olof Skötkonungs Historia. Här omröres allenast, at Swenska tropparne, under deras anförare Lacman, utbredt sit anseende, både uti Normandie och Engeland, och gjorde de Hertig Richard af Normandie, et kraftigt biträde emot den uproriska Gref Odo (***).

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

(*) Denne Lacman kallas de Swenskas Konung, som följde med Konung Knut til Engeland. Hos Abr. Wheloc uti de af honom utgifne Leges Saxonicæ, förekommer denna mening uti det bifogade gamla Chronicon: Sveno tumulato, Cnutus filius magna cum classe, adducto secum Lachiman, Rege Sveçorum, et Olao Rege Noricorum, qvi apud Rothomagum baptisatus est, Thamisiam intravit. Och nämnes äfwen samme Lacman hos Guillelm. Gemmeticensis, Hist. Norm. L. 8. p. 252.

(**) Knytlinga Saga. C. 8. p. 12.

(***) Jfr. Monum. Scanensia. P. 2. p. 84.

§. 41.

På detta sätt war Olof Skötkonung, och Swenska folkets anseende någorlunda bibehållet hos grannarna. Men imedlertid uwaktes en farlig fiende af gamla Norrska Konungahuset, Olof, Harald Grönskes son nemligen, hwilken annars kallas Olof den Helige. Man har tilförne anmärkt til denna tidens heder, at Swenska och Danska regeringen i Norrige lämnade åt alla inwånarna en lagbunden frihet och trygghet, så at äfwen Prinsarne af gamla Konungahuset, lefde uti en fulkomnen och omständig säkerhet. En nordisk regeringssjuka, hade befordrat dessa småherrar i

all

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

all tystlhet til andra werlden. Men Gjöthiska Norden war ännu intet befläckad med så nedriga statsgrep. Försiktigheten hade likwäl fordrådt, at hafwa wakfamma ögon på deras upförande, och hade det förmodeligen warit rådeligt, at upföda de unga Prinsarna wid Öfwerkonungarnas Hof. Detta försummades, och man fick röna omsider, at denna oförsiktighet war betydande. Norrske Konungen, Harald Grönske, som på förr omtalt sätt omkom hos Sigrid Storråda i Swerige, lämnade sin Gemål Asta hafwande, och hon födde en son, hwilken blef wid watnösningen på Hedniska wiset kallad Olof (*). Asta gifte sig straxt därpå, med en annan Fylkis Konung i Norrige, Sigurd Syr på Ringarike, och Sigurd tillika med des styfson blef döpt efter Olof Trygwasons föranstaltande wid år 998, och war Olof Haraldson då tre år gammal (**). Sigurd Syr förde et stilla lefwande, war hushållare, god åkerman, och förolämpade ingen, lefde ock i et fullkomligt lugn under de oroligheter, som skakade riket. Men des styfson Olof, hade mer Hjeltlynne efter den tidens smak, och skulle således nödwändigt börja sina Hjeltebedrifter med, at wara sjöröfware. Sin första mandom wiste han mot Swerige och Dannemark, där han härjade på sjösidan hwar han kom fram, och lönte sålunda med mord och brand den säkerhet, han njutit uti sin barndom under Swenskt och Danskt öfwerwälde. I Swenska skären öfwerwann Olof Haraldson en Wikingflotta, som hade til förman en Sote, och ändteligen efter ströfwande besök i Finland och på Ösel, lägger han in i Mälaren eller Logen, och kommer ända up til gamla Sigtuna, hwar han i god ro låter göra skepsbrygga för sina fartyg (***). Och som Olof Haraldson skjöflade och brände hwar han kom fram, är troligt, at Forn-Sigtuna äfwen då blifwit ödelagt. För en Christen Prins war detta et besynnerligt upförande, och Harald Grönskes död war en otilräckelig ordsak, sedan omständigheterna förändradt sig. Men de war ändå långt besynnerligare, at Olof Haraldson med en ringa magt, kunde göra så mycken skada in i hjertat på riket. Swerige wiste wäl intet utaf någon fiende, men så war likwäl en sådan säkerhet emot alla försiktighets reglor. Ändteligen församlar Olof Skötkonung en talrik och tilräckelig flotta, och lägrar sig wid Norrström, som war enda utloppet af Mälaren den tiden, drager

kjöl

hädja öfwer strömmen, och lägger an et bolwärk eller Kastali, som Sturleson kallar det, öster för strömmen. På detta sätt war all undanflykt afskuren för Norska Konungen. Hwarföre, när Olof Trygwason, han fann ogörligheten i wägen at bryta igenom på det stället, gräfwer han sig ut wid Agnesit, och kom ifrån, med flotta och byte ut i Österjön. Man håller almänt före, at Olof Haraldson wid detta tilfälle, trängt sig ut wid Söderström, men om så är, har wäl aldrig sömnigare krigsfolk warit til än de Swenske warit den gången, emedan Swenska krigshären hade sit läger på södra sidan om Norre ström, och sjelfwa förmodeligen legat straxt bredewid, och det oaktadt, hade likwäl en hel Flotta kunnat gå ohindrad ut genom Söderström. Man kunde derföre hafwa någon anledning at tro, det Agnesit måtte legat något längre åt söder, emellan Fittia och Södertelge, hwar Olof Haraldson med något gräfwande kunnat hjelpa sig ut, sedan starkt rägn och höstflod satt de lägre orter under wattn, och på detta sätt beskrifwes omständigheterna af Sturleson. Olof Skötkonung blef ganska förtörnad, när han fick weta Olof Haraldsons undanflykt, men denne senare war redan i säkerhet, och tog sedermera äfwen brandskatt af Gothland, hwar han i all stillhet uppehöll sig öfwer winteren. Deßa förrätningar hafwa skiedt wid paß 1007 eller 1008 efter Christi födelse. Här efter lämnade Olof Haraldson Swerige, i tanka at försöka widare sin lycka i Westerjön på Frisland, Engeland och Franska kusterna. Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

(*) Sturleson, T. I. p. 262.

(**) Sturleson, T. I. p. 284.

(***) Sturleson, T. I. p. 378.

§. 42.

På detta sätt slutades den första twistighet, som Olof Skötkonung hade med Olof Haraldson från Norrige. Om någon heder war i hela förrätningen, war den helt och hållet på Norrska Konungens sida, som, med en ringa magt, trotsat et helt rike, och med hurtighet och ofördrägt mod, dragit sig undan

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

en nästan oundwikelig undergång. De andra missförhållanden, som yppades emellan dessa Herrar, afstupo merendels på samma sätt hwilket ej heller är underligt. En rådig tiltagsenhet, hastiga rörelser, och försiktigt mannamod lyste nästan uti alla Olof Haralds sons krigswärf; och häremot anwändes endast af Olof Skötkonung et högt sinne, stora ord och förakt för sin fiende. Blotta berättelsen om sakernas förlopp, bestyrker detta omdöme. Sedan Olof Haraldson en lång tid swärmat i Westerhafwet, skjöflat och röfwat stundom i Frankrike, stundom i Engeland, och stundom åter upfördt sig, som en rätt General och krigsman, då han halp dels Konung Ethelred, dels hans söner at sökta emot Danska magten, fick han omsider lust at förfoga sig til sit fäderneskland, och upprätta där på nytt den inländska Konungamagten, som nu alt sedan Olof Trygwasons fall, hade warit utslocknad. Han förebar wäl, at han i en dröm fått uppenbarelse, det han skulle fara til Norrige, och där emottaga et långwarigt regemente. Men utan drömmar kunde et ädelmodigt sinne falla på den tanken, at frälsa sit fosterland från utländskt öfwerwälde, hwilket, ehuru lindrigt det än war, war dock likwäl nesligt för et hurtigt och stridbart folk. Företagandet war wäl äfwentyrligt, men ingalunda ogörligt. Den tapre Erik Jarl hade farit til Konung Knut i Engeland, och war redan död. Hans son Håkan Jarl, som efter sin fader hade högsta anseendet, war wäl en hurtig Herre, men ännu ung och oförfaren, hwilket gjorde hans eljest goda egenskaper mindre betydande. Konung Knut war ännu så sysselsatt i Engeland, at han intet kunde hafwa nog waksamma ögon på Norrige, och Olof Skötkonungs anstalter kände Olof Haraldson förut. Swen Jarl war den enda farliga fiende, som han borde frukta före, men han war dock intet odfwerwinnerlig. Utom dess woro många inländske Underkonungar i landet, och ibland dessa äfwen Olofs egen styffader, hwilka alle skulle förmodeligen likså gierna se högsta magten uti en infödd Konungs, som uti Jarlars händer, hwilka utomdes woro undergifne utländskt Herrawälde.

§. 43.

I sådana omständigheter seglar Olof Haraldson til Norrige med twå fartyg allenast, och twåhundrade tjugo man utwaldt

man-

manskap. Han hade strax den lyckan, at få Håkan Jarl fången uti Saudungs-sund, hwilken kom i all säkerhet seglandes dit, utan at weta det någon fara war å färde. Denne ynglingen wiste uti sin olycka et ganska hurtigt upförande, tröstandes sig sjelf därmed, at det en annan gång kunde blifwa bättre, fast han nu måste medgifwa, at hans öde war i Konung Olofs händer. Men Olof betjente sig ganska ädelmodigt af denna sin ofördmodade lycka, och gaf Håkan Jarl på stunden fri mot ed och försäkran, at han skulle fara ur landet, och aldrig mer bära wärja emot honom. Hwarpå Håkan genast öfwergaf Norrige, och förfogade sig ofördrifwat til sin moderbroder Konung Knut i Engeland. Efter Jarlens bortgång höll Olof esomoftast möte och ting med almogen, och begärde af dem, at blifwa antagen til Konung, men detta wille han rätt taga lag, förr än Konungarne i Upländerna hade på Sigurd Syrs föreståndning utropat honom för Öfwerkonung i Norrige, då det ena Häradet efter det andra undergaf sig hans wälde. Mycket litet war likwäl uträttat, så länge Swen Jarl och Einar Tambaskielfwer, med flere woro i stånd at möta Konung Olof. Wärjan blef då det enda, som kunde afgöra twisten, och kom det ändteligen följande året på Palmsöndagen til en hufwuddrabning, och sjöslag uti Wiken, då Swen Jarl och hans medhållare efter tappert fäktande, måtte omsider draga sig ur träfningen. Nederlaget war dock intet större, än at Swen Jarl i fiendens åsyn, drager samman sina fartyg, då efter hållen rådplägning blef öfwerenskommit, at Swen Jarl skulle fara til Swerige, och anhålla om undsätning af sin Swärfader Olof Skötkonung; men större delen af Höfdingarna foro hem til sin egendom, där de wille afbida Jarlens återkomst, förstärkandes sig med manstarkt följe, at de ej så lätt kunde blifwa öfwerrumplade.

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung. 1

§. 44.

Den erhållna förmon förökte Konung Olofs anseende, så at en stor del af almogen gick honom til handa: men de förnämare Herrar, som hållit med Swen Jarl, blefwo oanfäktade. Konung Olof styndar imedlertid til Trondhem, där sjelfwa styrkan war af riket, och Swen Jarl hade egenteligen sit herradöme. Han fann

Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

wäl här intet motstånd, men satte sig neder utan swårighet, o uprättade staden Trondhem, som af Olof Trygwason tilförne wo anlagd, men låg nu til större delen öde. Icke desto mindre fick h ingen skatt af almogen, utan afwaktade med saktmodighet, d wäl bewäpnad, hwad tiden framdeles kunde uträtta til hans fö del. Swen Jarl war imedlertid i Swerige, och rådgjorde m Konung Olof Skötkonung om medel, til at uprätta så wäl han som Sweriges förfalna anseende i Norrige. Där blef då fastställ at han om winteren med sit folk, skulle tåga landwägen öfw Helsingeland och Jämtland, in uti Trondelagen, där almogen wo honom i synnerhet tilgifwen. Men at tiden intet aldeles skulle g förbi uti en fruktlös stillhet, satte Jarlen sig före, at roa sig ö wer sommaren med röfweri. Stranderna uti Gardarike blefw då utsatte för et swårt härjande in til höstén, då Jarlen gaf s tilbaka på återresan til Swerige; men dödde under wägen, o befriade sålunda Konung Olof Haraldson ifrån en betydande mo ståndare. Så snart de i Trondelagen blefwo underrättade o Jarlens död, undergåfwo de sig utan uppehåll, Olof Haraldson öfwerwälde, och hela den öfra delen af Norrige, som warit unde Sweriges lydno, blef söndrad från Swenska Kronan til ewär deliga tider. Många förnäme Norrmän togo dock sin tillflykt t Swerige, och ibland dem war äfwen Einar Tambaskielfwer Swen Jarls Swåger. Alle blefwo wäl emottagne af Olof Skö Konung, och wäl försörgde, som ock Einar förblef i Swerige t Olof Skötkonungs död, uti all wälmåga och anseende (*).

(*) Snorleson, T. I. p. 572.

§. 45.

Alt detta hade förelupit i Norrige, utan at Konungen Swerige tog andra mått däremot, än at han undsägnade all ganska wäl, som sökte beskydd hos honom. Detta war wäl et för siktigt steg, men ingalunda tilräckeligt at bibehålla Swenska ska länderna uti undergifwenhet. Olof Skötkonung war af den tan kan, at Olof Haraldson af högaktning för des person, intet skull antasta de länder, som tilhörde Konungen i Swerige, och han Hofsinickrare woro nedrige nog, för at wara af samma mening (*).

Tan

Tanken war icke destomindre lika besynnerlig. Olof Haraldson, som intet haft betänkande wid, at sätta sig i besitning af de länder, som hörde til Konung Knut i Dannemark, hwilken efter all uträkning war förfärligare än Konungen i Swerige, skulle nu hafwa förstyn, at störa Konungen i Swerige i sin ro, och sina eröfringar. Detta war en owäntad höflighet. Ofelbart är, at sådan höflighet föll intet på Olof Haraldson. Utan sedan han af Norriges inbyggare blef ärkänd för Öfwerkonung i landet, bekymrade han sig ganska litet, huru Konungen i Swerige talade med sina Hofmän, då inga eftertryckeligare påföljder förmärktes. Olof Skötkonung framhärdade likwäl uti sina sjelfkärliga tankar, och skickade twänne af sina män, Thorgaut Skarde, och Asgaut Åman, til at utkräfja skatten af Norrige. De hade med sig ungefyra personer, et nog ringa antal til utförande af så wiktigt ärende. Så snart de komma öfwer Kjöln til Weradalen, låta de stämma ting med Almogen, och utfordrade de wanliga utskylder. Almogen swarade med all foglighet; at de gjerna wille göra som Konungen befalte, allenast Olof Haraldson intet wille taga någon skatt af dem, emedan de kunde intet göra utlagor til twå Herrar. Sådana swar möttes dem äfwen i Skaun, Stiprdalen och på flera ställen, men inga penningar eller pennings wärde. Derföre ock Torgauter wille wända om igen til Swerige, men Asganter war ifrigare, och tyckte, som ock war i sanning, at ingen ting war uträttadt, han wille därföre tala med Olof Haraldson sielf, angående detta ärende. Bägge följas förtenskull åt, och anlända til Tronhem, där Konungen då för tiden uppehöll sig. När de ankomma, låta de anmäla sig, och få företräde om andra dagen. Thorgauter berättar då, uti hwad ärende de woro utskickade, och hwad swar de fått af almogen, och begjärde til slut, at Konungen behagade yttra sig, huru framdeles här med förhållas skulle. Olof Haraldson swarar, at det war intet underligt, at almogen wisat lydna och undergifwenhet åt Jarlarna, som woro infödde, sast det warit bättre, om de ätlydt sina lagliga Konungar, och intet drifwit dem ur landet. Men hwad Olof Sönke, Konungen i Swerige, beträffar, så kunde han intet finna, det han hade någon rättighet til riket, ehuruwäl han nog påminde sig, hwad skada landet haft af honom och hans fränder.

Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

der. Detta yttrande förargade Asgauter högeligen, hwarföre han ock utbrast i deßa otidida utlåtelser: at det är ej underligt at du som kallas Olof Digre, så stormyndigt bemöter en sådan Herres ordsändning. Du lär förmodeligen intet weta, huru turdig blifwer Konungens wrede, som äfwen de hafwa erfarit hwilka warit mäktigare än du. Men om du will rikta dit rike i frid, är det tjenligast, at du far til Konungen i Swerige och blifwer hans man, och då wilja wi sammanfoga wåra bönder med dina, at du må behålla riket såsom län af honom. Denna oförståndiga hetta, besvarades likwäl af Olof Haraldson med nog saktmodighet, nemligen; jag will, sade Konungen, gifwa dig Asgauter, et helt annat råd, at I faren tilbaka til eder Herre, och berätten, at jag nästkommande wår ärnar fara öster ut til gränsen, emellan Swerige och Norrige, där kan Konungen i Swerige komma mig til mötes, om han will förlikas, då hwar behåller det rike, han är Odalboren och arftagare til. Efter et sådant swar, togo Swenske sändebuden aftråde, kommo dock snart tilbaka, sedan Olof Haraldson gådt til bords, men blefwo af Dörewaktarne, efter Konung Olofs befalning intet inlåtne. Thorgauter fattar då det tryggaste råd, at begifwa sig på återresan: men Asgauter med sina tolf män, wille detta oaktadt likafullt utföra sit anförtrodda ärende. Han skyndar därföre öfwer Gaulardalen och Orkadalen, ärnandes sig neder åt Möre. När Olof Haraldson får detta weta, skickar han sina Gästare eller utridare efter honom, hwilka ock träffa Asgauter med sina tolf män, gripa dem lefwande, och hänga dem allesamman i en galga wid Gjölaräs, intet långt från almänna wägen eller Thiodleden. Thorgauter bekom tidning om sin stallbrodes öde, innan han war kommen ur Norrige, och med sådan underrättelse, anländer han til Olof Skötkonung, som här öfwer blef mycket förtörnad, och utöste därwid många stora ord och hotelser (**). Om man wil medgifwa, at Asgauter för sin trohet mot sin Herre, war wärd et blidare öde, måste man likwäl tilstå, at hans upförande war oskickeligt. Olof Haraldson lär ock med denna stränga utmätning welat wisa, at han intet båfwade för kraftlösa hotelser. Skalden Sigwater fann denna förrätning så märkwärdig, at han gjorde et qwäde däröfwer, uti hwilket han utlå-

ter

ter sig, at de Swenske utskickade foro til andra werlden på Sigurds häst. Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

(*) Sturleson, T. I. p. 433.

(**) Sturleson, T. I. p. 436.

§. 46.

Efter en sådan begynnelse, wäntar man at få höra, huru Olof Skötkonung med härskjöld öfwerhopar Haraldson. Men Konungen i Swerige tog hwarken tjenliga mått, at hämna den skada honom war tilfogad uti sin utskickade, ej heller gjorde han nödtorftig anstalt, at bibehålla de Norrska länder, som ännu woro under Sweriges lydna. Ranarike eller Bohuslän, hade ännu Swenska Landshöfdingar. En myndig och förnäm, storrättadur, man Eilif Gautske war där befalningshafwande i norra delen på Swenska Konungens wägnar: och Thore Skialg war Höfding öfwer den södra eller östra, likaledes en rik och betydande man, som hade mycken egendom på Hisingen. Mot wären seglar Olof Haraldson til Wiken, då de Danske Höfdingar, som hit intill warit i landet, genast öfwergåfwo sina län, och foro til Dannemark, och hela almogen utan swårighet, geck Norrska Konungen til hands. Sedan Olof Haraldson uträttadt detta ärende, förfogar han sig med sit folk länger öster ut til Swinesund, som war gränsen af Ranarike, Swea Konungs skattland. Så snart Norske Konungen kom öfwer Sundet in i Ranarike, låter han stämma ting med almogen. De som bodde på Öarna, och ut med Hafwet inställde sig utan swårighet. Olof Haraldsons Marskalk Björn Stallare förde ordet, och upmuntrade Almogen at erkänna Norrska Konungen för Öfwerherre. En rik bonde Brinjolf Ullfald swarar på menighetens wägnar, at de woro nog underrättade, at gamla gräntsen emellan Swerige och Norrige war Gjöta Älf, ehuru Swenska Rämärket nu på en lång tid, sträkt sig ända til Swinesund. Icke destomindre war almogen nog benägen, at lyda Konungen i Norrige, men som Konungen förmodeligen snart lär förfoga sig Norr up i landet, där sjelfwa styrkan af riket är, hade Bohusländingarne intet krafter nog, at förswara sig emot

Gjö-

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

Gjötherna. Olof Haraldson hade fulkomlig ordsak at wara nögd med sådant swar, han behöll därföre Brinjolf hos sig några dagar, och öfwerlade med honom i enrum, huru ärendet alrabequämligast kunde utföras, då man ändteligen kom öfwerens om en sådan anlägning, hwilken wanhedrar Norrska Konungen nästan mer, än alla hans öfriga gjerningar kunna hedra honom. Swenska Landshöfdingen Eilif, war imedlertid upmärksam på alla Olof Haraldsons rörelser, och med sin närwaro höll den nygiriga almogen i tygelen, ånskjönt han intet hade mer än trettio man med sig, så at de intet wågade at förklara sig uppenbarligen för Konungen i Norrige. Omsider blef Eilif genom mellanlöpare förledd, at samtycka til et ting, eller sammanträde, där Olof Haraldsons fullmäktige, skulle möta Eilif wid et almänt sammankallande af menigheten, på det sådana mått kunde tagas, som skulle lända til bägge rikens gemensamma frid och rolighet. Här yppades nu de wackra anstalter, om hwilka Olof Haraldson hade rådgjordt med Brinjolf Ullfald, han lämnade Brinjolf Thor Länge Höfwitsman för Gåstarna, med tolf män, hwilka woro förklädde som Bönder, men dölgde Hjelmen under mößan, och Pansaren under kappan. Med detta följe förfogade sig Brinjolf til Swenska Landshöfdingen, och ledsagade honom tillika med en stor myckenhet almoge til mötesplatsen. Björn Stallare talte äfwen här på Olof Haraldsons wägnar, och när han slutat sit tal, stiger Eilif up at swara därpå: men i det samma, högg Thor Länge til Eilif, så at hufwudet föll neder på jorden, hwarefter uplopp skjedde ibland almogen, och de Gjöther, som följt med Eilif, woro nödsakade at i största hast skynda från tinget. På så swikfult sätt blef Swenska Landshöfdingen af daga tagen, som på god tro infunnit sig til wänlig dagtingan. Och skulle man snart kunna falla på den tanka, at Eilif warit en förfärlig fiende, efter Olof fann sig nödsakad, at bruka et så nedrigt steg, til at winna sit ändamål. Sådan war denna widtfrägdade Konungens helighet, at de swartaste nidingswerk woro räknade för lofliga Statsgrep. Dock om gärningen intet war hederlig, war den likwäl nyttig, emedan Norra delen af Ranarike eller Bohuslän, kom härigenom i Olof Haraldsons händer, hwilken ock til at befästa sin nya inkräktning, lät anlägga en fästning uti Romälfwen wid Sarps-fors, och förböd tillika, at hwarken salt eller sill måtte föras til Gjöthaland från Wiken (*).

(*) Sturleson T. I. p. 444.

§. 47.

§. 47.

Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

Härmed slutades förrätningarna för detta året; men fiendeligheterne upphörde därföre intet, emellan Swerige och Norrige. Hwarföre ock Olof Haraldson affärdade om winteren Trander Hwite til Jämteland, at där insamla skatten. Denna förrätning war mindre lyckelig; ty när Trander hade upburit skatten, blef han öfwerfallen af de Swenska, och med sina tolf män ihjälslagen, hwarpå de insamlade waror eller pryningar, blefwo öfwerförde til Olof Skötkonung. Men som inga eftertryckeligare anstalter gjordes på Swenska sidan, förlorades äfwen den öfriga delen af Ranarike genom Roe Skialgs död, hwilken, då han insamlade ledingen och andra landskylder af sit Län, blef öfwerfallen af slagen med sina trettio män af Eiwinder Urarhorn, en namnkunnig Wiking bland Olof Haraldsons medhållare (*). Denna olyckan blef någorlunda hämnad af Thorgaut Skarde, den samma som tilförne hade warit med at indrifwa skatten af Norrige. Han hade fått underrättelse, at en Norrman wid namn Gudleik war afrest til Gardarike eller Ryßland, at uphandla kiöpmanswaror, och åtskilliga andra dyrbara saker för Konung Olof Haraldson. När denne war på återresan, söker Thorgaut up honom, då han låg för motwind under Öland. Gudleik blef då alfwarsamt anfallen, och efter et tappert motstånd, ändteligen slagen med sit folk, och fartyget med alla warorna eröfradt. Men Eiwinder Urarhorn, som war ute i wiking, kom kort därefter äfwen til Öland, då han fick weta Gudleiks fall, hwarföre han med största skyndsamhet seglar efter Thorgaut, och hinner honom i Swenska skären. Här kom det åter til et skarpt täflande, hwilket slutades ändteligen med Thorgauts död, och bytets återwinning. Sålunda tumlade Swenske och Norrske undersåtarne om med hwarandra, och Olof Haraldson försummade intet tilfälle at skada Swerige. Men hwad Olof Skötkonung gjorde til Norriges förswagande, wet man intet: om ej det skal anses för något betydande storwärk, at han förböd wid swårt straff, at ingen måtte nämna Olof Haraldson wid namn, utan då denne nödwändigt måtte omtalas, skulle han kallas den digre eller tjocke mannen. En omständighet, hwarutaf Olof Haraldson säkerligen intet blifwit magrare.

(*) Sturleson, T. I. p. 747. m. m.

Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

§. 48.

Et sådant krig paßade bättre för Snaphan[illegible] än för twå ne mägtiga Konungar. Undersåtarne woro på ömse sidor nog d[illegible] swärade. De i synnerhet, som bodde wid gräntsen, swäfwade u[illegible] en ouphörlig osäkerhet: så at både Norrske och Swenske almo gen, ledsnade wid denna oenighet. Men framför andra war Ragwalds West-Gjötha Jarlens Gemål mißnögd med deßa wänd ningar: hwarföre hon ock förmådde sin man til samtal med Ol[illegible] Haraldson, när han låg wid Gjöta Älf med sit folk. Och bl[illegible] då efter någon öfwerlägning et års stilleständ slutat, emellan Swerig och Norrige på den kanten. På detta sätt war wäl någon börja gjord til en mera stilla lefnad, men den war icke destomindre no twetydig, så länge ingen förening war träffad emellan Konungarn[illegible] sjelfwa. Och fördenskull blef Björn Stallare anmodad af bönderna i Wiken, at anhålla hos Olof Haraldson, det et ordenteligt sänd ningebud måtte affärdas til Konungen i Swerige, på det en stadgad fred en gång måtte göra ända på deßa frätande småkrigen, och handelen til bägge rikens gemensamma förmån måtte wara frigif wen. Ärendet war nog ömt, emedan det förmodeligen skulle mis haga Olof Haraldson, icke destomindre älskade Björn Stallare sin Herre så upriktigt, at han ock wille wåga at komma i onåd, för at frambära et hälsosamt, fast obehageligt råd. Björn tog dä tilfället i akt, när Konungen hade möte med sit folk, och bönder na. Han föredrager då almogens åstundan om en waraktig fred lägger ock til, at de Norrmän, som hade uppehållit sig snart twå år i Wiken, ledsnade wid at wara så länge borta från sin egen dom. Menigheten yttrade sin sägnad öfwer Björns tal, med e almänt gny. Konung Olof swarade, at det wore aldrabäst, om Björn påtoge sig sjelf den underhandlingen; ty om det lyckades hade han sjelf hedren därutaf; om åter någon obehagelig påfölgl skulle tima, wore han sjelf skuld därtil. Swaret bekymrad Björn Stallare, emedan resan syntes wanskelig. Och kunde wä den trolöshet, som war föröfwad på Eilif Gautske, afskräcka nå got hwar från sådana ombud. Icke destomindre gör Björn si resefärdig, och tager en förnäm Isländare, Hialte Skieggason til reskamerat, hwilken war en slug och smidig Hofman. Ha

und

undfår då instruction eller underwisning af Olof Haraldson, nemligen, at han skulle föreslå fred emellan bägge riken efter den gräns, som warit hade i Olof Trygwasons tid, men at ingen ersätning borde åskas för den skada, som kunde wara gjord på någondera sidan; emedan Norrige lidet så mycket af de Swenska, at ingen ersätning wore möjlig. Til afskjedsgåfwa skjänkte Konungen åt Björn det swärd, som han förleden sommar fådt af Ragwald Jarl, med försäkran, at han skulle anse Björns resa för lyckelig, allenast han kunde skaffa swar från Olof Skötkonung, det måtte då wara hurudant det wille. Konung Olof öfwerlämnade tillika 2 finger gull, eller gulring, som skulle gifwas åt Jarlen, så wäl åtkn, at Björn war uti sina riktiga ärender, som til wänskaps betygande mot Jarlen, på det han skulle äfwen med sin myndighet befordra målet. Sådana järtekn woro nödiga i en tid, då alla afhandlingar skjedde munteligen, och fullmakter intet särdeles woro kunnige. Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

§. 49.

Björn tager då wägen åt Skara, hwar Ragwald Jarl hade sit säte. Hans suite bestod af tolf män, utom Hjalte, och war äfwen Skalden Sigwater i hans följe, som roade sällskapet med Skaldqwäden under wägen. Tolftalet war således såsom et heligt och lyckosamt tal, nästan wid alla tilfällen i akt taget. Wid ankomsten til Skara blefwo de mycket wäl emottagne, och Jarlens Gemål Ingeborg undfägnade Hjalte med utmärkt wänskaps betygelse, emedan hon warit bekant med honom, den tiden, hon war ännu uti sin broders, Olof Trygwasons Hof. Desutan woro de ock med nära swägerskap förbundne, ty Hjaltes hustru war syskonebarn med Olof Trygwason. Ändteligen, när Björn Stallare efter några dagars wälplägning, berättar sit ärende til Konungen i Swerige, och öfwerlämnar ringen, häpnade Jarlen och fruktade, at Björn war kommen i sin Herres onåd: emedan en så äfwenyrlig resa war honom updragen, uti hwilken oundwikelig lifsfara swäfwade för ögonen, Ragwald försäkrade ock, at ingen dristade at understödja hans ärende på något sätt. Så förskräckelig war Olof Skötkonung för sina undersåtare, men hans utländske fiender

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

der woro intet aldeles så lått skrämde. Detta betygade Björn Stallare i sjelfwa wärket, då han sade rent ut, at han skulle utföra det honom anförtrodda ärende, det måtte då kosta hwad det wille, antingen Jarlen wille wara honom behjelpelig eller ej. Förtroendet skjedde i Jarlens Gemåls närwaro. Hon war Norrman både til ursprung och sinnelag, och gick hennes betänkande därpå ut, at Jarlen utan widare twekan skulle antaga sig Norrska Konungens angelägenhet. Jarlen war likwäl intet aldeles så bråd utan wille med lämpa och saktmodighet angripa målet. Hwarför ock Björn måtte qwarbliswa än någon tid, til des Jarlen genom bud til sina wänner, kunde bana wägen.

§. 50.

Men som det utdrog något på tiden, fattar Hjalte det råd, at fara förut til Olof Skötkonung. Wid Swenska Hofwet woro twenne Isländska Skalder, Ottar och Gitsor Swarte, som woro i stor nåd hos Konungen. Dem wille han först besöka som sina gamla bekanta, och genom dem utforska, om saken wore så farlig som förebars. Så wäl Björn, som Ingeborg biföllo detta förslag, och gaf Jarlens Gemål honom til resepenningar, scotsilfur, tjugo wägna mark silfwer, hon gaf honom ock tekn med sig til Prinsessan Ingegärd, Olof Skötkonungs dotter, med begjäran, at hon äfwen wille befrämja Hjaltes förehafwande. Hjalte blef wid ankomsten Konungen föreställd af Ottar och Gitsor, såsom en förnäm och betydande man ifrån Island, och förwärfwade han sig snart både Konungens nåd, och alt Hoffolkets ynnest. Samma lycka hade han äfwen hos Prinsessan Ingegärd, men hans förnämsta affikt war, at befästa sig alt mer och mer uti Konungens förtroende. Til at winna en sådan nåd, sammansätter han en wacker Historia, och berättar, huruledes, när han war kommen til Norrige från Island, hörde han öfwer alt talas om de stora egenskaper och Kongeliga dygder, som lyste hos Konungen i Swerige. Honom syntes då, at han intet wunnit genom sin långa och beswärliga resa, om han intet hast den nåden,

at

at upwakta en så stor Konung. Och som den lagen war uprättad emellan Island och Norrige, at alle Isländske män, som kommo til det senare stället, skulle betala en wiß afgift, som kallades Landaura, hade han upburit den samma af sit skepsfolk, och som han tillika wißte, at Konung Olof Skötkonung war Norriges rättmätige regent, hade han samma skatt med sig. Tio marker silfwer blefwo då framburne, och öfwerantwärdade åt Gitsor Swarte. Olof Skötkonung, som war tilförne nog öfwertygad om sina dråpeliga egenskaper, hade intet swårt för at tro et sådant tal, inkönt där war intet sant ord i hela sammansätningen. Konungen swarade ganska nådigt, at de warit på en tid nog få, som i dant ärende ankommit från Norrige, hwarföre ock Konungen tackade Hjalte mycket, som haft så stor möda at framföra skatten i Swerige, helre än at lämna det til Konungens owänner. Med silfweret skänkte han åt Hjalte, til prof af sin nåd och wänskap. Med detta uptåg wann Hjalte Konungens fullkomliga förtroende, och blifwa regerande Herrar, ofta upwaktade med sådana anrättningar. Den nåd Hjalte således förwärfwat sig hos Olof Skötkonung, gaf honom tilfälle, at komma något närmare sit påtagna ärende, när Konungen war en dag wid godt lynne och wäl belåtenhet. Hjalte börjar då sit tal med, at uphöja Konungens ogemena förmåner, och förſäkrar, at ingen Konung fanns i deßa Nordiska länder, som med honom jämföras kunde. Han beklagar därjämte sina landsmän, som intet utan swårighet kunde nyttia den lyckan, at se en så stor Kung, hwartill i synnerhet bidrog den enighet, som nu war emellan Swerige och Norrige. Han tillade widare, at han förnummit så wäl i Norrige som i Westergötland, det alle önskade, at denna osämja på godt sätt kunde blifwa bilagd, hwartil Konungen i Norrige wore ganska benägen. Han sade äfwen, at han hördt sägas, at Konungen i Norrige wore sinnad, at begära Konungens dotter Ingegård til Gemål, och syntes honom, at detta wore det tjenligaste medel til fredens återställande. Olof Skötkonung afhörde alt detta med owanligt tålamod, och mycken saktmodighet, och gaf Hjalte tilkänna, at det intet war lofgifwit, at nämna den tjocka mannen för Konung i sit Hof. Widare sade Olof Skötkonung, at Olof Haraldson war intet så mycket wärd, som många inbillade sig, och förmode-

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

ligen skulle Hjalte sielf finna, at sådant swågerskap paßade sig in ret. Ty han Olof Skötkonung war den tionde Konung uti Upsala uti sin slägt, och hade hans förfäder warit Enwälds-Konungar öfwer Swea wälde, och många flera stora länder, och därjämte Öfwerkonungar öfwer andra Konungar i Norrlanden. Men Norrige däremot war intet bebygdt, och styrdt af Småkonungar, til des Harald Harfager underkufwade dem, hwilket Swea Konungar tillåtet, efter han intet oroade Swenska länderna, och war deßutan i skyldskap med Swenska Konunga-huset. Konungen fortfor widare, och berättade, at Håkan, Adelsteens fosterson, fick njuta sit rike i ro, til des han häriade på Gjöthaland och Dannemark, men då blef han öfwerwunnen och slagen. Gunnilds söner blefwo af daga tagne, så snart de blefwo olydige mot Harald Gormson, hwarpå Norrige blef Konungen i Dannemark skattskyldigt. Men det oaktat mente Konungen, at Harald borde mindre anses än Upsala Konungar, emedan han blifwit kufwad af Olof Skötkonungs Faderbröder Styrbjörn, och wardt hans man eller Wasal. Sedermera fullföljde Konungen widare sit tal, och omrörde, huruledes Styrbjörn wardt öfwerwunnen af Erik Segersäll, och at, när Olof Trygwason kom til Norrige, och lät kalla sig Konung, blef han af Konung Olof och Danska Konungen slagen, och des rike delt. Fördenskull kunde Hjalte, som en förnuftig man, nog finna, det han, Olof Skötkonung, intet wore sinnad, at lämna åt den tjocka mannen et rike, som han med segrande wapen inkaget: och förekom det Konungen underligt, at den tjocke mannen intet kom ihog, då han war instängd i Laugen eller Målaren, och med största nöd slapp undan. Ändteligen lyktade Konungen sit tal därmed, at Hjalte borde intet oftare nämna den saken.

§. 51.

Alla deßa sammangyttrade ordsaker, gjorde likwäl tilbudet ingalunda oskimmeligt, ändskjönt det syntes så för Olof Skötkonung. Och Hjalte, som nog förmärkte, at hos Konungen ingen ting wore at uträtta, wände sig til Prinseßan Ingegärd med begjäran, at hon wille bjuda til, at förmå sin Herr fader til fredligare tankar. Prinseßan fruktade wäl, at hennes påminnelser intet skulle haf-

hafwa någon wärkan, dock lofwade hon, at efterkomma Hjaltes stundan. Hwarföre hon ock en dag, då Konungen war mycket munter, frågade honom, huru det skulle blifwa med den twisten, som war emellan Konungen och Olof tjocke. Hon berättade ock, at folket beklagade sig mycket öfwer denna oenighet. Somlige hade mist sin egendom, andre sina slägtingar, och kunde ingen Swensk komma til Norrige, så länge detta warade. Hon sade widare, at det syntes henne orådeligt, at wilja göra åtal på Norrige. Landet war fattigt, swårt at angripa, folket otroget, som ock wore sinnat at emottaga hwem det än wore, heldre än Konungen i Sverige: ändteligen yttrade Prinsessan sig, at om hennes råd hade något gälla, skulle hon heldre önska, at Konungen wände sig mera öster ut, til de länder, som förre Swenske Konungar hade innehaft, och Styrbjörn för kort sedan underkufwat, och at Olof Digre fick i ro behålla det land, som hans slägtingar honom lämnadt. Olof Skötkonung uptog Prinsessans tal ganska onådigt, och swarade med wrede, det han nog märkte, det hennes affikt wore, at Konungen skulle låta fara all talan på Norrige, och gifta henne med Olof den Tjocke, men försäkrade tillika, det hans tankar woro långt annorlunda, och ämnade han i nästa winter på Upsala ting låta upbjuda almän leding, och således innan isloßningen anfalla Norrige, och med mord och brand straffa Norrmännerna för sin trolöshet. Hjalte blef af Prinsessan strax underrättad, at Hennes föreställningar intet warit tyckeligare än hans, då han rådde til fred med Olof Haraldson, hwarföre Hjalte tog sig ett annat ämne at tala om. Han berömde wid alla tilfällen Norrska Konungens personliga egenskaper, hwilket roade Prinsessan. Hwarpå Hjalte utbad sig en gång hennes tilstånd, at få säja rent ut, hwad han tänkte. När Prinsessan Ingegerd hade gifwit honom lof därtil, allenast hon allena och ingen annan det åhörde, frågade han, hwad Prinsessan skulle swara, så framt Konungen i Norrige begjärde henne til sin Gemål. Prinsessan rådnade därwid, och efter något betänkande yttrade sig, det hon war ingalunda beredd at swara på den frågan, så mycket mer, som hon förmodeligen inter behöfde swara därpå; men likwäl om Hjalte intet förgytt sin målning, kunde hon wäl intet önska sig någon anständigare maka. När Skalderne Ottar och Sitsor blifwit underrättade om

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

det

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

det förslag, han gjordt för Prinseßan, afgåfwo de åfwen et li lydande witnesmål, om Olof Haraldsons besynnerliga dygder, at Prinseßan blef alt mer stadgad i det tycke, hon redan på Hj tes beskrifning fattadt för Norrska Konungen. Och när sak war så wida brakt, affärdade de twå Gjöthiska män, som Hja fådt til wägwisare från Wester-Gjöthland, med bref från Pri seßan Ingegerd och Hjalte, til Ragwald Jarl, och des Gemål (*

(*) Sturleson, T. I. p. 467.

§. 52.

De utskickade återkommo til Wester-Gjöthland, kort för Ju len, öfwerlämnade brefwen til Jarlen, och berättade, det Pri seßan hade ofta talt med sin fader om fred och sämja emellan bå ge riken: men at Konungen blifwit högeligen förtörnad, hwa gång hon nämndt Konungen i Norrige, och at intet hopp war o fred i sådana omständigheter. Björn Stallare war ännu qwa hos Jarlen, men wille icke destomindre för Konungen sjelf frau föra det ärende honom war anförtrodt. Hwarföre ock Jarlen som lofwadt honom sit biträde, så snart Julen war bärbi, gaf sj på wägen med sextio män, och war Björn i hans följe. Så sna han kom in emot Upsala, skickade han bud til Prinseßan Ingegerd med begjäran, det hon wille wara honom til mötes på Ulleråker där hon annars hade sit Hof. Prinseßan reser därpå dit, o Hjalte, som med sit storpratiga smicker, förskaffat sig et gans nådigt afskied af Konungen, följde henne. Jarlen blef som släktin och stor Herre wäl undfägnad, och frågade han då om d skulle wara henne emot, om Konungen i Norrige wille begjär henne til Gemål, ty i annor händelse wille han intet befatta sj därmed. Prinseßan swarade med sin wanliga eftertänksamhet, a det wore en sak, som ankom helt och hållet på hennes fader godtfinnande, men för öfrigt wore hon nog hågad at följa Jarlen råd och tycke härutinnan. Jarlen, som förmärkte, at freden emellan Swerige och Norrige, alramäst kunde befrämjas genom detta giftermål, styrkte henne fulkomligen därtil, och afmålade där jämte Konung Olof Haraldsons gärningar på det härligaste. S

spn

sinnerhet uphögde han, som et ganska dräpeligt storwärk, at Konung Olof i Norrige en morgon tagit fem Konungar til fånga, och underlagt sig deras riken och länder: fast än, at säga sanningen, denna gärning icke war med de wackraste. Sigurdsk. Slägten. Olof Skötkonung.

§. 53.

Sedan Ragwald Jarl sålunda försäkradt sig, at Prinsessan intet wore obenägen til det föreslagna giftermål, förfogade han sig widare til sin frände och gamla fosterfader Thorgny Lagman, Thorgnysson. Den årliga Riksdagen, eller Ting alra Swia, instundade uti Göje eller Februarii månad. Där ärnade Jarlen föredraga Olof Haraldsons tilbud om giftermålet, så wäl som om fred och fri handels inrättande emellan rikena. Dock war saken ganska wanskelig, i anseende til Konungens oförsonliga sinne emot Konungen i Norrige. Jarlen behöfde sålunda Thorgny Lagmans biträde, uti et så slipprigt ärende. Thorgnys anseende war befästadt både genom egna, och sina förfäders förtjenster. Hans förfäder hade i många leder beklädt samma höga ämbete, och warit Lagmän i Tiundaland. Hans Fader war den, som uti slaget på Fyriswall, i synnerhet bidragit til Erik Segersälls förmån, emot Styrbjörn. Sjelf war Thorgny hällen före, at wara den klokaste man i hela Swea wälde, och war han i en sådan högaktning hos almogen, at hans ord woro snart mera gällande än Konungens. Oförfärad at säga sina tankar, bekymrade han sig ganska litet, antingen hans mening war behagelig eller ej. Hans stora och resiga kropp, förökte des wördiga utseende med et betydande skjägg, som öfwerträckte hela bröstet, och räckte neder til midjan, och en talrik Hofstat förskaffade honom deßutan både wänner och säkerhet. Til denna betydande mannen, anlände nu Jarlen med Björn Stallare, Hjalte och sit öfriga följe. Efter några dagars förlopp uptäcker Jarlen för sin Fosterfader hela den påbegynta handelen, och, som ärendet war farligt, utbad han sig Thorgnys råd och bistånd. Thorgny tystnade något wid detta förtroende, men ändteligen säger han, at det förekom honom underligt, at Ragwald, som bar Thignar namn, intet skulle kunna råda sig sjelf, så snart han rådde i någon wanskelig omständighet, och föreställer han honom,

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

det han borde betänkt förut, innan han inwecklade sig i saken, det hans magt wore alt för swag, til at täfla med Konung Olof Skötkonung. Han tillade widare, at det syntes honom wara likså hederligt, at räknas ibland bönder, och wara därjämte i ständ, at fritt utsäga sina tankar, ånskönt Konungen wore närwarande, och hörde därpå. Dock lofwade Thorgny til slut, at han skulle följa honom til Tinget, och kunde han utan fruktan föredraga, det honom syntes tienligt wara.

§. 54.

Imedlertid inföll Upsala ting, och mengheten församlades i stor myckenhet. Konungen war äfwen närwarande, och Ragwald Jarl med Björn Stallare förfogade sig likaledes dit, i följe med Thorgny Lagman. Konungen satt på sin Thron, och hade sit Hoffolk omkring sig. På en annan sida war satt en stol för Jarlen och Thorgny, och hade Jarlen sin hyrd eller hoffolk framför sig, men Thorgny sina huskarlar. Almogen stod rundt omkring, dels på backar, och dels på slättar, hwarifrån de kunde höra hwad som förehades. Så snart Konungens wanliga hälsning war lyktad, stiger Björn Stallare up bredewid Ragwalds säte, och berättar med hög röst, at han wöre skickad af Konung Olof i Norrige, at tilbjuda fred med den gränts, som warit hade bägge riken emellan af ålder. När Olof Skötkonung hörde hans tal, springer han up från sin Thron, och befaller honom tiga, hwarefter Björn satte sig neder igen. Där på stod Ragwald Jarl up, förtäljer om Olof Digres affärdade sändningebud, och anmälan om förlikning, han gifwer äfwen wid handen, at Westgjötharne anhöllo högeligen om fred, han förklarade tillika, hwad swårighet den landsändan war underkastad, ty på ena sidan saknades all den tilförsel, som behöfdes från Norrige, och på andra sidan woro inwånarne utsälde för fiendtliga anfall, och för dageligt röfweri, ändtligen föredrager Jarlen, det Konungen i Norrige afsändt sit bodskap, at begiära Swenska Prinsessan Ingegerd til sin Gemål. När Jarlen slutat sit tal, stiger Konungen up, tiltalar honom ganska hårdt, beskyller honom för förräderi, därföre at han gjordt fred med den tiocka mannen, och säger, det

han

han förtjent at drifwas i landsflyktighet. Konungen glömde ej heller Jarlens husfolk, af hwars upäggande han förmente alt detta hafwa sit ursprung, til slut wände han talet på Olof tjocke, och når han länge och häftigt talat, satte äfwen Konungen sig neder igen. Almogen hade åhördt denna prokastning med nog kallsinnighet, men når Thorgny Lagman upstod til at tala, reser sig tillika hela menigheten med sorl och wapnabrak, och alle trängde sig fram til at höra, hwad Thorgny skulle andraga. Lagmannen börjar då et tal, som för sin besynnerlighet förtjenar at införas. Annorlunda är nu, säger han, Swea Konungars sinnelag, än du warit tilförne. Min Faderfader Thorgny kunde påminna sig, Erik Emundson, Upsala Konung, och berättade, at då Konungen war i sin lättaste ålder, for han til Ymißaland, och lade under sig Finland, Kyrialand, Eistland och Curland, samt åtskilliga andra mot öster belägna länder, och synas där ännu stora jordborgar, och andra storwärk, som han där anlade, men han war dock intet så storlåtig, at han ju wille höra dem, som hade något wigtigt at föredraga. Min fader Thorgny war i lång tid med Konung Björn, och war hans rike befästat med mycken styrka, och sjelf war han wänlig mot sina män; jag har sjelf warit med Konung Erik Segersäll i många härfärder, han förswarade manligen sit rike, och war oß lätt at komma med honom til tals. Men denne Konung tillåter ingen tala med sig, annat än det han sjelf wil höra, och därom gör han sig mycket angelägen, men sina fattländer låter han gå sig undan genom jähiöshet och orädighet. Hans förnämsta affikt är, at bibehålla Norrige under sit wälde, som ingen af Swea Konungar tilförne eftertraktat, hwaraf många sättas i oro. Nu är det altså wår wilja, wi Bönder nemligen, at du Konung Olof gör frid, med Oldf. Digre i Norrige, och gifter honom din Dotter. Och om du wil återwinna dina åt öster belägna länder, som dine fränder och förfäder hafwa ägt, wilje wi alle följa dig. Men om du intet wil höra det, som wi tale, wilje wi anfalla dig, och dräpa dig. Och äfne wi ingalunda tåla ofred och olag af dig. Så hafwa wåre förfäder gjordt för oß, som störtade sem Konungar i en brun på Mula ting, som warit upblåste af högfärd och inbilningar, som du nu är. Säg nu snart, hwilket dera du wil utwälja (*).

Sigurdska Slägten. Olof Sköt-konung.

(*) Snorleson, T. I. l. c.

§. 55.

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

Sådant war detta besynnerliga tal, som Lagman Thorgny höll på Riksdagen, och måste man medgifwa, at en så torr och ohöfflad sanning, intet kunde wara särdeles behagelig. Men menigheten förklarade sit bifall, genom mycket gny och wapnabrak, och det war ej rådeligt för Konungen, at blifwa wid sina förra grundsatsar. Twärt om, Konungen stiger up från sin Thron, och förklarar sig benägen, at i alt efterkomma menighetens åstundan, hwilket ock wore så mycket billigare, säger han, som alle Sweriges Konungar warit wane, at låta bönderna råda med sig. Sorlet bland menigheten stillades på detta sätt, freden blef slutad efter Norrska Konungens tilbud, och trolofningen emellan Olof Haraldson och Swenska Prinsessan stadfästades. Hwarpå Ragwald tillika med Björn Stallare, och de öfrige, efter aflagt kort besök hos Prinsessan, förfogade sig til Wester-Gjötland, och Normännerna kyndade sig widare til Konungen i Norrige, hwareft Björn Stallare blef för sin widt utseende förrättning ganska wäl emottagen. Olof Haraldson gör sig således redo, at nästa sommar möta sin brud wid Kongahäll; men Olof Skötkonung wälfde i sit sinne helt andra tankar. I högsta måtto förtretad öfwer det wäld, man gjordt honom på Upsala Ting, wille han intet hålla mer af det han utlofwat, än hwad han intet kunde undgå. Han kunde således intet kränka den där fastställda freden: men om sin dotters giftermål wille han sjelf bestyra efter eget godtfinnande. Här gjordes således ingen anstalt til Prinsessans affärdande til Norrige, och ingen understod sig at fråga honom därom, så at Konungens foglighet uphörde med Riksdagen. Prinsessan fick likwäl tilfälle, at blifwa fullkomligen öfwertygad om sin Herr Faders tanka, då han en gång kom hem från jagt. Konungen hade farit en morgon helt bittida ut med sina hökar och hundar, och hade Konungens hök i största hast slagit fem orrar. Hofcavalierene togo äfwen detta magra tilfälle i akt, at uphöja Olof Skötkonung öfwer alla andra Konungar, och Konung Olof reste helt förnögd tilbaka igen. Prinsessan tog emot honom på gården, då Konungen wiste henne med mycken sägnad sit stora byte, och frågade henne, om hon någonsin hördt talas om någon Konung, som på så kort

tid

tid gjordt så lyckeligt fogelfånge. Prinseßan swarade, at morgonjagten wär god nog, men at det syntes henne långt märkeligare, at Olof i Norrige på en morgon tagit fem Konungar, och underlagt sig deras riken. Olof Skötkonung blef häröfwer helt förifrad, och förklarade rent ut, det hon aldrig skulle få äga den tjocka mannen, huru stor kjärlek hon hyste för honom, utan skulle han gifta henne med en sådan Höfdinge, som altid warit hans wän, och intet gjordt öfwerwäld på hans undersåtare. Om ej Prinseßan wann mer genom sit infall, blef hon likwäl fullkomligen underrättad om sin faders hemliga tankar; och gaf hon detta genast tillkänna åt Ragwald Jarl, med begjäran, at han wille anwända West-Gjötharna, at wara på sin wagt, i fall något inbrott i den sidan skulle ske ifrån Norrige. Sigurdske Släkten: Olof Skötkonung.

§. 56.

Imedlertid war Olof Haraldson anländ til Kongahäll, och hade med sig de förnämsta af hela Norrige, i tanka, at på det präktigaste taga emot Konungen i Swerige, och sin tilämnade brud. Wid ankomsten til Kongahäll; hördes intet af några anstalter til Olof Skötkonungs resa, hwarföre ock Konungen i Norrige, efter något drögsmål, skickar bud til Ragwald Jarl med förfrågan, om han hade någon kundskap om Konung Olof Skötkonungs annalkande. Jarlen hade ännu intet fådt den omtalta underrättelse från Prinseßan, hwarföre han swarade, det han föreställde sig, at något ofördemodeligt hinder emellan kommit. Men så snart den nämnda berättelsen inlupit, lämnar han ofördröjwat del däraf til Konungen i Norrige, med begjäran, at freden icke desto mindre måtte underhållas med Wester-Gjöthland. Olof Haraldson blef öfwer denna tidning ganska misslyndt, så at han war strax färdig, at med örlig hämna den skymf, honom war tilfogad af Konungen i Swerige. Men hans folk, som war mera utrustadt til granlåt, än krigsförrättning, hade ej så särdeles lust därtil. Utom deß, som första anfallet naturligen skulle ske på de landsörter, som stode under Ragwald Jarls befalning, och denne Herren hade många wänner uti Norrska Konungens Hof, såsom Björn Stallare, Sigwatér Skald, och flera, blef äfwen all fiendtlighet för den

Sigurdska Slekten. Olof Skötkonung.

ordsaken til widare upskuten. Man fann ock rådeligt wid Norrska Hofwet, at genom ny bestickning til Ragwald Jarl, utforska, om intet hopp wore til beständig förlikning emellan bägge riken. Sigwater Skald, såsom en upriktig wän af Jarlen, påtog sig resan. Sigwater skyndar därföre öfwer Eda-skog til Wester-Gjöthland, först til byen Hof, hwar han intet kunde få herberge, efter det war heligt, på et annat ställe blef han utwist, efter där firades Alfarbloth i huset (*). På andra ställen mötte honom lika höflighet, til des han ändteligen anländer til Ragwald Jarl, hwar han efter wanligheten blef mycket wäl undfägnad. Här fick han ock weta efter något drögsmål, af Prinsessan Ingegerds bref, eller Wisändning til Jarlen (**), at sändebud woro ankomne til Konung Olof Skötkonung, som begärde Prinsessan til Gemål för Konung Jaroslau i Holmgården, och at Konungen tagit ganska wäl emot dem. Här af war intet swårt at sluta, det Norrska Konungens wäntan wore aldeles fåfäng, så at Jarlen fick anledning, at tänka på något annat sätt at blidka honom.

(*) Sturleson, T. I. p. 509.

(**) Sturleson, T. I. p. 510.

§. 57.

Konung Olof Skötkonung hade en annan dotter wid namn Astrid, hwars moder war Edla, en Jarls dotter från Wenden. Och Edla war som fånge kommen i Konungens wäld. Denna Prinsessan Astrid upfödde hos en rik man i Wester-Gjöthland, Eigil benämd, och wistades hon ymsom wid Hofwet hos sin Herr fader, och ymsom i Wester-Gjöthland. Hennes behagelighet, muntra och gifmilda sinnelag, hade förskaffadt henne allas kärlek, så at hennes wackra utseende kunde anses för öfwerflöd. Denna Prinsessa gjorde besök hos Ragwald Jarl, medan Sigwater ännu war qwar hos honom. Jarlen fattade då et nytt, men ganska kristigt förslag, at gifta denna Prinsessa med Norrska Konungen, hennes fader Konung Olof oätspordt. Han öpnar därföre sina tankar, både för Sigwater och Prinsessan. Sigwater war snart öfwertald. Frestelsen at blifwa Drottning lär ej wara så lätt at öf-

Sigurdska Slåkten. Olof Skötkonung.

öfwerwinna hos et ungt Fruentimmer, i synnerhet då tilkommande Gemålen afskildras med alla de intagande färgor, som kunna uptänkas. Astrid fann sig ock wid detta förslag, at det måtte företagas utan Olof Skötkonungs wetskap, som förmodeligen ej skulle samtycka mer til detta senare, än det förra giftermålet. Med deßa tidningar hastar Sigwater tilbaka til Konung Olof Haraldson i Sarpsborg, där han berättar, så wäl den omständighet om Jaroslaus lyckeligare frieri, som Jarlens nya förslag. Det förra mishagade ganska mycket, men när Sigwater försäkrat Konungen, at Astrid på intet sätt war mindre älskans wärd, än Prinseßan Ingegerd, gifwer han äfwen sit samtycke til det senare, och det med så mycket mera nöje, som han på det sätt kunde någorlunda hämnas på Olof Skötkonung. Bud affärdades genast til Ragwald Jarl, så snart Julen war förbi, och Ragwald med et följe af et hundrade wälbewäpnade män, ledsagar Prinseßan Astrid til Sarpsborg, då Prinseßan blef på samma wilkor gift med Olof Haraldson, hwilka tilförne warit betingade wid Prinseßan Ingegerds trolofning; och Jarlen, sedan gjästebuds-dagarne woro förbi, reser hem til Wester-Gjöthland, begåfwad med stora skjänker af Konungen i Norrige.

§. 58.

Detta war wäl et af de dristigaste uptåg, som en undersåte någonsin kunde företaga emot sin Öfwerhet. Hwarföre ock Olof Skötkonung satte sig före, at beifra det på det högsta, och ärnade Konungen en galga åt Jarlen til belöning för sit beswär. Dock war det intet så lätt at sätta i wärket, som at besluta. Konungen war mindre älskad i sit rike, än Jarlen uti sit Jarladöme, och Jarlen kunde deßutan wara säker om bistånd från Konungen i Norrige. Så at et inbördes krig syntes oundwikeligt. Dock Prinseßan Ingegerd förekom alt detta på et ganska behändigt sätt. Om wåren anlände sändningebud från Holmgården, til at afhämta Prinseßan Ingegerd til Konung Jaroslau. Konung Olof föreställde då sin dotter, at detta giftermål war af honom beslutadt, och Prinseßan förbehöll sig allenast twå wilkor, innan hon lämnade sit fullkomliga samtycke. Det ena war, at henne skulle lämnas i

Holm-

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

Holmgården Aldejuborg och des län, såsom lifgeding och morgo gåfwa, och det andra, at henne måtte tillåtas taga en Herre m sig från Swerige, hwilken skulle uti Ryßland njuta samma hed och anseende, som han haft i Swerige. Bägge deßa förbeh bleſwo utan swårighet ingångne, så wäl af Konungen, som Ryſ sändebuden, hwarpå Prinseßan begärde Ragwald Jarl til sin le sagare åt Holmgården. Ehuru litet detta paßade sig med Konu gens hämndfulla affikt mot Jarlen, blef han likwäl nödsakad fö sit gifna löfte, at lämna sit samtycke där til, dock likwäl med de tilökning, at Ragwald ingalunda måtte komma i Konungens åsy utan fara ofärtöfwadt med fred utur riket, och aldrig komma ti hakars medan Konungen lefde. Prinseßan affärdade genast bu til Ragwald Jarl, med underrättelse, om alt som förelupit wa hwarföre han ock gjorde sig ofärtöfwadt resefärdig, och begaf sig genom Öster-Gjöthland til Flottan, som skulle öfwerföra Swen ska Prinseßan til Holmgården, och förordnades han där til Jar öfwer Aldejuborg, sedan Prinseßan blifwit förmäld med Konun Jaroslau.

§. 59.

Konung Olof Skötkonung war således blifwen qwitt, e mägtig och tiltagsen undersåtare uti Ragwald Jarl. Men han högdragna och hämndgiruga sinne, skaffade honom snart långt far ligare bekymmer. Han började strax at wälfwa i sit hufwud huru han skulle fördrifwa Olof Haraldson från Norrige; och ut lät han sig tillika, at han ärnade straffa West-Gjötharna fö den wänskap och fred de hade hållit med Konungen i Norrige och uti detta straff skulle de i synnerhet få sin goda del, som had följt Prinseßan Astrid til Norrige. Således talade altid Olo Skötkonung långt förut om hwad han ärnade göra, och blef me rendels genom sin öppenhjertighet försatt i ständ, at uträtta inge ting. Hans motståndare däremot talte sällan om hwad de ärna de göra, förr än de hade gjordt det. Så snart Ragwald Jar war bortreſt, samlade sig West-Gjötharne, och öfwerlade sig emellan, hwad steg borde tagas til gemensamt förswar, emedan de woro underrättade om Konungens onåd. Somlige rådde, at

de

de skulle undergifwa sig Konungen i Norrige, och således förskra sig om hans bistånd. De försiktigare trodde det wara säkraft, at man först bjuder til at blidka Konungen: kunde det intet låta sig göra, wore det intet annat råd, än at taga sin tillflykt til Konungen i Norrige. Detta blef almänneligen samtykt, och anmodade almogen Emund från Skara, Lagmannen i Wäster-Gjötland, at åtaga sig detta ärende. Sedan Jarlen war bortfaren, hölls Emund för den rikaste i hela Wester-Gjöthland. Han hade stor och widtyftig slägt, hade godt wett och lätt för at tala; men därjämte war han slug och hal, så at han ej särdeles war at lugga på. Ragwald Jarl, ehuru tiltagsen han war, hade altid wist tilgifwenhet för Konungahuset: men Emund Lagman hade widtyftigare anslag, som intet hade mindre föremål, än at stöta Olof Skötkonung från Thronen, och utstånga hela gamla Konungslägten i ewärdeliga tider från regeringen, så at denne war långt förligare än den förre. Han påtog sig således helt gjerna den upbragna resan, och gifwer sig med trettio man til wägs. Först anlände Emund Lagman til Öster-Gjöthland, där han hade mycken slägt och många wänner, och förde han sit tal med det eftertryck, at alla tyktes, det West-Gjötharna skjedde uppenbar olag, mot all gammal sedwänja. Här efter gifwer han sig länger up i landet, och talade äfwen där på samma sätt, ändteligen ställer han sin resa, at han om en afton kommer til Upsala. Dagen därpå gör han sin upwaktning hos Konungen, som war omringad med en myckenhet af folk, hwilka infunnit sig, at afhöra utslag uti sådana ärender, som åstade högsta Öfwerhetens afgörande. Så snart Emund inkom, neg han för Konungen, hwareffter Konungen hälsade honom, och frågade efter nytt från Wester-Gjötland. Emund swarade, at märkeliga tidningar ej wore at wänta från Gjötherna, men berättade likwäl, huru en namnkunnig Jägare från Wärmeland, Arre den Dolske warit på jagt, och fått sin läda full af Gråwärk, men förloradt altsammans, under det han jagat för ifrigt efter en Ekorre. Olof Skötkonung yttrade sig, at detta war af föga wigt, om han ej hade något märkwärdigare at berätta. Emund uprepar då, huruledes Gaute Tfason farit ut med fem härskepp från Gjötadälf, och träffat under Ekeröarna fem Danska kjöpmanskepp, af hwilka han genast bemäktrade sig

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

de fyra: han for icke destomindre efter det femte, som kom ut fria sjöen: men då upwärte en stark storm, hwarigenom han strandade på Läsö, och imedlertid anlände femton Danska köpmansskepp til Ekerösarna, som togo bort alt det eröfrade bytet, och nedergjorde Gautes folk. Konungen sade härwid, detta är en märkwärdig händelse; men hwad är dit ärende hit. Emund swarar, jag är hitkommen för at hämta utslag i et wandamål, om hwilket wår lag och Upsala lag äro skiljaktiga. Hos oss woro twänne Odalborne män, like uti ätt, men olike i förmögenhet. De räkade i ägotwist med hwarandra, och gjorde ymsom skada, men mäst den som war rikare. Saken blef ändteligen afgjord på Allherjar ting, at den rikare skulle ersätta den fattigare sit skadestånd. Men när betalningen skedde, gaf han gåsunge för gås, gris för gammalt swin, och för en mark rent gull, en half mark gull, och en half mark lera, och utöste därjämte stora horelser. Emund frågar då, hwad Konungen dömde i denna sak. Konungen swarade genast, at den brottslige skulle betala fullt ut, hwad han war skyldig, och därjämte tredubbelt til Konungen; och om han intet, innan året gick til ända, fullgjordt sin skyldighet, skulle han förklaras förlustig af all sin egendom, hwilken skulle delas til hälften emellan Konungen och målsäganden. Härefter gjorde Emund anträde, med begäran, at de närwarande Herras wille draga sig til minnes Konungens utslag, och frågade intet widare efter at ställa Konungen til frids med West-Gjötharna. Twärt om, han for ut på landet, och gjorde sig all möda, at upresa almogen emot Konung Olof. Efter alt utseende, hade Emund Lagman sjelf diktadt de sagor, han berättade, fast än man ock kan tro, at någon sanning warit däruti, som Emund upstädadt efter sina afsikter.

§. 60.

Sedan Emund war bortgången, afhörde Konungen andra klagomål til långt öfwer middagstiden: men så snart han steg up från rådsbordet, och skulle äta, frågade han strax efter West-Gjötha Lagmannen, och befalte, at han skulle tilsägas at äta middag med Konungen. Imedlertid bars maten in, och Musikanterne med sina harpor, gigor och andra instrumenter, togo sina ställen,

och

och Konungen gick med de andra fränåma Herrar, som woro til stort antal närwarande til bords, och glömde bort Lagmannen och alla hans sagor för den dagen. Men följande dagen började han at grunda öfwer, hwad de historier, som Emund berättadt, skulle hafwa at innebära. Konungen låter därföre sammankalla sit råd, och efterskicka Emund Lagman; men han war redan borta, som förr är nämndt. Några af Konungens Rådsherrar inställde sig, och ibland dem äfwen trenne bröder Arnwid blinde, Thorwid stamme, och Freywid döfwe. Den ene hade swårt för at se, den andre för at tala, och den tredje för at höra. Men deßa naturliga lyten, öfwerwägdes af en mogen insigt och förfarenhet, så at de stodo uti stor nåd hos sin Öfwerhet. Utom des woro de ganska rike och beswägrade med de förnämsta slägter i landet. När Rådsherrarne woro församlade, frågade Konungen hwad Emund ment, med den twist, han hade berättadt. De swarade, Herre, du lär sjelf finna, om han ment annat än det han sade. Konungen swarade, med de twå Odalborna män, som råkat i träta, af hwilka den ene war fattigare, och den andre rikare, syftade han på mig och Olof tjocke. Detta bejakades, men som Konungen intet kunde finna, med hwad skäl man kunde säga, at något swek war begånget i betalningen, sade Arnwid blinde, rent gull och ler äro ganska olika, men det är ännu större skilnad på Kung och träl. Du lofwade Olof tjocke din dotter Ingegerd, som är af Kongeligt blod i alla leder, af Upsala Ätt, som den förnämste i alla Nordiska länder; ty denna slägt är kommen från sjelfwa Gudarna; men nu hafwer Olof fått Astrid, och fast hon är Konungsdotter, war dock hennes moder trälinna och Wendisk. Där är ock stor skilnad på Konungarna, när den ene tager emot med tacksägelse, ånskjönt något brister i omständigheterna. Och kan wäl intet någon Norrman jämföras med Upsala Konung. Wi äre ock mycket tack skyldige åt Gudarna, om detta måtte blifwa fast och ståndande, ty Gudarne hafwa altid haft wård om sina Ättmän, ånskjönt denna gamla tro af många förkastas. Sedan Arnwid yttrat sit tal, frågar Konungen widare, hwad Atte den Dolske skulle betyda. Här til swarade ingen; utan den ene såg på den andra. När Konungen befaller dem öpna sina tankar häröfwer, stammar ändteligen Thorwid fram deßa ord: Atte,

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

Sigurdska Slåkten. Olof Skötkonung.

Attsamur, Agiarn, Ilgar, Dölsker, Fölskur. Orden betyd bedragare, åwärkare, förbehållen och falsk. Men som intet sam manhang war i orden, frågar Konungen, hwad detta alt wille s ga. Freiwid tog då til at tala, och sade: dine män skola ta tydeligare, om det må ske med dit tilstånd. När Konungen där gifwit bifall, fullfölgde Freiwid sit tal på detta sätt: min Brod Thorwid, som är den förståndigaste af oß alla, tager Atta, Attf ren, Dölskur och Fölskur för alt et, och beteknar han därmed e sådan, som intet kan lefwa i fred, men åflar om småsaker, o går miste om de större. Jag är nog tunghörd, fortfor han men det har jag begripet, at alle både förnämare och ringa äro mycket mislynte däröfwer, at du Herre intet hållet dit löft som du gifwit Konungen i Norrige, och det som wärre är, du kränkt Allherjar dom, som blef afsagd på Upsala ting. D behöfwer intet frukta hwarken för Norriges, Dannemarks, ell någon annan Konung, så länge Swea folket wil följa dig men om alt folket res sig up enhälleligen, wete wi, som äro di ne wänner, intet råd. Konungen wille då blifwa underrättad hwem som wore anförare för dem, som wille gå riket unda honom. Men Freiwid swarar: alle Swear wilja njuta sin forna lagar, och sina rättigheter okränkta, och betänk Herre, så ger han widare, huru månge af dina Höfdingar pläga war närwarande wid rådslagen, men nu äre wi allenast sex, alle d andre äro bortfarne och hålla ting med almogen. Redan är bud kaflan eller Heraur affärdad kring hela riket, til at samman kalla menigheten til Räfste Ting, och äre äfwen wi bröder an modade, at wara deltagande uti denna öfwerlägning, men inge af oß wil blifwa hållen för bedragare eller Drottswikare, t fader för oß war det intet. Konungen häpnade öfwer denn uplysning, och förklarade, det han ingalunda wille wåga sig strid med hela riket, utan bad sina höfdingar gifwa sig de bäst råd, til undwikande af den förestående faran. Arnwid blind gaf därpå sit betänkande, at Konungen skulle rycka up med f mycket folk, som wille följa honom, och stiga om bord wid å mynningen, eller Aros, lägga ut i Mälaren, och återkalla bud kaflorna, som förmodeligen ännu intet woro komna rätt långt Sedan kunde Konungen stämma folket til sig, och framför alt

afläg

afsägga alt pockande och höga ord. Men därjämte syntes det tjenliget, at Konungen afsände några trofasta män til dem, som woro församlade, hwilka skulle försöka at stilla oroen. Konungen biföll strax det gifna förslag, och anmodade alla tre bröderna, at skynda til de uproriska. Men Thorwid stamme förklarade, det han ingalunda wille skiljas från Konungen, utan föreslog, at des bröder kunde fara åstad, och taga Konungens son Jacob med sig, hwarwid det ock förblef. Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

§. 61.

Under alt detta war en stor menighet församlad på Ulleråker, hwarest höllo Ting och rådplägningar, både natt och dag. Konung Olof for imedlertid ut med sina fartyg på Mälaren, och en stor myckenhet af folk församlades äfwen til honom. Men Freywid och Arnwid förfogade sig til Ulleråker, och hade Prins Jacob med sig, dock hemliga. De träffade här ganska många af sina frånder och bekanta, blefwo ock mycket wäl emottagne, efter de ställde sig deltagande uti almänna misnöjet. Öfwer alt ropades, at man ej wille längre tåla Konung Olofs öfwerwäld, efter han intet wille lyda någon människa, icke en gång de förnämsta i landet, när de rådde det som kunde wara tjenliget. Wid så förwirrade omständigheter upwäcker Freywid med flit den frågan, hwilka som egenteligen borde hafwa högsta ordet, i fall man funne tjenliget, at utsluta Olof Erikson från regeringen, och bewiste, at det tillkom Upswearna, at utnämna hwem som skulle blifwa Konung; emedan det altid så warit, at den som Upswea Höfdingar utnämndt, den borde de andra landskaper altid erkjänna, och efter deras förfäder intet behöft at tigga råd af West-Gjötharna, wore det ock nu aldeles onödigt, at låta styra sig af Emund Lagmans nycker. Detta blef almänt bifallit, och fastställdt, at man skulle obrotsligen hålla sig wid det, som Upswearnas Höfdingar skulle besluta, och Freywid och Arnwid blefwo förklarade för hufwudmän för hela menigheten. Således hade dessе bröder redan wunnit sit förnämsta syftemål, och Emund Lagmans stämplingar blefwo med det samma mindre farliga. Så snart Emund Lagman fick kundskap om denna wändning: skyndade han sig til dessa bröder, då Freywid

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

wid frågar honom, hwad hans tanka war om Konunga-walet, i fall man skulle blifwa sinnad, at skilja sig wid Olof Skötkonung. Emund Lagman swarar, at han för sin del wille, det den skulle wäljas til Konung, som wore sinckeligast, och mäst fallen därtil, antingen han wore af förnäm herkomst eller ej. Swaret låter mycket wäl, men är icke destomindre det beqwämligaste medel, at upwäcka upror och inbördes owenighet, ty det händer merendels, at många hafwa sådana inbillningar, och de i synnerhet, som äro minst sinckelige. Därföre ock Freywid, til at afskjära alla äfwentyrliga öfwerlägningar, yttrade sig i ganska myndig ton, wi Upswear tillåta intet, at riket kal gå från forna Konunga Ätten, så länge tilgång finnes på Prinsar af den samma. Han fullföljde widare sit tal och sade. Konung Olof hafwer twå söner, och en af dem wilja wi hafwa til Konung. Där är wäl stor åtskilnad på dem, ty den ene är Odalboren och Swensk til all sin Ätt. Den andre däremot är Ambattar- eller trälinne-son, och Wendisk eller Winwersk til möderne. Den församlade menigheten gjorde härwid et almänt gny, och ropade med en mun, at de wille hafwa Konung Olofs yngre son til sin Öfwerherre och Konung, ty han war Swensk både til fäderne och möderne, så at West-Gjötha Lagmannens widlyftiga uträkningar, blefwo på en gång aldeles hämmade. Han wågade sig likwäl at yttra sit misnöje därföwer, och sade ytterligare, at ehuruwäl Upswearne för denna gången fingo råda, förmodade han likwäl, at äfwen åtskillige af dem, som nu woro emot hans förslag, skulle likwäl en annan gång wara nögde, at högsta myndigheten gick utur gamla Konunga Ätten.

§. 62.

Konung Olofs Rådsherrar, Freywid och Armwid, som nu hade wunnit sit ändamål, låto Emund Lagman prata, hwad honom behagade. De skickade imedlertid efter Konung Olofs yngre son Prins Jacob, och låto honom genast hyllas af menigheten, men namnet anstod dem intet, hwarföre han ock blef kallad Aunund, och under det namnet af alla enhälleligen erkjänd. En anständig Hofstat blef honom då tillagd, och Rådsherrar utnämnde,

hwar-

hwarefter almogen hemförlofwades. Olof Skötkonung höll sig imedlertid på sina skepp i Mälaren, under wäntan och bekymmer. Omsider kom bud och berättelse, huru alt war förelupet, och bägge Konungarne sammanträdde, at göra författning om Riksstyrelsen. Konung Olof hade ordsak, at wara fulkomligen nögd med denna förrätning. Anund Jacob, Konungens son, war ej mera än tio, högst tolf år gammal. Det war då nog begripeligt, at Konung Olof blef Konung nu som förr. Föreningen om Riksstyrelsen träffades på det sätt, at Olof Skötkonung skulle blifwa och wara Konung, så länge han lefde. Anund skulle ock wara Konung, och undfå af riket, så mycket fader och son sig emellan skiftade. Men freden med Norrige skulle hållas obrotsligen, och all owänskap aldeles undanrödjas, under hwilken förlikning äfwen de skulle inbegripas, som på något sätt uti denna upresning warit deltagande. Til så mycket mera säkerhet, blef ock förbehållet, at Konung Anund skulle wara bönderna följaktig, äfwen emot sin egen fader, så framt Konung Olof företog sig något emot deras fri- och rättigheter.

Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

§. 63.

På detta sätt blef förnämsta Riksstyrelsen uti Konung Olofs händer, och Anunds wälde bestod förmodeligen i blotta namnet, så länge fadren lefde. Och lände denna wälfning til stor förmån, både för riket och Konungen sjelf. Olof Skötkonung hade lärdt af sjelfwa förfarenheten, at det går intet altid an, äfwen för en regerande Herre, at göra alt hwad honom lyster, och at et stort mod och pockande upförande, intet wärkar hos underhafwande, hwarken kjärlek eller wördnad, i hwilka omständigheter sjelfwa Thronen kan stå på en waklande och swag grund. Konung Olof ombytte också helt och hållet både lefnad och tankesätt, hwilket länder honom wärkeligen til en utmärkt heder, ty det är altid berömmeligt, at blifwa bättre och förståndigare. Och ju mera owäntad en förändring är hos gammalt folk, ju mera högaktad är den. Och om alla Konungar ägt denna magten öfwer sina begärelser, hade intet Historien warit så full af olyckeliga regenter. I synnerhet wiste Konung Olof et stort prof af sin hedrande förändring emot

Sigurdska Släkten. Olof Skötkonung.

emot Konungen i Norrige. I föreningen emellan fader och son war i synnerhet förbehållet, at freden med Norrige på intet sätt skulle kränkas, hwarföre ock Olof Skötkonung genast affärdade bodskap til sin måg, Konungen i Norrige, med begjäran, at han wille wara Konungen i Swerige til mötes wid gränsen i Kongahåll, at stadfästa freden. Bägge Konungarne möttes ock på det nämda stället, och i all wänlighet och förtrolighet bekräftade den beslutna föreningen. Wid detta tilfälle inför Sturleson en besynnerlig händelse, efter Torsten Frodes berättelse, nemligen: at på Hisingen låg en mark- eller bygd, som ymsom legat til Gjöthaland, och ymsom til Norrige. Konungarne kommo öfwerens, at de skulle kasta tärning, hwilketdera riket denna marken skulle tilhöra. Konung Olof i Swerige kastar tolf, och Konung Olof i Norrige åfwen så mycket, andra gången får Konungen i Swerige åter tolf, men när Konungen i Norrige kastar, får han icke allenast tolf, utan den ena tärningen gick sönder, och wisade tillika et, så at han fick tretton. Och på detta sätt blef den omtwistade marken tillagnad Norrige. Den som behagar, kan anse denna berättelse som fabelaktig. Sturleson hafwer gifwit den sådan, som han den bekommit, och man följer hans efterdöme. Åtminstone är härutinnan ingen omöjlighet. Efter denna förrätning, åtskildes Konungarne uti fulkomlig wänskap, och blef freden stadfästad i Kongahåll, då Olof Haraldson warit fem år Konung i Norrige, eller år 1022 (*). Af det föregående kan annars slutas, at de Swenske warit mycket måne om de östra Skattländernas återfående, och är troligt, at någon härfärd blef företagen emot Curland i de sista åren af Konung Olofs regering, men omständigheterne härutaf, spares til Ingwar Widförles Historia. Två år efter Konunga-mötet i Kongahåll, eller 1024, afsomnade Konung Olof Skötkonung, sedan han regerat någon när trettio år efter sin faders, Konung Erik Segersälls död (**).

(*) Denna tideräkning inhämtas af följande. Konung Emund i England dödde år 1016, året därpå anländer Konung Olof Haraldson til Norrige. Emunds död är af Engelska Historien bekant. Tiden, när Olof kom til Norrige, wisar Sturleson, när man jämför 397 sidan i första Tomen med 398 sidan. På 551 sidan säger Sturleson uttryckeligen, at freden i Kongahåll stördes, då Konung Olof warit Konung i fem

fem år i Norrige. Denna tideräkning kommer aldeles öfwerens med Etats Rådet Suhms anmärkningar, uti Forbedringer i den gamle Danske och Norrske Historie.

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

(**) At Konung Olof i Swerige intet lefwat mer än twå år efter freden i Kongahäll, slutas på detta sätt. Sedan Olof Haraldson hade regerat sju år i Norrige, börjar Sturleson at berätta, hwad som tildragit sig i des ottonde regerings år, se 561 sidan, och då anförer han på 571 sidan, at Olof Skötkonung war året förut död i Swerige.

§. 64.

Af hwad, som tilförne är andraget, finner man, at Konung Olof Skötkonung haft åtskilliga barn. Och hade hah först gift sig med et til fånga taget Fruentimmer, wid namn Edla. Med dene hade han tre barn: Emund, Astrid och Holmfrid. Holmfrid blef gift med Swen Jarl ifrån Norrige, hwilket tydeligen bewises af Sturleson (*), fast Torfäus och andre fallit på den tankan, at hon warit Konung Olofs syster. Man har föreställdt sig, at Konung Olof warit för ung, för at hafwa så stor dotter. Men som man intet wet, huru gammal han war, wid sin Faders, Erik Segersälls död, så följer man hellre en gammal och trowärdig Historieskrifware, än nyare gissningar. Astrid blef gift med Olof Haraldson i Norrige, hwarom är talt tilförne. Emund blef Konung i Swerige efter Anund Jacob. Deras moder war ifrån Wenden, Meklenburg til öfwentyrs (**), af förnäm härkomst förmodeligen, efter hennes fader hos Sturleson och andra kallas Jarl. Konung Olofs andra Gemål war Swensk utan twifwel, af Kongeligt blod, efter de gamle Swear gjorde så stor skildnad på hennes och Edlas barn. Hennes namn wet man intet, men barnen äro bekante, af hwad förr är påmint, Anund Jacob nemligen och Ingegerd. Denne Prinsessans giftermål med Jaroslau af Rysland, är likaledes tilförne omtalt. Af Ryska Handlingar wet man, at denne Ryska Förste haft en Waregisk Prinsessa, och at hennes giftermål blifwit slutadt för 1019, ty då föddes Jaroslaus äldste son Wladimir, eller Waldemar, som Ryske Abboten Nestor wid handen gifwit (***). Och kommer denna tideräkning nog öfwerens med hwad, som i anledning af Isländska Handlingar är berättadt. Efter Rimkrönikan skal Olof

Sigurdska Slägten. Olof Skötkonung.

Skötkonung haft en äldre broder wid namn Stenkil, men om honom wet man intet mer, än at han warit Christen. Och kan det wäl wara sant, fast man finner honom aldrig nämnd på andra ställen. Til åfwentyrs är denne den Swea Konung, som blifwit döpt i Dannemark, som Adamus Bremensis föregifwet wara Erik Segersäll (****). Konung Knut i Dannemark och Engeland, war antingen Konung Olofs halfbroder, eller styfbroder. Man har nämndt tilförne, at Olof Skötkonungs moder Sigrid Storråda, warit gift med Swen Otto i Dannemark. Efter Adamus, Bremiska munken, war Konung Olof och Knut den store halfsyskon på mödrene (*****). Men Dithmarus Biskoppen i Merseburg intygar däremot, at Knut war son af Wendiska Prinsessan Misecos dotter (*). Så framt denne Biskop warit underrättad, at Konung Swen Otto haft twå Gemåler, är hans witnesbörd oemotsägeligt. Men annars har det kunnat händt med honom, som med Adam Kanniken i Bremen, hwilken gör Konung Olof Skötkonungs söner, Anund och Emund til samsyskon. Är den räkning riktig, som finnes i Knytlinga Sagan, at Konung Knut, som dödde 1036 war 37 år gammal, måste han förmpdeligen wara Sigrid Storrådas son (**). Och torde en Historieskrifware, som med flit föresatt sig, at uptekna en Konungs bedrifter, til åfwentyrs äga större witsord, än den som blott tilfälles wis nämner honom. Men det gör numera intet stort til [illegible], antingen Olof Skötkonung, eller Knut warit styfsyskon eller halfsyskon. Det synes oemotsägeligt, at Konung Knuts syster Astrid, som war gift med Ulf Jarl, och är stammoder för de senare Danska Konungar, warit Konung Olofs wärkeliga halfsyster, ty hon nämnes hos Sturleson uttryckeligen Swenska Konungens syster (***). Af Engelska Skribenter wet man eljest, at Konung Knut skickat til Konungen i Swerige (****) sista Engelska Konungen Emunds söner, Emund och Eduard. Det är möjligt, at Konung Knut haft i sinnet, at de där skulle på något sätt tagas af daga: men Olof Skötkonung war mera hastig, än grym och blodgirig; därföre de icke allenast wistades utan all fara i Sverige, utan ock offärdades til så mycket större trygghet til Konung Salomon i Ungern, hwar de blefwo mycket wäl emottagne.

(*)

(*) Sturleſon, T. I. p. 372, 502.

(**) Hos Adamus Brem. Hiſt. Eccl. L. 2. C. 28. p. 23. kallas hon Eſtred, och ſåges wara från Obotriterna, ſom bodde i Mecklenburg.

(***) Müllers Samlung Ruſſ. Geſchichten. T. I. 119, 185.

(****) Adamus Brem. H. E. L. 2. C. 27. p. 23.

(*****) Adamus Brem. H. E. L. 2. C. 28. p. 23. C. 54. p. 31.

(*) Dithmarus Merſeburgenſis, L. 7. p. 95. af Reineccii Uplaga 1580.

(**) Knytlinga Sag. C. 18. p. 32.

(***) Sturleſon, T. II. p. 75.

(****) Simeon Dunelmenſis wid år 1017. p. 176. Ethelred. p. 366. af Twysdens Uplaga.

Sigurdſka Släkten. Olof Skötkonung.

§. 65.

Man har nämndt tilförne, at Konung Olofs omwändelſe til Chriſtna läran, förordſakadt ändring, ſå wäl i Konunga-Titelen, ſom i Konungens wanliga hufwudſäte eller Reſidence. Men detta ſenare bör ej dragas längre, än til Konungens egen perſon; ty hwad hufwud-regeringen beträffar, förblef den i Upſala nu ſom förr. Här förſamlades menigheten til ſina almänna ſammankomſter, eller Riksdagar, och här afgjorde Konungen äfwen de mål, ſom fordrade högſta öfwerhetens åtgärd och utſlag. Man gör med ſkäl denna påminnelſe, ſå i anledning af den förr omtalta Riksdagen, ſom af de utſlag, ſom Konungen warit ſyſſelſatt med wid Edmund Lagmans ankomſt, kort för ſiſta uproret. Ty at detta ſkedde i Upſala, är ingen twifwel. Annars lär Konungen haft ſit mäſta wiſtande i Sigtuna, och lär det gamla Sigtuna, antingen af Konung Olof Haraldſon från Norrige wid ſit infall i Mälaren, blifwit förſtördt, eller wid något annat tilfälle blifwit öde. Uti nya Sigtuna blef nu af Olof Skötkonung anlagt et Mynthus, hwar åtſkilliga penningar blifwit ſlagna, hwilka man ſå wäl hos Keder ſom hos Brenner finner afritade (*). På ena ſidan föreſtälles Konungens bröſtbild med en ſlags hufwudbonad, ſom liknar en ſtrålande Krona (corona radiata), och ſpira i handen. Omſkriften är på ſomliga med Runor, på andra åter med Anglo-Saxonſka bokſtäfwer.

Sigurdska Slækten. Olof Skötkonung.

På några af deßa står Oluf Rex Spevorum, på andra kallas han Rex Zvenonum, och på några nämnes Konungen Olaser on Zitun. På fränsidan ser man et kors med deßa bokstäfwer, C. R. V. X. i kanterna af korset, omskriften wisar Myntmästarens namn, såsom Snelling, Threger, Godwine, hwarjämte står antingen moneta zit, eller moneta on zit, hwilket nogsamt utmärker, at de äro slagne i Sigtuna. Man wet annars, at de Swenske nämnas på olika sätt af denna tidens Engelska Historieskrifware, stundom kallas de Svani, stundom Svevi och Sveni, åter igen Sveones eller Speones. Detta sista är med det förra et och det samma, ty Anglo Saxonernas v, skrifs som et p. Man behöfwer intet länge söka, hwarifrån Konung Olof Skötkonung fått sina myntmästare, ty af sjelfwa prägelen ser man, at de äro ifrån Engeland. Deßa Mynten äro slagne af Silfwer, men jag har äfwen sedt et Gullmynt af Olof i Sturiska Myntcabinettet. De blåckmynt, nummi bracteati, som omföras antingen med runan Ur, eller några andra streckar på, så framt de äro upriktiga, torde ock böra föras til Olof Skötkonung, ty det är ej särdeles troligt, at Olof Trätelja hätit slå några penningar. Dock kunna de äfwen föras til Olof Björnson, eller någon annan Olof, som i deßa tider warit Fylkis Konung på något ställe i landet. Man kan här annars jämföra Peringskiölds Attartal s. 36, hwar han anmärker, at mynten med Runor äro slagne i Upsala, hwilket dock är en blott gissning.

(*) Man kan jämföra Rederi tractat: Nummi aliquot diuerſi. ex argento præſtantiſſimi - - tellure Suecica olim abſconditi, Leipſig 1706. Brenners Theſaurus p. 5.

§. 66.

Anund Jacob.

Riket war i fullkomlig blomma, när Konung Olof Skötkonung war död, och Anund Jacob anträdde hela regeringen efter sin fader. På östra sidan regerade Konung Jaroslau i Gardarike, som hade til Gemål Konung Anunds samsyster, och på wästra sidan war hans andra swåger Olof Haraldson regerande. Med Konung Knut i Dannemark och Engeland, som war Konung Anunds faderbroder, war ock all god wänskap och förtrolighet, så at

at man kunde hoppas en långwarig och trygg frid. Riket war ock inwärtes uti et godt stånd. Christna och Hedniska låran woro bägge skyddade af regeringen, och deßa stridande Religioner gjorde hwarken split eller oreda i riket. Den missämja, som warit i Olof Skötkonungs tid, war nu aldeles förqwafd. Under så gynnande utseende, tog Anund Jacob emot Swenska Spiran; men det lugn man kunde förmoda, blef snart förstördt. Norrska Konungens oroliga sinnelag, hade snart kunnat gifwa tilfälle til uppenbar krigslåga. Så öm och nitisk Olof Haraldson war om Christna lärans förplantande, så angelägen war han ock om sit rikes utwidgande, en nog wanlig, fast lagom hedrande omständighet hos regerande. Norrske Konungen började fördenskull at upwärma gamla fodringar på Jämtland och Helsingeland. Grunden til deßa rättigheter är sådan. Deßa landskaper äro i wår tid upfylta med ödemarker, hwarföre man ock utan fruktan af felsteg kan hålla före, at de i äldre tider warit utan inwånare, då det är swårt at säga, hwem de tilhörde. Sådant begrep gifwer äfwen Sturleson om deßa orter, och efter hans berättelse, har Jämteland då först blifwit bebodt, när Eisten Ilråda regerade i Norrige (*). Eisten Ilråda leder sin härkomst från Nore i rätt nedstigande linia på detta sätt: Nores son Raumr, hade en son Gudrauder, och denne war fader til Eisten Ilråda (**). Om denna släktlinia wore aldeles tilförlåtelig, hade Eisten lefwat något när wid Odens tid. Men det är troligt, at några leder äro utlämnade, då man intet kan utmärka tiden när han lefwat, och således kan man ej heller säga, när Jämteland fådt sina första inbyggare. Berättelsen här om är sådan. Eisten Ilråda war efter sina omständigheter en mäktig Herre, så at han ock af somliga blifwit kallad Eisten den rike. Han underlade sig Eina Fylke och Sporbyggia Fylke i Tronhem, och satte sin son Anund til Konung däröfwer. Efter någon tid blef Anund af Trondhems-boarna ihjälslagen, hwarföre ock Eisten angrep landet å nyo med mord och brand, och underlade sig det. Uti sin ifwer föreslog han inwånarna, antingen sin träl Thor Jaxe, eller sin hund Saur til Konung. Folket utkorade af två onda det mindre förmodeligen, och stadnade med walet på hunden. Man kan sluta så af detta, som af tilnamnet Ilråda, at Eisten måtte warit nog hård, ja, kan hända, grym,

Sigurdska Slägten. Anund Jacob.

Sigurdska Slekten. Anund Jacob.

hwarföre och mycket folk flydde ur landet, och ibland dem äfwen Kietil Jämte, Anund Jarls son af Sparabo. Denne satte sig neder i wilmarken, öster om Kjölen, och uprögde landet, och hälter Sturleson före, at deßa obygder af honom blifwit kallade Jämteland. På detta sätt blef denne negd bebod. Helsingland war wäl wid sjökanten bebodt af Swenskt folk, blandat med de forna Jotar, som bodde i landet, innan Odens ankomst. Men längre in åt landet lågo willa ödemarker, til des at Kietil Jamtes sonesson Thor Helsing wardt nödsakad för et begånget dråp, at öfwergifwa Jämteland, då han walde sig boningsplatsar i Helsingland, som ock af honom skal hafwa fådt sit namn. Uti Harald Harfagers tid, kommo åter nya colonier til Helsingland, och man wet, at denna Herrens stränga regering, gjorde mycket folk landsflygtigt från Norrige. Deße senare nybyggen, som satte sig neder i Helsingland, drefwo handel med de Swenska, och erkände snart Upsala Konungs öfwerwälde. Men Jämtlänningarne lefde en lång tid emellan sina aflägsna fjällbygder uti en fulkomlig frihet. Dock, då Håkan Adelsten regerade i Norrige, blefwo de utan twång af sin egen fria wilja denna Herren undergifne. Helsingarne som bodde Norr om Kjöln, följde samma efterdöme in til Olof Skötkonungs tid, då, så wäl Helsingarne som Jämtelandsboarne, förknippade sig aldeles med Swerige (***). Den folködande omwändelse til Christendomen, som under Olof Trygwason regerade wester om Fjällen, gjorde det mindre underligt, at deßa länder, som hafwa ingen särdeles förbindelse med Norrige, utwalde en tryggare lefnad under jämnare regerings lagar. Man har ock intet tekn, at Jämte- och Helsingland någonsin blifwit ansedde, som tilhörighet af Norrige, hwarföre de ock ej heller nämnas i delnings-tractaten på Swölder, då Olof Skötkonung, Swen Otto, och Erik Jarl delte landet sig emellan. Olof Haraldson wille intet erkänna deßa länders förbindelse med Swerige, utan höll före, at efter de til en del warit bebodde af Norrmän, skulle de ock bibehållas under Norrsk undergifwenhet. Han förmente äfwen, at hans påstående war grundadt i Kongahälls fred. Det är troligt, at man då kommit öfwerens i almänhet, at bägge riken skulle behålla sina gamla gräntsor, men at gräntsorne likwäl intet blifwit utstakade, som gemenligen sker wid mundteliga före-

föreningar. Icke deſtomindre war det ofelbart, at så det ena ſom det andra landet, intet frågade efter Konungen i Norrige. Men all detta oaktadt, wille Konung Olof nödwändigt hafwa landet under ſin ſkattſkyldighet. Han fattar ſåledes det beſlut, at utan widare omſwep, ſkicka folk til Jämteland, at infordra ſkatten. Men ingen wiſade ſärdeles håg til en ſådan reſa, ſedan Thrander hwite med ſina tolf följeſlagare, blifwit ſå illa emottagen (****). En Isländare wid namn Thorodder, ſom mot ſin wilja war qwarhållen hos Konung Olof, och ſåledes ledſnade wid et twungit Hof-lefwerne, påtog ſig ändteligen denna wådeliga beſtickning, och begaf ſig ſjelf tolfte på reſan. Sigurdſka Slägten. Anund Jacob.

(*) Sturleſon, T. I. p. 635.

(**) Fundin Noregur, p. 8. Elieſt kan man läſa Konung Eiſtens förrätningar hos Sturleſon, T. I. p. 137.

(***) Sturleſon, T. I. p. 636.

(****) Sturleſon, T. I. p. 654.

§. 67.

Emot deßa anläggningar, togos imedlertid inga mått på Swenſka ſidan, utan leſde Konung Anund Jacob i det hänſeende uti fullkomlig ſtillhet. Dock ſkedde någon ſlags förändring wid Swenſka Hofwet; ty åtſkillige Norrmän och Isländare foro tilbakars til Norrige, ſå ſnart Konung Olof Skötkonung war död. Året efter Konungens död, 1023, for Ottar Swarte, ſom warit i ſtor nåd hos Konung Olof Skötkonung til Norrige: och ehuruwäl han blef ganſka wäl emottagen af Konungen, lopp han dock fara om lifwet, emedan han författadt et ſkaldqwäde til Drotning Astrids beröm (*). Så farligt war det, at göra wers i Olof Haraldſons Hof. Följande året, 1024, träffade Einar Thambaſkelfwer ſin förlikning med Olof Haraldſon, och fick både ſin och ſin huſtrus egendom tilbakars (**). Denne Herren hade warit i Sverige, alt ſedan Ewen Jarls undanſtykt från Norrige. Konungahälls fred lär gifwit anledning til deßa Herrars återkomſt, mer än någon nåd från Swenſka Hofwet, emedan Norrſke Konungen Ring Dagſon, ſom flyktadt undan för Konung Olof, behöll alt

ut-

Sigurdska Släkten. Anund Jacob.

utföre sina förläningar i Swerige (***). Imedlertid gick Jämtlandska beskickningen för sig, och Thorodder kom til Lagmannen Thorer, hwilken war uti stort anseende i landet (****). Thorod blef wäl emottagen, men då han föredrog sit ärende, swarade Lagmannen, det han ensam uti et sådant mål kunde ingen ting uträtta, utan borde så wäl Höfdingarne i landet, som almogen däröfwer höras: hwarföre ock Thor lät genast upbjuda almänt Ting. När folket war samlat til en stor myckenhet, begaf sig ock Lagmannen Thor til Tingsplatsen, men Thorod med sina män blefwo qwar uti Lagmannens hus. Thor berättar då för menigheten, för hwad ordsak han låtit stämma ting, och säger, at Konung Olof i Norrige affärdadt sit bodskap, til at låta upbära skatten af Jämteland. Menigheten swarade enhälligt, at de intet wille gifwa skatt til Konungen i Norrige, och blefwo somlige så förargade häröfwer, at de wille genast hänga up Konungens sändebud, andre åter woro af den tankan, at de borde offras åt Gudarna. Ändteligen efter mognare öfwerlägning wardt beslutadt, at man skulle afbida ankomsten af Konung Anunds utskickade, och då widare med menighetens samtycke fastställa, hwad steg borde tagas med Norrska Konungens Syslomän. Imedlertid skulle de ankomne Norrmän fördelas twå och twå ibland menigheten, och qwarhållas under förwändning af skattens indrifwande, samt under hela tiden blifwa på bästa sätt fägnade. Detta beslut sattes straxt i wärkställighet, och Thorodders följeslagare fördeltes i de omliggande gårdar, men han sjelf, tillika med en af sällskapet blef qwar hos Lagmannen. Besynnerligit war det, at et beslut, som gjordes uti en hel menighets öfwerwaro, kunde hållas så tyst, at Thorodder lefde helt obekymrad, ehuruwäl han swäfwade uti ganska äfwentyrliga omständigheter. Hade intet Julölet gjordt Jämtlänningarna något mer öppenhjertade, hade Thorod förmodeligen til slut blifwit ganska illa utstäld. Men til hans lycka, under et Julgästebud, sedan man förut tagit sig en god styrkedryck, börjas en sällskaps träta emellan Norrmännerna och de andra gjästerna. Bland andra onödiga twister, om deßa Konungars och rikens företräde sig emellan, blef äfwen fråga uppad, hwilket rike mäst förloradt under de sista oroligheter. Då yttrade sig en ung man af Thores gran-

grannar, at om de Swenſke förloradt några flera under förra fiendtligheten, torde antalet ſnart bliſwa fyldt genom de ankomna Norrmän, ſå ſnart Konung Anunds Ombudsmän, ſom woro i wäntan, ankommit. Thorod märkte häraf, at det war intet rådeligt at dröja längre. Han tager då tilfället i akt, och rymmer ſin kos med ſin enda ſtallbroder. Men rymmarne bleſwo genaſt efterſatte med ſpårhundar, och återbrakte, då de ock uti et underjordiſkt fängelſe bleſwo förwarade. Dock fick Thorod ny lägenhet at komma undan, då Lagmannen ſjelf med hela hushållet war borta på et annat Julgjäſtebud. Trälarne woro allena hemma, och ſkulle taga wara på fångarna. Lagmannen hade dragit ſorg om, at trälarne ſkulle också deltaga uti högtidens förnöjelſe. Deſſe åter påminte ſig fångarna, ſom woro i grepen, och ſignade äfwen dem på det bäſta, medan Thorodder roade ſina wärdar med wiſor och ſkaldqwäden. Ändteligen begifwa ſig wäktarne efter et godt rus til hwila, och Thorodder med ſin följeſlagare får tilfälle at komma up utur fängelſet, tänder eld på en kornlada, och ſkyndar til ſkogs. Han hade ock brukat den förſiktighet, at binda renklöfwar bakwändt under fötterna, hwaraf hundarne bleſwo förwillade, då de ſkulle ſpåra efter dem. På detta ſätt undankom Thorod, ſedan han under wägen träffadt en betydande ſkogsbo, eller röfware Arnliot Gellina, hwilken ſkickade ſin hälsning til Konungen i Norrige, tillika med en ſilfwertaltrik, til ſin wördnads betygande.

Sigurdſka Släkten. Anund Jacob.

(*) Torfäus, H. N. P. 3. p. 111.
(**) Sturleſon, T. I. p. 572.
(***) Sturleſon, T. I. p. 796.
(****) Sturleſon, T. I. p. 653. följ.

§. 68.

Detta war all den förmån Konung Olof hade af ſin beſlickning til Jämtlänningarna, och är det undran wärdt, at han ſökte twiſtigheter med ſin ſwåger Konungen i Sverige, då likwäl långt angelägnare ſaker borde påminna honom, om nödwändigheten af Konung Anunds wänſkap. Konung Knut hade nu ſtadgadt ſit herrawälde öfwer Engeland, och hade redan affärdat ſina ſändnin-

Sigurdska Slägten. Anund Jacob.

gebud til Konung Olof i Norrige, hwilka påstodo, at detta rike borde öfwerlämnas til Konung Knut, emedan så wäl hans fader, som faderfader warit innehafware däraf. Konung Knuts sändebud anlände til Norrige, längt för Thorodds resa til Jämtland. Deras andragande war deßutän, at emedan Konung Knut wille gerna hålla fred med alla kringliggande länder, så wille han ock intet med wåld och härsmagt angripa Norrige, ehuru wäl riket honom med rätta tilhörde: hwarföre ock Konung Knut begjärde, at, så framt Konung Olof wille blifwa Konung i landet, skulle han komma til honom, och emottaga det som län, samt därjämte betala skatt därutaf, som Jarlarne tilförne gjordt (*). Det är lätt at begripa, det et sådant tilbud kunde intet anstå Konung Olof, hwarföre han ock swarade, det han intet ämnade öfwerlämna sit rike, utan at hän war sinnad, at förswara det, så länge han lefde. Olof Haraldson behöfde således intet leta efter nya och onödiga twistigheter, Konung Knuts påstående och magt, kunde nog sysselsätta honom ändå. Men ehuru förfärlig Konung Knuts styrka borde förekomma honom, hade likwäl denne mägtige Konung hast swårt före, at underlägga sig Norrige, om Konung Olof warit älskad af sina undersåtare. Men det war nästan omöjligt, med Olof den Heliges sinnelag. Med många stora förmåner, hade han ock sina stora fel. Han wille uti all ting regera efter godtycko, och uti hans mästa gjärningar lyste den grundregel: jag wil så, wel est notre bon plaisir. Och så snart han befalte inbyggarna blifwa Christna, borde de strax utan widare inwändning wara färdige, at låta döpa sig. Mord, brand och lemmars afstympande, woro de förnämsta skäl, som brukades til Hedningarnas omwändelse. Predikningar, som paßa sig känsligt med Alcoran, men intet med Bibelen. Under Konung Knut däremot, sedan förSta stormen war förbi, lefde undersåtarne under skygd af sina fordna lagar; uti all önskelig trygghet. När någon Norrman kom til Engeland, blef han med all nåd emottagen, och med stora skänker hemförlofwad. Håkan Jarl, Konung Knuts systerson, som hade Norrige i förläning, då Konung Olof kom dit, lefde uti all anständig högaktning uti Konung Knuts Hof, och hade många medhållare och slägtingar i Norrige, hwilka wäntade endast på tilfälle, at förklara sig emot Konung Olof.

(*) Sturleson, T. I. p. 612.

§. 69.

§. 69.

I en sådan belägenhet, war Konung Anund i Swerige nästan den endaste tilflykt, som Konung Olof kunde trygga sig wid. Konung Olof afskickar ock sina Legater til Konungen i Swerige, som skulle lämna underrättelse om Konung Knuts åtal på Norrska Kronan, och tillika föreställa, at det intet war troligt, at Konung Anund skulle blifwa owanfäktad, sedan Norrige wardt underkufwat, och wore det således rådeligast, at bägge riken förbundo sig emot en så farlig och gemensam fiende, då man förmodeligen skulle kunna göra et kraftigt motstånd. Försiktigheten och den gemensamma säkerheten syntes ock fordra en sådan förbindelse, hwarföre Konung Anund försäkrade om et troget bistånd på sin sida. Där blef ock öfwerenskommet, at Konungarne sjelfwe skulle widare öfwerlägga om detta målet, hwarföre Konung Anund ärnade nästkommande winter förfoga sig til Wester-Gjöthland, och Konung Olof wille tilbringa den årstiden i Sarpsborg. Imedlertid war Konung Knut ankommen til Dannemark, där han blef underrättad om de många beskickningar, som alt jämt skedde emellan Konungen i Swerige och Norrige. Han affärdar fördenskuld et anständigt sändebud til Anund, med stora skänker, och all wänskaps betygelse. Konung Knut lät ock försäkra, det Konungen kunde wara aldeles obekymrad under den twistighet, han hade med Konung Olof, emedan han på intet sätt ärnade at oroa Swerige (*). Huru Konung Anund swarade på detta tilbud, wet man intet, men Konung Knuts sändebud hade intet swårt före at begripa, at där war ingen räkning at göra på Konung Anunds wänskap, hwarom de lämnade sit betänkande wid återkomsten. Efter denna underrättelse begifwer sig Konung Knut om wåren tilbaka til England, sedan han förordnat Ulf Jarl til Riksföreståndare i Dannemark, och sin son Hårdaknut under Jarlens upsigt (**). Konung Anund for imedlertid til Wester-Gjötland, och hade med sig tretusend män. Och Konungarne i Swerige och Norrige mötte hwarandra wid Gjöta Älf, intet långt från Kongahäll, sedan Konung Knut war afresk från Dannemark. Konungarne undfägnade hwarandra på det wänligaste, men deras hemliga rådplägningar höllo de så tysta, at ingen utan gisnings wis kunde utfor-

Gigurdska Slekten. Anund Jacob.

Sigurdska Släkten. Anund Jacob.

ska hwad de beslutit, och sedan de kommit öfwerens om hwad som företagas skulle, skildes de åt med all wänskap, sedan de med ansenliga skänker hade begåfwat hwarandra.

(*) Sturleson, T. I. p. 617.

(**) Sturleson, T. I. p. 676, 627.

§. 70.

Det lugn, som Gjöthiska Norden hade fägnat sig utaf på någon tid, blef nu ombytt i ganska bullersamma omhwälfningar. Man rustade til krig med all magt i Engeland, Norrige och Sverige. Konung Knuts Drotning Emma, gaf ock anledning genom sina infall, til en besynnerlig wändning i Dannemark. Hon hade hemligen skaffat sig sin Gemåls sigil, och stadfäster därmed et bref, som hon låtit skrifwa til Ulf Jarl i Dannemark, af innehåll, at Jarlen skulle låta hylla hennes son Hårdaknut til Konung i Dannemark. Jarlen låter då sammankalla menigheten, och föreställer dem nödwändigheten af et sådant steg: emedan det war ganska swårt för Dannemark, at ingen Konung war i landet, då Konung Olof i Norrige gjorde stora krigsrustningar, och man ej heller kunde weta, hwad Konungen i Sverige hade i sinnet. Efter et sådant företal, lägger Jarlen fram Konung Knuts bref, och hans son Hårdaknut blef enhälleligen för Konung utropad. Konung Knut war icke destomindre helt okunnig om alt detta, til dess en Håkan ifrån Stångby i Skåne reste öfwer til Engeland, och uppenbarade hela förrättningen (*). Ulf Jarl war ock misstänkt, at spela under täcke med de förenade Konungarna, men där til finnes åtminstone ingen särdeles anledning hos Sturleson (**). Medan Hylningen gick för sig i Dannemark, hade Konung Olof samladt en wäldig flotta ur Norrige, i tanka at möta Konung Knut, så framt han wore sinnad at angripa hans rike. Men som hans folk ledsnade at wara så länge sysslolöse, för han oförmodeligen til Seland, och gjorde där mycken skada genom mord och brand. Mycket folk blef då nederslaget, och många bortförde fångarne til Norrska skeppen. På samma tid som Konung Olof härjade i Seland, gjorde Konung Anund från Sverige et dylikt besök i Skåne, och skjöflade hela sjöstranden, och förenade sig ändteligen

ligen med sin Swåger Konungen i Norrige. Sedan Swenska och Norrska sjömagterna på detta sätt woro sammanfogade, gjordes bekant, både för deras eget folk, så wäl som landets inwånare, at de ämnade underlägga sig Dannemark. De förenade Konungarne låto då hylla sig öfwer alt i landet, och de som wägrade hyllningen, blefwo med eld och swärd hemsökte. Man säg således af förfarenheten, hwad rådslag som Konung Anund och Konung Olof hade haft på mötet wid Kongahäll, wåren förut. Sigurdska Släkten. Anund Jacob.

(*) Saxo, L. 10. p. 195.

(**) Sturleson, T. I. p. 676.

§. 71.

Den nya Konungen i Dannemark och Ulf Jarl, hade intet hunnit at göra någon anstalt til landets förswar, utan drogo sig til Jutland wid Konung Olofs ankomst. Här samlade de genom utskickade härröp eller budkaflar, en talrik krigsmagt, i tanka at möta Konung Olof; men när de förnummo, at Konungen i Swerige öfwen gjordt inbrott i Dannemark, wägade de sig intet at strida emot bägge förenade Flottorna, utan krigshären drog sig tilhopa i Limafiärden, och folket war endast betänkt på någorlunda förswar, til des Konung Knut kunde komma fram med sin magt, som wäntades dagligen. Denne Herren hade wäl intet föreställdt sig, at fiendtligheterne så snart skulle taga sin begynnelse, men så snart han blef underrättad om den ofrid, som war i Dannemark, låter han anhålla om Kjöpmansfartyg öfwer hela Engeland, och drager samman en ganska stor krigshär, och när alt war redo, seglar Konung Knut til Dannemark, och Håkan Jarl från Norrige, förutan flere förnäme Herrar i hans följe. Konung Knuts skepp woro ganska stora och präktiga, målade öfwer wattngången, och seglen på Konungens och Håkan Jarls fartyg randiga, med blå, röda och gröna ränder (*). Konung Knut lägger an wid Lima-fiärden, hwar landshären öfwen hade församlat sig, och blef en stor glädje förordsakad hos menige man, som hopetals skyndade sig til Konungen. Men Konung Hårdaknut, Ulf Jarl och hans medhållare, stadnade där-

Sigurdska Slägten. Anund Jacob.

emot uti största bekymmer, emedan de fått anledning at fruka, d Konungen wore misnögd öfwer den skiedda hylningen. Drotnin Emmas förböner blidkade likwäl Konung Knuts upretade sinn och blef Hårdaknut til nåder tagen mot det, at han öfwerlämnad sig helt och hållet uti sin faders wäld, och nederlade sin fäfäng Konunga-Titel. Til Ulf Jarl afgick befallning, at skaffa tilhop folk och fartyg, sedan han skickat sin son Swen Ulffon, Konun Knuts systerson til underpant af sin trohet; Konungen lät ock til säga Jarlen, at han sedermera skulle personligen infinna sig, då d kunde widare komma öfwerens om förlikningen. Detta alt bl efterkommet af Jarlen, så at det förflutna syntes wara aldele bortglömt.

(*) Sturleson, T. I. p. 575.

§. 72.

När de förenade Konungar förnummit, at Konung Knut ankommit til Jutland, med en ganska stor krigshär, stälde de sin resa öster ut wid Skånska stranden. De härjade och brände hela landet, hwar de foro fram, emedan folket war nu intet benäget til någon hyllning, sedan Konung Knut war ankommen i granskapet. Omkring Lödöse stadna de något litet wid utloppet af Helge Å, där nu Åhus är beläget. De förenade Konungar fattade här et besynnerligt förslag, som ock kom til nytta, fast än et sådant krigsgrep nu förtiden, intet skulle göra någon särdeles wärkan. Af orkens beläglenhet gissade de, at Konung Knut där i ämnningen skulle taga hamn, och i den förhopning komma de öfwerens, at göra en stark dämning, at qwarhålla strömmen. Utförandet af denna anstalt updrogs åt Konung Olof, och Konung Anund tog imedlertid befallning öfwer bägge Flottorna. Konung Olof stiger därföre til lands med et antal folk, och anlägger en stark dam öfwer åen, där han lopp ur sjöen, twifwels utan i den negden där nu Christianstad är bygd. Widare låter han fälla en myckenhet stockar, och kasta dem i watnet. Ja han låter ock genom upkastade diken och gropar, leda än mera watn dit, på det forsen skulle blifwa så mycket häftigare, när diket genomskars. Imedlertid hade Konung Anund alt stadigt kundskapare ute, til at inhäm-

hämta underrättelse om Konung Knuts ankomst. Så snart Konung Anund wardt underrättad, at Konung Knut war i annalkande, låter han gifwa tekn til slagtning, då bägge Flottorna satte ut på rymden, och gjorde sig färdiga. De lågo likwäl intet längre borta, än at Danske Konungen kunde se dem, och deras slaktordning; men som det war nog sent på dagen, och winden där til med ganska knapp, tager Konung Knut hamnen in wid utloppet af åen, med så många fartyg, som där rymmas kunde. Konung Anund skickade imedlertid bud til Konung Olof, hwilken om natten drog sig tilbaka til Flottan, sedan han låtit genombryta den nyligen upförda dämningen. Under alt detta låg Konung Knut i fullkomlig ro, och om morgonen, när det war dager, gick en del af hans folk på landet, at förlusta sig, til des tid blef at bryta upp. Men i det samma, kommer strömmen rusande med ganska stark fors, fördränkte dem som woro på landet, och många äfwen af dem, som woro på fartygen. De nederkastade timmerstockar störte ock häftigt på skeppen, at man i största hast måtte kappa tågen af, och det ena fartyget drefs hit, det andra dit utan all ordning. Konung Knuts egit fartyg stora Draken, blef ock kastade midt i gapet på fiendtliga Flottorna, och där på alla sidor omringat och ansatt. Danska Konungens lycka war, at fartyget war ganska högt, och besättningen bestod af tappert och hurtigt folk, som förswarade sig manligen. Därtil med anlände ock Ulf Jarl ofördröfwat med sina fartyg, til Konung Knuts understötning, och de skingrade skeppen samlade sig imedlertid så småningom, så at hela Danska Flottan war snart färdig at göra tjenst. Konung Anund och Olof märkte då, at de borde wara nögde med den förmon de wunnit, hwarföre de ock drogo sig så oförmärkt tilbaka. Konung Knut fick härigenom tilfälle, at fullkomligen samla sin Flotta, och sätta henne i ordning. De förenade Konungar låto ock mönstra sit folk, och funno då, at de intet lidit någon minskning på manskapet. Men emedan Konung Knuts Flotta war så mycket öfwerlägsen, funno de intet rådeligt, at afbida någon widare träffning, utan rodde så småningen öster ut längs åt stranden. Men när de ändteligen förmärkte, at Konung Knut höll sig aldeles stilla, låto de hissa up segel, och anlände om aftonen til Barewik, hwar de togo hamn öfwer natten (*).

Sigurdska Släkten. Anund Jacob.

(*) Sturleson, T. I. p. 680.

§. 73.

Sigurdska Släkten. Anund Jacob.

§. 73.

At dömma af denna owälduga beskrifning, som är ord frå ord tagen af Sturleson, kan man intet annat finna, än at för lusten på de Danskas sida måtte warit större, än Konung Anun och Olof sig föreställa kunde. Efter första påseendet skulle ma tilägna Konung Knut förmånen, emedan han behöll wärkeliger platsen. Men när man för sig til minnes, at Konung Knut, som en orädd och tapper anförare, hwilken af Ulf och Håkan Jarl samt flere kloka Generaler war understöd, likwäl intet fann rådligt, at förfölja sina fiender, änskönt hans Flotta war mycke starkare, måste man nödwändigt falla på annan tanka. Bronton bestyrker äfwen det samma, när han intygar, at mycket fol förlorades på Engeländarnas och de Danskas sida (*). Samm slut kan man ock göra af Ulf Jarls förebråelse, som han gjord Konung Knut, när Konungen för ro skuld under gästebudet i Roskild, tilwitte Jarlen, at han war rädd, och af räddhåga lop från spelet, ty Jarlen swarade då, fast något hastigt: Du had lupit långt längre, om du hade kunnat wid Helge-Å, då jag kor til din undsätning, och de Swenske slogo neder ehr som hundar Saxos berättelse om denna förrätning är efter wanligheten så konst lad, at man nästan intet wet, hwad han wil säga. Dock efte hans anmärkning, skal ock en Landträfning förelupit wid Stangaberg, kort för sjöslaget wid Helge-Å, hwar de Swenske blifwi aldeles slagne. Detta kan wara sant, ty Sturleson uppehålle sig sällan wid andra förrätningar än de, uti hwilka Konung Olo och Norrmännerne woro deltagande, och här lära de Swensk warit allena under Emunds anförande. Af en förtekning på kulla och berg i Skåne, som förwaras uti Kongeliga Archivet, finne et allena anteknat, som kallas Stångabjer, och ligger i Winslöfsokn i Westra Gyngehärad. Detta gifwer ock någon sannolikhe til Saxos berättelse; ty twifwels utan woro de Swenske äfwen til lands i återfärden, sedan Konung Knut anländt med sin mägtiga Flotta til Dannemark. Til äfwentyrs har nederlaget inte warit särdeles betydande, fast segren war otwifwelaktig på de Danskas sida. Men at Ulf Jarl i Helge-Å slag, gåt öfwer ti de Swenska, som Saxo förmäler, är utan all sannolikhet. An

nars

nars intygar och Bromton på det åberopade stället, at de Swenske gjordt inbrott i Dannemark, både til lands och sjös. Sigurdska Släkten. Anund Jacob.

(*) Uti Joh. Bromtons Chronicon p. 911. Twysdens Edition förekommer detta märkeliga witnesbörd: Rex Kanutus anno Regni sui duodecimo in Daciam contra Ulf et Eilif, qui gravissimam multitudinem contra eum terra et mari de gente Speon adduxerant, cum Anglorum exercitu transfretauit, ubi ex parte Kanuti et Speon periit multus Anglorum populus et Dacorum. Uti P. 2. Scriptorum Societat. Hafniensis, har Justitie-Rådet Gram uti sin Afhandling, De Anno itineris Romani Regis Canuti Magni, p. 40. påmint, at för Speon bör läsas Sveonum, och är denna anmärkning otwifwelaktig. Hwilka deßa Ulf och Eilif warit, som Bromton omtalar, är swårt at säga, om man ej wil tro, at författaren af denna Krönika warit af den tanka, at Olof Skötkonung ännu lefwat, då alt blifwer tydeligt. Med en sådan gißning gör man Engelska Skribenterna ingen oförtjent wanheder, ty Engelländarne woro merendeles litet bekymrade om, hwad som förelop i wåra Nordiska orter, och de nämna wåra Nordiska folkslag intet oftare, än de woro beswårade af dem.

§. 74.

De förenade Konungarne lågo helt stilla uti Barewik öfwer natten. Dock blef deras styrka därigenom mycket förminskad, at en stor del af Swenska Flottan drog i mörkret sin kos, och for hem. Så snart Konung Anund det förmärkte, låter han genast om morgonen bittida blåsa til hustings, eller almänt sammanträde. Alt folket, så wäl de Norske som Swenske, förfogade sig då som kyndesammast up på landet, til at afhöra hwad som afhandlas skulle. När folket war församladt, gifwer Konung Anund tilkänna, at twå hundrade femtio skepp af Swenska Flottan woro hemresta, och at et hundrade woro allenast qwar, hwilka med de sextio som Konung Olof anförde, woro för få til at längre hålla sjön, så framt några angelägna rörelser skulle företagas. Hans mening war då, at man borde wara nögd med det ansenliga byte, man redan gjordt, och fara längre up i Swerige. Konungen tilbjuder äfwen Konung Olof, at med sit folk blifwa qwar i Swerige öfwer winteren, där folket så wäl som Konungen sjelf, skulle njuta all anständig upwaktning och förplägning: och då kunde man widare om wåren taga de mått, som omständigheterna kunde

Sigurdska Släkten. Anund Jacob.

medgifwa. Skulle ock Konung Olof finna tjenligare, at fara tilbaka til Norrige, lämnade Konung Anund honom frihet, at fara igenom riket på hwad kant honom behagade. Konung Olof tackade sin swåger för sit goda och wänliga tilbud, men förmente likwäl, at man än widare borde försöka sin lycka öfwer winteren, på gamla Sjökonunga-sättet. Han höll ock före, at det intet hade mycket at betyda med dem, som gåt hem, emedan han såg alla härförarena, och det bästa folket wara ännu qwar wid håren. Han föreställde än widare, at Konung Knut ogörligen kunde länge behålla den hamn, han intaget wid utloppet af Helge-Å; ty den war ej stor nog, at rymma en så talrik Flotta, hwarföre han ock nödwändigt skulle ändra sin ställning. Wille han då förfölja den förenade-Flottan, wore det lätt at draga sig undan, til des man fick samla ihop så mycket folk, som behöfdes til et kraftigt motstånd. Drog åter Konung Knut sig undan til tryggare winterläger, skulle hans folk få samma begjärelse som de nu bortfarne å daga lagt, och kunde man då, sedan håren war förminskad och skingrad, så snart wänta sig seger, som Konungen i Dannemark, så mycket mer som landmannen både i Skåne och Seland, lära redan hafwa förfarit, hwad de emot de Swenska och Norrska uträtta kunna. Detta blef för denna gången bifallet, och utforskare afsände, som skulle underrätta sig, hwad anstalter Konung Knut wille företaga (*).

(*) Sturleson, T. I. p. 684.

§. 75.

Imedlertid hade Konung Knut, så snart han förmärkte, at förenade Flottan drog sig alt länger och länger åt öster, tåtit sätta folk i land, som skulle rida längs åt stranden, at utforska fiendens rörelser. Och hade han således dagelig underrättelse, äfwen af spioner innom fiendtliga håren, om alt, hwad Konungarne hade för händer. Så snart han då fick weta, at en stor del af fiendtliga Flottan farit hem, for han ock tilbakars och lade sin sjömagt i winterläger wid Öresund, dels i Seland och dels i Skåne, och ankom sjelf til Roskild, dagen för Mickelsmäße afton. Det synes därföre, at Danske Konungen förlorat lusten, at inlåta sig i nå-

i något öfwentyrligt wapenskifte med Swenska och Norrska krigsmagten. Men des anstalter woro icke destomindre lika farliga, åtminstone för Konungen i Norrige. Uti Norrska hären woro många Konung Knuts kundskapare, och utom des war en stor del af Normännerna köpte, och med stora skänker hemligen tubbade på Danska Monarkens sida, fast än tilfället at yttra sig, ännu intet warit lägligt. Det är ock troligt, at Konung Knuts anhängare, öfwen gjordt en del af Swenska krigsfolket mindre hägad för widare krigsrörelser emot Konungen i Dannemark, som utöste penningar och löften både nu och annars. Åtminstone är det säkert, at när Konungarne efter Konung Knuts affegling från utloppet af Helge-Å, anstälde en ny öfwerlägning om sit företagande, woro de Swenske Höfdingar på intet sätt at förmå til et längre fälttåg. Konung Olof föreställde wäl, at hans uträkning wanit fullkomligen grundad, angående fiendens qwarblifwande wid Helge-Å, och at där öfwen war anledning at tro, det hans ytterligare gisning om krigsmagtens skingrande, skulle ofördöfwat winna sin fullbordan, på man hade ordsak, at hoppas all önskelig framgång. Konung Olof inwände öfwen, at ehuru fienden den förflutna sommar warit manstarkare, hade likwäl altid förmånen warit på de förenades sida. Men med alla deßa goda förslag, uträttades ingen ting, alt war fåfängt. De Swenske Herrar funno betänkeligt, at ligga längre qwar, och löpa fara at blifwa infrusne, och skedde detta på slutet med sådan hetta, at den ene föll den andra i talet. Där war således intet annat at göra för Konung Anund, än at bryta up med hela Swenska hären, då hwar och en for hem til sit, utom Konung Olof och Norrmännerna, som ännu wille något afbida tiden. Det är ganska troligt, at genom det stadiga omgånge, som de Swenske och Norrske Herrar hast med hwarandra, under det Flottorna lågo för ankar i Barewik, de Swenske blifwit något närmare underrättade om Konung Olofs upförande, och tilståndet i Norrige: lusten at wäga sig för en så enrådig Herre, kunde då lätteligen förswinna. Uti Swenska hären woro twifwels utan många Hedniske Höfdingar, som funno betänkeligt, at upofra sig för en Herre, som predikade Evangelium med yxan öfwer hufwudet, och kunde de ock hafwa ordsak at frukta, det genom Konungarnas längre wistande tilhopa,

Sigurdska Slägten. Anund Jacob.

Sigurdska Slägten. Anund Jacob.

Konung Anund torde blifwa finittad af samma grundsats. Kan ock wara, at man blifwit alt mer och mer underrättad, at Konung Olof intet stod at hjelpa. Någon sådan förändring måtte nödwändigt hafwa förlupet, uti Swenska Herrarnas tänkesätt, ty annars woro inga större skäl nu, än förra gången til upbrått. Dessa gissningar synas få än mera styrka, när man öfwerwägar Swenska Hofwets upförande, sedan denna tiden. I början anwände Konung Anund all sin styrka til Konung Olofs undsätning, men sedermera förhöll han sig som en blott åskådare, och förmärktes intet annat biträde, än sådana barmhertighets tjenster, som något hwar kan och bör wisa en olyckelig Konung.

§. 76.

Wid Swenska Flottans bortgång, lära likwäl åtskillige unge Swenska Herrar blifwit qwar hos Konung Olof, för at bewista de öfriga förrätningar, som Norrske Konungen förmodeligen öfwer winteren företaga skulle. Åtminstone war Gjötha Jarlen Walgauters son Tofe än någon tid hos Konungen, och räkade på et besynnerligt sätt uti en wälförtjent onåd (*). Ty då han en dag, tillika med en Isländare Eigil, hade wakt på Konungens skepp, blef han så rörd af fångarnas skrål och tjutande, som förwarades bundne på landet, at han och Eigil, utan widare förfrågan gör dem lösa, och låter dem gå sin kos. Detta uptåg hade när kostat honom lifwet. Dock blef han benådad under de wilkor, at han skulle förmå sin fader Walgauter, som war en ifrig förfäktare af Hedendomen, och kallas därföre hundheden af Sturleson, at besöka Konung Olof. Men alla Norska Konungens stora förslag om sit wintertåg, stadnade uti ingen ting. I sig sjelf war det ock en besynnerlig tanka, at med så litet folk wilja uträtta något betydande emot Konung Knut. Denne Herren wiste så mycken rådighet under hela detta kriget, at det war ej at förmoda, at han skulle ställa sig så blott, at han af en hand full folk, skulle kunna öfwerrumplas. Och huru skulle det wara möjeligt, at utföra något oförtänkt med en krigshär, uti hwilken halfwa delen, och kan hända än flere woro af Konung Knut bestukne. Konung Olof märkte ock på slutet, at det war aldeles fåfängt at

hin-

längre hålla krigsfolket tilhopa, så at frågan ändteligen blef, på hwad sätt man skulle begifwa sig på hemwägen. Där woro ock de, som rådde Konungen, at fara sjöwägen igenom Öresund, förebårandes, at de Danske intet skulle drista sig at hindra dem. Men Konung Olof fann en sådan resa aldeles förmåten, utan tog landwägen genom Småland och Wester-Gjöthland til Sarpsborg i Wiken, sedan han låtit draga up sina fartyg på et näs wid Kalmar. Sigurdska Slägten. Anund Jacob.

(*) Sturleſon, T. I. p. 693, 695.

§. 77.

Sedan Konung Knut fått weta, at Konung Olof farit landwägen til Norrige, affärdar han Erling Skialgſon likaledes dit med stora penningesummor. Denne Erling war en Norsk Herre, swåger med Olof Trygwaſon, och hade kort förut gifwit sig til Konung Knut, samt bewistat det förfluta fältslaget under Håkan Jarl. Wid sin hemkomst brukte han alla sina wänner, och många flera som han träffade, helt och hållet på Konung Knuts sida, dels med åfwertalande, dels med förâringar. Konung Olof upförde sig däremot med sin wanliga stränghet, och lät af daga taga dem, som emottaget skänker af Konung Knut, och woro i hans wåld. Imedlertid utrustade Konung Knut en Flotta af tolf hundrade fartyg, och for til Norrige. Här blef han hyllad, öfwer allt hwar han for fram, och Håkan Jarl, Konung Knuts systerſon, blef förordnad til Ståthållare eller Jarl i landet. Einar Tambaskjelfwer, som så länge tillförne warit i Swerige, och efter sin förlikning med Konung Olof, lefwat i tysthet på sina gods, kom ock nu i stort anseende, och ansågs för at wara näst Jarlen. Emot alla dessa rörelser, kunde Konung Olof ingen ting uträtta, man höll sig dels i Thunsberg, dels i Opslo Fjärden, där han låg på sina fartyg, af hwilka en del woro återhämtade från Swerige, sedan Konung Knut med sin stora sjömagt afseglat til Norrige. Ändteligen når Konung Knut satt alt i ordning, för han tilbakars til Dannemark. Och finner man äfwen här et besynnerligt upförande af denna stora landwinnare. Oaktadt all hans regeringssjuka, war han dock inter finnad, at wåga annat än penningar

Sigurdska Slekten. Anund Jacob.

på Norriges intagande, och huru lätt det kanske kunnat wara, at utrota Konung Olof helt och hållet, wille han ändock intet söka up honom, och wåga någon träfning emot en förtwiflad fiende. Sedan Konung Knut war bortrest, rycker ändteligen Konung Olof fram ur sina gjömslor, at förföka, om hans närwaro kunde wärka någon fördelagtig wändning. Men ändskjönt han wid Thomasmässan nederlade Erling Skialgson, fann han likwäl, at alt hans bemödande war fruktlöst. Hwarföre ock Konung Olof efter nyåret begaf sig landwägen öfwer Eda skog til Wermeland, Waßbo och Nerike, och i Nerike uppehöll han sig öfwer wåren hos en rik man benämd Sigtryg, och des son Ifwar, hwilken sedan blifwit en märkelig man (*). Denne Sigtryg skal wara stamfader, för Natt och Dag släkten, och finnes namnet Sigtryg, som annars intet är så wanligt, äfwen ibland denna Ättens gamla, fast senare förfäder (**).

(*) Sturleson, T. I. p. 732.

(**) v. Dalin S. R. H. T. I. p. 653. Meßenius Theatr. Nobilit. Svec. p. 49.

§. 78.

Konung Anunds förhållande under denna sin swägers motgång, kan intet annat än förekomma en läsare ganska främmande. Han, som för et år sedan anwände all sin styrka til at göra Konung Olof undsätning emot en så farlig fiende, gör nu intet steg til at rädda honom. Man kan således snart falla på den tankan, at Konung Anund antingen ansedt Norrska Konungens förestående olycka för oundwikelig, som man gifwit tilförne wid handen: eller ock, at han genom Konung Knuts utskickade blifwit föranlåten, at hålla sig aldeles stilla. Det kan ock wara möjeligt, at sjelfwa Konung Anunds undersåtare, intet welat taga större del uti Norrska oroligheterna, än som redan skjedt war. Detta eller någon annan nu obegripelig omständighet, måtte hafwa förordsakat denna fulkomliga obekymmersamhet. Man finner ej heller, at Konung Anund besökt sin swåger, då han nu wistades i Swerige, och är ej troligt, at denna omständighet blifwit förbigången af Sturleson, då äfwen den bondens, eller Odalsmannens namn intet

Sigurdska Släkten. Anund Jacob.

det blifwit förglömt, som herbergerat den flyktande Konungen. Ehuru det nu war, så fördrögde Konung Olof i Norrige intet längre än til sommaren, då han reste widare til Konung Jaroslau i Ryßland, som ock war hans swåger. Hans oäkta son Magnus, och några andre Herrar följde med til Ryßland, men Drotning Astrid och hennes dotter Ulfhild, blefwo qwar i Swerige (*). Dock Håkan Jarls wälde räkte intet särdeles länge i Norrige, utan han förgicks med skepp och gods samma sommar, då han skulle fara från Engeland, dit han war förrest at skaffa sig granlåt, och andra nödwändigheter til sit bröllop. Denna händelse gjorde ingen särdeles rörelse wid Swenska Hofwet. Men Björn Stallare som med Konung Olofs tilstånd farit hem på sina gods, wan upmärksammare, ty han skyndade genom natt och dag til Konung Olof med denna tidning. Norrske Konungen war ganska hederligen, efter sit höga stånd, hållen i Ryßland, och hade goda tilbud, at äfwen med all heder kunna där förblifwa. Men kärleken til Fäderneslandet, drog både honom och hans Herrar tilbakars, ehuru äfwentyrligt företagandet kunde wara.

(*) Sturleson, T. I. p. 732.

§. 79.

Konung Olof för därföre med Ryska Hofwets goda minne härifrån, lämnade dock sin son qwar, til des man fick se, huru sakerne kunde wända sig. Under Gothland, dit Konungen först anlände, fick man fullkomlig stadfästelse på tidningen om Håkan Jarls död. Härifrån afseglade Konung Olof in i Mälaren, och log hamn wid Aros eller nya Upsala. Så snart Konung Anund här om fick underrättelse, besökte han genast sin swåger, och bemötte honom på det wänligaste (*). Drotning Astrid kom äfwen dit, så at tiden tilbragtes med all slags glädjebetygelse. Detta skjedde ock med de wänligaste ord, när Konung Olof öfwerlade med Konungen i Swerige, om den hjelp, som kunde honom öfwerlämnas af landet. Konung Anund swarade, at de Swenske hade intet särdeles lust at fäkta mot Norrmännerna, efter det war et hårdt och stridbart folk, icke destomindre wille han lämna honom fyra hundrade wäl utrustade män af sina Hoftjenare, och därjämte tilstånd,

Sigurdska Slägten. Anund Jacob.

ständ, at fara igenom landet, och skaffa sig folk så många, so godwilligt wille följa honom. Konung Olof tog emot detta tilbud men af en mägtig Konung war denna undsätning ringa nog: ed wiste Konung Dag-Ringson, som bodde näst an som en främlin i Swerige, så snart han af Konung Olof blef anmodad, at me utan möda kunde skaffa et större antal, emedan han ankom me tolf hundrade man, oaktadt de äfwen warit underrättade om Nor männernas wanliga tapperhet. Konung Olof börjar då sin färd och tog wägen genom Järnberaland, eller Järnbergslagen. Hä kom honom til mötes des halfbroder Harald Sigurdson från Nor rige med sexhundrade man (**). Utom des församlade sig ock t Konung Olof åtskillige skogsbyggare eller röfware, och ibland de twänne bröder, Gjöka Thor och Alfarsaste, som hade med si trettio män. Dese woro Hedningar, bodde i skogar och ödemar ker, och lefde aldeles sjelfrådigt, men singo intet lof at blifwa de tagande i tåget, förän de låtit döpa sig. Olof tog då wägen ige nom Jämteland öfwer Kjöln in i Norrige, och ställer sin här u på Stiklarstad. Här infann sig Arnliot Gellina från Jämte land, som förr är nämnd, och blef utom sit hurtiga utseende, synnerhet utmärkt af sin längd, emedan af hela håten räkte inge honom längre än til axelen. Denne gick ock i Konungens tjenst sedan han låtit döpa sig. På Stiklarstad afwaktade Konung O lof den emot sig församlade bondehären. Här blef Konung Ol slagen, med Björn Stallare och flere af hans trogna anhängar Arnliot, Gaukathor och Alfarsaste, stupade fram för Konungen baner, sedan hwardera af dem tagit åtskilliga af fienden med s til andra werlden. Konungens folk, som undankom, drog sig ti bakars til Swerige. En af de ordsaker, som mycket bidrog t Konungens olycka war äfwen den, at Dag-Ringson for will o kom intet fram til walplatsen, förr än Konungen war slagen, d han wäl gjorde et stort nederlag på Bönderna, men Konunge war redan död, och hans tapperhet i det hänseende onyttig, hwa före han ock til slut blef nödsakad, at söka sin rädning geno flykten. Denna träfning blef hållen i Jul. månad 1032 (** At Konung Olof är sedan, för sin nit om Christna lärans for plantande, anseð och förklarad för helig, är almänt bekant. Ma kan säga med skäl, at hans mening och upsåt warit godt, me

at han haft illaka, eller åtminstone oförståndiga lärare och rådgifware. I hans tanka war det lisfak at wara hedning, så snart någon blef anmodad at låta döpa sig, och gick Konung Olof så långt åfwen i sin olycka, at han intet wille en gång tillåta odöpt folk, at wara sig behjelpeliga i slaget på Stiklarstad, hwarföre ock sem hundrade mån som kommit til hans undsåtning, måtte fara sin kos ifrån honom. De underwärk, som han gjorde medan han lefde, och de som utspriddes sedermera wid hans lik, kunna läsas hos Sturleson, och i Olof den Heliges Legender, och behöfwa så mycket mindre upräknas, som ganska få lära tro dem. Sigurdska Släkten. Anunds Jacob.

(*) Sturleson, T. I. p. 751.

(**) Sturleson, T. I. p. 755.

(***) Denna tideräkning är grundad i Sturlesons omständeliga berättelse på 730 sidan. År 1017 kom Konung Olof til Norrige, som förr är nämndt, år 1018 flydde Swen Jarl därifrån, och sedan til Konungens död åro femton år förflutne, så at han blef slagen i sit femtonde regerings år, hwilket swarar aldeles emot år 1032. Och kommer denna tideräkning åfwen öfwerens med Ingwar Widförles Saga, ty där säges uti 8 Cap. 32 sidan, af Assessor Brocmans Uplag, at Ingwar dödde år 1041, nio år efter Olof den heliges fall. Annars berättar Sturleson T. I. p. 805, at Konung Olof blef slagen den 11 kal. Aug. eller den 29 Julii, och har det warit helt mörkt ifrån half tio til tre efter middagen. Men jag har ännu intet kunnat få någon underrättelse om någon förmörkelse, som wid den tiden infallit, hwarken i detta året, eller något af de näst föregående. Are Frode säger, at Konungen dödde år 1030, men åretalet är skrefwet med latinska Siphror, och kan således lätteligen wara förskrifwit.

§. 80.

Konung Anunds matta deltagande uti sin swågers tilstånd, under des sista härfärd, synes hafwa bidragit ganska mycket til hans nederlag. Det är likwäl ofelbart, at hela Konung Olofs regering war en beständig kädja af statsfel, det ena efter det andra. Enwishet och wälmening äro wanskeliga regerings konster, och när sådant upförande lyckas, är der nog owäntat. Men ånskjönt Statswändningar förmente til åfwentyrs Konung Anund, såsom Konung, at inblanda sig i Norska saker na, hindrade de likwäl intet, at han ju som wän och frände bar all ömhet för Konung

Sigurdska Slåkten. Anund Jacob.

nung Olof, och för den skuld hade alle Norrska Konungens wänner frit tilträde i Swerige. En af Konung Olof Haraldsons största gunstlingar war Skalden Sigwater, hwilken ock under Konung Olof Skötkonung warit någon tid wid Swenska Hofwet. Denne hade fådt tilstånd, at göra en helig resa til Rom, då Konungen begaf sig til Rysland. Han war på denna peregrims färd, när Konung Olof blef slagen på Stiklarstad, och när han sedermera kom til Norrige, kunde han intet trifwas där, emedan saknaden af hans älskade Herre gjorde honom ledsen och tungsint. Han for därföre öfwer til Swerige, och blef så af Konung Anund, som af Drotning Astrid ganska nådigt emottagen. Konungen skjänkte honom ock wid tilfälle, til prof af sin bewågenhet, tio marker utbrändt silfwer (*). Men där gafs snart et mera wigtigt ämne för Swenska Hofwet, at wisa sin ömhet för den slagna Konungen. Sedan Konung Olofs död, blef Konung Knuts son Swen hämtad från Jomsborg i Wenden, där han hade högsta befalningen på sin faders wägnar, och förordnad at wara Konung i Norrige. Med honom följde hans moder och åtskillige Danske Herrar, samt et almänt misnöje. Kalf Arnason, en af Konung Olof Haraldsons gamla tjenare, skilde sig ifrån honom, då Konungen fann sig föranlåten, at flykta til Ryßland. Han war ock en af anförarna för bondehären emot Konung Olof i Stiklarstads träfning. Konung Knut hade lofwat honom Jarldom eller Ståthållerskap öfwer Norrige efter Håkan Jarl (**). Men efter Konung Swens ankomst föllo alla deßa förslag öfwer ända. Einar Tambaskjelfwer hade under deßa oroligheter hållit sig aldeles stilla, hade likwäl åfwen så höga tankar, som Kalf Arnason, hwilka ock flugo i wädret. Deße twänne Herrar förbinda sig därföre emot Danska regeringen, och utan widare omswep förfoga sig til Swerige, och därifrån til Ryßland. Här hylla de Konung Olofs oäkta son Magnus til Norriges Konung, och hasta med denna nya Konungen til Swerige. Wid ankomsten begifwa de sig genast til Konung Anund i Sigtuna, som efter utseende, nu ej heller wille uppenbarligen blanda sig i Norrska twistigheterna. Men Drotning Astrid, Konung Olof den heliges enka, fick däremot friare händer. Hon låter därföre kalla almogen tilsammans på Haungrum, och föreställde dem, at hon wore sinnad at förhjelpa

sin

sin styfson til besitningen af sit fädernesrike, och wille hon där til anwända, så wäl alt det folk, som hon hade i sin befalning, som ock all sin egendom. Och på det alt skulle gå så mycket bättre för sig, wille hon sjelf wara sin son följaktig på fälttåget, och förmodade hon, at menigheten skulle wara desto willigare, at befrämja så hedrande förslag. Menigheten swarade därpå, at de Swenske hade haft så liten båtnad af sista färden, då de följde Konung Olof, at de intet woro färdeles hågade för en sådan förrätning. Drotning Astrid yttrade sig därpå, at just därföre, at åtskillige af deras fränder blifwit slagne, och somlige sårade, borde de så mycket mer wisa en ädel hurtighet, och som hederlige män kräfwa hämnd af de uproriska. Detta skjäl war så kraftigt, at ganska mycket folk församlade sig til unga Konung Magnus, så at han blef i stånd, at med tilräckelig styrka begifwa sig til Norrige (***). Konung Magnus skyndade då genast genom Helsingeland och Jemteland til sit fädernes-rike, och hade med sig en ansenlig krigshär. Men i Norrige war nu menighetens sinne aldeles förändradt. Konung Olof war död, man hade glömt hans stränghet och andra fel, sedan man intet kjände dem, och hans goda egenskaper afmålade sig med så mycket lifligare färgor i allas minne. Hela landet war upfyldt med den tankan, at Konung Olof dödt som en Martyr; järtekn och underwärk skjedde skocktals wid hans graf och döda kropp, och sjelfwa Thore-hund, som gifwit Konungen sit banesår, erkjände, at Konung Olof war helig. Så omskapas människor af wäld och egennytta. Om Konung Sven Knutson upfördt sig försiktigt, och wunnit menighetens kjärlek, hade Konung Olof förmodeligen blifwit ansed, som Tyran och wåldswärkare, men genom hans och de Danskas obetänksamhet, blef Konung Olof uphögd til himmelen, och det blef et statsbrott och dödelig synd, at twista om hans helighet. I sådan sakernas ställning, ankom Konung Magnus med sina Swenska undsätnings-troppar til Norrige, och ingen tänkte på något motstånd. Inbyggarne i Tronhem förklarade sig genast för den nya Konungen, och den öfriga delen följde deßas efterdöme, så at Konung Sven Knutson fann sig föranlåten, at öfwergifwa riket, och försoga sig til Dannemark (****).

Sigurdska Slåkten. Anund Jacob.

Sigurdska Släkten. Anund Jacob.

(*) Sturleson, T. II. p. 13.

(**) Sturleson, T. I. p. 739.

(***) Sturleson, T. II. p. 2, 3.

(****) I stället för Anund, som wid Konung Magni ankomst regerade i Swerige, nämnes Emund i Swenska Uplaget af Sturleson T. II. p. 2. Men i Peder Clausons Edition, p. 320 står Anund. Likaledes nämnes Anund i Knytlinga Sagan, p. 38 då där talas om Danska Konungen Sven Ulfsons flykt til Swerige. Och detta kommer aldeles öfwerens med Adami Bremenſis Historia, så at Stats-Rådet Suhms gissning uti des Förbättringar, p. 92 at Konung Anund war död, när Magnus kom til Swerige, torde til åfwentyrs wara mindre tilförlåtelig. Och om man än wille medgifwa, at Konung Emund då haft högsta befalningen i Sigtuna, kunde det wara skiedt under Anunds frånwaro på någon annan ort i riket. Det kan ock wara möjligt, at Konung Anund med sitt hållit sig undan wid detta tilfället, på det han intet för sin person skulle wisa någon fiendtlighet emot Konung Knut. Utom des är skildnaden emellan namnen Anund och Emund så liten, at de genom missskrifning snart kunnat förbytas. Det torde således wara tryggast, at följa de äldsta Historieskrifwares mening, och tillägna denna omhwälfning til Konung Anunds regements tid, än at sluta af den ena Anmärkningen i Heims Kringla, at Konung Anund då redan wore död.

§. 81.

Samma år eller 1036, då denna Statshwälfning skedde i Norrige, dödde Konung Knut den Store i Engeland, en Herre, som då man tager undan hans första anfall på detta rike, har nästan uti alt sit upförande wist et ogement förstånd och rådighet. Som Landwinnare, hwilka merendels sätta ingen gränts för sin åtrelystnad, wiste han twärt om en återhållighet, som gör honom en waraktig heder. När frågan war at freda sit land, hade han intet betänkande wid at taga del, åfwen i de åfwentyrligaste rörelser. Men när frågan war om mera oundwikeliga krig, brukade han en försiktighet, som hwarken satte honom eller hans länder uti någon särdeles fara. Et besynnerligit prof af denna mogna rådighet, wiste han i Norriges intagande. Sedan han hade bragt en stor del af landets mäst betydande inwånare på sin sida, ankommer han med en Flotta af tolfhundrade fartyg, hwilken fullbordade hwad som ännu fattades uti Norriges undergifwenhet, mera med fräck

ſträck än wåld och wapen. At Norrige gådt förloradt, war mer hans ſons oförſtånd ſkuld til, än något fel af honom ſjelf, om intet det kan läggas honom til laſt, at han intet hållit, hwad han låfwat några förnäma Herrar om Ståthållarſkapet. När man öfwerwägar hans upförande emot Swerige, rönes äfwen en dylik förſiktighet. Då han efter utſeende war i ſtånd, at gifwa det en ſwår ſtöt, åtminſtone genom härjande och ſköfling, nöjer han ſig med at ſätta ſina egna länder uti ſäkerhet, utan at drifwa hämnden längre. Ja man har ſnarare ordſak at tro, det en hemlig underhandling warit för händer, emellan Konung Anund och honom, ſom innehållit, at man borde lämna Norrige åt ſit eget öde, utan at hwarken Konung Knut, eller Konung Anund borde blanda ſig på något eftertryckeligt ſätt uti des angelägenhet. Konung Knut war intet okunnig om nödwändighet, af fäſtningar och ſtarka beſättningar uti nyligen förwärfwade länder. Men til ſådana inrätningar, göres aldeles ingen anſtalt. Konung Anund gör intet alfwarſamt ſteg til Konung Olofs uphjelpande, ſedan ſlaget wid Helge-Å, utan ſitter i en fulkomlig ro. Och den undſätning, ſom lämnas honom och des ſon, ankom uti större delen på underſåtarnas frifwilliga benägenhet, hwilket, efter de tidernas författningar, de regerande intet kunde hindra. Jag kan intet weta, om mina gifningar winna alla läſares bifall, men det tror jag mig med all ſäkerhet kunna påſtå, at Konung Knut aldrig intagit den ringaſte del af Swerige, ehurwäl åtſkillige nyare Skribenter, behagat göra en ſådan anmärkning. Sveno Aggonis (*) upräknar nio betydande länder eller riken, ſom Konung Knut underkufwat, men nämner icke et ord om Swerige. Saxo talar ock med nog tiltagsenhet om Konung Knuts widſträkta herradöme, men nämner ej heller Swerige. De Iſländſka Handlingar äro likaledes aldeles okunniga om en ſådan märkwärdighet, och ingen gammal Hiſtorieſkrifware har berättat, hwarken huru eller när det ſkedt. Uti et bref, ſom finnes hos Ingulphus Abboten i Croyland, hwilken leſwat wid ſlutet af elloſte, och i början af tolfte århundrad, gifwes någon anledning til denna mening; ty där kallas Knut Konung öfwer Engeland, Dannemark, Norrige, och en ſtor del af Swerige (**). Sedan har en Engelendare af femtonde århundrad Thomas Rudborn (***) ſagt, at Konung Knut ägt halfparten

Sigurdſka Släkten. Anund Jacob.

Giurdska Släkten. Anund Jacob.

af Swerige. Rudborns witnesbörd kunde wara gjällande, om man war öfwertygad, hwarifrån han fådt sin berättelse: men som ganska många äldre Skribenter författadt denna tidsens Historia, och likwäl intet talt om Sweriges intagande, förlorar han mycket af sin trowärdighet uti detta mål. Det är således nog troligt, at Rudborn grundadt sin utsaga på Ingulphus, hwarföre ock det åberopade bref wet förtjenar i synnerhet wår uppmärksamhet. Brefwet kan wara gammalt, i anseende til sjelfwa innehållet, men titelen kan wara ökt uti senare afskriften. Men det kan ock wara möjeligt, at titelen kan wara riktig, men bewisar dock likwäl intet, at Konung Knut tagit in någon del af Swerige. Saken kan wara den, at Konung Knut wärkeligen ägt, eller ock tilägnadt sig mycken egendom i Swerige. Sammanhanget här af borde förmodeligen wara sådant. Konung Knuts syster Estrid, Ulf Jarls gemål, war Sigrid Storrådas dotter. Drotning Sigrid hade stora gods i Swerige, och mätte således hennes dotter fådt någon del däraf wid hennes död, hwilken genom byte, eller på annat sätt kunnat komma uti Konung Knuts händer. Man wet nog, at syssträr i almänhet intet togo arf med bröder, för än i Birger Jarls tid, men denna stadga lär ej hafwa sträckt sig til Prinsessorna. Ty man finner, at Konung Waldemar den 2 i Dannemark, haft åtskillig egendom i Swerige, den hans moder Sophia, Konung Swerker den äldres dotter fådt i arf (****). Och medgifwes detta, kan början af Konung Knuts bref wara sant, och Swerige har ändå på intet sätt af honom warit underkufwat, som i början påmintes. Hwad som nu är anfördt, får ännu större wigt, om man wil tro, at Drotning Sigrid Storråda warit moder åt Konung Knut, som några äfwen gamle Historieskrifware wid handen gifwet. Stats-Råden Gram och Suhm wilja likwäl göra troligt, at Konung Knut intagit Swerige, och det genom Ericus Upsaliensis, som berättar, at Konung Knut öfwerwunnit Konung Emund wid Stångapelle-bro i Skåne. Man kan ock lägga til, at gamla Krönikan, som Meßenius utgifwit, och Olaus Petri, utom åtskilliga nyare, berätta det samma. Det är bekant, at så wäl Ericus Upsaliensis, som de andre följt den gamla Förteckningen på Sweriges Konungar, som Ark. B. Erik Benzelius låtit

tryc-

tryckа uti ſina Monumenter. Men denna upſats talar intet om något nederlag, ſom Konung Emund lidit wid Stångapelle-bro. Ukan lär denna tilökning wara tagen af Saxo, hwilken anförde Konung Knuts fälttåg til Skåne emot Anund Jacob, och Konung Olof i Norrige. Här nämnes ſlaget wid Stångaberg, ſom förr är påmint, där talas ock om en pålad bro, hwarifrån Stångapelle-bro torde wara utkläkt, och ſåledes bör denna Konung Knuts ſeger, föras til Konung Anund Jacobs tid, då ſäkerligen ingen del af Swerige blifwit af Konung Knut intagen. Hwarföre ock alla de af denna omſtändighet hämtade ſlutſatſer, på intet ſätt, bewiſa det, ſom här twiſtas om. Sigurdſka Släkten. Anund Jacob.

(*) Sveno Aggonis C. 5. p. 82. Hans witnesbörd kan förtjena at utföras. Nam ab ultima Thyle uſque ad Græcorum ferme imperium, virtute multiplici, circumjacentia regna ſuo aggregauit imperio (Kanutus). Quippe Hiberniam, Angliam, Galliam, Italiam, Longobardiam, Theotoniam, Norrvagiam, Sclaviam cum Sembia ſibi ſubjugauit. Det är nog beſynnerligt, at denne Auctor förgåtit at nämna Swerige bland Konung Knuts intagningar, ſå framt han funnit den ringaſte anledning därtil; då han likwäl funnit ſig berättigad, at öka Konung Knuts Herradöme, äfwen med de länder, ſom han endaſt genomreſt. Saxo, intygande om Konung Knuts widſträkta magt, L. 10. p. 196, nämner allenaſt ſex riken, ſom denne mäktige Konung warit innehafware utaf, utan at utföra namnen på länderna. Denna briſten erſättes likwäl af Stephanius uti noterna p. 212, ſom äfwen nämner Swerige ibland Konung Knuts eröfringar, dock utan något bewis.

(**) Titelen lyder ſå: Kanutus Rex totius Danemarchie, et Anglie et Norwegie et magnæ partis Svavorum, och af Ingulphus har Wilhelm Malmesbury och andre flere lånt ſamma bref och titel.

(***) Thomas Rudborn Hiſtoria Major Eccleſiæ Vintonienſis, uti Warthons Anglia Sacra. Hans ord äro deſſa: Knuto erat Rex Anglorum Danorum et Norwegenſium cum dimidio Sveciæ. Man kan jämföra härwid Gram de anno Itineris Romani Canuti Magni, och Suhms Förbedringer.

(****) Härom witnar Konung Waldemars Jordbok, och förtjenar des intygande at införas af Monum. Scanenſis P. 1. p. 36. Hec ſunt poſſeſſiones Regis Valdemari in Suethia - - et preter illas poſſeſſiones quas Bolezlaus hereditaur mortuo Patre Svercone antiquo, et mortuo Domino Boleſlauo, easdem poſſeſſiones hereditauit Sophia Regina Dacie mater Regis Valdemari II.

§. 82.

Sigurdska Slekten. Anund Jacob.

§. 82.

Efter det, som redan är andragit, finner man, at Konung Magnus blifwit Konung i Norrige genom de Swenskas bistånd. Hans regering blef stadfästad genom Konung Knuts, och Konung Swen Knutsons död, hwilken afled kort efter sin fader. Dannemarks fodran på Norrige, stadnade uti en inbördes arfförening emellan Konung Hordaknut, Knut den Stores son, och Konung Magnus, i anledning af hwilken den, som öfwerlefde den andra, borde wara Konung både i Norrige och Dannemark, imedlertid skulle wara beständig fred emellan bägge riken. Tolf af de förnämsta i bägge riken, gjorde edelig försäkring, at freden skulle hållas obrotsligen (*). Hela Norden fick härigenom et önskeligt lugn, och Anund hade tilfälle, at obehindrad utföra sin förnuftiga nit på Christendomens utwidgande. Konung Hordaknut, som efter sin broder Harald, äfwen blifwet Konung i Engeland, dödde barnlös 1042, och på detta sätt war icke allenast Konung Knuts Ätt utgången på manliga linien, utan ock hela Lodbrokiska yngre grenen, som regerat i Dannemark, alt sedan Ragnar Lodbroks tid, aldeles förtorkad. Konung Magnus hade fördenskuld ingen särdeles swårighet, at njuta frukten af föreningen, som war träffad med den afledna Konungen, och blef han året där på, eller 1043 hyllad på Wiborgs Ting, til Konung öfwer hela Danawelde. Men en farlig Pretendent, och nära slägting af Konung Knut, upphöll sig imedlertid wid Swenska Hofwet, Swen Ulfson nemligen, Ulf Jarls son med Konung Knuts syster Estrid: han kallas af somliga Swen Ulfson, af somliga åter Swen Estridson. Ulf Jarl hans fader, blef på Konung Knuts befalning ihjälslagen samma år, som slaget stod wid Helge-Å, eller 1031, då hans son Swen blef nödsakad at fly undan til Swerige (**). Och sedan denna tiden hade Swen Ulfson i tolf års tid warit i tjenst i Swerige, under Konung Anund Jacob (***). När nu Konung Magnus war antagen til Konung i Dannemark, gör Swen Ulfson sin upwaktning hos honom, då han låg med sin Flotta för Gjötha Älf. Och som Swen Ulfson ägde alla goda egenskaper, som kunde hedra en förnäm Herre, ställer han sig så in med Konung Magnus, at han förordnades til Jarl eller Ståthållare i Dannemark,

mark, under Konungens frånwaro. Einar Tambaskjelfwer war närwarande wid detta förordnande, och yttrade sig härôfwer med deßa orden, of Jarl, of Jarl, Fostri, alt för stor Jarl, alt för stor Jarl, min Fosterson (****). Men Konungen uptog denna påminnelse ganska onådigt, icke destomindre fick han röna af sielfwa förfarenheten, at Einar hade rätt. Sigurdska Släkten. Anund Jacob.

(*) Sturleson, T. II. p. 9.

(**) Sturleson, T. II. p. 27.

(***) Adamus Bremensis H. E. L. 2. C. 54. Och ser man häruti, at denne man warit i wißa mål wäl nog underrättad, ty ifrån den tid Swen Ulfsson flydde til Swerige, och til 1043 åro tolf år förflutne, så at man ock lär med all tryghet kunna sluta, at Konung Anund ännu lefwat, som förr är anmärkt.

(****) Sturleson, T. II. p. 29.

§. 83.

Det drögde ej heller rätt länge, för än Magnus fick tilfälle at ångra sin oförsiktiga ädelmodighet, at han satt en så betydande Herre til Ståthållare öfwer Dannemark, emedan Swen Ulfsson med sit intagande wäsende, förbandt sig så allas hiertan i Landet, at han blef utwald til Konung, sedan Magnus farit tilbaka til Norrige. Men Konung Magnus, ehuru god han annars war, så at han ock blifwit kallad Magnus den Gode, kunde intet tåla en sådan troldshet, utan kom med en talrik krigshär följande året til Dannemark. Konung Swen wille med wärjan i handen förswara sin höghet, hwarföre ock bägge Konungarne hade åtskilliga träfningar med hwarandra, uti hwilka Konung Swen altid war olyckelig, så at han ock måtte flykta ur landet. Dock flydde han intet längre än til Swerige, hwar han blef wäl emottagen af Konung Anund (*). Han hade ock godt bistånd af Tose Jarl, förmodeligen Walgauters son, som twifwelsutan blifwit sin faders efterträdare. Wid samma tid, som Konung Swen nu uppehöll sig i Swerige, ankommer ännu en annan Prins til Sigtuna, nemligen Harald Sigurdson, Konung Olof den heliges hafbroder, hwilken tagit sin första tilflykt til Swerige, efter slaget på Stiklarstad. Härifrån hade han rest til Konung Jaroslau i Ryß-

Sigurdsk. Ätten. Anund Jacob.

land, och sedermera til Mycklagård eller Constantinopel, hwar han tagit tjenst bland Wäringarna, Keiserliga lifwakten dårsammastädes. Här hade han sedermera uti Grekiska tjensten gjordt stora förtäningar, och tillika förwärfwat sig mycken rikedom. Wid återkomsten til Ryßland gifte han sig med Konung Jaroslaus, och Swenska Prinseßan Ingegerds dotter, Elisabet, och kom således til Sigtuna, där han och Swen Ulfson lade sällskap och förbund tilhopa, emot Konung Magnus. Och som deße Prinsar således woro bägge beswägrade med Swenska Konungahuset, samlade sig en ganska stor hop folk til dem, hwarmed Swen Ulfson åter intog Dannemark. Men tiden war ännu intet kommen, at Swen Ulfson skulle uti ro få besittia det rike, som förstynden honom ämnadt. Genom hemliga utskickade, hade Konung Magnus funnit medel, at draga Prins Harald på sin sida, hwilken ock i all tysthet söndrade sig från Swen Ulfson, och for til Norrige. Han kom då genast i en wänlig förlikning med Konung Magnus, så at halfwa regeringen blef honom öfwerlämnad. Därpå förenade sig bägge Konungarne, at gemensamt utföra sin talan til Danska Kronan. Swen Ulfson regerade imedlertid i Dannemark til sommaren 1047, men då ankomma bägge Konungarne från Norrige med så öfwerlägsen magt, at Konung Swen intet fann sig i stånd, at wåga någon träffning, utan drog sig undan til Skåne, på det han wid farligare utseende, kunde så mycket tryggare betjena sig af sin wanliga undanflykt til Swerige. Men imedlertid sjuknar Konung Magnus, då han ock kort för sin död förklarade, det alt åtal på Dannemark nu mera förswan genom hans död, ty den afhandling, som war gjord emellan honom och Hårdaknut, hade intet afseende på deras efterträdare. Fördenskull lämnade Konung Magnus Dannemark åt Konung Swen, men hela Norrige til sin Farbror Harald Sigurdson. Härefter afsomnade Konung Magnus, mycket älskad af sina undersåtare. Detta förordnande war ingalunda i Konung Haralds smak, utan han war sinnad at fara til Wiborgs Ting, och där låta hylla sig til Konung, så at Dannemark sedermera alt framgent skulle wara Norrige undergifwit. Men Einar Tambaskielfwer afbröt aldeles deßa stora förslag, då han förklarade sig intet wara hågad, at längre föra krig utomlands, och söka efter andras ilhörigheter, utan at han wille helre följa Ko-

Konung Magnus död, än en annan Konung lefwande. Til så mycket större förtret, war alt folket af samma tanka som Einar, så at Konung Harald åfwen mot sin wilja, måtte begifwa sig på återresan til Norrige. Konung Swen war redan i begrep, at nederlägga sin wanskeliga höghet, och förfoga sig til Swerige, når tidningen inlopp om Konung Magni sidsta förordnande; men wid denna underrättelse, församlade sig mycket folk til honom utur Skåne, och begaf han sig således med all skyndsamhet til den öfriga delen af Dannemark, hwaråst Konung Swen blef utan gensägelse ansedd, som Rikets rättmätiga Herre och Öfwerhet. Och sedan den tiden, lär ej Swerige tagit mycken del uti Konung Swens angelägenheter, utan lär Konungen i Dannemark sederma med inländsk magt bibehållit sig på Thronen, oaktadt hans swårigheter ännu intet woro aldeles öfwerståndna. Sigurdska Slägten. Anund Jacob.

(*) Sturleson, T. II. p. 89.

§. 84.

När man öfwerwägar alla dessa anförda omständigheter, finner man, at Swerige warit likson en almän tilflykt för stora Herrar, som et widrigt öde nödsakat, at öfwergifwa sit fädernesland. Alle dessa Herrar blefwo i Swerige understödde, både med folk och andra nödwändigheter: men det oaktat, företogs likwäl inga fiendtligheter emot Swerige af dem, som kunde hafwa ordsak at beswära sig öfwer en sådan undsätning. Man finner aldeles ingen anledning, at hwarken Konung Knut i Dannemark, eller Konung Magnus i Norrige, på något sätt beträdt den hjelp, som Swerige gjordt deras motståndare. Alt detta synes bewisa, det Swenska magten warit ganska betydande, så at man fruktat at reta en så farlig fiende. Adamus Bremensis säger ock om Swerige, at det syntes likson sönderkrossa alla de andra Nordiska folkslagen (*). Intet wet jag, om den finare politiquen, eller bedragarekonsten, war då så wäl utarbetad som nu. Men det synes nästan, som Konung Anund haft något begrep därom. Ty altid lämnade han de Prinsar, som togo sin tilflykt til honom understöd, så at de woro i stånd at någorlunda hålla fältet emot sina fiendet, men aldrig blefwo de biträdde med sådan styrka, at fiendtligheter-

Sigurdska Slägten. Anund Jacob.

na därmed uphörde. På detta sätt underhölls en stadigwarande mishållighet emellan Danska och Norrska Hofwen: hwilket hade den wisa nyttan, at grannarne förswagades. Dock är det altid tryggare, at wara säker genom egen styrka, än andras kraftlöshet. Och torde det wara likså klokt, at hafwa starka och trofasta grannar, som swaga och ilwillande. Huru det nu må wara, hade Swerige under Konung Anunds regering, at fägna sig af en beständig och hedrande fred. Och har man ingen kundskap, at Konung Anund hast något annat krig, än det han förde mot Konung Knut i Dannemark. Huru det war slutat wet man intet widare, än det man tilförne säsom en sannolik gisning andraget. Ingwar Widförles Saga nämner likwäl om en annan krigsförrättning, som Konung Anund haft emot Semgallerna (**). Men denna hör egenteligen til hans faders regements tid. Sammanhanget här af är sådant: detta folk hade försummat, eller wägrat på en tid at betala den årliga skatt, hwilken de til Swerige borde erlägga. Anund och Ingwar woro då affärdade af Konung Olof, til at utkräfja deßa årliga utskylder. Regerande Herren gjorde aldeles ingen swårighet härwid, men trenne Höfdingar wille göra motstånd, och samlade folk: men de blefwo af Anund och Ingwar dresne på flykten, och deras län utplundrade. En af Höfdingarna blef til fånga tagen, och på stället uphängd. Efter denna förrätning wände Konung Anund och Ingwar med skatt och ansenligt byte tilbaka til Swerige. Denna förrätning nämnes wäl på intet annat ställe, men har likwäl alt utseende af sannolikhet. At Curland med flera länder wid östra stranden af Östersjön, warit denna tiden Swerige undergifwit, är nog bewisligt, och förebrås det Konung Olof Skötkonung på Upsala Riksdag af Thorgny Lagman, at han lät sina östra Skatländer gå sig undan, medan han traktade efter Norrige. Det kan wara troligt, at denna krigsrustning blifwit företagen i affikt, at afskudda en sådan tilwitelse, och måste detta fälttåg således hafwa skjedt mot slutet af Konung Olofs regering, hwilket alt paßar sig wäl nog med den åberopade Sagan. Om Ingwar skal framdeles något mer blifwa omrördt.

(*)

(*) Adamus Bremensis Hist. Eccles. C. 86. Populi Sveonum multi sunt, præterea tam in equis quam navibus, juxta optimi bellatores, unde etiam ceteras aquilonis gentes confringere videntur.

(**) Ingwar Widförles Saga. C. 4. p. 11.

Sigurdska Slägten. Anund Jacob.

§. 85.

Detta lär förmodeligen wara det förnämsta, som tildragit sig under Konung Anund Jacobs regemente uti werldsliga mål, så wida det finnes uti trowärdiga skrifter anteknadt. Hwad Christna lärans utspridande beträffar, skal det framdeles uti en särskilt stock blifwa afhandladt. Man tillägger eliest en besynnerlig, eller orimmelig Lag åt denna Konungen, nemligen at han hållit så sträng räfst i bråttmål, at när någon blifwit beträdd med förkränkning af lagen, har han låtit wärdera den tilfogade skadan, och upbränna så mycket af ogärningsmannens hus, som däremot kunde swara (*). Det är wäl intet skjäl at anse något för otroligt, endast därföre, at det är orimmeligt. Människan är i sit upförande esomostast sådan, at man understundom bör sätta tro til åtskilligt, endast därföre, at det är orimmeligt. Men de som lämnadt oß denna upbyggeliga lagen, äro så litet underrättade om wåra gamla Handlingar, at de uti deßa tiders Historia äga nästan intet witsord. Det är troligt, at de hördt nämnas en Anund Kålbränna eller Kålbrännare, då de straxt welat gifwa ordsak til et så besynnerligt namn, och således betjent sina läsare med egen tilwärkning, samt lämpat altsammans på Anund Jacob, efter de intet haft sig bekant någon annan Anund på Swenska Thronen. Med denna Kolbrännare torde likwäl wara en helt annan beskaffenhet, hwilket uti Andra Delen förmodeligen skal utredas. Om Konung Anunds giftermål wet man intet mer, än hwad en gammal anmärkning wid Adamus Bremensis gifwer wid handen (**), at des Gemål hetat Gunhild, som någon tid lefwat änka efter sin Herres död. Uti et gammalt släktregister, som Ärkebiskopen Erik Benzelius låtit trycka efter Wastovii Vitis aquilonia, skal han haft en dotter som hetat Guda, hwilken warit gift med Konung Swen Ulfson i Dannemark, och blifwit skild från honom för den släktskap, som warit dem emellan. Men af Sturleson

Sigurdska Släkten. Anund Jacob.

wet man, at Swen Ulfsons Gemål war Gunhild Aslak Erlingsons dotter från Hola på Jöder (***) i Norrige, dotterdotter af Holmfrid, Konung Skötkonungs dotter. Men som Konung Swen haft många hustrur, är det intet aldeles otroligt, at han kunnat äfwen haft en Swensk Prinsessa, utom sin Norrska Gemål. En annan dotter skal ock Anund hafwa haft, som blifwit gift med Stenkil (****). Mer underrättelse har man intet om Konung Anunds barn. Konung Anunds mynt utwisa på ena sidan, Konungens blid med spira i handen, och hjelm på hufwudet, samt omskrift Anund Rex Zi. På andra sidan et kors med myntmästarens namn och omskrift, Thormodh on Zithu. Anteligen afsomnade Konung Anund Jacob, efter et nog långwarigt regemente år 1051 (*****).

(*) Ericus Upsaliensis, Olaus Petri, Messenius uti des små Krönikor, Gamla Förteckningen wid Wästgjötha-lagen, som är äldre än alle desse nu åberopade, säger wäl, at Anund war sträng, och lät bränna up wäldswärkares hus, hwarföre han ock blef kallad Kolbränna. Detta kan wara troligt, men häraf följer intet, at någon sådan lag war stiftad, som i sjelfwa paragraphen är antecknadt.

(**) Wid Adamus Bremensis Hist. Eccles. L. 3. C. 16. p. 36. n. 53. står denna owrediga anmärkning under Konung Emunds Historia: Alia erat Crunhild relicta Amundi, alia Gaude quam Thore interfecit.

(***) Sturleson, T. II. p. 104.

(****) Peringskjöld Ättartal. p. 37.

(*****) Detta årtal är utsat uti Hist. Archiepisc. Bremensium, som Lindenbrog utgifwit, den finnes äfwen inrykt uti Fabricii Uplag af Scriptores Septentrionales Lindenbrogii. At denne Autor följt Adamus Bremiensis är nog tydeligt; men at han ock haft tilgång til andra Bremiska Handlingar, är lika owanligt, och kan man nog finna, at Bremiske Ärkebiskoparne haft kundskap om de Stats förändringar, som här i riket under deras andeliga herrawälde sig tildragit. Det enda, som emot detta årtal kan inwändas är det, som Sturleson säger, at Emund regerade i Swerige, när Harald Sigurdson kom från Ryssland. Men härom är gjord någon påminnelse kort förut.

§. 86.

Emund.

Anund Jacob lämnade genom sin död regeringen til sin äldre broder Emund. Han blef kallad Gammal för sin ålder, och den

den Slemme eller illake, utan at man med säkerhet kan säja hwarföre. Imedlertid är Emund uti, snart sagt, alla wåra Historier med de wärsta färgor afskildrad. At man med orätt tillägger honom förlägningen, hwarigenom Skåne, Halland och Blekingen afsöndrades från Sverige, är oförnekeligt; emedan denna förrätning stedde under den tid, då Swen Otto regerade i Dannemark, som uti Erik Segersälls Historia är påmint. At han anförde Swenska krigshären wid Stångaberg, eller Stångapelle-bro, är nog troligt. Men ehuru Konung Knut där wunnit en otwifwelaktig seger, är det likwäl ogrundadt, at han där blifwit dödd. Ej heller hör detta nederlag til Konung Emunds regering, utan til Konung Anunds regementstid. Med säkerhet wet man, at Emund regerat några kort (*), och at han intet haft den lyckan, at behaga Munken Adamus Bremenſis: men därföre är det intet afgjordt, om det warit för en wärkelig kallsinnighet i Cristendomen, eller för någon mindre undergifwenhet för Bremiska Ärkebiskopparna. Ty det lägges honom i synnerhet til last, at han på egen myndighet antagit en Ärkebiskop wid namn Osmund, hwilken intet wille underkasta sig Bremiska enwäldet (**). Om detta warit en så himmelskriande synd, lämnas i sit wärde; efter nu warande tänkesätt begriper man intet, hwaruti denna oförlåteliga synden bestod. Man kan därföre intet med trygghet anse den torka och miswäxt, som under Konung Emund beswärade landet, för et besynnerligt Guds straff för denna ogjärning. Sådant händer under de bästa Konungar. Konung Jaroslaus Gemål, Konung Emunds halfsyster war redan dödd 1048 (***). Och ser det ut, som wänskapen emellan Swenska och Ryska Hofwen så småningen nu började aftaga. Och kan det wäl wara, at något dylikt gifwit tilfälle, at Konung Emund affärdadt sin son Anund, med en ansenlig magt til Österlanden. Adam af Bremen kallar det Amazonernas land, hwilket lär wara samma land, som Isländska Skrifter kalla Queenland, förmodeligen Cajana. Men detta fälttåg wär ej lyckeligt, ty Prinsen omkom med hela hären därigenom, at fienden förgiftat watnen. Detta skulle ock tjena til bewis af Guds straff, för det Emund tagit sig en Biskop, Bremiska Ärkebiskopen odtspord. Detta är likaså obegripeligt, som at detta fälttåg kan anses för segerfullt, emedan den enda Historieskrifware, som gifwit oß underrättelse

Sigurdſka Slägten. Emund.

här-

Sigurdska Släkten. Emund.

härom, berättar det på sätt, som nu är omrördt (****). Wil man tro, at detta fälttåg uphäft förtroendet emellan Swenska och Ryska regeringen, kan det ock gifwa anledning, hwarföre Waregernas namn blifwer nog sälsynt wid denna tiden uti Ryßarnes Handlingar. Det kan ej heller rätt wäl jämnkas med Ingwar Widförles färd, så wida denne wandraren dödt 1041.

(*) Herwarar Sagan C. 20. p. 181.

(**) Adamus Bremenſis H. E. L. 3. C. 15.

(***) Neſtors Chronicon. Samlung Ruſſiſcher Geſchichte. T. I. p. 191.

(****) Adamus Brem. H. E. L. 3. C. 17.

§. 87.

Året, när Konung Emund dödde wet man intet, det allena är bekant, at han intet regerade länge, som förr är påmint. Om hans Gemål är man ej heller underrättad. Man säger wäl, at hon hetat Aſtrid, och warit Nials dotter från Halogaland i Norrige, och då har han warit Stenkils styffader. Man beropar sig på Herwarar Sagan, men där står det intet (*). At han annars warit en slug och hal Herre, kan hämtas af Konungalängden wid Wäſtgjötha lagen, där han säges hafwa warit ganska wänlig, fast opälitelig (**), när han wille hafwa något fram. Förnäme Herrar äro ofta underkaſtade sådana omdömen. At Konung Anund annars haft en soneſon som hetat Erik, och Konung Emund äfwen en af samma namn, hwilka efter Emunds död twiſtadt om Kronan, är en saſ, om hwilken hela ålderdomen warit okunnig. Wil man tro Adamus Bremenſis och des gamla Scholiaſt (***), hafwa twänne Prinſar af gamla Konungahuſet som hetat Erik, upwäkt inbördes krig om arfsrätten til riket, hwilka bägge blifwit slagne. Denna berättelſe kan wara riktig, men wil man tro den i et mål, bör den ock äga witsord i flera, och då är oſelbart, at detta buller intet blifwit upwäkt wid Emunds, utan wid Stenkils död. Märkeligt är, at Sigurdska Släkten på Manliga Linien utgått näſtan på en och samma tid i Dannemark och i Swerige; ty den utſloknade med Konung Hårdaknut i Dannemark, och med Konung Emund i Swerige, ſedan den något

mer

mer än trehundrade är warit rådande, nästan öfwer hela Gjöthiska Norden. Swenska werlden får således et aldeles nytt utseende. En ny Konunga-släkt intager Swenska Thronen, nya tänkesätt, nya seder, nya dygder och nya därskaper, uplysa och förwilla jorden. Sigurbska Släkten. Emund.

(*) I Herwarar Sagan C. 20. p. 182, står intet annat, än at Stenkils moder het Astrid, Malfin Skialgs dotter af Halogaland, men intet ord nämnes om Astrids giftermål med Konung Emund. Hos Adamus Bremensis L. 3. C. 15. p. 36. säges wäl, at Stenkil warit antingen Privignus styffson, eller Nepos släktinge af Konung Emund. Men uti Historia Archiepiscopor. Brem. C. 91. p. 81. kallas Stenkil allenast nepos Regis, hwilket, om det öfwersättes med släkting, har sin fulla riktighet. Och wil man sluta af denna senare Auctor, är Konung Emund död emellan 1051 och 1057. Närmare kommer man intet.

(**) Witnesbördet om Konung Emund är sådant wid Wästgjöthalagen p. 93. Thridiä war Amunder Slemmä, thy at war sliskär eigh godär at thra, i thy mali han wildi främjä.

(***) Adamus Bremensis Hist. E. L. 4. C. 15. n. 67. Det lyder så. In Sveonia per idem tempus Christianissimus Rex Steinkel defunctus est, post quem duobus Hericis de regno certantibus, omnes Svedorum potentes in bello occubuisse feruntur. Nam et ambo Reges ibi perierunt. m. m.

6. Capitlet.

Om Åtskilliga Herrar och Män, som, under deßa sista Konungar, warit namnkunnige i Swerige.

§. 1.

Namnk. Män.

At man må få så mycket mera ljus i denna tidens nog mörka och magra Historia, är det angeläget, at man åfwen påminner sig de betydande Män, som, under de sista Konungar, hafwa dels lefwat i Swerige, dels af Swensk Ätt afkomne, hafwa gjordt sig så in som utomlands namnkunniga. Om Skoglar Toste, Håkan Bonde och flera dylika Herrar, har

Namnk. Män. man sig intet merå bekant, än hwad som tilförne är andragit. Skoglar Tostes son het Ulf, och war fader til Ragwald Jarlen i Wäster-Giöthland (*), om hwilken tilförne är talt i Olof Skötkonungs lefwerne. Ragwald Jarl följde Prinseßan Ingegärd til Rysland, där han blef Jarl öfwer Aldejuborg, en stad som förmodeligen warit belägen wid Ladoga sjön. Kan hända, orten hetat Stargard eller Stargorod, som på Ryska betyder gamla staden, hwilket wåre Sagoskrifware någorlunda förswenskat, och förbräkadt til Aldejuborg. Han war twå gångor gift. Uti första giftet hade han Astrid, Målfin Skjalgs dotter af Halogaland i Norrige, och med henne aflade han Stenkil, som sedan blef Konung i Swerige (**). I andra giftet ägde Ragwald Jarl Ingeborg, Konung Olof Trygwåsons syster, äfwen från Norrige, och med henne hade han twå söner Ulf Jarl, och Eilif Jarl (***). Af deras heders-titlar kan man sluta, at de warit märkelige män, fast deras öden äro intet widare bekanta. Annars hade Ragwald uti sit Hof Skalder efter den tidens smak, och war Halfreder Wandreda Skald länge hos honom, den tiden han regerade Wäster-Giöthland (****). Såsom i nära skyldskap med Swenska Konungahuset, ty Ragwald Jarl war syskonebarn med Olof Skötkonung, och såsom beswägrad med Konungen i Norrige, war han i stort anseende, samt dristig och tiltagsen. Men han hade efter utseende fåt dyrt betala sin dristighet, om ej des fosterfader, Torgny Lagman tagit honom i förswar på Upsala ting, och Prinsessan Ingegärd tagit honom med sig til Ryßland. Ragwalds öfriga öden äro intet bekanta.

(*) Olof Trygwesons Saga uti tillökningarne til Sturleson, T. II. p. 478.

(**) Herwarar Sagan, C. 20. p. 182.

(***) Sturleson, T. I. p. 517.

(****) Olof Trygwasons Saga p. 478.

§. 2.

Uti Erik Segersälls tid lefde en Höfding i Swerige, benämnd Åke. Denne begärde en af Konung Eriks döttrar til sin Gemål, men fick afslag, efter han intet war förnäm nog til et så

högt

högt giftermål. Hon blef därföre gift med en Fylkiskonung i Gardarike, eller Rysland. Det är likwäl troligt, at Prinseßan warit likså nögd med Akes tilbud, som med sin skedda förmälning; Ake skyndar därföre til Gardarike, öfwerrumplar Ryska Konungen, slår honom neder, och tager Swenska Prinseßan med sig til Swerige, och gifter sig med henne, utan at inhämta hennes Herr Faders samtycke. Det war nog begripeligt, at detta steg skulle mishaga Konung Erik. Men Ake, som en gång redan wågat sit lif för at få äga sin förnäma Brud, war ej hågad at låta sin lycka ankomma på Konungens enskylta wälbehag. Han träder därföre i nära förbund med otta andra mägtiga Herrar i landet, til deras gemensama förswar, i fall någon fiendtlighet wore at befara från Hofwet. Konung Erik, ehuru mån han annars war om sin höghet, hade likwäl betänkande wid, at genom inbördes krig sätta landet i osäkerhet, hwarföre ock Konungen blef förlikt med Ake, som ock fick i ro behålla sin höga Gemål. Imedlertid begjärde Konung Erik den namnkunniga Håkan Jarls dotter Auda från Norrige. Så store Herrar få sällan korgen, och Auda blef af sin fader öfwerförd til Swerige. Håkan Jarl war af långt annat sinnelag, än Konung Erik. Full af en orolig och ewigwarande ärelystnad, war han altid färdig til alt, allenast han kunde förnöja sina högdragna begärelser. Det är möjligt, at han blifwit mislynd öfwer den utmärkta heder, som Ake åtnjöt wid bröllopet, ty han war altid räknad ibland de främsta. Kan ock wara, at Akes stora magt och anseende, syntes honom intet paßa sig med den undergifwenhet, som en undersåtare bör hysa för sin Öfwerhet. Anlägningen blef då den, at Ake wid detta tilfälle skulle ur wägen rödjas. Förslaget war dock intet så lätt wärkstält, emedan Ake insunnit sig ganska manstark wid denna högtidelighet. Men ju mera höflighet och förtroende Ake åtnjöt, ju mindre nödige syntes honom de anstalter, som han gjordt til sit förswar, och han, som förr trodt sig hafwa något at befrukta, mente nu at alla förbehåll woro onödiga, och lefde således uti en fulkomlig säkerhet. Tilfället blef då genast nyttjadt, och Ake tillika med alla sina tilgifne Höfdingar nedersablades wid slutet af bröllopet. Håkan Jarl mißtänkes med alt skjäl för denna grymhet; emedan man annars uti Konung Eriks regering intet har prof af så blodiga

Namnk. Mån.

Anmrk. Mån. högtider. Men om man än wille aldeles frikalla Konungen för detta öfwerwåld, blefwo likwäl så wäl Åkes län, som de öfrigas til Kronan indragna. Men Åkes efterlämnade Gemål och son Emund blefwo qwarhålne wid Häfwet, och undfingo där all anständig förplägning. Mera är intet bekant om Åkes märkwärdigheter, men des son Emund lyser ännu någon tid i Swenska Historien (*).

(*) Ingwar Widförles Saga.

§. 3.

Wid andra omständigheter hade Emund Åkes son kunnat wara nögd med sit hofleferne, som han utom des hade den förmån, at wara i nära skyldskap med den regerande. Men när han såg sin faders arfländer alt utföre blifwa under Kronan och deras afgifder årligen influta uti Konungens Skattkammare, förgick honom omsider alt tålamod, så at han föll på det förtwiflade råd, at skaffa sig sjelf rätt. Uti dessa tider war god tilgång på sådant folk, som intet tänkte mer än Emund sjelf. Han skaffar sig således ellofwa följeslagare, med hwilka han anfaller de tolf Konungens utskickade, som upburit skatten af landet. Detta uptåg hade ingen annan nytta med sig, än at både Konungens syssomän, och hans ellofwa stalbröder blefwo alle på platsen, och han sjelf så sårad, at han blef liggandes på marken bland de döda. Och om intet Prinsessan Ingegerd utaf en händelse kommit at fara öfwer samma skog, hade han antingen måst då af sina sår, eller ock blifwit ett offer för Konungens rätmätiga hämd. Olof Skötkonung war då regerande i Swerige, och kan man lätt föreställa sig, at han intet lämnade en sådan gärning ändpåt, hwarföre ock Emund Åkeson blef utan nåd förklarad för fridlös och landsflyktig. Straffet hade wäl blifwit swårare, om Emund kunnat ertappas, men han war imedlertid kommen i säkerhet. Prinsessan Ingegerd, som nästan aldrig nämnes i Historien, utan då där är frågan om wälgärningar, så snart hon såg sin sårade slägtinge ligga på marken, gjorde genast anstalt, at han i all tysthet blef bortförd. Hon drog ock försorg om hans botande, och så snart han återwunnit sin hälsa, skaffade hon honom folk och fartyg, så at Emund på detta sätt kom

kom med frid ur landet. Emund anwände då någon tid på härnad och sjöröfweri, hwarigenom han förskaffade sig både magt och anseende. Men så snart han fådt weta, at hans wälgörerinna Prinsessan Ingegerd kommit til Ryssland, förfogade han sig äfwen dit, och blef mycket nådigt emottagen. Här utmärkte sig Emund med mycken tapperhet, i synnerhet i det fälttåg, som Jaroslaw warit nödsakad at göra emot sin broder Burislef, hwilken förmodeligen är den samma, som Nestor wid år 1020 kallar Brätschiflau. Här efter aflämnar Prinsessan eller Drotning Ingegerd sin skrifteliga förbön hos sin Herr Fader för Emund, hwilken ock tog i besitning sin fader Akes arfländer, dock utan at i början återwinna Konung Olofs fullkomliga nåd. Denne Emund är fader til Ingwar Widförle, som i Konung Anunds Historia är omtalt. Och måtte han nödwändigt wara född, innan Emunds återkomst til Swerige, fast än hans Saga synes intyga annat. Sedan Ingwar bewistat, eller anfördt fälttåget mot Semgallerna, hwarom förr är nämndt, ledsnade han at blifwa längre qwar i Swerige, emedan Konung Olof wägrade, at gifwa honom Kongelig Titel. Han for då til Ryssland, och efter många, både underliga och otroliga öden, dödde ändteligen 1041, sedan han genom gifte kommit i besitning af et ansenligt land, som hans son Sten sedermera blifwit innehafware utaf (*).

Namnt. Män.

(*) Detta är alt tagit af Ingwar Widförles Saga, som Herr Assessor Broeman med wakra anmärkningar uplagt. Alt det, som angår Swerige, innefattar inga orimmeligheter, om man undantager någon willa i tideräkningen, som kan til en del wara kommen däraf, at åren äro med Romerska tal utsatte, hwilka wid afskrifningarna lätteligen kunnat förändras. Men Ingwars Ryska förrätningar och resa, är så full med otroligheter, at jag har betänkande wid at anföra dem. Ej heller är här tilfälle at undersöka de orter, om hwilka Ingwar då förskaffadt sig kundskap. Man kan härutinnan rådfråga sig med sjelfwa Sagan, och Herr Assessor Broemans anmärkningar.

§. 4.

Om Thorgny Släkten är något omrördt tilförne, hwilken öfwer hundrade år, son efter fader beklädt det betydande ämbete af Lagman i Thiunda land. Den Thorgny, som af Ragwald

Nomnk. Mån. Jarl blef besökt, och hållit det märkeliga tal wid Upsala Ting, kan man påminna sig af hwad som förr är berättat. Dennes fader Thorgny, war ej mindre namnkunnig under Erik Segersälls regering, ty han höllts före at wara den aldraklokaste och förståndigaste, som den tiden war i landet. Och war han i synnerhet rådig i alla förekommande wådeliga omständigheter, så at de af honom gifna förslag, gemenligen altid lyckades. Om inbyggarnas frihet war han ock mycket öm, så at deras tunga och besvär, blef efter hans råd mycket lättade. Således war han god Lagman, god Rådsherre, och lika en god Soldat. Han wisade et öfwertygande prof häraf, när Erik Segersälls Brorson Styrbjörn Starke anlände i Målaren med en ganska stor krigshär, til at bekriga sin faderbroder. Han lät då med pålar afstänga inloppet til Målaren, at man intet genom et alt för hastigt anfall skulle komma i olägenhet. Men när Styrbjörn låtit upbränna sina fartyg, och kom tågandes landwägen; war det Thorgny egenteligen, som drog förborg om Swenska härens upställande, han förordnade lederna, och lät äfwen utdela tjenliga gewär til krigsfolket. Han upfann äfwen et annat och owanligt medel til at bryta fiendens slaktordning, ty han lät upställa hela rotar af hästar och tjurar främst i spetsen på hären. Deße woro med ok sammankoplade, och oken genomstungna med långa spetsar, och när deßa dreswos på Styrbiörns linier, braktes de icke allenast i oordning, utan äfwen många af Styrbjörns soldater förlorades. Thorgny ansågs fördenskull, som förnämsta ordsaken til Konung Eriks seger på Fyriswall (*). Hans owäldiga tagskipande wistes uti en besynnerlig rättegång, som trenne bröder Helge, Thorkel och Thor, Konung Eriks skyddade gunstlingar upwäkte, emot en Dansk man benämnd Hroe. Denne war med en ansenlig laddning af Kjöpmanswaror inkommen i Målaren. Allmänna freden war uti en afwarsam hälgd under Erik Segersäll, tjufweri och swek straffades hårdt, ja äfwen den, som wiste någon utmärkt wårdslöshet om sin egendom, så at tilfälle til tjufweri därigenom gafs, lämnades intet onåpst. Hroe som utländning kunde intet wara fullkomligen underrättad om landsens sed, och detta betjente deße illistige bröder sig utaf, til at bedraga denna främling. När Hroe kastadt ankar, möter honom Helge, och för honom til en gård, som låg nå-

got

got afsides, wisar honom dår en stor hop waror, och når Hroe dem besedt, tilbjuder honom Helge alt det gods som fanns i huset, emot hela ladningen, som war på skepper. Hroe som såg sig wara skadeslös, samtycker til bytet. En wiss dag blef utsatt til afhandlingens wårkställande, och Helge låter dagen dårpå utlasta farmyget. Men Hroe hade intet så brått om, utan drögde några dagar at afhåmta sit tilbytta gods. När han då infinner sig at emottaga sina waror, war ingen ting mera qwar i huset. Och når han tiltalte Helge dårföre, swarade han, at efter Hroe på sagdan dag intet låtit afhåmta godset; skulle han nu få ingen ting, utan twårt om, skulle han blifwa answarig inför landstinget dårföre, at han intet hast tilbörlig wård om sina waror, utan gifwit um åt tjufwar, at betjena sig af tilfället, och skulle han böta efter lag dårföre, och böterna tilfalla Konungen. Men Hroe slap intet för det kjöp; ty når han war i begrep at gå til en annan gård, möter honom Thorkil, och tager ifrån honom et präktigt gehång med widhängande knif eller hirschfångare, under förebärande, at Hroe tagit den ifrån honom i Frankrike. Til at ån mera skrämma dena usslingen, möter honom Thore, som war enögd, och påstår, at Hroe med troldom tagit ifrån honom sit ena öga, då han war på Leßö, och satt det i sit hufwud, hwarpå behöfdes intet annat bewis, ån det, at Hroe hade et blått och et swart öga, hotandes tillika, at han skulle wara honom dårföre inför Konungen answarig. Detta sammansatta skjälmstycke blef snart bekant, och kom äfwen för Thorgny: Alle beklagade främlingen, at han kommit i handel med deßa listiga och mägtiga sällar. Hroe med sina wederparter infann sig wid tinget, hwar både Konungen och Thorgny woro närwarande. Konungen märkte nogsamt, at swek war i Helges afhandling, ansåg dock för skjäligt, at ord och afrat borde hållas. Men Hroe swarade, at Helge inter fullgjordt Contracten, emedan han slutat byte om alt hwad som war i huser, Helge inbräknadt. På Thorkils klagomål swarade Hroe med en dylik osanning, som Thorkil anförde. Thores beskyllning war i sig sjelf narraktig, men kunde hafwa något at betyda i en tid, då man war aldeles intagen af inbillningar om kraldom och deras förunderliga wärkningar. Men Thorgny, som war öfwerrygad om brödernas bofwestycken, och Hroes lidna oförrätt, fälde

Namnk. Mån.

sträng

Namnk. Man. straxt utslag, at Hroe måtte sielf afsäga Domen. Utslaget blef då på stunden gifwet, at Thorkil och Thor borde hänga, deras fastigheter tildömas Konungen, men lösören åt Hroe, Helge däremot förwisas i landsflyktighet med förlust af all sin egendom til skadestånd för den lidande. Domen blef utan anstånd satt i wärkställighet, och Hroe därjämte en rik och betydande man. Han satte sig ock sedermera neder i Swerige, och fick til hustru Thorgnys dotter Sigurdborg, och blef således swåger med Thorgny Lagman, som under Olof Skötkonung war så högt gällande. Ifrån detta giftermål skal ock en förnäm och widlyftig släkt wara upkommen i Swerige, fast man intet wet, hwilken den är (*). Det war annars swårt at wara skälm i en tid, då hwarken enseende, penningar, ränkor eller rättegångs swångningar kunde skydda ogärningar.

(*) Torfäus H. N. T. III. C. 9. p. 80.
(**) Torfäus, H. N. T. III. p. 161.

§. 5.

Men den namnkunnigaste af alla Swenska, som denna tiden gjordt sig märkwärdiga, är wäl Ulf Jarl, Konung Swen Ulfsons fader i Dannemark, och stamfader för alla Danska Konungar ifrån Hårdaknut til Drotning Margareta. Saxo gifwer oß en omständelig underrättelse, at Ulf war Swensk, och är det mycket begripeligt, at man kunnat hafwa uti hans tid fulkomlig kundskap om de på regerande Konungars ursprung, och det är ingalunda troligt, at han wågat sig at tilegna åt sin egen Öfwerhet en annan stam, än den som af almänheten erkändes. Utom des är ingen gammal Historieskrifware i detta målet stridande emot Saxo. Och om Ulf Jarl warit en Engeländare, som några mena, wore det nog besynnerligt, at ingen af de många Engelska Skribenter, som författat deßa tiders Historia, nämndt et enda ord därom. Adamus Bremensis säger wäl, at han war Grefwe eller Jarl i Engeland, men den heder kunde han hafwa, utan at wara född Engelsman. Man kan då med all säkerhet trygga sig wid Saxos witnesbörd i detta mål. Den underrättelse, som Saxo gifwer om Ulf Jarls slägt

slägt är sådan, som nu följer, och liknar en fullkomlig Kjäringsaga (*). En hederlig man i Swerige hade en ganska wacker dotter, som wid et tilfälle gådt ut i marken at roa sig med sina leksystrar. Här blef hon bortröfwad af en björn, som i stället för at sönderslita sit rof blef kjär i det samma. Men som Björnen gjorde mycken skada på de hjordar, som betade i negden, blef han ändteligen upjagad ur sit ide, och ihjälslagen, och den bortröfwade flickan återförd til sina anhöriga. Men hon war redan hafwande af sin Björn, och födde en son, hwilken efter fadren blef kallad Björn. Dennes son war Torkil Sprakelåg Ulf Jarls fader. Så orimmelig som denna Saga är, har likwäl en Engeländare gifwet oß en dylik slägtlinia til Thorkil Sprakelåg (**). At man kunnat sättia tro til, at denna slägtens äldste stamfader warit en wärkelig Björn, är ej så mycket underligt, emedan man trodde på den tiden nästan alt, allenast det war owanligt och otroligt. Man synes likwäl kunna finna utan särdeles swårighet, hwad som gifwet anledning til dikten. Jungfrun, som här omtalas, lär wärkeligen blifwet bortröfwad af någon skogs-röfware eller Stigamader, som Sturleson kallar sådant folk. Om han då warit förklädd i en björnhud, blifwer hela Historien begripelig, och sjelfwa Sagan synes intyga, at händelsen tildragit sig i et land, där björnar finnas. Jag wet intet om deßa djuren äro til fångs i Engeland. Björn, den förmenta naturliga björnens son, är ej för annat bekant, än at han wid tiltagande ålder, mycket strängt hämnadt sin faders död. Thorkil Sprakelåg är nog nämnd hos Historieskrifwarna, men hans bedrifter är man okunnig om (***). Hans tilnamn lär wara et wedernamn, som honom är af Historieskrifware tilägnad för någon särdeles egenskap, til at skilja honom från andra som hetadt Thorkil, och lefwadt på samma tid, eller kort däreſter. Man har på samma sätt af Folkungarna kallat en Filbyter, en annan den Tjocke, och den tredje Snyffel. Om wär Thorkil haft några fläckar i ansigtet eller eljest på kroppen, är det intet underligt om man kallat honom den språkliga. Men då lär det wara åfwen så orimmeligt, at kalla hans slägt Sprakeleggar, som at kalla Folkungarna antingen Filbytrar, eller Snyffiar. Hwad som fattas uti Thorkil Sprakelågs namnkunnighet, upfylles genom des

Namnk. Mån.

Namnk. Mån. barns ryktbara öden. Thorkils ene son het Eilif, den andre Ulf, och dottren Guda. Guda blef gift med en Engelsk Herre wid namn Godwin, med hwilken hon hade åtskilliga barn. Gudas dotter Ladgitha blef gift med Konung Eduard i Engeland (****). Gudas yngre son Harald blef Konung i Engeland efter Eduard. Hennes andre söner woro Toste Jarl, Maurokari Jarl, Walthiofer Jarl, Swen Jarl, och flere (*****), alle betydande Herrar, af hwilka många förnäma slägter, så i Engeland, som Dannemark och Swerige hafwa sin uprinnelse (******). Konung Haralds dotter Gyda blef gift med Wolodimer i Holmgården eller Ryssland (*), så at Thorkil Sprakelägs dotter blifwit stammoder för de högsta Herrar i Norden. Eilif Thorkils äldste son war anförare och hufwud för Ingmännerna i Engeland, om honom är talt tilförne. Ulf Jarl war hemma i Swerige, til des Konung Knut den store gjorde sit förstatåg til Engeland (**). Då kom han antingen uti Dansk tjenst, eller ock war han anförare för de hjelptroppar, som af Olof Skötkonung öfwerlämnades til Danska Konungen. Island Wästgiötha Lagmän nämnas twänne, som heradt Ulf, Ulf af Trälgu nemligen, och Ulf Tyrnäson. Om Ulf Jarl är någon af deßa Lagmän, är det någorlunda begripeligt, huru anföraren för Swenska hjelptropparna kunnat kallas af Utländska Skribenter, Lachiman eller Lagman. Men wi lämne deßa gissningar, och förfoga oß til sjelfwa Ulf Jarls Historia. Af Saxo afmålas han med ej så fördelaktiga färgor, utan såsom en fullkommen winglare. En egenskap, som många tro sig finna hos Hofmän, fast stundom mer och stundom mindre oförskyldt. Något kan wara sant, men det hindrar intet, at ju Ulf Jarl kunnat tillika wara en hurtig och förståndig fältherre. Ty uti Knytlinga Sagan omtalas han såsom den, hwilken altid fäktade i främsta leden. Hans stora förtjenster och sluga upförande, brakte honom til det anseende, at han fick Konung Knuts syster Astrid til Gemål, Sigrid Storrådas dotter. När detta giftermål blifwit firadt wet man intet: men emedan Ulf Jarls son Swen, war af lika ålder med Hårdaknut (***), kan det wara troligt, at Ulf blifwit gift något när wid samma tid, som Konung Knut firade sit bilager med Emma, Ethelreds efterlämnade Gemål, hwilket skedde 1018 (****). Saxo berättar, at Ulf med list förskaffade sig

detta

detta höga giftermål. At små konster brukas wid frieri är ej ohördt, men at denne Auctor far ofta will i Ulf Jarls Historia, är oemotsägeligt. Sedermera blef Ulf Jarl af sin swåger Konung Knut förordnad til Jarl, eller Ståthållare i Dannemark, och Konungens son Hårdaknut anförtrod under Jarlens upsigt. Under denna tid började kriget, som Konung Anund i Swerige, och Olof Haraldson i Norrige påförde Dannemark. Ulf Jarl råkade då efter Drotning Emmas anstalter uti en stor olägenhet, därigenom, at han lät utropa Hårdaknut til Konung i Dannemark emot Konung Knuts wilja. Uti första häpenheten wid Konung Knuts ankomst til Danmark, rådslog äfwen Ulf Jarl om sit afwikande. Denna omständighet lär gifwit anledning til hela Saxos wrättelse, at Ulf Jarl gådt öfwer til de Swenska, och warit emot Konung Knut i slaget wid Helge-Å. Man wet likwäl af Sturleson, at Ulf Jarl skickade sin son Swen Ulfson til Konnng Knut såsom pant af sin trohet, och at Knut befalte Jarlen samla folk tilhopa, som emot fienderna brukas skulle. Därpå biwistade Jarlen hela fälttåget emot de Swenska och Norrska, och kom äfwen til Konung Knuts undsätning, når han war af fiendtliga Flottan omringad. Detta alt är tilförne omtalt. Efter Helge-Å förrätning, kom Konung Knut med sin här tilbaka til Dannemark, och anländer til Roskild dagen för Michelsmåssan. Här sägnades Konungen af Ulf Jarl med et ståteligt gästebud, och sökte Jarlen på alt sätt at roa honom. Men Konung Knut war icke destomindre tankfull och fåtalig. Sedan Jarlen försökt alt annat at få Konungen wid gladt lynne, föreslår han ändteligen at spela Schach. Detta tidsfördrif tog Konungen emot, men spelte utan eftertanka, så at han förlorade den ena Riddaren eller Officeraren efter den andra, hwarpå Konungen befalte Jarlen draga om igen. Det är nog besynnerligt, at mången har större swårighet at tygla sina böjelser i spel, än uti alfwarsammare saker. Jarlen war af sådant sinnelag, tålamodet förgick honom då aldeles, så at han springer up, slår bordet öfwer ända och wille gå ut. Men Konungen ropade efter Jarlen, och sade til honom: löper du nu Ulf rädde? Wid denna utlåtelse bortglömde Jarlen sig så aldeles, at han swarade med en ganska oförsiktig hetа: Du hade lupit långt längre, om du kunnat wid Helge-Å, och het jag då intet

Namnk. Mån.

Namnk. Wän. Ulf den rädde, då de Swenske slogo ner eder som hundar, och sag kom til din undsätning. Efter en sådan öfwerilning gingo Herrarne til sängs. Om morgonen däreffter förfogade sig Jarlen til Lucii Kyrka i Roskild. Men Konungen hade intet aldeles så andäktiga tankar, utan befaller en sin skoswen eller lakej, at gå ut och mörda Jarlen. Skoswennen hade betänkande wid at fullgöra sin blodiga förrätning i Kyrkan, hwarpå en Norrman Ifwar hwite fick samma befalning. Denne war mindre önitälig, går därföre utan widare omswep in i Choret, sticker Jarlen twärt igenom, och kommer tilbaka med blodiga wärjan til Konungen (****). På detta sätt slutade Ulf Jarl sina dagar wid år 1031, och ehuru man medgifwer, at Jarlen med sin obetänksamhet, å sido satt den skyldiga wördnad, som alle undersåtare böra wisa sin Öfwerhet, war dock straffet inter swarande emot brottet. En ädelmodig glömska paßar sig bättre wid sådana tilfällen, än en långwäkt hämnd. Man kan utan all widskepelse wara öfwertygad, at den högste Guden intet som blott åskådare tager del uti människornas gärningar. Och ser man, at Ulf Jarl uti sina efterkommande warit långt lyckeligare än Konung Knut, Konungens slägt utsloknade uti des söner, och Ulf Jarls Ätt blef bibehållen på Danska Konungasätet i många åldrar. Ulf Jarl war annars en mycket hurtig Herre, wältalig, orädd både i ord och gärningar, stor krigsman, ganska mån om sit rike och län, som honom war anförtrodt, och utom deß den rikaste i hela Dannemark, näst Konungen. Detta är den målning som Sturleson gifwer om honom. Ulf Jarl hade med sin Gemål twå söner, Swen Ulfson, som blef Konung i Dannemark, och Björn Ulfson. Denne Björn for til Engeland med sit syskonebarn Swen Godwinson, och blef där af honom på et bedrägeligt sätt 1049 af daga tagen (******).

(*) Saxo L. 10. p. 193.

(**) Simeon Dunelmensis hos Twysden p. 183.

(***) Sveno Agonis C. 5. p. 85. kallar honom Ulf Sprakeleg.

(****) Simeon Dunelmensis p. 185.

(*****) Sturleson, T. I. p. 687.

(******) Knytlinga Sagan C. 11. p. 20.

(*) Sturleson, T. II. p. 150.

(**)

(**) Saxo p. 193.
(***) Sturleson, T. I. p. 679.
(****) Radulfus de Diceto wid år 1018.
(*****) Sturleson, T. I. p. 686, 687.
(******) Simeon Dunelmensis p. 183.

Namnet. Mån.

§. 6.

Til widare utredning af denna tidsens omständigheter, förtjenar äfwen en Skånsk släkt at komma i åtanka, som warit deltagande nästan i alla de hwälfningar, som imedlertid skakat wår Göthiska Nord. Under Harald Gormsons regering i Danmark, hyrdes Skåne af en Fylkiskonung Strutharald wid namn (*), fast han ock af andra kallas Jarl öfwer Skåne. Hans rätta namn war Harald, men som tre Konungar af samma namn då woro i Dannemark, äro de alle tre med särskilta wedernamn åtskilde. Öfwerkonungen Harald Gormson kallades Blåtand, des Broder Knutson nämnes Guldharald, och Konungen i Skåne Strutharald. Namnet Blåtand fick Öfwerkonungen af sina swarta tänder. Guldharald hade fåt sin namnökning af den myckna rikedom, han i sina Wikingsfärder förwärfwat hade. Af sin klädedräkt hade Strutharald fåt sit namn, ty han bar, då han skulle wisa sig i sin prakt, en besynnerlig hatt, på hwilken kullen, som de gamle kallade struten, war af rent guld, och wägde tio marker (**). En härlig hufwudbonad för drag och flußar, men än beqwämligare i dyr tid. Hans öfriga högtids-kläder woro intet mindre präktiga; ty de tillika med hatten wärderades til tiugo marker guld (***), så at när han war uti sin rätta prydnad, wärderades hans klädsel åtminstone til tolf hundrade åttatio specie Ducater. Strutharald hade med sin Gemål tre söner, Sigwald, Thorkil Hafi eller den höga, och Hemming, samt en dotter Tofa. När Sigwald och Thorkil woro komne til någorlunda manlig ålder, anhöllo de hos sin fader om tilstånd at fara ur landet, och försöka sin lycka. Fadrens samtycke wunno de genast, men när de begärde, at blifwa anständigt utrustade, blefwo de med et kort nej afspisade. Detta oaktadt förskaffa de sig likwäl twänne fartyg och hundrade män, sex tjog i hundrade. Och sedan de

Kamm. Mån. landstigit på Bornholm, eller Burgundarholm, som det då kallades, och där utplundrat några byar, förfoga de sig til Jomsborg, hwar de af Palnatoke, tillika med hälfwa delen af sit manskap blefwo emottagne ibland Jomswikingarna, men den andra hälften, som mindre dugelig, blef återsänd (****). Wesete regerade denna tiden på Burgunderholm, och hörde de utplundrade byar til honom. Detta gaf tilfälle til et litet krig emellan Strutharald och Wesete. Ty när den förre wägrade at betala skaden, som hans söner gjordt, låter Wesete skjöfla några byar som Strutharald tilhörde, och denne åter på samma sätt utplundrade några andra byar af Wesetes gods. Harald Gormson war då regerande i Dannemark, och stämmer de stridande parterna til Seyrarting, kan hända Jörk, hwar twistemålet i wänlighet blef bilagt, och Wesetes yngre son Sigurd, förlofwades med Tofa, Strutharalds dotter. Sedermera förfogade sig Sigurd med sin äldre broder Bo eller Bui, likaledes til Jomsborg, och ändteligen kom äfwen deras fyrterson Wagn Åkeson, som war Palnatokes sonesson äfwen dit i samma brödraskap. Imedlertid hade Swenska Prinsen Styrbjörn underlagt sig Jomsborg, hwarutaf omständigheterna intet widare äro bekante, än hwad tilförne är påmint. Men det wet man likwäl, at Palnatoke dödde som Jarl öfwer Jomswikingarna, och at Sigwald, Strutharalds son, blef Jarl uti Palnatokes ställe, sedan så wäl Harald Gormson, som Strutharald woro aflidne. Jomswikingarnas stränga lefnadsart slaknade något under Sigwald; icke desto mindre behöllo de sit anseende då som tilförne. Och hade Pomern och andre Wendiske orter en stor förmån utaf dem, emedan de förswarade hela Wendiska stranden från alla fiendtligheter. Konung Burislef war den tiden rådande öfwer Pomern, och andra Slawiska länder. Efter sit anträde til Jarls wärdigheten, aflägger Sigwald Jarl sit besök hos Konung Burislef, begär hans dotter Astrid til äkta, och hotar, at han annars skulle öfwergifwa Jomsborg aldeles. Konung Burislef fann sin räkning wid Jomswikingarna, och lofwar honom sin dotter med de wilkor, at han skulle blifwa qwar i Jomsborg och freda landet, som Jomswikingarne tilförne giordt hade; widare skulle Sigwald laga så, at den skatt, som Burislef hit intill betalt til Konungen i Dannemark, måtte eftergifwas, och

ånd-

ändteligen, at han skulle skaffa Danska Konungen uti Konung Burisleſs händer. Swen Otto hade redan anträdt regeringen efter sin fader Harald Gormſon i Dannemark, och ehuru deßa wilkor woro nog swåra, åtager sig likwäl Sigwald alt ihop. Det äfwentyrligaſte bemödandet war, at få Konung Swen Otto uti sina händer, det andra kunde sedermera därigenom lätteligen ärnås. Sigwald war dock intet rådlös, utan låter uptaka la trenne fartyg med tre hundrade mans beſätning, och for til Dannemark at upſöka Konungen, samt får då weta, hwar Swen Otto wiſtades med en wakt af ſexhundrade man. Med wåld war således inter at uträtta. Fördenſkuld ställer Sigwald sig ſjuk, och låter Konung Swen weta, at han hade ärender af högſta wigt at uptäcka. Han bad därföre, at Konungen wille göra honom den nåd, och beſöka honom på fartyget, efter han intet ſjelf kunde haſwa den förmån, at göra sin upwaktning. Konung Swen Otto kände Jomswikingarna ganſka wäl, emedan han under sina mishälligheter med sin fader, altid haft sit beſkyd hos dem. Men Sigwald Jarl war intet ſå lätt at känna, emedan man war altid wißare på hans höflighet än på hans tilgifwenhet. Icke deſtomindre hyſte Konungen inter mistroende til Jarlen. Han begifwer sig därföre utan widare förbehåll til Sigwald på fartyget, då ock Konungen i ögnablicket bleſ bortförd, dock med all den höflighet och undergifwenhets betygande, ſom åſtundas kunde. Men ſom Swen Otto war icke deſtomindre uti Sigwalds wåld, war det intet ſwårt, at förmå honom til alla de wilkor, ſom bleſwo föreſkrefna. Förlikningen träffades således ſnart nog. Konung Swen bleſ gift med Burisleſs dotter Gunhild, Sigwald Jarl fick Burisleſs andra dotter Aſtrid til sin Gemål, och Burisleſ förlofwades med Konung Swens ſyſter Tyra, Styrbjörns enka. Skatten bleſ ock eftergifwen, ſamt hemgifterna til nöje reglerade, hwarpå Konung Swen med all heder wardt beledſagad til Dannemark. På detta ſätt bleſ Sigwald Jarl ſwåger med Konungen i Dannemark, dock war Konungen intet ſärdeles nögd med hela afhandlingen, och förtröt det honom i ſynnerhet, at Sigwald behållit den wackraſte bruden för ſig ſjelf. Men i denna belägenhet war inter medel at ändra hwad ſom ſkjedt war. Saker af större angelägenhet woro för händer, och ibland andra war äfwen grafölet efter

Namnk. Mån.

Han-

Namnk. Man. Harald Gormson et nödwändigt göremål, emedan då skulle sjelfwa regeringen tiltrådas, och en almän hylning förrättas. Konung Swen lagar därföre til et ståteligt gjästebud, hwartil Sigwald Jarl och de andre Höfdingar i Jomsborg blefwo inbudne. Och på det Konungen måtte wara så mycket säkrare om deras närwaro, föreslår han, at wid samma tilfälle kunde äfwen grafföl hållas efter Strutharald i Skåne, och Wesete på Bornholm, och wederbörande införas uti deras ärfteliga rättigheter. Sigwald Jarl kunde dönua af sig sjelf, at Politiska wänskaps-betygelser woro twetydiga legdebref. Han inställer sig därföre wid grafölet med sådant följe, at alla wådeliga händelser kunde lätteligen afböjas, ty han anlände med tjugo fartyg från Skåne, och fyratio från Wenden. Efter sådana anstalter fulbordades och giästebudet uti all wänlighet. Högtiden gick för sig med de wid sådana tilfällen wanliga plägseder. Innan Swen Otto intog sin Thron, drack han sin faders minne eller skål, hwilket och af alla närwarande besworades. Han gjorde och det löfte, at han innom tre år, skulle antingen drifwa Konung Ethelred från Engeland, eller och taga honom af daga. Sedermera drabs Christi skål likaledes af hela sällskapet, och där efter S:t Michaels. Så snart dessa heliga skålar woro afdrukna, dricker Sigwald Jarl sin fader Strutharalds skål, och gör löfte, at han likaledes innom tre år skulle, antingen dräpa Håkan Jarl i Norrige, eller och jaga honom utur landet. De andre Höfdingar från Jomsborg, såsom Thorkil Hafa, Bo Digre, Sigurd hans broder, Sigwalds swåger, och Wagn Åkeson gjorde jämwäl sina löften, som gick alla ut på at bekriga Håkan Jarl, och således slöts detta högtideliga grafföl (*****). Et krigs beslutande, som bliswit affattat under fulla horn och bägare, kunde wäl intet länge hållas lönligt. Erik Jarl, Håkan Jarls son, fick strax kundskap därom, och gjorde alla nödiga anstalter til motwärn. Men det afhöll intet Sigwald med sina Jomswikingar, at sätta i wärket sina gjorda löften så mycket som til dem stod. De kommo således seglande til Norrige med en Flotta af sextio fartyg, och utwaldt manskap, och foro fram öfwer alt med skjöfling och plundrande. Andteligen träffa de Håkan Jarls Flotta på den ort, som kallades Hiorunga-wag, och war den hundrade och åttatio segel stark. Jomswikingarnas

min-

minsta bekymmer war, at underrätta sig om antalet af sina motståndare. Låran kan wara god, når man har at göra med fårskåckar, men emot Norrmän, som anfördes af Håkan och des söner Erik och Swen, war den nog öfwentyrlig. Sigwald Jarls slaktordning war så inrättad, at han låg sjelf mitt uti, Bo Digre på ena sidan, och Wagn Åkeson på den andra. Håkan Jarl ställde sig sjelf mot Sigwald, Erik Jarl emot Bo, och Swen emot Wagn. Anfallet blef ganska häftigt. Håkans folk stupade hopetals, och hans egen brynja blef så sönderslarfwad, at han kastade den aldeles utaf sig. Dock föllo äfwen många af Jomswikingarna. Ändteligen upkom ett ganska häftigt hagel med faselig kjöld och storm, som låg rätt i ansikret på Jomswikingarna. Hagelstenarne woro så store, at hwart hagel skal wägt ett öre, eller en mendels mark. Sigwald fan då betänkeligt, at längre hålla ständ, han drog sig därföre ur slaktningen med sina fartyg, sedan han gifwit tekn åt Bo och Wagn Åkeson, at göra det samma. Dese trodde intet, at det kom öfwerens med Jomswikinga-lagarna, at således fara ur striden. De enwisades därföre, at än längre hålla ut. Bo förswarade sig, til des bägge händerne blefwo honom afhugna. Men då stack han armstumparna uti greparna på twänne kistor, som woro fulla med guld och silfwer, hwilket han röfwat i Norrige, och ropade: öfwer bord alle Båsmän, hwarpå han med sina kistor, och alt hans folk, som war frisk, sprungo i sjön och drunknade. Wagn Åkesons förswar war lika fruktlöst, utan blef han med flera gripen lefwande. De öfwerblefne Jomswikingarne blefwo då alle upförde på landet, och med tåg sammanbundne, hwar de med ras och löje emottogo döden; til des Erik Jarl ankom, då han af ädelmod och högaktning för deras orädde upförande, skjänkte de öfwerblefna lifwet. Efter denna förrätning for Sigwald tilbaka til Jomsborg, med sin broder Thorkel, och swåger Sigurd. Alle trodde, at de hade fullgjordt sit löfte, emedan de förpliktadt sig at slås med folk, men intet med djefwulskap, ty alle tilskrefwo det owanliga haglet åt Håkan Jarls trulldom (******). Sigwald Jarls widare förrätningar nämnas intet, för än Sigrid Storråda blef gift med Swen Otto i Dannemark, då man betjente sig af honom til den bedrägeliga beskickning, som då gjordes til Olof Trygwason. Härom

Namnkunnige Män.

Namnk. Män. är talt tilförne, så wäl som om Sigwalds förhållande uti slaget wid Swolder. Mera af något wärde wet man intet om denna Herren.

(*) Sturleson, T. I. p. 243.
(**) Olof Trygwasons Saga i bihanget til Sturleson p. 468.
(***) Torfäus, H. N. T. I. p. 290.
(****) Torfäus, H. N. T. II. p. 288.
(*****) Sturleson, T. I. p. 244.
(******) Sturleson, T. I. p. 252. Torfäus H. N. T. II. p. 316.

§. 7.

Men Sigwalds bröder Thorkil Hafwa och Hemming äro på sit sätt nog så ryktbare, som deras äldre broder. Thorkils förslag at bemästra sig Ormen den Långa, Olof Trygwasons fartyg, uti träfningen wid Swolder, är förr omtalt. Sedan begaf han sig i Wikinga sällskap med Olof Haraldson från Norrige, då han kom från sin härnad i Swenska och Finska skjären, och eröfrade många röfware fartyg wid Söderwik, söder om Jutland (1). Men detta bolag warade intet särdeles länge, utan war Thorkil Konung Swen följaktig til Engeland, dit han anlände 1009 med en ansenlig Flotta (2). Här hopsogade Thorkil sig med sin broder Hemming och Eilif, då de sedan med samlade krafter angrepo Cantelbury, så at borgarne måtte lösa sig med tretusend mark silfwer. Härifrån förfogade de sig til ön Wight, hwilken de hade som en nederlags-plats för det rof, som de wid åtskilliga tillfällen uttwingade af Engeländorne. Denne Danska här upbrände följande året Oxford, och slog Thorkel Engelska krigsmagten wid Ringmere, hwilken anförde af Hertigen i Estangeln Ulfketel (3). Men år 1012 blefwo Estangeln, Middlesex, Herfordshire, Buckingham, Oxford, Bedford, Hundington, Kent, Surrey, Sousex, Southampton, Wiltshire, Barwik och flere länder utaf samma krigshär aldeles utplundrade, så at Ethelred war nödsakad, at köpa sig frid med 48000 mark silfwer. Och efter Erkebiskop Alfeg intet wille betala 4000 mark för sin person, blef han af Danska folket ihjälslagen. År 1013 hade Thorkil befalning

åf-

öfwer Fottan wid Grenwich, och infordrade proviant och andra nödwändigheter af kringliggande landskapet. År 1014 dödde Konung Swen Otto, och då följde Thorkil des son Konung Knut til Dannemark, och kom med honom tilbakars til Engeland (4). Alla de slaktningar, som Konung Knut sedermera höll med Ethelred och des söner, biwistades äfwen af Thorkil, och hade han tilfälle wid Londons belägring at frälsa Konung Knut från en ögonskenlig lifsfara, då han af Konung Emund blef anfallen, ty då bar Thorkil i förstа hast stödt Konung Emund af hästen, och således ryckt Konung Knut ur faran (5). Uti det stora nederlag, som Engeländarne ledo wid Aßendun, nederlade Thorkil Ulfketel, och hämnade således på honom sin broder Hemmings död. Hwarefter han gifte sig med Ulfketels Enka, Konung Ethelreds dotter. Han berömmes ock därföre, at han wid Aßendun låtit upbygga en Kyrka til deras hugswalelse, som där stupadt hade (6). Thorkel war ock den, som förde Ethelreds Enka Drotning Emma tilbaka, då hon wille fly utur Engeland, och förmådde Konung Knut at taga henne til äkta (7). Efter så många betydande förtjenster war det intet underligt, at Konung Knut på alt sätt gynnade honom, hwarföre han ock, sedan Knut blifwit ensam rådande i Engeland, förordnades til Jarl eller befalningshafwande i Estangeln (8). Sålunda war Thorkil kommen nästan til den högsta lycka, som en enskyld person kan åtnå, emedan han war rik på förtjenst, heder och anseende, och beswägrad i nära led med sin egen Konung. Men i sådana omständigheter, bör man ock wara näst bered på omstörtning. Den förestod ock Thorkil; ty när han hade budit Konungen til gjästebud, och Konung Knut där fick se hans skjöna Gemål Egitta, kastade han onåd på Thorkil och förtröt, at han intet helre gifwit Konungen förslag på henne, än på Emma, utan twärt om förbehållit åt sig sjelf den bästa delen (9). Om detta warit ordsaken til Thorkels fall, hafwa åtskillige andre Herrar, och äfwen hans egen broder Sigwald råkat i samma olägenhet. Det är ofelbart, at Thorkil med sin Gemål blef kort därefter eller år 1021, på Konungens befalning utdrifwen af Engeland (10). Det kan wara troligt, at Torkil wid detta tilfälle tagit sin tillflykt til Normandie Ofelbart är, at en Thorkil warit fosterfader eller Gouverneur för Wilhelm Bastard,

Namn. Mån.

Namnk. Män. hwilken sedermera genom sina segrande wapen blef Konung i Engeland. Och om denna Torkil är den samme, som man hit intil talt om; blef han under de oroligheter, som yppade sig uti Normandie under Wilhelms minderårighet ihjälslagen (11). Den onåd, som fadren råkade uti hos Konung Knut, sträkte sig likwäl ingalunda til des son Harald, emedan han blef efter Ulf Jarls död, förordnad til Jarl eller Ståthållare i Dannemark, och uti denna wärdighet war han äfwen Konung Swen Knutson följaktig til Norrige, då han tog emot riket efter Olof den Heliges fall på Stiklarstad (12). Din tredje Strutharalds son Hemming har likaledes warit uti ganska stort anseende, och deltagande uti de angelägnaste förrätningar, som man kan sluta af det som redan är anfördt. Han omtalas först i Engelska Historien 1009, då han följde Konung Swen Otto uti den stora tilrustning, hwarmed han öfwerhopade Engeland. Sedan war han tillika med sin broder Thorkil och Eilif befallande öfwer den krigshär, som utplundrade större delen af landet. Wid Konung Swen Ottos död war han hufwud för Tingmännerna wid Slesfort, och blef en nyårs morgon på förrädiskt wis angripen, då hela hans läger blef förstördt och nedergjordt. Man berättar wäl, at han sjelf också där blifwit nedersablad, men som man wet, at han sedermera gjordt följe med Konung Knut uti sit tåg, hwarigenom Engeland aldeles blef underlagt, kan man finna, at hans död warit allenast genom löst rykte utspridt, som sedermera blifwit af andra Historieskrifware efterföljdt. Den lilla oreda som wisar sig här och där uti deßa Herrars Historia, gör intet stort til saken. Det är icke destomindre ofelbart, at Strutharalds slägt warit en af de mäst betydande, icke allenast i Skåne, utan ock i Dannemark. De högsta tjenster i landet innehades af dem, och uti de swåraste förrätningar, hafwa de merendels warit befalningshafwande. Utom des hafwa de warit på många sätt med Prinsar och Konungar beswägrade. At de äfwen älskat denna tidens witterhet, ser man därutaf, at Sigwald Jarl hade länge uti sit hof en Isländsk Skald wid namn Thor, hwilken ock någon tid warit likaledes Skald hos Thorkel Hafi. Denne Thor war Sigwaters fader, hwilken uti Konung Olof Skötkonungs, och Olof Haraldsons Historia är ganska namnkunnig (13). Halfred Wandrådaskald, har

ock

och warit någon tid hos Sigwald Jarl, af hwilken han belönades för en wisa, som han affungit til Jarlens heder, med en armring af guld, som wägt en half mark. (14). Hamm. Mån.

(1) Sturleſon, T. I. p. 381.
(2) Simeon Dunelmenſis p. 166.
(3) Bromton, p. 888.
(4) Knytlinga Saga. p. 12.
(5) Torfæus H. N. T. III. p. 31.
(6) Simeon Dunelm. wid år 1020 p. 177.
(7) Torfæus H. N. T. III. p. 16.
(8) Simeon Dunelm. p. 176. Radulfus de Diceto p. 466. Bromton p. 905.
(9) Torfæus H. N. T. III. p. 16
(10) Simeon Dunelmenſis. p. 177. Bromton. p. 907.
(11) Ordericus vitalis Hiſt. Eccl. L. 7. p. 656. uti Duchene Normannic. R. Scriptores.
(12) Sturleſon, T. I. p. 738. 812.
(13) Sturleſon, T. I. p. 419.
(14) Torfæus H. N. T. II. p. 476.

7. Capitlet.

Om Swea Rikes forna Gräntſor, Länder och Tilhörigheter.

§. 1.

Wäſtra Fiällryggen eller Kiöln, samt Wäſter- och Öſterſiön, utſätta liksom naturliga gränſor för Swea-Rike, och lär denna Landsträkning förmodeligen i äldſta tider utgjordt ſielfwa Rikskroppen. Uti Landdelningen, som ſkedde emellan Nore och Gore, tillägnas åt denna senare alla dårna, och litet tilfö- Fordna Gränſor och Länder.

Fordna Gränsor och Länder.

ne berättas, at han underlagt sig alla öarna, som han kringfarit (1). Och når man jämför detta med det föregående, ser man, at Gore rest med sit fartyg alt ifrån Botniska wiken, förbi Danska öarna. På detta sätt kunde man anse denna Herren för regerande öfwer sjösidan af hela Swerige, tillika med Skåne och de nästgräntsande länder. De Danska öarne låra ock til en del erkändt Gores öfwerwälde: åtminstone har Seland warit under Gylfes lydna, emedan han skjänkt landet åt Gefion. Men därföre kan man intet föreställa sig, at någon utstakad gränts skildt Swerige från Norrige. Alt som fasta landet blef mer och mer uptaget, utwidgades äfwen Konungarnas wälde, och ser man, at Swenska folket merendels hållit sig på östra sidan af Kjöln, och Norrmännerne på den wästra; til des ändteligen Kjetil Jamte gådt mot öster öfwer fjällen, och satt sig där neder, hwilkens efterkommande sedermera äfwen gjort en del af Swea Rikes inbyggare. Gräntsen emellan Swerige och Norrige war således, äfwen för Olof Skötkonuhgs tid, den, at han gådt längs åt Götha Åf til Wenern, därifrån til Eda skog, och så öfwer Kjöln til Finmarken (2). På denna grund skulle en stor del af Dals-Land och Wärmland blifwa ansed som en tilhörighet af Norrige. Men Wärmeland har under Ynglinga Ättens regering, oefebart hördt til Swerige, som man har sig bekant af Olof Träteljas Historia, och Dals-Land har likaledes ifrån urminnes tider legat under Swerige: så at Konung Magnus Barfot, som wille tilägna sig alt landet, som låg wäster om Weneren, nemligen Sundalen, Nordalen, Wear och Wärdynipr (3), afstod aldeles med sit påstående, och landamäret blef som det warit tilförne.

(1) Sundii Noregur. p. 4.
(2) Sturleson, T. I. p. 443.
(3) Sturleson, T. II. p. 215.

§. 2.

Anser man nu Landskapens Fördelning, så har ifrån urâldriga tider något når warit samma inrätning, som i senare tider warit i akt tagen. Ty Riket deltes i Götha och Swea Rike, hwil-

hwilka bägge innefattades uti et almänt namn, och kallades Swea Wälde. Efter den delning, som förekommer hos Sturleson (1), gjorde Wester-Giöthland med Wärmeland, och Mark den ena delen af Giötha Rike, och Öster-Giöthland med Gothland och Öland den andra. Men Swea Rike innefattade Södermanland, Wästmanland eller Fjadrinda-Land, Tiunda-Land, Attunda-Land och Sialand. Deßa Landskap hade sina enskylta lagmän, under hwilkas Lagsaga de andra Landskapen hörde, hwilka här intet äro upräknade. Men ingalunda kan slutas härutaf, at de Landskap, som äro här af Sturleson förbigångne, intet hörde denna tiden til Swerige; ty af det föregående är tydeligt, at så wäl Helsingeland som Jämtland, oförnekeligen lydt under Swenska Kronan. Samma beskaffenhet är med Småland och flera. Man kallade annars Swea Rike Nordanskog, och Götha Rike Sunnanskog. Men deßa namn torde til åtwentyrs intet wara så gamla, som de i almänhet hållas före (2).

Fordna Gränsor och Länder.

(1) Sturleson, T. I. p. 477.

(2) 1. Cap. Kg. B. S. Eskils Legenda, som är förmodeligen skriften mot slutet af XIII. århundrad, är den äldsta Skrift, som kallar Swerige Nordanskog. Benzelii Mon. Eccl. p. 30. De stora skogarna Tiweden och Kolmorden hafwa gifwet anledning til deßa namn. Men i äldre tider lär landet öfwer alt warit lika skogtupit. Det är då troligt, at namnen uplommit, sedan skogarne i de näftgränsande orterna blifwit utödde.

§. 3.

Af de fordna Swenska Landskapen ligger Helsingland längst up mot Norden. Landets gamla gränsor hafwa warit på detta sätt utstakade i Helsingelagen: Swa äru Helsingia Raa, som byrjas i Ulotråsk, och ledhir åptir Jsma femtan wikna langan (1). Man ser tydeligen härutaf, at Helsingland sträkt sig Norr ut til Ulotråsk i Österbotn. Men det öfriga är ej aldeles så redigt. Hwad Jsma betyder är ej afgjordt. Det är troligt, at det skal wara Umeå. Meningen lär då wara den, at man borde räkna femton wekor långt från Umeå, til gräntsen, och sedan på samma sätt alt upföre. De gamle räknade sina siöresor efter

Helsingland.

Fordna Gränsor och Länder. Helsingeland.

efter wekor, men at man räknadt landresorna på samma sätt, är intet almänt. Man kan ej noga utsätta längden af en sådan weka, men det är ofelbart, at det intet betyder en wekas eller sju dagars resa. Af en gammal anmärkning wet man, at där woro tio sådana wekor, X. Ukáſio, från Utlångan i Blekingen til Kalmar (2). Så lång tid, nemligen tio wekor, behöfwes intet at fara denna korta wägen. I almänhet swarar en roſt på landet emot en weka i sjöen (3). Roſt är förmodeligen det samma som raſt, hwila, och lär således betekna en så lång wäg, som man kan fara, utan at behöfwa beta hästarna. Och på den grund blifwer Helsingegränts, femton sådana raſt från Umeå, in åt landet: hwilket wäl lär wara något mer än femton mil, fast än weka eller raſt kan i wist hänseende därmed uttryckas. Så widsträkta woro fordom Helsingelands rågmärken, innom hwilka innefattades flere mindre Landskap. Uti Helsingelagen (4), nämnas Angermanland, Medelpad, Umeå, Bygdå och Sundheden, som särskildta delar. Angermanland och Medelpad göra ännu enskylta Landskaper, Umeå är bekant, Bygdå likaledes, och utmärker Norlands tracten öfwer Umeå. Sundheden är det, som nu egenteligen kallas Helsingland. Wil man tro Sturleſon, som äger et billigt witsord i wåra fordna häfder, har landet fådt namn af Thor Helsing, om hwilken är talt tilförne. Helſe betyder annars på gamla språket et halsband, och den som intet kan finna sig wid denna anledning til namnet, kan tro efter behag, at Landet blifwet så kalladt efter det, som et band, innefattar Norra delen af Bottniska wiken. At Helsingarne i fordna dagar gjordt sig mycket namnkunniga genom härfärder, kan slutas af åtskilliga nog aflägna orter, hwilka synas ännu bibehålla namn af Helsingarna. Hit höra förſt Helsingborg och Helsingör. Den äldſte Historieſkrifware som nämndt Helsingborg, är Adamus Bremenſis (5), och kan wäl wara, at den Runſten, som finnes i Lund i Geſtrikland, förwarar minne af et sådant Helsingarnas utåg, til wåra södra orter (6); ty här har ſtådt, efter Burái rimning, en sådan påſkrift. Idilora lät rita denna ſten efter Ibiarn ſin ſon, ſom war Höfding för Helſana, och wann hela Såland. At denne Ibiurn warit ſon af Thor Helsing, har den swårt för at tro, ſom intet kan föreſtälla ſig, at Peringſkiöld fådt en sådan kun-

kunskap genom uppenbarelse (7). När detta krigståg skiedt wet man intet, men det är bekant, när Håkan Harald Harfagers son regerade i Norrige, woro Helsingarne honom tilgisne, och har denne Herren uti tionde århundrad med härskiöld hemsökt Såland (8). Det är troligt, at Helsingarne warit delaktige i denna härfärd. Uti Engeland har ock warit en ort, som synes hafwa fådt namn af Helsingarna, Helsingaport nemligen, hwar Konung Harald blef slagen af Wilhelm Conquåstor (9). Helsingfors anses ock såsom et minnesmärke af gamla Helsingarna, men det kan ej höra til detta tidehwarf. Wil man tro Adamus Bremensis, har ock en stad warit i Helsingland uti ellöfte århundrad. Förmodeligen har han hördt talas om en marknadsplats, som warit försedd med beständiga bodar, och således set ut som en stad.

Fordna Gränsor och Länder. Helsingeland.

(1) Notarii Publici attest 1364 uti Peringskiölds Manum. per Tiundiam p. 4. Man kan jämföra härmed G. Schönings gamla Geographie §. 28. p. 60.

(2) Bihanget til Ingwar Widförles Saga, utgifwen af Assesor Brocman.

(3) 11-Fl. Drap. B. ÖGL. Det war fordom almänt wedertaget, at afmäta Landwägarna genom Raster. Beda de numerorum divisione Opp. T. I. p. 163 säger, at twå Leucæ eller tre mil göra en Rast. Man kan annars, om så behagas, jämföra Du Cange uti sit Glossarium på ordet Rasta, och finner man, at denna wägdelning hos Tyskarna warit bekant, äfwen för den Helige Hieronymus.

(4) 7 Fl. Kg. B. Helf. L.

(5) Adamus Bremensis Descriptio Daniæ &c. C. 75. p. 57. Fabritii Uplag.

(6) Peringsköld uti sit Ättartal p. 30. har låtit afrita den, och öfwerskriften på gamla språket blifwer: Idilora lit rita stin thino aptir Ibiurn sun sin, thar war haufding Helsana, auk want Sålalant ala m. m. Men Peringsköld tilstår sielf, at han förbättrat stenen, då öfwerskriften intet förtiente den minsta upmärksamhet, om den intet tilförne warit af Buräus afritad. Stenen är nu sönderslagen, och torde det wara skiedt med flit; ty alt hwad angår Ibiurns wärdighet, och hans bedrifter, är borta. D. O. Celsius den äldre anför Inscriptionen sådan, som den nu kan läsas, uti Act. Lit. Svec. 1726 p. 215, och af den lär man ingen ting märkwärdigt

(7) Utom det, at Peringsköld Ättartal p. 38. gör Ibiurn til Thor Helsings son, underrättar han oß tillika, at denne Thor Helsing lefwat uti

Fordna Gränsor och Länder.

uti elloste århundrad, hwilket är aldeles orimligt. Efter Sturleson T. I. p. 138. flydde Kjetil Jamte från Norige i Eisten Ilrådas tid, och Kjetils soneson war Thor Helsing. Man wet intet med säkerhet, när Eisten Ilråda regeradt, men ofelbart är, at han lefwat långt för Harald Hårfagers tid, och således för det nionde århundrad. Wore man försäkrad, at Eisten Ilrådas släktregister uti Fundin Noregur p. 8. wore fulständigt, och at inga leder fattades, måste denna Eisten hafwa lefwat wid Odens tid, ty han är i tredje led från Nore. Men änskjönt några grader skulle wara förbigångne, blifwer altid Thor Helsing så gammal, at han kunnat gifwa namn åt Helsingland.

(8) Om Håkan Adelstens fostersons fälttåg talar Sturleson T. I. p. 134. Och har han farit wida omkring, både i Såland och Skåne. Jämtländningarne hållo sig då til Konung Håkan, och torde en del af Helsingarna på samma räkning warit honom följaktige. På samma sätt som man funnit, at Wikar från Tiunda-land, Arnliot Gellinas broder warit i Olof Trygwasons tjenst. Sturleson T. I. p. 323.

(9) Sturleson T. II. p. 176. Radulphus de Diceto, och andre Engelska Skribenter säga, at slaget stod wid Hastings.

§ 4.

Angermanland.

De Landskap, som gamla Helsingland innefattade, såsom Angermanland, Medelpad m. m. äro ganska litet bekanta i detta tidehwarf. Namnen äro likwäl efter utseende ganska gamla. I Frithiof Fräknes Saga talas om et Härad eller Land, som het Anger, och kan härmed til åfwentyrs Angermanland wara ment (1). Det som annars talas om Angermanlands fordna Konungar, är många twifwelsmål underkastadt. Man skulle snart kunna tro, at

Medelpad

Medelpad intet war Swenskt, efter något dylikt ord intet igensinnes i Swenska språket. Strömmen Miällan, som nederkommer från Norska fiällen, och flyter emellan Angermanland och Medelpad, samt Ryska ordet Piättin, hwilket betyder Land, kunna gifwa en sannolik sammansätning af namnet. Och kan wäl hända, at wåra fordna utflytningar til Gardarike eller Rysland, återfördt en hop Ryska undersåtare i Medelpads obygder, och namnet däraf upkommet. Det egenteligen så kallade Helsingland, skildes fordom från Gestrikland genom skogen, Eyskerjamörk, som den kallas i Kjetil Håkans Saga. Hwilken skog lär wara den samma, som annars kallas Ödmorden, och stryker igenom Söderala och Hanebo soknar i Helsinglands södra Probsteri (2). Om denna

skog

skog säges uti omnämnda Sagan, at han war tio Rast lång, och tre Rast bred. Gestrikland hörde ock i gamla tider til Helsingland, så at södra gräntsen warit Dalåfwen, och den Norra Ulåträsk. Gäster är et gammalt namn, och kan wäl hända, at Landet af någon urgammal Herre eller skogs rödjare, blifwit så kalladt. Den som wil tro, at Gestrike och Jetterike är et och samma, har intet swårt at finna grund til ordledningen, hwilken alltid blifwit lätt, när man tager ifrån och lägger til, hwad man behagar. Efter Erik Olsons berättelse, utgjörde de nu upräknade Landskaper det fordna Helsinge-Riket (3). Dock likwäl är ingen synnerlig anledning, at Helsingland warit et särskildt Rike, om ej den tid, då Hunnerne eller Herulerne innehåde någon del af gamla Swerige, hwarom bättre fram skal handlas. Fordna Gränser och Länder. Gästrikeland.

(1) Frithiof Fräknes Saga C. 11. p. 34.
(2) Kietil Hälsens Saga C. 14. Peringskiöld Mon. Thiundiæ p. 9.
(3) Ericus Upsaliensis Hist. Suecorum Gothorumque L. I. p. 6.

§. 5.

Om Erik Olssons åberopade anmärkning har någon grund, torde de nästgräntsande Länder, Jämteland och Herjedalen hafwa warit en del af samma Rike. Om Jämtelands äldsta beboende är nämndt något tilförne, nemligen, at Kietil Jamte, Anund Jarls son af Sparabo i Tronhem, flyktade undan Konung Eisten Illråda i Norrige, och satte sig neder i ödemarkerna öster om Kjölen, och blef den negden af honom kallad Jämteland. När Harald Harfager sedermera genom sin enwäldiga regering, upwäckt et ganska stort missnöje i Norrige, fick Jämteland än flera inwånare därifrån. Deßa nybyggen lefde emellan sina berg och fiällar någon tid, utan undergifwenhet, hwarken af Konungen i Swerige eller Norrige, til des Konung Håkan Haraldson i Norrige, ändteligen med godo förmådde dem til at erkänna Norrska öfwerwäldet. Men, när owänigheten yppade sig emellan Olof Skötkonung, och Olof Haraldson, öfwergofwo Jämtlänningarne all förbindelse med Norrige, och erkände Konungarne i Swerige för sin lagliga Öfwerhet. Olof Haraldsons laglösa Christendom, lär hafwa warit en af de Jämteland.

Fordna Gränsor och Länder.

förnämsta ordsaker til denna förändring. Och lär Landets inwånare hafwa funnit bättre sin räkning wid, at omgås med Lagbundna Hedningar, än Laglösa Christna. Fördenskul war alt bemödande förgäfwes, utan Jämtlänningarne förbleſwo beſtändigt uti sin tro och undergifwenhet under Swenska Kronan (1). Uti et gammalt Norrſkt Document af fiortonde århundrad säges, at Jämtarne hade i Finmarken nitton Rast at jaga efter djur och ekorrar, och at Landamäret mot öster war Angermanland (2).

Herdalen.

Herdalen skal hafwa fådt sit namn af en Herjulfer, hwilken fördt Haldan Swartes baner, eller warit hans Merkisman. Haldan Swarte är af Ynglinga Ätten, Harald Harfagers fader, och lefde i nionde århundrad. Sedan Herjulf råkat i sin Konungs onåd, flyktade han til Konungen i Swerige, hwar han war länge i tjenst och anseende. Ändtligen blef han ock nödsakad at rymma ifrån Swenska Häfwet, efter han bortröfwat en förnäm Jungfru, förmodeligen emot föräldrarnas wilja. Han utwalde då sit hemwist emellan Swerige och Norrige i ödemarkerna, och började således at upodla Landet, som af honom blifwit kalladt Herjulfsdalen (3). Denna berättelse synes långt rimligare än den, som leder Namnet af Herulerna, hwilka utan twifwel bodt här i Norden, men hafwa förmodeligen intet nedgräft sig så långt ifrån hafsstranden. Efter utseende har Herdalen haft samma öde som Jämteland, och lär denna bergsbygden på samma sätt och tid blifwit förknippad med Swerige, som Jämteland.

(1) Sturleſon T. I. p. 138 och 635.

(2) Schöning Gamle Geographie §. 46. p. 114. orden äro deſsa: Thetta Landamärke er mällim Jemtalands og Finmarkar ogk Helſingelands, Weſtir or Leinglings lidum ok ſua Norder til Straums. Eigu tha Jämtar nordur a Finmork firi ſtraumi XIX. raſter at weida dyr ok ikorna, ok geinger ſua Auſter Landamerit mothe Angermannalande taker til, thar ſum heitir Wzimoſtor, tädan i Zulſio ok i Kyodſio m. m.

(3) Peder Clauſens Norriges Beſkrifwelſe p. 100.

§. 6.

Folkländerna.

Sedan man gådt igenom huſwudländerna af Norra delen af Swerige, möter oß mot söder det egenteligen så kallade Swea Rike

Rike. Här förekomma förnämligaſt de tre Folkländerna, Tiunda, Attunda och Fjerdhunda Land. Af Uplands-Lagen finner man, at Folkländerna haft högſta ordet wid Konungawal (1). Och ehuruwäl Swerige war egenteligen intet walrike i denna tiden; war dock Upſwearnas myndighet wid regeringens tilträdande nog betydande. Öfwerwägar man deßa Folkländers namn, är det nog tydeligt, at de äro ſammanſatte af Tio, Åtta och Fyra, och betydelſen blifwer ganſka ren, at Tiundaland utmärker en ſådan trakt ſom war fördeld i tio hundari eller härad, och ſå widare. Den förtekning, ſom Peringſkiöld infördt, uti ſin beſkrifning öfwer Tiundaland (2), beſtyrker denna gisning, emedan Attundaland innefattade åfwen då åtta hundari. Tiunda hade wäl tolf ſådana härad; men Geſtrikeland räknades åfwen där til Tiundaland, faſt det annars intet hördt hit. Man kan lämpa det ſamma på Fjerdhundra, faſt det i den åberopade förtekning innefattar fem hundari. Sedan man fallit på den tankan, at Plato beſkrifwit Swerige, då han gifwit underrättelſe om Atlantica, har man efter behag delt Swerige uti tio delar, och däreſter jämnkat namnen. Men ſom icke ringaſte ſpår finnes til Ethunda, Tuhunda m. m. ſåſom betydande delar af Swerige, kan man utan all ſaknad å ſido ſätta denna ryktbara fördelningen, då man beſkrifwer det fordna Swerige, och låta Atle eller Necken obehindrad göra ſina förfatningar i Atland. Man kan utomdes någorlunda begripa anledningen til namnen. Det återſtår at korteligen förklara, hwarföre de kallades Folkländer. Fylke betyder ſlaktordning eller wiſſa fördelningar i en upſtäld krigshär, hwilket man nu uttrycker med Bataillon, Eſcadron eller Eſcader. Fylkir war därföre et ärenamn, ſom tilägnades åt Konungar och Jarlar, därföre at de ſkipade ſit folk i leder, rotar och Fylkingar (3). Alla gamla förfatningar i landet woro inrättade efter krigståg och härfärder. Och ſå framt uti härfärder ſielfwa krigshären indeltes uti tre hufwudflockar efter deßa Folkländer, ſom utgjorde förnämſta ſtyrkan af Upſala Konungawälde, blifwer namnet tydeligt nog, faſt det då ſnarare bör heta Fylkland än Folkland. Hwilken gisning likwäl lämnas uti Läſarens egit benägna ompröfwande.

Fordna Gränſor och Länder. Folkländerna.

Nordna Gränsor och Länder.

(1) i Kl. Kg. B. Upl. k. Nu thorfa Land Kunung wälja, the skulu thry Folkland fyrsto Konung taka, thet är Tiundaland, Attundaland och Fiadhrundaland.

(2) Peringskiöld Mon. per Tiundiam p. 14. Och gör Peringskiöld samma påminnelse p. 20. då han gifwer wid handen, at Tiundaland fordom intet innefattade flere än tio hundare, emedan Gästrikeland intet hörde til Tiundaland, och Bälingshärad blifwit i senare tider delt i tu.

(3) Edda, Konga Heite. Uti Herwara Sagan C. 19. p. 175. säges om Hunernas här, at den war så upsläd, at där woro fem tusend i hwart Fylke.

§. 7.

Upland.

Tiundaland hade främsta rummet bland alla Rikens Landskap, och war uti Sturlesons tid starkast bebodt (1). Konungarnas wistande i Upsala gaf utan twifwel förnämsta anledningen til denna folkrikhet. Landet berömmes äfwen i Odens tid för sin fruktbarhet; hwarutaf man kan sluta med all sannolikhet, at det warit wäl upbrukadt, och således haft inbyggare från urminnes tider. Det är bekant, at de tre Folklanderna i sin egenteliga bemärkelse utgöra det wi nu kalla Upland. Hwarföre ock Konung Birger i sin stadfästelse på Uplands Lagen talar om Uplands tre Folkländer. Och lär namnet Upland wara nyare än det kan föras til de tider, wi nu tala om. Ty hos Sturleson förekommer det aldrig, utan när man hos honom finner Upland wara nämnt, förstås där altid Uplanden i Norrige. Alt som Christendomen blef alt mer stadfästad i Swerige, förswunno så småningom de gamla kriglska författningarna, och Landskapen fördeltes annorlunda. Då blefwo de smärre Lagsagor och Härader ihopslagne, och då lär Landet hafwa fådt namn af Upswearna, och blifwit kalladt Upland. Utaf Freywids tal, som är anfördt i Konung Olof Skötkonungs Historia, är tydeligt, at Upswearne tilägnade sig högsta rösten uti alla betydande högmål.

(1) Sturleson, T. I. p. 478.

§. 8.

Westmanland.

Westmanland lär fordom hafwa warit ansedt som en tilhörighet af Fiärdhunda; ty när Sturleson talar om Sweriges gamla

la fördelning, nämner han Westmanland eller Fiädrindaland (1). Utom de nu upräknade Länder, som äro belägna norr om Mälaren, är äfwen Järnberaland denna tiden bekant. Och Sturleson, när han beskrifwer Konung Olof Haraldsons sista resa til Norrige, berättar, at Konungen då han for ifrån Sigtuna öfwer Markbygden, drog han in i Järnberaland och därifrån til Jämteland (2). Med Järnberaland beteknades fördenskul nu warande Dalarne, och kan hända, någon del af Wästmanland. Det har til äfwentyrs legat under Tiunda Lagsaga, och därföre blifwit förbigånget af Sturleson, då han lämnadt sin beskrifning öfwer Swerige. At här då warit stora ödemarker, kan man intet undra på, ty de lära finnas här ännu. Sturleson anmärker annars om bemälte Konungs resa, at han gjordt den, så wida görliget warit, til sjös, på det sätt nemligen, at man burit fartygen öfwer Land, emellan sjöarna (3). Så at man kan äfwen häraf begripa, at fartyg kunna finnas långt ifrån hafwet på högder och backar, utan at man behöfwer straxt föreställa sig, at man från hafwet seglat så långt in i landet. Sialand, som Sturleson widare nämner, kan wara Roslagen. Men som Rodin, Frösåkers skepslag, Åkers skepslag m. m., gjorde en del af Folkländerna (4), torde Sialand rättare betyda Åland och Skjärgården. Söder om Mälaren möter Södermanland, som ock i denna tiden war bekant, emedan det förekommer ofta hos Sturleson. Närke eller Neri-Rike, är ock i anseende til namnet ganska gammalt. Det räknades ock til Swea Rike, men lär därföre wara förbigånget af Sturleson uti Sweriges beskrifning, emedan det war inbegripet under Södermanlands Biskopsdöme. Det är ofelbart, at Neri Jarl från Norrige haft et Land i förläning af Konung Gautrek i Wäster-Gjötland (5). Och kan wara troligt, at det warit detta lilla Höfdingedöme, då anledningen til namnet blifwer tydelig. Således har man i korthet upräknat de länder, som i fordna dagar hördt til Swea Rike. Sturleson nämner allenast, Sudermanland, Fiardhundra, Tiunda och Sialand.

Fordna Gränsor och Länder. Järnbäraland.

Sialand.

Södermanland.

Närke.

(1) Sturleson, T. I. p. 477.
(2) Sturleson, T. I. p. 755.

(3)

Nordna Gränsor och Länder.

(3) Sturleſon, T. I. p. 757.
(4) Ericus Upſalienſis L. 1. p. 6. Loccenii Uplag.
(5) Götrik och Rolfs Saga C. 11. p. 63.

§. 9.

Wärmeland.

Af alla Landſkap, ſom lyda under Gjötha Rike, ſträcker Wärmeland ſig alralängſt i Norden. Namnet är wäl et af de äldſta, efter det är ren Finſka eller Lapſka. Wari betyder berg, och Ma Land, i det anſeende har man orſak at tro, det namnet bör ledas ifrån des fordna inbyggare Finnarna, hwilke innehade denna negden för Odens tid. Wärma nämnes ock ſåſom bebodt af Jotar uti Raums Nores ſons tid. Huru Landet ſedermera af Olof Trätelja blifwit widare upbrukadt, och förenat med Norrige, ſamt åter igen förknippadt med Swerige, är tilförne på ſina ſtällen omrördt. Och har landet onekeligen, ſå wid ſlutet af detta tidehwarf, ſom alt framgent lydt under Sweriges ſpira. At Wärmeland legat under Skara Biſkopsdöme är bekant af Adamus Bremenſis (1). Huru Dals Land likaledes af ålder warit en tilhörighet af Swerige, är påmint i 1. §. af detta Capitel.

(1) Adamus Bremenſis de ſitu Daniæ &c. C. 89. p. 61.

§. 10.

Wäſter-Gjöthland.

Den äldſte Hiſtorieſkrifware, ſom nämnt Wäſter-Gjötland, är Jornandes (1), Biſkopen i Ravenna af det ſjette århundrad. Genom Biſkopsdömens inrättande blefwo gamla Landſkapens rämärken nog förwillade, emedan en ſtor del af Småland kom då at anſes ſom en tilhörighet af Wäſter-Gjöthland. Och är detta orſaken, hwarföre Skåne anſägs ſom gräntſande til Wäſter-Gjöthland (2).

Mark.

Det är likwäl oförnekeligt, at Wäſtgötha rämärken intet gådt längre i ſöder än til ſödra udden af Wettern (3). At Mark anſägs fordom, ſå wäl ſom Wärmeland, för et ſärſkildt Landſkap, kan ſlutas af Sturleſons Beſkrifning på Swerige. Och gick Swenſka gräntſen ut til hafwet, emedan Hiſingen war gemenſam emellan Swerige och Norrige, och rågången emellan deſſa näſtgräntſande Riken, börjades i Danaholm.

(1)

(1) Jornandes de rebus Goticis C. 3. Landet nämnes här Wagoth, hwilket efter utseendet, är en förkortning af Wäster-Gjöthland.
(2) Adamus Bremensis de situ Daniæ &c. C. 87. p. 60.
(3) Wästgötha Rämärken wid Wästgötha Lagen p. 99.

Fordna Gränsor och Länder.

§. 11.

På östra sidan af Wettern ligger Öster-Gjöthland. Jornandes är ock den förste Häfdeteknare, hos hwilken Öst-Gjötharne finnas nämnde. Landets gamla rämärken äro upräknade uti C. F. Brocmans Beskrifning öfwer Öster-Gjöthland. Det är dock ofelbart, at de fordom, åtminstone i anseende til Biskops Lagsagan, inbegripit östra delen af Småland, på samma sätt som Wäster-Gjöthland innefattade den wästra. Af Sturleson finner man, at så wäl Gothland som Öland woro tilhörigheter af Öster-Gjöthland. Gothland har ock af urminnes tider legat under Sweriges Krona. Hwarföre ock Engelsmannen Wulfstain i nionde århundrad (1) gifwer wid handen, at Gothland hörde til Swerige. Efter den berättelse, som är tryckt wid slutet af Gothlands-Lagen, och som synes böra äga fulkomligt witsord, skedde undergifningen på det sätt, at en Awar eller Jfwar Sträben, for til Swerige på sina landsmäns, Gothlänningarnas wägnar, och träffade en sådan förening med Konungen, at Gothland skulle uptagas uti Swea Rikes försvar, emot en årlig skatt af sextio mark silfwer, af hwilka fyratio mark skulle afstämnas til Konungen, och tiugo til Jarlen i Gjötha Rike (2). Där skulle ock wara en fri handel, emellan Swerige och Gothland, utan tull och annan afgift. Gothlänningarne blefwo ock sedermera förpliktade, at följa Konungen i härfärd, och leding med sin fartyg mot Hedningar, men intet emot Christna. Dock i fall de intet hade lust at taga del i härfärden, war det dem tillåtet at blifwa hemma mot betalning af fyratio mark penningar för hwart fartyg, eller snäcka. Den skildnad, som här görs emellan Christna och Hedningar, är tillagt i senare tider. Af denna underrättelse finner man, at Gothland war wäl undergifwet Swenska Kronan, dock så, at inwånarne utgjorde icke desto mindre et fritt samfund eller Republik, hwilken styrdes af sina egna lagar, och enskylta Öfwerhet. Ja de woro så måne om bibehållandet af sin

Öster-Gjöthland.

Goth-land.

Fordna Gränsor och Länder.

frihet, at de intet wille emottaga något öpet bref från Konungen i Swerige, utan förbehållit sig, at alla borde wara förseglade (3). Wi hafwa således i Gothland bewis på et sådant Län, som man i Tyskland kallar Feudum oblatum, med besynnerligare förbehåll, än wid något annat Swenskt Landskap warit stadgade. Om Öland är ej annat at påminna, än at Wulfstain talar äfwen om denna Ö, och berättar, at han hörde til Swerige.

Öland.

(1) Ottar och Wulfstains Periplus §. 13. p. 18.

(2) Bihanget til Gothlands Lagen C. 2. p. 49.

(3) Samma Bihang C. 4. p. 53.

§. 12.

Småland.

Smålands namn är ock ganska gammalt; ty det förekommer både hos Sturleson, och uti Herauds och Boses Saga (1). Sturleson kallar det Smalaund eller Småländerna, när han berättar Olof Haraldsens resa från Calmar til Norrige landwägen (2). Man kan sluta härutaf, at detta Landskap warit sammansatt af åtskilliga smärre länder. Uti Dannemark kallas ännu Smålands Regementet, det som af de smärre öarna utgår. Det torde således wara ganska onödigt, at anställa någon widare undersökning om namnets uprinnelse. Men det blifwer likwäl något wanskeligare at upsätta, hwilka smärre Länder här egenteligen förstås, när man talar om detta tidehwarf. Man kan likwäl utan fruktan af wilfarelse upräkna några, äfwen i denna aflägsna tiden, såsom Tiust, Finweden, Werende, Möre, Ottingen, och til äfwentyrs Rydingen och Niudingen. Andre åter göra denna sammansätning på annat sätt (3). Alla sådane fördelningar kunna hafwa sin riktighet, i anseende til olika tider. Men när man wil weta gamla tilståndet af Småland, bör man söka efter, hwilka namn uti dessa fordna tider warit bekanta. Jornandes nämner Teustes, hwilket oselbart lär wara Tiust. Finhaitä omtalas äfwen af samma Auctor, och beteknas utan twifwel Finweden därmed. Detta Landstycke innefattade Häraderna Östbo, Sunderbo och Wästbo (4). Werende innehöll fem Härader, som förmodeligen äro Ronga, Kinnewald, Albo, Upwiddinge och Norrwiddinge Härad. Möre nämnes af Wulfstain uti nionde århundradet.

drad. Ottinge nämnes af Jornandes, och synes namnet wara bibehållet i Berga-Otting, och torde betyda gräntslandet, af gamla ordet Ottа gränts. Deßa nu upräknade smärre Landskap, och kan hända äfwen flere, som uti gamla Handlingar intet finnas omrörda, hafwa fordom utgjordt deßa Småländerna. Finweden eller Finheden, synes utomdes bekräfta den tilförne omtalta gissning, at Finnarne warit Sweriges äldsta innehafware (5). Fordna Gränsor och Länder. Småland.

(1) Heraudс och Boses Saga C. 1. p. 2.

(2) Sturleson, T. I. p. 695.

(3) Ziegler i Scondia upräknar Tiust, Werende, Möre, samt det egentligen så kallade Småland från Bolmen til Tiust. Efter Gyllenstolpes eller Wexionii Descriptio Sveciæ, innehöllos i Småland följande Länder, nemligen: Werends Land, Tiohärads-Lagsaga, Möre, Tiust och Asbolandet m. m.

(4) Knytlinga Sagan C. 110. p. 218.

(5) Wulfstain p. 18.

§. 13.

På detta sätt har man korteligen gådt igenom de Länder, som ofördenekeligen hördt til Swerige i deßa urgamla tider. Men härwid kan göras en ny fråga, huru wida Sweriges gamla gränsor innefattadt någon del af Lapland. Schönings wackra Försök til de Norrska Länders, särdeles Norriges gamla Geographie, gifwer anledning til denna undersökning. Han wil med många skäl bewisa, det hela Finmarken, hwilken inbegriper äfwen Lapland, hördt af ålder til Norrige, och at Swerige aldrig sträkt sin Lagsaga öfwer Lapparna för Unions tiden. En widlyftig undersökning paßar sig intet med mit göromål, men några påminnelser torde likwäl til någon del upklara frågan. Den äldste Historieskrifware, som gifwer oß någon tilförlåtelig underrättelse om deßa aflägsna länder är Ottar af nionde århundrad, hwars berättelse är af Konung Alfred i Engeland upteknad. Alle wåre Sagoskrifware äro yngre. Ottar bodde långt up i Norrige i Halogaland, och Norr om hans boning war alt öde. Ingen wiste huru långt Landet sträkte sig Norr ut. Ottar wille fördenskul sjelf utröna dessa orter. Han seglar då först i Norr, och sedan Öster ut, längs Lapland.

Fordna Gränsor och Länder. Lapland.

åt kusten, hwar alt war obebodt, undantagandes, at här och där wid wikarna bodde några Finnar, som närde sig med jagt och fiskefånge. Åndteligen kom han til en wik eller sjö. Då ställer han sin kosa Söder ut längs åt stranden, och kommer omsider til utloppet af en stor Å. Utan någon swårighet begriper man, at wår wandringsman anländt til Dwina, som faller uti Hwita Hafwet. Om Ottar, som bodde så långt up i Norden intet wetat, huru långt Landet sträkte sig, lära de som bodt längre i Söder, och förmodeligen sielfwa Konungarne haft än mindre kundskap om deßa orter: och huru kan man då med något skjäl påstå, at Norrige i hans tid sträkt sig förbi Nordkap, in emot Hwita Hafwet. Sedan berättar Ottar, at han war den förnämste där i Landet, och at Finnarne gäfwo honom skatt af djurskin, fjäder, hwalfiskben och skjepståg, som woro gjorda af hwalfiskskin. Uti 8. §. gifwer han denna beskrifning på Norrige, at det wär nog smalt, och at en stor bergsryg gick längs åt Landet, emellan hwilka berg Finnarna bodde. Hwar Norrige war bredast, sträkte det sig septio mil från wäster til öster, men mot norden war det smalast, och allenast tre mil bredt. Längs åt landet på andra sidan om bergen från söder til norr, war Swerige eller Sweland, som det här kallas, och sedan längs åt de orter som ligga norr ut, war Qwenland (1), och härjade Quänerna ofta på Norrige, och Norrmännerna tilbakas på dem, och war det Quänernas sed, at bära sina små fartyg öfwer land och berg til sjöarna, och således genom härjande oroa Norrmännerna. Lägger man nu samman alt, hwad hit in til är anfördt, synes meningen och påföljden bliswa den: at alt hwad som låg på östra sidan om Fjällen, och sedan widare åt norden, hörde antingen Swerige eller Quänerna til, och at Norriges tilhörighet längst i norden, intet gick widare än tre Engelska mil. Deße omständigheter bewisa aldeles intet, at Norrige utsträkte sina gränsor denna tiden öfwer någon del af Lapparna. Här säges wäl, at Finnarne gäfwo en slags skatt eller afgift til Ottar, men detta kan intet förstås om andra än dem, som bodde innom de näst gräntsande bergen, och ingalunda lämpas på hela Lapmarken. Ej heller är något tekn, at denna skatt betaltes til den regerande, utan endast til Ottar, såsom antingen deras enskylda husbonde, eller den, som genom förträkning, eller

an-

annan undsätning förwärfwat sig en sådan rättighet. Sådana enskylta öfwereuskommande, kunna hafwa rum emellan grannar, utan at man därföre erkjänner regeringens öfwerwälde. Icke desto mindre medgifwes gjerna, at Norrige så småningen utwidgat sin Lagsaga öfwer de näst gräntsande Lapparna, och lära Helsingarne och andra Swenske undersåtare, på samma sätt, hafwa stadgat sin ägande, eller regerande rätt öfwer de tracter, som lågo nära belägne intil deras boningar. At detta intet är en blott gisning, kan slutas af Adamus Bremensis, som säger uttryckeligen, at Skritfinnarne eller Lapparne ansågos som en tilhörighet af Helsingland (2).

Fordna Gränsor och Länder. Lapland.

(1) Den, som åstundar öfwerwäga sjelfwa orden uti gamla beskrifningen, finner dem uti 8. §. af Ottars Periplus på 10 sidan af Bußäi Uplaga, de äro deßa. Thon neis to gemnes thäm lande, suthwear dum on othre healpe thäs mores, Sweoland oth thät land Northward, and to emnes thäm land Northeweardum Cwena land. Efter orden lär öfwersätningen wara denne. Widare längs åt landet söder ut, på andra hälften af berget, är Swerige up åt norden, och längs åt landet norr ut, är Cwenland. Och bewiser detta stället på intet sätt, at Norrige hade någon del i Finmarken.

(2) Adamus Bremensis de situ Daniæ m. m. C. 90. p. 61. Igitur ut brevem Sveoniæ vel Sveciæ faciamus descriptionem; Hæc ab occidente Gothos habet et civitatem Scaranem, a borea Vermilanos cum Scritefingis, quorum caput Helsingaland. Det kan wara troligt, som H. Schöning påminner, at här med Wermilani kan förstås Biarmaland, hwars gräntsor kunnat gådt mot Ulåträsk, och således kommit när in til Swerige. Men det blifwer emedlertid ofelbart, at Helsingland ansågs för Skridfinnarnas, eller Lapparnas hufwudstad. Och på det denna mening må blifwa så mycket otwifwelaktigare, kan man jämföra det, som kort förut hos samma Auctor förekommer, då han säger: In confinio Sveonum vel Normannorum contra Boream, habitant Scritofingi, quos ajunt cursu feras præterire. Ciuitas eorum maxima Helsingaland et Halsingaland regio est. Detta bewisar åtminstone, at Adamus Bremensis ansedt Skridfinnarna, såsom til en del lydande under Helsingland.

§. 14.

Men at förstå wåra gamla Sagor, blifwer nödwändigt, at undersökning anställes om några fordna Landskaps namn, hwilka nu aldeles förswunnit utur Geographien, såsom Jotunheim, Biarma-

Jothunheim.

Fordna Gränsor och Länder. Jotunheim.

maland, Hunaland, Reidgothaland, Alfhem och flera. Forniothers namn och rike sträcker sig långhst tilbaka i tiden. Hans Herrawälde beskrifwes på detta sätt i Fundin Noregur, at han rådde för Jotland, Qwänland eller Finland, hwilket war beläget öster om hafswiken, som kallades Helsingaborn, och går up emot Gardwiken. Det lär således wara oförnekeligt, at Jotland är på detta stället det samma, som Finland och Qwänland. Efter alt utseende är Qwänlands namn bibehållet uti Cajana, och är det ofelbart samma Land, som Adamus Bremensis kallar terra Amazonum eller Qwinnolander, twifwels utan bedragen af likheten emellan orden Qwänland och Qwinnoland. Den som drager sig til minnes, hwad Ottar i sin resebeskrifning nämnt om Qwänerna, lär finna hans berättelse aldeles öfwerensstämmande med det, som Fundin Noregur gifwer wid handen om Qwänland. Emellan Jotland och Jotunheim är aldeles ingen skildnad, i anseende til betydelsen, och om man kan anse dessa namn för et och det samma, gick Jotunheim i Forniothers tid ända in til Botniska wiken. Uti Herwarar Sagan utstakas gräntsorna af Jotunheim sålunda, nemligen, at det låg norr om Ganwiken, och hade Lundsland åt söder (1). Torfäus har för detta påmint, at i stället för Lundsland bör stå Ymisland, och at i et bättre Manuscript har stådt, at Jotunheim sträkte sig emellan Halogaland och Ymisland (2), så at det innefattade hela widden emellan Halogaland och Umeå, ända up til Sandwiken. Uti Norden äro twänne wikar bekanta under namn af Ganwiken. Den ene ligger i Norrige söder om Naumdalen, och är Tronhems wiken. Den andra är Hwita Hafwet wid Arkangel. Om denna Ganwiken talar Sturleson, då han berättar, at Thore Hund, sedan han röfwat Jumala Tempel i Biarmaland, for öfwer Ganwiken. Andra Skrifter intyga det samma. Saxo kallar den Granwiken. Och om denna Ganwik lär egenteliga frågan wara, när där talas om Gräntsorna af det fordna Jotunheim. Uti detta Jotunheim war beläget Häradet Gläsiswall, och Konungasätet Grund. Uti Herwarar Sagan anföres widare, at Resarne eller Jotarne togo sig hustrur utur Mannaheim eller Swerige, och at ätkillige från Swerige gifte sina döttrar dit. Detta synes bewisa, at Swerige och Jotunheim woro belägne när in til hwarandra, ty om Jotunheim

skal

skal sökas emot Obyströmmen, som Torfäus gifwer wid handen, war wägen nog lång för en friare. Dock torde äfwen Torfäi anmärkning hafwa sin grund, i anseende til olika tider. Och kan wara troligt, at Jotarne ändteligen ledsnadt wid det oroliga granskapet af Norrmän och Swear, och då flyttat sina boställen längre i öster (3). Åtminstone bör man göra denna uträkning af Samson Fagres Saga (4). Här säges nemligen, at Glesiswall låg öster för Risaland. Ifrån Risaland mot Norden låg Jotunheim, hwarifrån til Grönlands obygder mötte landet Swalbard, uti hwilket folket blef mycket gamla, och lefde ända til två hundrade år. På et näs som härifrån gick ut i hafwet, war Småmöjaland, hwar folket ej blef mer än sämton år gammalt, och aflade barn när de woro sju år. Denna berättelse, som dock synes hafwa fådt någon tilsats af fabel, torde wara sann, i anseende til Jotunheims belägenhet i senare tider. Men då man talar om den aflägnare ålderen, har Jotunheim ofelbart gränsadt til Swerige. Ja man torde ock med skäl kunna påstå, at så wäl Norrige, som Swerige och Danmark, warit en tilhörighet af det fordna Jotland, eller Jotunheim. Nores och Gores härsärd bekräftar denna gisning. Men en widlyftigare undersökning i detta ämne skulle fördjupa Läsaren uti alt för uråldriga Fornsagor, som torde mindre wara i wåra tiders smak, hwarföre det lämnas til andra tider och omständigheter (1).

Fordna Gränsor och Länder. Jotunheim.

(1) Herwarar Sagan C. 1. p. 1.
(2) Torfäus Hist. N. T. I. p. 162.
(3) Man kunde häremot inwända, at så wäl uti det förmenta äldsta Jotunheim, som i det nyare nämnes likwäl häradet Gläsiswall, och hufwudstaden Grund. Men om Jotarne woro et wandrande folkslag, hafwa de kunnat kalla sina Konungars boning, icke desto mindre med samma namn, ändskjönt de flyttat, nu til et, nu til et annat ställe. Dock detta är en blott gisning, som lämnas til Läsarens egit omdöme och beprösande.
(4) Samsons Fagres Saga. C. 13. p. 20.
(5) Den, som kan finna sig wid denna anmärkning, torde ock kunna tro, at Jutland ännu behållit namnet af dessa utgamla tider.

§. 15.

Biarmaland hade sina egna Konungar, som understundom woro skattskyldiga under Konungarna af Jotunheim. Landets belägen-

Biarmaland.

Forna Gränsor och Länder. Biarma-Land.

lägenhet är intet särdeles twifwelsmål underkastad. När Ottar uti sin Norländska resa kommit til Hwita Hafwet, seglade han söder ut längs åt stranden, och kom til en stor Å. Här fan han et wäl bebodt Land, som Biarmerne ägde. Men på högra handen war alt öde, intet annat folk, än här och där några fiskare och fogelfångare (1). Han berättar tillika, at Biarmarne talte något när samma språk, som Finnarne. På detta sätt kan man omöjeligen twifla om Biarmalands belägenhet. Andre Skribenter, som gifwa någon omständelig beskrifning om Biarmalands resorna, intyga det samma. Erik Blodyxe, Harald Harfagers son, for til Biarmaland norr om Finmarken (2). När Harald Gråfell for til Biarmaland, reste han likaledes Norr om, och höll et fältslag med Biarmarna wid Wina Å (3). Thore Hunds resa gick samma wäg. Det blifwer då oförnekeligt, at Biarmerne bodde wid utloppet af Dwina, wid Hwita Hafwet, uti nionde, tionde och elfte århundrad. När Heraud och Bose fore til Biarmaland, war där en Konung, hwars söner tiente hos Konungen i Glesiswall, där hufwudstaden war för Jotunheim. Glesiswal låg öster om Biarmaland (4). Man har swårt för at begripa, huru alla dessa omständigheter kunna lämpas på något annat ställe. Assessor Björner har likwäl en hel annan tanka om Biarmaland, Jotunheim och Glesiswall. Glesiswall låg i Medelpad, Biärmaland blifwer Norra delen af samma Landskap, där byen Biarma ännu skal finnas, och Jotunheim blifwer Ängermanland med flera orter åt Norden (5). Om denna mening skal antagas, måste man tillika påstå, at Biarmerne sedermera flyttat til Hwita Hafwet, ty det kan intet dragas i twifwelsmål, at de innehaft dessa orter uti Ottars tid och följande åren. Ejest woro Biarmerne et förmöget och rikt folk, och deras Tempel som war helgat åt Jumala, war efter tidsens smak präktigt, och öfwerflödande af Guld och Silfwer (6). Detta Tempel blef omsider förstördt af en Konung wid namn Olof, då Prästerne flydde först til Sigtuna på Signildsberg, och sedan til Wenden (7). Efter denna tiden blifwa Biarmalands resorne mera sällsynte, och är den härfärd, som twänne Norrmän företogo emot Biarmeland wid år 1222, den sista, som nämnes i Nordiska Handlingarna, och Biarmaland, så wäl som Jotunheim förswinna aldeles utur Historien (8). Något när wid

sam-

samma tid skedde Tattarernas inbrott i Ryssland under Batu-Chan. Det kan wara troligt, at Biarmernas Konunga-slägt då blifwit utdöd, och folket flyttadt längre in i landet, och gifwit namn åt Gamla Permien. Det är imedlertid säkert, at ett folk, som tilförne warit nog mägtigt i Norden, är nu så förduncklat, at hwarken deras namn eller hemwist kunna igenfinnas på Jordklotet. Fordna Gränsor och Länder. Hunaland.

(1) Ottar Periplus p. 6.

(2) Sturleson, T. I. p. 110.

(3) Sturleson, T. I. p. 185.

(4) Heraud och Boses Saga p. 28. isr. p. 24.

(5) E. J. Biörner de Gothunheimia &c.

(6) Sturleson T. I. p. 622. Af den beskrifning här förekommer, ser man, at omkring Templet war en hög skidgård, eller plank; at Jumala hade en stor silfwerskål med penningar uti, och om halsen ett stort halsband, förmodeligen af guld eller silfwer. Annars war innom planket en stor hög, uti hwilken låg guld, silfwer och mull sammanblandade. m. m.

(7) Hjalmars Saga wid slutet.

(8) Norska Chrönican af Peder Clausen p. 632. Torfäus Hist. N. T. I. p. 154.

§. 16.

Uti Swerige äro många ställen, som synas hafwa namn af Hunnerna, såsom Huneberg i Wäster-Götland, Hunestad i Skåne och Halland m. m. Det wore förmätet at sluta af sådana ställen, at de gamlas Hunaland war beläget i denna negden. Men af Kietil Hängs Saga (1) hafwa wi ett tydeligt bewis, at Gestrikeland låg i Hunawälde. På detta sätt kan man ingalunda twifla om landets belägenhet. Dock lär man intet med säkerhet kunna påstå, at Swenska Norrlanden alltid böra förstås, när man i wåra gamla Sagor finner Hunaland wara nämndt. Icke desto mindre torde det Hunaland, som omtalas i Wälsunga Sagan, med all sannolikhet böra förstås om Norrland, ändskönt Wolsungarne uti Edda säges hafwa bodt i Franken, eller Frak-

Nordna Gränsor och Länder. Hunaland.

land. Sjelfwa Sagan wisar, at Landet låg wid hafwet. Och ehuruwäl Sigge Odens son satt sig neder i Franken, berättas där likwäl, at han eller en af des efterkommande, som ock hetat Sigge, blifwit landsflyktig, och förskaffat sig et eget rike i Hunaland. När Sigmund Wolsungs son Helge Hundingsbane blef född, gaf fadren sin son til namnsäste, Ringstad, Solfjäll, Sniöfjäll, Sigurswall, Hatuna och Himingwang (2). Och när Helges krig omtalas med Hotebrod, nämnes Raudaberg, Hedingsö, Warmsfiorder, Niorfasund och Gniparlund, alla sådane namn, som äro osörnekeligen Gjöthiska. Utom des är Raudaberg bekant wid Norrska gränsen, Hedensund ligger i Westrikeland, och där äro där bredewid, Warmsfiorder betyder det samma som Bergfiorden. Denne finnes i Helsingeland. Niorfe war en Jote från Jotunheim (3), och war det et brukeligt namn i Norrlanden, och kan således et Sund däraf lätteligen fådt namn Det wore orimmeligt at inbilla sig, det här förstås Gibraltarsund, som eljest hos Sturleson kallas Niorfasund. Utom des berättar Saxo, at den Hothebrod, som af Helge Hundingsbane blef slagen, warit Konung i Sverige (4). Men det är ei åt, at fördjupa sig här uti widlyftigare gisningar. Man märker allenast, at åfwen en Fransk eller Norrmannisk Historieskrifware gifwit wid handen, at Hunner bodt i Scantzia (5). Wil man fråga, när Hunnerne kommit hit, swaras upriktigt, at jag wet det intet. Det kan wara möjeligt, at då Hunnernas Konung Attila uti femte århundrad gjorde inbrott uti södra orterna af Europa, at åfwen en swärm af samma folk wändt sig til Norden, och därifrån utdrifwit de ännu där boende Jotarna, och Jotunheim kunnat således blifwit flyttat längre i öster. Man är likså litet underrättad, när Hunnerne ändtligen gådt ut från Sverige. Uti en gammal dagbok från Wisby är anteknadt, at Hunnerne gådt ut från Sverige uti sjunde århundrad (6). Hwad wigt detta witnesbörd kan äga, har jag swårt at säga, det kan dock wara troligt, at det betyder något.

(1) Ásetil Hänge Saga C. 13. Här talas om en Wik-Kung, som het Främar, och säges, at han ätti Rike i Hunawäldi og Gestreta-Lande. Jfr. Torfäus Hist. N. T. I. p. 321.

(2) Wolsunga Saga C. 15. p. 21. Torfäus H. N. p. 461.

(3)

(3) Edda Dåmesaga p. 8.

(4) Saxo, L. 2. p. 28.

(5) Gesta Normannorum, hos Duchene Rer. Normannier. Scriptores, p. 1. Hans ord åro desa: Scantzia insula, qvæ Northvega dicitur, in qua habitant Gothi Hunni atque Daci.

(6) Ludewig Reliquiæ MSC. omnis ævi T. 9. p. 175. Diavium Fratrum Minorum in Wisby Gothlandiæ: Anno Domini DCLXXXVI. Longobardi exiverunt Daniam, pro majori parte Jutones. Fames prævalida ad hoc ipsos compulit, sicut et Hunnos de Svecia. Man kan jämföra det, som framdeles kommer at anföras om Herulerne.

Fordna Gränsor och Länder.

§. 17.

Reid-Gothalands belägenhet har ock gifwit Fornsökare nog bekymmer, utan at man därföre blifwit särdeles klokare. Björner sätter det i Swenska Norrlanden, Werelius i Småland, Floræus och andre i Skåne, Torfæus i Jutland, von Dalin wid östra stranderna af Österjön, von Schwartz i Pomern. Tages Reid i detta ord i samma mening som i Redkyrka, betyder det et bihang af Gjöthaland, och då kan namnet betyda stundom et och stundom et annat Land. Betyder det åter redden af Giöthaland, torde det wara Skåne med de där in til gränsande Länder åt sjösidan. Men betydelsen af namnet gör wäl intet stort til at igenfinna Landets belägenhet. Efter Herwarar Sagan war Göthaland eller Reid-Gothaland landsatt med Hunaland, och skogen Einerkunder gjorde gränsen dem emellan (1). Om detta Hunaland wore det samma som i förra §. är beskrifwit, torde Björners mening wara sannolikast. Uti Företalet til Edda säges, at Jutland kallades Reid-Gothaland i Odens tid. Hwad uti Edda anföres, bekräftas af Olof Trygwasons Saga, på hwilken Torfæus beropar sig (2). Men af det utdrag af samma Saga, som är tryckt wid Sturlesons Heims Kringla, får man en hel annan tanka, ty då här talas om Landdelningen emellan Ragnar Lodbroks söner, tilägnas åt Sigurd Ormöga Jutland, alla öarna samt Skåne och Halland, men åt Zwitserk Reid-Gothaland och Winland. På denna grund blifwer hwarken Skåne eller Jutland Reid-Gothaland, utan v. Dalins och Schwartzens mening synes böra äga företrädet. Et annat ställe af Edda förekommer hos Torfæus, som gifwer åter en hel annan uträkning (3).

Reid-Gothaland.

Nordna Gränsor och Länder Reid-Gothaland.

Där säges, at Landet som Oden regerade öfwer war delt i twänne delar, sasta Landet nemligen eller Reid-Gothaland, och darna et Lygothaland. Efter denna anledning bliswer hela Swerige och Jutland Reid-Gothaland, då man åter är likså klok som förr. Sjelfwa Landet beskriswes sålunda: at då man kom fram utur skogen Einerkunder, woro där stora sält och slättar. Men denna egenskap kan wara gemensam med flera länder, och åtminstone kommer den öfwerens både med Skåne och Jutland. Men huru Isasiäll och Dunheden skola upsökas i denna senare Landsorten, wet jag intet (4). Så mycket är likwäl ostridigt, at den sista af Arngrims manliga slägt, war Heidrich Ulsham. Hans dotter Hildur war moder til Halsdan Snälle, Konungen i Skåne (5), och som man intet har sig bekant, at Halsdan hast något annat Konungarike, kan det wara troligt, at han bliswet innehafware af sin Moderfaders Herradöme, då Skåne skulle bliswa Reid-Gothaland. Medgifwes detta, kan det ock wara troligt, at Hunerne wid denna tid warit ägare af någon del af Halland. Skogen Einerkunder kan då bliswa Halands ås, och ingen brist bliswer på berg och hedar, som kunna swara emot Isasiäll och Dunheden. Men detta kan intet bliswa annat än en blott gisning, och man har ordsak at twifla, om något annat än gisningar kan i denna saken anföras. Åtminstone kan intet den anmärkning, som är gjord i Dagers lefwerne, at Blekingen torde wara Reid-Gothaland som där omtalas, förtjena annat namn. Den som skriswit Herwarar Sagan, lär förmodeligen hafwa författat den efter äldre Handlingar, sådane som han dem funnit, och har han til åfwentyrs sjelf warit okunnig om rätta belägenheten af Reid-Gothaland. Det måste då nödwändigt bliswa ganska swårt för oss at finna reda härutinnan.

(1) Herwarar Sagan C. 13. p. 167. Här säges uttryckeligen, at skogen Einerkunder skilde Hunaland och Gotaland.

(2) Edda uti Förtalet C. 3. Torfäus Ser. Reg. Dan. L. 2. C. 1. p. 86. af Olof Trygwasons Saga: Gormr Konungr for med her sin a that rike Danmerkur, er tha war kallad Reid-Gothaland, enn nu er kallat Jotland. Men af Olof Trygwasons Saga, som är tryckt wid Sturleson T. II. p. 461, skiljes Jutland uttryckeligen från Reid-Gothaland. Orden äro tydeliga: Sigurdur Orm i auga hafdi Jutland ock allar ejar Skaney ok Halland. Hwitserkur hafdi Reid-Gothaland ok thar med Winland.

(3)

(3) Orden af Edda hos Torfäus Ser. RR. L. 2. C. 1. p. 84. äro deßa. I than tima war kallat aut meigin Land, that er han (Odin.) atti Reidgotaland, enn allar eyer Ejgotaland. Hwarföre fasta landet blifwit kalladt Reidgotaland, är ganska begripeligt, ty Reid betyder en wagn eller ock ridande: då det betekuar et sådant land, som man kunde komma til med häster och wagnar. Fordna Gränsor och Länder. Alfhem.

(4) Herwarar S. C. 19. p. 175. Werelius p. 177. gifwar, at Dunheden måtte wara belägen wid Tanais eller Donauströmmen, men det synes, at denna Wigwall war något långt aflägen.

(5) Herwarar S. C. 20. p. 179. Werelii Genealogiska Tabeller p. 184. 185.

§. 18.

Alfhem förekommer ofta uti wåra gamla Sagor, men detta landets belägenhet är nog bekant. Ty det låg emellan Gjöstadälf och Raumälfwarna (1). Det är besynnerligt, at Alfhems boarne beskrifwas i wåra fordna Skrifter såsom obehageligare, och sulare än de andra Nordiska folkslagen (2). Och synes det bewisa, at de woro hwarken af Asa eller Jota Ätten. Edda, som altid hafwer i förråd upbyggeliga berättelser för Läsaren, gör likwäl skilnad på Alfhems-boarna, ty hon kallar somliga Ljus-Alfwar, hwilka woro ganska wackre, andra åter Dock-Alfwar, och deße woro swartare än beck och tjära. Om deßa senare säges, at de woro nedre i jorden, och kan wara, at de bodt i jordkulor och bergshelwor, då Asar och Jotar bodde i hus, så at de förmodeligen warit willare än de andre Landets inwånare. Om wåra bergwärk woro så gamla, at de kunde hänföras til deßa uråldriga tider, skulle man snart kunna falla på den tankan, at Dock-Alfwar äro de dwärgar, som så ofta förekomma i gamla Handlingar, hwilka warit smedar och bruksidkare: då dergs swarta färg lätteligen kan begripas, i synnerhet, om de intet warit wane at wätta sig rätt ofta. Landet Alfhem har annars fådt namn af en gammal Konung Alf, som regerat här innan Oden kom til Norden.

(1) Herwarar S. C. 1. p. 2. Sturleson T. I. p. 59. m. m.

(2) Edda Dämi-Sagan p. 15.

§. 19.

Fordna Gränsor och Länder. Ranarike.

De lândet som warit fordom med Swerige förenade, men först i sednare tider blifwit fullkomligen med den öfriga Rikskroppen sammanbundne, äro Bohuslân, Halland, Skâne och Blekingen. Bohuslân utgjorde en del af det gamla Alfhem, kallades ock understundom Wiken, af hwilket landskap det ock gjorde et stycke. Det har ock fordom hetat Ranarike, och kan snarare fått namn af någon, som hetat Rane, ân af Ran, rân eller röfweri (1). Ty det âr ej troligt, at des fordna inwânare förtjent mera namn af röfware, ân andre strandbyggare i Norden, hwilka alle drifwit samma handtwärk. Om någon Konung Rane, som bodt på Sarpsborg i fordna dagar, wet man intet tilförlâteligt (2). Namnet Ranarike âr för öfrigt mycket gammalt, ty det förekommer hos Jornandes (3). Någon anledning âr, at Ranarike undertiden warit af större widd ân nu warande Bohuslân, ty man finner, at Gutorm Jarl blifwit förlânt med Landet, emellan Gjöthadlf och Swinesund, samt Ranarike (4). Södra gräntsen af detta Landskap började i Danaholm wäster om Brânâ, därifrân til Hisingen, af hwilken 3 tre Kyrksoknar hörde til Norrige, och twâ til Swerige, enligt öfwerenskommelsen, emellan Olof Skötkonung, och Olof Haraldson, och därifrân i Gjötha Alf (5). Rågången mot Norrige gjorde Swinesund. Landet har i uråldriga tider legat under Sweriges Krona, emedan Sigurd Ring och Ragnar Lodbrok sträckt sit wälde längre up i Norrige. Uti nionde århundrad hade Erik Emundson, Konungen i Swerige, satt Rane Gaurske til Jarl öfwer hela Landet, emellan Gjöthadlf och Swinesund (6). Men Landet kom under Harald Harfager til Norrige igen. Sedermera war detta Landskap i Olof Skötkonungs tid en Swensk Prowints; men genom Konghälls fred blef det â nyo med Norrige förenadt, om hwilket alt tilförne âr talt. Bohus âr annars et nytt namn, som intet hör til deßa gamla tider. At Landet fordom drifwet ansenlig handel med salt och sill til Wäster-Gjötland, âr bekant af hwad som förr âr berättat.

(1) Så wäl Peder Clauson i Norriges Beskrifning p. 19, som Torfæus H. N. T. I. p. 35. hâlla före, at Landet blifwit kalladt Ranarike af Râna, eller röfwa.

(2)

(2) Ödman berättar detta uti sin Beskrifning öfwer Bohuslän.
(3) Jornandes De Rebus Goticis C. 3.
(4) Sturleson, T. I. p. 112.
(5) Peder Clauson Ror. Beskr. p. 19.
(6) Sturleson, T. I. p. 87.

Nordna Gränser och Länder.

§. 20.

Hallands gränts börjar i Danaholm, och går sedan åt söder til Hallands ås. Landet har i forna tider warit merendeles samma öde underkastadt som Skåne. Namnet skrifwes Hallin hos Jornandes, och kan wäl wara, at det bör ledas af det gamla ordet Hall, som betyder skarp och ofruktbar. Kan ock hända, at det tilförne warit kallat Holmland, men där til är ingen anledning i gamla Skrifter. Eljest war hela denna negden öfwerwuxen med ek och bok, hwilka skogar ansågos för at wara Konungens egendom (1). Halland.

(1) Knytlinga Sagan C. 28. p. 54.

§. 21.

Skånes namn är ganska gammalt, emedan det har gifwit anledning, at hela Sverige och Norrige, blifwit kallade Scandinavia, Scandia och Scanzia. Det skrifwes altid i gamla Gjöthiska Skrifter Skaney, förmodeligen af Skane, som betyder en Båt eller fartyg. Af Ottar kallas Landet Gotland, hwilket där af är tydeligt, at han säger, at det låg mit emot Seland (1). Det är troligt, at han därföre kallat det Gothaland, efter det är sammanhängande med Gjötharike. Han talar ock om en hamn, som han kallar Scäringes-heal, hwilken twifwelsutan bör sökas wid Skåne, och intet wid Dantzig. Shearing på Engelska betyder en rimsa, och således kan ganska wäl lämpas på en udde. Heal lär förmodeligen wara det samma, som Engelska ordet Hole, håla, hwarutaf Haula (2), hamn lär widare böra ledas. Och då kunde man tro, at Ottars Scerings-heal är det samma, som man nu kallar Halsahamn i Skepparekroken. Hals kan wara det samma som Scaering, en udde. Skåne.

Ot-

Fordna Gränsor och Länder. Skåne.

Ottars resa från Sciringesheale til Hetaby eller Sleswig, bestyrker denna belägenheten, ty han hade på wänstra handen (backord), Dannemark, och på höger (steorbord) willa sjön, så at han farit norr om Seland. At han sedan säger, at han haft Seland på höger, gifwer anledning at tro, det han blifwit tilbaka drifwen af motwäder, då han framdeles med bättre wind fortsat sin resa, och haft Danska Öarna på wänster. På detta sätt kan hans resa begripas, men eljest aldrig. Wid Odens ankomst til Norden lär Landet warit til större delen oupbrukadt, emedan han för fruktbarheten skull satt sig neder i Upland, hwarom förr är nämndt. Men efter den tid lär det blifwet alt mer och mer bebodt. Efter Rimkrönikan har en Erik warit den förste, som upodlat Landet, och är det förmodeligen den samme Rik, som omtalas i Rigsmal, då det blifwer Heimdaller Odens son, hwilken denna heder tillskrifwas bör. I fordna dagar lär Skåne warit öfweralt bewuxet med gran och fur, ty så wäl i willa bokskogarna, som i negden af Helsingborg och Lund, finnas uttorkade kjärr och mäßar, fulla af furorötter. Sjelfwa slätbygden har ock warit skogrik, emedan man i torfmåsarna finner ofta stora trän långt neder i jorden. At Landet mot Seland tilförne gådt längre ut i hafwet än stranden nu är, kan slutas af det rön, som Öfwerste Struffenfelt gjordt wid Landskrona, hwar man funnit rötter af buskar och trä i sjelfwa hafwet (3). Sedan folket blifwet förökt, blef Landets godhet mera bekant, hwarföre ock en gammal Skald Glumr Geirrarson i tionde århundrad, kallar det Skaneyar goda (4). Tid efter annan blefwo ock åtskilliga städer här anlagde, af hwilka Lund hålles före at wara med de äldsta. Des ålder och fordna förmögenhet, kan någorlunda däraf intagas, at, då Eigil Skalagrim frågade sin Stalbroder, hwar bästa anledningen war, at skaffa sig rikt byte, wiste han honom til Lund. Sjöröswarne beslute då at angripa staden, hwilken war omgifwen med en träborg eller träwall, förmodeligen sammanlagt med stockar och stenar, som man den tiden brukade at göra sina fästningswärk. Efter alswarsamt motstånd af Borgarena, blef staden likwäl til slut intagen, skjöflad och upbränd (5). Detta skedde wid år 920. Skanör är likaledes en urgammal stad, ty år 879 kom et Norsk fartyg från des marknad, utskickadt af Harald Hårfager, hwilket war la-

lastadt med Malt, Win, Hwete och Honung m. m. (6). Uti tionde århundrad wid år 980 nämnes först Helsingborg, hwar Håkan Jarls utskickade eröfrade några Sjöröfware fartyg (7). Staden kallas i gamla Skriften Helsingalands borg. Ystad lär ock förmodeligen höra til denna tid, emedan där berättas om Erik Jarl från Norrige, at han under sit wistande i Swerige wid år 997 landstigit på Skåne, och wid Hiostad borttagit några fartyg (8). Fordna Gränsor och Länder.

(1) Ottars Periplus §. 11. p. 16.

(2) Du Cange ordet Havla.

(3) Denne skogen uptäcktes 1750, och kan man därom se H. Höfw. Strußenfelts Bref uti Rect. Gotheni Disputation de Fundamentis Chronologiæ Svecanæ P. 2. p. 70. hållen här i Lund under mit biträde 1754.

(4) Sturleson, T. I. p. 132.

(5) Eigil Skalagrims Saga C. 55. i Mon. Scanensia T. II. p. 230.

(6) Torfäus H. N. T. II. p. 36.

(7) Torfäus H. N. T. II. p. 361.

(8) Torfäus H. N. T. III. p. 3.

§. 22.

Den äldste Historieskrifware, som nämner Blekingen, är Engelsmannen Wulfstain af nionde århundrad. Det ser ock ut, som Landet hördt til Swerige, åtminstone synes hans ord fordra denna mening. Han säger ock, at han farit ifrån Hetaby eller Sleswig på fem dygn til Truso, hwilket förmodeligen lär wara Trotsö, där nu Carlskrona är bygd. Det kunde ock, kan hända wara ment Trosa i Södermanland, som Bußäus håller före, så framt man wil medgifwa, at resan kunde gå så fort. Landets många wikar och skjär, och det däraf upkommande lugn, som inbyggarne kalla Blek, kan til äfwentyrs hafwa gifwit anledning til namnet, som annars är ej så särdeles begripeligt (1). Bleking.

(1) Wulfstain Periplus §. 1. p. 18.

§. 23.

Sålunda har man gådt igenom de förnämsta Länder af gamla Swerige, som förekomma uti wåra fordna Sagor. De gam-

Fordna Gränsor och Länder.

le Grekiske och Latinske Häfdeteknare hafwa ock haft någon kundskap om wåra Nordiska orter, men den hafwer warit nog stympad och ofulkommen. Pomponius Mela berättar, at Codanonia war den förſta af alla Öar, ſom lågo uti Sinu Codano eller Öſterſjön, han gifwer ock wid handen, at Cimbri, Teutones och Hermiones bodde uti eller omkring Öſterſjön. Solinus talar om Scandinavia och ſäger, at dær war intet ſtort utom ſjelfwa Landet. Plinius underrättar oß, at Hilleviones bodde uti Scandinavien, fördelte uti fem hundrade bylag, eller hwad man behagar kalla des Pagi. Ibland Öarna upräknar han, Scandia, Dumna, Bergos, Nerigon. Widare omröret han Bannomannia, Baltia, Baſilea. Hwad ſom gifwet anledning til alla deßa olika namn, är ſwårt at ſäga. Efter utſeende grundar ſig större delen på ſkeppare-tidningar, ſom wäl intet hållas för de alratillförlåteligaſte, men bewiſa likwäl något, nemligen, at Landet war öde. Ptolomäus talar om fyra Scandiä, af hwilka den förſta låg längſt i öſter, och i denna bodde Chedini åt wäſter, Lavoni och Firesii åt öſter, i ſöder Gutä och Dauciones, men midt uti de ſå kallade Levoni. För en widlyftig underſökning om deßa och mera dylikt förſkonar jag läſaren. Rudbecken uti ſin Atlantica, Lundius uti Xamolxis, och Peringſkiöld uti ſina anmärkningar til Theoderici Veronenſis Leſwerne, och flere hafwa ſamlat, alt hwad ſom kan ſägas i deßa ſaker, och näſtan något mer. Ibland alla de gamla, har wäl Tacitus haft bäſta underrättelſen om wår Nord. Men han bryr ſig mer om at beſkrifwa folken än ſjelfwa Landet, och är hans witnesbörd nog betydande, ſom ock ſkola blifwa brukade på ſina ſtällen. Genom Gjöthernas inbrott i Romarnas länder, börjar wår Nord at blifwa alt mer och mer bekant för dem ſom bodde i ſöder, och beſkrifwer Procopius Swerige och Norrige under namn af Thule (1). Han är ock den förſte Auctor, ſom nämner de Danſka. Han berättar likaledes, at Herulerne ſatt ſig neder här i Thule, men när det ſkjedt yttrar han ſig intet. Beſynnerligt är, at Herulerne nämnas på intet ſtälle uti wåra Sagor; dock kan wara troligt, at deße äro de Hunner, ſom däremot ſå ofta omröras. Det kan wara mindre underligt, at wåre gamle Swear och Iſländare kallat dem Hunner, när man påminner ſig, at de warit underkufwade af Hun-

Codanonia.

Scandinavia.

Scandiä.

Hunnerna (2). Om de då efter Attilas nederlag wid Chalons i Frankrike wid år 450, eller wid annat tilfälle förfogat sig hit til Norden med en hop wärkeliga Hunner, kan ordsaken wara nog tydelig, hwarföre Herulerne blifwit kallade Hunner. Efter Procopii anwisning hafwa Herulerne först satt sig neder i Dannemark, hwarifrån de sedan begifwit sig til Thule. Jornandes berättar, at de Danska drifwit bort dem (3), och worde detta til äfwentyrs syfta på det nederlag, som Hunnerne ledo af Angantyr. Procopius omröver ock, at den delen af Herulerna, hwilka satt sig neder wid Donau, och där i negden, affärdat sändebud til Thule, som därifrån skulle hämta dem Konung af den där i landet ännu warande Konungsliga slekten. Samma Auctor underrättar oß ytterligare, at uti Thule woro tretton åtskilda folkslag, hwilka hade hwardera sin enskylta Konung, och at af alla Thuleboarna, Skridfinnarne woro de willaste, emedan de intet brukade jorden, utan födde sig allenast med jagt. At Solen i Thule, efter Procopius, warit fyratio dagar öfwer horizonten om Sommartiden, är ej något obegripeligt, emedan man wet, at längsta dagen wid Kengis är 720 timar (4). Fordna Gränsor och Länder.

(1) Procopius Hist. Goth. L. 2.

(2) Paulus Diaconus Hist. Misc. L. 15. C. 2.

(3) Jornandes de Rebus Get. C. 3.

(4) Bilberg Solens rätta och synliga rum i Norden p. 75.

§. 24.

När Jornandes beskrifwer Scanzia (1), sätter han Adogit alralängst i Norden, och berättar tillika, at de om Sommaren hade fyratio dygns dag, och äfwen så lång natt om Winteren. Sidsta stafwelsen i Adogit har nog likhet med Jette, eller Jote, så at man kan hafwa anledning at tro, det han haft någon kundskap om Jotar och Jotunheim. Hwad Ado skal betyda wet jag intet. Fennä bodde därnäst, som endast lefde af jagt. Sedan nämner han Swethans och Turingi. Om deßa säger han, at de hade goda hästar, och handlade med präktiga skinwaror, som äfwen fördes til de Romare. Han kallar deßa skinn, Pelles Saphi- Scanzia.

Fordna Gränsor och Länder. Scantzia.

phirinæ, och lär gräwärk härmed egenteligen böra förstås. Därefter förekomma Teustes, Wagot, Bergio, Hallin, Liothida, och bodde deße uti et slätt och fruktbart Land. Sedan upräknar Jornandes Athelnit, Finaithä, Goutigot, och woro deße sidste mycket begifna på krig. Kring bergen bodde Euagerä och Othingi. Utom deßa bodde Ostrogothä, Raumarici, Ragnarici, Fiuni mitißimi, som woro minst wilda af alla Skantziens inbyggare. Med deßa jämföras widare Vinoviloth, Suethidi, Cogeni, som woro de längste af alla Scandianer; dock säger han, at de Danske, Dani, som leda sit ursprung ifrån deßa, i synnerhet tilägnade sig samma förmån. Alrasist uprepas Grannii, Aganziä, Unixä, Ethelrugi, Arochiranni. Några af deßa upräknade namn, kunna lätteligen igenfinnas, hwarföre man ock budit til at förklara en del däraf uti det föregående. Några kunna ock wara förbråkade af dem, som afskrifwit hans wärk: Hwilket ock är oemotsäjeligt, ty uti somliga exemplar läses Crefennä, uti andra åter Scrito-Fennä, några göra Arochiranni til twå särskildta, Arochi och Rannii, andra åter til et m. m. Det är nästan oemotsäjeligt, at Jornandes understundom upräknar Härader, understundom ock mindre samfund, hwilkas namn sedermera genom annan inrätning kunnat råka aldeles i glömska. Man behöfwer intet gå så långt tilbaka i tiden, för at få bewis på sådana förtappade ord. Uti Konung Waldemars Jordebok af trettonde århundrad, nämnes et Härad i Skåne, som kallas Mapräbärad, hwilket man nu blott med gißningar kan eftersöka. Ottar uti sin Norländska resa talar om Terfinnas (2), men hwad deße woro för folk, blifwer nog otydeligt. Man lämnar därföre til Läsarens egit eftersinnande, at paßa ihop de mindre tydeliga orden, och de andra äro förmodeligen til nödtorften förklarade, hwar förklaring behöfwes. Paulus Diaconus har intet lämnat någon utförlig beskrifning på Scandinavia, han nämner likwäl Scritobinni och Vinuli (3). Och torde deße senare förmodeligen wara de samme, som Jordandes kallar Vinoviloth. Man får framdeles anledning at tala något mer härom, när de utflytningar skola omröras, hwilka förmenas hafwa skedt ifrån wår Nordiska halfö.

(1) Jornandes de rebus Geticis C. 3.

(2)

(2) Otter Periplus §. 4. p. 4.
(3) Paulus Diaconus de rebus gestis Longobardorum L. 1. C. 5.

Fordna Gränsor och Länder.

§. 25.

Ansköm de Grekiske och Romerske Historieskrifware, intet gifwa oß en fulkomlig beskrifning på wåra Nordiska länder: lär man likwäl därutaf åtskilliga omständigheter, som man annars hade saknat. Man finner, at wåra Nordiska orter warit bebodde, så långt tilbaka, som någon Historia går. Pytheas för Christi födelse, och alla de senare tala icke allenast om inbyggare i deßa Nordiska länder, utan ock om åkerbruk. Konungariken, sjöfart, och mera dylikt omröres öfweralt. Procopius intygar, at uti Thule woro tretton särskildta Konungariken. Man har altså fulkomlig anledning at tro wåra gamla Sagor, när de underrätta oß om dylika omständigheter. At de Danske hafwa sit ursprung från Scandinavia, witnar Jornandes. Til denna gißning gifwes äfwen någon anledning i wåra Sagor, hwarom förr är nämndt. Så at den ena får styrka af den andra. Herulernas ankomst til wår Nord kan gifwa en sannolik mistanka, at Landet därigenom blifwet rikare på inbyggare, än det warit förr. Något dylikt synes kunna slutas af urgamla och sammankastade stenhopar, hwilka finnas ute wilda skogarna, som man aldrig wetat af, at de warit någonsin upbrukade, och som sedermera genom någon ny utflytning råkat i sit förra ödesmål.

* * * * * * * * * * * * * * * *

8. Capitlet.

Om Fylkis-Konungarne i Swerige.

§. 1.

Fylkis-Konungarne.

Uti deßa nu upräknade Länder, woro uti äldsta tiderna åtskillige Småkonungar, som styrde sina undergifna menigheter med en magt, som stundom ärkjände Upsala Konungs öfwerwälde, och stundom synes hafwa warit utan all undergifwenhet.

Fylkis-Konungarna. het. Några af deßa äro tilförne nämnde, så wida de haft någon förbindelse med almänna Rikshistorien. Några böra nu ihogkommas, fast man i brist af underrättelse måste nödwändigt sakna en omständelig beskrifning. Uti Gestrikeland, träffar man en Agnar hafwa warit regerande, som blifwit öfwerwunnen af en Danst Konung Haldan Branufostra, hwilken lämnade sit Rike som han hade i Dannemark, och satte sig neder i Swerige. Denne Haldan har ock warit Herre öfwer Kyrland (1). Om Haldans söner Sigmund och Högne, som styrde Gestrikeland efter sin fader, är en widlyftig berättelse uti Sorl Starkes Saga. Agnar war Sorl den Starkes Faderbroder, och ledde således sin härkomst från Uplands Konungarna i Norrige (2). Och ehuruwäl Haldan warit Agnars Baneman, och Sorl sedermera afhändt Haldan lifwet; bleſwo icke destomindre Högne Haldanson och Sorl uti et förtroligt och upriktigt Fostbrödralag sammanbundne, sedan de pröfwat hwarandras besynnerliga tapperhet och ädelmod; så at hämndelagen war intet så aldeles oförsonlig, som man gemenligen inbillar sig. Den förr omtalte Agnar hade twänne söner, Ragnar och Wale, af hwilka Wale war en tid regerande i Bjarmland, och Ragnars son Agnar bodde sedermera i Halogaland. När denne Agnar skulle dö, gick han med sina sjömän lefwande i grafhögen, den han tilförne hade rikeligen försedt med mycket guld och andra dyrbarheter, som han med röfwande förwärfwat hade. Hans fader Ragnar hade på samma sätt öfwerlämnat werlden, och således wist prof af et wanligt förakt för döden, och besynnerlig tilgifwenhet för guld och rikedom (3). Man finner ock en Wik-Konung i Gestrikland, som hetat Framar, hwilken friade til Kietil Hängs dotter från Rafnistad i Norrige. Hrafnild hade intet tycke för detta willdjur, utan gaf honom korgen. Framar manar därföre ut hennes fader til enwige på Arhög i Gestrikland, och förklarade honom för hwar mans niding, om han intet kom. Denna förpliktelse war onödig, ty Kietil Häng war intet wan at afhålla sig från slagsmål. Han infann sig förd enskul, Framar blef slagen, och Framars son Bodwar fick den omtwistade bruden (4). En annan Konung förekommer ock i denna Norra delen af Swerige, nemligen Hrodmar af Järnbåraland, hwars son Herfin Jarl war gift med en Konung Fyrs dot-

Haldan. Sigmund och Högne.

Ragnar. Wale. Agnar.

Framar.

Bodwar. Hrodmar. Herfin Jarl.

dotter, och hade med henne en son, hwilken ock hetat Framar (5). Folkis-Konungarna.

(1) Sorl Starkes Saga p. 37. jfr. Torfäus H. N. T. I. p. 292.
(2) Sorl Starkes Saga C. 11. p. 24.
(3) Torfäus H. N. T. I. p. 306.
(4) Rietil Hänge Saga C. 13.
(5) Torfäus H. N. T. I. p. 197.

§. 2.

Men i de södre Delar af Sverige träffar man ännu et långt större antal af Småkonungar och betydande män, kringströdde öfwer hela Landet; utom dem, som i Ingiald Illrådas Historia äro omtalte. En Konung Saur har bodt på Håga, och frälste Skalden Erpur sit lif under Konung Björn, genom en Skaldesång som han författat om denna Saur, hwarom tilförne är nämnt. Trenne Swenske Konungar, som hetat Halding omtalas äfwen i gamla tiden. Deße höllo et fältslag på Wenern, då han war tilfrusen, med en Konung Olof af Gardum. Olof och hans folk led där et stort nederlag, dock blef Haldingarnas Landwärnarman Helge den Fräkne samma gång slagen. Begge deße Herrar blefwo likwäl någon tid däreſter ihjälslagne af Hromunder Gripson, som war i Konung Olofs tjenſt, och af denna Hromunder förmenas Ramundaboda i Wäſter-Gjöthland, hafwa fådt ſit namn (1). Sturlaug den starke är äldre än Haldingarne, han fick Konunganamn af Swenska Konungen Yngue, och blef hans Landwärnarman. Sturlaug war gift med Asa Hring Jarls dotter i Swerige (2). På samma tid war en Konung i Gjöthland, som het Dag, hwars dotter blef gift med en af Sturlaus fosterbröder wid namn Ake. Som Konung Dag uptog med i förakt Akes frieri, eſter han intet war förnäm nog, måſte wäld suborda trolofningen. Ty Dag blef til fånga tagen, då han til at frälsa ſitwet, gaf ſit samtycke til giftermålet. Men ingen wäldsamhet blef utöfwad mot bruden ſielf. Konung Hertgeir i Gardarike hade til Gemål Jögeir, en Swenſk Prinſeßa från Gjöthaland. Hennes Faderbroder Sigmund eller Hlodwär, war regeran- Saur på Håga. Haldingar. Sturlaug. Dag. Gjöthaland. Hlodwär K. i Gjöthaland.

Fylkis-Konungarne. rande i Gjöthaland (3). Sedan Hergeir wart slagen af Eisten från Norrige, och Eisten sedermera wardt mördad, blef Hlodwär förordnad til Regent i Gardarike; medan Haldan Eistens son for omkring til at hämna sin faders död (4). Och när detta war fulbordadt, blef Hlodwär regerande i Biarmaland, sedan han förut gift sig med Elinu Konungens dotter där sammastädes (5).

Olof. En annan Swensk Konung Olof förde krig med Konung Helge på Jutland i Gorm Gamles tid, öfwerwan honom och regerade länge, både öfwer den delen af Jutland som Helge ägt, och öfwer den del, som honom tilkom i Swerige. Hans söner Eknob och Gurd hafwa sedan warit länge rådande i Dannemark (6).

Anund. Wid år 840 kom en Swensk Fylkis-Konung wid namn Anund, som warit utdrifwen från sit Rike, med Danska hjelptroppar för Björkö. Stadsboarne, som intet woro beredde på någon fiendtlighet, råkade i så mycket större fara, som de Danske i hopp om rikt byte, lätit förmå sig at wara honom följaktige. Men Heritgarius, som då war Städhållare i staden, blidkade honom med betalning af hundrade marker silfwer. De Danske woro likwäl intet nögde med en så liten summa, emedan de woro försäkrade, at där war ingen Kjöpman i Björkö, som ju ägde längt mer. De gjorde sig fördenskull färdiga, at oaktat den betalta brandskatt, anfalla staden. Konung Anund, som wille försona sig med sina Landsmän, föreställer då de Danska, at det war äfwentyrligt at angripa en ort, som war förswarad af många och mägtiga Gudar. Det wore fördenskull försiktigare, at man rådfrågade Gudarna genom lottkastning, huru wida någon fiendtlighet emot Björkö skulle wara dem behagelig. På detta sätt blef Björkö räddad ifrån sin öfwerhängande plundring, emedan Lotten utwiste en ort hos Slaverna, hwar de med framgång skulle försöka sina wapen, och Anund fick tilfälle, at förfoga sig i frid til sit fädernesland (7).

Emund. Uti tionde århundrad är en annan Fylkis-Konung i Swerige bekant, som hetat Emund. Denna, förmodeligen där til af Öfwer-Konungen befullmägtigad, lade Råstenar emellan Swerige och Dannemark, hwarom tilförne är omrördt i Erik Segersälls Historia.

Ring. Dag. Uti Olof Skjötkonungs tid woro twänne Norrske Prinsar regerande i något Län i Swerige, Ring Dagson nemligen, och des son Dag Ringson (8). Denne senare, såsom Olof Haraldsons slägtinge,

tinge, emedan han ledde sin Ätt från Hargld Harfager, giorde Konung Olof et kraftigt, fast onödigt bitråde wid Stiklarstads träfning, och giorde et starkt nederlag på de uproriska bönderna. En hederlig Swensk man, benämnd Raud, war gift med Konung Rings syster Ragnild, och hade satt sig neder i Östra Dalarna i Norrige, hwar han ock wid tilfälle undsägnade Konung Olof Haraldson (9). Fylkis-Konungarna.

(1) Komund Gripsons Saga.
(2) Sturlaugs Saga C. 19. p. 54. C. 23. p. 64.
(3) Halfdan Eistensons Saga C. 3. p. 4.
(4) Halfdan Eistensons Saga C. 8. p. 19.
(5) Halfdan Eistensons Saga C. 24. p. 56.
(6) Olof Trygwasons Saga, i Tilökningarna af Sturleson T. II. p. 458. Adamus Bremenſis Hiſt. Eccl. L. I. C. 41.
(7) Rimbertus Vita Ansgarii C. 16.
(8) Sturleſon, T. I. p. 756.
(9) Sturleſon, T. I. p. 701. 702.

§. 3.

Om man tager Konung Saur på Höga undan, och Konungarna i Gjöthaland, kan man intet med säkerhet utwisa, i hwad landskap de i förra §. omnämnde Konungar hafwa haft sit säte. Men åtskillige andre Småkonungar wet man ock namn på, hwilkas rikes belägenhet är någorlunda bekant. Uti Nerike utom Konungarne Olof Skygne, och Sporsnialler, hwilka tilförne äro nämde, träffar man ock en Konung benämnd Nidud (1). Wärmelands Konungar leda sin uprinnelse från Olof Trätelja, hwarom är talt förut på wederbörligt ställe. Utom Konungarna sielfwa, finner man ock åtskilliga betydande män här i Landet. Thor Jarl i Wärmeland war gift med Jegerd, Konung Ragnar Lodbroks dotter dotter. Hans Swärfader war en Engelsk Herre wid namn Steinar, och Swärmodren het Olufa Ragnar Lodbrocks dotter (2). Uti Harald Harfagers sidsta Regerings tid, war en Arnwid Jarl i Wärmeland. Det är möjeligt, at han Konung i Nerke. Olof. Sporsnialler. Nidud. Wärmeland. Thor Jarl.

Fylkis-Konungarna.

warit misnögd med det öfwerwälde, som Harald Harfager tilägnade sig öfwer landet, kan ock wara, at han funnit bättre sin räkning wid at wara Herre sjelf. Men Landskyldorna kommo sällan eller aldrig uti Norrska Konungens förråds-kammare. Icke destomindre när Norrska Konungens utskickade ankommo, blefwo de altid wäl emottagne, och utskylderna lämnades utan motsägelse. Men när de utskickade återwände til Norrige, blefwo de altid på Eda skog plundrade och ihjälslagne, så at det ansågs för en ganska dfwentyrlig syssla, at utkräfwa skatten af Arnwid Jarl. Det war altså et säkert prof på onåd, at blifwa i sådana ärender afsärdad til Wärmeland. En förwägen Isländare Eigil Skalagrim, hwilken wid år 920 hade plundrat Lund, påtog sig likwäl denna syssla, och hämtade skatten från Arnwid uti Håkan Haraldsons tid, och efter Eigil hade i återresan blifwit förfäteligen angripen af Jarlens folk, blef Arnwid nödsakad at begifwa sig til Swerige med sin son Atle, hwilken sedan för sina ogärningar blef landsflyktig (3).

Arnwid Jarl.

(1) Torfäus Histor. Norveg. T. I. p. 436.

(2) Torfäus H. N. T. II. p. 491.

(3) Torfäus H. N. T. II. p. 205.

§. 4.

Konungar i Wäster-Gjöthland.

Uti Wäster-Gjöthland förekomma åtskilliga Konungar, som uti gamla Historien äro mycket namnkunnige. Den äldste man wer är Gaute, som hade til efterträdare sin son Gautrek, hwilken han aflat med en torpare-dotter. Gautrek hade med en Norrsk Herses dotter twänne söner Rietil och Rolf. Rietil war ganska häftig och hastig i sit företagande, Rolf däremot mera eftertänksam. Han blef därföre föredragen sin äldre broder, och sin faders efterträdare i Regeringen. Konung Rolf war gift med Konung Eriks dotter i Upsala, hwarom är talt på sit ställe. Rolf war en Herre af besynnerliga förmåner. Tapperhet och oförskräkt mod war en af hans minsta dygder. Han hyste utom deß en owanlig wältalighet och mildhet emot högre och lägre, som hwarken befläckades af hämndgirighet eller hårdhet. Så at äfwen de-

Gaute. Gautrek. Rolf.

rin-

ringaste hade et frit och förtröligt tilträde til hans person. Tidsens smak, och en besynnerlig åtrå til namnkunnighet, gjorde, at han war sällan hemma uti sit rike, utan swäfwade omkring i Engeland, Skotland, Irland och flera ställen, och war han altid färdig at tjena alla, äfwen obekanta, när de anhöllo om hans biträde. Til slutet underlade han sig ock Gardarike (1). Med sin Gemål Thorborg hade han twå söner Gautrek och Erik. Gautrek fick et Konungadöme eller Herrskap på Irland, men Erik behöll sit fädernes rike i Swerige efter Konung Rolfs död (2). Det kan wara troligt, at Algaut Wästgötha Konung, hwars doter war gift med Ingiald Illråda, leder sin härkomst från någon af deßa Prinsar. Men intet kan han wara den här omtalte Gautes sonson, fast Sturleson synes gifwa det wid handen. Det kan ock wara mycket twifwelsmål underkastadt, om Gjöthaland af någon Gaute fådt sit namn. Den förste, som nämner Gautarna, är Procopius, och kan wara troligt, at både Gautar, Jotar och Gjöther är et och samma namn, ändskjönt olika mundarter gjordt på et wißt sätt olika ord. Eljest har en Konung, wid namn Sisar, förmodeligen warit regerande på något ställe i Wäster-Göthland, ty han blef slagen wid Weneren af Starkader i Konung Gautreks tid. Han skal hafwa warit ifrån Känugård, som til äfwentyrs är det samma som Cajana (3). Om Thore Hundfot är talt i Konung Adils lefwerne. Fylkis-Konungarna. Gautrek. Erik. Algaut. Sisar. Thor Hundfot.

(1) Götrik och Rolfs Saga C. 47.

(2) Götrik och Rolfs Saga C. 33. p. 214.

(3) Götrik och Rolfs Saga p. 26.

§. 5.

Man kan ej lämna annat, än en afbruten och ofulkomlig underrättelse om Konungarna i Wäster-Gjöthland. En omständigare beskrifning om Östgjötha och Småländska Herrarna, kan man ej heller wänta: fast än där warit, så wäl här som på flera ställen i Norden, et godt förråd på stora och namnkunniga män. Uti de äldre tider finner man en Ring, som warit Konung i Småland, och warit gift med Gjötha Jarlen Bjarkmars dotter. Utaf detta giftermål föddes en son wid namn Eigil, hwilken i sin tid Konungar i Småland. Ring. Egil Enhänd.

Rykis Konungarna.

tid warit ganska ryktbar. Det wil så mycket säga, at han warit en wälfrägdad röfware. Under en sin Wikingsfärd träffade han Ryska Landwärnarmannen Rognwald, som låg wid Ryska stranden med fem fartyg. Eigil hade intet mer än et enda fartyg. Men denna omständighet kunde intet hindra honom ifrån at angripa Ryska Fält-Öfwersten, som ock efter et alfwarsamt motstånd blef öfwerwunnen, och så sargad, at han genast dödde, sedan han berättat för sin Herre, Konung Herrtryg sit nederlag. Uti Ryska Konungens Hof uppehöll sig den tiden en Norsk Prins från Halogaland benämnd Asmund, hwilken intet gaf någon annan äfwentyrare efter uti mod och öfwerdåd. Denne blef utsänd at hämnas på Eigil. Asmund hade intet swårt för at finna sin fiende, som hade intet brått om at lämna Ryska Kusterna. Så snart han träffadt Eigil, frågar han på hwad sätt han wille betala Rognwalds dråp, hwilken warit förordnad at betäcka landets gräntsor. Eigil swarade, at han war intet wan at betala får och boskap, som han tog til sit nödtorftiga uppehälle. Asmund lät då förstå, at han wore sinnad, at efterlefwa Konungens befalning, och bringa honom dens hufwud, som warit Rognwalds baneman. Eigil yttrade sig därpå, at en sådan befalning intet wore så lätt wärkställd, tilböd likwäl sin wänskap åt Asmund. Men som detta afslogs af Asmund, föreslog Eigil, at det wore då anständigast, at de måtte ensamme försöka hwarandra, och skona sina följesslagare. Detta wilkor blef emottaget, och slogos desse Kämpar sedan hela dagen, utan at någondera kunde sägas hafwa förmån fram för den andra. Mot aftonen stadnade deras täflan, och åto de förtroligt med hwarandra. Andra dagen började den påbegynta Kampen på nytt med samma ifwer, och lika saktmodighet på Eigils sida, hwilken tilböd nu som förr sin wänskap och förtroende, men med lika afslag på Asmunds sida. Sedan de länge slagits, och Asmund såg sig löpa fara at blifwa nederhuggen, kastar han wärjan ifrån sig och griper Eigil om lifwet. Här hade Asmund förmånen, emedan Eigil war enhänd. Han fick då Eigil under sig, hwarföre han ock springer up efter sit swärd til at döda sin medtäflare. Eigil förtretad däröfwer at han intet kunnat winna, gjorde ingen rörelse til sit befriande, utan låg helt ordlig och wäntade döden. Af denna hurtighet blef Asmund så bestört, at han

nu

nu på sin sida tilböd sin wänskap och fosterbrödralag, hwarpå de som wänner försogade sig bägge twå til Konung Hertrygs Hof, och blefwo ganska wäl emottagna. Ryska Konungen hade twänne döttrar, den ena blef gift med Eigil, och den andra med Asmund. Efter Hertrygs död ärfde Eigil Ryssland, och afstod sit fädernes rike åt sin Swåger Asmund, hwilken således wardt rådande både öfwer Halogaland och Småland (1). Man kan ej med säkerhet utsätta tiden, när deßa förändringar tildragit sig, men om det har sin riktighet, at Asmunds son Armod blifwit mördad af den Starkader, som biwistadt Bråwalla slag, måste deßa Herrar något när hafwa lefwat under Harald Hilderans första regeringstid. Och på den räkning är Östgjötha Konungen Högne något äldre, om hwilken är talt i Ingiald Illrådas Historia. En annan Östgjötha Konung wid namn Hring lefde wid slutet af Harald Hilderans regemente. Han leder förmodeligen sin Ätt från Wäst-Gjötha Konungar, emedan han warit broder med en Gautrek, som warit af Gautes efterkommande. Hans Gemål Silgia war ifrån Småland, Sawar Jarls dotter. Med henne hade han en mycket namkunnig soy, som het Heraud. At wara seg och modstulen, paßade sig intet för en Prins i deßa tider: Heraud utmärkte sig fördenskul redan i sin ungdom med en betydande hurtighet, och folk af sådant lynne wore altid wälkomne hos en sådan Herre. På denna grund fattade han et besynnerligt tycke för en rik Bondes son, benämnd Bose. Tuar war Boses fader, och war gift med Brynild en Herses dotter från Noatun. Deras giftermål war intet begynt med nu wanliga friare betygelser, emedan deras kiärlek började med slagsmål. Så wäl brudgummen som bruden hade i sina yngre år warit store Wikingar, och under en sådan färd blef Brynild, efter et enwist motstånd til fånga tagen af Tuar. Denna träfning lade grund til deras äktenskap, och Brynild behöll under sjelfwa bröllopet sit krigiska utseende, emedan hon sat i brudbänken med Hjälm, Brynja och full rustning. Från et så raskt hjonelag ledde Bose sin uprinnelse, och wisade sig wid alla tilfällen en wärdig arftagare af så hurtiga föräldrar. Och som Prins Heraud war af samma sinnelag, blef en förtrolig wänskap emellan honom och Bose, hwilken bibehölls oförkränkt, oaktat alla wanskligheter. Afund och Hofränker, som

Fylkis-Konungarna.

Asmund.

Armod.

Konungar i Öster-Gjöthland.

Hring.

Fylkis-Konungarna.

åfwen i deßa tider woro oskiljaktiga från Hofleswerne, upwäkte likwäl de farligaste. Konung Hring hade en oäkta son wid namn Siod, sin faders skatgjömmare och nitiske upbördsman. Denne war alrådande wid Hofwet, och fattade et ofördonligt hat til Bose, åfwen därföre, at Prins Heraud älskade honom, och wiste prof däraf med någon omkostnad, som äkte utgifterna wid Hofwet: en hjärtfrätande omständighet för en nisk och snål Skatmästare. Siod gjorde sig fördenskul all möda at sönderslita en i sit tycke, så tärande förtrolighet. Men Heraud tänkte sielf, och således utdelte sin näd efter egit, och intet efter annars wälbehag. Siod anstälde då en nesligare anlägning, och utsatte folk, som under lek och ras borde afhända Bose lifwet. Men detta illgrep lyckades intet bättre, än at några af Siods gunstlingar och Konungens Hofmän satte lifwet til, och några blefwo lytte. Boses motståndare fick då tilfälle, at swärta honom än mer hos Konungen, och Herauds hägn kunde intet annat uträtta, än at Bose slap undan i hemlighet, men blef icke destomindre förklarad för biltog och landsflyktig. Detta hindrade likwäl intet, at ju Bose fick wara deltagande uti den härfärd, som Heraud kort därester företog, til at efter tidernas tänkesätt göra sig berömd och wälfrägdad. Prins Herauds utredning hade kostadt ganska mycket, och Siod gjorde sig all möda at upfylla bristen i Konungens Skatkammare, med sträng utmätning af Landskylderna. Och i denna affikt infinner han sig åfwen hos Boses fader Tuar, at utkräfta ledingen. Tuar förmente sig wara fri för denna skatt, emedan han för ålder intet mera for i leding: men Siod hade helt andra tankar, och påstod, at han ock borde böta för sin son. Til detta wille ej heller Tuar beqwäma sig, Siod bröt fördenskul up med wåld Tuars förråds-kammare, tog där ut en myckenhet af guld och silfwer, och kom således helt förnögd til Konungen tilbaka, med ansenlig tilökning för Konungens Skatkammare. Konung Hring betygade wäl sit misnöje öfwer Siods upförande emot Tuar, men Tuar blef icke desto mindre utan all ersätning. Herauds härfärd warade ännu, och Bose, som fådt underrättelse om sin faders lidande, blef än mer upretad emot Siod, hwarföre han ock, då han träffade Siod uti Finska skjären, angriper honom, och efter en

skarp

skarp fäktning, ändtligen afhänder honom lifwet. Siod war förreest i Konungens ärender, til at handla uti Österlanden, och Boses brott blef därigenom så mycket swårare. Heraud hade ingen del i denna förrätning, emedan hans Flotta hade kort förut warit skingrad af storm, och war han redan hemkommen til Öster-Gjötland, då ryktet om Siods nederlag blef utspridt wid Hofwet. Denne nya omständighet förökade Konungens wrede emot Bose. Men det oaktadt, inställer sig Bose icke desto mindre hos Prinsen, hwilken ock snart blef blidkad öfwer sin broders död, emedan han älskade honom intet mycket. Men det war swårare at bringa Konungen til försonlighet. Heraud gjorde likwäl sit bästa, och tilböd alla skäliga böter för Bose, jämte sin och Boses oföränderliga tilgifwenhet. Dock war alt fåfängt, och när Prinsen förklarade, at han så förenadt sit öde med Bose, at det ock wid detta tilfälle skulle wara oskiljaktigt, lät Konungen samla folk, och wille med wåld utkräfwa sin hämnd. Heraud höll sit gifna löfte, och inställde sig til Boses förswar. De blefwo då med magt anfalna, och efter et enwist förswar tilfånga tagna. Prins Heraud hade många wänner, hwilka alle arbetade så kraftigt på hans befrielse, at Konungen lät kalla Prinsen til sig, och tilbiuda honom sin nåd. Men Heraud swarade, at han intet wille hafwa nåd, om ej Bose därutinnan wore innesluten. De blefwo fördenskul å nyo kastade uti sit hårda fängelse, och följande dagen utsattes til deras aflifwande. Icke destomindre ändrade Konungen sit stränga förfarande, antingen genom de många förböner, som fäldes för Heraud, eller ock förskräckt af en hopfaseliga önskningar, som en gammal gumma utöste öfwer honom, om han ej benådade Bose. Prins Heraud blef fördenskul satt på fri fot, men Bose pålades, at skaffa några heliga dyrbarheter från Jumala Tempel i Biarmaland, eller ock blifwa ansed som ärelös och hwars mans niding. Denna förrätning ansågs för ganska äfwentyrlig, och widskieppeliga wördnaden, som man hade för heliga rum, förökte swårigheten. Men detta kunde intet afskräcka Bose, ej heller hans hederliga wän Prins Heraud, hwilken ock wid detta tilfället wille taga del uti sin fosterbroders farligheter. Resan blef fördenskul företagen, offer-föreståndersken och wäktarne ihjälslagna, Templet plundradt och upbrändt, och Heraud och Bose

Fylkis-Konungarna.

Fylkis-Konungarna.

Bose kommo tilbaka til Öster-Gjöthland med mycken rikedom af Guld och Juweler, och Konungen blef ändteligen til alla delar tilfredsställd. Imedlertid war en almän rörelse i hela Norden. Harald Hildetan och Sigurd Ring, gjorde sig redo til den bekanta fältslaktning, som skulle hållas wid Bråwiken i Öster-Gjöthland. Konung Hring war Underkonung af Harald Hildetan. Såwar Jarls söner från Småland, Konung Hrings swägrar Dagfari och Nattfari woro uti Harald Hildetans Hof, och ankommo nu til Konung Hring med antydan, at han skulle wara sin Öfwerkonung följaktig uti detta fälttåg. Heraud och Bose påtogo sig, at fara i Konungens ställe, och anlände til Haralds krigshär med tusende män. Utgången af detta fältslag är tilförne berättat. Harald Hildetan blef slagen, tillika med et stort antal af andra förnäma Herrar, och Heraud och Bose blefwo illa sårade. Sigurd Rings seger hade ingen annan påföljd, än at han blef ensam Öfwerherre i Norden, men alle Underkonungar och Länherrar blefwo bibehälne uti sina förra wärdigheter. Heraud och Bose wände fördenskul i frid tilbaka til Konung Hrings hufwudsäte. Men där woro stora förändringar förelupne. När Heraud och Bose förstörde Biarmalands Tempel, hade de tillika bortfördt Konung Gudmunds syster från Glesiswall Hleidur. Hon war innesluten mot sin wilja uti et afstängt rum wid Jumala Tempel, och war ärnad at blifwa föreståndersta uti afguda-huset: men hon hade därföre en ödfwerwinnelig afsky, och följde helt förnögd med Heraud som sin förloßare, och blef hans Gemål. Hleidur hade blifwit bortröfwad från sin broders Hof honom owetande, och twänne Prinsar Hrörik och Siggeir, Konung Hareks söner från Biarmaland, påtogo sig, at upsöka henne, under det fägnande hopp, at hon skulle blifwa enderas brud. Efter långt sökande fingo de ändteligen en skälig mistanka, at Heraud och Bose hade bortfördt henne. De anlände fördenskul til Öster-Gjöthland, där Konung Hring bodde, under den tiden at fältslaget stod på Bråwalla hed. Konung Hring gjorde sig icke destomindre färdig til motstånd, med så mycket folk, som i hast kunde församlas. Men Hring blef slagen, Konungshuset plundrat, och Prinsessan Hleidur i största hast bortförd til Glesiswall. I dessa omständigheter fann Heraud sit fädernes rike wid återkomsten från Bråwalla. Tuar

Bon-

Bonde gaf honom då det råd, at han, utan at samlà någon krigshär, borde endaſt wara betänkt på ſkyndſamhet, i fall han wille frälſa ſin Gemål, och återwinna henne. Heraud och Boſe gjorde ſig fördenſkul färdiga med et farthyg allena, och kommo i negden af Gläſiswall, juſt då bröllloppet tillagades åt Hleidur och Prins Siggeir; ehuru wäl hon yttradt ſig, det hon hälſt wille åga den til Gemål, ſom frälſt henne från fångenſkapen i Jumala Tempel. På Gläſiswall woro gjorda ſtora anſtalter til et nödigt förſwar wid den händelſen, at Heraud ſkulle med wåld wilja återhämta ſin Gemål. Man fann då tjenligaſt, at med behändighet utföra ſina affigter, hwartil ſjelfwa bröllops-dagen blef utſedd. När gjäſtebuds roen war i ſit högſta, ſyſleſätter ſig Heraud med, at göra alla Konung Sigmunds farthyg ſom lågo i hamnen, obrukbara, och Boſe med ſin ſluga broder Smider, hade fått tilfälle, at inſmyga ſig i bröllops-ſalen. När alle woro wäl plägade, leddes Bruden i brudfången, men gick genaſt ut genom et fenſter eller glugg, ſom war på wäggen. Så ſnart Bruden ſaknades, blef oro i Slottet, och man twiflade intet, at alt detta war en wärkan af Herauds anſtalter. Man gjorde ſig därföre färdig, at i ſtörſta haſt ſätta efter de flyktande. Men ſom alla farthygen woro redlöſa, kommo Heraud och Boſe med Bruden undan, och ſtälde ſin koſa til Öſter-Gjöthland. Som Heraud på detta ſätt hade igenfått ſin kjära Hleidur, wille äfwen Boſe förſe ſig med et hederligt gifte. Man lade fördenſkul in under redden af Biarmaland, intet långt ifrån det ſtället, hwar Konung Harek bodde. Konungens dotter Edda blef då läckad ut i ſkogen, och Heraud och Boſe förde bort henne. Man fortſatte då med all magt reſan til Öſter-Gjöthland. Så ſnart Heraud war lyckeligen hemkommen, låter han ſamla en wäldig krigshär af hela ſit land, til at möta Konungarna från Gläſiswall och Biarmaland, ſom man wäntade ſnart ſkola komma efter. Det drögde ej heller länge, förr än Konung Harek från Biarmaland med bägge ſina ſöner, Rörik och Siggeir, och mycket folk från Jotunheim anlände under Öſter-Gjöthland. Som man war beredd på detta beſök, mötte Heraud och Boſe dem i ſjöen, och blef då et ſtort nederlag på fienden, ſå at äfwen Konung Harek med bägge ſina ſöner omkom i ſtriden. Heraud gjorde då gravöl

Fyrtio Konungarna.

Fyllo-Konungarna.

efter sin fader, och tilträdde Regeringen: men Bose for med sin Gemål til Biarmaland, och blef där Konung, hwarefter han stiftade fred emellan Heraud och Sigmund, och man fick således tilfälle på alla sidor, at ombyta sina oroliga Wikingsfärder uti en stillare lefnad, som ock i denna bullersama tiden nödwändigt måtte hafwa haft sit wärde. Konung Herauds dotter war Thora Borgarhjort, som blef gift med Ragnar Lodbrock, hwarom är talt tilförne (2).

Uti tionde århundrad war uti Småland en namnkunnig Wiking, som hetat Kol, Asmund Eschefidas son, en mägtig och betydande man. Hans fartyg lågo i Liodhus, eller Lödose, och därifrån oroade han så wäl de sjöfarande, som de näst gräntsande orter i Norrige. Detta blef Håkan Jarl, som då war rådande i Norrige mycket förtretad öfwer. Han affärdar fördenskul en af sina män med fem fartyg, at hämnas på Kol. Normännerne sökte först efter Kol utan för Lödose, men räkade honom ändtligen i Sundet utan för Helsingborg. Kol, som hade lik så många fartyg, betänkte sig intet länge, utan grep strax an sina motståndare, hade ock efter utseende öfwerwunnit dem, emedan han war redan upstigen på deras fartyg, men hans swärd blef honom då genom en kastad sten-stagit utur handen, och han på stället nedersablad (3).

(1) Torfäus Hist. Norv. T. I. p. 311. följ.

(2) Hela denna berättelse är tagen af Heraud och Boses Saga. Några Skalde-blomster äro endast utelämnade, hwilka så i wåra som i andra gamla Historier möta öfweralt. Det förunderliga och otroliga betager hwarken nu eller fordom wärdet af det wäsentliga och troliga.

(3) Torfäus H. N. T. II. p. 361.

§. 6.

Konung Olof i Björkö.

Men af alla fordna tiders Småherrar, förtienar wäl Konung Olof från Björkö besynnerligen at ihogkommas, emedan det ser ut, som han tillika warit Rikes-Föreståndare, då Öfwerkonungen warit sysselsatt med någon annan förrätning. Han förde Rikesstyrelsen, när den helige Ansgarius kom til Björkö för andra gången, och har han betygat all wälwilja emot wåra Christna lära-

lärare; fast hans magt intet sträkte sig så långt, at han af egen myndighet kunde tillåta Christna lärans predikande. Icke destomindre afslopp alt efter Ansgarii önskan, och Christendomen blef med all säkerhet och frihet förkunnad, hwilket framdeles på sit ställe skal utföras. Men Konung Olof war icke allenast mån om Christna lärans utwidgande, utan han hade ock all omsorg om Rikets heders bibehållande på andra ställen. Kurländerne hade utaf ålder warit skattskyldige under Sweriges Krona: men de hade nu en lång tid undandragit sig denna undergifwenhet. Deras mod hade blifwit förökt genom en seger, som de nyligen erhållit öfwer de Danska, hwilka med mycken manspillan blifwit afwiste. Konung Olof fann fördenskul rådeligt, at med härs magt öfwertyga Kurländarna om sin skyldighet, hwarföre han ock med en ansenlig Flotta anländer til Kurland. Staden Seborg (1) måtte emottaga första anfallet. Orten war skjälligen folkrik, emedan den kunde utrusta sju tusende stridsmän til sit förswar: men blef icke destomindre intagen, plundrad och upbränd. Där efter wänder sig Konung Olof med styrkan af hären til en annor stad, som låg fem dagsresor längre in i landet, och kallas Apulia (2). Denna förswarades af femton tusend raska soldater, så at Konung Olof uti åtta dagar tumlade om med dem, utan at kunna öfwerwinna staden. Tålamodet och hetan begynte då at minskas för de Swenska. Men som återfarten war nog så äfwentyrlig som fortsätningen af belägringen, fattade man efter åtskilliga öfwerlägningar och lottande et alfwersamt beslut, at wåga en almän storm: stadsfolket som fann betänkeligt, at afwakta utslaget af denna anstalt, tilböd fördenskul sin undergifwenhet med följande wilkor: at alt bytet, som Kurländerne eröfradt från de Danska, skulle öfwerlämnas åt de Swenska, at en half mark silfwer skulle betalas för hwar person som war i staden, och inwånarnas förra skattskyldighet förnyas. Dessa wilkor blefwo antagne af Konung Olof, och med gisslan stadfästade, hwarpå han med rikt byte och heder wände tilbaka til Swerige (3). Folkl. Konungarne. Olof.

X x 2

(1) Förmodeligen är Seborg det samma, som nu kallas Seelburg, är belägen wid Düna, och är en gansla gammal ort.

(2) Om någon stad med namnet Apulia warit i Kurland i fordna tider, har

Fylkes-Konungarne.

har jag mig intet bekant; förmodeligen har det warit någon ort wid strömmen Abau, hwart folket wid fiendtliga infall plägade taga sin tillflykt, och torde strömmen hafwa gifwit anledning, til stadens förbrådade namn.

(3) Hela denna berättelsen är tagen af Rimberti Vita Ansgarii C. 27.

§. 7.

Konungar i Skåne.

Det wore kan hända lått nog, at framskaffa ännu några namn på åtskilliga Fylkis-Konungar, som fordom warit i öfra delen af Swerige: men det som är andragit, kan tjena til et litet försök, huru almänheten skulle uptaga en omständeligare Historia om Sweriges gamla Småkonungar. Skåne har ock tilförne understundom warit regerat af sådana mindre Konungar. En Konung Hring, som uti regeringen hade sin son Sigurd til efterträdare, har regerat en lång tid i Skåne, fast ingen särdeles märkwärdighet finnes om honom upteknad. Des son Sigurd är något mera namnkunnig, emedan han med härfärd besökt både Orköyarna och Skotland. Illaug war hans trogna följeslagare och fosterbroder, och hade stadfästat sin förening äfwen därigenom, at de öpnat ådrorna på hwar andra, och låtit blodet sammanrinna. Om deßa Konungar warit af Danska eller Swenska Konungahusen, wet man intet: Sagan nämner allenast, at Konung Hring war Skiölds son, och Dags soneson. Det bör man dock påminna sig om Konung Sigurd och hans folk, at de, under en häftig storm uti Nordsjön, då alt hopp om rådning syntes wara ute, likwäl intet wiste minsta tekn til räddhåga. Fruktan och klenmodighet woro i synnerhet de sinnets rörelser, som man i deßa tider wille wara aldeles Herre öfwer (1).

Hring. Sigurd.

Hake.

Wid den tid som Sölwe regerade i Swerige, war en Konung i Skåne som het Hake. Til hans dotter Brynild friade en annan Fylkis-Konung, som kallades Swen Segersäll, hwilken förmodeligen bodde i granskapet. Hakes Jarl het Heidin, och des son Wisil hade fådt löfte om Prinseßan, så framt han kunde förswara riket för Swen Segersäll. Men denna Brud war af ödet förbehållen åt en hel annan person, hwilken hade någon tid wistats i Hakans hus som obekant, och föga ansedd. En af Konung Halfs Kjämpar, nemligen, från Norrige Krok den Swarte, hade

hade efter sin Herres fall, då de andre öfwerblefne blifwit hit och dit kringströdde, kommit til Skåne, och som en okjänd främling njutit wanlig wälplägning wid Hofwet. Wid tilfälle at Prinseßan Brynild war i skogen; roade sig Hrok med Skaldeqwäden, uti hwilka han uprepade så wäl sit öde, som sin slägt, hwilken war mycket hederlig. Han yttrade tillika en ogemen wördnad för Prinseßan Brynild. Prinseßan kom wid tilfälle at höra denna säng, hwarpå hon berättade för sin fader, at en af Konung Halfs Kjämpar wistades där wid Hofwet. Deßa Kjämpars frägd och mandom war öfweralt ryktbar, hwarföre ock Hake, så snart han blef underrättad om Hrokers omständigheter, tog honom genast up ibland sina egna gjäster, och gaf honom åfwen sin dotter til gemål. Swen Segersäll, då han hade fått afslag uti sit frieri, hade tillika förpliktat sig, at han skulle blifwa deus Baneman som fick den förmån, at äga Prinseßan Brynild. Bröllops tilredningen fordrade således en oundwikelig tilrystning til krig, hwilket ock slutades ändtligen med Swen Segersälls nederlag, så at denne Herren hade fått något för bittida sit präktiga tilnamn. Efter denna erhålna förmån, for Hake med sin mäg Hrok, i följe med Konung Sölwe i Swerige, och andra förenade, och hämnade Konung Halfs död på Konung Asmund i Hordaland. Hrok och Brynilds dotter war Gunlaud, hwilken war moder til Hromunder Gripson, den samma som fäktade emot Swenska Fylkiskonungarne Haddingar, hwarom tilförne är talt (2). Uti Ingiald Illrådas tid woro twänne bröder regerande i Skåne, Haldan Snälle och Gudröder af Danska Skiöldunga Slägten. Åsa Illråda Ingialds dotter war gift med Konung Gudröder, och henres wackra bedrifter äro omtalte uti Ingialds lefwerne. Haldan Snälles son Iwar Widfame ärfde sin fader och faderbroders Konungadöme i Skåne, och blef sedermera den mäktigaste Monark, som hit in til warit i Norden. Hans Historia och bedrifter äro tilförne omrörde. När Gorm den Gamle regerade i Dannemark, war en Arnwid Jarl i Skåne. Denne böd Eigil Skalagrim och hans sällskap til gjäst, och undsägnade dem stäteligt, då de wid år 920 hade intagit och upbrändt Lund. Och kan man häraf sluta, at Arnwid Jarl intet haft något at befalla där i staden, emedan han intet ansåg des förstörande, såsom nå-

Fylkis-Konungarne.

Haldan. Gudraud.

Iswar. Widfame.

Arnwid Jarl.

Fylkis-Konungarne. Strut-Harald.

gon emot sig och sit Höfdingadöme förösvad fiendtlighet (3). Skånska Konungen eller Jarlen Strutharalds, och hans söners märkvärdigheter äro särskildt utförda på et annat ställe.

(1) Det man wet om dessa Konungar, är infördt uti Sagan af Illuga Gridafostra.

(2) Sagan om Konung Olof och hans Kämpar C. 16. p. 33. På en Runsten wid Sjörup i Skåne talas om en Osbjörn, som följt en Åke til Upsala; det är möjligt, at det kan syfta på någon Konung som hetat Åke eller Hake, dock kan det intet sägas med någon wisshet. Wormius anför samma sten i sina Mon. Dan. L. 3. p. 185, men har läst den annorlunda.

(3) Torfäus Hist. Norv. T. II. p. 159.

§. 8.

Man har trodt, at detta korta sammandrag af några af de fordna Fylkis Konungarnas bedrifter och Historier, kan wid detta tilfälle någorlunda göra til fylleſt. Med gissningar har man intet welat förwilla Läsaren, utan man har följt berättelserna, sådana, som de uti gamla Sagorna förekomma. I detta hänseende har man förbigådt, så wäl Konungarna i Reidgjötaland, som Hunniska Konungarna, emedan det kan til åfwentyrs anses för oafgjordt, om dessa Herrar warit rådande på något ställe i Swerige. På samma grund äro ock Konungarne i Jotunheim och Biarmaland förbigångne. Det som är anfördt torde bewisa, at Landet warit på alla ställen bebodt af betydande och tiltagsna män, hwilka genom ouphörliga härfärder utödt folk, och ökat rikedomarna i Landet. Så at hwad Adamus Bremensis fordom skrifwit om Swenska förmögenheten, kan anses för aldeles trowärdigt, i synnerhet när man tillägger den omständighet, at handelen under alt detta intet försummades, och öfwerflöden, som intet wäl kan skiljas från rikedom, ännu war Swensk, och lämpad efter Landets och tidernas beskaffenhet. Det, som gamla rykten gifwa wid handen om fordna Konungar och Kungsgärdar, winner ock härigenom en sannolikhet, som stadgas än widare genom de många och höga Ättebackar, som ännu finnas i landet, fast den nu warande idoga eller snåla hushållningssinaken förmindskar årligen deras antal. Öfwerlämningar af fordna Städer, Byar och Sådet, gifwa

wa och tilkjänna en hel annan beskaffenhet i Landet, än man annars kan föreställa sig, då bönder och torpare nu allenast finnas på de orter, hwar fordom Konungar och Jarlar haft sina säten och hemwist.

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

9. Capitlet.

Om

Konungarnas Magt och Myndighet.

§. 1.

Huru långt Konunga-myndigheten sträckt sig under Yngliotherska slägten, är uti et sulkomligt mörker, som i brist af Handlingar intet kan på något sätt skingras. Gissningar behagar Läsaren göra sjelf, af den anledning, som denna slägtens Historia gifwer wid handen. När Ynglinga-Ätten kom på Thronen, fick Konunga-magten en stor stöd därigenom, at de Regerande wördades som Gudar. Men det oaktadt utwisar den förening, som Oden gjorde med landets inbyggare, at där war ingen fråga om något sådant, som nu i allmänhet kallas oinskränkt Enwälde. Den Regerandes förpliktelse war at bewaka offren och freda Landet, och undersåtarne woro däremot skyldige, at betala en wiß skatt. Sedan wißa gods och Länder, under Freys regering til Kronans behof woro anslagne under namn af Upsala Öde, synes undersåtarnas frihet hafwa blifwit än mera stadgad, och Konungarne blefwo befogade at efter behag hushålla med sina inkomster, utan någon widare tunga för almänheten. Hwilka gods denna tid blefwit ansedde som Upsala Ödes gods är swårt, om ej omöjligt, at utsätta. Upsala Kungsgård blifwer wäl en af de wißaste. På Ulleråker har ock ofördenekeligen warit Kungsgård, ty Prinseßan Thorborg fick där sin Hofhållning af sin fader Konung Erik (a). Prinseßan Ingegärd, Olof Skötkonungs dotter bodde äfwen där, så at man har någon anledning at tro, det Ulleråker warit såsom Lifgeding för Prinseßorna, medan de woro ogifta.

Konungamagten.

Upsala Öde.

Konungamagten.

ogista. Under Upsala Öde begrepos och förmodeligen de gårdar, hwar Konungarna höllo sina årliga gästebud, som de gamla kallade Weisslo, såsom Losaund, Losöen, hwar Konung Eisten blef slagen, och Ränninge, hwar Ingiald Illråda lät upbränna sig med sin Hofstat. Uti Wäster-Gjöthland woro Wad, Ökol, Wartofta, Gudhem, Lund, Holosjö, Asar och Skalanda, räknade för Upsala Öde (2), och hörde den regerande Konungen til. Man kan ock med allt skäl hålla före, at de Almännings-skogar, berg och sjöar, som äfwen upräknas wid slutet af Westgjötha lagen, woro ansedde, som Konungens enskylta egendom, fast de just intet hört til Upsala Öde. Åtminstone har Billingen, Hune- och Halleberg, som äfwen där upräknas, så långt som någon wet-tilbakars, altid warit ansedda för Kronogods. Denna egendom har kunnat wara ganska ansenlig, om man med Wad, Wartofta, Gudhem, m. m. förstått Wadsbo, Wartofta och Gudhems Härader. Uti Helsingeland hörde Sunnarsti-Hög, Hög i Sundheden, Hög i Nordstigen, Näs i Selanger, Nordstigen i Sjöbored, och Kutuby til Upsala Öde (3). Och ehuruwäl man kan intet med wißhet försäkra, at Helsingeland erkändt Upsala Konungs Öfwerwälde under Ynglinga Ätten, har det likwäl warit Swenska Kronan undergifwit, under Sigurdska slägten. Man ser altså härutaf, at Upsala Ödesgods warit kringströdde kring hela riket, ånskjönt man intet finner någon förteckning på dem i de öfriga Landsorterna. Upsala Öde nämnes endast i Östgjötha-Lagen.

(1) Gotriks och Rolfs Saga.

(2) Bihanget wid Wästgötha-Lagen p. 86.

(3) 11 Kl. Kong. B.

§. 2.

Almänna Riks-Lagen förmår, at alla så wäl fastigheter som lösöron, som intet stå under någon enskylt persons ägande rätt, höra Konungen eller åtminstone Riket til. På denna grund höra alla ödeländer, obygde och oupbrukade platser, anses för Kronogods. Af en sådan rättighet betjente sig Konung Braut-Anunder, då han lät uprödja en del af de då warande ödemar-

marker, och uprätta Kungsgårdar i alla större Härader. Olof Trätelja nyttjade samma rättighet, då han lät uprödja Wärmeland. I anledning af den åberopade grundregel, måste nödwändigt alla stora skogar, sjöar och strömmar, öar och skjär, tillika med sjelfwa hafsstranden och hafwet, så wida de intet kunna inhägnas, eller redan intet woro af enskylta intagna, stå under Konungens och rikets fria och fulkomliga förordnande. Denna påfölgd är ofelbar. Men man kan dock twifla, om wåre förfäder tänkt på det sätt: ty det är lika oförnekeligt, at många rättigheter, som efter almänna Rikslagarna höra til högsta Öfwerheten, äro inskränkta efter andra författningar på andra ställen. Man håller ock före i almänhet, at detta förordnande bör ledas i Swerige ifrån Helge Andes Holms beslut, då det intet kan lämpas til deßa uråldriga tider. Icke destomindre finnas spår, at denna författning warit i Swerige af ålder; ty Wettern, Wännern; och andra stora sjöar anses för Almänningar i Wästgjötha-Lagen. At Almänningar efter förra tidens tänkesätt hörde til Konungen, kan slutas af Östgjöta-Lagen (1), hwaräst de omständigheter utstakas, som borde i akt tagas, när Konungen wille sälja Almänningar. Man kan utom deß i almänhet göra den slutsats, at samma författningar fordom gullit i Swerige, som warit wedertagna i Dannemark, då man intet har fulkomligt bewis på motsatsen. Uti detta mål hafwa wi ock en omständelig underrättelse, angående Skåne och Halland. Således woro Eke och Bokeskogarna i Halland efter gammal Lag och sedwänja, Konungens enskylta egendom (2). Det samma wet man om Skåne, ty uti det Ting, som Konung Knut den Helige hölt med almogen, när twist yppades om Konungens och Böndernas rättigheter, tilstodo Bönderna, at alla ödemarker, obygda platsar och hafwet, så wäl som Öresund, hörde Konungen til (3), och at ingen war berättigad at nyttja sådan egendom utan Konungens samtycke. Utaf Konung Waldemars Jordebok, som är uprättad uti trettonde århundrad, ser man äfwen, at alla Almänningar woro ansedde som Konunglef, eller Kronogods, hwartil ock hörde Öarne Hween, Borneholm, och alla så wäl bebodde som obebodde Öar i Blekingen, tillika med Mörrums å (4). Af Halländska Strömmarna i Höks Härad, hade Konungen tolf hundrade Laxar utom annan afgift,

Konunga-Magten.

Konunga-magten. som inflöt i Konungens förråd af Fiskerierna, med mera, som på samma ställe förekommer. Hwarföre man ock kan sluta med myken sannolikhet, at förordnandet på Helge Andes Holmen snarare förnyade gamla rättigheter, än införde aldeles nya.

(1) 1 Fl. 2. §. Egna-Salur Östgjöta-Lagen.

(2) Knytlinga Sag. C. 28. p. 54.

(3) Knytlinga Sag. C. 28. p. 56. Sjelfwa orden förtjena at införas: Allir jatudu thri, at .. han, Konungr, atti Audn, Sioinn oc adrar Obygder. Alle jakade, at Konungen ägde alla ödemarker, hafwet och alla andra obygder.

(4) Konung Waldemars Jordebok i Monumenta Scanenſia Vol. I. p. 61. f.

§. 3.

Det förbehåll, som i senare tider är gjordt, at Regerande Herren intet får köpa Gods, har sin första grund uti Unions oroligheterna. Hwarföre ock Konung Gustaf, når Unionen upphörde, betiente sig utan klander af denna urgamla Konungarättigheten. Icke destomindre låra bewisen wara nog få, som intyga, at Konungarne under detta tidehwarf nyttiat en sådan förmån. At Konungen hade rättighet at sälja fastigheter i fordna tiden, är emotsägeligt af Östgjöta-Lagen (1). Ej heller hade Konungen fram för andra i sådana mål annan förmån, än den, at han kunde åtra köpet, så länge han war i huset, där afhändandet skjedt. Samma magt war Konungen förbehållen, når den ene foten war utom tröskelen: men når Konungen war gången med bägge fötterna utom tröskelen, skulle köpet bliswa fast och ståndande. Det synes naturligt, at den som har rätt at sälja, måste ock wara berättigad at köpa, och åro förmodeligen Kronogodsen på detta sätt ofta förökte, fast än ingen ting därom uti wåra wanliga tideböcker finnes anteknadt.

(1) 1 Fl. Egn. S. ÖG. L.

§. 4.

På den uti 2. §. anförda grund, tilhöra äfwen Öfwerheten Danaarf. Danaarf, Wrak eller strandat Gods, som intet har någon annan

nan ägare, samt all slags Fynd i samma omständigheter. Danaarf innefattade twå olika rättigheter, ty i kraft däraf tillägnade sig Konungen, så wäl qwarlåtenskapen efter den, som ingen arfwinge lämnat efter sig, som efter en utlåydning, hwilken dödde i landet. Bägge deßa rättigheter förklaras i Westgjötha-Lagen (1), hwarest först stadgas, at, när någon dör utan arfwingar, bör Konungen ärfwa, därnäst, at, när någon Engelsman dör, och des nästa slägtingar intet äro närwarande, tillkommer Öfwerheten den dödas efterlämnade egendom, sedan et år gådt förbi, och ingen anmält sig til arftagande. Men i den händelsen, at en Tysk man dör i landet, tilhör den efterlämnade egendom Konungen genast, i fall den döde intet lämnadt barn efter sig. Detta Danaarf kunde äfwen därigenom blifwa något indräktigare, efter där war stadgat, at den, som satte sig neder i Grekeland, intet fick ärfwa (2). Det är bekant, at Rikets förmögnaste ungdom uti tionde och elfte århundrad, merendels försökte sin lycka uti Constantinopel, eller ock i Holmgården hos Ryska Regenterna. At Konungarne här i Norden betjent sig af Strandrätten, kan slutas af Harald Gormsons förhållande i Dannemark, då han tillägnade sig et Isländskt Fartyg, som strandat på Danska kusterna (3). Detta kallades Wagrec, hwarutaf Fransoisernas Droit de Varec, twifwels utan har sin uprinnelse, och betyder ordet intet annat, än sådant gods, som drifs af wågorna. Man har likwäl intet tydeligt bewis, at denna rättighet i deßa aflägna tider blifwit utöfwad i Swerige: men det är ej troligt, at wåre förfäder i detta mål warit särdeles misskundsamare än deras andre grannar. Uplands-Lagen har likwäl en långt hederligare stadga, då där förordnas, at alt hwad, som bärgas af sjönöd, hörde rätta ägaren til, och at bärgare lönen borde aldeles ankomma på ägarens frifwilliga erkjänsla. Det enda arfwode, som lofwas wid sådant tilfälle, war, at den som halp i sjönöd, borde blifwa anseð at wara så mycket hederligare, eller man så mycket bättre (4). En i sig sjelf ganska hedrande belöning, men som äfwen i wår upplysta tid, förmodeligen intet skulle wara särdeles kraftig för almänheten. Om Wägfynd, Bornfynd och annat Strandfynd warit räknadt ibland Kronans rättigheter eller ej, wet man intet.

Konungamagten.

Strandrätt.

Konunga-magten.

(1) 14 Fl. Ärfd. B. W. G. L.

(2) 12 Fl. Ärfd. B. W. G. L.

(3) Sturleſon T. I. p. 241.

(4) 54 Fl. Manh. B. Upl. L. Uti 37. Fl. Byg. B. O. G. L. tilägnas likwäl Konungen en wiß del, efter omſtändigheterna af all ſlags fynd, ſedan finnaren fådt ſin hittelön, hwilket ſedan ſom en beſtändig lag blifwit i akt taget.

§. 5.

Böter eller Saköre.

De uti förra §. omtalte rättigheter, kunde wäl intet färdeles rikta Konungens Skattkammare. Mera lönande war den rättighet, ſom tilflöt Kronan af brottmål. At böter erlades til Konungen, och at en brotslig kunde förwärka ſin egendom under Kronan, har man åtſkilliga bewis äfwen af denna tiden. När Emund Wäſtgjötha-Lagman förfrågade ſig hos Olof Skörkonung, hwad ſtraff den borde undergå, ſom beſwikit ſin wederdeloman efter affagd dom, yttrar ſig Konungen, at den brotſlige ſkulle erlägga tredubla böter til Konungen, och om wärkſtällandet af domen upſkjöts til årets ſlut, ſkulle halfwa delen af all den brotſligas egendom tilfalla Konungens gård (1). Flera ſådana händelſer äro upteknade uti det förutgående.

(1) Sturleſon T. I. p. 521.

§. 6.

Gjärder. Näsſkatt.

Men ſå wäl nu ſom i fordna tider, berodde wäl Konungens förnämſta inkomſter på ſkatter och gjärder. Den äldſta ſkatt man har ſig bekant, är twifwels utan näsſkatten, ſom i Odens tid blef införd. At den betaltes i Guld, Silfwer och Kopparpenningar, kan ſlutas af Freys Hiſtoria, och det ſom ſkedde wid hans grafhög. Om denna ſkatt blifwit länge bibehållen, kan til äfwentyrs twiflas, emedan intet ſpår finnes här til i Swenſka Hiſtorien, af alla de minnesmärken, ſom nu äro at tilgå. Det är intet troligt, at denna koppſkatt blifwet aflagd, om den warit i bruk wid Chriſtendomens införande: ty då började de Regerandes behof at blifwa ſtörre, än at man kan förmoda, det någon gammal pålaga blifwit indragen. Icke deſtomindre, om det är ſam-

ma

ma afgift, som utgick til Upsala Tempel, har den förmodeligen räkt, så länge Templet och offren mid mägt höllos. Ty Tempelskatten erlades ännu uti det ellofte århundrad (1), och har han förmodeligen med Templets ödeläggande uphördt. Men undersåtarnas förbindelse at wara Konungen följaktige, när almänna Ledingar påbödos, gaf anledning til en långt betydeligare afgift, som kallades **Ledungslama**, och utgick alla år, när ingen sådan Leding företogs (2). Denna skatts natur wisar nogsamt, at han bör hänföras til de aldra äldsta tider, och utom des intygar Heraud och Boses Saga (3), at Leding betaltes i sjelfwa Hedendomen. Där gifwes ock någon anledning af detta åberopade stället, at tro, at de som för ålder ej foro i Leding, woro frikallade från denna afgift. Efter Uplands-Lagen utrustades fyra fartyg af hwart Hundari (4), och gjärden, som där til fordrades uti penningar, war fyratio marker för hwart fartyg. Samma pålaga af fyratio marker för hwart skepp, gjälde äfwen i Gothland, som med sju fartyg borde infinna sig i almänna Ledingar (5). Om man hade sig bekant, huru stor Laga-Ledingen warit af hela Swerige, skulle man någorlunda kunna sluta, huru stor Konungens inkomst war af denna skatt. Den Leding som Konung Anund uttog, då han for emot Konung Knut i Dannemark, war utaf halfsierde hundrade fartyg (6). Räknar man hundrade tiugo i hwart hundrade, som man fordom plägade göra, borde Ledingslama öfwer hela Riket åtminstone utgöra 16800 mark. Detta kan intet sägas wara beräknadt för högt, när Upland allena, eller de tre Folklanderna utrustade åtta och åttatio fartyg, fyratio nemligen af Tiunda, trettio två af Attunda, och sexton af Fjerdhunda land. Annars kan man intet med fullkomligt skäl påstå, at Konung Anunds Leding warit så almännelig, at den efter lag intet kunde wara större. Utom des woro förmodeligen de Landskap, som lågo långt ifrån hafwet intet indelte i skepslag, men betalte icke destomindre antingen Ledungslama, eller någon annan däremot swarande afgift. Drager man sig widare til minnes penningarnas godhet i deßa äldre tider, så at en mark penningar och en mark lödig intet skilde mycket från hwarandra, kan en hwar lätteligen begripa, at denna skatt warit skäligen indräktig för skattkammaren.

Konungamagten.

Ledungslama.

Konunga-magten.

(1) Adamus Bremensis de Situ Daniæ &c. C. 94. p. 62.
(2) 11 Fl. Kg. B. Ull.
(3) Heraud och Bosse Saga C. 4. p. 10.
(4) 10 Fl. Kg. B. Ull.
(5) Bihang. wid Gothl. Lag. C. 4. p. 53.
(6) Sturleson, T. I. p. 684.

§. 7.

En annan rättighet har ock Konungen af ålder haft at påbiuda Gjärd af Almogen, då han reste kring landet på Kungsgårdarna. Detta är twifwels utan det samma, som Sturleson kallar fara at Weitslo, då han berättar om Konung Olof Haraldson i Norrige, at han lät utbiuda Weitslo för sig, där Kungsgårdar woro (1). Och war det brukeligt, at Konungen i Norrige for hwar tredie winter i Weitslo öfwer Uplanden (2). Och som Sturleson brukar samma talesätt om Eisten Adilson, Upsala Konung, har man anledning at tro, det rättigheten är urgammal äfwen i Swerige. På samma sätt yttrar han sig om Konung Granmar i Södermanland, då han reste på sina gårdar i Sela Ö i Mälaren. Ingiald Illråda war ock at Weitslo på Ränninge, då han fick underrättelse om Iwar Widfadmes annalkande. Således kan man förstå hwad som stadgas i Helsingelagen (3), at den som fäller eller försummar Wädslo, skulle plikta därföre, och wärda Wädslo icke destomindre. Häraf flyter ock det, at man finner stadgadt i Södermannalagen (4), at Konungen, när han was krönt, war berättigad at påbjuda gen gärder, i det land hwar han wille resa. Denna gjästning eller gjärd, lär wara af samma beskaffenhet, som de servitia noctium, hwilka så ofta omtalas i Konung Waldemars Jordebok. På samma sätt war förordnadt, at, om Konungen skulle afhända egen eller Almännings-jord, borde kjöparen skaffa trenne bord-til Hofwets förnödenhet (5). Med denna rättighet war äfwen en dylik förknippad, som pålade almogen, at skaffa hästar eller skjuts til Konungens Hofstat, så wäl som til dem, hwilka foro i Konungens ärender (6). Kom Konungen med egna hästar, war almogen förbunden til deras underhåll. Denna gjärd, så wäl som Ledungslama, betaltes stundom i per-

Weitslo.

Skjutsning.

sedlar

sedlar, stundom med penningar, och härutaf är Ordinarie- eller Jordeboks-räntan upkommen, och kan man härutaf utan swårighet begripa, hwad som förstås med Kongshästar och årliga hästar, hwilka uti ordinarie räntan finnas beräknade. Konungamagten.

(1) Sturleson, T. I. p. 413.
(2) Sturleson, T. I. p. 467.
(3) 10 Fl. Kg. B. H. L.
(4) 3 Fl. Kg. B. G. L.
(5) 1. Fl. Egnasalur HG. L.
(6) 11. Fl. Kg. B. H. L.

§. 8.

De Majestäts rättigheter, som förskaffade några inkomster til Konungens behof, äro upräknade, så wida man funnit, at de warit i deßa urgamla tider bekanta. At Konungarna utom deß haft högsta Domrättigheten, haft magt at straffa och göra nåd, kan slutas af hwad som uti sjelfwa Historien är omrördt. Man har ej heller den minsta anledning at tro, det någon annan än Konungen haft rätt at börja krig och sluta fred. De Wikingsfärder, som Konungarne sjelfwe företogo, utan spår af någon rådplägning med Almogen, bestyrka denna gisning än widare. Alla tjenster och deras besättiande, ankommo helt och hållit på Konungens wälbehag; ty där woro icke andre ämbetsmän, än Konungens enskylta betjenter och des Länstagare. Öfwersta Präste-ämbetet, som wärdades af Konungen, måste ock nödwändigt gifwa Öfwerheten i deßa tider en ganska stor högaktning och wördnad. Och kan man härutaf nogsamt finna, det Konungens magt warit ganska widsträkt, åtminstone under Ynglinga Atten. Hwarföre ock Tacitus intygar, at Regeringen war hos de Swenska uti Konungens händer, utan undantag och förbehåll (1). Wördnaden för Konungarna måste ock nödwändigt wara ganska stor, så länge undersåtarne trodde, at de ledde sin härkomst från sjelfwa Gudarna, och rådde tillika för lyckelig och mindre ymnog årswäxt. Ju längre en slägt är på Thronen, ju mera rotas Konungarnas magt och wälde: kärleken upfyller hwad som brister i rättigheterna, och Domrättighet. Straff och benådning. Krigsrättighet.

den

Konunga-magten. Intet oinskränkt enwälde.

den som är wan at älska, wänjer sig snart at lyda. Men därföre bör man intet föreställa sig, at undersåtarnas åra, heder, lif och egendom, hängde helt och hållit på Öfwerhetens wink och godtycko. Sådana grundsatsar hade ännu intet hunnit at tränga sig öfwer Alpebergen, där de blifwit stadgade under en Tiberius och Caligula. Detta tänkesätt är ock omöjligt, där menigheten samlas i myckenhet flera gångor om året, hwilket skedde wid Upsala wid de stora Offerhögtiderna. Hwarföre ock hwar en Odalbonde lefde uti sin fulkomliga frihet, utan at fråga efter Hofwet, där ej antingen almän Lag til Rikets förswar war nödwändig, eller han sjelf, eller andra anhörige woro sinnade at söka lycka wid Hofwet. Så at Öfwerhetens enwälde wiste sig förnämligast öfwer hoffolket, som ock war tillika Konungens beständiga lifwakt. Och som denne war talrik nog, och färdig wid alla tilfällen at uföra Konungens befalningar, kunde en utländning mycket lätt falla på den tankan, at Konungen utöfwade et oinskränkt enwälde. Men sedan Ingiald Illråda hade öfwertygat undersåtarna, at man kan gå för långt uti sin tilgifwenhet, och en ny slägt kom på Thronen, blefwo undersåtarnas rättigheter så utwidgade, at Konungen emot deras wilja intet hufwudsakeligt, hwad almänheten angår, kunde företaga. Den fulkomliga undergifwenheten war endast förbehållen åt krigstider. Detta finner man, så wäl af den märkeliga Riksdag, som höllts under Olof Skötkonung, som ock utländska Historieskrifwares intygande (2). Föreställer man sig allenast en bewäpnad menighet, som uti stor myckenhet samlade sig omkring Konungen wid almänna tinget, hwilket hölls under öppen himmel; kan något hwar begripa, at alt befallande wäsende emot menighetens wilja, mätte icke allenast wara kraftlöst, utan ock farligt. Konunga myndigheten sysleſattes fördenskul, wid så satta omständigheter, mera med at öfwertala, än at bjuda; och när Olof Skötkonung wille bruka et annat upförande, hade det så när kostat honom både rike och lif. De andra rättigheter, som tilförne äro upräknade, förblefwo oförkränkte wid Högsta Öfwerheten, och en Swensk Konung, försedd med sina Höghets tilhörigheter, och undersåtarnas kärlek, war en af mägtigaste Regenter, som denna tiden war i Europa.

(1)

(1) Tacitus de moribus Germanorum. Eſt apud illos, Sviones, et opibus honos, eoque unus imperitat, nullis jam exceptionibus non precario jure parendi. Konungas magten.

(2) Rimbertus Vita Ansgarii C. 23. berättar, huru Konung Olof i Swerige, til hwilken Ansgarius ankom med begäran, at få predika Evangelium, swarade honom, at det stod intet i hans magt, utan i folkets, at lämna tilstånd därtil. Hans egna ord äro deße: Quapropter hanc legationem veſtram confirmare nec poſſum nec audeo, priusquam ſortibus Deos noſtros conſulam, et populi quoque ſuper hoc voluntatem interrogem. - - - Sic quoque apud eos moris eſt, ut quodcunque negotium publicum magis in populi unanimi voluntate, quam in regia conſiſtat poteſtate. På samma sätt yttrar sig Adamus Bremenſis de Sit. Daniæ. &c. Reges habent, Sveones, ex genere antiquos, quorum tamen vis pendet in populi ſententia, quod in commune laudaverint omnes, illum confirmare oportet, niſi ejus decretum potius videatur, quod aliquando ſequuntur inviti. Itaque domi pares eſſe gaudent, in proelium euntes omnes præbent obedientiam Regi, vel ej, qui doctior ceteris a Rege præfertur. Deßa witnesbörd komma fulkomligen öfwerens med Konung Olof Skötkonungs egen utlåtelse på Upsala Ting, då han förklarade, at det warit alla Swea Konungars wana, at låta Bönderna råda med sig i alt hwad de wille. Sturleſon T. I. p. 486.

§. 9.

Arfsrätt. At Konungsliga Högheten gådt i arf på Manslinien ifrån Fader til ſon, är nog tydeligt af det förutgående. Äldſte ſonen war gemenligen fadrens efterträdare på Thronen: och war det i Wäſter-Gjötland Landslag, ſom det kallas, at äldſte ſonen tog riket efter ſin fader (1). Samma Lag lär förmodeligen haſwa warit både i Upſala och på flera ſtällen. Icke deſtomindre hände det underſtundom, at den yngre blef föredragen den äldre, men til en ſådan förändring behöfdes mer än fadrens wilja. Således blef Anund Jacob, Olof Skötkonungs ſon, uphögd framför ſin äldre broder, och detta gjorde Rikſens Ständer, eller Swenſka Almogen, fadren wåtſpord. Men ſom detta tildrog ſig under en almän upresning, ſom liknade et fulkomligt uppror, kan däraf intet dragas någon ren ſlutſats: utan naturliga billigheten lär wid ſådana tilfällen haſwa warit i akt tagen, ſå at fadrens wilja, äldſta ſonens ſamtycke, och de mäſt betydandes jakande, lära haſwa gjordt utſlaget. Och på detta ſätt kom

Konunga-magten.

Rolf til Regeringen i Wäster-Gjötland fram för sin äldre bröder Kietil (2). Ja arfsrätten war så rötad, at icke allenast åtskilliga smårre Riken och Konungar däraf upkommo, utan ock Upsala Konunga-Säte söll understundom i Brödraskifte, då twänne bröder gemensamt wårdade de ärender, som Upsala Öfwerwäldet tilhörde. Man har då skäl at twifla, om någon tänkt på Walrike under hela den långa tiden, på hwilken Ynglinga Slägten regerade. Om Iwar Widfadme blifwit wald, har man ingen kundskap. Hans krigshär och almänhetens hat emot Ingiald Illråda, lär hafwa banat honom wägen til Thronen. Åminstone gifwer Historien ingen anledning til något ordenteligt wal. Harald Hildetan och Randwer, Iwar Widfadmes dottersöner, blefwo Konungar förmodeligen på samma sätt. Konster, magt och det inrotade agget mot gamla Konunga Slägten, har efter utseende uphögt dem til Konungsliga wärdigheten, och sedermera har en beständig arfsrätt blifwet i akt tagen. Det enda prof af formeligt wal, som hela gamla Historien gifwit wid handen, är det som skedde på något ställe i Gjötharike, då Thore Hundfot från Norrige blef Konung (3), hwarom är talt tilförne. Och som Konungens Eriksgata war en påföljd af walet, har man ordsak at twifla, om någon sådan resa warit brukelig under denna tiden, som nu egenteligen öfwerwäges. Det wore nog besynnerligt, at intet spår skulle finnas til en så märkelig sedwänja under alla de hwälfningar, som tildragit sig, då Ynglingiska och Sigurdska Slägterna sutit wid styret, om den då warit wedertagen.

(1) Götrik och Rolfs Saga C. 16. p. 87.
(2) Götrik och Rolfs S. C. 16.
(3) Rolf Krakes S. C. 29. p. 66.

§. 10.

Regeringens tilträde.

Wärkeliga Regeringen tilträdes nu högtideligen genom Kröning och Hyllning: i fordna dagar skedde det genom arföl efter den afledna Konungen. Huru Konung Ingiald Illråda antog regeringen genom sit olyckeliga arföl, som han tilwågade både åt sin fa-

der

der och hela slägten, kan man påminna sig af det föregående. De förnämste Fylkis Konungar, Jarlar och andre förnäme Herrar sammankallades. Uti en sal, där förra Konungens stol war upställd, woro äfwen andra stolar satte för de wäntade Småkonungar; och satte sig arftagaren på steget fram för sin faders Thron, til des Bragafull blef inburet: då stod han up, gjorde löfte om någon manlig giärning, dracк af hornet, och blef satt på sin företrädares säte. Flera högtideligheter brukades intet wid regeringens tilträdande (1). Christendomen war wäl någorlunda inkommen i Dannemark, men denna hedniska sedwänjan war ännu bibehållen. Man finner det af det arföl, som Swen Otto gjorde efter sin fader Harald Gormson. Innan han satte sig i sin faders högsäte, dracк han först sin faders minne eller skål, och gjorde löfte, at han innom tre år skulle antingen hafwa dräpit Konung Ethelred i Engeland, eller ock hafwa drifwit honom från Land och Rike. Sedan draks Christminne och Michaels minne. Kröning war intet i bruk, och kronor betäckte endast afgudahelåten. Således finner man, at Jumalá Bjarmalands Afgud, hade på sig en Krona med tolf påsatta ädla stenar (2). På en gammal ritning, som finnes i några handskrifter af Edda, föreställes Thor, Oden och Freyer med Kronor på hufwuden. Det är således troligt, at deras bilder warit krönta, fast än Adamus Bremensis intet nämnt därom. Detta höghets-tekn, har dock wid slutet af detta tidehwarf någorlunda warit antaget. När Håkan Jarl den yngre blef fången af Olof Haraldson i Saudungs sund, hade han et Gullad om hufwudet (3). Detta har antingen warit et gull-band, eller ock en hufwudbonad af tätt gull med leder, som kunnat knytas om hufwudet. Och kallas ännu den krants, hwarpå Brudkronorna hos almogen fästas, Lad eller Hlad, som de gamle skrefwo det. Denna hufwudbonad liknar de gamla Greckers och Rommares Diademer. Til at skilja sig från Jarlarna, hafwa Konungarne förmodeligen utsirat sina Lad med stiften och perlor på ändarna. Sådan föreställes åtminstone Olof Skötkonungs hufwudbonad på mynten (4). Det är ej swårt at begripa, hwarifrån detta bruk blifwit lånt, ty på Anglo Saxonska Konungarnas mynt, förekommer samma hufwudprydnad. Kronor af den skapnad, som Swenska Wapnet utwisar, tåra ännu intet warit brukade på mynten,

Konungamagten.

Konunga-magten.

så at man har fulkomlig anledning at tro, at det Blåkmynt, som år prägladt med et krönt A, och gemenligen tilägnas åt Anund Jacob, är af långt nyare tider. Åtminstone är bilden så af kronan, som bokstafwen A, aldeles lik dem man träffar under Riksförståndare tiden, då A lär betyda Aroſia och intet Anund. Ej heller kan man med någon sannolikhet påstå, at Olof Skötkonung och des söner warit krönte. Denna högtidelighet hör Christendomen til, och har man nog swårt at föreställa sig, det en sådan solennitet kunnat finnas, så länge större delen af inwånarna woro hedningar. Uti Norrige war Magnus Erlingson den förste Konung, som blifwit krönt (5). Och då man rådgjorde om denna högtidelighet, beropade man sig icke allenast på Engeland, utan ock på Dannemark, hwar Konungarne alt sedan Swen Ulfsons tid blifwit krönte. Och kan man utan swårighet tro, at man äfwen tagit bewis af Swerige, så framt detta bruk där warit wedertaget wid år 1164, då Måns Erlingsons kröningsfäst blifwet förråttadt. Man behöfwer intet påminna, at härigenom afgår ingen ting af den höghet, som Swenska Konungarna tilkommer; ty några hwar wet förut, at Kröningen hwarken ökar eller minskar de regerandes wärde. Man kan ock wara försäkrad, at et Påfwiſkt konſtgrep låg förborgadt under Kröningens införande. Kronan sattes på Konungens hufwud af Biſkoparna, sålunda ansågos Biſkoparne såsom de, hwilka satte Konungen uti sin tilbörliga helgd och wördnad, och härigenom stadfästades andeliga Ståndets högaktning alt mer och mer. Ja man wet, at oblyga widskjepelsen gick så långt, at Konungsliga Kronan, och i följe där af, Konungsliga magt och wärdigheten ansågs för en skjänk af andeliga Fäderna. Men härom warder mera omrördt på et annat ställe. Imedlertid kan man här allenast märka, at den förste af alla Konungar i Swerige, som blifwit krönt, lär förmodeligen wara Erik Knutſon wid år 1210 (6).

(1) Sturleſon, T. I. p. 246.

(2) Heraud och Boſes Saga C. 7. p. 33.

(3) Sturleſon, T. I. p. 401.

(4) Man finner deſsa mynt afritade uti Brenners Theſaurus, Peringſkölds Ättartal, och på flera ſtällen.

(5)

(5) Sturleson T. II. p. 428. Torfäus H. Norveg. T. III. L. 10. C. 5. p. 567. Konungamagten.

(6) Erik Benzelii Mon. Eccl. p. 85.

§. 11.

Fast älste sonen ordenteligen, ärfde högsta wärdigheten efter sin Herr Fader, blefwo dock likwäl de andra Konungabarnen intet aldeles lottlösa. De yngre Prinsar blefwo gemenligen Underkonungar, hwarföre ock Sturleson säger, at Upsala riket deltes, som slägterna grenade sig (1). Harald Harfager gjorde den förordning i Norrige, at alle hans söner skulle blifwa Konungar, men de af hans efterkommande, som ledde sin Ätt från honom på qwinliga Linien, skulle wara Jarlar (2). Man har all ordsak at tro, det en dylik sed warit i Swerige, och är det klart af sig sjelf, at den som blifwit med Konungsliga huset så nära beswågrad, måtte nödwändigt komma uti et betydande anseende. Konungarne gifte sig ock merendeles innomlands med de förnämsta eller wakraste Jungfruer i Landet, och gick således Konungarnas ärfda och förwärfda fastigheter, som intet hörde til Riket eller Kronan, i arf bland de öfriga Kongeliga barnen. Om Konung Rolf Gjötrikson berättas, at han fick hela Swea rike efter sin Swärfader Konung Erik (3). Men det lär förmodeligen böra förstås om Konung Eriks enskylta egendom, ty sjelfwa Riket ärfdes af des Brodersöner Olof och Yngue. Thyra Harald Gormsons dotter i Dannemark hade stora gods på Fyn, Falster och Borneholm (4). Wendiska Prinseßan Gunhild hade mycken egendom i Wenden, hwaraf hennes Gemål Konung Swen i Dannemark blifwit ägare (5). Sigrid Storråda hade ock stora gods i Swerige, som hon förmodeligen til en stor del ärft efter sina föräldrar; ty Konung Erik Segersäll lär ej lämnadt henne någon särdeles egendom, emedan det höga Par intet kunde förlikas, och hon skilde sig ifrån sin Herre. På detta sätt finner man, at Prinseßor och Furstinnor ingalunda warit utslutna ifrån at äga fastigheter. Och det som i senare tider finnes anteknadt, om Konung Swerker den förstas dotter Sophia, hwilken ärfde en del af sin Broders fastigheter i Swerige, och medförde dem som hemgift åt sin Gemål

Konungamagten. Konungen i Dannemark (6), bestyrker ån widare hwad som om deßa fordna tider påminnes. Jag har mig nog bekant, at syster efter gamla Lagen intet årsde med broder (7), men det som i dymål finnes stadgat, angår egenteligen enskylt folk. Kungeliga och Förstteliga Personer jämnka intet altid sina rättigheter efter Bonda-lag, hwarken nu eller tilförne.

(1) Sturleson T. I. p. 45.
(2) Sturleson T. I. p. 172.
(3) Gautr. och Rolfs S. p. 206.
(4) Torfäus H. N. T. II. p. 302.
(5) Torfäus på samma ställe.
(6) Konung Waldemars Jordebok i Mon. Scanenſia Vol. 1. p. 36.
(7) 1 Fl. Årsd. B. W. G. L. 2 Fl. Årsd. B. D. G. L.

§. 12.

Öfwerkonungens rättigheter. Wi hafwe hit intil öfwerwägat Swenska Konungens högsta rättigheter, i anseende til sina undersåtare. Det återstår, at gifwa något begrep om des höghet, i afseende på de mindre Konungar i Landet. I denna jämförelse kallades Upsala Konung Öfwerkonung. Thiodkung betyder det samma. Uti Edda berättas om Öfwerkonungarna, at de, når Landet war widsträkt, förordnade uti de aflägsna orter, Skattekonungar och Jarlar, som skulle skipa lag och förswara landet, och woro deras domar så ojäfwige, som sjelfwa Öfwerkonungens (1). Man ser härutaf, at Skatte-Konungar sattes endast i början i de aflägnaste Landskapen. Sedermera gick det så långt i Swerige, at i alla Länder woro sådana Småkonungar. Tiunda, Attunda, Fjerdhunda, Nerike, Södermanland, Wester-Gjötland och Öster-Gjötland hade alle sina egna Småkonungar uti Braut-Anunders och Ingiald Illrådas regements tid. Utom deßa mägtigare Folkiskonungarna woro ock åtskilliga Häradskonungar (2). Hwarföre ock om Småkonungarne hade haft alla inkomsterna af sina Riken, hade Öfwerkonungen haft intet, utom den heder, at de erkjände honom för sin Öfwerherre, och woro närwarande wid hans hyllning; wi wete likwäl, at Braut-Anunder war en ganska mägtig Her-

Herre. Härutaf kan man någorlunda sluta, at Öfwerkonungen måtte nödwändigt haft sina wiße inkomster, som honom allena woro förbehålne. Således är det en ganska naturlig tanka, at Upsala Öde altid hördt Öfwerkonungen til, ånskjönt de warit belägna uti Underkonungarnas Herradöme. Widare måtte ock den skatt, som afgick til Upsala Tempel, nödwändigt öfwerlämnas til Öfwerkonungen. Det kan ock wara troligt, at Upsala Konung haft magt, at påbjuda Weitslo eller gengiärd, äfwen i Underkonungarnas Riken, då han for igenom landet; ty Braut-Anunder betjente sig däraf, når han låtit upröjdja ödemarkerna. Af det åberopade stället i Edda, ser man, at Jarlarne hade samma rättigheter, som Fylkis-Konungarne. Och som Gjöta Jarlen hade hälft emot Konungen af Gothlands inkomster, är det nog sannolikt, at Småkonungarne hade likaledes uti sina Fylken hälft emot Konungen af Landträntorna. Uti alt annat lära Underkonungarne hafwa haft en fulkomlig sjelfmyndighet. Deras domar och utslag woro lika gällande som Öfwerkonungens, så at ingen däremot wädja kunde. Krig, fred och förbund gjorde de efter eget wälbehag. Uti almänna Ledningar woro de likwäl pliktige at följa Öfwerkonungen, hwar på man finner bewis uti Bråwalla slag, uti hwilket många mindre Konungar efter antydan woro närwarande. Öfwerkonungens wärdighet wistes ock därigenom, at han war berättigad, at utdela Konungsliga titlar. Om Sturlaug, som af Upsala Konung Yngue uphögdes til Underkonung, är omrördt uti föregående Capitel. Och har man et dylikt efterdöme i Yngwar Widförle, som hos Olof Skötkonung anhöll om Konunga namn och wärdighet (3). Så wördad war Öfwerkonungens höghet, och tillika i sådan helgd, at man intet finner Upsala Konungasäte någon gång hafwa warit af Underkonungarna med härsärd oroat, innan Ingiald med sin Laglösa tiltagsenhet utrotade all högaktning emot Öfwerkonungen. Underkonungarne wiste annars sin undergifwenhet, och igenom några smärre skyldigheter. De woro förbundne at upfostra Öfwerkonungens barn, når de därom anmodades, och war Konungen i Tiundaland, Swipdager Blinde, på den grund fosterfader för Ingiald Illråda. I samma afseende skickade Harald Harfager sin lilla son Håkan til Konung Athelstan i Engeland, på det han kunde hafwa det nöje at kalla honom sin Under-

Konungamagten. Småkonungarna.

Konungamagten.

derkonung (4). Et annat högaktningstekn wistes och dårigenom af Underkonungen, at han wid tilfälle bar, eller höll Öfwerkonungens Swärd (5). Och i denna affikt skickade Athelstan sin wärja til Harald Harfager, med gifwen befalning åt sändebudet, at så snart Harald hade fattat om fästet, skulle han förklara Konungen i Norrige för des Underkonung (6). Understundom wistes andra undergifwenhets tekn, som man ser af Håkan Jarl, hwilken fåt Norrige i förläning af Harald Gormson i Dannemark, men skickade likwäl ingen annan skatt, än femtio Falkar om året (7). Sjelfwa ordet Skattkonung synes för öfrigt bewisa, at Fylkis-Konungar warit förbundna til årlig skatt, hwilken bestod förmodeligen uti den del af Landskyldera, hwarom kort förut är berättadt.

(1) Edda Kongaheite.

(2) Sturleson T. I. p. 43. synes blanda Härads Konungar med Fylkis Konungarna. Icke desto mindre såsom Fylke understundom betekna et större Land än Härad, lär Fylkis Konung i sin egenteliga bemärkelse betyda en något widsträktare Regent, än Härads Kung. Och af dessa senare slaget, lära förmodeligen de fem Konungar warit, som blifwit af almogen dränkte på Mula Ting.

(3) Yngwar Widförles Saga C. 4, 5. p. 12, 13.

(4) Sturleson T. I. p. 120.

(5) Rolf Krakes Saga C. 23. p. 53.

(6) Sturleson T. I. p. 119.

(7) Sturleson T. I. p. 220.

§. 13.

Här- och Sjökonungar.

Härkonungar och Sjökonungar hafwa mycken likhet med de nu omtalta Småkonungar. Härkonungar woro egenteligen Prinsar eller andre Herrar af Kungeligt blod, som fore i Wiking. Deras underhafwande gåfwo dem strax namn af Konung, ändskjönt de hade intet Land at regera öfwer (1). Andre Wikingar tilägnade sig ock Konunga namn, når de med en slags sjelfrådighet styrde sina underhafwande. Och härutaf kommer det stora antal af Danska, Norrska och Swenska Konungar, som så ofta nämnes, i Engelska och andra utländska Handlingar. Sådan

war

war ock den Swenske Konung Lachiman, som följde med Konung Knut den Store til Engeland, och som efter utseende war Ulf Jarl Thorkel Sprakelägs son, hwarom tilförne är påmint. Deße Herrar hade intet swårt för at råka sina fiender, emedan de hade gemenligen inga wänner, utan hwem de hinte och mötte gaf dem genast tilfälle at utöfwa sin röfwande mandom. De woro dock ofta så beskiedelige, at handelsfarare lämnades oantastade. Sjökonungar woro af samma beskaffenhet, ty de ägde sällan något land, utan swäfwade alt utföre som sjöfoglar på wätnet. Ja wätnet war deras egenteliga element, så at de aldrig wille taga hwarken mat eller hwila i något hus (2). Dock lefde intet alle så strängt, utan somlige ägde ansenliga riken, men likwäl för sit stadiga farande til sjös, blefwo de kallade Sjökonungar. Således ser man, at Gylfe kallades Sjökonung, och äfwen Sölwe Högnes son från Riardö, hwilken ryckte Upsala Konungarike ifrån Eisten m. m. Näskonungar woro ock et slags Sjökonungar, hwilka hade sit tilhåll wid något näs, och däraf fådt sit namn. De som af mindre wärde idkade samma handtwärk, blefwo förmodeligen kallade Näsewisar, och som alle deße erkjände ingen Öfwerherre, utan följde uti alt sina egna nycker, är det lätt at begripa, hwarföre ofördkjämt folk blifwit kallade näsewise.

Konungamagten.

Näskonungar.

Näsewisar.

(1) Sturleson T. I. p. 376.

(2) Sturleson T. I. p. 40.

§. 14.

Men af det, som i de förutgående påminnelser är andraget, finner man, at Länregeringen ifrån urminnes tid warit i bruk här i Norden, och det så wäl i Dannemark som i Swerige, uti hwilka Riken af ålder warit Öfwerkonungar, och under dem mindre Läntagare. Deras mening torde förtenskul wara nog grundad, som hålla före, at Länrätten, Jus Feudale, utspridt sig från wåra örter til de andra Riken i Europa. De uti denna delen af Lagfarenheten förekommande ordalag och termer, komma ock i grunden merendels fulkomligen öfwerens med Swenskan. Jag anför likwäl detta blott såsom en Historisk sannolikhet, och ingalunda, som någon särdeles heder för wåra förfäder, emedan Länregeringen

Konunga-magten.

är wäl det orimmeligaste upptåg, som nästan kan falla på en människa. Den som åstundar med alfwar och sammanhang skaffa willa, oreda och wanmakt uti en Stat, han införe allenast Länregeringen, och förslaget skal intet fela. Så snart en underhafwande sättes i det stånd, at han lyder, om han will, lär han förmodeligen intet lyda oftare än han will, hwilket will så mycket säga, at han lyder intet. Och således uphörer förbindelse emellan Rådande och Lydande, tillika med lif och själen af et Borgeligt samfund. Ingiald Illråda hade fördenskull alt skäl at wara misnögd med Småkonunga wäldet, men därföre war han intet berättigad genom bedrägeri och olag, at förgöra dem. En klok Regering botar de brister med foglighet och lämpa, som kunna rättas, och wänder intet up och neder på altsamman, ty et sådant botemedel är ofta farligare än sjelfwa sjukdomen. Icke destomindre fick Småkonungsregementet en obotelig stöt under Ingiald, och ehuruwäl man finner äfwen åtskilliga under Sigurdska slägten; woro likwäl deras lön mindre, och de i följe däraf mindre skadeliga för det almänna.

10. Capitlet.

Om

Swenska Folket i almänhet, des Fördelning, och Sammankomster wid större och mindre Riksmöten.

§. 1.

Swenska Folket i almänhet.

Om Tyskarna berättar Tacitus, at de woro fördelte i Adel, Fria, Trälar och Frigifna, han lägger ock til, at de Frigifna woro uti intet anseende hos de Fria folken, men hwar Konungar regerade, uphögdes de understundom icke allenast öfwer de Fria, utan ock öfwer Adelen (1). At samma förfatning warit i wår Nord, är tilräckeliga bewis. Om den gamla Rik eller Heimdaller berättas, at han indelt Landets inwånare uti Adel, Bönder och trälar (2). Richardus

en

en gammal Häfdeteknare af nionde århundrad, anför det samma om Saxarna, at de woro ärfkilde uti Adelingi, Frilingi och Lazi (3). När Tacitus widare beskrifwer Swearnas seder, säger han, at gewär och wapen uti hans tid intet woro almänna, utan förwarades af en egen wapngiömmare, som war träl (4). Man finner något dylikt, uti Eigil Tunnadolges Historia, ty hans träl Tunne hade warit hans fader Ines Skattmästare eller Fäherde. Tacitus säger widare, at Tyskarnas trälar woro merendels åkerbrukare, som betalte til sina husbönder en wiß afgift af spannemål, kreatur eller kläder, förmodeligen wäfnad. (5). Sådane äro de, som hos oß gemenligen kallas Landbönder, och hafwa twifwels utan warit här från urminnes tider. Det är ock möjeligt, at deße woro fordom trälar hos oß, fast deras omständigheter blifwit ändrade i senare tider. Dock woro alle trälar i almänhet i blidare tilstånd än hos de Romare, ty samma Auctor berättar tillika, at det war ganska rart, at de med hugg, slag och bojor blefwo afstraffade, om ej af någon hastig öfwerilning hos husbonden. Dock likwäl, om det hände wid et sådant tilfälle, at trälen blef ihiälslagen, pliktades intet därföre. Detta oaktat, war dock trälarne hos wåra förfäder uti nog swaga wilkor. En träl, om han war gift, hade ingen rätt til sina barn, utan de hörde Herren til, han kallades ock intet man utan Kiepstr, och en sådan förbindelse ansägs intet för Äktenskap (6), näftan på samma sätt, som hos de Romare, hos hwilka giftermål emellan trälar ej fick heta Matrimonium utan Contubernium. Trälen hörde ock til sin ägare på samma sätt, som et annat bohagsting, och kunde säljas, skänkas, bortbytas och utlånas efter behag (7). Och som wåre gamle stamfäder hade äfwen mycken omsorg om den tilkommande werlden, trodde de, at Oden intet tog emot trälar, om de intet woro i Herrarnas sällskap (8), hwarföre det ock war en särdeles nåd, at trälen fick tilstånd, at tillika med husbonden bryta halsen af sig för Ätistupan, då de hade lintet lust at lefwa längre. Icke deftomindre woro trälarnas wilkor, efter Herrens lynne, nu bättre, nu sämre, och är troligt, at en träl då förtiden lefde understundom uti större wälmåga, än mången landbo i wåra tider. Den gragande snålhuen war ännu intet kommen til sin högd, fast laster woro i gång,

Swenska Folket i almänhet. Trälar.

Swenska Folket i okunnahet.

då som nu. När en träl blef fri, kallades han frälsgifwol, och woro des omständigheter intet särdeles anseedde, som wåra gamla lagar gifwa wid handen, och Tacitus åfwen intygar.

(1) Tacitus de Moribus Germanorum. Liberti non multum supra servos sunt, raro aliquod momentum in domo, nunquam in civitate, exceptis duntaxat iis gentibus quæ regnantur, ibi enim et super ingenuos, et super nobiles ascendunt.

(2) Torfäus Series Reg. Dan. p. 271.

(3) Nithardus L. 4.

(4) Tacitus de Mor. G. l. c.

(5) Tacitus de Mor. G. Ceteris servis non in nostrum morem descriptis per familiam ministeriis utuntur. Suam quisque sedem suos penates regit, frumenti modum Dominus aut vestis ut colono injungit, & servus hactenus paret.

(6) 2 Fl. 5. §. Gipt. B. W. G. L.

(7) 3 Fl. Kiöpm. B. Up. L. 13 Fl. Rätt. B. W. G. L.

(8) Gautr. och Rölfs Saga p. 9.

§. 2.

Bönder.

Trälarne hörde egenteligen intet til sjelfwa borgeliga samfundet, eller til Republiken, utan til sina Herrar och husbönder. Rätta styrkan af Rikskroppen bestod i Bönderna. Och begreps under detta namn alt det fria folket, som woro tillika jordägare, och intet brukade annars hemman eller grund, ej heller buro Tignar namn, eller utmärkta hederstitlar af Jarl och Herse. Man kan sluta detta af Edda (1), ty här sättas bönder näst efter Herfar och Jarlar. Sturleson gifwer oss samma underrättelse, när han berättar Torgny Lagmans tal til Ragwald Jarl (2), ty där sättas Bönder emot dem, som buro Tignar namn, och räknar Torgny Lagman sig sjelf bland Bönderna. Böndernas wärdighet bekräftas widare af Wästgötalagen, som stadgar, at Lagman och Biskop skola wara Bondasöner (3). Man begriper således, at Böndernas anseende warit ganska stort, efter deras förmögenhet och andra omständigheter. Sådan war Ake Bonde, som hade på en gång til gäst, både Swenska och Norrska Konungen. Man har ock tilförne talt om Håkan Bonde, som tog i förswar Norr-

ska

ka Prinsen Olof Trygvason, emot sjelfwa Konung Erik Segersäll, och höll uti sit hus trehundrade bewäpnade män af egit folk. Om Tuar Bonde wet man, at des son Bose war Prins Herauds fosterbroder. Skoglar Toste, Erik Segersälls Swärfader, war ej heller annat än Bonde. Och som många af det förnämsta folket understundom drogo sig ifrån Hofwet, och födde sig blott af sin egendom, blefwo ock de räknade för Bönder (4). På detta sätt blef en anständig blandning af högre och ringare, hwarigenom afund på den ena sidan, och förakt på den andra til landets gemensamma bästnad undwikas kunde. Swenska Folket i almänhet.

(1) Edda uprunne nokra Konga heite.

(2) Sturleson T. I. p. 482.

(3) 1 Fl. Tingm. B. WGL. 2 Fl. Kg. B. WGL.

(4) Adamus Bremensis Descr. Dan. C. 97. p. 63. In multis Normanniæ vel Sveviæ locis, pastores pecudum sunt etiam nobilissimi homines, ritu Patriarcharum, et labore manuum viventes.

§. 3.

Den förnämsta delen af undersåtarne utgjorde Adeln, så i de äldsta som i de nyare tider. Några af wåra Häfdeteknare hafwa den tanka, at wåre gamle Odalbönder, woro denna tidens Adelsmän. Men om så wore, blifwa Bönder och Adel alt ett, twärt emot all den underrättelse man har om dessa tider. Ty icke allenast Tacitus, utan ock Rigsmal, gör skilnad emellan de fria, som woro Bönder, och de som woro af högre wärdighet. Man wet ock, at Lagmännerne, som utan motsägelse, woro i anseende til sysslorna, räknade ibland de förnämste, gjorde icke destomindre en del af Bönderna. När man nu lägger tilsammans hwad man tilförne anmärkt af Edda, blifwer det en naturlig påföljd, at Jarlar och Herfar äro de, som denna tiden böra anses för Adelsmän. Man har widare all anledning at hålla före, det Jarlar och Herfar woro antingen af Kungeligt blod, eller ock med Kungeliga husen nära beswägrade. En Godbrand af Nores Ätt, Konung i Godbrandsdalen, nederlade sit Konunganamn, och lät kalla sig Jarl, efter han wille hafwa den hedren, at wara den mägtigaste af alla Jarlar (1). En annan Godbrand af samma stam, Adel.

Swenska Folket i almänhet. 2Del.

affade sig Jarlanamnet, och lät kalla sig Herse, men styrde icke destomindre sina underhafwande som Konung, och behöllo alla des efterkommande namn af Hersar (2). Konung Rollauger af Naumdalen, uti Harald Harfagers tid, öfwergaf på samma sätt sit Konunganamn, och antog Jarls titel och wärdighet (3). Så säges ock uti Norrska Hirdskrå (4), at Konungarne i Norrige förordnade Jarlar på åtskilligt sätt, då de antingen gjorde sina söner, bröder eller andra slägtingar til Jarlar. Det synes således nog tydeligt, at Jarlarne woro egenteligen de, som woro med Konungahusen i skyldskap. Af Swenska Jarlar har man sig bekant Ragwald Jarl, Skoglar Tostes sonesön, hwilken wäl, så mycket man wet, intet war af Kungeligt blod: men hans nära förbindelse med Upsala Konungahus är däraf tydelig, at Sigrid Storråda war hans kiötsliga faster. Man kan härjämte påminna sig den förr andragna Harald Harfagers Förordning, som innehöll, at hans söner skulle hafwa titel af Konung, men hans dottersöner skulle wara Jarlar. Man har intet namn på många Swenska Hersar, dock omtalas i Landnama en Gorm, Hersir Agiatir, i Swerige, som war gift med Prinsessan Thora, Konung Eriks dotter i Upsala. Hennes son war Thorgie, som hade til äkta Prinsessan Elmu från Holmgården, Burisleifs dotter (5). Och kan man häraf finna Hersarnas besynnerliga högaktning, äfwen i Swerige. De som woro med dessa hedersnamnen utskilde, om dem hat det, at de hade Thignarnamn, och woro de aldeles söndrade från Bönderna, som af Lagman Thorgnys åberopade utlåtelse til Ragwald Jarl, inhämtas kan.

(1) Fundin Noregur p. 7.
(2) Fundin Noregur p. 8.
(3) Snorreson, T. I. p. 79.
(4) N. Hirdskrå C. 13. p. 84. af Dolmers Uplaga.
(5) Torfäus Ser. R. D. p. 369.

§ 4.

På detta sätt lär förmodeligen fordna tidens Adelskap warit inskränkt allena til Jarlar och Hersar. Och har hellre ordet

Adel

Adel på denna grund aldeles ingen gemenskap med Odal, som egenteligen har affeende på ägande rätt öfwer fast egendom. Då Adel däremot uti sin egenteliga betygelse syftar på något utmärkt, betydande och förnämt. Man kan sluta det af åtskilliga gamla ord, som förekomma, dels uti Nordens gamla Lagar, dels på andra ställen, såsom Adalman, äkta man, Adalkona, äkta hustru, Adalfylking, förnämsta slaktordning, Adalport, förnämsta porten, Adalting, högsta eller förnämsta Domstol (1). Uti dessa och flera dylika ord, är meningen af Adel intet särdeles lämpelig. Man måste likwäl medgifwa, at ordet Adelsman på intet ställe i wåra gamla Handlingar förekommer i den mening, som det nu brukas. Mycket mindre bör man föreställa sig, at Frälseman, så wida det skal betyda Adelman, är et ord, som kan föras til dessa tider. Frälse efter gamla bruket, beteknar en fri man, som intet är träl, hwilket är så almänt, at det behöfwer intet bewis: och blef detta ord då först anwändt til at utmärka en Adelsman, då Rusttjensten i Konung Måns Ladulåses tid wardt införd til Ryttereets förstärkande, och de blefwo kallade Frälsemän, som frälste sina gods från skatt med underhållande af en dugelig häst och kart. Men när man will skaffa sig et rätt begrep om de forderna tider, böra de anses för bönder, som annars kallas Jordägande, med de åter som buro Thignarnamn, böra anses för Adel. Imedlertid bör ingen falla på den tankan, at man här sätter för stort wärde på denna tidens Adel, när man påstår, at de woro af Kungeligt blod. Engelsmännernas Adeling, som med wår Adel är alt et, lämpas endast på Konungabarn och deras arfwingar. Således finner man wara anmärkt uti Konung Eduars Lagar, at de allena, som woro födde af Konungar, buro namn af Adeling (2).

Swenska Folket i almänhet.

Odal

(1) Verelius in Indice: Ordet Adel, hwarmed äfwen bör jämföras J. Grams undersökning de Vocabulo Herremand in Act. Societ. Hafniens. T. II. p. 269, hwar han widlyftigt utföret, at Adel och Odal äro twänne aldeles olika ord.

(2) Leges Eduardi Confessoris C. 35. Rex vero Eduardus Edgarum filium eorum secum retinuit, et pro suo nutrivit, et quia cogitabat heredem eum facere nominavit Adeling, quem nos dicimus Domicellum. Sed nos indiscrete de pluribus divimus, quia Baronum filios vocamus Domicellos, Angli vero nullum nisi natos Regum. Det är in-

tet

Swenska Folket i almänhet.

tet swårt at bestyrka detta med flera exempel, men det kan vara nog, at man hänwiser Läsaren til Du Cange uti des Glossarium, ordet Adaling.

§. 5.

Jarlar.

Men som Jarlar och Hersar efter denna anledning utgjorde allena wår gamla Adel, förtiena de ock at blifwa något närmare skärskådade. At denna wärdighet warit ifrån urminnes tider i Swerige, kan slutas af Ingialds arföl efter sin fader; ty dåtil woro utom Fylkis-Konungarna äfwen Jarlar och andre Märkismän inbudne. Sedan Fylkis-Konungarne woro utrotade, sattes förmodeligen Jarlar uti de afdöda Konungarnas Länder. Så gjorde åtminstone Harald Harfager i Norrige, ty af honom förordnades Jarlar uti Landskapen, dock så, at deras Län woro merendels större än Fylkis-Konungarnas warit tilförne. Tredie delen af Landskylderna anslogos til Jarlens förnödenheter, och utom des hade han tiugu mark i Weitsło. Häremot war Jarlen skyldig at draga försorg om lagens skipande, och indrifningen af Konungens inkomster, af hwad namn de wara mände, och när upbud til härfärd eller annat krig skedde, borde han inställa sig med sextio bewäpnade män (1). När Konungen intet war närwarande, war Jarlen berättigad at låta bära Fana eller märke fram för sig (2). När någon förordnades til Jarl, lät Konungen sätta honom på trapsteget fram för sit Konungasäte, och efter et lämpelig tal, tog Konungen honom i handen, och gaf honom et Swärd och Fana (3), hwarester Jarlen gjorde sin ed. Konung Magnus i Norrige förklarade Swen Ulfson til Jarl öfwer Danemark på följande sätt; Konungen bandt et Swärd wid hans sida, fäste Skjöld wid axelen, och Hjälm på hans hufwud, och gaf honom namn af Jarl (4). Man wet intet, om alla deßa omständigheter blifwit i Swerige i akt tagne, det är likwäl troligt, at något dylikt warit ock här i bruk, åtminstone woro Jarlens inkomster något när de samma i Swerige som i Norrige, hwilket däraf inhämtes, at Jarlen haft tredjedelen af den skatt, som Gotland betalte, för sit antagande uti Swea Konunga-beskydd; ty af sextio mark lödig, som utgick af landet, hade Jarlen tiugo. De

öfri-

öfriga rättigheter, at skipa lag, wårda hushållningen, förswara Landet, och wid alla tilfällen wara i Konungens ställe, woro gemensama med alla Jarlar (5), och tilkom äfwen Jarlen den rättighet, at göra förbund och sluta stillestånd, når omständigheterna så kräfwa kunde, hwarpå man har bewis nti Ragwald Jarl i Olof Skötkonungs Historia, hwarom handlat är tilförne. Swenske Folket i almänhet.

(1) Sturleson T. I. p. 78.

(2) Norrska Hirdskrå C. 16. p. 106.

(3) Hirdskrå C. 15.

(4) Sturleson T. II.

(5) Edda Kongaheite och följande.

§. 6.

Näst Jarlar woro Hersar, och om deßas wårdighet underrättar oß Edda, och woro de af Konungarna förordnade til Rättare eller Upsyningsmän öfwer wißa Härader. Fyra Hersar woro gemenligen under hwar Jarl, alt efter Jarladömets storhet (1), och lära deras inkomster förmodeligen swarat til en trediedel mot Jarlens, efter de woro skyldige at utruста tiugo stridsmän, då Jarlen skaffade sextio. Men uti Weisło woro Jarlen och Hersen lika, efter Konungen bestod tiugu mark så wäl åt den ena som den andra. Förordnandet synes billigt, ty Hersen måtte naturligen för sin person förtära likså mycket som Jarlen. Hersarnas skyldighet och rättigheter woro uti deras Lagsaga aldeles öfwerensstämmande med Jarlarnas. De skipade lag, wårdade hushållningen, och förswarade landet wid föresallande fiendtligheter, de jämföras fördenskul med Baroner i Engeland, och Grefwar i Tyskland. Hersarnas enskylte betjenter kallades och Hirdmän eller Hofmän på samma sätt, som betjeningen wid Jarlarnas och Konungarnas Hof (2). Hersar.

(1) Sturleson T. I. p. 78.

(2) Edda Uprunne nokra Konga heite.

§. 7.

Om Jarlarnas och Hersarnas wärdigheter warit ärftelige, hade Konungamagten haft ganska liten förmån af Fylkis-Konungar-

Swenska Folket i almänhet.

garnas afskaffande. Icke destomindre gifwes anledning, at denna wärdighet warit åtminstone i några slåkter ärftelig. Således kan man intet twifla, at Godbrand Jarls efterkommande ju tilägnat sig Jarlenamnet som en ärftelig tilhörighet. Wästgötha Jarlen Ragwald hade twänne söner, hwilka bägge kallas Jarlar (1). På samma sätt war beskaffat med Godbrand, Herses efterkommande, som förr är påmint. När Olof Trygwason wille göra sin swåger Erling Skialgson til Jarl, afslog han det, med förebärande, at alle hans förfäder warit Hersar (2). Det synes förden skul, som sjelfwa wärdigheten kunnat wara ärftelig hos wisa slägter, men at förlåningarne, som därmed warit förknippade, likwäl berodt på den regerandes wälbehag, ånskjönt det kan wara sannolikt, at sonen esomoftast efterfölgt sin fader i Lånet, dock utan at han warit berättigad därtil, såsom til en i arf tilfallen egendom.

(1) Sturleson T. I. p. 517.

(2) Sturleson T. I. p. 251.

§. 8.

Hofbetiening.

Om Konungens Hof eller Hirdmän warit räknade för Adel wet jag intet. Det är troligt, at deßa syslor warit efter omständigheterna förwaltade, stundom af Bondesöner, stundom af de förnämare efter Öfwerhetens wälbehag, och wederbörandes skicklighet. Huru wida Herremän, om hwilka talas uti Konung Magni Laduläses stadga (1) af år 1280 kunna föras til denna tidens Adel,

Herremän.

är ganska otydeligt. Om med ordet skal beteknas en Härman eller krigsman, som af Öfwerheten warit förländ med någon fastighet, hwarutaf et wist antal krigsfolk skulle wid tilfälle utrustas, är ofelbart, at Jarlar och Hersar måste nödwändigt räknas bland Herremän. Men som förmodeligen flere Läntagare warit i Landet, hwilka uti deßa krigiska tider woro förpliktade at följa Konungen i härfärd, med mer eller mindre folk, efter Länens storlek, så är sannolikt, at Herremän denna tiden intet gjordt något särskildt stånd. Den som för öfrigt wil inhämta någon underrättelse om Herremanna wärdigheten, kan läsa J. Grams Tractat om ordet Herremand, ehuru wäl jag intet kan neka, at det ser ut, som denna inrätning hörer til senare tider.

(1) Biärköa Rätten uti Bihanget p. 2.

§. 9.

§. 9.

De nu omtalte Herrar, som warit förſedde med Tignarnamn, och Bönderne utgjorde fordna tidens Ständer, hwilka förſamlades, och hade at ſäja wid almänna Riksdagarna. Sådana ſammankomſter ſkiedde altid på wiß tid om året, wid firandet af de wanliga ſtora offren. Dock kan man intet påſtå, at deßa ſammankomſter altid borde anſes ſom Riksdagar, i ſynnerhet då inga Rikswårdande ärender kommit at företagas. Den Feſt likwäl, ſom hölts om höſten, då Konung Domalder bleſ offrad, ſynes hafwa all liknelſe af Riksdag. Men når hela offerhögtiden tilbraktes under ſupande och fråßeri, och flera ſådana ärender, ſom wäl intet kunna räknas för egenteliga Riksdagsmål, kan wäl en dylik ſamling på intet ſätt få namn af Riksdag. Och torde Riksdagar hafwa warit ſälſynta nog, ſå länge Ynglinga Slägten regerade, och menighetens förtroende förſedt Öfwerheten med all den magt, ſom i de tider war oumgängelig til Rikets förſwar. När Konungawal ſkulle ſkje hos Gjötherna, ſtämdes förſt fiollmänt Ting, eller en almän ſammankomſt af menigheten, en förman, Höfunder utnämdes, ſom ſkulle granneligen ſkiärſkåda dem, ſom anmälte ſig til walet. Och når Höfunder yttradt ſig om den, ſom alrabäſt kunde upfylla Konungaſtolen, förklarade menigheten den ſamma för Konung (1). Sedan Ynglinga Slägten blifwit ſtött från Upſala Konunga Thron, lära Riksdagarna blifwit mera ordenteliga. Konungarnas magt inſkränktes, Böndernas tiltog, och krig och frid woro egenteligen de högmål, uti hwilka Konungen behöfde menighetens biträde och ſamtycke. Sturleſon underrättar oß härom, når han beſkrifwer den märkwärdiga Riksdag, ſom hölts under Olof Skötkonung. I Goi eller Februarii Månad firades det ſtora freds och ſeger-offer i Upſala, ſom af Oden war inſtiftat (2). Hit ſkulle folket förſamlas ifrån hela Swea wälde, och ſkulle då wara, Alra Swiars Ting, eller almän Riksdag. Sammanträdet ſkiedde under öpen himmel, och Bönderne eller Sweriges almoge infunno ſig på mötesplatſen bewäpnade. Konungen ſatt på ſin Thron, omgifwen af ſin Hofbetjening. På en annan bänk eller ſtol ſuto Jarlar och Lagmän, ſom woro närwarande, framför Jarlarna ſtodo deras Hofmän,

Swenſka Folket i almänhet. Riksdagar.

Swenska Folket i almänhet.

och Lagmannen hade sina huskarlar framför sig. Men rundt omkring stod Almogen på slättar och högder, hwarifrån de kunde höra hwad som afhandlades. Sedan Konungens ärender woro förredragna, kunde äfwen andra betydande män föreställa sina påminnelser. Främmande Konungars Sändebud kunde ock framföra sina Herrars angelägenheter, hwilket dock förmodeligen intet warit almänt. När något tal blef föredraget, som war i menighetens smak, betygade folket sit bifall med gny och wapnabrak. Seden är så gammal, at äfwen Tacitus talar därom, när han beskrifwer Tyskarnas almänna sammankomster (3). Wid et sådant tilfälle war det intet rådeligt för den Regerande, at enwisas emot Almogens och Böndernas förklarade samtycke, utan hwad som då af menigheten blifwit bewiljadt, måste anses för en fast och obrotslig lag. Riksdagsbeslutet war då färdigt, och Riksdagen lyktades. Och som et sådant almänt Ting blef hållet hwart år, kunde intet ärendernas myckenhet utdraga tiden, fast sammankomsten kunde förmodeligen efter omständigheterna på några dagar förlängas. Protocoller, Voteringar, och mera dylikt, som nu är oumgängeligt, woro då onödiga öfwerflödigheter, och en wälsinnad och af Riket wäl förtient man, hade altid myckenheten på sin sida. Man talade litet, skref mindre, och mente wäl, och riket war åtminstone wid slutet af detta tidehwarf uti en önskelig och afundswärd blomma.

(1) Rolf Krakes Saga C. 39. p. 66.

(2) Sturleson T. I. p. 477.

(3) Tacitus de Morib. Germ.

§. 10.

Enskylta Riksdagar.

Emedan Ständerna samlades på en wiß tid om året, war all kallelse onödig. När någon owanlig sammankomst war förhanden, upbådades förmodeligen menigheten genom budkaflor, som de gamle kallade Heraur. Detta har ock til äfwentyrs warit brukeligt, då almogen sammankallades til almänna Ting uti Landsorterna. Ty utom de almänna Riksdagar, som rörde hela Riket, woro ock enskylta samlingar, dels uti landskaperna, dels ock i städer-

derna, och andra mindre samfund. Til deßa mindre Riksdagar bör man hänföra det uti Wästgötha lagen omtalta Ting alra-götha. Af samma beskaffenhet war den Riksdag, som Konung Olof i Björkö lät sammankalla, då Ansgarius andra gången kom hit i landet, och det då fattade beslut måtte sedan af et nytt Ting bekräftas, innan Ansgarius fick fulkomligt tilstånd at förkunna Christna läran (1). Det är i sig sielf tydeligt, at Fylkis-Konungarna woro ofta närwarande wid deßa samlingar, och Thorgny Lagman intygar det samma, när han berättar, at fem sådana Småherrar för sin tiltagsenhet blefwo dränkte på Mula Ting (2). Om ingen Underkonung eller annan Ämbetsman war tilstädes, sammankallades menigheten af de Tolf, som i hwar Lansort til landets almänna förwaltning woro förordnade, och på detta sätt beskrifwes hushålningen i Werende wid S. Sigfrids ankomst. Sådana Landsting eller enskylta Riksdagar kunde wäl intet på något sätt qwälja Allherjartings Beslut, men uti andra mål hade de en fulkomlig och wadfri domrättighet, och deras utslag gäfwo anledning til de särskilta Lagar, som uti Landsorterna woro wedertagna. De hade ock en annan och mera betydande nytta därigenom, at icke allenast onödiga drögsmål kunde undwikas, utan ock den olägenhet afböjas, at Landskapens angelägenheter blefwo af sådant folk afgjorda, som om Ländernas rätta beskaffenhet intet woro underrättade. Och är denna försiktighet så mycket angelägnare uti widsträkta riken, som det händer sällan, at en och samma hushållsförfattning kan, utan förbehåll och menigherens skada, lämpas på alla orter. Det som paßar sig i Skåne, går intet altid an wid Enaträsk, och hushålningen i Österbotn kan intet altid tjena til regel för inrätningarna wid Kalmar och Gjötheborg. På detta sätt blefwo både de almänna och enskylta ärender wårdade, och Rikets wälmåga öfwertygade om förfatningarnas godhet. Swenska Folket i almänhet.

(1) Rimberti Vita Ansgarii C. 24.

(2) Er. Benzelii Mon. Eccles. p. 6.

Hushållning, Lagskyning. m. m.

II. Capitlet.

Om Almänna Landshushålningen, Lagskipandet, och Försvarsverket.

§. 1.

Landskapens fördelning i Tolfter.

Efter Odens inrätning war högsta domstolen hos de tolf Diar och Drottar, som wärdade offren. Detta heliga tolftalet sträkte sig widare kring alla Landsorter, så at tolf woro Heidreks Spekingar i Reid-Gothaland, tolf woro i Nämden, och tolf fasta skulle wara wid alla Kjöp och Fastebrefs afgifwande m. m. Hwart Landskap blef ock sedermera uti tolf särskildta stycken fördelt, af hwilka hwardera hade sina enskylta Tolfmän, som wärdade hwar sin Tolft. Sådan war inrätningen i Werende wid S. Sigfrids ankomst, som man nyligen påmint (1). Och har denna sedwänja oselbart warit antagen på flera ställen; ty man finner Tolfta Kyrka nämnd åtskilliga gångor uti Uplandslagen (2). Flera sådana Tolfter hafwa til åfwentyrs gjordt et härad eller Hundari, men därföre kan man intet med wißhet säga, antingen fördelningen i Tolfter eller Hundari är äldst.

(1) Er. Benzelii Mon. Eccl. p. 6. Sjelfwa orden af den gamla författaren, som skrifwit S. Sigfrids Legenda, förtiena at anföras. Erat autem duodecim tribus in hac terra per quarum magnates seu nobiles Respublica sive leges antiquæ tum regebantur &c.

(2) 2 Fl. K. K. B. Ull. 10 Fl. Kgb. Ull.

§. 2.

Hundari och härad.

Oselbart är, at Landskapen warit delta i Hundari ifrån ufminnes tider. Både Cäsar och Tacitus tala om Tyskarnas Centumpagi, och i wår Swenska Historia finner man, at Hundaris inrätningen warit redan stadgad uti Brautanunders och Ingialds tid, emedan så wäl Tiunda, som Attunda och Fjerdhundra, hade då redan sina egna Konungar. Saxarne lära hafwa infördt deßa anstalter til Engeland, och har Konung Alfred först ordentligen indelt Engelska Greßkapen uti Hundred, som Ingulfus och

fle-

flere Engelske Skribenter intyga (1). Det är sannolikt, at hundrade byar eller hus uti äldsta tiderna gjordt et Hundari. Det kan ock wara, at med ordet beteknades et så stort stycke land, at hundrade bewäpnade män däraf kunde upbjudas, och synes detta sidsta bekräftas af Tacitus (2). Hwad som kallades Hundari uti östra delen af Swerige, het Härad i de öfriga Landsorterna; och som Jornandes uti sin beskrifning om Scandzia, äfwen nämner ätskilliga Härader; kan äfwen inrätningens ålder någorlunda däraf intagas. Wärmeland delas uti Syssel, och sedan hwar Syssel uti sina Härader. Den fördelning i Syssel synes wara länd från Norrige, hwar man finner Borgessyssel, Skiessyssel och flera. Om denna gisning medgifwes; har man anledning at tro, det Wärmeland fådt denna indelning den tid, det ännu war sammanfogadt med Norrige, då den ock blifwer nog gammal. Hushållning, Lagskipning m. m. Syssel.

(1) Man kan se härom Du Cange uti dess Glossarium m. & inf. Lat. ordet Hundreda.

(2) Tacitus de Mor. G. Peditet ex omni juventute dilectos ante aciem locant. Definitur et numerus. Centeni ex singulis pagis sunt, idque ipsum inter suos vocantur.

§. 3.

Genom Fylkis-Konungars och Jarlars tilsättande, blef Riket fördelt uti Landskap och Provincier. Deßa Herrar hade wård så wäl om Lagens skipande, som den öfriga Landshushållningen. Lagmän lära förmodeligen blifwit inrättade, til at minska Jarlarnas myndighet. Kan hända, at Ingiald warit den förste, som förordnat Lagmän. Åtminstone hafwa wi ingen äldre än Wiger Spa, som lefwat under denna Konung. Han kallas likwäl intet Lagman, utan Lagayrkiu uti Konung Birgers Företal til Uplandslagen. Uti Förtekningen på Wästgötha Lagmän, som är bifogad wid gamla Wästgötha Lagen, säges uttryckeligen, at de äldste Lagmän där å orten, Lumbr och Björn Kialki woro Hedningar, och lågo begrafne i högar, och är annars intet något twifwelsmål, at deße ämbetsmän woro almänne under Sigurdska Slägten. Thorgny och Emund Lagmän äro bekante utaf det, som redan är anförd uti Olof Skötkonungs Historia. Det synes Landskap. Lagmän.

ock,

Hushållning, Lagskipning. m. m.

ock, som Lagmans-syslorne warit på et wißt sätt ärfteliga, ty Lagman Thorgnys Langfedgar eller förfäder hade warit Lagmän uti Tiunda Land i många Konungars tid (1). Ibland Wästgötha Lagmän ser man, at Karl af Edzwäre lämnade Lagmansdömet åt sin son Algot Karlson, och at Gittrug Algotson, ânskjönt omyndig, hade blifwit Lagman, om han intet sjelf afsagt sig wärdigheten, til des han kommit til mera ståndga och mognare år. Det är ock troligt, at Lagmannen haft någon förlåning til belöning för sit beswär, emedan där finnes stadgadt i Wästgötha Lagen, at Lagmannen skulle hafwa Landskyld, som war sem tiog nöt hwart fjerde år af Mohärad (2). När intet Tinget hölts under öpen himmel, församlades de Tingsökande hos Lagmannen, som hade sin Malstufwa eller Tingssal uti sit egit hus, som där berättas om Thorgny Lagman (3). Lagmannens myndighet war ganska stor, ty deras domar ansågos som lag. Men när någon stridighet befanns emellan Lagarna, skulle Upsala Lag tjena til rättesnöre, hwarföre ock Tiunda Lagman ansågs i det hänseende, som Öfwer-Lagman för de andra, emedan de nödsakades at inhämta hans utlåtelse wid sådana tilfällen. I synnerhet war Lagmans wärdigheten därigenom betydande, at han ansågs som en Tribunus plebis eller folkets förswarare; hwarföre ock, när Konungen eller Jarlen höllo Ting med Almogen, swarade altid Lagmannen på Böndernas wägnar (4). Så at när Lagmannen intet war närwarande, kunde ingen almän samling hållas för Åtra-Götha, eller Swea Ting, emedan den allena hade den kraft, hwar Lagmannen war tilstädes (5).

(1) Sturleson T. I. p. 478.
(2) 1 Fl. Tingm. B. WG. L.
(3) Sturleson T. I. p. 481.
(4) Sturleson T. I. p. 478.
(5) 1 Fl. Tingm. B. Wgl.

§. 4.

Konungens högsta Nämnd.

At Konungen så nu som tilförne, hafwer haft högsta domrättigheten, förstås af sig sjelf. Efter Odens inrättning woro tolf

Diar

Diar eller Drottar, den Regerande Herrens Medhjelpare eller bisittare uti rätwisans handhafwande wid förekommande twistemål. Härom är talt tilförne, så mycket som behöfwes. Och som Drottarne tillika förwaltade denna tidens Präste-ämbete, kan man lätt förstå Tacitus, som förmäler, at Prästerna utöfwade i synnerhet straffrättigheten (1). Det är troligt, at Offer-prästerne blifwit sedermera utslutne från Konungens nämd, emedan man finner, det Konungarne togo til bisittare de klokaste och förståndigaste, som woro at tilgå, och man kan intet förmoda, at deßa egenskaper alltid woro at finna uti deßas Skrå. Heidrek hade utkoradt tolf Spekingar til at skiärskåda och utreda alla wandamål, eller sådana saker, som woro mörka och twåtydiga. Likaledes hade Olof Skötkonung utwaldt sig tolf personer af de wisaste, som woro i landet, til at bekläda des Rådsämbete (2). Efter all den underrättelse, som man hafwer om gamla tider, har altid Konungen äfter egit bepröswande walt sina Råd. Men Lagmän och andra Domare waldes af almogen, och infördes sedermera af den Regerande uti syslan (3). Hushållning, Lagskipning. m. m.

(1) Tacitus de Mor. Germ. Ceterum neque animaduertere, neque vincire, neque verberare quidem nisi sacerdotibus permissum, non quasi in poenam nec ducis jussu, sed velut Deo imperante, quem adesse bellantibus credunt.

(2) Sturleson T. I. p. 522.

(3) 1 Fl. Ting. B. WGL. 1 Fl. Ting. B. Upll. Tacitus intygar äfwen, at hos Tyskarna Domare utwaldes i deras Samlingar. Eliguntur in iisdem conciliis et Principes, qui jura per pagos vicosque reddunt. Tacitus de Mor. Germ.

§. 5.

Af det som nu är andragit, ser man tydeligen, at många domstolar warit i Landet. Icke destomindre lär där hafwa warit en ganska stor åtskilnad, emellan denna och senare tiders rättegång. Konungen har af ålder haft rättighet at bryta skrock och offoknir, det är at rätta felaktiga domar. På denna grund stadgas wid Gothlands undergifwenhet, at Konungens ed eller Nämd war allena berättigad at uphäfwa det utslag, som Gothlands Underrätter.

Hushållning, Lagskipning. m. m.

Nämd hade affagt (1). Denna höghets rätt är näſtan oſkiljaktig från Konungsliga Majeſtätet. Men at man därföre brukat wädja från Herſen til Jarlen, eller från Häradshöfding til Lagman, och därifrån til Konungen lär wara något, ſom med denna tidens tänkeſätt intet kommer öfwerens. Wi hafwe lärdt af Edda, at Jarlens utſlag och dom anſågs för ſå rättwis och klanderfri, ſom Konungens egen. På denna grund war intet wad ifrån Jarlen, faſt Konungen kunde wara obetaget, om någon beſynnerlig wäld wiſat ſig, at ſjelf widare ſkiärſkåda målet. Lagmännernas domar woro ſå heliga, at de anſågos för Lag. Man kan ſåledes finna, at det ej heller war wanligt, at beſwära ſig öfwer dekas utſlag. Mycket mindre war det brukeligt, at Konungen yttrade ſig endaſt öfwer de mål, ſom warit förut af Underdomaren ſkiärſkådade och afdömde. Utan ſaken lär förmodeligen hängt ſå tilhopa, at hwar och en klagande kunde andraga ſina kiäromål, antingen för domaren i orten, eller ock inför Konungen, ſå framt Öfwerheten war närwarande. Inga mål woro afſtängde från Konungens egit afgörande, när de twiſtande anmälte ſig. Man ſer det icke allenaſt af den dom, ſom Erik Segerſäll fälde uti den Danſka Hroes ſak, utan ock af Olof Skötkonungs göromål, ſom ſjelf dömde dem, hwilka gjordt wäld på S. Sigfrids ſläktingar (2). Likaledes affade ſamma Konung ſjelf domen uti det twiſtemål, ſom Emund Lagman föredrog, utan at någon dom warit fäld wid någon nedre domſtol. Af Are Frode wet man, at där woro Lagmän på Iſland, men intet tekn är, at twiſtemålen warit förſt ſkiärſkådade wid någon ringare domſtol i de äldre tider, innan de blefwo hänſkutne til Lagmansrätten. Man kan fördenſkul med alt ſkäl tro, at Lagmansrätten äfwen hos oß i de äldſta tider, afgjordt alla förekommande mål, utan at de woro wädjade dit, eller wädjades därifrån. Den inrättning med flere ſubordinerade Domſtolar, lär förden ſkul wara et nyare påfund, ſom hos oß leder ſin uprinnelſe från Romerſka och Påfwelagen. Jag kan ej heller begripa, at wåra förfäders Lagſkipning war därföre ſämre. Man har ſkäligen ordſak at twifla, at et utſlag är deſto rättwiſare, efter den ene Domaren dömt på et ſätt, och den andre på et annat. Ej heller kan jag anſes för lyckſaligare därföre, at jag måſte reſa et half hundrade mil, eller mer, för at få weta om

mit

mit är mit, när jag kunde annars få samma underrättelse i mit hemwist. Twistemålen woro fåare, rättegången kortare, och fördärfwet intet så almänt. Det war således lättare, at få billiga och rätwisa Ämbetsmän, i synnerhet då de Domhafwande waldes af sjelfwa menigheten. Och det war mindre nödigt, at skjutsa från den ena Domstolen til den andra, då man kunde niuta likså mycken rätt eller orätwisa i den lägre som högre Rätten. Man torde altså med all tryghet kunna påstå, at fast än flera instantier nu kunna wara nödiga, woro de likwäl under den här omtalta tiden, både orimmeliga och ohörda. Denna gisning stadfästes än widare därigenom, at intet wad nämnes uti Tingmåla Balken af Wästgöthalagen, ehuruwäl både Häradshöfdingar och Fiärdingshöfdingar omtalas, hos hwilka mindre kjäromål afgjordes, och det merendels genom förlikning. Men om den intet kunde winnas, förwistes målet til Lagmanstinget (3). Ja uti wißa mål stod det parterna frit, at anmäla saken, antingen i Härads eller Lagmansrätten (4). Men en widlyftigare afhandling om sjelfwa rättegången, spares til nästa tidehwarf, då man undgår den slippriga undersökning, huru wida det, som i wåra gamla Lagar finnes stadgat, kan föras til den äldre eller nyare tiden.

Hushålning, Lagskipning. m. m.

(1) Bihanget wid Gothlands Lag. C. 4. p. 53.
(2) E. Benzelii Mon. Eccl. p. 12.
(3) 14 Fl. Ting. B. W. GL. 1. §.
(4) 13 Fl. Ting. B. WgL.

§. 6.

Rättesnöret, hwar efter domen upsattes, war dels naturliga Lagen och billigheten, dels wedertagen landssed, dels de förr afsagde domar, antingen af Konungarna sjelfwa, deras Ämbetsmän, eller wid Allhärjar Ting. Sådana förr fälta utslag, förwarades i minnet, och samlades sedermera tilhopa, hwarutaf upkommo de åtskilliga Lagar, som nästan i alla landsorter warit wedertagna. Swerige hade sin särskildta Lagman och Lag (1). Då ock lätteligen kunde hända, at stridigheter funnos emellan Lagarna, uti hwilken händelse den upkomna twisten borde afgöras efter Upsala

Lagar.

alla landskap i

Hushållning, Lagskipning. m. m.

Lag. Den äldste, som gjordt samling af Swenska Lagarna, är Wiger Spa, uti Ingiald Illrådas tid, och woro Wigers Flockar ännu i behåll uti trettonde århundrad (2). Det är skada, at de nu äro förlorade, man hade annars kunnat få mycken upplysning i denna tidens-Historia, som man nu måste sakna. Ty ehuruwäl större delen af deßa Flockar, blifwit inrykte i Uplands Lagen, är likwäl mycket utslutet, och det som blef bibehållet, är så inblandat med nyare tilökningar, at det är omöjligt at urskilja det äldre från det nyare. Såsom Wiger lagt grund til Uplands-Lagen, så nämnes Lumber den förste, som samlat Wästgötha-Lagen. Uti hwilken Konungs tid han lefwat wet man intet; det allena är bekant, at han war Hedning, föd i Wånga, och ligger begrafwen i en hög. Hans samling kallades Lumbs Lag, hwilken ock war ännu i behåll i det trettonde århundrad, ty Åskil Lagman, Magnus Minnesköldsson af Biälbo, samlade tilhopa all Lumbs Lag (3), och tilökte den med flera nyttiga stadgar. Men Folke Lagman, den andre efter Åskil, utslöt af Wästgöta Lagen alt hwad Hedniskt war, hwarföre ock Frillobarnen uti hans tid, blefwo utstängde från arf efter sina föräldrar, hwilket alt kan inhämtas af den förtekning, som finnes wid Wästgötha Lagen. Sjelfwa förtekningen är annars intet fullständig, emedan den intet upräknar alla de Lagmän, som warit i Wäster-Gjöthland sedan Lumbers tid, utan de anföras endast, som bidragit något til Lagens sammanskrifwande och tilökning.

(1) Sturleson, T. I. p. 478.

(2) Konung Birgers Företal til UpLL.

(3) Bihanget til WGL. p. 97.

§. 7.

Efter en nogare granskning af Riks-Lagen eller Jus Publicum, kan intet anses för Lag, som ej grundar sig på högsta Öfwerhetens wilja, eller befalning. Men efter all den underrättelse man hafwer om fordna tiden, är ingen anledning, at Konungarne befattat sig med Wästgötha-Lagens utgifwande. Utan där säges i början af den åberopade Förtekningen, at Lagmännerne gjordt

och

och upsatt Lagen. Detta stämmer ock öfwerens med Sturlesons witnesbörd, at det skulle wara Lag, som Lagmannen utsade (1). Men däraf följer intet, at den egenteligen så kallade Lagstiftande myndigheten warit hos Lagmannen. Utan när en Lagman uptänkt någon nyttig inrätning, föredrogs målet för menigheten, som då med sit samtycke stadfäste Lagmannens förslag. På samma sätt kan en ålderman uti en by göra förslag, och när det antages, blifwer det en gjällande förening, som wäl egenteligen intet bör heta Lag, men har dock en fulkomlig förpliktelse, så wida den intet är stridande emot almänna, eller enskylta förut kungjorde stadgar. Om nu Öfwerheten tillåter sådant, eller ock intet förklarar sit misnöje däröfwer, sedan det blifwit honom bekant, hafwer inrätningen en laggill kraft, och blifwer en Lag, som de Lagfarna beteckna med det olämpeliga ordet, Jus non scriptum. Och böre wi på detta sätt föreställa oß, så wäl Wästgöta-Lagen, som de öfriga Landskaps-Lagarna, som intet hafwa någon uttryckelig stadfästelse af Öfwerheten. De äro sammanskrifna efter bruk och Landssed på olika tider, til des de ändteligen, sedan Christendomen stadgades, blefwo satte i den form, som de nu hafwa. Där finnas således både äldre och nyare författningar blandade om hwarandra. Östgötha-Lagen, Wästmanna-Lagen, Helsinge-Lagen och Dale-Lagen, äro på detta sättet författade. Uplands-Lagen och Södermanna-Lagen hafwa samma uprinnelse, fast de blifwit förседde med uttryckelig stadfästelse af Konungarna. Det kan wara troligt, at flera Landskaper hafwa ock haft enskylda Lagar, såsom man finner Kyrkobalken af Smålands-Lagen. Skåne-Lagen är ock nog gammal, och är den af Ärke-Biskopen Andreas redan i början af XIII. århundrad öfwersatt på Latin. Wikboarna eller Bähusläns gamla Kyrkobalk, är nyligen med Latinsk öfwersätning utgifwen i Kjöpenhamn (2). Deße senare är af samma beskaffenhet, som de förra, och äro snarare en berättelse om de gamla författningar, än någon wärkelig och formelig Lag.

Hushållning, Lagskipning. m. m.

(1) Sturleson, T. I. p. 478.

(2) Joh. Finnäus, Norwegiæ Jus Ecclesiasticum, quod Vicensium sive priscum vocant.

§. 8.

Hushållning, Lagskipning. m. m. Edgång och Witnesmål.

At man fordom uti Rättegång brukat witne, och edeliga intygelser, kan slutas af Bihanget til Uplands-Lagen, hwilket handlar om Enwige. Ty här stadgas, at den, som intet insamn sig på kampplatsen, skulle sedermera aldrig wara berättigad at gå ed eller aflägga witnesmål. Det som står wid slutet af detta åberopade Bihang, at den slagne skulle läggas i ogild åker, har gifwit anledning at tro, det detta förordnande borde hänföras til första Christendoms tiden. Men man torde kunna förstå med gildåker en ordentelig begrafningsplats, hwarifrån en, på detta sätt af daga tagen, borde utstängas. Hwilket edsformulär egenteligen warit brukat här i Swerige, när laglig ed skulle gås, wet man ej så noga. Lundius säger wäl (1), at det lydde så: Hjelpi mik swa Freia, Thor och hin almakte As, eller så sant mig hjelpe Freya, Thor och den store Artin. Men detta edsformulär torde wara gjordt för ro skuld, och lär man kunna fälla samma omdöme om några flera edssätt, som hos wåra Häfdetecknare finnas uprepade. På Island hafwa de lagliga eder warit på detta sätt författade: Hjelpe mig så Freyer, som Niordr och den Alsmäktige As, som jag i denna sak wärja, witna eller döma skal, såsom jag wet rättast, sannast, och mäst med Lagen öfwerensstämmande wara, efter mitt ytterste förstånd (2). Och som det tillika uti gamla Skrifter omtalas, at eden borde göras wid en Ring eller Bakke, lära de gamle antingen rört wid, eller ock hållit en sådan Ring uti handen wid edens afläggande, såsom man nu lägger fingrarna på Bibeln. Och som Ringar woro fästade på dörrarna af offerhusen, som af Sigrid Storrådas Historia kan inhämtas, torde det warit en sådan, som wid deßa tilfällen blifwit brukad, när tinget höllts wid något heligt ställe, hwilket förmodeligen merendels skedt. Huru wåre förfäder swurit i dageligt sällskap, lär wara lika så onödigt at undersöka, som det intet är mödan wärdt, at underrätta efterwerlden, huru man swärjer nu förtiden. At man uti wärjemål betient sig af glödande järn, hwilket kallades järnbörd, eller flera sådana uptåg, har man åtskilliga bewis uti gamla Lagar. Man kan dock likwäl twifla, om denna widskjeppelse warit brukad

kad i wåra orter under Hedniska tiden. Ty fast Grekerna uti sina Hedniska wilfarelser, haft sådana infall, följer det intet, at wåre Hedniske förfäder warit besmittade af samma dårskap. Snarare kan man tro, at deta gyckleri leder sina anor i wåra orter, från Munkarna, såsom et kraftigt medel til at bedraga en lättrogen och mindre skarpsynt menighet. Hushållning, Lagskipning. m. m.

(1) Lundius, Zamolxis C. 3. §. 12.

(2) Se Ulfliots-Log i Landnama hos Barthokin Antiquit. D. p. 375. hialpi mer swa Freyr, oc Niordr oc hinn almakti Ás. m. m.

§. 9.

Wi finne således, at Domare och rättegång warit i Landet från urminnes tider. Icke destomindre, om Domare warit mycket sysleſatte med twistiga sakers afgiörande, är en annan fråga. Efter utseende lära de ringare i synnerhet hafwa tagit sin tillflykt til Domaren, når de antingen blifwit förolämpade, eller warit oense med sina grannar. De förnämare, som wänja sig mer at följa, än at tygla sina begärelser, lära förmodeligen afgjordt mästa delen af sina twistigheter genom näfrätten och enwige. Denna sed är ganska gammal. Hos Tyskarna war det redan en stadgad wana wid Christi födelse, eller under Augusti regering (1). Om Konung Frode i Dannemark berättar Saxo, at han gjorde en Lag, at upkommande twistigheter skulle genom enwige afgöras, och skulle den hafwa förlorat sin sak, som antingen blef öfwerwunnen, eller ock wek utom ringen, som war ritad på marken (2). Man wet wäl intet, om en dylik Lag warit påbuden i Swerige; men emedan denna sedwanan war gällande nästan öfweralt, är det intet troligt, at de gamla Swear warit i detta mål förnuftigare än andra folk. Ty man har många bewis, at enwige ansågs ingalunda för brotslig. I synnerhet hade frieri rätt ofta sådana påföljder, ty når en friare fick korgen, blef antingen den mer gynnande älskaren, eller flickans fader utmant til holmgång. Sådant skedde, når Hiorward friade til Konung Yngues dotter i Upsala, och hon höll Hjalmar för wärdigare at äga sit hjerta. Hjorward mante då ut Hjalmar til Holmgång på Samsö, och Enwige.

Hushållning, Lagskipning. m. m.

bägge blefwo där på Ön nederslagne, härom är talt tilförne. När Fradmar från Gestrikeland, fick afslag uti sin anmälan hos Kjetil Hångs dotter, utmante Framar des fader til enwige, detta år ock tilförne omrördt. Så wida en flicka kan intet wara förpliktad at älska hela människliga slägtet, kan wäl ingen enwig wara onaturligare än den, som upkommer för et förklarat misnöje emot en friare, når det skjer på anständigt sätt. Någon mera billighet kan synas wara i den händelse, når tredje mannen tog bort ens trolofwade brud. För en sådan omständighet utfordrade Starkader Storwerksson Hergrim Halftroll, som borttagit hans fästemö, Ogn Alfaspreng. Holmgången skedde wid Efra foß på Ed, Trollhättan til åfwentyrs. Hergrim blef slagen, och Ogn, som såg på kampen, stack sig sjelf igenom på stället (3). Detta hindrade likwäl intet Starkader at taga til sig sin medtäflares son, och gifwa honom all anständig upfostran. Et tydeligt bewis, at sådane enwige förde ingen särdeles fiendskap med sig emellan de täflande. Detta betygade äfwen kjämparne därigenom, at de hade esomoftast wänliga, och helt kallsinniga samtal med hwarandra, innan fäktandet begyntes. Då blefwo de wilkor och förbehåll träffade, som funnos wara tjenliga; och detta war förmodeligen den Holmgångelag, som så ofta omtalas. Uti den kort förut omrörde enwige, läste Framar up Holmgångelagen. När Kol Krappe, som bodde wid Gjötha älf, utmant Konung Harald af Naumdalen, och Konungen skickat en i sit ställe, benämnd Hemming, läste Kol up Holmsgångslagen, och kastade en päls eller skin under fötterna, innan kjämpandet begyntes (4). När samma Kol sedermera skulle slås med Sturlauger, komme de dagen förut öfwerens om Holmgångsstället, och när fäktandet skulle börjas, läser Kol up Holmgångs Lagen, och sätter tillika up tiugu mark sjilfwer, som öfwerwinnaren skulle hafwa i belöning; Kol begjärde ock at få se Sturlaugers wärja, och när han ansåg den at wara mindre dugelig, bad han Sturlauger fara hem, lämna sina wapn, och afstå sin brud, efter det war skada, at en så hederlig yngling skulle skynda til sit färdärf. Ännu mindre bitterhet wisades, når Fradmar Kols broder skulle hämnas sin närskyltas död på Sturlauger. Ty når de bägge möttes wid Gjötha älf, där Kol fallit förut, bemötte de hwarandra med ogemen höflighet. Enwiget gick

lik-

likwäl för sig, sedan Fradmar, som utmanare läst up Holmgångs-Lagen, och när Fradmar blifwit mycket sårad, och på Sturlaugers anmodan bedt om lif, blefwo de wänner och fosterbröder, med den förbindelse, at de skulle hämna hwarandras död, som samskylte bröder (5). När någon tilwitte en annan feghet och brist på mannamod, skulle bråttet likaledes försonas genom slagsmål. De twistande borde mötas på et ställe, där tre wägar stötte til samman, och om den stupade, som warit förolämpad, war straffet allenast half mansbot, om åter den andre blef fäld, böttes intet därföre. Hände det, at den förolämpade intet infann sig på walplatsen, blef han förklarad för ärelös, och utstängdes från all edgång och witnesmål. Men om den, som gjordt tilwitelsen, afhöll sig från enwiget, utropades han för trifniding, eller tredubbel pultron, och blef ansed för man des wärre, emedan han sagt det han intet kunde bestå (6). I almänhet ansågs som en fastställd Lag, at den utmante tilkom första hugget, då utmanaren imedlertid stod helt stilla, men kunde likwäl betäcka sig med Skjölden (7), hwilket alt af de åberopade witnesbörd kan intagas. Det är nog besynnerligt, at den utfordrade intet undandrog sig, änskjönt flere motståndare infunno sig wid enwiget. Således fäktade Hjalmar och Orwar Odd ensame emot alla tolf bröderna från Bolmsö, enda förbehållet war, at en allena mot en skulle fäkta i sänder.

Hushålning, Lagskipning. m. m.

(1) Vellejus Paterculus L. 2.
(2) Saxo L. 4. p. 86.
(3) Herwarar Saga C. 1.
(4) Sturlaugs S. C. 7. p. 14.
(5) Sturlaugs S. C. 13.
(6) Bihanget wid UpLL.
(7) Werelius i des Index, ordet Holmgång.

§. 10.

Ju större denna enwigs rättighet är, ju närmare nalkas man det naturliga frihets tilståndet, hwar intet annat medel är, at afgöra förekommande twistigheter, än genom slagsmål och näfrätten. Men man måste ock medgifwa, at borgeliga samhället är desto o-

Enwig.

 ful-

Hushållning, Lagskipning m. m.

fullkomligare. Dock kan man därföre intet påstå, at twistemåls enwige warit aldeles obillige, där underfåtarnas frihet stadgat sådana förbehåll. Men at en blott förwitelse skulle föra med sig en oundwikelig påföljd af en så blodig rättegång, är nog onaturligt. Greker och Romare tänkte bättre, och miste den utmante ingen ting af sit anseende, då han afhöll sig från den tilbudna kampen. Man trodde intet hos dem, at det war heder at wara owettig och ursinnig, och at ens heder därigenom förlorades, at en annan wat oförnuftig. Europa har således at tacka Göther och Dyskar för denna osed, och i sanning är det intet stort at tacka före. Det är likwäl intet swårt at begripa ordsaken til denna orimmelighet. Mod och dristighet woro efter wåra förfäders tänkesätt de mäst lysande dygder, och när modet fattades, war alt annat föraktteligt. Det war kämparnas almänna lösen: Fleyum wer aldrey fyrir herjendum, eller aldrig skola wi fly för wåra fiender; och detta war Hjalmars utsaga, när han med Orwar gick emot de tolf Berserkarna på Sämsö (1). Om Grettir säges i hans Saga, at han hade intet betänkande at slås med twå eller tre, ja äfwen wille han intet fly för fyra (2), utan förswara sig. Bland andra lärdomar, som Palnatoke gaf åt Prins Swen Otto, war äfwen den, at han aldrig skulle fly, ånskjönt hans motståndare woro långt starkare (3). Det är ej swårt at samla flera sådana Berserkslärar, hwilka alla bära witne, om det höga wärde man satte på dristighet; så at en obetänksam förmätenhet wärderades altid högre, än et saktmodigt upförande, när det hade minsta sken af rädhåga. Och för den ordsak war förebråkende af feghet och fruktan, en sådan förolämpning, som utan blod intet kunde försonas. Alt som Öfwerhetens myndighet stadgades, och Domares utslag blefwo mera gjällande, i samma mån lär ock enwigs rättegången hafwa aftaget. Och kan wäl wara, at den uti Olof Skötkonungs tid warit nog sälsynt. I Dannemark blef Enwigslagen uphäfwen af Harald Swenson, wid slutet af elloste århundrad, som intygas af Saxo.

(1) Herwarar Saga C. 5. p. 69.

(2) Bartholin Ant. D. L. 1. C. 7. p. 85.

(3) Jomswikinga Saga hos Bartholin Ant. L. 1. C. 7. p. 87.

§. 11.

§. 11.

Efter alt utseende lär Enwigs-Lagen något när wid samma tid hafwa uphördt i Swerige, efter man intet finner något tekn, at den warit utöfwad, sedan elofte århundrad. Men uti den öfriga delen af Europa, warade denna sedwanan ganska länge, och skedde sjelfwa slagsmålen merendels genom fulmäktige, som man kallade Campiones på Munke-Latin, eller Kjämpare. Af det föregående kan inhämtas, at man äfwen i wåra orter hade samma frihet. Men här i Norden uphörde både det ena och andra snart nog. Och kan det förekomma besynnerligt, at man i Götiska werlden warit färdigare at afgöra twistemåls enwigen, än på andra ställen. Men ordsaken lär ändock wara lätt at finna. Tilgifwenheten för Romerska Biskopsstolen war nog stor. En förutfattad tanka om Påfwens stora helighet, afmålade alla deß stadgar, som Gudomeliga Lagar, och Påfwarne hade långt förut med alt skäl utdömdt deßa handgripeliga bewisen. Där fordrades tid, innan wåre aflägsne Nordmän kunde blifwa underrättade, at Påfwen war intet mer än en annan människa, och at des titel af Helige Fader, war mer en Caracter än wärkelig Indelning. Hushållning, Lagskipning. m. m.

§. 12.

Hwar och en begriper nogsamt utan någon påminnelse, at Enwigs-Lagen war et ganska uselt sätt at utröna rätwisan. Men efter tidens omständigheter hade den likwäl en annan nytta med sig som war nog betydande. Den underhöll hos det hederligare folket en slags tapperhet, som war nog angelägen til förswar emot utrikes fiender. Hela Statsförfattningen war inrättad efter krig och fältåg. Skildnaden emellan Civil och Militär war en ohörd sak, och man begrep ännu intet nödwändigheten däraf, at en del af Landets inbyggare skulle wara förpliktad, at uthärda alla de swårigheter, som krig för med sig, på det den förmögnare delen skulle hafwa så mycket bättre tilfälle, at tilbringa sin tid i orklöfa och werklighet. Här war ingen frikallad ifrån at gå i fält. Hofmän och Skalder, Lagmän och Bönder, alle woro sjelfskrifne Soldater til at förswara Landet. Uti Bråwalla slag stod Konung Rätwinningen Militariskt.

Hushållning, Lagskipning. m. m.

Haralds Bönder mitt uti slaktordningen, och hela Hofbetieningen där inunder, så wäl som Konung Haralds Poeter, eller Skalder (1). Thorgny Lagman den äldre, hade största delen i segren, som Erik Segersäll wan öfwer sin brorson Styrbjörn. Och när sjelfwa Fruentimbret war deltagande understundom i de blodigaste drabningar, är nog tydeligt, at andre än mindre afhöllo sig från härfärder. Efter alt utseende bestod Konungens enskylta styrka förnämligast i Hofstaten. Konungarne underhöllo altid wid Hofwet Tolf betydande Kjämpar eller Berserkar, som delte sin tid emellan Wikingsfärder, och Landets inhemska försvar. Man har hördt, at Oden påtog sig ensam at försvara Landet för utwärtes fiender, hwilket ock med Öfwerhetens wanliga och dageliga Hoffolk måtte wärkställas. Och lär den författning, som Tacitus talar om, förnämligast höra til Oden, och des närmaste efterträdares tid, då han berättar, at gewär hos de Swenska intet brukades almänneligen, utan förwarades hos Konungen utaf någon af trälarna. Hwilken inrätning likwäl efter all likuelse intet räckt särdeles länge, ty när Almogen kom bewäpnad til Tingen, woro gewären oskelbart uti almänt bruk. Och wid någon yppad almän fara war ingen fri ifrån at draga i fält, hwilket kan slutas af Helsingelagen, som befaller, at hwar och en, som war kommen til mogna år, skulle hålla sig sem folkwapen, nemligen Swärd eller Yxa, Järnhatt, Sköld, Brynja eller Musu, och Båga, med tre tolfter arfwa eller pilar (2).

(1) Sagobrott p. 21.

(2) 14 Kl. Ting. B. H. L.

§. 13.

Förswars anstalter.

Som annars Landet war med skogar, strömmar, sjöar och kärr igenomskurit, war intet särdeles at frukta til Lands för någon fiende, om man undantager de smärre krig, som Fylkeskonungarna sig emellan hafwa kunde. Hela upmärksamheten anwändes på sjöstranden och des beräkning, då man intet företog något långwäga tåg emot nästgränsande eller afsägnare fiender. Landet war fördenskul indelt i Skeppslag, hwilka omtalas så wäl i Up-

i Uplands Lagen, som på andra ställen (1). Och här igenom wiste hwar man sit ställe, där han wid förefallande farligheter borde infinna sig. Wid befruktadt fiendteligt anfall, utsattes Strandwärd, Byawärd och Bötawärd. Strandwärd hölls af Bönderna, och war intet tillåtet, at sätta hwarken qwinfolk eller legodrängar på wakt. Afslösningen skiedde wid solens upgång. Böteswärden ställdes ut på högder och utskär, och om någon skada icke destomindre skiedde, war den wakthafwande likwäl saklös; om han kunde bewisa, at han gifwit tre härrop ifrån sig (2). Det är äfwen troligt, at man brukat wärdkasar, emedan man finner, at Häkan Haraldson inrättat sådana i Norrige (3). Wid tilfälle woro ock hästwärdar eller Ryttarewakter utsatte (4). Under waksama och hurtiga Regenter, hade deßa anstalter den wärkan, at de intet lätteligen af fienden öfwerrumplas kunde: hwilket ock Styrbjörn fick erfara, ty ánskjönt han kom owäntad in i Mälaren med en mägtig här, fick han likwäl erfara et sig ganska skadeligt motstånd. Hwad som war börjat genom de wakthafwande, fick sin widare fullbordan genom budkasiar uti de aflägnare orter. Med budkasia war den ordning, at om hon kom östan i byn, gick hon ut i wäster, och ankom hon från söder, gick hon norr ut (5), och war samma ordning med wakthålningen. Utom deßa anförda wakter hade ock Konungarne särskildta wakter för sina egna personer, som fördeltes uti hofwudwärdir och utwerder, de förra hafwa förmodeligen stått in uti rummen, och de andre utanföre (6). Deße togos utan twifwel af Konungens Hirdswennar eller wanliga Garde, hwilket förmodeligen war starkt nog; emedan Konung Anund Jacob lämnade af dem til sin swåger Konung Olof, fyrahundrade wäl bewäpnade härmän (7). Hushållning, Lagskipning. m. m.

(1) 11. 12. Fl. Kg. B. Upll. 11 Fl. Kg. B. Helf. L. m. m.
(2) 12 Fl. Kg. B. Upll.
(3) Sturleson, T. I. p. 149.
(4) Sturleson T. I. p. 421.
(5) 1 Fl. Ting. B. Upll.
(6) Sturleson T. I. p. 261.
(7) Sturleson T. I. p. 757.

§. 14.

Hushållning, Lagskipning. m. m. Leding.

Wid almänna Ledingar war sådan anstalt. Styrmännerne hade sina hemwist längs åt stranderna, och hade hwar och en sin Skeppsbrygga (1). Det är ock troligt, at Styrmannen haft någon förlåning til sit boställe. Åtminstone war det så inrättadt i Dannemark, och kallades där en sådan gård styresbofwe, hwilken ock gick som Man-lån i arf. Hwart skeppslag hade sin egen hamn, dit så wäl skeppsfolket som förrådet församlades (2). Fyra fartyg räknades på hwart hundari eller Härad i almänhet, men af Wästmanland utrustades allenast twänne af häradet, och lågo alla Länderna för Leding, undantagande Uhmeå och Bygdeå med alt det öfriga af Wäster Norland, hwars inbyggare intet betalte mer än twå blåskurin skin, gråwärk kan hända, för hwar man, som war tjugu år gammal, men däremot woro de förpliktade at förswara sig sjelfwa (3). Man förebär gemenligen, at almänna Ledingen war tolf hundrade fartyg af hela Swerige, då där åtminstone fordrades trehundrade Härad där til. Men så många äro intet nu i sjelfwa Swerige, och torde således näppeligen warit til fångs den tiden. Icke destomindre är all liknelse, at et så stort antal af skepp, och, kan skje större, kunde upbringas, när det behöfdes, fast de intet alla woro Ledings fartyg. Ty när Jarlar och andra märkismän, samt bönder och Wikingar, jämte Konungens egna fartyg församlades, måste Flottan blifwa nog talrik. Man har sig bekant, at ordenteliga Flottan ur Dannemark gjorde niohundrade och trettio fartyg, oaktat Skåne och Halland allena utrustade et hundrade och sjuttio (4). När Sigurd Ring tågade emot sin faderbroder Harald Hildetan, hade han twå tusende fem hundrade fartyg, i det minsta, af Swear och Norrmän (5). På detta sätt ser man nog, at Swenska sjömakten warit ganska betydande, fast man intet med säkerhet skulle kunna utsätta Ledings antalet. Ledings fartygen woro annars nog små, men de förnämares krigsskepp woro större. På Herauds fartyg, då han seglade til Bjarmaland, woro twå och sextio män (6). Andra åter woro större, såsom man finner, at Erling Skjalgson för merendels på et skepp, som förde öfwer twå hundrade (7). Uti Taciti tid eller wid Christi födelse woro de Swenske äfwen mägtige til sjös,

och

och woro deras fartyg så bygde, at de woro spetsige både åt fram och bakstammen, och brukтes inga segel utan åror allena. Årorne woro ej heller fästade wid skeppen utan lösa, så at man beqwämligare kunde betiena sig af dem bland skär och klippor (8). Som de små fartygen woro nog tjenliga til landstigning och härjande, så woro de däremot af mindre betydning uti sjöslaktningar emot höga och stora fartyg, emedan deße då hade hela förmånen. Hwarföre ock de förnämare woro i synnerhet angelägne om at skaffa sig af det större slaget. Och hafwa Norrmännerne fram för andra warit namnkunnige för skeppsbyggeri. Ämnars woro fartygen intet med så många däck försedde som nu, hwarföre man ock betäckte dem med tält eller flagduk, när man låg stilla, på det folket därunder måtte hafwa skygd för illakt wäder. At deßa måste tagas neder, då man lagade sig til slags, förstås af sig sjelf. Hushållning, Lagskipning. m. m.

(1) 12 Fl. Kg. B. Upll.

(2) 10 Fl. Kg. B. Upll.

(3) 7 Fl. Kg. B. Helf. l.

(4) Knytlinga S. C. 32. p. 61. Man gör antalet på Danska och Skånska Ledingen något större än wanligt är. Men Isländska räkningen gifwer anledning där til. Det är nog bekant, at Isländarne räkna fem tjog, eller tolf Tigh i hwart hundrade, så at hwar de nämna hundrade, bör det öfwersättas et hundrade tiugo efter wår räkning. Således är Skånska Ledingen efter Sagan et hundrade femtio fartyg, men denna summa gör et hundrade sjuttio efter nu brukelig räkning. At Autoren af Knytlinga Sagan, betient sig af detta gamla räkningssätt, kan ock slutas af följande omständigheter: såsom när där säges, at Riber-Stift utrustade ellofwa Tigh fartyg, och Odense tio Tigh. Om nu tio Tigh eller tio gånger tio, och ellofwa Tigh, ellofwa gånger tio efter hans räkning intet göra hundrade, måste han efter all sannolikhet hafwa räknat tolf Tigh eller tolf gångor tio i hundrade.

(5) Sagubrott p. 20.

(6) Heraud och Boses Saga C. 6. p. 23.

(7) Sturleson, T. I. p. 394.

(8) Taciti wittnesbörd är nog bekant. Icke deßtomindre förtjenar det at anföras, på det äfwen de, som intet läsa de gamla Auctorer, kunna sluta, at hwad wåra Sagor berätta om de fordna Swenska Konungar och deras magt, intet bör anses som dikt; ty man ser, at en Romerst Rådsherre, som warit Landshöfding i Nederländerna, och således nog i stånd at skaffa sig kunskap om wåra Nordiska stränder, likwäl för sex-

ton

Hushållning, Lagskipning. m. m.

ton hundrade år sedan gifwit oß et dylikt begrep om de Swenska. Taciti ord åro deßa, de Moribus Germanorum: Svionum hinc civitates ipso in oceano, præter viros armaque, classibus valent. Forma navium eo differt, quod utrinque prora paratam semper appulsui frontem agit, nec velis ministrantur, nec remos in ordinem lateribus adjungunt solutum, ut in quibusdam fluminum, et mutabile, ut res poscit, hinc vel illinc remigium.

§. 15.

Krigsöfningar och slaktordning.

Efter den gifna anledning kan man nog finna, at man i största hast kunde så en nog talrik krigshär tilhopa. Hwar mogen man, bonde och dräng bewäpnade sig til Rikets förswar, och sjelfwa qwinfolken inställde sig esomoftast i samma affikt. Efter gifwit tekn på et eller annat sätt, insann sig hwar och en på wederbörlig ort, at göra fienden motstånd. Man har wäl ingen kundskap, om man brukat några särdeles krigsöfningar til at inöfwa folket uti wändningar och swängningar, som nu är angeläget. Dock lär något dylikt äfwen hafwa warit brukeligt för ungdomen, emedan man finner af Konung Ingialds Historia, at det war wanligt, at Prinsarne öfwade sig i Swenalek. Prinsarne walde sig folk, för hwilka de woro anförare, och gingo emot hwarandra, på samma sätt, som det plägade ske, när man war i fält. Detta skedde endast för ro skuld, men om de unge Herrar intet sedt något dylikt förut, skulle de swårligen hafwa fallit på et sådant tidsfördrif. Men om än hemöfningen intet warit så särdeles stor, har dock dageliga förfarenheten ersatt, hwad som kunnat brista uti exercitierna. Wid Hofwet woro alltid tolf Kämpar eller Berserkar, som alla somrar woro i härnad, stundom med mer och stundom med mindre folk. Konungarne sjelfwe, Jarlar, Hersar och Bönder på egen räkning, woro likaledes alt stadigt i rörelse, hwarigenom folket underhölts uti en beständig öfning. Ej heller bör man föreställa sig, at folket rusade tilhopa som fårskräckar, utan all ordning. Wåra gamla minnesmärken gifwa oß helt annat begrep. När Hunahären bröt in i Reid-Gothaland, kommo de tågandes uti sex särskilta hopar eller fylken, i hwart fylke woro fem tusend, och i hwart tusend tretton hundrade (1). Deßa Fylke likna således i anseende til styrkan något när

Ro-

Romarnas Legioner, och om deße Hunner woro Heruler, hwarom tilförne, torde de wärkeligen hafwa lärdt denna inrätning af Romarna. När Olof Haraldson föll på Stiklarstad, war krigsfolket så fördelt, at Konungen ställde sig midt uti med sit Märke eller Baner, på högra handen skulle Dag Ringson stå under sin Fana, och på wänstra handen de Swenske hjelptropparne under sin Fana. Folket deltes för öfrigt i Sweitar eller större hopar, och hwar sweit i mindre fylkingar, och kan man häraf sluta, at luckor warit emellan hoparna. Han gaf ock den befalning, at så framt man förmärkte, at bondehären woro manstarkare, skulle Fylkingarne widga sig, at hans här intet måtte blifwa öfwerflyglad. Til fältteken, Herkuml, hade folket hwita kors på hjelm och skjölden. Lösen eller härrop, skulle wara, Fram, Fram Kristmän, Korsmän, Kungsmän (2). Kring Konungen war sjelfwa skjöldborgen, hwar de starkaste krigsmän woro upställde, och i Skjöldborgen ställes äfwen Konungens Skalder (3). Bondehären war upställd på samma sätt under tre Baner, och tågade så när in til Konungens linier, at anförarne kaltes wid, ej heller skjedde anfall på någondera sidan, förr än teken wardt gifwet genom Lurar och härrop. Man ser således härutaf, och af andra flera slaktordningar, at det war ingalunda wanligt, at upställa folket i form af en Pyramid. Ej heller får denna gißning någon styrka af Sigurd Rings slaktordning, då där säges, at han hade Swinfylket lidsta, ty det kan likså wäl betyda, at Armeen war således ställd, at hon gjorde front på alla sidor. Tacitus har eljest gifwit anledning til denna mening, då han säger om Tyskarna, at de upställde sina troppar per cuneos, hwilket lär hafwa en hel annan mening, och lär syfta på de smärre flockarnas ställning, uti hwilka de efterste linierna woro något längre än de främsta. Och kan man jämföra hwad, som tilförne är påmint om Konung Harald Hildetans sätt, at upställa slaktordningar. En kännare torde likwäl härutaf kunna någorlunda döma, om wåre fordne förfäder warit så okunnige i krigskonsten, som man i almänhet håller före. De här omtalte baner eller märke, buros merendels af fanedragare. Men man finner ock, at de stådt på fyra hjul, hwar utaf de torde förmodeligen hafwa fådt sit namn,

Hushållning, Lagskipning. m. m.

Hushållning, Lagskipning. m. m.

och blifwit kallade Ständare eller Standar, och et sådant Baner finnes afritadt uti Ethelreds Tractat de bello Standardii (4). Sådana böra til åfwentyrs förstås, där man finner berättadt, at märket blef nedershugget, såsom där säges om Konung Eriks och Jorunders märke uti träfningen mot Hake. At deßa fanor warit utmärkte med någon målning eller figur, kan slutas af Danska fanan, som brukades emot Engelländarna, och kallades Rafn, ty i denna, som war af hwit sidenzyg, war sydd eller målad en korp, när de foro i krig, men annars brukades en slät hwit fana (5). Hwad för figur warit på Swenska fanor wet man intet.

(1) Hårwarar Saga C. 19. p. 175.

(2) Sturleson T. I. p. 163. 764.

(3) Sturleson, T. I. p. 768.

(4) Ethelreds åberopade Traktat, är tryckt uti Twysden Rer. Ang. Script. T. I. p. 339.

(5) Encomium Emmæ Reginæ hos Duchene Rer. Norman. Scriptores. p. 169. Beskrifning på denna Fanan är sådan: Erat namque eis vexillum miri portenti, quod licet credam posse esse incredibile, Lectori tamen, quia verum est, veræ inseram Lectioni. Enimvero dum esset simplicissimo, candidissimoque intextum serico, nullius figuræ in eo inserta esset imago, tempore belli semper in eo videbatur coruus, ac si intextus, in victoria suorum quasi hians ore, excutiensque alas, instabilis pedibus, et suis devictis quietissimus et toto corpore demissus. På detta sätt blifwer det en trällfana; men om saken hängt så tilhopa, som förut påmint är, kan alt begripas utan något trälleri.

§. 16.

Fästningswärk.

Den som påminner sig, at wåra Hedniska förfäder gjordt långwåga resor, både til Engeland, Frankrike och andra orter, måste ock naturligen falla på den tankan, at de haft något begrep om Fästningswärk. Fast man ock kan föreställa sig, at de utan denna förfarenhet kunnat af sig sjelf begripa nyttan däraf. Om Prinseßan Thorborgs fästning eller Slott på Ulleråker är talt tilförne, och kan man däraf sluta, at de ingalunda warit aldeles oförfarne i denna konsten. När Olof Haraldson hade gådt in i Mälaren med sin flotta, berättar Sturleson, at Olof Skötkonung

nung låtit draga jårnkådjor öfwer Stocksund, och at et Kastel war upbygdt öster om sundet (1). Hurudant detta kastellet warit wet man ej så noga, men efter utseende lår det hafwa warit gjordt på samma sått, som Thorborgs fästning, upbygdt af sten, torf och trå. Sådana woro åfwen fästningarna i Norrige. Når Olof Haraldson anlade Sarpsborg, gjorde han en wall dår omkring af sten, jord och trå, och lät utom deß gråfwa et djupt dike eller graf utom wallen (2). Den borg eller wall, som fordom warit kring staden Lund, har ock efter utseende warit af samma beskaffenhet. Men grafwar hafwa förmodeligen inwet warit, hwarken wid Lund, Stocksund eller wid Thorborgs slott på Ullerâker, utan det lår hafwa warit en förbättring i fästnings bygnaden, som Olof Haraldson införde i Norden. Förutan andra förswarswapen brukades ock på sådana fästningar wallslungor och skotteldar (3). Man skaffade sig ock godt förråd af sten och långa stånger. Hwarföre ock Sigurd Jorsala farare påtade alla nästgränsande härader, at hwar mansperson som fyllt sina ellofwa år, skulle årligen föra in til Slottet i Kongahåll fem wapnstenar, eller så många fem alnars långa störar, hwilka woro spetsade i ena ändan (4). Hwad stångerne brukades til, förstås utan möda, och wallslungorne kastade stenar på de belägrande, då de woro större ån de med hånderna kunde wråkas. De omrörda skotteldar lära intet warit annat ån et slags sprutor eller något dylikt, hwarmed sjudande wattn och beck utöstes, ty annan slags eld omtalas intet, då sjelfwa belägringen af Thorborgs fästning beskrifwes (5). De belägrande anföllo sådana borgar, antingen med stormande och upklifwande på wallen, eller ock budo de til med eld och huggande at rifwa den neder; och når detta intet lyckades, unbergråfwo de bolwärken, och på det de under grafwandet måtte stå någorlunda säkre för de belägrades skott, betäckte de sig med stora flakar af trå och widjor. Detta alt försöktes wid Thorborgs fästnings intagande, som man ser af det åberopade stället af Göthriks och Rolfs Saga. De skidgårdar, hwarmed Komungars och andra Herrars hus woro omgifne, tjente förmodeligen mera til stängsel ån befästning. Deße woro ock nog almänna.

Hushållning, Lagstiftning m. m.

(1) Sturleſon T. I. p. 378.

(2)

Hushållning, Lagskipning. m. m.

(2) Sturleſon T. I. p. 445.
(3) Gautrek och Rolfs Saga C. 21. p. 123.
(4) Sturleſon T. II. p. 283.
(5) Gautr. och Rolfs Saga C. 23. p. 137.

§. 17.

Sjöſlag.

Det ſom nu är anförd, är wäl det förnämſta, ſom kan påminnas om Nordiſka krigswäſendet til Lands. Rytteri bruktes intet wid något hufwudſakeligt företagande, eller uti något ordenteligt fältſlag, man betjente ſig endaſt af häſtar wid haſtiga tåg och rörelſer. När man til Sjös ſkulle hålla någon träfning, gick hela ſtyrkan och anlägningen ut på entring eller fiendtliga ſkeppens beſtigande, ſå at alt ankom på handkrafter. At det ena ſkeppet måtte hafwa ſå mycket bättre undſätning af det andra, bundos fartygen gemenligen tilhopa, och hwilka ſom woro löſa, foro endaſt omkring och eroade med ſkott och ſtenkaſtning. Då man hade förråd af ſtockar, wältades äfwen de neder på fienden. Detta alt wärkſtäldes uti ſjöſlaget wid Swolder, emellan de förenade Swenſka och Danſka Flottorna emot Olof Trygwaſon. När någon af de ſtridande intet fann rådeligt, at längre uthärda ſina motſtåndares anfall, afhöggos tågen, ſom höllo ſkeppen tilhopa, då man fick tilfälle at draga ſig utur träfningen, ſå framt fienden med båtshakar eller ſtamliar intet hade medel at hindra undanſlykten. På detta ſätt drog ſig Swen Jarl utur Nåſta ſtriden ifrån Olof Haraldſon (1). Höfdingarne hade märke eller fana fram för ſig på fartyget, och den fana ſom Olof Haraldſon lät föra eller ſätta fram för ſig, war hwit med en orm uti. Tekn til ſlag gafs genom härbläſning, och fälteknet, ſom Konung Olof äfwen här utmärkte ſina män med, war hwita kors på Hjelmarna (2).

(1) Sturleſon T. I. p. 427.
(2) Sturleſon T. I. p. 424.

§. 18.

Gewär och Wapn.

De gewär, ſom wäre förfäder betjente ſig utaf, lära i de äldſta tiderna hafwa warit til en ſtor del klubbor och ſten. De gam-

gamla åfkwiggar, som ännu finnas, hafwa förmodeligen tjent til sådan förnödenhet. Man träffar ock figurerade stenar med hål uti, som twifwels utan gjordt tjenst för stridshämrar. Til samma tid höra ock förmodeligen de i jorden, tid efter annan upfundne kopparwärjor hänföras, hwilka förwaras dels uti Antiquitets-Archivum, dels på andra ställen. Och gå de, om man intet bedrager sig, i ålder tilbakars långt öfwer Historiska tiden. När Nores tåg öfwer Norland beskrifwes, säges, at Lapparne blifwit skrämde af des glänsande wapn. Man kan däraf sluta, at deras rustning warit af stål. I Odens tid är Thors hammare ganska ryktbar, såsom en besynnerlig skräck för Jotarna. Den torde ock hafwa warit en wärkelig stålhammare, som uti en stark hand måtte warit farlig nog. I synnerhet, som andra stålgewär intet warit särdeles almänna. Man kan sluta detta af Tacitus, som berättar om de Swenska, at Konungen lät förwara gewären under någon af sina trälars wård. Man betjente sig därföre efter omständigheten, fast än äggjärn brukades, äfwen af stenar och klubbor. Således lät Konung Rolf från Wäster-Gjöthland, då han ärnade sig i drabning med Grim, samla stenar i fartygen, och uphugga i skogen stora klubbor (1). Harald Hildetan blef ock med en klubba dödad i Bråwalla slag. Men sedan wapn af järn och stål blefwa almännare, woro de förre allenast nödwapn, som brukades i brist af bättre. Huru sedermera en wäl bewäpnad soldat i hela sin rustning såg ut, kan slutas af Arnliot Gellina från Jämteland, som kom til Olof Haraldson kort för Stiklarstads träfning. Han war förseð med god hjelm, ringbrynja, röd skjöld, godt swärd, och et långt spjut, på hwilket skaftet war med guld inlagt (2). Olof Haraldson war ock något när bewäpnad på samma sätt, ty han hade en förgyld hjelm, hwit skjöld med kors inlagt af guld, en kåsia eller yx i handen, wid sidan hade han et skarpt swärd, på hwilket kaften war omlindad med guld (3). Yxan har ock warit et af de wanligaste gewär, hwilken ock länge blifwit bibehållen, så at Swenska almogen äfwen wid slutet af det femtonde århundrad betjent sig däraf. Af det föregående kan man ock finna, at pil och båga woro likaledes i bruk. Men at man intet satte särdeles wärde på skjutande wid hufwudsakeliga träfningar, kan slutas af Telemarksboarna, som infunno sig wid Brå-

Hushållning, Lagskipning. m. m.

Hushållning, Lagstipning. m. m.

walla slag: ty ehuru wäl de woro store bågskyttar, wille dock alle hafwa dem i efterstа lederna, som de minst betydande (4). Den som åstundar mera underrättelse om de fordna Göthers gewär, kan finna den uti wåra wanliga Antiquiteers skrifter. På detta ställe kan denna anwisning wara tilräckelig.

(1) Gautr. och Rolfs Saga C. 29. p. 151.
(2) Sturleson T. I. p. 778.
(3) Sturleson T. I. p. 776.
(4) Sagubrott p. 25.

12. Capitlet.

Om

Enskylta Hushålningen, Åkerbruket, Fiskeri, Handtwärk och Handel.

§. 1.

Enskylta Hushållningen.

Wåra förfäders anstalter til Rikets inwärtes och utwärtes förswar, samt andras ofredande, har man i korthet förestält. De woro nog förfärliga, ty alla strander uti Europa wara utsatte för obehageliga besök af de gamla Norrmän. Om de i samma mån beflitadt sig om Landets upodling, hade styrkan warit waraktigare. Men en stadig idoghet har wäl aldrig warit hwarken ibland Nordens fel eller förmåner. Rikedom och wällefnad hafwer dock warit nog så begärlig här som på andra ställen; men som det war wigare at taga sig förmögenhet genom röfwande, än förwärfwa sig den genom tålamod och arbete, har det förra warit mer uti folkets smak än det senare. Så beskrifwer Tacitus Tyskarna (1), och lära äfwen wåra gamle Swear i samma målning wara afskildrade. Men som någon slags hushålning uti alla samfund är oumgängelig, så har man ock i Norden warit betänkt på näringsfång, som med tiden

Jagt.

blifwit förökte. I första början lär Jagten warit den hufwudsakeliga-

ligaste delen af Nordiska hushållningen, och lär det efter utseende härutaf hafwa händt, at en död mans qwarlåtenskap blifwit kalladt arf, efter des hela rikedom bestått uti des båga och pilar. Det är bekant äfwen af det föregående, at arf betyder en pil. På detta sätt lefde de gamle Finnar, och Lapparne nu för tiden äro intet komne stort längre. Jornandes gifwer annars tillkänna, at Suetans i Scantzien handlade med dyra skinnwaror, som ock ifrån dem fördes i myckenhet til de Romare (2), hwarutaf är tydeligt, at den slags jagt warit drifwen med nog alfwar, i synnerhet som de äfwen klädde sig sjelf därmed; ty samma Auctor intygar, at de lefde fattigt, men klädde sig prächtigt. Utom denna hushålls-jagten, har man ock til tidsfördrif mycket roat sig med jagt, hwartil man redan uti äldsta tider betjente sig både af hundar och hökar. Där talas fördenskull ofta om Weidihundar i wåra gamla Sagor. * Hök eller Falkjagt brukades i synnerhet af det förnämare folket. När Rolf Krake besökte sin styffader Konung Adils i Upsala, kom så wäl han sjelf, som hans medföljare resandes med hökar på axeln. Om Konung Adils hök talas ock, i Rolf Krakes Saga. Man har ock tilförne talt om Konung Olof Skötkonungs hök, som på en morgon slog sem orrar. At Fiskeri äfwen gjordt en stor del af gamla hushållningen, förstås af sig sjelf. Och är wäl Thors mete det äldsta, som omröres i wåra Handlingar (3). Om nät talas i Wolsunga Sagan (4). På stranden af Halogaland fångades en myckenhet af hwalfiskar, och gjorde man skeppsstag af deras skin, men detta angår intet Swerige. Enskylta Hushållningen. Fiskeri.

(1) Tacitus de Mor. Germ. Nec arare terram, aut exspectare annum tam facile persuaderis, quam vocare hostes et vulnere mereri: pigrum quin immo et iners videtur sudore acquirere, quod possis sanguine parare.

(2) Jornandes de Reb. Get. C. 3.

(3) Edda Dämisaga 42.

(4) Wolsunga Sagan C. 23. p. 137.

(5) Ottars Periplus §. 6. p. 10.

§. 2.

At Pytheas funnit åkerbruk i Thule, är tilförne påmint. Uti Gylfes tid nämnas plogar, ty han skänkte Seland åt Gefion såsom Åkerbruk.

Enskylta Hushållningen.

som et godt plogsland. Ibland de andra offerhögtider, som af Oden inrättades, war ock et offer för årswäxten. Åkerbruket har sedermera warit, stundom i bättre, stundom i sämre häfd, alt som Öfwerheten warit mer eller mindre mon om Landets upodling. Förmodeligen har man brukat samma slags säd som nu, ty Rågåkrar omtalas i Wolsunga Sagan (1), och Korn såddes af fattigt folk i Wäster-Gjöthland i Göthriks tid (2). Lin såddes i Norrige under Olof Haraldsons regering (3). Och torde detta slags säde wara gammalt nog. De ord, hwarmed Almogen beteknar Lin, Hör nemligen eller To, synes witna om et uråldrigt bruk, åtminstone i några Landsorter. Hwarföre man ock finner befalt wid Christendomens införande, at Tionde borde gifwas så af Lin, Hampa, Ärter, Bönor, som af Råg och Hwete (4). Dock lämna deßa gamla Lagars ord intet så tydeliga bewis om deßa fordna tider, emedan man kan intet med säkerhet utmärka, när denna mening uti dem influtit. Jag måste ock bekjänna, at jag har swårt för at tro, det wåre gamle Swear warit särdeles store åkermän, ehuruwäl Adamus Bremensis gifwer wid handen, at Swerige wär ganska rikt på säd och Honung: æger frugibus et melle opimus säger han. Landets godhet i Upland och på flera ställen, har kunnat rikeligen belöna äfwen en slurfwig jordbrukares möda, som man ock erfarer på många ställen i wår tid. Det blifwer dock ofelbart, at de Swenske från uråldriga tider idkadt åkerbruk.

(1) Wolsunga Saga p. 56.

(2) Gautr. och Rolfs Saga p. 11.

(3) Sturleson T. I. p. 813.

(4) 6 Fl. Krist. B. Wsm. L. 14 Fl. KK. B. WGL.

§. 3.

Trägårds skjötsel.

Men man kan intet med samma wißhet wara öfwertygad, när Trägårds-skjötsel börjat komma til wår Nord. Uti Haldan Swartes tid i nionde århundrad talas om Gråsgård (1). Men där torde förmodeligen endaft wara frågan om en kjöksträgård, hwar kål, rofwor, och mera dylikt såddes. Icke deftomindre finner

ner man intet långt efter denna tiden, nemligen uti tionde århundrad, at äpleträn och fruktträgårdar warit i Norden (2). Man träffar ock förbud i Wästgötha-Lagen wara gjordt, och straff utsat på dem, som ofredade Trägårdar, uti hwilka wäxte äple, åker, bönor, kål och lök (3). Dåk utsättes ock straff på dem, som höggo willappel i Wästmannelagen (4). Och kan härutaf någorlunda slutas, at goda trän warit i landet, emedan det lär wara ofelbart, at wåra skogsäpten intet äro någon inhemsk frukt, utan blifwit fortplantade af goda frö eller kiärnar, som wid tilfälle blifwit sådde i skogen, och där genom wanskjötsel förloradt sin godhet. Enskylta Hushållningen.

(1) Sturleson T. I. p. 69. Annars nämnes ock Gråsgård i Herwarar Saga C. 13. p. 135.

(2) Thorgrim Prudes Saga C. 3. p. 17. Jfr. Suhms Afhandling om de Danskes Handel och Seglats. p. 69. Uti Gautreks och Rolfs Saga C. 12. p. 71. nämnes ock äpleträ.

(3) 24. Fl. Tinf. B. Wgl.

(4) 40. Fl. B. B. Wml.

§. 4.

Med Åkerbruk är Boskapsskjötsel nära sammanbunden, och har man från urminnes tider warit försedd med boskap i Norden. Utom hwad Pytheas berättar om Thule, är Odens häst Sleipner, och Thors bockar öfwerallt, både i Fabler och Historier omtalta. Tjurar brukades til offren. Erik och Alrik, Upsala Konungar, woro nog måne om goda hästar, och Konung Adils tillägges samma berömm, hwilket alt af det föregående kan inhämtas. Utom des witnar ock Jornandes, at Swethans och Turingi hade skiöna hästar. Om Swinkreatur är Julgalten et godt bewis, och om Får och Getter talas ofta i wåra gamla Handlingar. Annars berättas, at twå hundrade får och sextio oxar förtärdes dageligen i Rolf Krakes Hof i Ledro (1). Man torde kanske kunna slå utaf något i antalet, men bruket blifwer icke destomindre oförnekeligt. Ja man har ock haft oxar och hästar längst up i Norrige, ty Ottar i Halogaland ägde tiugu oxar, tiugu får och tiugu swinkreatur, utom hästar med hwilka han brukade jorden (2). Boskapsskjötsel.

Enskylta Hushålningen.

Höns, gjäß och annan hemfogel, lär man haft til större delen då som nu, och offrades tuppar i Ledro i stället för hökar, hwarom Biskop Dithmar från Merseburg lämnat witnesbörd. Adamus Bremensis berättar fördenskul, at Swerige framför andra Länder i Norden, war i synnerhet ryktbart för boskaps afwel. Han säger ock, at så wäl i Swerige som Norrige på åtskilliga orter, äfwen det förnämsta folket i landet woro herdar, och lefde af sina händers arbete (3). Man finner ock något dylikt hos Saxo, då han anförer, at Swenska Prinsarne Regnar och Thorald woro af deras styfmoder förordnade at wakta Konungens boskap, til des de änteligen blefwo frälste från denna tunga herdelefnaden, genom en Dansk Prinseßas tilhjelp (4). At man brukat wallhundar, intygas annars på åtskilliga ställen af wåra gamla Lagar (5).

(1) Bodwar Biarkes Saga.

(2) Ottars Periplus §. 6. p. 10.

(3) Adamus Bremensis de Situ Daniæ &c. C. 85. p. 60. Sveonia igitur est regio fertilissima, ager frugibus et melle opimus, extra quod pecorum foetu omnibus antefertur, oportunitas fluminum sylvarumqve magna, ubique peregrinis mercibus omnis regio plena.

(4) Adamus Bremensis p. 63.

(5) 24 Fl. BB. ÖgL. 47. C. BB. LL.

§. 5.

Hushålls-slögder.

Man ser således, at wåre gamle Swear hafwa anwändt en del af sin tid til åkerbruk och boskaps-skjötsel. Andra husslögder hafwa ej heller warit aldeles försummade. Den första wagn, som i wåra orter omtalas, är wäl Asa-Thors, och sedan den tiden lär wäl deras bruk warit almänt. Man finner ock, at man redan i deßa urgamla tider, för de resandes beqwämlighet, brukat at täcka wagnarna, och på en sådan tjäldad wagn, blef Haldan Swartes brud i nionde århundrad förd til honom (1). Hwarken plogar eller wagnar kunna beqwämligen tilredas utan äggjärn, hwarföre ock deßa twifwels utan, warit från uråldriga tider bekanta. Och berättas i Hawamal, at Asarne uti Idawall anlagt härdar, gjordt tänger och annan redskap. Om Thuar en rik bonde i Småland berättas, at han hade en son benämnd Smider, hwil-

Smide.

hwilken warit så handsläg, at han kunnat tilwärka alt hwad af järn förfärdigas borde (2). Man kan härutaf några lunda sluta, at konsten warit almän, men delad efter wanligheten emellan sämre och bättre arbetare. Dwärgarne woro dock i synnerhet namnkunnige för wapensmide. Desse bodde i bergen (3), hwarföre ock de gamle kallade Echo Dwergmal, efter de inbillade sig, at Dwergarne swarade. De gamle Sagorna tala om många prof på deras snällhet. Det kan wara nog, at man här allena nämner, det namkunniga swärdet Tirfing, hwilket Swafurlam Odens soneson Konungen i Ryssland bestält af twänne Dwergar. Det beskrifwes så skarpt, at det skar sönder både järn och sten (4). Beskrifningen kan tåla afslag, men lämnar likwäl bewis på Dwärgarnas besynnerliga händighet. Enskylta Hushållningen.

(1) Sturleson, T. I. p. 68. 69.

(2) Heraud och Boses Saga C. 2. p. 4[illegible]

(3) Edda Dämis. 13. Här säges, at Dwergarne bodde i jorden och i stenar.

(4) Herwarar Saga C. 2. p. 37.

§. 6.

Det kan wara troligt, at desse nu omtalte Dwergar äro wåre äldste Bergwärksidkare. Så wida de bodde afskilde ifrån annat folk, och förmodeligen intet drifwit någon widlyftig handel; kan man hafwa anledning at tro, det de sjelf tilwärkat sit järn. Myrmalm och annan järnmateria, som i wåra orter nästan öfweralt ligger up i dagen, har kunnat gifwa dem alt tilfälle, at utöfwa sin konst. Det kan ock wara sannolikt, at Oden med sina Asar warit förfaren i Bergswäsendet; men något fulltygande bewis kan man intet anföra om wåra Bergswärks ålder. Så mycket är emotsägeligt, at de äro ganska gamla. Wid år 1177 for Konung Swerre från Norrige igenom Järnberaland, då ännu hedendomen öfweralt i desse orter war i full gång. Om Konung Rodmar i Järnberaland är nämndt tilförne. Konung Olof Haraldson, når han med Swensk undsätning wid år 1030, for til Norrige, fortsatte resan genom Järnberaland. Härutaf kan för- Bergwärk.

Enskylta Hushållningen.

modeligen göras det slut, at Bergsbruken då redan warit ganska gamla, emedan et helt Landskap däraf fådt sit namn. Wastovius menar, at de Christne lärt wåra förfäder at drifwa Bergwärk. Denna mening torde wara sann, så wida man intet wil hålla före, at Oden och Asarne redan lagt grunden därtil. Men däraf följer intet, at denna kundskap inkommit i Sverige efter Ansgarii tid, utan de Swenske hafwa kunnat förskaffa sig denna förfarenhet i Engeland, då man ock med skäl kan påstå, at konsten är lärd af de Christna. Om Bergsmans wetenskapen af Munkarna blifwit meddelt åt wåra förfäder, wore at förmoda, at något spår där til skulle finnas uti gamla Munkelegenderna. Icke destomindre, om än Bergwärk warit upodlade från uråldriga tider, lår man likwäl intet ännu drifwit någon särdeles utländsk handel därmed: ty wid den händelsen har man swårt för at föreställa sig, det en så märkwärdig omständighet kunnat med tysthet aldeles gås förbi af Adamus Bremensis, som likwäl påtog sig at göra en beskrifning öfwer Sverige (1).

(1) Man bör i synnerhet härwid jämföra Justitie-Rådet Langebecks wackra Tractat om Norrska Bergwerken; här är ännu ingen ting i detta ämne utkommit, som härmed kan förlikas.

§. 7.

Gullsmeder.

Det blifwer således otwifwelaktigt, at Smedje-konsten warit ganska gammal i Norden, och har den äfwen sträkt sig til de ädlare metaller. Ty Drotning Sigrid Storråda hade i sit Hof twänne Gullsmeder, som woro så wane wid at hantera gull, at de af blotta wigten kunde finna, at där war stärd i den stora Ring, som Konung Olof Tryggwason hade skänkt henne til Fästninge gåfwa, så snart de fingo den samma i händerna (1). Man kan härutaf nogsamt finna, at flera oumgängeliga slögder och konster ofelbart måtte warit bekanta, fast de intet äro omtalte i fordna Skrifter.

Andra Hushögder.

Qwarnar nämnas uti Fjoln och Frodes tid (2). Bröddbakning war almän, äfwen för sjöfarande uti åttonde århundrad (3). Tjärubränneri omröres i Gulatingslagen, hwilken af Håkan Haraldson är utgifwen uti tionde århundrad (4). At koka salt har warit wanligt i Norrige ifrån urgamla tider (5).

Om

Om kalk warit bekant, innan de Christna började at bygga sina större Kyrkor kan twiflas. Där säges wäl hos Sturleson, i öfwersättningen, at Konungarne i Naumdalen gjorde åt sig en hög, som war upbygd af stenar, kalk och trä. Men i Isländskan står Limi, som ock betyder grenar, då meningen kan blifwa den, at högen warit gjord af stenar, grenar och stockar (6). Smör och malt nämnas, som wanliga utskylder, hwilka om Julen borde aflämnas til Öfwerheten (7), under Swen Knutson i Norrige. Wadmal brukades i Gautes tid i Wäster-Göthland (8). Och är al liknelse, at det warit af folket sjelfwa förfärdigat, emedan det brukades af fattigt folk, som bodde långt bort i wilda marken, och hade intet omgånge, och mycket mindre någon handel med andra. Qwinfolkens mäst wanliga syslor hafwa förmodeligen warit merendels då som nu, at spinna, sy och wäfwa, hwarföre ock ten och slända omtalas uti Hagbard och Signes Historia (9). Om Thora Borgarhjort från Öster-Göthland berättas, at hon sjelf sydt en kjortel åt sig, som war stickad med silfwer (10). Qwinfolken lära ock utomdeß hafwa förrättat i almänhet alla de syslor, som nu äro skräddare arbete, emedan man finner, at en Sigurd i Biarmaland lätit förfärdiga sina bröllops-kläder af en sin älskarinna (11). Enskylta Hushållningen.

(1) Sturleson T. I. p. 284.

(2) Edda Dämi Saga 65. Queru Tiotande nämnes ock i Herwarar Saga C. 17. p. 162.

(3) Ragnar Lodbroks Saga C. 4. p. 7.

(4) Se Et. R. Suhms Afhandling om de D. Handel och Sylats p. 73.

(5) Frithiof Fräknes Saga C. 11. p. 36.

(6) Sturleson T. I. p. 79. Wid år 1186 bygdes stenhus i Lifland, hwartil stenhuggare och kalk, förmodeligen också hämtades från Gothland. Grubers Orig. Liv. §. 6.

(7) Sturleson, T. I. p. 817.

(8) Gautr. och Rolfs Saga C. 2. p. 12. Och har man från urminnes tider drifwit handel med Wadmal från Gothland, hwarföre ock Lifländarne frågade Biskop Meinhard wid år 1196, hwad Wadmal kostade på Gothland. Se Arndts gamla Lifländiska Krönik eller Grubers Origines Livoniæ §. 11. p. 12. Arndt gör ock på följande sidan en

Enskylta Hushållningen.

en artig undersökning om betydelsen af ordet Wadmal. Ordet är urgammalt, och är i almänt bruk hos Almogen, och torde det kan hända wara ren Finska, ty Waate betyder kläde, se Juslenii Lexicon p. 407. Sidsta stafwelsen är förmodeligen intet annat än en wanlig ändelse, som förekommer öfwer alt i wärt språk, som göromål, witneesmål m. m.

(9) Saxo L. 7. p. 129.

(10) Ragnar Lodbroks Saga C. 5. p. 12.

(11) Heraud och Boses Saga C. 10. p. 46.

§. 8.

Städer.

Af det man nu har anfördt, är tydeligt, at wissa slögder warit brukade hos wåra förfäder, äfwen i de äldsta tider, så at man torde kunna slå något utaf det barbari, som dem af somliga tillägges; och lär detta blifwa ännu något tydeligare, när man tager i öfwerwägande wåra Swears och Göthers fordna handel. Utan städer kan wäl ingen särdeles handel drifwas, och där de finnas, kan man altid sluta til någon slags handel. Ingen kan twifla,

Sigtuna.

at ju städer warit i Norden från långliga tider. Sigtuna är förmodeligen ibland de äldsta, och är hon anlagd af Oden. I början war det endast et offerställe; men orten lär sedermera hafwa tilltagit uti myckenhet af folk, och de därmed förknippade rörelser. Uti Bråwalla slag war en Kjöpman från Sigtuna äfwen deltagande (1). Uti nionde århundrad woro många och förmögne Kjöpmän uti Birka eller Sigtuna, som Rimbertus intygar (2). Och när inbyggarne afländnadt hundrade mark silfwer i brandskatt til Konung Anund, woro de Danske intet nögde med denna summa, emedan de woro förfäkrade, at ingen Kjöpman war i staden, som ju ägde långt mer. Och på denna grund skulle åtminstone hwar Kjöpman i staden warit ägare af sexton hundrade lod silfwer, hwilket gifwer et tilräckeligt bewis om borgarnas förmögenhet på en tid, då ännu intet silfwer war i så särdeles öfwerflöd i Europa. Et nytt prof af folkets wälmåga wistes, då Adalbertus uti elfte århundrad predikade i Sigtuna, ty då fick han i offer wid en Meßa fiuttio mark silfwer, som gör åt minstone femhundrade Riksdaler Specie (3). Man har med flit på detta stället förenat

Björkö.

Björkö och Sigtuna, som de til äfwentyrs gjordt et samfund, hwar-

hwarföre ock Rimbertus säger, at Bircenses eller Björköboarne, wid det befruktade anfallet af Konung Anund och de Danska, tagit sin tilflykt til den när intil belägna staden, som ofelbart är Sigtuna. Kan hända, at Björkö warit en kjöping, eller marknadsplats för Sigtuna boarna, och torde åfwen en del af Sigtuna Kjöpmän satt sig där neder. Det är oemotsägeligt, at Adamus Bremensis talar altid om Birca, såsom en särskilt stad från Sigtuna. Han lägger ock det til, at uti Birca dress ansenlig handel, och at där war en god hamn, som besöktes af Danska, Norrmän, Slaver och Sember, utom andra Scythiska folkslag (4). Således är ganska sannolikt, at Birca eller Björkö warit en betydande ort i dessa tider. At man nu intet finner några lämningar därutaf, bewiser ingen ting. I et skogrikt land utwalde man naturligen det beqwämligaste sätt at bygga, nemligen af trä, och när en sådan ort på et eller annat sätt blifwit ödelagd, kan man intet wänta många öfwerlefwor. De som funnits på Björkö, har Hadorphen omtalt uti Företalet til Björköa Rätten. Om man wiste, hwarutaf Jac. Ziegler tagit sin berättelse, då han anför, at Björkö stad warit fordom så folkrik, at han kunnat utrusta fjorton tusende män, hade man et betydande bewis om stadens storlek; ty då borde där åtminstone hafwa warit femtio tusend inwånare. Huru wida detta kan wara troligt, lämnas til Läsarens egit eftersinnande. Imedlertid kallas Sigtuna en stor stad af Adamus Bremensis (5).

Enskylta Hushålningen.

(1) Saxo L. 8. p. 145.

(2) Rimbertus Vita Ansgarii C. 16.

(3) Adamus Bremensis de situ Daniæ &c. p. 62. n. 94.

(4) Adamus Br. Hist. Eccl. L. 1. C. 50. p. 15 Här berättas ock, at Björköboarne giordt många försänkningar uti inloppet til staden, hwarigenom segelleden blifwet ganska befwärlig, i synnerhet för dem, som intet kjände wägen.

(5) Adamus Br. de situ D. p. 61.

§. 9.

Den nu omtalte Bremiske Munken nämner ock Telge ibland Swenska städerna, samt Skara, den han ock kallar en stor stad.

Telge. Skara.

För-

Enskylta Hushålningen. Upsala. Förmodeligen hafwer Skara warit Wästgötha Jarlarnas säte. At Ragwald Jarl bodde där, kan inhämtas af det föregående. Men Upsala öfwergår bägge deße senare i ålder, ty han är anlagd af Freyer. I början lär det endast warit en Kungsgård, som fådt en ny högaktning genom Afguda Templet. Men en Kungsgård och offerställe, så wida Öfwerheten och Regeringen har där sit wanliga säte, ombytes snart til en stad. Uti Februarii månad hölts här en årlig marknad, som warade en hel wecka, Liodhus. så länge hedendomen war i landet (1). Liodhus eller Lödöse nämnes uti tionde århundrad, och war en wanlig hamn för dem som seglade i Wästerhafwet (2). Om man kan tro Saxo, war Kalmar. Kalmar redan en stad uti Harald Hildetans tid, och en del af Danska Flottan tog hamn här, då han war stadd på resan til Bråwalla slag (3). Sturleson talar ock om Kalmar (4). Flera städer finner man intet nämnda uti wåra gamla Handlingar; icke destomindre torde både Norrkjöping, Linkjöping och flera andra, wara likså gamla, och likså betydande, som de nu upräknade, fäst det händt, at ingen af wåra gamla Häfdeteknare dem ihogkommit. Om Skånska städerna är talt tilförne.

(1) Sturleson T. I. p. 477.

(2) Torfeus H. N. T. II. L. 8. p. 36.

(3) Saxo L. 8. p. 145.

(4) Sturleson T. I. p. 693. T. II. p. 264. och på detta senare ställe kallas Kalmar uttryckeligen en kjöpstad.

§. 10.

Inländsk handel. Af det som nu är anfördt, kan man nog sluta, at handelen ingalunda warit försummad. Men oaktadt Landet warit skjäligen bebodt, har där likwäl warit stora ödemarker på åtskilliga ställen. Men här finner man, at anstalter warit gjorda til de resandes beqwämlighet, som man näppeligen skulle föreställa sig. På sådana obygda trakter woro hus upbygde för de resande, hwar de kunde taga härberge både för sig och sina waror. Sådana bygningar kallades Sälohus. Wisa inkomster woro anslagna til husens underhållande, och woro de resande förbundne, at förse huset med wed,

wed, som de kunde hugga i skogen för de wägfarande, som kommo efter. Et sådant hus war i wilda marken, på wägen emellan Kongahäll, och Wäster-Gjöthland Et dylikt war äfwen uphygt på wägen, som gick öfwer fjällen från Norrige, in uti Jämteland [1]. Uti detta senare war äfwen loft eller kamrar i andra wåningen, med spis och andra nödwändigheter. Något hwar kan se, at dessa hus likna de Österländska Caravanserа, men därföre påstår man intet, at wåre förfäder lärt inrätningen från dem, eller at Österländska folken fådt den ifrån oss. Således war wäl någon bequämlighet för de resande, men säkerheten borde de skaffa sig sjelf, hwarföre man ock, så wida det kunde passa sig, reste gjerna uti talrikt sällskap, och kommo tolf Kjöpmän tillsammans til det Salo-hus, som låg i Jämteland, utan at et så manstarkt följe kunde rädda dem från at blifwa öfwerfalne. Ty sedan de gjordt sig glada för eldbrasan, blefwo de alla nedergjorde utom en, som Arnliot Gellina, hwilken utaf et tillfälle samma gång låg på winden, tog up til sig [2]. Almänna farwägen war ock någorlunda upröjdad, sedan Konung Braun Aäunder där med gjordt en så betydande begynnelse. Dock lär den intet warit af de genaste; ty när Adamus Bremensis skal beskrifwa resan, som i hans tid skedde från Skåne landwägen til Sigtuna, behöfdes en hel månad därtil, och gick den öfwer Skara därifrån til Telge, så til Sigtuna [3].

Enskilta Hushållningen.

(1) Torfäus H. N. T. II. p. 476.

(2) Sturleson T. I. p. 659. 660.

(3) Adamus Bremensis de Situ Daniæ p. 62. n. 94.

§. 11.

Man kan på detta sätt göra sig något begrep om Inrikes Handeln, hwilken ock befrämjades genom de årliga marknader, som äfwen i sjelfwa hedendomen woro bekante, hwarom ock uti nionde §. är påmint. Där talas wäl endast om Upsala marknad, men det är troligt, at sådana samlingar äfwen warit på flera ställen, fast det intet hos de gamla Häfdeteknare finnes omrördt. Men denna handel, ehuru nyttig han ock är för inwånarnas bequäm-

Inländsk Handel.

Enskilta Hushållningen.

qwämlighet och wälmåga, gör den likwäl Landet i almänhet, hwarken rikare eller fattigare. Den utrikes handelen däremot, då den är bygd på någon tillförlåtelig grund, är af större båtnad för et land. Och har den warit, äfwen denna tiden, uti mycken gång och drift. Man kan dock undra, huru det war möjligt, at någon utrikes handel kunnat idkas, då alla Haf woro fulla af Wikingar och sjöröfware. Men man har förmodeligen i almänhet intet rätt begrep om Wikingarnas lefnadsart, då man föreställer sig, at de utan åtskilnad angrepo allå sjöfarande. Ty uti en sådan beskaffenhet, hade all handel warit nästan aldeles omöjlig, i synnerhet, när man drager sig til minnes, at alle, snart sagt, både ringare och förmögnare afslade sina första mandoms prof genom Wikingsfärder. Men saken lär förmodeligen wara den, at Wikingsfärdernas förnämsta syftemål war egenteligen, at hindra sjöröfweri, och tjente således mera til handelens befrämjande än förq wårjande. Många bewis har man härpå uti fordna Sagorna. När Swenske Härhöfwitsmannen Hjalmar, och Örwar Odd slutade sit förbund och fostbrödra-lag, betingades ibland andra wilkor äfwen det af Hjalmar, at man under sina Wikingsfärder ingalunda borde röfwa bönder eller Kjöpmän, dock så, at man kunde taga utaf dem i nödfall, så mycket som til nödtorftigt uppehälle behöfdes [1]. Om Frithjof Fräkne berättas på samma sätt, at han under sina sjötåg anföll inga andra än röfware och illaka Wikingar, men bönder och Kjöpmän lät han fara i frid [2]. Om Jokul och Hwitserk berättas likaledes, at de foro i Wiking, och skaffade sig mycken egendom af Berserkar och annat illgärningsfolk, men Kjöpmän lämnades oanfäktade. Ingemund och Grim gjorde sammaledes, ty de riktade sig endast af röfware, som lågo i försåt för bönder och handlande [3]. Man torde då med all säkerhet kunna påstå, det som redan är anmärkt, at handelen hade mera förmån än skada af Wikingsfärderna. Men detta hindrar intet, at ju några warit mindre samwetsgranne, och förolämpat både Kjöpmän och andra. Sådant händer ock i wår tid. Icke destomindre wisar det, som nu är andragit, at det war möjligt at drifwa handel, hwilket ock af oräknelige exempel bestyrkes.

(1) Torfäus H. N. T. I. L. 6. C. 4. p. 270.
(2) Frithjof Fräknes Saga C. 11. p. 32.
(3) Bartholin. Ant. Dan. p. 458.

§. 12.

§. 12.

Enskylta Hushållningen. Utländsk Handel.

Man har redan anmärkt, at alla nästgräntsande folkslag dreswo handel på Björkö, Pälswärk och Skinnwaror hämtades i stor myckenhet från Bjarmaland, och dreſs denna handel förnämligast af dem, som bodde i Norrige. At man ock ifrån Swerige farit til deßa orter, wisar Heraud och Boſes Saga; om Boſe och Hlodwär, hwilka bägge blifwet regerande i Bjarmaland, är talt tilförne. Uti tionde århundrad nämnes en rik man Audgils från Götharike, ſom anlände från England med mycket Kiöpmansgods til Kongahäll, hwar han ock på et wißt sätt legde med tre mark ſilfwer Skalden Halfred at göra ſig följe til Wäſter-Gjöthland, och förde ſem häſtar det hembrakta godſet [1]. Toſe Gjötha Jarlen Walgauts ſon, hade länge warit utomlands och drifwit handel, då han ock blifwit Chriſten [2]. Denne Toſe war af ganſka förnäm ſlägt från Wäſter-Gjöthland [3]; hwilket wiſar, at man ännu intet fallit på den däraktiga tran, at köpenſkap och handel wanhelgar Adelſkapet. Man kan på detta sättet nogſamt finna ſannolikheten af Bremiſka Munkens utlåtelſe, då han ſäger om Swerige, at hela Landet war fult af utländſka waror. Och ſträkte det ſig ſå wäl til nödwändighets, ſom öfwerflöds gods. Sill och Salt hämtades från Norrige [4] Ifrån Skåne utſkeppades Spannemål och mera dylikt, och war det fartyg, ſom en Thorolf bortröfwat från Harald Harfager, då det kom från Skanör, laſtat med malt, hwete, win och honung m. m. [5]. Utom des beſöktes Skånſka marknaderna af en myckenhet fartyg från alla kanter. Om Julin i Pomern witnar Adamus Bremenſis, at alla Nordiſka folkſlag dreſwo där handel. At wåre förſäder warit mycket bekante i Dorſtadt i Nederländerna, intygar Rimbertus. Konung Rolf Gaurecks ſon från Wäſter-Gjöthland uppehöll ſig länge i Irland, hwarom är nämndt tilförne. Til Hofmsgården eller Ryßland förſamlades mycket folk, til at handla Greciſka och andra Öſterländſka waror, ſom där uti öfwerflöd föryttrades. Och här war det, ſom twänne utſkickade från Konung Erik Emundſon i Upſala, Björn Bläſida, och Salgard Serk råkade i en häftig twiſt med Hök Habrok från Norrige, angående en med gull inwäfd käpa eller mantel, ſom Habrok köpt til Konung

Enskylta Hushållningen.

Harald Harfager. Ty de Swenske påstodo, at som deras Konung war förmer än Konungen i Norrige, så borde ock en så prächtig klädning honom allena tilkomma [6]. Som påståendet war nästan löjligt, så blef ock wårkan däraf ingen annan, än at de råkade i slagsmål, hwilket likwäl intet gjorde någon förändring i handelen. Hök Habroks tänkesätt wid detta tilfälle, förtjenar at ihogkommas, ty då Salgard Serk utmante honom til enwige om Konungarnas wärdighet, swarade Hök, at det war intet anständigt, at låta sin Konungs Höghet ankomma på en undersåtares större eller mindre lycka i enwige.

(1) Torfäus H. N. T. II. L. 10. C. 2. p. 476.
(2) Torfäus H. N. T. III. L. 3. C. 3. app. p. 174.
(3) Sturleson T. I. p. 690.
(4) Sturleson T. I. p. 446.
(5) Torfäus H. N. T. II. p. 36.
(6) Torfäus H. N. T. II. L. 1. p. 68.

§. 13.

Resor til Constantinopel.

De Swenskas resor til Mycklagård eller Constantinopel äro ock ganska gamla. Så mycket man wet, äro de Swenske de förste, som gjordt Ryßarnas namn bekant i Constantinopel. Ty wid år 839 äro några Swear ditkomne, hwilka berättadt, at Ryßarne woro et eget folkslag, som hade sin egen Chacan eller Kung, och så widare [1]. De blefwo ansedde som spioner, och kan wäl hända, at de woro så. Men sedermera kommo wåre Nordmän uti större och bättre anseende, ty de gjorde förSta delen af Kejsarens Lifwakt, som kallades Barangi eller Wäringar. Grekerne sjelfwe gifwa wid handen, at Barangi woro från Thule [2], hwilket namn egenteligen alt ifrån Procopii tid utmärkte wår Scandiska halfö, Swerige och Norrige. Brist på inhemska minnesmärken är ordsaken, at man intet kan anföra många exempel af deßa resor. Dock kunna några efterdömen gifwa anledning til säkra slut. Eilif, hufwudman för Tingmännerna i England, Thorkil Sprakelegs son, for til Constantinopel efter Konung Swen Ottos död, och blef där Wäringarnas anförare [3]. Här om

är

år talt tillförne. Waldemar en af Yngwar Widförkes medföljare kom med et fartyg til Myklagård efter Ingwars död wid år 1042 [4]. När Konung Olof Häraldsön blef slagen på Stiklarstad, fick en Swensk man hans swärd Kneit, och war det sedermera alt utföre uti samma släkt, til des det köptes från des ägare, som war ibland Wäringarna, och blef upphängt i S:t Olofs Kyrka i Constantinopel [5]. Under Kejsar Alexius Comnenus war Thor Helsing anförare för Wäringarna [6]. K. Harald Hårdråde i Norrige, som efter Stiklarstads träffning tog sin tillflykt til Swerige, for ock sedan til Constantinopel, och war länge ibland Wäringarna. Deßa resor woro ganska indräktiga, och långt afskilda från wåra tiders wandringar, ty de förra skaffade penningar i Landet, då deße senare gemenligen draga dem ut. Constantinopel war både det präktigaste och rikaste Hof, som den tiden war bekant. Och Wäringarne woro ganska wäl lönte, så at de hemkommande Herrar förde ansenlig egendom med sig-tilbakars. En besynnerlig förmån hade ock Wäringarne, när någon Kejsare dödde, ty då tilkom dem den afledna Herrens klädekammar, eller Garderobe, at de kunde tilägna sig alt hwad där fans, hwarutaf de gjorde sig ansenlig winst [7]. Detta kallades af Wäringarna Polutaswarf, eller klädkammare omgången [8]. Och war detta förnämligast ordsaken til den stora myckenhet af gull, silfwer, penningar och andra dyrbara saker, som nysnämde Harald hade förd med sig från Grekeland, ty han hade warit tre gångor uti en sådan Polutaswarf. Och ehuruwäl deßa resor skiedde mera för krigstjenst än för handel, kan man likwäl wara säker, at utaf et folkslag, som wiste så mycken benägenhet för köpenskap, äfwen mycken handel blifwit tillika idkad. Enskylta Hushållningen.

(1) Annales Bertiniani hos Duchene Rerum Francicarum Scriptores T. III. p. 195.

(2) Prinsessan Anna Comnena uti sin Alexias L. 2. p. 53. uti Corpus Historiæ Byzantinæ, Venetianska uplaget, säger uttryckeligen, at Barangi woro ifrån Thule. Cinnamus, som skrifwit sin Historia efter Kejsar Manuels död, år 1181, säger, at Barangi woro et Britanniskt folk. Men man har mer ordsak at tro Prinsessan Anna, som

Enskylta Hushållningen.

såg dessa Wäringar hwar dag wid Hofwet. Icke desmindre nekas intet, at ju både Engelsmän och Danska warit blandade med Thulehoarna. Man kan annars jämföra Domprobstens O. Celsii undersökning om dem, som på Runstenarna omtalas, at hafwa rest til Grekeland eller Girkia, uti Act. Lit. Svec. 1728 p. 478. Och förekomma sedermera på samma ställe p. 402 åtskilliga Runritningar, uti hwilka nämnas många af dem, som farit til Grekeland. Och kan man äfwen därutaf sluta, at deras antal måtte hafwa warit nog stort, når man fann nödigt at stadga, at den som satt sig neder i Grekeland, intet fick ärfwa här hemma i Landet. Ingsins mans arf taker then man i Girklandi sitter 12 Fl. 2. §. Arf. B. Wgl. År 1729 fans wid Gjärsnäs i Skåne en kruka med 200 Lod silfwer uti, och ibland dem äfwen en Grekisk silfwerpenning, med åtskilliga ringar omkring, som warit buren på armen, och torde äfwen detta bewisa, at fyndet warit nedsatt af en Wäring, eller någon des efterkommande. Omskriften är mycket otydelig, men myntet är wäl af Kejsar Alexius. Penningen finnes i Landska Academiens Mynt-Cabinet, och är skänkt dit af Landshöfding Lindenstedt.

(3) Torfäus H. N. T. III. p. 15.

(4) Ingwar Widförles Saga C. 8. p. 32.

(5) Sturleson T. II. p. 394.

(6) Sturleson T. II. p. 397.

(7) Sturleson T. II. p. 73.

(8) Den förklaring, som här är gifwen på Polutaswarf, förtjenar til äfwentyrs någon undersökning. Sjelfwa saken synes ofelbar, nemligen, at den döda Kejsarens klädekamare, med hwad däruti fanns, tilhörde Wäringarna. Men at all den döda Kejsarens egendom, eller ock sjelfwa Skatkamaren, skulle gå på detta sätt til skjöflings, strider emot all sannolikhet. Sjelfwa ordet är icke desmindre lika otydeligt. Til äfwentyrs borde ordet skrifwas Polutas eller Palatis warf, och då blifwer meningen den, som i sjelfwa §. är utsatt, och ordet blifwer en bruten blandning af Ryska och Swenska. Warf betyder omgång, och är almänt bekant, Plati på Ryska lär wara en klädning

§. 14.

Sjöresor.

På detta sätt hafwa wäl intet många orter warit obesökta, hwar någon wisshing war at hämta, det kom på et ut, antingen det war til Sjös eller Lands. Wära förfäders dristiga tiltagsenhet gjorde, at de intet hade betänkande at inställa sig hos de wildaste folkslagen, och sjöresor woro de wane wid från barndomen.

De

De som inbilla sig, at de gamle intet wågade sig ut från stranderna, efter Compaßer woro ännu intet i bruk, äro intet underrättade om wåra Nordiska sjöfarter. Norrmännernas resor til Island, Grönland och America, som de kallade Winland, betaga alt twifwelsmål härutinnan. En Swensk man Gardar Swåwars son är den förste, som seglat kring Island, och funnit, at det war en Ö. Landet blef ock någon tid af honom kallat Gardarsholm [1]. De sjöfarande woro angelägne om at finna land, men huru stort och widsträkt hafwet war, bekymrade dem intet. Hwarföre ock Floke från Rogaland eller Stawanger i Norrige, då han gaf sig på wågen til Gardarsholm, som af honom sedermera blef kallat Island, tog trenne korpar med sig til ledsagare. Sedan han seglat någon tid i wilda sjöen, utsläptes den ena korpen, men han tog wågen tilbakars. Den andra korpen [illegible]nde om til fartyget igen. Men den tredje, sedan han blef lämnad i frihet, flög rätt fram, och wiste Floke på detta sättet genaste wågen til Island [2]. Detta Land blef upptäkt wid år 860. Och här ifrån fick Grönland sina Norrländska inbyggare wid år 980 [3]. Lusten at upptäcka obekanta Länder, drog Normännerna än widare ut i wilda hafwet, sedan de bebygt Island och Grönland. Anledningen här til gaf Björn Herjulfson, hwilken, då han ärnade sig til sin fader som bodde på Grönland, blef af Nordanwäder drifwen til et slätt och skogrikt Land. Men han bekymrade sig intet om sin nya upfinning, utan kom ändteligen efter en beswärlig resa til sin fader. Efter hans död förfogade sig Björn til Erik Jarl Håkanson i Norrige. När hans resa blef här kunnig, fick Leif Erikson lust at upsöka detta nya Landet. Han gifwer sig därföre til sjös med fem och trettio män, kommer först til et bergigt, och med snö öfwerhälgt Land, där intet gräs war at se. Där ifrån seglar han länger til et slätt och skogwuxit Land. Detta kallade Leif Markland. Med Nordost wind öfwergifwas äfwen deßa strander, och Leif anlände efter twå dagar til en Ö, som låg norr om fasta landet. Här for han widare wäster in åt et sund, och där strandade fartyget på grund af Ebben, då han lät warpa sig in til fasta landet, bygde sig där hus, och blef där öfwer winteren. Ingen fröst kändes här, och gräset rådnade allenast något litet öfwer winteren. Dagarne woro ock här mera

Enskylta Hushållningen.

Til Island.

Grönland.

jämn-

Enskylta Hushållningen. Winland eller America.

jämnlånga ån på Island, och solen war uppe både wid frukost och medaftons tid om kortaste dagen. Win och hwete wäxte här wildt, och här utaf kallade han Landet Winland. Man kan härutaf nogsamt sluta, at Leif warit långt nog neder mot söder i Amerika. Med Landets inbyggare, som Norrmännerne kallade Skrälingar, drefwo sedermera deße Grönlandsfarare handel, och hade egen nederlagsplats, där Leif Erikson upbygt sina bodar. En uppkommen oenighet emellan Norrmännerna sjelfwa, och andra til äfwentyrs oß obekanta ordsaker gjorde, at deßa resor ändteligen afstadnade aldeles [4]. Men rykt̃et om deßa nya Länder war icke destomindre wida kringspridt, så at det äfwen kommit til Bremen [5]. Det kan ock wara troligt, at flere Norrmän, än de som omtalas af de gamla Häfdeteknare, begifwit sig hit, och at folkslaget Esquimaux, på Terre Neuve, äro efterkommande af de fordna Norrmän [6].

(1) Torfäus H. N. T. II. L. 2. C. 2. p. 96.

(2) Torfäus T. II. L. 2. p. 99.

(3) Are Frode C. 6. p. 32.

(4) Om Winlands upfinnande kan läsas Sturleson, Olof Trygwasons Saga C. 104 följ. och Torfäus de Vinlandia antiqua; och gör sig denna senare Auctor mycket beswär at bewisa, det Leif war kommen til et Land, hwar solen gick up antingen klockan åtta eller klockan nio. Peringskölds öfwersåtning går äfwen något när ut på det samme. Men om man rätt öfwerwägar gamla Författarens ord, kan ingen annan mening inhämtas, än den, som är anförd. Orden äro först deßa: meira war thar jafndagri enn a Gränlandi edur Islandi. Öfwersåtningen häraf bör ej blifwa annan än denna: Jämndager war där mera än på Grönland eller Island, och betyder, at dagarne intet woro där så olika i längden, som de woro på Grönland eller Island. Något hwar wet förrn, at alt som man kommer närmare til dagjämnings linien, blifwa dagarne alt mer och mer lika långa, så at under sjelfwa linien äro alla dagar lika. Den andra mening som brydt uttolkarna, är i gamla språket denna: Sol hafdi thar eiktarstad oc dagmala stad um skamdegi, som är ej annat, än at solen hade ejktarställe och dagmåla ställe om kortaste dagen. Dagmal betyder frukost, och Eikt swarar däremot om eftermiddagen, då meningen aldrig kan blifwa annorlunda, än at solen war uppe både om frukost och medaftons tid om kortaste dagen. Och kunde denna anmärkning wara angelägen för en Grönländare, fast en annan förmodeligen intet gjordt denna påminnelse. Ostridigt är, at här intet talas hwarken om solens upp- eller nedergång.

(5)

(5) Hos Adamus Bremenſis förekommer detta märkeliga witnesbörd, de ſitu Daniæ p. 65. n. 105. Præterea unam adhuc inſulam recitauit a multis repertam, in illo oceano, quæ dicitur Vinland, eo quod ibi vites ſponte naſcantur, vinum optimum ferentes. Nam et fruges ibi non ſeminatas abundare, non fabuloſa opinione, ſed certa Danorum comperimus relatione. Enſkylta Hushållningen.

(6) Jämför Malletz Introduction à l' Hiſtoire de Dannemarc L. 4. p. 174. f.

§. 15.

De uti förra §. omtalta Länder, åro mer beſökte af Nordmän, än af Swear och Göther, men man har handlat ſå mycket ſtarkare på andra orter. Folkets förmögenhet intygar, at man drifwet denna handel med mycken förmån för det almänna. Och Adamus Bremenſis witnar, at de Swenſke fattades ingen ſlags rikedom, och at de aktade guld, ſilfwer, häſtar, och rara pälswärk ſom ingen ting (1). De Danſke och Norſke woro ock i anſeende til de Swenſka fattige, efter ſamma Auctors intygande (2). Om detta har ſin riktighet, måſte landet åtminſtone haſwa ſkaffat ſå många waror til utſkeppning, ſom kunnat något når ſwara emot de inkommande. Det är troligt, at de här omtalte häſtar och pälswärk warit en betydande grund, hwarpå handelen hwälft denna tiden. Så angelägen och begärlig handelswara, ſom timber och wirke är i wåra tider, ſå kan man dock twifla, om den haft ſå god afſätning i detta tidehwarf, emedan Europa war ännu fult af ſkogar öfwer allt. Wore man wiß, at wåra Bergwärk warit dreſna med eftertryck, hade man här en otwifwelaktig kjälla til handelens blommande tilſtånd. Silweſter Giraldus witnar om Norrmännernas och Oſtmännernas handel på Irland, och ſer det ut, ſom de åfwen afſätit gewär til detta Landets inbyggare, hwilken handel utan all twifwel warit ganſka fördelaktig (3). Och då har man någon anledning at tro, det Järnbruken utan twifwel warit i gång i det nionde århundrad. Utom deß lär fruktbarheten af landet warit tilräckelig för antalet af des inbyggare. Dock wär Nordiſka handel lär förmodeligen alltid kunna bära ſig, ſå länge de waror, ſom åro oumgängelige för wårt tifs upphälle, kunna ſkaffas i landet, och intet behöfwa köpas utifrån. Öfwerflöd Utgående waror.

Enskylta Hushålningen.

war wäl inkommen, men den har förmodeligen intet warit så almän, som den blifwit i senare tider. Underwigten i handelen torde ock understundom wara botad genom Wikingsfärder och Jöröfweri, hwilket fång är ganska indrägtigt, så länge man får idka det i frid. Jag måste dock tilstå, som förr är sagt, at denna osed intet kunnat wara almän, emedan Kjöpmän, och alt hwad handel heter, då nödwändigt bort förswinna.

(1) När Adamus de Situ Daniæ p. 60. talar om de Swenska, yttrar han sig sålunda: Nullis itaque egere dicas Sveones opibus, excepta quam nos diligimus et adoramus superbia. Omnia enim instrumenta vanæ gloriæ, hoc est, aurum, argentum, sonipedes regios, pelles castorum et marturum, quæ nos admiratione sui dementes faciunt, illi pro nihilo ducunt.

(2) Adamus Br. de Situ D. p. 63. har följande utlåtelse om Norrmännerna och de Danska: Sine invidia cum proximis habitant Sveonibus, quamvis a Danis æque pauperibus non impune tentantur aliquando. Itaque rei familiaris inopia coacti totum mundum circumeunt.

(3) Med Läsarens goda tilstånd får man ock införa det witnesbörd, som denna Engelska Auctor Sylvester Giraldus af det tolfte århundrad lämnat härom uti des Topographia Hiberniæ Dist. 3. C. 10, hwar han talar om Irländarnas gewär och wapn. Securibus quoque amplis utuntur, säger han, fabrili diligentia optime Chalybatis, quas a Norvagiensibus et Östmannis, de quibus post dicetur, sunt mutuati. Se Cambdens Anglia. Frf. 1603 p. 738.

§. 16.

Gull och Silfwer.

Det synes således ganska naturligt, at fordna handelen skjedt til större delen genom byte af wara mot wara, och hwad som brast, är twifwelsutan upfylt genom gull och silfwer, som ock i det hänseende bör räknas för wara. Uti Antiquitets Archivo finnas många af jorden uptagna gullringar, på hwilka åtskilliga smärre och oformliga gullringar hänga. At deßa warit brukade i handel synes tydeligt af det intygande, som Turkiska Ministren wid Swenska Hofwet Mechmet Effendi lämnade til Kongl. Secreteraren Helin 1733, då han wiste honom Archivets rariteter. Ty han försäkrade, at de Arabiske Kjöpmän än i dag bära sådana ringar på armen, och anwända dem efter omständigheterna til sina kjöp eller byten. Och lära sådana ringar hafwa warit almänna nog, emedan man finner åtskilliga uti Archivo, af 70, 100,

100, 200, och flera Ducaters wigt. Och når Gullstycken kunnat finnas hos fattiga torpare, som man ser af Gautrek och Rolfs Saga (1), kan däraf tagas anledning at tro, det waran wanlit gänbar, och kan hända i öfwerflöd på sit sätt. Samma påfölgd lär ock kunna dragas från et Danske brukt, efter hwilket all jord war wärderad och skatlagd i gull. Penningar hafwa ock wanlit anwända til samma behof, och är deras början i Norden både owiß och gammal. Odens kopskatt och kopparpenningar, som omtalas af Sturleson i Freyérs Historia synes witna om et urgammalt bruk. Men detta oaktat, lär man ännu intet kunna upwisa några Swenska mynt, som med säkerhet kunna sägas wara äldre än Olof Skötkonung. Man wågar likwäl intet at därför påstå, at inga warit slagna förr. Ostridigt är, at wåre gamle Norrmän haft penningar, ty om Frithiof Fräkne berättas, at han haft en pung full med penningar (2), och skänkte Harald Hårdråde wid et tilfälle en med silfwer beslagen kanna, full af silfwerpenningar. De gamlas resor och handel til de orter, hwar penningar warit länge i bruk, wisar nogsamt, at de kunnat förskaffa sig sådana saker, hwilkas nytta uti handelens idkande war ganska wig och begwämlig. Och är således intet otroligt, at äfwen några af wåra Nordiska Konungar kunnat falla på den tanken, at låta mynta penningar. Men en Historieskrifware bör mera sysselsätta sig med det, som är skedt, än med det som kunnat ske, hwarföre man ock å sidosätter alla widare gisningar i detta mål. Kan hända någon omständighet torde framdeles yppa sig, som kunde fulltyga, at det är för hastigt, at förkasta som falska alla de mynt, som kunna höra til äldre tider än Christendomens stadgade begynnelse i Norden. Det wore imedlertid önskeligt, at den, som til äfwentyrs kommer öfwer något gammalt och owanligt fynd, wille noga uptekna tid, tilfälle och omständigheter af upfinningen, på det han må kunna öfwertyga både sig sjelf och andra, det intet bedrägeri warit därunder.

Enskyldahushållningen.

Penningar.

(1) Gautr. och Rolfs Saga C. 2. p. 11. Den, som annars åstundar en omständeligare underrättelse om de Gullringar, som finnas i Antiqvitets Archivo, behagar läsa Auctor E. J. Björners afhandling därom, eller Nordiska Hjeltcrydnad m. m.

(2) Frithiof Fräknes Saga C. 11. p. 36.

(3) Sturleson T. II. p. 84.

Lefnadssätter.

13. Capitlet.

Om

De Gamlas Lefnadssätt, Byggningar, Husgeråd, Kläder, Gjästebud, Giftermål och Begrafningar.

§. 1.

Omgänge. Seder, omgjänge med främmande, och den därmed förknippade förfarenhet, samt en anständig wälleſnad hafwa gemenligen den märkan, at folkets begrep utwidgas, och willheten afklädes aldeles. Man lämnar då til Läsarens egen eftertanka, om wåra förfäder böra anſes för så grofwe och ohöfſade, ſåſom en del det föreſtäller ſig. Åtminſtone har en gammal Auctor wid 875 gjordt den beſkrifning på Norrmännerna, at de woro lätſinte, oſtadige, ſållan nögde at bliſwa innom ſina gränſor, men där emot höflige och behagelige (1). Och ſynes det, ſom man på denna målning kan igenkänna åfwen wåra nu warande Landsmän. Saxarna beſkrifwer ſamma Auctor ſåſom oſtadiga, willa och grymma. Samma anmärkning kan man göra af Tacitus, ſom beſkrifwer Tyſkarna i almänhet näſtan ſom wilmän, de där lefde i en ſmutſig fattigdom, men når han kommer til Norden, afmålar han de gamla Swear, ſom et folk, hwilket ſatte wärde på egendom, och war mäktigt både til Sjös och Lands. Man kan fördenſkul intet altid ſluta med ſäkerhet från Tyſkland til Swerige. At wi ſedermera måſte låna både wett och ſmak, ſådant ſom det war, från Tyſkland, flyter af andra omſtändigheter. När Adamus Bremenſis beſkrifwer de Swenſkas wänliga upförande, ſäger han, at alla Nordiſka folkſlagen, men i ſynnerhet de Swenſka, hyſte en ogemen wälwilja emot främmande, ſå at det anſågs näſtan för ärelöſt, at neka herberge åt en reſande. Hwarföre de ock bewiſte en ſådan all uptänkelig wälwilja och all möjlig wänſkaps betygelſe, ja man anmälte åfwen honom wid bortreſan til ſamma wälſägnad hos ſina wänner (2). Om ſådant alt är prof på barbari, är det at önſka, det ſådant barbari aldrig måtte bliſwa utrotat. I almänhet kan man wäl intet begjära ſtort mer af en menniſka, än höflighet, wärkelig tjenſt, och wälgärningar. Man begriper likwäl utan mö-

möda, at intet alle Landets inbyggare woro så sinnade. Och träffade Audgils och Skalden Halfred folk, som bemötte dem med mord och försåt, hwarom man kan läsa Torfäus (3). Sådant hör til menniskligheten, och ingen större menighet lär hitintil wara funnen, uti hwilken gode och onde intet warit sammanblandade. Lefnadssättet.

(1) Albericus Monachus Trium Fontium uti des Chronicon wid år 875. p. 203. Est enim (prædicta gens Normannorum) levissima et instabilis, nec propriis contenta terminis, gratiosa tamen quocunque venerit et affabilis, hæc ut dixi occidentale Regnum, sicut Saxones, qui et ipsi instabiles sed feroces sunt, orientale semper infestant.

(2) Adamus Br. de S. D. p. 60. Quamvis omnes hyperborei hospitalitate sint insignes, præcipui sunt nostri Sveones, quibus est omni probro gravius, hospitium negare transeuntibus ita ut certamen habeant inter se, quis dignus sit hospitem recipere. Cui omnia exhibent humanitatis jura, quot illic commorari voluerit diebus, ad amicos suos illum certatim per singulas dirigit mansiones. Hæc illi bona in moribus habent.

(3) Torfäus H. N. T. II. L. 10. C. 2. p. 476.

§. 2.

De, som bodde när in til de orter, hwaräst Öfwerhets personer, och annat förnämt folk hade sina säten, och de som bodde i negden af någon stad, woro gemenligen höfligare och muntrare. De åter, som lefde för sig sjelfwa från andra menniskors omgjänge liksom afstängde, woro naturligen något mindre uphöfsade. Deße senare, som uppehöllo sig uti willmarken, bodde antingen uti tjäll, eller jordkulor, som woro oformligt upstaplade af stockar och stenar. Sådana hus kallades Skala, och bodde en Elgfrode uti en dylik koja, hwar han födde sig med röfwande på wägfarande (1). Denne Elgfrode war likwäl af förnäm slägt från Norrige, och broder til Thore Hundfot, som för sin storlek blef wald til Konung på något ställe i Götha Rike. Kol Krappe wid Götha Älf bodde i tjäll (2) m. m. Men så litet man nu kan säga, at de Swenske bo uti Backstugor, efter fattigt folk här understundom hafwa sådana hemwist, så litet kan man säga om wåra gamla förfäder, at de bodde i tält och jordkulor. Twärt om, man brukade redan uti Fjölners tid höga hus med twå wåningar. Och sådant war Frodes hus i Dannemark, där uti han undfägnade Hus.

Lefnads-sättet.

sin Gram-Konung (3). Uti nedra wåningen war kök och andra tilredningsrum, men gästerne bodde i den öfra. I almänhet bodde de förnämare uti ganska stora och widlyftiga hus; ty om Thor berättas, at han bodde uti et hus, hwaruti woro några hundrade afdelte rum (4). Detta är skrifwit i Edda, och kan således tåla något afslag. Men som man wet, at de store Herrar höllo en ganska stor och widlyftig betjening, måste nödwändigt husen swara däremot. Hwarföre ock Sturleson kallar Thorgny Lagmans hus en stor och präktig by (5). Men denna prakt lider et ganska stort afslag, när man påminner sig, at på husen woro hwarken skorstenar eller fönster. Spisen, äfwen uti Konungarnas Hof, war midt på golfwet, längs åt salen, och bänkar woro på bägge sidor, hwar gästerna suto (6). I taket hafwer förmodeligen warit någon glugg eller windöga, hwarigenom röken gådt ut, på samma sätt, som det skiedt, uti de för kort tid sedan brukade röksufwor. Samma slut kan inhämtas af den anmärkning, som Sturleson gjordt om Sjökonungarna, at de drucko aldrig under sotad ås (7). Detta war utan twifwel ganska ohyggeligt. Men man war intet försedd medd större beqwämlighet uti Italien och Frankrike, äfwen i det trettonde århundrade, utan man rökte där sina wänner, lika så wäl som här. Så sälsynte, som skorstenar woro denna tiden, så rara woro ock glasfönster, och lär man intet hafwa haft begrep härom i längliga tider. Uti Italien betjente man sig af genomskinande stenar, hos det förnämare folket, som man kallade Lapides speculares, men ringare folk brukade hinnor och skinn. Och som glasmästare intet warit at tilgå uti Engeland, förr än uti det ottonde århundrap, lär denna konsten långt senare kommit til Norden. En glugg eller windöga har förmodeligen warit det enda, som gifwet lius i rummen, och lära windögorne warit täkta med en genomskienlig hinna, som bönderne bruka på somliga ställen ännu. Fönster nämnas wäl i Frithiof Fräknes Saga i öfwersätningen (8), men Liora, som står i Isländskan, lär likwäl intet betyda annat än en glugg. Samma ord brukas ock wid beskrifningen af Konung Harald Hårdrådes hus, då där talas om Einar Tambaskjelfwers mord, och lär äfwen här böra förstås en sådan glugg, som warit tillika försedd med trälucka (9). Och som där intet nämnes

mer

mer ån en sådan lucka på sjelfwa Konungens rådsal, lår där warit nog brist på dager i andra hus. Den fattigdom på lius, som war om dagen inne i husen, lår ej heller warit bättre botat om aftnorna, utan spisen har gjordt största tjensten. Hwarföre där ock säges i Hawamal (10), at man skulle dricka öl wid elden, hwilket likwäl i andra omständigheter kunnat skje beqwämligare på andra ställen. Och som Lius intet woro uti almänt bruk uti Italien uti 13 århundrad, utan man brukte stickor at lysa sig med, äfwen i de hederligare borgarehusen (11), lår man förmodeligen en lång tid intet warit bättre betjent i Norden. Icke destomindre hafwa waxlius, kerti, warit almänna nog i elloste århundrad, emedan Lagman Thores trälar i Jämteland, under Anund Jacobs regering, gäfwo et stort kerti til den sångne Thorodder, under det han roade dem om Julen med Skaldqwäden (12). Man finner ock, at ljus brunno om nätterna uti Olof Haraldsons Hof (13). Där talas ock om Skridlios eller Lyktor, dock torde det gamla ordet snarare betyda stickor än lykta. Ehuru det må wara, wisa dock de åberopade witnesbörd, at man här i Norden redan betjent sig af ljus i det elloste århundrad. Lefnadssättet.

(1) Rolf Krakes Saga C. 28. p. 64.

(2) Sturlaugers Saga p. 22.

(3) Sturleson T. I. p. 14.

(4) Edda 19 Dämisagan.

(5) Sturleson T. I. p. 481.

(6) Rolf Krakes Saga C. 41. p. 98.

(7) Sturleson T. I. p. 40.

(8) Frithiof G. S. C. 7. p. 22.

(9) Sturleson T. II. p. 106.

(10) Hawamal v. 74.

(11) Åtskilliga Italienske Auctorer af trettonde och fjortonde århundrad, såsom Ricobaldo, Mutio, La Flamma bewisa det, som om Italien är andraget, och Du Cange i sit Glossarium, ordet Vitrea, lämnar underrättelse om glasfönster. Här är ej tillfälle, at omständeligare omröra dessa utländska märkwärdigheter.

(12) Sturleson T. I. p. 656.

(13) Sturleson T. I. p. 491.

§. 3.

Lefnads-sättet.

sin Grann-Konung (3). Uti nedra wåningen war kö[illegible] nings-rum, men gjästerne bodde i den öfra. I [illegible] nämare uti ganska stora och widlyftiga hus[illegible]as, at hos almo at han bodde uti et hus, hwaruti wor[illegible]ordna lefnadssättet. rum (4). Detta är skrifwit i Edda, o[illegible]ånga mål samma be- Men som man wet, at de store H[illegible]om dags. Samma lik- lyftig betjening, måste nödwänd[illegible]g, och mera dylikt. Långa före ock Sturleson kallar Th[illegible] längs åt borden, brukades tig by (5). Men denna [illegible]nkarne woro betäkte med hyende. man påminner sig, o[illegible]ige (1), och får man ännu hos fönster. Spisen, [illegible], och höra samma ord. Detta up- wet, längs åt [illegible], som i akt togos wid den gjästebuds gjästerna suto [illegible] Asta ärnade åt sin son Olof Harald- eller windö[illegible]s, bänkarne tillagas, halm lägges på golf- det skjed[illegible] (Trapizona) sättes i ordning (2). Uti Konung ma [illegible]ons hus, som han lät upbygga i Tronhem, war en o[illegible] hirdstufwa eller sal, och woro dörrar på bägge gaflarna, där war ock en skala eller sofkammare, uti hwilken Hoffolket låg om nätterna, alla om hwarandra (3). I sängarna brukades dun- bäddar, äfwen i Harald Harfagers tid (4), och woro deßa om- hängde med gardiner, och hos Drotning Sigrid Storråda så dyr- bara, at de öfwer alt med äkta perlor woro besatta. På borden lades dukar, och handkläden woro tilreds för handtwagningen (5). Detta duktyg lär förmodeligen hafwa warit tilwärkat i landet, men där hämtades dock utifrån understundom det, som skulle wa- ra bättre och präktigare (6). Andra husgerådssaker, som fat, tal- rikar, kitlar, stekspet, m. m. hafwa likaledes warit brukade af ålder (7).

(1) Man kan jämföra Verelii Index på Ondweige.

(2) Sturleson T. I. p. 403.

(3) Sturleson, T. I. p. 434.

(4) Sturleson T. I. p. 102.

(5) Gautrek och Rolfs Saga C. 30. p. 175.

(6) Sturleson T. I. p. 449.

(7) Gautr. R. Saga C. 1. p. 6. C. 30. p. 176, och om Stekspet talas uti Ingiald Ilrådas Historia.

§. 4.

§. 4.

Deßa husgeråds-saker hafwa warit bättre hos det förnämare folket, och sämre hos de ringare. Om Oden och hans följare säges, at alla deras kjäril och ridtyg warit af gull (1). Lefnadssättet. Husgeråd.

a kan anses för ganska twifwelaktigt, i synnerhet, når man ner sig, at det berättas af Edda. Men det är nästan likså , at en skogsbo i Jämteland skulle föra silfwer talrik med ven då han strök igenom skogshulten. Dock berättas detta indeligen om Arnliot Gellina, at det kan intet dragas i mål (2). Större delen af sådana kjäril hafwa dock förwarit af trä, och hos de förmögnare beslagna med gull (3). Sådan war den masur-bolla eller träkanna, som årdråde skänkte åt en Norrsk Herre, benämnd Thor (4). andra Konung Haralds dyrbarheter, talas ock om et stort som et människohufwud. Annars betjente man sig af stora horn til dryckeskjäril. Sådan war Bragebägaren, och war här i landet den tiden godt förråd på stora och wilda oxar (5), förmodeligen af samma slag, som ännu finnas i Polen. Om det warit brukeligt at säga hufwudskålarna antingen af wänner, eller slagna fiender, och betjena sig af dem til dryckeskjäril, som Paulus Diaconus berättar om Longobarderna, kan man hwarken jaka eller neka. Åtminstone finnes ingen anledning därtil, i de skrifter, som annars underwisa oß om Nordiska Historien.

(1) Edda 12 Dämisaga.

(2) Sturleson, T. I. p. 659.

(3) Sturleson, T. I. p. 88.

(4) Sturleson, T. II. p. 84.

(5) Adamus Bremensis de S. D. p. 63. n. 92.

§. 5.

Om wåra förfäders matredning, har man ock någon fast ofullkomlig underrättelse. Bröd är förmodeligen brukat så långt tilbakars, som där talas om säd och årswärt, då man kan med all trygghet hänföra det til Odens tid. Bröddbakning omtalas icke Matredning.

 desto-

Enskylta Hushålningen.

war wäl inkommen, men den har förmodeligen intet warit så almän, som den blifwit i senare tider. Underwigten i handelen torde ock understundom wara botad genom Wikingsfärder och Jöröfweri, hwilket fång är ganska indrägtigt, så länge man får idka det i frid. Jag måste dock tilstå, som förr är sagt, at denna osed intet kunnat wara almän, emedan Kjöpmän, och alt hwad handel heter, då nödwändigt bort förswinna.

(1) När Adamus de Situ Daniæ p. 60. talar om de Swenska, yttrar han sig sålunda: Nullis itaque egere dicas Sveones opibus, excepta quam nos diligimus et adoramus superbia. Omnia enim instrumenta vanæ gloriæ, hoc est, aurum, argentum, sonipedes regios, pelles castorum et marturum, quæ nos admiratione sui dementes faciunt, illi pro nihilo ducunt.

(2) Adamus Br. de Situ D. p. 63. har följande utlåtelse om Norrmännerna och de Danska: Sine invidia cum proximis habitant Sveonibus, quamvis a Danis æque pauperibus non impune tentantur aliquando. Itaque rei familiaris inopia coacti totum mundum circumeunt.

(3) Med Läsarens goda tilstånd får man ock införa det witnesbörd, som denna Engelska Auctor Sylvester Giraldus af det tolfte århundrad lämnat härom uti des Topographia Hiberniæ Dist. 3. C. 10, hwar han talar om Irländarnas gewär och wapn. Securibus quoque amplis utuntur, säger han, fabrili diligentia optime Chalybatis, quas a Norvagiensibus et Östmannis, de quibus post dicetur, sunt mutuati. Se Cambdens Anglia. Frf. 1603 p. 738.

§. 16.

Gull och Silfwer.

Det synes således ganska naturligt, at fordna handelen skjedt til större delen genom byte af wara mot wara, och hwad som brast, är twifwelsutan upfylt genom gull och silfwer, som ock i det hänseende bör räknas för wara. Uti Antiquitets Archivo finnas många af jorden uptagna gullringar, på hwilka åtskilliga smärre och oformliga gullringar hänga. At deßa warit brukade i handel synes tydeligt af det intygande, som Turkiska Ministren wid Swenska Hofwet Mechmet Effendi lämnade til Kongl. Secreteraren Helin 1733, då han wiste honom Archivets rariteter. Ty han försäkrade, at de Arabiske Kjöpmän än i dag bära sådana ringar på armen, och anwända dem efter omständigheterna til sina kjöp eller byten. Och lära sådana ringar hafwa warit almänna nog, emedan man finner åtskilliga uti Archivo, af 70,

100,

100, 200, och flera Ducaters wigt. Och når Gullstycken kunnat finnas hos fattiga torpare, som man ser af Gautrek och Rolfs Saga (1), kan däraf tagas anledning at tro, det waran wanlit gänbar, och kan hända i öfwerflöd på sit sätt. Samma påfölgd lär ock kunna dragas från et Danskt brukt, efter hwilket all jord war wärderad och skatlagd i gull. Penningar hafwa ock wanlit anwända til samma behof, och är deras början i Norden både owiß och gammal. Odens kopskatt och kopparpenningar, som omtalas af Sturleson i Freyrs Historia synes witna om et urgammalt bruk. Men detta oaktat, lär man ännu intet kunna upwisa några Swenska mynt, som med säkerhet kunna sägas wara äldre än Olof Skötkonung. Man wågar likwäl intet at därför påstå, at inga warit slagna förr. Ostridigt är, at wåre gamle Norrmän haft penningar, ty om Frithiof Fräkne berättas, at han haft en pung full med penningar (2), och skänkte Harald Hårdråde wid et tilfälle en med silfwer beslagen kanna, full af silfwerpenningar. De gamlas resor och handel til de orter, hwar penningar warit länge i bruk, wisar nogsamt, at de kunnat förskaffa sig sådana saker, hwilkas nytta uti handelens idkande war ganska wig och begwämlig. Och är skiedes intet otroligt, at äfwen några af wåra Nordiska Konungar kunnat falla på den tanken, at låta mynta penningar. Men en Historieskrifware bör mera sysselsätta sig med det, som är skiedt, än med det som kunnat ske, hwarföre man ock å sidosätter alla widare gisningar i detta mål. Kan hända någon omständighet torde framdeles yppa sig, som kunde fulltyga, at det är för hastigt, at förkasta som falska alla de mynt, som kunna höra til äldre tider än Christendomens stadgade begynnelse i Norden. Det wore imedlertid önskeligt, at den, som til äfwentyrs kommer öfwer något gammalt och owanligt synd, wille noga uptekna tid, tilfälle och omständigheter af upfinningen, på det han må kunna öfwertyga både sig sielf och andra, det intet bedrägeri warit därunder.

Enskylta Hushållningen.

Penningar.

(1) Gautr. och Rolfs Saga C. 2. p. 11. Den, som annars åstundar en omständeligare underrättelse om de Gullringar, som finnas i Antiqvitets Archivo, behagar läsa Auctor E. J. Björners afhandling därom, eller Nordiska Hjelteprydnad m. m.

(2) Frithiof Fräknes Saga C. 11. p. 36.

(3) Sturleson T. II. p. 84.

Lefnads-sättet.

13. Capitlet.

Om De Gamlas Lefnadssätt, Bygningar, Husgeråd, Kläder, Gjästebud, Giftermål och Begrafningar.

§. 1.

Omgänge. Resor, omgjänge med främmande, och den därmed förknippade förfarenhet, samt en anständig wällefnad hafwa gemenligen den wärkan, at folkets begrep utwidgas, och willheten afklädes aldeles. Man lämnar då til Läsarens egen eftertanka, om wåra förfäder böra anses för så grofwe och ohöfsade, såsom en del det föreställer sig. Åtminstone har en gammal Auctor wid 875 gjordt den beskrifning på Norrmännerna, at de woro lättsinte, ostadige, sällan nögde at blifwa innom sina gränsor, men där emot höflige och behagelige (1). Och synes det, som man på denna målning kan igenkjänna äfwen wåra nu warande Landsmän. Saxarna beskrifwer samma Auctor såsom ostadiga, willa och grymma. Samma anmärkning kan man göra af Tacitus, som beskrifwer Tyskarna i almänhet nästan som wilmän, de där lefde i en smutsig fattigdom, men när han kommer til Norden, afmålar han de gamla Swear, som et folk, hwilket satte wärde på egendom, och war mäktigt både til Sjös och Lands. Man kan fördenskul intet altid sluta med säkerhet från Tyskland til Swerige. At wi sedermera måste låna både wett och smak, sådant som det war, från Tyskland, flyter af andra omständigheter. När Adamus Bremensis beskrifwer de Swenskas wänliga upförande, säger han, at alla Nordiska folkslagen, men i synnerhet de Swenska, hyste en ogemen wälwilja emot främmande, så at det ansågs nästan för ärelöst, at neka herberge åt en resande. Hwarföre de ock bewiste en sådan all uptänkelig wälwilja och all möjlig wänskaps betygelse, ja man anmälte äfwen honom wid bortresan til samma wälfägnad hos sina wänner (2). Om sådant alt är prof på barbari, är det at önska, det sådant barbari aldrig måtte blifwa utrotat. I almänhet kan man wäl intet begjära stort mer af en menniska, än höflighet, wärkelig tjenst, och wälgärningar. Man begriper likwäl utan

mö-

möda, at intet alle Landets inbyggare woro så sinnade. Och träf- Lefnads-
fade Audgils och Skalden Halfred folk, som bemötte dem med sättet.
mord och försåt, hwarom man kan läsa Torfäus (3). Sådant
hör til menniskligheten, och ingen större menighet lär hitintil wara
funnen, uti hwilken gode och onde intet warit sammanblandade.

(1) Albericus Monachus Trium Fontium uti des Chronicon wid år 875. p. 203. Est enim (prædicta gens Normannorum) levissima et instabilis, nec propriis contenta terminis, gratiosa tamen quocunque venerit et affabilis, hæc ut dixi occidentale Regnum, sicut Saxones, qui et ipsi instabiles sed feroces sunt, orientale semper infestant.

(2) Adamus Br. de S. D. p. 60. Quamvis omnes hyperborei hospitalitate sint insignes, præcipui sunt nostri Sveones, quibus est omni probro gravius, hospitium negare transeuntibus ita ut certamen habeant inter se, quis dignus sit hospitem recipere. Cui omnia exhibent humanitatis jura, quot illic commorari voluerit diebus, ad amicos suos illum certatim per singulas dirigit mansiones. Hæc illi bona in moribus habent.

(3) Torfäus H. N. T. II. L. 10. C. 2. p. 476.

§. 2.

De, som bodde när in til de orter, hwaräst Öfwerhets per- Hus.
soner, och annat förnämt folk hade sina säten, och de som bodde
i megden af någon stad, woro gemenligen höfligare och muntrare.
De åter, som lefde för sig sjelfwa från andra menniskors omgjän-
ge liksom afstängde, woro naturligen något mindre uphöfsade.
Deße senare, som uppehöllo sig uti willmarken, bodde antingen uti
tjäll, eller jordkulor, som woro oformligt upstaplade af stockar och
stenar. Sådana hus kallades Skala, och bodde en Elgfrode uti
en dylik koja, hwar han födde sig med röfwande på wägfarande (1).
Denne Elgfrode war likwäl af förnäm slägt från Norrige, och
broder til Thore Hundfot, som för sin storlek blef wald til Ko-
nung på något ställe i Götha Rike. Kol Krappe wid Götha Älf
bodde i tjäll (2) m. m. Men så litet man nu kan säga, at de
Swenske bo uti Backstugor, efter fattigt folk här understundom
hafwa sådana hemwist, så litet kan man säga om wåra gamla
förfäder, at de bodde i tält och jordkulor. Twärt om, man bru-
kade redan uti Fjölners tid höga hus med twå wåningar. Och
sådant war Frodes hus i Dannemark, där uti han undfägnade

Lefnads-sättet.

sin Gram-Konung (3). Uti nedra wåningen war kök och andra tilredningsrum, men gästerne bodde i den öfra. I almänhet bodde de förnämare uti ganska stora och widlyftiga hus; ty om Thor berättas, at han bodde uti et hus, hwaruti woro några hundrade afdelta rum (4). Detta är skrifwit i Edda, och kan således tåla något afslag. Men som man wet, at de store Herrar höllo en ganska stor och widlyftig betjening, måste nödwändigt husen swara däremot. Hwarföre ock Sturleson kallar Thorgny Lagmans hus en stor och präktig by (5). Men denna prakt lider et ganska stort afslag, när man påminner sig, at på husen woro hwarken skorstenar eller fönster. Spisen, äfwen uti Konungarnas Hof, war midt på golfwet, längs åt salen, och bänkar woro på bägge sidor, hwar gästerna suto (6). I taket hafwer förmodeligen warit någon glugg eller windöga, hwarigenom röken gådt ut, på samma sätt, som det skiedt, uti de för kort tid sedan brukade rökstufwor. Samma slut kan inhämtas af den anmärkning, som Sturleson gjordt om Sjökonungarna, at de drucko aldrig under fotad ås (7). Detta war utan twifwel ganska obyggeligt. Men man war intet försedd medd större bequämlighet uti Italien och Frankrike, äfwen i det trettonde århundrade, utan man rökte där sina wänner, lika så wäl som här. Så sällsynte, som skorstenar woro denna tiden, så rara woro ock glasfönster, och lär man intet hafwa haft begrep härom i längliga tider. Uti Italien betjente man sig af genomskinande stenar, hos det förnämare folket, som man kallade Lapides speculares, men ringare folk brukade hinnor och skinn. Och som glasmästare intet warit at tilgå uti Engeland, förr än uti det ottonde århundrap, lär denna konsten långt senare kommit til Norden. En glugg eller windöga har förmodeligen warit det enda, som gifwet lius i rummen, och lära windögorne warit täkta med en genomskienlig hinna, som bönderne bruka på somliga ställen ännu. Fönster nämnas wäl i Frithiof Fräknes Saga i öfwersätningen (8), men Liora, som står i Isländskan, lär likwäl intet betyda annat än en glugg. Samma ord brukas ock wid beskrifningen af Konung Harald Hårdrådes hus, då där talas om Einar Tambaskjelfwers mord, och lär äfwen här böra förstås en sådan glugg, som warit tillika försedd med trälucka (9). Och som där intet nämnes mer

mer ån en sådan lucka på sjelfwa Konungens rådsal, lår där warit nog brist på dager i andra hus. Den fattigdom på lius, som war om dagen inne i husen, lår ej heller warit bättre botat om aftnorna, utan spisen har gjordt förſta tjensten. Hwarföre där ock säges i Hawamal (10), at man skulle dricka öl wid elden, hwilket likwäl i andra omständigheter kunnat skje beqwämligare på andra ställen. Och som lius inte woro uti almänt bruk uti Italien uti 13 århundrad, utan man brukte stickor at lysa sig med, äfwen i de hederligare borgarehusen (11), lår man förmodeligen en lång tid intet warit bättre betjent i Norden. Icke destomindre hafwa waxlius, kerti, warit almänna nog i elloſte århundrad, emedan Lagman Thores trälar i Jämteland, under Anund Jacobs regering, gäfwo et stort kerti til den sångne Thorodder, under det han roade dem om Julen med Skaldqwäden (12). Man finner ock, at ljus brunno om nätterna uti Olof Haraldsons Hof (13). Där talas ock om Skridlios eller Lyktor, dock torde det gamla ordet snarare betyda stickor ån lykta. Ehuru det må wara, wisa dock de åberopade witnesbörd, at man här i Norden redan betjent sig af ljus i det elloſte århundrad. Lefnadssättet.

(1) Rolf Krakes Saga C. 28. p. 64.

(2) Sturlangers Saga p. 22.

(3) Sturleſon T. I. p. 14.

(4) Edda 19 Dämiſagan.

(5) Sturleſon T. I. p. 481.

(6) Rolf Krakes Saga C. 41. p. 98.

(7) Sturleſon T. I. p. 40.

(8) Frithiof F. S. C. 7. p. 22.

(9) Sturleſon T. II. p. 106.

(10) Hawamal v. 74.

(11) Åtſkilliga Italienſke Auctorer af trettonde och fjortonde århundrad, ſåſom Ricobaldo, Muſſo, La Flamma bewiſa det, ſom om Italien är andraget, och Du Cange i ſit Gloſſarium, ordet Vitrea, lämnar underrättelſe om glasfönſter. Här är ej tilfälle, at omſtändeligare omröra deſſa utländſka märkwärdigheter.

(12) Sturleſon T. I. p. 656.

(13) Sturleſon T. I. p. 491.

§. 3.

§. 3.

Lefnadssättet. Husens inredning.

Af de föregående Anmärkningar kan inhämtas, at hos almogen finnas ännu många öfwerlefwor af det fordna lefnadssättet. Och har en förmögen bonde nu för tiden i många mål samma bequämligheter, som de förnämste haft fordom dags. Samma likhet förekommer ock i rummens inredning, och mera dylikt. Långa bord och bänkar, i stället för stolar, längs åt borden, brukades ock uti Konungsliga husen, och bänkarne woro betäkte med hyende. Förnämsta sätet kallades ondweige (1), och får man ännu hos bönderna se en dylik inrätning, och höra samma ord. Detta upljyses mycket af de anstalter, som i akt togos wid den gjästebuds tilredning, som Drotning Asta ärnade åt sin son Olof Haraldson. Tapeter uphängas, bänkarne tillagas, halm lägges på golfwet, och skjänken (Trapizona) sättes i ordning (2). Uti Konung Olof Haraldsons hus, som han lät upbygga i Tronhem, war en stor hirdstufwa eller sal, och woro dörrar på bägge gaflarna, där war ock en skala eller soskammare, uti hwilken Hoffolket låg om nätterna, alla om hwarandra (3). I sängarna brukades dunbäddar, äfwen i Harald Harfagers tid (4), och woro deßa omhängde med gardiner, och hos Drotning Sigrid Storråda så dyrbara, at de öfwer alt med äkta perlor woro besatta. På borden lades dukar, och handkläden woro tilreds för handtwagningen (5). Detta dukteyg lär förmodeligen hafwa warit tilwärkat i landet, men där hämtades dock utifrån understundom det, som skulle wara bättre och präktigare (6). Andra husgeråds saker, som fat, talrikar, kitlar, stekspet, m. m. hafwa likaledes warit brukade af ålder (7).

(1) Man kan jämföra Verelii Index på Ondweige.

(2) Sturleson T. I. p. 403.

(3) Sturleson, T. I. p. 434.

(4) Sturleson T. I. p. 102.

(5) Gautrek och Rolfs Saga C. 30. p. 175.

(6) Sturleson T. I. p. 449.

(7) Gautr. R. Saga C. 1. p. 6. C. 30. p. 176, och om Stekspet talas uti Ingiald Illrådas Historia.

§. 4.

§. 4.

Deßa husgeråds-saker haſwa warit bättre hos det förnämare folket, och ſämre hos de ringare. Om Oden och hans ſöljeſlagare ſäges, at alla deras kjäril och ridtyg warit af gull (1). Detta kan anſes för ganſka twifwelaktigt, i ſynnerhet, när man päminner ſig, at det berättas af Edda. Men det är näſtan likſå otroligt, at en ſkogsbo i Jämteland ſkulle föra ſilfwer talrik med ſig, äfwen då han ſtrök igenom ſkogshulten. Dock berättas detta ſå omſtändeligen om Arnliot Gellina, at det kan intet dragas i twifwelsmål (2). Större delen af ſådana kjäril haſwa dock förmodeligen warit af trä, och hos de förmögnare beſlagna med gull och ſilfwer (3). Sådan war den maſur-bolla eller träkanna, ſom Harald Hårdråde ſkänkte åt en Norrſk Herre, benämnd Thor (4). Men ibland andra Konung Haralds dyrbarheter, talas ock om et gullſtop, ſå ſtort ſom et människohufwud. Annars betjente man ſig merendeles af ſtora horn til dryckeskjäril. Sådan war Bragebägaren, och war här i landet den tiden godt förråd på ſtora och wilda oxar (5), förmodeligen af ſamma ſlag, ſom ännu finnas i Polen. Om det warit brukeligt at ſäga hufwudkålarna antingen af wänner, eller ſlagna fiender, och betjena ſig af dem til dryckeskjäril, ſom Paulus Diaconus berättar om Longobarderna, kan man hwarken jaka eller neka. Åtminſtone finnes ingen anledning därtil, i de kriſter, ſom annars underwiſa oß om Nordiſka Hiſtorien. Lefnadsſättet. Husgeråd.

(1) Edda 12 Dämiſaga.

(2) Sturleſon, T. I. p. 659.

(3) Sturleſon, T. I. p. 88.

(4) Sturleſon, T. II. p. 84.

(5) Adamus Bremenſis de S. D. p. 63. n. 92.

§. 5.

Om wåra förfäders matredning, har man ock någon ſaft oſullkomlig underrättelſe. Bröd är förmodeligen brukat ſå långt tilbakars, ſom där talas om ſäd och årswäxt, då man kan med all trygghet hänföra det til Odens tid. Bröbakning omtalas icke Matredning.

Lefnads-sättet.

destomindre för första gången uti Ragnar Lodbroks Saga. Smör torde wara likså gammalt, ty redan i Horodoti tid berättas om Scytherna, at mjölken skakades i aflånga träkjäril, til des där blef smör utaf (1). Uti Nordska Handlingar nämnes en gåfwa af smör, som något rart i Jotunheim uti det sjunde eller åttonde århundrad (2). Ibland kjötträtter har fläsk twifwelsutan warit ansedt, som en besynnerlig läckerhet, emedan det war Hjeltarnas förnämsta föda i Walhall (3). Kjöttet förtärdes ingalunda rådt, utan det kokades, och hade man redan under Ynglinga Slägten afsky för dem, som åto rådt kjött. Hwarföre ock Hjalmar uti de betingningar, han gjorde med Orwar Odd, förbehöll wid lifsstraff, at ingen af sällskapet skulle få åta rådt kjött. Hästkjött åt man endast wid offren. Om man förtärde så mycket kjött om dagen uti Rolf Krakes Hof, som förr är berättat, har wäl Hoffolket intet haft ordsak at klaga öfwer matleda. Huru man lagat annars maten, har man ock en någorlunda beskrifning uti Starkaders wisa, som Saxo öfwersatt på latin (4). Och war denna slagskjämpen i synnerhet förargad öfwer de många rätter, som då brukades, och at man kokade det som war stekt, och stekte det som war kokadt, så at man nog kan finna, at gubben intet warit älskare af ragout. Snäckor, såsom Ostron och Muslor, nämnas ock här, som en ganska förargelig spis. Icke destomindre, om man lägger til, smultron, åkerbär, och andra sådana frukter, som landet alstrar utaf sig tillika med mjölk och mera dylikt, skulle förmodeligen åfwen en nymodig maga finna någorlunda sin räkning wid fordna tidens måltider. Deras dryck war i synnerhet öl och mjöd, bägge så gamla, at man intet wet, när de först kommit i bruk, och war det uti et mjödkar, som Fjoln lyktade sit rus hos Frode i Dannemark. At mjödet skulle wara så mycket smakeligare, och kanskje, gifwa bättre rus, lade man kryddor därpå. Sådant mjöd kallades grasadur (5). Men hwad krydder eller gräs däruti blandades wet man intet. Win har man ock betjent sig af ganska länge. Uti Starkaders åberopade qwäde förargar han sig åfwen öfwer win. Uti nionde århundrad hade man win til salu i Björkö (6), och det fartyg, som warit någon tid därefter wid Skanörs marknad för Harald Harfagers räkning, war åfwen lastat med win, hwarom tilförne är omrört.

(1)

(1) Herodotus L. 2.
(2) Torfæus H. N. T. I. p. 314.
(3) Edda Dämisaga 33.
(4) Saxo L. 6. p. 116.
(5) Sturleſon T. I. p. 490.
(6) Rimbertus Vita Anſgarii C. 17.

Lefnadsſättet.

§. 6.

Klädſel.

Såſom almogen bibehållit ganſka mycket af de fordna bruk, är det ock troligt, at böndernas kladedrägt föreſtäller ännu den gamla moden at kläda ſig. Tacitus berättar, at de förnämare af Tyſkarna burit trånga kläder, och är det mycket troligt, at Göther och Franker infördt denna näſtan öfwer alt brukeliga korta kladedrägten. Eljeſt kan man ſäga om wåra förfäder, at de brukat både mätta och yppighet i ſin klädſel. Man har tilförne talt om den gullwäfda mantel, ſom ſkulle kjöpas i Ryßland. Jämtländningen Arnliot Gellina war klädd i Skarlakan och gull, och war likwäl uti hwardagskläder (1). De förnämare buro kläder af Pell (2), men man wet ej ſå noga, hwad med pell förſtås. Det är helt owiſt, om det war ſidenryg. Fint ylle kan ock därmed beteknas, och ſkinnwaror war det ingalunda, emedan det ſkiljes uttryckeligen däriſrån (3). Af detta ſlag war det tyg, ſom Swenſka Prinſeßan Ingegärd ſkickade til Olof Haraldſon i Norrige, och war det öfwerſydt med gull, och ſilkesband uti, och kan wäl wara, at det warit tapeter, ſom Peringſköld det öfwerſatt (4). Harald Hårdråde hade en röd eller Purpur-mantel, underfodrad med hwit ſkin (5). Frithjof Fräkne war klädd uti en mörkblå kjortel eller ſidräck, ſom war ombunden med et tjockt ſilfwerbelte (6). Herauld från Öſter-Göthland war klädd uti en röd Skarlakans räck, omgjordad med ſilfwerbälte, och Gullad om hufwudet, när han inſtälte ſig på brölloppet i Bjarmaland (7). Om hwita och gullſömmade handſkar talas åfwenledes wid ſamma bröllop. Sigurd Syrs hwardags kläder war en blå räck eller kjortel, blå ſtrumpor, höga ſkor lindade om benen, grå kappa och grå hatt. Men då han ſkulle wiſa ſig i ſin prakt, hade han karduan ſtöflor, med förgylta ſpärrar, pells-kläder och ſkarlakans kappa, förgylt

Utsnadssättet. Hjelm på hufwudet, och wärja wid sidan (8). Om deras ringar är talt något tilförne, men utom sådana som brukades i handel, bar man dem ock til prydnad, så på fingrar, som på armarna, hwarom Björner uti sin Nordiska Hjelteprydnad har lämnat tilräckelig beskrifning.

(1) Sturleson T. I. p. 658.
(2) Sturleson T. I. p. 495.
(3) Sturleson T. I. p. 449.
(4) Sturleson T. I. p. 486.
(5) Sturleson, T. II. p. 84.
(6) Frithiof Fr. Saga C. 11. p. 36.
(7) Heraud och Boses Saga C. 12. p. 35.
(8) Sturleson T. I. p. 405.

§. 7.

Tidsfördrif. De gamlas tidsfördrif hafwa warit åtskilliga, då som nu. At brottas, och åfwen at slås för ro skuld, lär hafwa warit ganska wanligt; ty sådana lekar tilägnas Hjeltarna i Walhall (1). Af samma beskaffenhet war den proflek, som Swipdager måste undergå wid Konung Adils Hof. Man kunde då för ro skuld mista armar och ben, ja åfwen lifwet. Men man har ock haft andra tidsfördrif, som warit mindre hårda, och ibland deßa hafwer jagten warit en wanlig wederqweckelse för bägge kjönen; ty Fruentimbren hade så wäl som Herrarne sina jagtfalkar (2). Alla öfningar, som gjorde wighet i kroppen, woro ock mycket älskade, hwarföre ock de förnämare woro ganska färdige uti alla sådana idrotter. Olof Haraldson berömmes för bågskjutning, simmande och mera dylikt. Olof Trygwason war så snabb, at han kunde gå utom skeppsbordet på årorne, när rodarne woro i fullt arbete; det berättas ock om honom, at han want sig at leka med tre handsaxer eller wärjor på en gång, dem han kastade på det sätt, at en war altid up i luften (3). Uti simmande war man i synnerhet förfaren, så at det war lätt at gå til botten, och up igen efter behag, och simma öfwer och under wattnet (4). Detta alt hade oförnekeligen sin stora nytta, och tjente i synnerhet til at härda

da kroppen, och förwara hälsan genom stadig rörelse. Och torde man til åfwentyrs med skjäl kunna säga, at kropsöfningar i wår tid försummas förmycket, til kropparnäs märkeliga förswagande. Det lär dock wara oförnekeligt, at ock den wackraste själ i en bofällig kropp, intet kan uträtta rätt mycket. Om Tyskarna berättar Tacitus, at de warit otroligt begifna på tärningspel, så at de ock satte up både egendom och sjelfwa friheten, när alt annat war förspelat. Man kan tro, at samma sjuka åfwen smittat wåra förfäder, emedan man finner åfwen nu i wåra orter exempel på dem, som intet äro stort klokare. Ofelbart är, at tärningar warit bekanta i wår Nord ifrån urminnes tider, hwilka ock warit teknade på samma sätt, som nu wanligit är, så at et eller äß warit mitt emot sex, och så widare (5). Om brädspel warit brukat kan man intet weta, ej heller är det afgjordt, at med de guldtaflor, som talas om i Edda, skal förstås brickor, fast Danska öfwersätningar det så förklarat (6). Den Skaktafel, hwar med Ulf Jarl wille roa Konung Knut i Dannemark, har ofelbart warit Schachspel, och kan man åfwen däraf någorlunda sluta des ålder i wår Nord (7). Dans, strängespel och sång, hafwa ock gjordt en del af wåra förfäders tidsfördrif, men höra förnämligast til gjästebudsroen, som nu skal beskrifwas, och deras gåtor förtjena en särskilt undersökning. Refnadssättet.

(1) Edda Dämisaga 35.
(2) Sturleson T. I. p. 281.
(3) Sturleson T. I. p. 311.
(4) Sturleson T. II. p. 272.
(5) Sturleson T. I. p. 529.
(6) Edda Dämisaga 49.
(7) Sturleson T. I. p. 686.

§. 8.

Uti gjästebuden lyste egenteligen de gamlas prakt och wällefnad; här buro de sina Thignar kläder, och här framburos de kräseligaste rätter, som tidens seder och smak kunde åstadkomma. Bästa wälfägnaden skedde likwäl genom supande. Och på det Gjästebud.

Lefnadssättet.

drycken skulle wara så mycket smakeligare, framburos dryckes-kärilen, och skålarna begyntes af Fruentimren. Tolf sådana tjenstandar eller walkyrior upwaktade Hjeltarna i Walhall (1). Konung Granmars dotter Hildigun började skålen, och dracks Rolf Krakas minne til Konung Hjorward (2). När Ragnar Lodbrok besökte Eisten Beli i Upsala, bar Eistens dotter Ingeborg in drycksbägaren för Ragnar och sin fader (3). På samma sätt skedde wid den tractering, hwarmed Saxarnas anförare Hengst undfägnade Britternas Konung Wortigernes i Engeland (4), ty den förras dotter upwaktade Konungen. De skålar som druckos, woro åtskilliga, emedan man påminte sig både Gudar och afdöda Hjeltar, hwarföre de ock kallades minne. På det namnkunniga bröllopet, som omtalas i Herauds Saga, dracks först Thors minne, så alla Asars, därnäst Odens, och sist Freyrs. Wid skålarna spelades på harpor, och stycken ombyttes efter skålarna (5). En slags Gudstjenst war innesluten uti deßa skålars drickande, hwarföre man ock finner, at några Isländare, då de wille flykta undan för Konung Olof i Norrige, hwilken twingade alla til Christendom, signade tre skålar eller minne åt Freyer, på det de skulle få god wind til Swerige, och tre åt Thor eller Oden, på det winden skulle bära tilbakars mot Island (6). När arföl skulle ske, dracks ock den afsednas skål, hwarpå sedan andra minnen följde, och blefwo både Christi och S. Michaels minne drukne uti det gjästebud, som Swen Otto anstälde efter sin fader Konung Harald (7). Uti Norska Hirdskrå förekommer ock Oofs minne (8). At intet den ena skulle supa ut för den andra, då de drucko af et kjäril, war med naglar i stopet utmärkt, huru mycket hwar dricka skulle, och denna försiktighet har den helige Dunstan i Engeland inrättat, hwilket ock anföres såsom et bewis af hans mogna och gudaktiga insigt (9). Under deßa skålars drickande gjorde de gamle ock sina heliga löften, sådant war Ingialds löfte wid Bragebägaren. På samma sätt förpliktade sig Swen Otto mot Konung Ethelred i Engeland, och Sigwald Jarl med de andra Jomswikingarna gjorde sina löften, at bekriga Håkan Jarl i Norrige. Understundom woro deßa löften efter utseende mindre åfwentyrlige, såsom när Hjorward Berserk gjorde löfte, at han skulle åga Prinseßan Ingeborg från Upsala, fast det icke destomindre

dre kostade sedermera både honom och hans ellofwa bröder lifwet, om hwilket alt på sina wederbörliga ställen är omrördt. Man lär dock härutaf så mycket, at wåre förfäder woro ganska dumme om hållandet af hwad de lofwat, äfwen under starkaste ruset, och at man kunde hafwa mera förtroende til de tiders yra dryckenskap, än til wår werlds betänksama nykterhet. Löfnads-sättet.

(1) Edda 31. Dämisaga.

(2) Sturleson T. I. p. 48. Man lär af detta stället, hwad ordalag man brukade wid detta tilfälle, och drack Hildigun på detta sätt til Hjorward: Allir heilir Ýfingar at Rolfs minni Kraka.

(3) Ragnar Lodbroks Saga C. 36. p. 19.

(4) Nennius Hist. Britonum, C. 36. p. 119.

(5) Heraud och Boses Saga C. 17. p. 49.

(6) Torfäus H. N. T. II. p. 471.

(7) Sturleson T. I. p. 246.

(8) Dolmer Norrske Hirdskrå C. 49. p. 335.

(9) Albericus wid år 962. p. 3. Angli didicerunt a Danis potationem. Sanctus Dunstanus - - ut potationem compatriotarum refrenaret, clavos aureos vel argenteos vasis infigi jussit, ut dum quisque metam suam cognosceret, non plus subserviente verecundia vel ipse appeteret vel appetere cogeret. Man ser ännu uti gamladags kannor sådana naglar, som man kallade pålar.

§. 9.

At frögden måtte blifwa så mycket lifligare, blef wälsägnaden esomoftast utolandad med spel och dans. Den som inbillar sig, at wåre fordne Swear föraktade musiken för den Lekare-Rätt, som förekommer uti Wästgötha och Östgötha Lagen (1), han bedrager sig wärkeligen. Ty med minsta eftertanka begripes, at där endast tal s om en enda Landstrykare, som med trumma och fiol samlade almosor. En sådan usling kan wara medömkan wärd, men ingen kan f lla på den tankan, at han kan wara i anseende. Däremot är ofelbart, at andre Musikanter och Lekare warit högt nog aktade, när de wid Konungarnas egne Hof woro underhållne. Om Konung Hugleik wet man, at han hade wid Hofwet alla slags Lekare, Harpspelare, Gigare och Fidlare, som de kallas i Yng- Strängespel.

Lefnadssätet. Ynglinga Sagan. Man kan härutaf sluta med all säkerhet, at sångkonsten ingalunda warit föraktad, hwarken i Hugleiks eller hans förfäders och efterkommandes tid. Så mycket mer som man finner, at Konung Olof Skötkonung haft ordentelig Tafelmusik; ty så snart rätterna woro på bordet, kommo Lekarne eller Musikanterne in med harpor, gigor och andra instrumenter (Sangtöl) (2). Om en Swensk Prins wid namn Hoter berättas, at han war ganska förfaren och öfwad i all slags strängespel (3). Bose från Öster-Gjöthland wiste prof af sin fickelighet på bröllopet i Barmaland, och det med sådant loford, at alle betygade, at det war ogörligt at spela bättre (4). Man har nyligen omrördt, at man instämde med musik äfwen wid skålarnas dricknande, hwilket ock wid Constantinopolitanska Hofwet warit brukeligt (5) Man är intet underrättad, hurudana de gamlas instrumenter warit, dock synes, som de något när warit de samma som nu brukas, fioler nemligen och harpor, och hafwa deßa senare warit ganska stora, som både af Herauds och Wolsunga Sagan kan inhämtas. Hwilka blåsinstrumenter warit i bruk wet man intet, utom deras Ludrar, hwilka ofta omtalas, och hafwa warit et slags trompet eller horn. Man betjente sig af dem til at sammankalla folket, eller ock efter omständigheten at gifwa tekn til slagtning. At Romare och Greker haft särskilta toner eller marcher, som utmärkte hwad rörelser krigshären göra skulle, är bekant af Aristides (6). Om något dylikt warit i Norden brukeligt, har man sig intet bekant. Hwad som nu är påmint, kan gifwa något begrep om den gamla sång eller spelkonsten. Om deras dansar talas uti Herauds och Boses Saga; de hafwa förmodeligen warit af samma slag, som man nu kallar springdansar, och torde de hafwa warit något i förwantskap med dem, som ännu hos böndera på några ställen äro i bruk. Besynnerligt är, at man finner i den åberopade Herauds och Boses Saga; en dans eller stycke wara omrördt, hwilken haft den kraft, at alt, som war i rummet, ända til knifwar och talrikar, kom i rörelse. Et skråck, som ännu intet på alla ställen hos almogen är förswunnit, och kallas detta märkwärdiga stycke Älfdansen.

Dans.

(1) Om denne Lekare Rätt kan läsas 7 Fl. Säram. B. Wgl. 18 Fl. Drap. B. Ogl.

(2)

(2) Sturleſon T. I. p. 522.
(3) Saxo L. 1. p. 39.
(4) Heraud och Boſes Saga C. 11. p. 50.
(5) Suidas på ordet Maſargoi.
(6) Ariſtides Qvintilianus de Muſica L. 2. p. 71.

Lefnads-ſättet.

§. 10.

Hos wåra förfäder war wäl intet det wi i senare tider kallat rang, icke deſtomindre har någon ordning i Gjäſtbuden warit i akt tagen. När Konung Rolf från Wäſter-Gjöthland undfägnades af Konung Erik i Upſala, ſattes Rolf i högſätet hos Konungen, och ſå Rolfs foſterbröder. På Konungens andra ſida ſatt Drotningen, Prinſeſſan Thorborg, och ſedan det öfriga Fruentimret [1]. Uti Rolf Krakes Hof i Ledro, ſuto Bodwar Bjarke och Hjalte på Konungens högra ſida, och på wänſtra ſidan de tre bröderna från Sverige, Swipdager, Hwitſärk och Beigad, och därnäſt woro de tolf Berſerkarnas ſäten [2]. I almänhet hades afſeende ſå wäl på börden och tapperheten, ſom långwarigheten af tjenſten, ſå at den nykomne intog gemenligen nederſta rummet wid bordet, och war det et ſlags ſtraff, at blifwa flyttat längre neder ifrån ſit wanliga ſtälle, ſom af Konung Knuts Hofartiklar intagas kan [3]. För fremmande war annars förnämſta ſtället mitt emot Konungen eller wärden, hwilket kallades på några orter andra Ondwegen [4], och på detta ſätt fick Konung Hjorward ſit ſäte hos Konung Granmar i Södermanland, och Ragwald Jarl hos Torgny Lagman.

Bordſkick.

(1) Götrik och Rolfs Saga C. 25. p. 146.
(2) Rolf Krakes Saga C. 37. p. 87.
(3) Sveno Aggonis Leges Caſtrenſes Canuti C. 5. p. 160.
(4) Man kan härom läſa Werelius i Anmärkningarna til Gautr. och Rolfs Saga p. 88.

§. 11.

Deſſe hit intil upräknade ſeder äro ſådana, at de med anſtändigheten ganſka wäl förenas kunna. Men andra bruk af groſ-

Lefnadssättet. ware smak haswa och warit wedertagna. Af denna art war utan twifwel den sedwänja, at man, sedan kjöttet war förtärdt, roade sig med at slå gjästerna i ansiktet med ben. Sådana tidsfördrif woro almänna ibland Rolf Krakes Kjämpar, och gick det någorlunda an, så länge de smärre benen woro i rörelse: men när de större benläggarna började flyga kring öronen, war anrätningen nog ohöfsad för Hofcavalierer. Bodwar Bjarke som nykommen och owan wid et så owäntat efterspel, lekte och så groft, at den, han träffade, satte lifwet til [1]. Konung Rolf hade wäl åtskilliga gångor betygat sit misnöje öfwer en sådan osed, men sjelfswäldet hade ändå intet blifwit hämmat. På samma sätt bemötte Starkader en af Danska Konungens spelmän, som skulle roa honom [2]. Och torde denna oskick warit länge nog öfwad på wissa ställen i Norden, emedan man finner efterdöme däraf uti Konung Knut den Storas Hofartiklar i Dannemark, hwaråst stadgas, at den som trenne gångor blifwit beträdd med förseelse, borde sitta alranederst, och de andre kunde efter behag kasta benen på honom [3]. Man är wäl intet underrättad, at denna sedwänja warit brukelig öfwerallt i Norden, men efter man anförd det, som til forna werldens heder tjena kan, bör man ej heller förbigå det, som synes mindre hederligt. Man bör kjänna de gamla, både til sina fel och förmåner. Så mycket bör man likwäl erindra, at ingen anledning är, at sådant skedt i Öfwerhetens närwaro, utan det har warit et wanligt ras, som ibland en hop yra och halfdruckna Hofbusar lätteligen upkomma kan.

(1) Rolf Krakes Saga C. 34. p. 78.

(2) Saxo L. 6. p. 115.

(3) Sevno Aggonis Leges Castrenses Canuti Magni C. 5. p. 161. Sjelfwa Auctorens ord förtjena at anföras. Si quem obstinata præsumtio ternis excessibus in obsequentem notauerit, ac resipiscere detrectaverit, extremum eum omnium locandum statuerunt. Immo decreverunt, ut quilibet convictorum ossa in eum pro arbitrio jactaret, nec quisquam propterea temeritatis aut petulantiæ argueretur.

§. 12.

Offer-gjästebud. Men de gamlas gjästebud förtjena til äfwentyrs ännu en något omständeligare beskrifning. De högtideligaste woro wid almänna

na offrens firande, wid förbunds slutande, wid bröllop och wid graföl. Offergillet, som firades af Blot Swen beskrifwes uti den Helige Eskils Lefwerne [1]. Något utförligare afmålas en sådan blot-weitzlo af Sturleson. Man slaktade då hästar tillika med andra kreatur, blodet uptogs uti kjäril, som kallades Lantbollar, och med blodet öfwerströks så wäl afguda beläten som sjelfwa offerhusen utan och innan. Det som war öfwer af blodet stänktes på folket. Spisen war midt på golfwet, öfwer hwilken kitlarna hängde, hwaruti maten kokades. Rundt om spisen suto gjästerne, til hwilka ölet kringbars uti horn, dock med den ordning, at först draks Odens full, därnäst Niords, så Freys, sedan Brages, och ändteligen drack man efter behag sina släktingars minne som woro lagde i högar. Wärden började skålarna, och talade för dem. De som i synnerhet satte wärde på sin styrka och manlighet, drucko Thors skål, och gjorde hammarmärke öfwer hornet. Ibland all maten war hästekjött det aldraheligaste, och Offergillen hafwa warit, efter utseende de aldrasmutsigaste och ohyggeligaste [2]. At man i Swerige wid deßa högtider brukat win, kunde man til äfwentyrs sluta af den Helige Eskils Lefwerne; om man ej wiste, at Auctorerna til deßa snacksagor, understundom förwänt omständigheterna, på det Läsaren skulle inbilla sig, at de förstodo Latin. De gjästebud, som firades wid förbunds slutande, torde hafwa warit i någon förwantskap med offer-helgderna, och stodo de gemenligen i otta dagar, men en omständeligare beskrifning har man intet [3]. Lefnadssättet.

(1) E. Benzelii Mon. Eccl. p. 31.

(2) Sturleson, T. I. p. 141, 145.

(3) Adamus Bremensis H. Eccl. L. 30. C. 20. talar om den förening, som blifwit träffad emellan Konung Swen Ulfson i Dannemark, och Ärke-Biskopen Adalvardus i Bremen, hans ord äro deße. Denique sicut mos est inter barbaros ad confirmandum pactum foederis, convivium habebatur vicissim per octo dies.

§. 13.

När bröllop hållas skulle, woro de största anstalter och tillagningar, och bygdes därtil understundom enskylta rum och salar, Bröllop.

Lefnadssättet. hwilket ej war så swårt at wårkställa, där folket bodde i trähus, och tilräckelig tilgång war på skog. På bröllopssalen i Bjarmaland woro hundrade dörrar, men det är ej swårt at begripa, det Historieskrifwaren behagat öka anstalterna, på det målningen skulle blifwa så mycket grannare. Midt i gjästbudssalen stod brudsängen, dit man upgick på trapsteg [1]. Wid Kongeliga Personers bröllop, satt Konungen i högsätet, och hade Brudgummen på högra sidan, och Bruden på den wänstra. På den sidan som brudgummen satt hade manfolken sina platsar, och fruentimret på andra sidan, så at den ordning, hwarigenom karlar och fruentimmer sitta blandade, lär wara kommen til oß, så wäl som sjelfwa ordet Buntereyhe från Tyskland. När Skjöldemöer skulle giftas, suto de på brudebänken med Hjelm och Brynja, samt full rustning [2]. Andra brudar hafwa warit försedde med mindre förfärlig skrud. Lustbarheterna bestodo uti äta, supa och dansa, och det i en stadig och omskiftande rörelse, så at man gick från bordet til dansen, och därifrån til bordet igen, hwilket alt man kan sluta af beskrifningen på bröllopet i Bjarmaland. Och härutinnan hafwer ock almogen bibehållit de uråldriga bruken, ty man äter, dansar och supер om hwart annat, utan uppehåll. Det är besynnerligt, at denna osnygga lustbarheten kunnat bibehållas, äfwen bland de förnämare, ända til sextonde och sjuttonde århundrad: ändskjönt den obeqwämlighet och oskick följt med deßa måltids dansar, at, när et fruentimer, som satt wid inra sidan af bordet, blef uptaget, gick hon öfwer bordet emellan faten, at inställa sig hos sin meddansare. Sådana bröllop warade längre och kortare efter wederbörandes förmögenhet och omständigheter. Bröllopet i Upsala, då Konung Rolf giftes med Konung Eriks dotter Thorborg stod en half månad [3], hwarefter Konungen som wärd, gjorde hederliga skänker til alla, som budne woro. Denna sidstnämde sed lär förmodeligen warit almän wid alla större gjästebud, ty man finner bewis därpå, så wäl i den måltid, hwarmed Åke i Wermeland undfägnade Konungen i Swerige och Norrige, som i Sigrid Storrådas gjästebud för Harald Grönske, och andra tilfällen. Detta paßar sig ock bättre med de högdragna Göthiska seder, än de förmodeligen i senare tider upkomna brudgåfwor, hwarmed gästerne nästan på wärdshuswis betalte sin wälplägning.

[1]

(1) Heraud och Boses Saga C. 10. p. 43.
(2) Heraud och Boses Saga C. 2. p. 4.
(3) Gautr. och Rolfs Saga C. 25. p. 148.

Lefnadssättet.

§. 14.

Annars började giftermålen i fordna dagar som nu genom frieri, så framt man intet röfwade sig hustrur, och tog dem til sig med wåld. Uti Storwirks och Starkaders slägten war detta qwinno-rån nästan almänt. De beskrifwas ock som mycket grofwe och fula karlar, och af ingen betydande slägt: men därjämte så högdragne, at de intet kunde nöja sig med andra än de förnämsta, som woro i landet, då intet annat medel förmodeligen warit, än at förskaffa sig hustrur med wåld. Men alle woro intet Berserkar och halftroll. Allt annat hederligt folk, bar mycken högaktning för kjönet, och skaffade sig hustrur ordenteligare. Ragnar Lodbroks frieri til Kraka eller Aslaug är tilförne omtalt, och de efterdömen, som Prinsessornas och andra förnämare Jungfruers giftermål uti sjelfwa Historien gifwa wid handen, öfwertyga oß om en finare och anständigare smak. Första anmälningen skedde hos brudens föräldrar, men dottrens egit wal gjorde gemenligen utslaget. Flickorna, som ifrån barndomen intet hördt talas om annat, än hjeltedater och mannamod, lämpade ock merendels sit tycke därefter, så at den föredrogs, hwilken gifwit de mästa prof af tapperhet. Således utwalde Ingeborg, Thor Herses dotter i Norrige den gamla Konung Gautrek från Wäster-Gjöthland, fram för en annan Konung Olof, som til åren war yngre, och til utseendet wackrare [1]. Wid trolofningen gåfwos skjänker åt bruden, hwilka kallades fästarfä, och efter den underrättelse, som Tacitus lämnat om Tyskarna, bestodo de uti oxar, en betslader häst och wapn, hwilket ock kommer något när öfwerens med de gåfwor, som omtalas i Giftmåla Balken, nemligen sadel, betsel, gångare, armakåpa och hätta. Det är troligt at de Swenska, som et handlande folkslag, hwilket hast förråd på penningar, äfwen gifwit penningar wid sådant tilfälle, en sed, som ännu brukas ibland almogen. Och häraf är det händt, at Bröllop på gammal Swenska kallades Brudkaup eller brudköp. Det är utan twifwel, at

Trolofning.

Lefnadssättet. detta af ålder warit brukeligt hos Frankerna [2]. Sjelfwa bröllopet stod merendels hos brudens föräldrar, men understundom firades det hos brudgummen, som det skedde med Konung Gautreks giftermål. Om någon besynnerlig högtidelighet warit i bruk,

Barnsöl. då barnen föddes, wet man intet. Man öste watten på de nyfödda Swennebarnen, och gaf dem namn, hwilken sed warit brukad i sjelfwa Hedendomen, fast den icke destomindre lär wara länd af de Christna, och torde den til åfwentyrs intet wara så särdeles gammal. Den första gång denna wattnösning omtalas, är wid Ragnar Lodbroks sons födelse [3]. Då barnen fådt tänder gåfwos dem skänker af föräldrarna, som kallades tandfä. Men detta och mera dylikt kan fås uti wåra wanliga Häfdeteknare och Antiqvarier.

(1) Gautr. och Rolfs Saga C. 12. p. 70.

(2) Thoromachus, uti sit Chronicon L. 4. C. 16. p. 201. yttrar sig på detta sätt öfwer Gundebaud Burgundiernas Konung, då han förlofwade Clotildis med Konung Chlodovæus. Quod ille denegare metuens, et sperans amicitiam cum Chlodovæo inire, eam se daturum spondet, Legato offerens solidum et denarium, ut mos erat Francorum, eam partibus Chlodovæi desponsauit. Denne Auctor är tryckt uti Basnage Thesaur. Mon. Eccles. T. II.

(3) Ragnar Lodbroks Saga C. 6. p. 15.

§. 15.

Begrafning. At wåre förfäder haft mycken wård om sina afdöda Hjeltar och slägtingar, är likaledes almänt bekant. Efter Odens stadgande brändes den dödas Lekamen på et dår til upbygt bål, och askan af kroppen tillika med de obrända benen upsamlades och lades i krukor, hwilka sedermera antingen sattes platt neder i jorden, eller ock, om den döde warit i något anseende, upkastades en större eller mindre hög öfwer den nedsatta krukan. Deße krukor woro merendels af ler, och en stor del se ut, som de intet warit brände, andra åter wisa tydeligen, at de warit brända, hwilket witnar, at konsten at göra lerkärl måtte warit nog gammal. Understundom finner man ofwan i deßa krukor några brunakriga rimsör, smala som halmstrå. När deßa läggas på elden, gifwa de en stark och angenäm lukt ifrån sig, så at man däraf kan sluta,

at

at det warit en slags rökelse. Aßeßor Weßman, då han för några år sedan war här i Skåne, och låtit upgräfwa åtskilliga gamla Ättebackar, har funnit på många ställen sådant rökwärk. På somliga orter har man funnit grafkrukor eller Urner af ädlare ämne. Sex sådana urner blefwo upgräfna på Fyen 1685 af purt gull, och wid Bergen i Norrige är funnen en Christallkruka, omlindad med gulltrå [1]. Man träffar ock understundom sådana af Metall. Sedan Yngue Frey i Swerige, och Dan i Dannemark blefwo satte i hög obrände, började Bränneälderen så småningom at aftaga, och Högälderen kom i stället, hwilken och räckte ända in i Christendomen, och är Thor, Thottiska familiens stamfader, begrafwen i en hög wid Kjäflinge, ånskjönt han war Christen m. m. [2]. Tidens widskeppeliga Gudstjenst fordrade, at den afsednas kjäraste och dyrbaraste egendom skulle göra följe, så wäl på bålet som i högen, men at detta sträkt sig til hustrur och andra efterlefwande, är intet bewis, ånskjönt Oddur Munk haft denna uppenbarelse [3]. Til mera åminnelse efter den afsedna, upreste äfwen större och mindre hällar eller stenar efter honom, Bautastenar kallade, i synnerhet när någon manlig gjärning utmärkt den dödas lefwerne. Af deßa synes än i dag ganska många, större delen utan Runor. På det högen skulle wara så mycket waraktigare, lades stora stenar hwarstals rundt omkring och öfwer krukan, och blef hon tillika därigenom förwarad, at hon intet måtte af tyngden blifwa sönderkroßad. Men uti detta ämne är skrifwit så mycket, at en widlyftigare undersökning är onödig, emedan det kan fås öfwer alt hos alla wåra Antiquarier. Lefnadssättet.

(1) Man kan se härom Philosophical Transactions abbridget P. 4. p. 162. m. m.

(2) Så wäl Sophia Brahe uti sin Slägtebok, som Meßenius in Theatro Nobilitatis Sveonæ, och andra, hwilka skrifwit Adeliga släktregister, komma öfwerens om denna omständighet. Men Thottens grafhög lär nu wara jämnad genom plogar och år.

(3) De bewis, som anföras til at stadfästa denna sedwänja, äro intet särdeles betydande. Man beropar sig på 43 Dämisagan i Edda, hwaräst berättas, at Baldurs hustru Nanna låtit upbränna sig på bålet, som war tilredt åt des afsedna maka; men Nanna war död förut af sorg, och därefter blef hon buren på bålet. Wi hafwa däremot tydeliga prof, äfwen af det, som i sjelfwa Historien är andraget. Yrsa lefde efter Ko-

Lefnadssättet.

Konung Adils, Sigrid Storråda efter Erik Segersäll, utan at deras heder därigenom blifwit förminskad, hwilket likwäl hade warit nödwändigt, om de afwiket från en så helgad lag. Uti Eigil och Asmunds Saga, och Gange Rolfs Saga förekommer wäl något dylikt. Men däraf, at någon warit så hjertklämd, at hon welat följa sin man i högen, kan intet slutas til en almän och laaligen stadgad sedwänja. Det kan ock hända i wår tid, at någon tager sin död af sin makas bortgång, men man gör likwäl wår tid en oförtjent heder, om man därföre tilägnar åt almänheten en så förtråraude ömhet. Annars kan man sluta af Freys Historia, at stora skatter fordom warit nedersatte i grafhögarna. Scheffer uti sin Upsalia antiqua. C. 18. p. 360 berättar, at i Gustaf Adolfs tid uti Ättebackarna wid Upsala, wgrit upfundna åtskilliga dyrbarheter, och äfwen kjäril af gull. De stora gullpenningar eller runda plåtar, som år 1674 upfunnos wid Wå i Skåne, och äro af samma Scheffer beskrifna, torde ock wara någon tilhörighet af något gammalt grafställe. Men denna sak behöfwer förmodeligen intet, at blifwa widlyftigare bewisad.

§. 16.

Tal efter de döda.

Til at än mera betyga sin högaktning för den afledna, war det ock wedertaget, at hålla Tal wid grafwen eller högen, och bjuda honom fara wäl, samt önska lyckelig resa til Walhall; wersar blefwo ock understundom upsatte til den dödas åreminne. Detta alt blef i akt taget wid Konung Håkan Haraldsons död i Norrige, uti tionde århundrad under tjocka Hedendomen [1]. Man ombytte ock kläder wid förefallande sorg efter närskylda. Således lät Drotning Thyra i Dannemark kläda Kungshuset efter des son Knut Danaast med grått kläde eller wadmal [2]. Sorgen dränktes omsider i Bragebägaren under arfölet, hwarmed den afslednas hela Historia fulländades. Fattige och ringa folk, som intet hade tilfälle, at göra sig behageliga i Walhall, hwarken genom stora bedrifter, eller rika skatter, som skulle följa dem til andra werlden, hade likwäl et annat medel at göra sig wälkomna hos Oden; emedan de störtade sig utför Ättestuperna, och således sielfwilligt förkortade sina dagar, hwilket ock war en slags manlighet i deßa tider. Men af alt, som nu är andraget, och af den mykna wård och ömhet, som man wist mot sina afledna wänner och slägtingar, kan man nog finna sannolikheten af et länget minne hos efterwerlden. Och som man anmärkt förut, at man, i de högadeliga

delige offergillen, jämte Gudarnas skålar, åfwen dräck sina i hög lagda slägtingars minne, kan man nog begripa, at så wäl afgudadyrkan, som hedniska widskeppelsen blefwo därigenom alt stadigt underhålna. Hwarföre ock de förste Christne naturligen blifwit likſom twungne at göra ſig all möjelig flit at utrota minnet af alt hwad hedniſkt war. Hwilket ock lär wara ordſaken, hwarföre wi nu hafwa ſå liten underrättelſe om dem ſom i Ättebackarna ligga begrafne, ändſkjönt man wid Chriſtendomens början haft fulkomlig kunſkap därom. Lefnadsſättet.

(1) Sturleſon, T. I. p. 163.

(2) Olof Trygwaſons Saga uti andra Tomen af Sturleſon p. 462.

14. Capitlet.

Om

De Fordna Swears Wetenſkaper och Witterhet.

§. 1.

Man bör ej föreſtälla ſig, at wåre äldſte förfäder warit mycket bewandrade, antingen uti denna eller fordna tidens wetenſkaper, ſådana ſom de warit hos Greker och Romare. Mycken förſarenhet, och et godt naturligt wett, kunde likwäl intet fattas hos et folk, ſom med handel och ſeglation gjordt ſig bekant kring alla ſtrander i Europa, och åfwen haft mycken gemenſkap med Conſtantinopel, hwar wetenſkaperna bibehållit ſit anſeende, då de ännu uti wäſtra delarna af Europa, lågo förſänkte uti et tjockt mörker. Det ſkrifſätt, ſom warit brukeligt i Norden, och ſom här allenaſt finnes, och på intet annat ſtälle i hela werlden, ſynes til en del bekräfta, hwad ſom nu är ſagt. Men man är ingalunda med någon ſäkerhet underrättad, ifrån hwad tid ſkrifkonſten i Norden, eller Runornas ålder bör hänföras. Det lär wara utan alt twifwelsmål, at ſkrifkonſten warit bekant i Sverige, då Ansgarius wid år 829 wan i Björkö, emedan han hade bref Wetenſkaper. Skrifkonſten.

Wetenskaper

med sig ifrån Konungen til Kejsar Ludovicus. Man finner ock talt om bref från Prinsessan Ingegerd til Ragwald Jarl i Olof Skötkonungs tid (1). Så at skrifkonsten torde wara mer bekant än man i almänhet föreställer sig. Starkaders berättelse om Bråwalla slag måste ock nödwändigit wara skrifwen, emedan så många omständigheter och namn hade omöjeligen kunnat blifwa bibehålna genom blotta minnet (2). Uti Wolsunga Sagan förekommer et långt Skaldeqwäde om Troll Runor; hwarom är talt tilförne. Man torde altså med fulkomlig trygghet kunna sluta, at skrifkonsten warit bekant i Norden, i det åttonde och nionde århundrad.

(1) Sturleson T. I. p. 511. Här talas om Prinsessans ritsendingum, som wäl intet kan wara annat än bref.

(2) Detta tilstås äfwen af Assessor Brocman, uti des wackra Anmärkningar til Ingwar Widförles Saga p. 70. Man kan tillika jämföra härmed, hwad som uti sielfwa Inledningen om skrifkonsten är andragit, och des kundskap uti Norden.

§. 2.

Frågar man nu widare, hwem som lärdt wåra Nordiska folk at skrifwa, wore det kan hända ej så orimligt, om man swarade, at man wet det intet. Sådan okunnighet möter nästan hos alla folkslag, då man söker uprinnelsen här til. Den som påstår, at de Christne lärdt wåra förfäder skrifkonsten, frågar man billigt: hwilka Christna? Ansgarius lär säkert intet hafwa tagit sig det beswäret, och des utan är fulkomlig anledning, at de förstådt konsten förut. En äldre läromästare bör altså nödwändigt hafwa den heder. Men man är därföre intet klokare, ty hwarken wet man, af hwem eller när man i Norden blifwit underrättad om denna hemlighet, så framt man intet wil nöja sig med det ljus, som af Göthiska skrifter kan inhämtas. Helvetierne woro underrättade om skrifkonsten för Christi födelse, hwilket är oemotsägeligt af Cäsars Commentarier. Tacitus tillägger Tyskarna, som en besynnerlig förtjenst, at de intet brukade at skrifwa kärleks-bref. Det hade warit sånugt at berömma dem därföre, om de aldeles intet förstått at skrifwa. Marseille är en Grekisk Colonie eller nybygge, anlagd wäl sex hundrade år för Christi födelse, och hos gamla Gallerna war ej heller denna konsten okunnig, emedan man wet, at de bru-

kade

kade at kasta skuldebref på bålet til den döda, i förhopning, at han skulle hafwa nytta däraf i andra werlden. I Britannien har åtminstone konsten warit kjänd, alt sedan Romarne blefwo mästare i landet, hwilket skedde i första århundrad efter Christi födelse. När man nu påminner sig, at Tacitus talar om de Swenska, såsom mägtiga til sjös, är det nog begripeligt, at de kunnat besöka de länder, uti hwilka skriftkonsten warit i bruk af ålder, och således hafwa de lätteligen kunnat blifwa underwiste härutinnan uti de aflägnaste tider. Det är oförnekeligt, at wåra Runor hafwa mycken likhet med gamla Romerska Alphabetet, men på samma räkning äro de ock lika med Grekiska och Galliska bokstäfwerna, ja med sjelfwa Joniskan och Samarithanskan, ty alla deßa bokstäfwer lära i grunden wara alt ett. Det kan då wara möjligt, at wåra förfäder från Gallien eller Britannien lärdt skriftkonsten; men hufwudfrågan blifwer altid den samma, nemligen när det skedt? Af hwad som redan är påmint, har denna kundskap kunnat blifwa inhämtad för Christi födelse, och stort längre gå intet de tilbakars, som göra Oden til Runornas uphofsman i wår Nord (1). Wetenskaper.

(1) Hos Sertorius Urſatus de notis Romanorum uti Grævii Theſaurus T. XI. p. 543. finnes en gammal Inſcription af denna ritning ΛLΛ ΛVG. GORDIΛ. Ala Auguſta Gordiana, uti hwilken A har mycken likhet med Runan ᚬ as. Runorna ᛁ. ᛒ. ᚱ. ᛏ. äro ögonskenligen Latinska. Några af de andra Runorna äro likare Gallernas bokstäfwer, sådana som de finnas i en gammal Inſcription uti Aringhi Roma Subterranea p. 599, och uti Benedictinernas stora Hiſtoire Literaire de la France T. I. p. 16. Så at den som wil hålla sig wid blotta möjligheten, kan nog finna medel at skaffa wåra förfäder bokstäfwer, utan at beswära Munkarna därmed.

§. 3.

Men det blifwer ännu swårare at begripa, hwarföre de Christne Munkar, om de lärt oß at skrifwa Runor, intet lärt oß mer än sexton, då Romerska Alphabetet war likwäl mycket rikare. Runstafwarne öfwertyga oß, at wåre förfäder intet haft flera, emedan uti gyllene talet eller Cyclus Lunæ de sexton förſte äro rätta Runor, men de tre sidsta däremot äro dubbla, eller sammansatta, som egenteligen intet hafwa något ljud. Deßutan har man ock all anled-

Wetenskapet. ledning at fråga, hwarföre wåra Nordiska folkslag begynt sit A b c med F, då Romarne började sit med A. Och om wåre förfäder lånt sina Runstafwar af Munkarna, har man fulkomligt skjäl at tro, det de lärt det, som Munkarne wiste och sjelfwe brukade, nemligen at börja dagräkningen med A. B. C. och så widare. Detta skedde likwäl intet, utan wåre fordne Swear och Göther började dagräkningen med F. V. D. m. m. Naturliga påföljden blifwer då den, at ingen anledning är, at Runorna eller wåra gamla bokstäfwer leda sin uprinnelse från Munkarna. Biskopen i Mayntz Rabanus Maurus, som dödde 856, då ännu ingen Christendom war stadgad, hwarken i Dannemark eller Sverige, beskrifwer Runorna, och gifwer dem til en del samma namn, som de haft i Norden, ᚴ kallar han Chen, ᚦ Thorn, ᚠ Fech, ᚼ Hagel, ᛁ His, ᛚ Lagu, ᛉ Man, ᚾ Not, ᚢ Ur (1). Hwem ser intet, at dessa namn äro brutna af wåra fordna Göthiska Kön, Thor, Få, Hagel, Is, Laugur, Madur, Naut och Ur. At Rabanus gifwer flera Characterer än Runorna warit, gör wäl intet stort til saken, emedan man finner, at den, som lärt honom dessa bokstäfwer, welat utmärka Runor för hela Romerska Alphabetet. Det blifwer icke destomindre oförnekeligt, at Rabanus Maurus haft begrep om Runor, och gifwet dem samma namn som de hade i Norden, när ännu ingen Christendom wär rotad här, och Island ännu intet war bebodt. Ingen lär fördenskull kunna med skjäl fatta den tankan, at Runor och deras namn är en upfinning af någon Isländsk Runamåstare, som någon til åfwentyrs annars kunnat föreställa sig. Ej heller är någon sannolikhet, at de hafwa någon förbindelse med Christendomen i Norden. Således til följe af hwad som nu är andraget, torde man med alt skjäl kunna tro, at Venantius Fortunatus werkeligen ment wåra Göthiska Runor, när han nämner Barbara Runa (2).

(1) Rabanus Maurus de inventione Lingvarum uti Goldasti Rerum Alamanicar. Scriptores T. II. p. 93.

(2) Venantii Fortunati wers är almänt bekant.

Barbara fraxineis scalpatur Runa tabellis,
Quodque Papyrus agit, Virgula plana valet.

Man har ordsak at tro, det Venantius här ment Runor, eller de bokstäfwer, som wärkeligen warit så kallade. Och efter de andeligas styl, lär med Bar-

Barbarus, intet annat kunnat förstås än en Hedning. Wid denna händelsen borde det förswenskas, en Hednisk Runa, eller sådana bokstäfwer, som hos Hedningarna woro i bruk. Medgifwes denna uttolkning, bör man intet söka deßa Runor, hwarken uti Italien, Frankrike eller Spanien, ej heller uti en stor del af Tyskland. Kan och hända, at Barbarus har samma betydelse här som på et annat ställe hos samma Auctor, L. 9. C. 1. då han talar til Konung Chilperic på detta sätt: Wetenskaper.

Chilperice potens, si interpres Barbarus adsit,
Adjutor fortis, hoc quoque nomen habet.

Här gifwer Venantius tillkänna, at Chilperic på barbariska språket betyder Adjutor fortis, och det är ren Swenska nemligen, Hjelperik, sammansatt af Hjelpa adjuvare, och rik potens, fortis. J. G. Eccard de origine Germanorum §. 88. p. 191, leder detta ordet af Tyskan, hwilket ock går an, efter språken äro uti grunden et och det samma, men ingen kan neka, at ju Swenskan uttrycker både meningen och ordet helt tydeligen.

§. 4.

Af alt detta, som hit in til är anmärkt, lär wara ganska sannolikt, at wåre Nordiske Göther warit underrättade i skriftkonsten förr än Christendomen kom til Norden. Men af alt, som man ännu kunnat anföra, kan man ingalunda sluta, när Runorne kommit i bruk hos wåra förfäder. Men wil man sätta tro til wåra Göthiska häfder, förswinner alt twifwelsmål, emedan Oden blifwer då deras upfinnare, eller åtminstone den som införde deras bruk i Göthiska Norden. Runa Capitule säger det tydeligen. Men när författaren til deßa rim lefwat, wet man likwäl intet, om man intet wil tro, at de komma från Oden. Detta understår jag mig likwäl hwarken at jaka eller neka. Så mycket lär wara oförnekeligt, at Auctoren lefwat för Semunder, och warit Hedning. Medgifwes detta, så följer widare, at man i Hedendomen haft öfwer alt den mening, at Runornas ursprung bör ledas ifrån denna märkeliga mannen, då de ingalunda kunna anses för nya. När man nu tillika påminner sig, at Sturleson witnar, at Oden gjordt en del af sina gyckelkonster med Runor, finner man, at både Fabler och Historier stämma öfwerens om deras ålder, och lära de på den räkning ingalunda kommit hit med Christendomen. Men härutaf följer intet, at konsten warit särdeles almän, utan torde den wara hållen som en hemlighet ibland de förnämare i Landet, til des den så småningom alt mer och mer blifwit utwidgad (1).

Wettenskaper. (1) Om wåra Runstenars ålder bör man och här göra någon påminnelse, fast deras witnesbörd uti Historien merendels kan umbäras. De gå förmodeligen alt för långt i sin högaktning för Runstenarna, som inbillat sig, at man på dem finner wedermälen af krigståg, som skedt ifrån Swerige innan Sodom och Gomorra blifwit förstörde. Detta är nog så swårt at tro, som det är obegripeligt, huru man kunnat falla på en sådan mening. Om man genom någon likhet i namn får låf at göra sådana affsprång, kan jag intet se, hwarföre man intet påstått, at Rom fådt sit namn från Ruuns i Finland. Men denna fornälskande smaken är nog ombytt i senare tider. Och nu är man åter af den tankan, at alla Runstenar äro mycket yngre än Christendomen eller det nionde århundrad. Detta wil jag intet bestrida, men allenast göra den påminnelse, at det kan hända intet är tilräckeligt, at af blotta korstecknet, som finnes på stenarna, strax göra denna slutsats. Wakten ösningen, som skedde wid wåra förfäders namngifning åt nyfödda barn, lär ofelbart wara länd af de Christna, men brukades icke desmindre uti mörkaste Hedendomen. Likså kan det wara händt med korstecknet. Sielfwa Hedningarna hafwa kunnat fådt högaktning för denna figur, utan at de warit underwista i Christendomen, når de sedt, at man tilägnat så mycken kraft åt detta tecknet, och brukade det så ofta. Hos Saxarne i Engeland, sattes kors på åkrar och ängar til påminnelse om böneståndena, som man finner af Vita Willehadi uti Basnage Thesaur. Monum. Eccl. T. II. p. 107. På mynt, wid döpelsen, och nästan alla andra, både andeliga och werldsliga förrättningar brukades kors. De Swenske äro ett efterapande folkslag, som gierna härmar utländska seder, fast det paßar sig litet nog understundom. Utom des wet man af S. Sigfrids Historia, at de nyligen omwända Christna ansågo det för en besynnerlig förmon, når dem blef lofgifwet, at sätta kors wid de dödas grafwar, ånskjönt de intet warit döpte. Er. Benzelii Mon. Eccl. p. 7. Det kan då wara troligt, at efterkommanderne låtit ingräfwa kors på sina förfäders eller bekantas Runstenar, ånskjönt de intet warit där tilförne, i hopp, at någon förmån, för den döda, därutinnan skulle ligga förborgad. Sådant kan uti widskepreliga tider blifwa mycket ansedt, fast det i sig sielf är idel dårskap. Åtminstone torde en sådan figur inhuggen på en Hednings Runsten, hafwa likså mycken märkan som en Själemäßa. Men en widlyftigare undersökning i detta ämne hör intet hit, emedan, som redan påmint är, gamla Historien lider ingen ting, antingen Runstenarna anses för gamla eller nya.

§. 5.

Års och dagräkning. Någon kunskap om solens gång och årets längd, lära och wåre Hedniske förfäder hafwa haft. Deras stora Fester, som firades på wißa tider om året, synas bewisa denna kundskapen.

De

De som bodde långt affsides, hade intet kunnat insinna sig wid de högtideliga offren, och de därmed förenade Riksdagar, om de inret hade haft någon witß afmätning på året at rätta sig efter. Utom des finner man bewis härpå af de gamla Hedniska inbyggarna på Island. De räknade nemligen uti året fyra dagar på det fierde hundrade, eller trehundrade septio fyra dagar om året (1). Ty efter Isländska räkningen gå 120 på hwart hundrade. Deßa dagar deltes widare i två Mißere eller två halfår, 52 wekor och tolf månader, trettio dagar i hwar månad, då i denna månads räkningen fyra dagar öfwerskjuta. De märkte likwäl snart nog, at denna räkning war felaktig, emedan deras första sommardag på detta sätt gick ofta längre och längre tilbaka in uti wåren. En benämnd Thorsten Swart gaf då det rådet, at de hwart sjunde år om sommaren skulle lägga til en hel wecka eller sju dagar. Förslaget wann bifall, och Lagman Thorkel Måne och andre, som hade mera insikt beslöto, at året skulle framdeles bestå af 365 dagar, om det intet war Laupår, skottår, men af 366 om det war Laupår, hwilket hände hwart fierde år. Denna skottdagen jämkades på det sätt, at hwart sjunde år skulle hafwa femtio tre wekor, men om två Laupår inföllo innom et tal af sju år, skulle det sjette året hafwa femtio tre wekor. Wetenskaper.

(1) Detta alt är tagit af Are Frode C. 4. p. 20. f.

§. 6.

Sålunda beskrifwer Are Frode de gamla Hedningars årsmätning på Island, och ehuruwäl med skottdagens insättande en uppenbar misräkning och willereda förmärkes, som kan hända flyter af något skrif-fel (1), blifwer det icke destomindre oemotsägeligt, at wåre hedniske förfäder, innan Christendomen kom til Norden, haft något begrep både om Sol årets storlek, och skottdagens nödwändighet, så framt man intet wille blanda årstiderna. At deße forne Isländare räknat allenast 364 dagar om året, kan flyta därutaf, at de intet haft fulkomligt begrep om den hos Prästerna brukade årsräkningen, utan följt et sådant dagatal, som uti almänna åren warit brukeligt. Ty man kan sluta af det föregående, at fem eller sex år i rad warit af 364 dagar, och således lika långa, eller

Wetenskaper. eller som Are det uttrycker jämnlånga. Hwilket ock är ordsaken, hwarföre är uti wåra gamla Lagar kallas Jamlongår (2), så at när man skulle räkna år och dag efter Lagen, borde man endast hafwa afseende på de jämlånga åren, hwilka bestodo af femtio två wekor, eller 364 dagar, och intet på dem, som innehöllo femtio tre wekor, eller 371 dagar. Och at detta förslag, som gafs af Thorsten, intet war ohördt eller nytt, kan däraf intagas, at Are säger, at alle wäknade därwid, hwilket på gamla Isländskan betyder, at de påminte sig det (3). Denna skottwekan, som hwart sjette eller sjunde år inföll, skulle insättas om sommaren. Något när på samma sätt war wedertaget hos de gamla Angler, hwilka bodde i södra delarna af wår Nord, såsom i Holsten och Sleswig, m. m. Ty när de skulle jämnka sina år med inskjutning af en månad, insattes denna månad wid inträdet af sommaren (4). Årets längd af 365 dagar och laupåret eller skottåret, synes gifwa tilkänna, at de gamle Norrmän wärkeligen haft någon kunskap om Calendarium Julianum, ändskjönt de med skottdagens insätning haft en annan wana, eller inrätning. Det blifwer imedlertid oförnekeligt, at wekoräkningen warit brukelig i sjelfwa Hedendomen. Och är det på den grund troligt, at de namn, hwarmed wi äfwen nu betekne dagarna, häfwa warit de samma af ålder. Dessa namn komma wäl mycket öfwerens med de Romares, men där är likwäl någon skilnad, ty Fredag torde snarare böra hänledas från Freyer än Frigga, och Laugur, hwaraf Lögerdagen fådt namn, swarar snarare emot Neptunus än Saturnus. Om dagarnas namn borde förskrifwas från Munkarna, har man ordsak at föreställa sig, at de nämnt dem efter det, som i Christna församlingen war mäst brukeligt, och kallat dem den första, andra dagen m. m. såsom de Christna sade i almänhet, prima et secunda feria &c.

(1) At den, som afskrifwit Ares wärk, utaf okunnighet förfedt sig, är oförnekeligt; ty där står p. 26. at VII. år samman jamnnlong, eller at sju år i rad äro lika långa, hwilket är omöjligt när hwart sjunde år, som han sagt förut, skulle ökas med en weka.

(2) Ordet Jamnlanga för år, förekommer ofta i wåra gamla Lagar, såsom 8 Fl. Mb. B. Uplk. 18 Fl. Mb. B. Uplk. 10 Fl K. B. Wgl. 14 Fl. Arf. B. Wgl. 23 C. Arf. B. Ll. Och uti 15 C. 4. §. B. B. Ll. står Jamnlanga året m. m.

(3)

(3) At wakna, på gamla Isländskan, ormotsägeligen har denna betydelsen, kan slutas af Sturleson T. I. p. 702; här talas om Olof Haraldson, som frågade Raud om sin slägt, och när Raud berättat sina öden, sägs om Konung Olof, tha waknadi Kongur wid theina átt beggia, då påminte sig Konungen bägges deras slägte. Wetenskapper.

(4) Beda de ratione temporum C. 13.

§. 7.

Af det föregående har man sedt, at tolf månader woro på året. Namnen på deßa månader hafwa warit olika uti olika Landsorter. Efter Edda war Gormånad eller slaktemånaden förste månaden i året, den 2 Frermånad, eller första kjöldsmånad. 3 Haustmånad eller sidsta månaden i hösten. 4 Thormånad som war första wintermånad. 5 Goimånad. 6 Einmånad eller sista månaden i winteren. 7 Gaukamånad. 8 Eggtiden. 9 Solmånad. 10 Silmånad, eller då man bodde uti skogshusen, hwilka lägo för sig sjelf, at där wårda boskapen. 11 Hegannir eller Höanden. 12 Kornskurdar eller Skjörde tiden (1). Hos Anglerna, eller de som bodde uti södra delen af wår Nord woro åter andra namn. Gjuli swarade emot Januarius. 2 Solmånad, hwilket Beda menar skal betyda kakemånaden, efter de då bakade och offrade kakor åt sina Gudar. 3 Rehdmånad, hwilken han menar hafwa fådt namn af en Gudinna, som hetat Rehda, fast den snarare torde hafwa fådt sit namn af redskapen, som då gjordes färdiga til wårbruket. 4 Eostar månad, samma namn som Carolus Magnus sedermera gaf åt Aprilmånad, och hwarutaf man ännu uti Tyskland kallar Påsken Ostern. Beda säger, at namnet är taget af en Gudinna Eostre, hwilken i synnerhet dyrkades denna tiden om året (2). 5 Trimilchi, efter korna då mjölkades tre gångor om dagen, hwilket Beda anmärker som et stort bewis på deßa Länders fruktbarhet. 6 Lida, 7 Lida, och skola namnen därutaf flyta, emedan deß månader woro i synnerhet blida. Dock kan wäl wara, at namnet bör snarare ledas från Lid, högd eller Backe, emedan solen då war uti sin högd. 8 Weid eller Wenden månad, och skal wenden betyda ogräs. 9 Haleg eller heligmånad. 10 Winterfyllet eller fullmånan, ifrån hwilken Winteren började. 11 Blothmånad eller offermånaden. 12 Gju- Månader.

Wetenskaper. li eller Julmånad, och således har både December och Januarius hetat Julemånad. Och skal namnet Gjuli egenteligen wara taget därutaf, at solen då wänder tilbaka ifrån södra wändcirkeln. Beda torde til åfwentyrs hafwa rätt, ehuru wäl man annars tror, at månaden därutaf blifwit så kallad, efter Hedniska Julfesten då infödd. Men om detta paßar sig med Anglarnas årsräkning: är det likwäl ostridigt, at Julen i andra Landskaper finnes på en annan tid, nemligen uti Gol eller Februarius. Deßa woro de tolf månader uti wanliga åren, men då Anglernas skåttår infödd, som bestod af tretton månader, lades en månad til, hwilken ock kallades Lida, och kallades året för samma ordsak Trilidi. De andra namn, som warit och ännu äro i bruk på åtskilliga orter, går man förbi tils widare, emedan det är owist, huru wida de med skjäl kunna föras til denna tiden.

(1) Jon. Gams Schediasma de ratione Anni solaris secundum rudem observationem veterum Paganorum in Islandia p 115. Men det torde wara angeläget at åfwen införa sjelfwa stället af Edda, emedan man afwiket ifrån den öfwersättning och förklaring, som Gam gifwit, på det Läsaren mä sielf kunna döma, huruwida man träffat meningen rätt eller ej. Witnesbördet af Edda lyder så. Fraa Jafndægri er hauft, til thes er sol setst i Eyktarstad. Tha er wetr til Jafndægurs. Tha er war til Fardaga. Tha er sumar til Jafndægurs. Haustmaanadr heitir inn nästi fyr watr. Fyrsti wetri heitir Goormaandr. Thaa er Frer maandr. Thaa er Haustmaanadr. Thaa er Thom. Thaa Goimaanadr. Thaa Einmaanadr. Thaa Gaukmaanadr, oc Saadtyd. Thaa Eggtyd oc Stecktyd, Thaa er Solmaanadr oc Selmaanadr. Thaa era Heannir, Thaa er kornskurdar maanader. Någon öfwersättning torde här wara mindre nödig, ty innehållet är klart: nemligen, at hösten börjas om höstdagjämningen, och warar til des solen går neder i Eiktarstad, eller tydeligare, til den kortaste dagen. Härifrån räknas winteren til wårdagjämningen, då börjas wären, och warar til Fardagen eller längsta dagen, då sommaren tager wid, och räcker til höstdagjämningen. När det säges, at Goormånad är första månaden i winteren, kan det intet förklaras på annat sätt, än at denne månad, är den förste månaden i året. Det är bekant, at man fordom kallade winter, det wi nu kalla år. Och när det säges, at höstmånaden är den förste månaden för winteren, tages winter för årstid och intet för år. Hwilket åfwen däraf är tydeligt, at höstmånaden sättes uttryckteligen näst för Thorsmånad. Frer månad, som är den andra månaden i året, torde betyda det, som i sjelfwa §. är anmärkt, emedan Frar betyder

tyder skarp, bitter. Werelius in Indice. Hwarföre Gam förklarat detta annorlunda, lär komma därutaf, at då årstiderna nämnas i Edda, talas ock om höstmånaden, hwar af han trodt, at den kommit näst för Goormånad. Men rätta meningen torde likwäl wara den, som här är uptagen. Wetenskaper.

§. 8.

Deßa tolf månader deltes i twå mißare eller halfwa år, winter nemligen och sommar. Wintermånader kallades de, uti hwilka natten war längre än dagen, och sommaren utgjorde den öfriga tiden, uti hwilken dagarne woro längre än natten (1). Winteren började wid höstdagjämningen, och warade til dagjämningen om wären, då sommaren började. Detta bör dock intet så förstås, at winteren tog sin begynnelse wid sjelfwa dagjämningen. Utan man anså hela September såsom dagjämning, och nästa fulmånan i October war winterens rätta början, hwarutaf ock månaden kallades winterfyllet. Men som Ny och fullmåne intet falla in på samma dag, det ena året som det andra, sattes winterens början den 14 October eller Calixti dag. Hwarföre man ock finner i gamla Kalendarier denna dagen wara kallad winternatt (2), och sommaren började den 14 April eller Tiburtii dag. Denna anmärkning lär förmodeligen hafwa sin uprinnelse från sjelfwa Hedendomen, emedan det är något, som intet har någon synnerlig gemenskap med de Christnas festet. Torfäus anför, at winteren begyntes på den fredag, som är näst för S:t Lucas eller den 18 October, och sommaren på Thorsdagen näst för S:t Måns eller den 16 April (3). Men som detta ankommer på Söndags bokstafwen, hwarom wäre fordne förfäder warit mycket litet bekymrade, när de med jämna dagar och wekor afmätte åren, kan denna sedwänja intet hänföras til denna urgamla tiden, utan til Christendomens stadgande i Norden. Efter deßa grunder blifwer det aldeles intet swårt, at utsätta de gamlas midsommar och midwinter. Ty midsommaren, som är midt uti gamla sommaren, infaller den 14 Junii efter gamla stylen, och midwinteren den 13 December eller gamla Lucia, nemligen uti de jämnlånga åren, som bestodo af 52 wekor, men med någon skilnad uti förökningsåren, som innehöllo 53 wekor (4). Årets förelning i sommar och winter.

Wetenskapen. (1) Beda de ratione temporum C. 13.

(2) Torfæus H. N. T. II. L. 2. C. 11. p. 126.

(3) Man har intet welat följa nya stylen uti dessa anmärkningar, på det man så mycket bättre må kunna betjena sig af de gamla Kalendarier. Elljest lär något hwar kunna utan möda begripa, på hwad grund man utstakat midsommar och midwinter. Wanliga året bestod af 364 dagar, af hwilka halfwa delen hörde til winteren, och den andra hälften til sommaren. En och sextio dagar dela således så wäl sommar som winter, uti twå lika delar, och midsommar och midwinter få sit tydeliga ställe hwar de böra utsättas.

(4) Wormii Fasti Danici p. 144.

§. 9.

Runstafwar. Denna årsräkning war utsatt på de gamlas Runstafwar, och på dessa finner man egenteligen först en räkning på sjelfwa dagarna i året, sedan det så kallade Gyllene talet eller Månans Cirkel, och ändteligen åtskilliga tekn, hwarigenom wisse märkwärdiga dagar utwisas. Första dagen i året utmärkes med ᚠ, den andra med ᚢ, den tredje med ᚦ, den fierde med ᚨ, den femte med ᚱ, den sjette med ᚲ, och den sjunde med ᚷ, då man sedermera fortfar på samma sätt twå och femtio gångor, eller så många gångor, som wekor äro i året. Den sista dagen, som öfwerskjuter wekotalet utmärkes åter igen med ᚠ, så at första och sista dagen i året alltid äro teknade med en och samma bokstaf. Men detta sista kan intet lämpas på de urgamla Hedniska tider, emedan man i de wanliga åren intet räknade mer än 364 dagar, och på den räkning måste de gamlas år börjas med ᚠ och lyktas med ᚷ, utan är denna ändring då först skedd, när Runstafwen inrättades til alla delar efter Julianska Kalendern. Så framt wåre fordne Swear intet warit måne om at weta, på hwilka dagar nyttändningar infölle, kunde den ena raden på Runstafwen wara tilräckelig at afmäta tiden, så framt wisse tekn därjämte utsatt, när deras årliga fester firas skulle. Och Olaus Magnus säger, at man på de äldsta Runstafwar intet haft mer än denna raden (1). Det kan wara, at han wärkeligen sedt sådana. Men som man wet af Tacitus, at de gamle Tyskar med mycken granlagenhet aktat på Ny och fullmåne (2); är troligt, at dessa må-

månans förändringar intet warit utlämnade, såsom man ock finner dem på alla Runstafwar, så wida mig är bekant. I denna assikt sättes Måne-Cirkeln, eller Gyllenetalet imunder de Runor, hwarmed dagarna beteknades. Det är bekant, at efter nitton års förlopp infaller Nymånen på samma dagar i året. Detta talet af nitton utsättas med följande Runor. ᚠ1. ᚢ2. ᚦ3. ᚨ4. ᚱ5. ᚲ6. ᚷ7. ᚹ8. ᚺ9. ᚾ10. ᛁ11. ᛃ12. ᛇ13. ᛈ14. ᛉ15. ᛊ16. ᛏ17. ᛒ18. ᛖ19. Deße stafwar ställdes så igenom alla månaderna på Runstafwen, at de swarade emot de dagar, på hwilka Nyet började, så at när man allenast wiste hwilket tal, som året utgjorde uti Måne-Cirkelen, kunde man genast se hwad dag Nymånan inföll hela året igenom. Om det war första året af Mån-Cirkelen utmärkte Runan ᚠ dagen af Nymånaden. Uti det andra året beteknades Nymåne genom ᚢ och så widare. För denna orsak kallades ock Runstafwar Primstafwar, ty Prim betyder Nymåne. Den tredje raden, som förekommer öfwer dagraden, utwisar nu på Runstafwarna sånings och skjördetiden, helgedagar, större och mindre fester, samt de högtideliga gjästebuds dagar, och mera dylikt, och lära en del af de märken, som äfwen nu förekomma, warit brukade i sjelfwa Hedendomen. Olaus Magnus intygar, hwilket ock är oemotsägeligt, at sjelfwa almogen warit så förfaren i Runstafwen, at de icke allenast förstådt utwisa Söndagar och Helgedagar, utan ock Ny och Nedan hela året igenom. Hwilken kunskap likwäl nu för tiden ganska mycket aftagit, sedan man genom wåra almänna Almanachor kan mycket lättare winna samma ändamål. Wetenskaper.

(1) Olaus Magnus Hist. L. 1. C. 34. Jämförd med Worms Fasti Danici L. 1. C. 8.

(2) Tacitus de moribus Germanor. Coeunt, nisi quid fortuitum et subitum inciderit, certis diebus, cum aut inchoatur Luna aut impletur, nam agendis rebus hoc auspicatissimum initium credunt. Nec dierum numerum ut nos sed noctium computant.

§. 10.

Förmodeligen är tydeligt, af hwad som nu är andraget, at man i Göthiska Norden haft något begrep om årets rätta längd, och Dagarnas afmätning.

Wetenskaper. och månans til- och aftagande. Men därutaf följer ingalunda, at wåre äldste förfäder haft någon Mathematisk kunskap i deßa saker, ty en del af deßa anmärkningar kunna göras af en eftertänksam bonde. Sjelfwa fluggan, som rättar sig efter solens rörelse, kan genom någon förfarenhet utwisa längsta dagen, och så widare. Men troligast är, at denna kunskap kommit in med någon resande, ja, kan hända med sjelfwa Oden, då aldeles ingen Matheſis behöfwes därtil, utan et godt naturligt begrep och minne uträttar altsamman. Uti dagens afmätning har ännu warit mindre konst, emedan den aldeles skjedt på bondewis, då des delar afgiordes genom Dagward, som almogen på några ställen kallar Dafre, Middag, Medafton, Qwäll, Midnat och Otta. Men at utmärka deßa dygners förändringar uti mörkt och mulit wäder, lär warit nog swårt, då man haft brist på Ur och timglas, hwarmed Norden, efter utseende denna tiden ingalunda warit förſedd. Icke deſtomindre finner man exempel på dem, som kunnat utstaka dagens skridande, fast hwarken Sol, Måne eller Stjernor syntes på himmelen. Den Swenska Mannen Raud, som satt sig neder i östra Dalarna, hade en son, som het Sigurd, hwilken haft denna kunskap, och wist prof därutaf för Konung Olof Haraldſon (1). Det är skada, at Sturleſon, som lämnat oß denna underrättelſe, intet gifwet någon omständelig beſkrifning på detta rön. At man fordom räknat nätter och intet dagar, som nu är brukeligt, och at natten förjade dygnet, på samma sätt, som de gamle Galler och Tyskarne brukade, är almänt bekant. Hwarföre man ock i wår tid kallar Juleafton, Nyårsafton, och så widare, intet den afton, som faller in på Jul och Nyårsdagen, utan den föregående. Den längsta natten kallades Modernatten hos Anglerna (2), förmodeligen därföre, at hon i anseende til sin långa längd kunde anſes för moder för de andra nätterna. I Norrige kallades längsta natten Hökonatt, som inföll tre dagar för Juleafton, och då höllS Julen, innan denna feſt blef ſtyrtad af Håkan Haraldſon på samma tid, som de Chriſtne firade Chriſti födelſe (3). Fast man finner, at fordna Julen på andra orter warit firad och hållen på annan tid om året.

(1) Sturleſon T. I. p. 140.

(2) Beda de Ratione temporum. C. 13. p. 81. säger, at Mödranatten inföll

infäll VIII Kal. Jan: eller sjelfwa Juledagen, och är hans mening, at namnet bör ledas från några gamla widskeppelser, som den tiden i akt togos. Det är möjligt, at han bedragit sig, men det kan ock wara, at han har rätt, då ock namnet bör skrifwas Mödranatten. Men om det har sin riktighet, at längsta natten infäll Juldagen, har Beda haft en besynnerlig Almanach. Wetenskapers.

(3) Sturleson T. I. p. 140. Sjelfwa orden, utaf hwilka denna mening är tagen, förtjena någon förklaring, och böra anföras: En Aldur war Jolahald haft Hökonatt, that war mids wetrar, Nott och haldin thriggia natta Jol. Peringsköld har öfwersatt det sålunda: „Men tilförne höllo de Jul Hökanatt, och stod då Julen öfwer tre „nätter,. Men denna mening lär intet kunna tagas af sjelfwa orden. Alt är tydeligt undantagande thriggia natta Jol. Men at förstå detta bör man påminna sig, hwad som är påmint i sjelfwa §; at natten gick för dagen. Första natt Jul blifwer således natten för Juldagen, andra natt Jul måste då blifwa andra dagen för Juldagen, och thriggia natt Jul, tredje natten för Jul. Om man wille tro, at thriggia natt Jul skulle betyda tredje dag Jul, borde man tillika föreställa sig, at längsta natten eller midwinter natten kunde falla in på tredje Juldagen, hwilket intet wäl går an. Däremot kommer denna räkning närmare in til Gregorianska Kalendern, som utsätter längsta natten den 21 December. Och wisar denna anmärkning, at wåre gamle Norrmän haft en annan grund, hwarefter de utstakat längsta natten, än den, som kan hämtas af Julianska Kalendern, fast man intet wet, hwaruti den bestod. Det som nu är andraget, bekräftas än widare af en gammal Runstaf, som Wereliis infört i Anmärkningarna til Herwarar Sagan p. 56; ty hornet, som utmärker supe och glädjedagarna, utsättes alraförst på tredje dagen för Jule afton. Ordet Hökenatt lär betyda längsta natten, utaf Auka eller Hauka, som betekuar föröka, och at Hauka uti gamla Skrifter är det samma som Auke, kan slutas af Brages vers hos Sturleson T. I. p. 6. hwaräst uti några exemplar står Auka, och uti andra Hauka.

§. 11.

Wåra förfäders räkningssätt har ock, så wida oß är bekant, warit ganska enfaldigt. Til at utmärka talen eller Numren, brukades Runorna, så at ᚠ betydde et, ᚢ twå, ᚦ tre, ᚨ fyra, ᚱ fem, ᚲ sex och så widare til nitton, såsom man finner af Gyllene-talet. Man wet intet, om de haft flera Characterer eller Ziphror. Större summor har man utsatt med wanliga ord. Det är således ögonskenligt, at de haft et särskildt sätt at räkna, som de intet kunnat fådt, hwarken från Greker eller Romare. Grekerne Räkningskonst.

bru-

Wetenskaper. brukade wål sina bokstäfwer som tal, men på et helt annat sätt. Ty A betydde et, och B twå och så widare til J, som betecknade tio. K utmärkte hos Grekerna tiugo, då det uti Gothiska räknekonsten betydde sex, m. m. Romarne brukade däremot sina egna och bekanta Figurer, hwilka ock finnas i Kalenderierna antagna til at uttrycka Gyllenetalet. Hwarföre ock, om wåre förfäder intet haft sina egna Characterer förut, kan man wara öfwertygad, at de emottagit det räknings sätt, som Munkarne brukade, hwilket war det Romerska. Af det, som redan är nämnt, at året efter Isländska räkningen, bestod af tre hundrade och fyra dagar, som i wår räkning gör 364, är ögonskenligt, at de gamlas hundrade gjorde i wåra tal et hundrade tiugo. De tal, som woro under och emellan hundrade, räknades genom Tig, som betyder en Decas eller antal af tio, såsom niotig, tiotig, ellofwatig, hwilka swarar emot nittio, hundrade och hundrade tio (1). De tal, som woro emellan Tigen, räknades först med halfwa tig, såsom halfsertig. På detta sätt säges om första Biskopen på Hollum, at han war wettri mindr ån halffertoger, eller et år mindre ån trettio fem, som gör 34 (2). De andre talen ökтes eller minskades efter wanligheten. Uti enkla talen räknades merendels til tolf, och de tal, som woro emellan tolf och tiugo, ökтes med tillägg af de enkla, såsom tolf och twå för sjorton (3). Tiugo kallades ock tug eller twå tig, och så widare. Hos bönderna på några ställen är ännu i bruk at räkna genom Sneser eller Tjog, såsom fyra sneser, fyra tjog, eller qvatre-Vingt, som Fransosen säger. Och torde detta räknings sätt wara ganska gammalt. Men det kan wara nog, at man gifwet något begrep om de gamlas räknekonst. Genom Christendomen blef wedertaget at räkna på det nu brukeliga sättet, fast ån hos almogen och i almänna lefwernet ännu finnes qwarlefwor af fordna räkningen. Man kan se härom Werelius i Anmärkningarna til Herwarar Sagan 18 Capitlet och 168 sid. f.

(1) Knytlinga Sagan C. 32. p. 62.

(2) Ara Frode C. 10. p. 68.

(3) Herwarar Saga C. 18. p. 167.

§. 12.

§. 12.

Wetenskaper.

Stjernkonsten.

Man tilskrifwer åfwen wåra Göther någon slags kunskap i Stjernkonsten, sålunda nemligen, at de wetat och kunnat nämna wisa stjernor, och dömt därutaf, så wäl huru natten led, som ifrån hwad wäderstreck windarne blåste. Uti lilla Rimkrönikan säges, at Thor warit bildad på det sätt, at han i handen höll Sjustjernorna och Karlawagnen. Dock wet man intet, hwarifrån denna berättelsen är tagen. Icke destomindre är Karlwagnen et gammalt namn på stora Björnen, Urſa Major, och är bekant, at åfwen de fordne Greker kallat denna Constellation för wagn. Twänne andra stjernor kallade de gamle Thiaßes ögon, en annan kallades Orwendils tå (1). Wintergatan och Friggeråck torde ock wara öfwerlefwor af de fordna tider. Men denna Båtsmans Astronomien förtienar ingen widare förklaring. Här är för öfrigit ingen anledning, at de gamle gjordt någon skilnad på fixstjernor eller Planeter, ej heller hafwa de haft något bekymmer, antingen Månan lyste af sig sielf, eller han fick sit skien annorstädes ifrån. Detta och mera dylikt woro saker, som intet sysleſatte deras upmärksamhet på något sätt.

(1) Edda Dåmisaga 53, 56.

§. 13.

Läkarekonsten.

Men Läkarekonsten är en wetenskap eller förfarenhet, som på närmare afstånd rörer wår sammanlefnad, och hafwa wäre förfäder wärkeligen haft något begrep därom. Qwinnokiönet winnlade sig i synnerhet om denna behändighet. Den äldsta man finner wara berömd i detta mål är Idun, Brages hustru, som war i följe med Asarna, då de kommo til wår Nord. Hennes äpplen äro namnkunniga såsom de, hwilka hade en besynnerlig kraft at bibehålla hälsan, hwarföre det ock berättas, at då hon wart bortröfwad af Thiaße Jotun, blefwo Asarne genast förfallne och skröpelige (1). Det är skada, at man intet wet sammanblandningen af deßa härliga äpplen. De gamlas Seid, som man menar hafwa warit et slags kokning, war förknippad med ganska mycken widskeppelse, och föll åfwen denna tillagning på Fruentim-

Wetenskapers. rens lott. Men detta tjente mer til at göra ondt än godt, och torde snarare hafwa warit et slags förgift än läkemedel. Ingen del af Medicinen synes likwäl wara mera nödwändig, än konsten at läka sår, hos et folk, som war alt stadigt uti krig och härfärder. Och ehuru wäl man wet, at många blifwit botade, är man dock ingalunda underrättad om medlen. Så mycket är likwäl bekant, at man twättade såren med warmt watten, och betjente sig både af knifwar och tånger wid sådana tilfällen. Man gaf de sårade at dricka en soppa af lök och andra kryddor, hwilka woro kokade uti en stengryta (2). På detta sätt wårdade en hustru eller Läkarinna (Läknerin) de sårade, som kommo ifrån Stiklarstads träfning, innan hon förbant dem. Det torde ock förtjena at nämnas, det Läkarinnan bröd til at utröna, hwar de quäste hade djupa och farliga sår, därigenom, at hon gaf dem dricka af den förr omtalta Lökſoppan, och gjorde sedan af lukten sina gisningar. Kan ock hända, at man brukte grädda til at läka sår, emedan gräda betyder läka. Om såren woro besynnerligen stora, sömmades de tilsamman med trå, efter omständigheterna (3). I almänhet woro alle Härförare ganska mycket förfarne i Läkarekonsten. Icke destomindre woro Qinfolken i synnerhet berömda därföre, och deras anseende i detta mål hafwer bibehållit sig ganska länge i Norden, såsom ock den ryktbare Paracelsus försäkrar, at han i Stockholm warit bekant med et förnämt Fruentimmer, som med en dryck botade alla slags sår, utom benbrott, och det med en så hastig wärkan, at såret altid läktes, då den sjuka tagit in tre gånger af drycken (4). Flera sådana, och i synnerhet sympathetiska curer, som af Qwinnokjönet woro förrättade, omtalas ock på andra ställen (5). Så at det, som i nyare tider händt, synes göra de gamlas berättelser ännu mera trowärdiga.

(1) Edda Dämisaga 52.
(2) Sturleſon T. I. p. 824.
(3) Gautrik och Rolfs Saga C 31. p. 200. jfr. Rolf Krakes Saga C. 21. p. 47.
(4) Detta Theophrasti Paracelsi witnesbörd finnes infördt af J. Gram, uti Kiöpenhamska Sällskapets Skrifter, T. IIII. p. 244.
(5) Åtskilliga Utländska Doctorers witnesmål i denna saken finnas införda uti J. Bilbergs Diſputation de Magnetiſmis rerum Theſ. 6. hållen i Upsala 1683.

§. 14.

§. 14.

Wetenskaper. Geographie eller Jordbeskrifning.

Detta alt witnar nogsamt om någon slags kunskap, men ännu har man intet kunnat skaffa bewis, på sådant, som i wåra tider kallas lärdom. Dock torde de gamlas kunskap om jorden, någorlunda förtjena detta namn, emedan den warit widsträkt nog, i anseende til de tiderna. Wåra förfäders widlyftiga resor, måste nödwändigt haswa utwidgat deras kunskap i denna delen. At de ment det jorden war kringfluten, kan slutas af det gamla ordstäf: Laugur är Landabälte, eller at haswet innefattar jorden, som en gjördel. Jorden war i deras tanka rund, hwarföre de ock kallade henne Heims Kringla, eller jordenes krets. Gamla werldens trenne större delar kallades Norder Halfu, Wäster Halfu och Suder Halfu. Norder Halfu war Europa, Wäster Halfu Africa, och Suder eller Austur Halfu war Asien. Nordur Halfu och Wäster Halfu skildes från hwarandra genom Midjardar Sjäf eller Medelhaswet, hwilket sträkte sig från Norsasund eller Fretum Gaditanum, in til Jorsala Land eller Palästina (1). Ifrån Midjardar Sjäf gick en stor hafsbotn til Swarta Hafwet, och på Norra sidan om detta haf war Swithjod hin mikla eller kalda, Scythia Magna, belåget. Den Södra delen af Africa war i deras tanka obebodd för solhetens skull, och deßa negder kallades Blåland (2), förmodeligen därföre, at hwad som war upbrukat, bygdes af Swarta Morianer. De gamle nämna ock et annat Land, som de kallade stora Serkland Men om des belägenhet är man ej noga underrättad. Några äro af den tanka, at Circaßien härmed beteknas. Men emedan Swithjod hin mikla war där belåget, torde China snarare här med förstås, hwars gamle inbyggare Seres til äfwentyrs gifwit anledning til nammet. Asien ansågs, som warande mit i werlden, och des södra delar berömmas för fruktbarhet på Gull och Gimstenar eller Juweler. Gränsen emellan Europa och Asia war Swarta Hafwet och Tanais, som kallades Wanagwisl. Men uti Europa woro wåre förfäder i synnerhet bewandrade, och gåfwo de orterna namn, som woro nog wridne efter Nordiska språket. Ryßland kallades Gardarike eller Holmgården, hwilket senare kommer nog öfwerens med Cholmogorod. Understundom nämnes det ock Risaland; sön-

Wetenskaper.

ra stränden af Östersjön war inbegripet under Windland eller de Wenders land. Den öfriga delen af Tyskland kallades Saxland, dock torde til åfwentyrs Holsten allena warit här med beteknadt, fast det sedermera blifwit lämpat på hela Tyskland. At de haft en omständelig underrättelse om Norrige och Dannemark, är mindre underligit. Deras beständiga härfärder och långwariga wistande i Engeland, gjorde dem nästan aldeles hemma i deßa negder. London kallade de Luntunaborg, Southwark Sudwirke, Cantelbury Cantaraborg, York Jorwik, och så wiware. Dublin, Waterford, Limmerik på Irland äro antingen upbygde eller åtminstone förnyade af Norrmän (3). Frankrike hette efter wåra fäders språk Walland (4), eller Gualland, förmodeligen af de gamla Galler, hwilket synes intyga, at detta namn är i wåra orter ganska gammalt. Rouen uti Normandie kallades Ruda. Den Norra delen af Europa, såsom Färöarne, Island och Grönland äro först uptäkte af Norrmän. Om America eller Windland det goda, är talt tilförne. Hwad begrep wåre fäder haft om Norra och Östra delen af Europa, kan slutas af Samson Fagres Saga 13 Capitlet. Här säges, at Glesiswall låg öster om Risaland, intet långt därifrån war Jothunheim, och än längre bort Swalbard, som låg upemot Grönlands obygder. Uti Swalbard woro många slags folk, och lefde man där ganska länge ända til 200 år. Där war ock annat slags folk, som skal hafwa warit ganska dumt, hwarföre de ock sades hafwa Fiälmanna wett. På en hafsud eller skage bodde åter et annat slags folk, som de kallade Småmöjor, deße lefde intet längre än femton år och aflade barn, när de woro sju år gamla. Och war så godt för råd på troll och spöken i Jotunheim, at de straxt woro tilreds med sin upwaktning, så snart de blefwo anmodade. Härom är talt tilförne. Berättelsen torde uti det wäsenteliga hafwa något at betyda, men för öfrigt är den nog i förwantskap med de Sagor, som annars kringföras, at roa barn med.

(1) Edda uti Företalet 3 Capitlet.

(2) Sturleson C. 1. T. I. p. 1.

(3) Siluester Giraldus i Chorographia Hiberniæ C. 43. p. 750. Camdens Uplag.

(4) Sturleson T. I. p. 391.

§. 15.

§. 15.

Men det är tid, at wi ock öfwerwäga de gamlas tänkesätt, uti mera afskilda eller abstracta ämnen. De slogos, handlade, åto och drucko om hwartannat, men de tänkte ock understundom. Jorden och djuren gifwa tilräckeligt föremål til betraktelser, och om deßas jämförelse gjorde de sina anmärkningar på detta sätt. Det föll dem ganska besynnerligt, at jorden och diuren hade samma egenskaper, ädle, i många afseende, men woro dock olika uti wäsendet, hätte. Då man söker på högsta fjällen, och i djupaste dalarna finner man watten, likaledes träffar man blod hos djuren så wäl i hufwud som i fötterna. Jorden bär blomster och gräs, som falla af hwart år, på samma sätt wäxa hår och fjädrar på djuren, hwilka fällas hwart år. Såsom ben äro i djurens kroppar, så äro berg och stenar i jorden. Härutaf gjorde wåre gamle företrädare den uträkning, at jorden på sit sätt war lefwande. Och som jorden war ganska gammal, och födde alt som lefwande war, och alt sedermera förwandlades til jord, gjorde de widare den slutsats, at djur och människor hade sit ursprung ur jorden, hwarföre de ock med sina slägtlinier stadnade altid på slutet i jorden. Af sina gamla förfäder hade de widare lärdt, at himla ljusen hade sedan många hundrade år gådt ojämnt, så at det ena gick hastigare, det andra långsamare. Härutaf gjordes den påfölgd, at någon måtte nödwändigt wara, som styrer dem, och utmärkt deras gång. Et sådant wäsendes magt borde fördenskul wara ganska stor. Och emedan det rådde öfwer det hufwudsakeligaste, måste det ofelbart wara til, innan himlaljusen fingo sin warelse. Widare efter detta wäsende styrde rörelsen af himlaljusen, härskade det ock öfwer solsken, dagg, jordens gröda, wind, wäder och hafsens strömmar. Wid denna tankeledning har man intet gjort annat än öfwersatt på tydeligare Swenska, det som de gamle på sit språk tilförne utfördt, på det Läsaren må härutaf kunna finna, huru de sammanbundet följderna med sjelfwa grundmeningarna (1). När de widare wille utransaka altings ursprung, sade de, at den störste af alla Gudar war Allfader, som lefwer i alla åldrar, och styrer alting både smått och stort. Denne Allfader skapade himmel och jord, luften och alla des delar. Han gjor-

Wetenskaper. Naturkunnighet eller Physica.

Wetenskaper. de ock menniskan, och gaf honom anda, som skulle lefwa utan återwändo, och aldrig förswinna eller förgås, fast kroppen uplöstes til jord eller brunne til aska. Och skulle alle wälartade menniskor wara med honom sjelf uti Himle eller Ljusens boningar, men illakt folk fara til Hell, och därifrån til Nifelheim (2). Här tystnar den fordna Philosophien, och det som följer är en blandning af förnufts slut och gammal sägen, som uti Fabler och Dämisagor är inshärdt.

(1) Edda i Företalet C. 3.
(2) Edda Dämisaga. 1.

§. 16.

Werldens och människans Kapelse. Den, som behagar öfwerwäga denna förnufts slutning, lär förmodeligen finna något sammanhang däruti, och kan hända större, än man borde wänta ifrån så afstängda folkslag. Men wåre gamle Göther stadnade intet här med sin eftertanka, utan de wille utgrunda sättet af werldens början, och beskaffenheten af det, som gådt förut. Dock här inwekla de sig i sägen och gåtor, som wi wärkeligen intet rätt förstå, och de förmodeligen ej heller begripit. Fornsagor och förnufts slut äro sammanblandade, hwilka göra en aldeles osammanhängande bygning. Något bör likwäl anföras, som kan lämna uplysning om deras tänke- och talesätt. Tiden eller Ar war för werldens skapelse (1), och war utsträkt en stor rymnd eller vacuum, ginunga gap. Utom detta ginunga gap war afgrunden eller Nifelheim, och Muspelsheim. Från afgrunden utflöt alt stadigt kjöld och annat sådt i Ginungagapet, och från Muspelsheim, som låg åt söder, eld och ljus. När strömmarne kommo långt bort i Norden, stadnade det flytande wäsendet och wardt is, hwilken smältes sedan af ljuset, som utflöt från Muspelsheim. Af de droppar, som föllo från smälta isen, blef et wäsende uti menniske liknelse, som kallades Yme. Denne swettades under det han sof, och föddes då under hans wänstra arm en man och hustru, och af förterna likaledes, och härutaf hafwa Rimthussarne sin uprinnelse, et illakt och argt slägte (2). Men detta wildjur skulle nödwändigt hafwa någon föda, därtil skaffades fram en ko, af hwars mjölk Yme närde sig. Koen skafsade

fade sig föda därigenom, at hon slekade de frusna stenarna. Då hände det widunder, at en man upkom af stenen, hwilken het Bure. Bure födde Bore, och han war fader åt Oden, Wiler och We (3). Men Bores söner dråpa Yme, och rann så mycket blod af Ymes sår, at hela Rimtußa-slåktet fördränktes, undantagande Bergelmer och hans hustru, hwilka räddade sig på en båt. Bergelmer blef således en up stamfader för den senare Rimthußa Atten. Men Bores söner togo Ymes kropp, och kaßade den i ginunga gap, och skapade af hans hufwud himmelen, af benraglet jorden, af bloden sjöar och strömmar. Af tänder och benpiporna, sedan de blefwo kroßade, wart grus och sand, och af kjöttet backar och berg. Men af de gnistror och eldsdelar, som utflutit från Muspelsheim, gjorde Bores söner sol och stjernor til at uplysa werlden (4). Sedan skapade de af twänne trä, som lågo wid hafsstranden, man och qwinna, Askur och Embla, Oden gaf dem lif, Wiler gaf wett och rörelse, We utseende syn och hörsel. Och af deßa är sedermera rätta menniſko slåktet fortplantadt (5). Werelds per.

(1) Denna beskaffenhet uttryckes i Woluſpa 3. v. på detta sätt.

Ar war alda, tha er Ymer bygde.
Wara sandur ne sär, nic swalar um,
Jord fanns åfa, nic up himen,
Gap war Ginunga, enn gras hwergi.

„Tid eller år war då, når Ymer bygde, sjö eller sand fans intet, „eller boningar där omkring, jorden war intet til ej heller, eller himlen „ofwan. Alt war en tom rymnd eller Ginungagap, och wäxter woro „ingenstäds.„

(2) Edda 4 Dämiſaga.

(3) Edda 5 Dämiſaga.

(4) Edda 6 Dämiſaga.

(5) Edda 7 Dämiſaga.

§. 17.

Af deßa ofatta Fabler finner man likwäl någorlunda, hwad de gamle Nordiſke inbyggarne ment om werldens uprinnelſe: nemligen at materien warit til långt för werldenes skapelſe, och at kjöld

Wetenskaper. kiöld och hetta warit de ämne ordsaker, hwar utaf alt haft sit ursprung. Man finner ock några spår af Mosis berättelse om Skapelsen och syndafloden, men så förwände, at de omöjligen kunna wara lånte af de Christna, utan synas hafwa en urgammal grund uti deras äldsta förfäders sägen. Man träffar ock här twå slika uramnen, nemligen ljus och mörker, som uprinnelse til godt och ondt, hwilket är gamla Österländska Philosophien om Oromasdes och Arimanus. De grader, som man här finner bland Gudarna, såsom Allfader, Bure, Bore och Bores söner, Oden Wiler och We, hafwa ock mycken gemenskap med de gamla Gothiska Æones, så at alt synes wisa, det wåre stamfäder hafwa hämtat all sin kunskap från Österlanden, hwarigenom wåra fordna Häfdeteknares berättelser få åter en ny grad af sannolikhet, då de leda från den senare Oden och Asarna, icke allenast Göthiska folkets fordna ursprung, utan ock deras konster, wetenskaper, fabler och widskeppelser. Uti deßa nu omrörda Dämisagor och gåtor, har man intet bjudet til at utreda de gamla ordens etymologiska ursprung, emedan bemödandet blifwer ganska äfwentyrligt, ty en del af deßa orden äro dels så urgamla, dels kan hända af Skrifwarna förwändne, at egenteliga betydelsen måste nödwändigt blifwa ganska mörk. För samma ordsak har man funnit beträckeligt, at öfwersätta Thußar genom Troll, och utom deß synes ordet hafwa närmare skyldskap med de gamla Tusci, Italiens fordna inbyggare, än med det nu i bruk warande ordet Thaße, som skal betyda en warg m. m.

§. 18.

Moral eller Sedolära. Detta kan wara nog til at wisa wåra förfäders begrep om alla tings början och uphof. När frågan blifwer om deras Gudalära, skola ännu några af deras fabler uprepas. Men på detta stället bör man i synnerhet komma ihog deras tankar i Moralen. Så wäl härutinnan som i det öfriga finnes blandning af fornsagor, och någon slags eftertanka. Til de förra kunna hänföras deras begrep om förbudna leder i ägtenskapsmål. At gifras med sina systrar war intet lofgifwit hos Asarna (1). Likaledes war det emot deras grundmeningar, at taga til ägta sina döttrar, som

som man kan sluta af det tilförne är berättat uti Konung Adils Historia, om Drotning Yrsa, som war Konung Helges dotter från Ledro. Men för öfrigt njöt man i deßa mål en fulkomlig frihet. Ett inbördes samtycke gjorde ägtenskapet, och et dylikt samtycke upplöste det. Skade war gift med Niord, men sinnelagen kommo intet öfwerens, hon öfwergaf därföre sin man, och gifte sig med Oden, och Niord trodde sig intet wara förolämpad därigenom. Samma frihet gällde äfwen uti antalet af hustrur. Tycke och förmögenhet war den enda regel, som härutinnan rådfrågades. Och har man så mycket mera skäl at tro Adamus Bremensis i detta mål (2), som Tacitus intygar, at hos de förnämare af Tyskarna ansågs för hederligt, at hafwa flera hustrur (3). Otrohet i ägtenskap straffades gemenligen til lifwet, dock så, at mannen war berättigad at efter behag befria brottet (4). Ingen skilnad gjordes på ägta och naturliga barn, utan alle woro lika berättigade til arf. Icke destomindre, om någon besynnerlig olikhet war på mödernet, kunde det wid tillfälle blifwa i akt taget, såsom man finner af det föregående om Konung Olof Skötkonungs barn. Man har wäl intet exempel, at man här i Swerige utkastat nyfödda barn, denna sed lär likwäl intet hafwa warit ohörd äfwen i wåra orter, ty det är oemotsägeligt, at denna omänniskighet warit inrikad på Island (5). Dock lär en sådan wana endast hafwa warit hos fattigt folk, för hwilka barn warit och blifwer en tunga uti ewärdeliga tider, så länge inga andra författningar tagas. Imedlertid är saknaden för det almänna den samma, antingen barnen förgås genom wanskjötsel och fattigdom, eller genom utkastning. At man öste wattn på de nyfödda barnen är nämndt tilförne. Den inbilning följde understundom därmed, at et så wattnbestänkt barn intet skulle falla i fält (6). Efter Hedniska grundsatserna war det likwäl snarare en förmån än olycka, at lykta sina dagar på et sådant sätt. Wetenskaper.

(1) Sturleson T. I. p. 4.

(2) Adamus Bremensis de situ Daniæ C. 85. In sola Mulierum copia modum nesciunt, (Sveones). Quisque secundum facultatem virium suarum, duas aut tres vel amplius simul habet. diuites aut Principes absque numero. Nam et filios ex tali conjunctione genitos habent Legitimos.

Wetenskaper.

(3) Tacitus de moribus Germanorum. Quamquam severa illic matrimonia, nec ullam morum partem magis laudaveris, nam prope soli Barbarorum singulis uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur.

(4) Adamus Br. de situ D. C. 85.

(5) Are Frode C. 7. p. 46. Sturleson T. I. p. 436.

(6) Runa Capitule v. 21.

§. 19.

Uti andra grundsanningar af sedoläran, tänkte de på samma sätt, som annat hederligt folk. Man har tilförne andragit några gamla regler i detta ämne på 70 sidan. För sammanhanget kan man ock här anföra några: när någon lider, borde man taga del i hans lidande, göra sina owänner godt, och aldrig fägna sig, när det går illa, utan altid wara mån om godt namn och rykte (1). Denna ömhet om godt namn och rykte, ja ock efter döden, uttryckte de på et nog besynnerligt sätt, när de sade: fänaden dör, slächtingar dö, wänner dö, man dör ock sielf, men et dör intet, nemligen minnet och omdömet öfwer den affomnade (2). Til munterhet och flit påminte man sälunda: arla eller bittida skal den stiga up, som tänker winna en annors förmögenhet, en liggande warg fägnar sig sällan af rof, och en sofwande man får sällan seger. Den som wil förwärfwa egendom, bör stiga bittida up, och börja sit arbete med förstånd, den försummar mycket, som sofwer om morgonen, ty munterhet är halfgjord gärning. Huru litet man ensam kan uträtta något, utmärkte man med detta ordstäf: Unger war jag fordom, for ensam och for will, men trodde mig lyckelig, då jag fann en annan, man är mans gamman. Alla deßa anmärkningar äro tagna af Hawamal, som ifrån början til slut är upfyld med dylika wäl betänkta påminnelser. Deßa och flere sådana wisor sungos uti wåra förfäders gjästebud och samqwäm, hwarutaf et hederligt tänkesätt fortplantades i ungdomen. Hwarföre man ock i sielfwa Historien funnit många efterdömen på et moget och beprösfwat wett, och en mera förnuftig människokärlek, än man af deßa tider annars kunnat wänta. Härigenom dämpades ock någorlunda den annars blodtorstiga Religionen, hwarföre ock Adamus Bremensis witnar om de Swenska,

at

at de utan möda skulle kunna förmås til Christendomen, om de ej af egennyttiga Lärare förargades (3). Man lärde Moralen i de tider at lefwa däreftet, och intet til at prata därom, hwilket missbruk ofta flyter af det Systematiska läroſättet, då man är mera bekymrad om at upłysa förståndet, än at förbättra wiljan. I almänhet är wäl ingen ting, som mer uphöjer de gamlas sedolära, än deras ogemena beredwillighet emot främmande, hwilket wisar ögonskenligen, at deras Moral bestod mer i wärk än uti ord. Utom hwad tilförne härom är påmint, aflämnar ock Hawamal et öfwertygande witnesbörd om denna tjenstfärdighet, då wälwilja mot främmande intager första rummet ibland des sedoläranде regler, och det med et slags frägderop: war nögd du glada gifware, gjäster komma in; hwarefter sedermera föreskrifwes, at den resande borde betjenas med wärma, wattn, mat och annan förnödenhet (4). Wetenskaper.

(1) Hawamal v. 114.

(2) Hawamal v. 64.

(3) Adamus Bremenſis de ſitu Daniæ C. 85. p. 60. Et profecto facile ſermone ad noſtram fidem perſuaderentur, niſi quod mali Doctores, dum ſua quærunt, non quæ JEſu Chriſti, ſcandaliſant eos, qui ſaluari poſſent.

(4) Hawamal v. 2.

§. 20.

Såsom medel at skärpa eftertankan, roade man sig ock med gåtor, och som deßa woro nog inweklade, kunde inter utan besynnerligt efterſinnande upłösas. När Gester sade til Heidrek, at han på sin resa haft wäg öfwer, wäg under, och wäg på alla sidor, torde en mindre wan wid sådant, intet straxt hafwa begripet, at Gester farit öfwer en bro, och at foglarne flugit öfwer och omkring honom. Likaledes fordrades någon erfarenhet til at weta, det skogsripor skulle förstås med de lekare, som fara landet igenom, och hafwa hwit skjöld om höſten, och swart om sommaren. Ej heller skulle det wara så lätt at begripa, hwad det mände wara, som war swartare än en korp, hårdare än et horn, hwitare än et äggskal, och rättare än en stång, fast Heidrek straxt Gåtor.

Wetenskaper. gißade, at det war en swart Agatsten som låg i solskenet. En hel hop af sådana gåtor förekomma uti Herwarar Saga, hwilka alla fordra en slags qwickhet til upplösning. De gamlas ordspråk woro ock understundom artiga nog, såsom: Mörg eru Kongs eiro, Konungen har många öron; fall er farar heil, fall betyder lycka för en resande, och mera dylikt, som i de gamlas skrifter förekommer, hwilket alt innefattar både qwickhet, smak och eftertanke.

(1) Herwarar Saga C. 15.

§. 21.

Skaldkonst. Men härom skulle man blifwa än mera öfwertygad, om man rätt förstod nu förtiden deras fordna Skaldskap eller Poesie. Skalderne woro egenteligen innehafware af all den gamla Nordiska wisheten. Skalderne förwarade icke allenast wåra förfäders Gudalåra, utan ock deras moral och fornsagor, och deras qwåden bibehöllo från glömskan, icke allenast fordna tidens därskaper och fabler, utan ock de gamla Hjeltars minneswärda gjerningar och utmärkta bedrifter. Denna Skaldkonst inkom med Oden och Asarna, och des bruk blef åndteligen så gymnat och älskat, at man äfwen i dagligt tal, då något besynnerligt skulle företagas, yttrade sina tankar på wers. Wersarne woro, som de gamla Grekers och Romares, utan rimslut, och man war ännu intet kommen i den tankan, at någon prydelighet låg därutinnan förborgad, at man lyktade raderna med lika liudande ord. En besynnerlig takt och wigt i orden, och stundom kortare och stundom längre rader skilde Skaldskapet från wanliga och brukeliga talet. Man finner likwål en ganska stor åtskilnad emellan de sånger, som man på stunden wid förefallande omständigheter utsade, och de, som af Skalderna efter längre betänkande upsattes. De förra äro äfwen nu nog lätta at förstå, men de senare äro däremot ganska inwecklade, åtminstone för oß och wåra tider. Bägge slagen förekomma ofta uti wåra gamla skrifter. Och som det altid är en dygd eller förtjenst at tala så, at Läsaren eller åhöraren kan utan alt för djupsinnigt begrundande, begripa, hwad som säges, skulle man snart kunna falla på den tankan, at de okonstlade Skaldeqwåden woro af större wärde, än sjelfwa Skaldernas utprålade konstsånaer.

Det

Det är ock oemotsägeligt, at de i hast författade versar äro understundom med smak och styrka sammansatte. Til bewis will man anföra början af det gamla Bjalkemal, som Thormod Kolbrunar Skald sång om morgonen för Stiklarstads träfning (1): Wetenskaper.

Dagur er upkommen	Dagen är uprunnen
Dynia hana fiadrar,	Dåna Tuppars fiädrar,
Maler wilmögom	Mål är för wälmenta
At winna erfidi.	At winna arfwodé.
Waki oc a waki	Waken up, ja waken
Wina hofud	Wänners hufwud
Allir einr oztu	Alle de förnämste
Adils umsinnar.	Af Konungens Bußar.
Har hin hardgreipi	Har den handsaste
Hrolfur skiotandi	Rolfur skjutande
Ættom goder menn,	Män af godan slägt,
Theim er ecke flya.	De som aldrig flykta.
Wecka ec ydor at wini	Er jag wäcker ej til win
Ne at wifs runum	Eller Flickors skemtan
Heldur weck ec ydur at	Helre er jag wäcker til
Haurdum Hildarleiki.	Hårda Bardalekar.

Den som kan finna smak i annat, än hwad som går på Rim, torde finna af detta lilla prof, at de gamlas hwardags versar woro ingalunda ofatta. Men när man skal döma om rätta Skaldernas arbeten, blifwer omdömet något wanskeligare, emedan det är swårt at dömma om det, man intet rätt förstår. Om så är, at de inbillat sig, at et konstlat mörker äkte behaget eller wigten af deras sånger, hafwa de intet haft förmodeligen i alla delar den finaste smaken. Dock bör man intet wara för hastig med et sådant utslag. Så mycket är oemotsäjeligt, at de woro mycket rike på tilsatser eller Epitheta, och woro somliga artiga nog, såsom, när de kallade pilar, slaktningars hagel, hagel orusta, stora wågor himingglassa, eller sådana som skälde på himmelen, Dagen jordens och ljusets son, Daggen skyarnas swett, Gräs jordenes hår eller fiädrar, Ögon ansikтes ljus, glants och stjernor, och mera dylikt, som man kan

Wetenskaper. se af andra delen i Edda. På lika lydande ord eller Synonyma hade de et ganska stort förråd. Til bewis wil man endast nämna, at Skalderne hade til det minsta 126 särskilta namn på Oden, likaledes brukades innemot trettio särskilta ord til at beteckna en regerande Herre och Härförare. m. m. Detta alt gjorde wärkeligen en rikhet i versarna, men ock därjämte någon swårighet för åhöraren om han intet fullkomligen war wan wid Skaldernas språk. Otydeligheten förökades än meka därigenom, at Skalderne kastade orden om hwarandra, utan at fråga efter, om de hade sammanhang med de näst föregående eller ej, förmodeligen i affikt at bibehålla den påbegynta takten. Til bewis will man endast anföra en vers af Skalden Sigwater, uti hwilken orden äro tydeliga nog, men meningen är icke desto mindre mörk, i anseende til den omrörda omkastning. Versen är denna:

Oß hafa Augu thessi
Islandst Konan wisat
Brattan stig at baugi
Biartum langt en sworto.

Wil man behålla samma ordning, bliswa orden deßa och meningen ingen. „Oß haswa ögon deßa Isländska hustru wisat bran„tan wåg til ringen klara langt och swarta" (2). Meningen måste likwäl warq, at denna Isländska hustruns swarta ögon haswa wist oß branta och långa wågen til den lysande ringen, eller gullet. Den som hade tid och tilfälle, at skaffa en fullkomlig Ordebok på gamla språket, som wi wärkeligen ännu sakna, skulle gifwa en stor hielpreda til at förstå de gamlas skrifter. Imedlertid torde detta som nu är påmint, kunna gifwa något ljus uti kunskapen om wåra fordna Göthers Skaldskap.

(1) Sturleson T. I. p. 791.

(2) Man kan få igen denna Sigwaters wers hos Werelius uti Anmärkningarna til Hårwarar Sagan p. 164.

§. 22.

Skaldernas insigt och konst förökte deras anseende, hwarföre ock de förnämste Herrar i landet hade dem altid omkring sig. Efter

ter det Skaldatal, som förekommer wid slutet af Snurlesons wärk, är Starkader den äldste af alla, hwars sånger då ännu woro uti friskt minne. Men som åtskillige Starkader omtalas uti Historien, måste man ofelbart medgifwa, at en del af de Skaldeqwäden, som ännu äro i behåll, ingalunda kunna tilägnas åt den Starkader, som lefwat under Sigurd Ring, och biwistat Bråwalla slag. Uti Gautreks och Rolfs Saga förekomma åtskilliga wisor, som äro gjorde af den Starkader, hwilken lefwat uti Swenska Konungarnas Eriks och Alriks tid, och således några hundrade år för Sigurd Ring. Man har ej heller någon anledning at föreställa sig, det alla andra qwäden, som uti Sagorna förekomma, äro därföre yngre än Ragnar Lodbrok, fast än där säges, uti det nu åberopade Skaldatal, at Starkader lefwat under den förr omtalta Konungen. Ty här lät egenteligen wara frågan om de versar, som af sjelfwa Skalderna woro författade, men intet om dem, som utan mycket beränkande i hast sammansattes, utan deßa torde wara så gamla, som sjelfwa Auctorerne, åt hwilka de tilägnas. Och på denna grund torde man med alt skjäl kunna påstå, at det gamla Bialkemål, af hwilket man nyligen anförde början, är upsat uti Rolf Krakes tid, och således kort efter Konung Adils regering. Hawamal, Woluspa, Runacapitule, som äro stycken af Sämunders Edda, pläga gemenligen tilskrifwas åt Oden, emedan han sjelf införes där talande. Men detta bewis är wäl intet särdeles bindande. Icke destomindre lära de wara äldre än Sämunder, och upsatte i sjelfwa Hedendomen. Efter utseende äro deßa qwäden af det slag, uti hwilka man mer beflitat sig om tydeligheten än om konsten, och äro de således intet så inbundne som sjelfwa Skaldernas arbeten. Men därföre kunna de wara lika gamla. Så länge utländska wetenskaperna ännu intet brutit in uti wår Göthiska Nord, har språket kunnat wara sig aldeles likt uti många hundrade år. Det är imedlertid oförnekeligt, at Skaldkonsten och Fornqwäden warit mycket äldre än Starkader. Om Tyskarna säger Tacitus, at de sjöngo, när de skulle gå i fält; och har man prof af en sådan fältsång, när Gißor på Angantyrs wägnar utmante Hunnerna. Denna är kort, och kan således anföras:

Wetenskaper.

Fält

Wetenskaper.

Fältur er ydar Fylke,
Feygur er ydar Wiser
Gnåfur ydar Gunnfani
Gramur er ydar Odin.

„Er slaktordning är bruten, er anförare är feg, er fana är på „fallet, och Oden är eder hätsk" (1). Jornandes säger ock om Götherna, at de hade versar, hwarutinnan deras förfäders bedrifter woro upräknade. Detta alt bekräftar Snorleſons utsaga, då han försäkrar, at Skaldkonsten kommit in med Oden, hwilket alt gifwer fulkomlig anledning at tro, det många af de äfwen nu bewarade versar, äro äldre än Ragnar Lodbrok.

(1) Herwarar Sagan C. 19. p. 174. Man har gådt något ifrån Werelii öfwersåtning, som förklarat Gunnfani med Konung: men som Gonfanon är et gammalt Frankiſkt ord, och således i nära skyldskap med Swenskan, hwilket betyder Fana, lär det wara tryggare, at äfwen här behålla samma bemärkelſe.

§. 23.

At Konungar och andre förnäme Herrar hade Skalder uti sina Hof, förhindrade intet, at ju Herrarne sjelfwa woro äfwen förfarne i konsten, och gjorde sig heder utaf at wara Skalder. Således wet man, at Ragnar Lodbrok, des söner och Gemål Aslaug woro berömde för Skaldskap. Och är det ingen ringa heder för förnämt folk, när de, uti den witterhet och lärdom, som gäller uti deras tid, hafwa så mycken insigt som någon annan. Härmed ökte Ragnar Lodbrok sina Hjeltedater, och Ragnars Gemål Aslaug, om hon är författare af det dödsqwåde öfwer Ragnar, som finnes uti Sagan, hwilket är troligt, har upråttat et warattigare minne åt sin Herre, än alt det öfriga, som både Sago- och Sladderskrifware til hans åminnelſe upfördt. Ingen af wåra Swenska Konungar har likwäl haft större antal af Skalder uti sit Hof än Eisten Beli; ty här uppehöllo sig Brage den Gamle, Erpur, Grundi, Kalf, Refur, Orm, Owald, Flein och Rognwald. Några Skaldqwåden finnas ännu uti gamla Skrifter, som hafwa namn af Brage; men som samma namn warit brukat ibland Asarna, och sedermera twifwelsutan ofta förnyat, blifwer det

det ovanskeligt at utsätta, antingen dessa sånger, böra hänföras til Brage, som lesde under Eisten, eller til någon äldre. Man har tilförne omrördt, at Skalden Erpur fräste sit lif därigenom, at han författade en Skaldeskrift öfwer Konung Saur på Höga. I sådant anseende war ännu Skaldkonsten, at lifsstraff därigenom kunde försonas. Skalden Hjarne gör ännu en större figur i Danska Historien, emedan han skal blifwit uphögd på sjelfwa Konunga Thronen, för den grafskrift han upsatt öfwer en Frode. Om berättelsen är riktig, måste denna händelsen hafwa tildraget sig uti något Fylke eller litet Härad; ett lappris rike kunde allena blifwa en wärdig belöning för en ömkelig wers. Så mycket kan med all trygghet slutas härutaf, at Skalder warit i Norden innan Island fick inbyggare, så at man far will, utan twifwel, om man wibillar sig, at hela Nordens Historia leder sin uprinnelse ifrån Island. At däremot många af de Nordiska Skaldqwäden blifwit flyttade til Island, och där äro förwarade, då de förkommit i sit rätta fädernes land, är både begripeligt och troligt: men detta är i sjelfwa Inledningen tilförne omrördt. De efterföljande Konungar i Swerige hafwa ock haft sina Hof-Poeter och Skalder. Hos Erik Refilson war Alf, hos Styrbjörn Ulf Sulo Jarl, denna Herrens Skald, och förnämsta rådgifware. Uti Erik Segersälls Hof, uppehöll sig Skalden Thorwald Hjalteson. Gunlaug Rafn och Ottar woro hos Olof Skötkonung, och uti Anund Jacobs förtrolighet woro Skalderne Sigwater och Ottar. Så at man härutaf nogsamt märker, at wåre fordne Konungar älskat wett och witterhet, så för egen ro, som efterkommandernas underrättelse. Hwarföre ock den, som owäldigt will och kan dömma, lär utan swårighet kunna finna, at man intet bör förkasta gamla Historien, för brist af samtida witnesbörd. Dessa äro utan twifwel af stor betydenhet, men så wida gamla berättelser uplifwas och fortplantas i senare skrifter, kan den anses, som någorlunda botad, ånskjönt de aldraäldsta skrifter och tideböcker aldeles förswunnit. Wetenskaper.

Wetenskaper.

Fältur er ydar Fylke,
Feygur er ydar Wiser
Gnåfur ydar Gunnfani
Gramur er ydar Odin.

„Er slaktordning är bruten, er anförare är feg, er fana är på „fallet, och Oden är eder hätsk" (1). Jornandes säger ock om Götherna, at de hade versar, hwarutinnan deras förfäders bedrifter woro upräknade. Detta alt bekräftar Sturlesons utsaga, då han försäkrar, at Skaldkonsten kommit in med Oden, hwilket alt gifwer fulkomlig anledning at tro, det många af de äfwen nu bewarade versar, äro äldre än Ragnar Lodbrok.

(1) Herwarar Sagan C. 19. p. 174. Man har gådt något ifrån Werelii öfwersåtning, som förklarat Gunnfani med Konung; men som Gonfanon är et gammalt Frankiskt ord, och således i nära skyldskap med Swenskan, hwilket betyder Fana, lär det wara tryggare, at äfwen här behålla samma bemärkelse.

§. 23.

At Konungar och andre förnäme Herrar hade Skalder uti sina Hof, förhindrade intet, at ju Herrarne sjelfwa woro äfwen förfarne i konsten, och gjorde sig heder utaf at wara Skalder. Således wet man, at Ragnar Lodbrok, des söner och Gemål Aslaug woro berömde för Skaldskap. Och är det ingen ringa heder för förnämt folk, när de, uti den witterhet och lärdom, som gjälder uti deras tid, hafwa så mycken insigt som någon annan. Härmed ökte Ragnar Lodbrok sina Hjeltedater, och Ragnars Gemål Aslaug, om hon är författare af det dödsqwäde öfwer Ragnar, som finnes uti Sagan, hwilket är troligt, har uprättat et waraktigare minne åt sin Herre, än alt det öfriga, som både Sago- och Sladderskrifware til hans åminnelse upfördt. Ingen af wåra Swenska Konungar har likwäl haft större antal af Skalder uti sit Hof än Eisten Beli; ty här uppehöllo sig Brage den Gamle, Erpur, Grundi, Kalf, Refur, Orm, Owald, Flein och Rognwald. Några Skaldqwäden finnas ännu uti gamla Skrifter, som hafwa namn af Brage; men som samma namn warit brukat ibland Asarna, och sedermera twifwelsutan ofta förnyat, blifwer det

det wanſkeligt at utſätta, antingen deſſa ſånger, böra hänföras til Wetenſkaper. Brage, ſom leſde under Eiſten, eller til någon äldre. Man har tilförne omrördt, at Skalden Erpur fråſte ſit lif därigenom, at han författade en Skaldeſkrift öfwer Konung Saur på Håga. I ſådant anſeende war ännu Skaldkonſten, at lifsſtraff därigenom kunde förſonas. Skalden Hjarne gör ännu en större figur i Danſka Hiſtorien, emedan han ſkal bliſwit uphögd på ſjelfwa Konunga Thronen, för den graffkrift han upſatt öfwer en Frode. Om berättelſen är riktig, måſte denna händelſen haſwa tildraget ſig uti något Fylke eller litet Härad; ett lappris rike kunde allena bliſwa en wärdig belöning för en ömkelig wers. Så mycket kan med all trygghet ſlutas härutaf, at Skalder waeit i Norden innan Iſland fick inbyggare, ſå at man far will, utan twifwel, om man tubillar ſig, at hela Nordens Hiſtoria leder ſin uprinnelſe ifrån Iſland. At däremot många af de Nordiſka Skaldqwäden bliſwit flyttade til Iſland, och där äro förwarade, då de förkommit i ſit rätta fädernes land, är både begripeligt och troligt: men detta är i ſjelfwa Inledningen tilförne omrördt. De efterföljande Konungar i Swerige haſwa ock haft ſina Hof-Poeter och Skalder. Hos Erik Refilſon war Alf, hos Styrbjörn Ulf Sulo Jarl, denna Herrens Skald, och förnämſta rådgifware. Uti Erik Segerſälls Hof, uppehöll ſig Skalden Thorwald Hjalteſon. Gunlaug Raſn och Ottar woro hos Olof Skötkonung, och uti Anund Jacobs förtrolighet woro Skalderne Sigwater och Ottar. Så at man härutaf nogſamt märker, at wåre fordne Konungar älſkat wett och witterhet, ſå för egen ro, ſom efterkommandernas underrättelſe. Hwarföre ock den, ſom owäldigt will och kan dömma, lår utan ſwårighet kunna finna, at man intet bör förkaſta gamla Hiſtorien, för briſt af ſamtida witnesbörd. Deſſa äro utan twifwel af ſtor betydenhet, men ſå wida gamla berättelſer uplifwas och fortplantas i ſenare ſkrifter, kan den anſes, ſom någorunda botad, ändſkjönt de aldraäldſta ſkrifter och tideböcker aldeles förſwunnit.

Wetenskaper. gißade, at det war en swart Agatsten som låg i solskenet. En hel hop af sådana gåtor förekomma uti Herwarar Saga, hwilka alla fordra en slags qwickhet til upplösning. De gamlas ordspråk woro ock understundom artiga nog, såsom: Mörg eru Kongs eiro, Konungen har många öron; fall er farar heil, fall betyder lycka för en resande, och mera dylikt, som i de gamlas skrifter förekommer, hwilket alt innefattar både qwickhet, smak och eftertanka.

(1) Herwarar Saga C. 15.

§. 21.

Skaldkonst. Men härom skulle man blifwa än mera öfwertygad, om man rätt förstod nu förtiden deras fordna Skaldskap eller Poesie. Skalderne woro egenteligen innehafware af all den gamla Nordiska wisheten. Skalderne förwarade icke allenast wåra förfäders Gudalära, utan ock deras moral och fornsagor, och deras qwåden bibehöllo från glömskan, icke allenast fordna tidens dårskaper och fabler, utan ock de gamla Hjeltars minneswärda gjerningar och ytmärkta bedrifter. Denna Skaldkonst inkom med Oden och Asarna, och des bruk blef åndteligen så gymnat och älskat, at man äfwen i dagligt tal, då något besynnerligt skulle företagas, yttrade sina tankar på wers. Wersarne woro, som de gamla Grekers och Romares, utan rimslut, och man war ännu intet kommen i den tanken, at någon prydelighet låg därutinnan förborgad, at man lyktade raderna med lika liudande ord. En besynnerlig takt och wigt i orden, och stundom kortare och stundom längre rader skilde Skaldskapet från wanliga och brukeliga talet. Man finner likwål en ganska stor åtskilnad emellan de sånger, som man på stunden wid förefallande omständigheter utsade, och de, som af Skalderna efter längre betänkande upsattes. De förra äro äfwen nu nog lätta at förstå, men de senare äro däremot ganska inwecklade, åtminstone för oß och wåra tider. Bägge slagen förekomma ofta uti wåra gamla skrifter. Och som det altid är en dygd eller förtjenst at tala så, at Läsaren eller åhöraren kan utan alt för djupsinnigt begrundande, begripa, hwad som säges, skulle man snart kunna falla på den tanken, at de okonstlade Skaldeqwåden woro af större wärde, än sjelfwa Skaldernas utprålade konstsånger.

Det

Det är ock oemotsägeligt, at de i hast författade versar äro understundom med smak och styrka sammansatte. Til bewis will man anföra början af det gamla Bjalkemal, som Thormod Kolbrunar Skald sång om morgonen för Stiklarstads träfning (1): Wetenskaper.

Dagur er upkommen	Dagen är uprunnen
Dynia hana fiadrar,	Döna Tuppars fiädrar,
Maler wilmögom	Mål är för wälmenta
At winna erfidi.	At winna arfwodé.
Waki oc a waki	Waken up, ja waken
Wina hofud	Wänners hufwud
Allir einr oztu	Alle de förnämste
Adils umsinnar.	Af Konungens Bußar.
Har hin hardgreipi	Har den handsaste
Hrolfur skiotandi	Rolfur skjutande
Ättom goder menn,	Män af godan släkt,
Theim er ecke flya.	De som aldrig flykta.
Wecka ec ydor at wini	Er jag wäcker ej til win
Ne at wifs runum	Eller Flickors skemtan
Heldur weck ec ydur at	Helre er jag wäcker til
Haurdum Hildarleiki.	Hårda Bardalekar.

Den som kan finna smak i annat, än hwad som går på Rim, torde finna af detta lilla prof, at de gamlas hwardags versar woro ingalunda osatta. Men när man skal döma om rätta Skaldernas arbeten, blifwer omdömet något wanskeligare, emedan det är swårt at dömma om det, man intet rätt förstår. Om så är, at de inbillat sig, at et konstlat mörker äkte behaget eller wigten af deras sånger, hafwa de intet haft förmodeligen i alla delar den finaste smaken. Dock bör man intet wara för hastig med et sådant utslag. Så mycket är oemotsäjeligt, at de woro mycket rike på tilsatser eller Epitheta, och woro somliga artiga nog, såsom, när de kallade pilar, flaktningars hagel, hagel orusta, stora wågor himingglassa, eller sådana som skälde på himmelen, Dagen jordens och ljusets son, Daggen skyarnas swett, Gräs jordenes hår eller fiädrar, Ögon ansiktes ljus, glants och stjernor, och mera dylikt, som man kan

Wetenskaper. se af andra delen i Edda. På lika lydande ord eller Synonyma hade de et ganska stort förråd. Til bewis wil man endast nämna, at Skalderne hade til det minsta 126 särskilta namn på Oden, likaledes brukades innemot trettio särskilta ord til at betekna en regerande Herre och Härförare. m. m. Detta alt gjorde wärkeligen en rikhet i versarna, men ock därjämte någon swårighet för åhöraren om han intet fullkomligen war wan wid Skaldernas språk. Otydeligheten förökades ån meka därigenom, at Skalderne kastade orden om hwarandra, utan at fråga efter, om de hade sammanhang med de näst föregående eller ej, förmodeligen i affikt at bibehålla den påbegynta takten. Til bewis will man endast anföra en vers af Skalden Sigwater, uti hwilken orden äro tydeliga nog, men meningen är icke desto mindre mörk, i anseende til den omrörda omkastning. Versen är denna:

Oß hafa Augu theſſ
Jſlandſk Konan wiſat
Brattan ſtig at baugi
Biartum langt en ſworto.

Wil man behålla samma ordning, blifwa orden deßa och meningen ingen. „Oß hafwa ögon deßa Jsländska hustru wisat bran„tan wåg til ringen klara langt och swarta" (2). Meningen måste likwäl warq, at denna Jslänska hustruns swarta ögon hafwa wist oß branta och långa wågen til den lysande ringen, eller gullet. Den som hade tid och tilfälle, at skaffa en fullkomlig Ordebok på gamla språket, som wi wärkeligen ännu sakna, skulle gifwa en stor hielpreda til at förstå de gamlas skrifter. Imedlertid torde detta som nu är påmint, kunna gifwa något ljus uti kunskapen om wåra fordna Göthers Skaldskap.

(1) Sturleſon T. I. p. 791.

(2) Man kan få igen denna Sigwaters vers hos Werelius uti Anmärkningarna til Härwarar Sagan p. 164.

§. 22.

Skaldernas insigt och konst förökte deras anseende, hwarföre ock de förnämste Herrar i landet hade dem altid omkring sig. Efter

ter det Skaldatal, som förekommer wid slutet af Snurlesons wärk, är Starkader den äldste af alla, hwars sånger då ännu woro uti friskt minne. Men som åtskillige Starkader omtalas uti Historien, måste man ofelbart medgifwa, at en del af de Skaldeqwäden, som ännu äro i behåll, ingalunda kunna tilägnas åt den Starkader, som lefwat under Sigurd Ring, och biwistat Bråwalla slag. Uti Gautreks och Rolfs Saga förekomma åtskilliga wisor, som äro gjorde af den Starkader, hwilken lefwat uti Swenska Konungarnas Eriks och Alriks tid, och således några hundrade år för Sigurd Ring. Man har ej heller någon anledning at föreställa sig, det alla andra qwäden, som uti Sagorna förekomma, äro därföre yngre än Ragnar Lodbrok, fast än där säges, uti det nu åberopade Skaldatal, at Starkader lefwat under den förr omtalta Konungen. Ty här lär egenteligen wara frågan om de versar, som af sjelfwa Skalderna woro författade, men intet om dem, som utan mycket betänkande i hast sammansattes, utan deßa torde wara så gamla, som sjelfwa Auctorerne, åt hwilka de tilägnas. Och på denna grund torde man med alt skäl kunna påstå, at det gamla Bialkemål, af hwilket man nyligen anförde början, är upsat uti Rolf Krakes tid, och således kort efter Konung Adils regering. Hawamal, Woluspa, Runacapitule, som äro stycken af Sämunders Edda, pläga gemenligen tilskrifwas åt Oden, emedan han sjelf införes där talande. Men detta bewis är wäl intet särdeles bindande. Icke destomindre lära de wara äldre än Sämunder, och upsatte i sjelfwa Hedendomen. Efter utseende äro deßa qwäden af det slag, uti hwilka man mer beflitat sig om tydeligheten än om konsten, och äro de således intet så inbundne som sjelfwa Skaldernas arbeten. Men därföre kunna de wara lika gamla. Så länge utländska wetenskaperna ännu intet brutit in uti wår Göthiska Nord, har språket kunnat wara sig aldeles likt uti många hundrade år. Det är imedlertid oförnekeligt, at Skaldkonsten och Fornqwäden warit mycket äldre än Starkader. Om Tyskarna säger Tacitus, at de sjöngo, när de skulle gå i fält; och har man prof af en sådan fältsång, när Gißor på Angantyrs wägnar utmante Hunnerna. Denna är kort, och kan således anföras:

Wetenskaper.

Fält-

Wetenskaper.

Kältur er ydar Fylke,
Feygur er ydar Wiser
Gnåfur ydar Gunnfani
Gramur er ydar Odin.

„Er slaktordning är bruten, er anförare är feg, er fana är på „fallet, och Oden är eder hätsk" (1). Jornandes säger ock om Götherna, at de hade versar, hwarutinnan deras förfäders bedrifter woro upräknade. Detta alt bekräftar Sturleſons utsaga, då han försäkrar, at Skaldkonsten kommit in med Oden, hwilket alt gifwer fulkomlig anledning at tro, det många af de äfwen nu bewarade versar, äro äldre än Ragnar Lodbrok.

(1) Herwarar Sagan C. 19. p. 174. Man har gådt något ifrån Werelii öfwersåtning, som förklarat Gunnfani med Konung; men som Gonfanon är et gammalt Frankiſkt ord, och således i nära skyldskap med Swenskan, hwilket betyder Fana, lär det wara tryggare, at äfwen här behålla samma bemärkelſe.

§. 23.

At Konungar och andre förnäme Herrar hade Skalder uti sina Hof, förhindrade intet, at ju Herrarne sjelfwa woro äfwen förfarne i konsten, och gjorde sig heder utaf at wara Skalder. Således wet man, at Ragnar Lodbrok, des söner och Gemål Aslaug woro berömde för Skaldskap. Och är det ingen ringa heder för förnämt folk, när de, uti den witterhet och lärdom, som gjäller uti deras tid, hafwa så mycken insigt som någon annan. Härmed ökte Ragnar Lodbrok sina Hjeltedater, och Ragnars Gemål Aslaug, om hon är författare af det dödsqwäde öfwer Ragnar, som finnes uti Sagan, hwilket är troligt, har upråttat et waraktigare minne åt sin Herre, än alt det öfriga, som både Sago- och Sladderskrifware til hans åminnelſe upfördt. Ingen af wåra Swenska Konungar har likwäl haft större antal af Skalder uti sit Hof än Eisten Beli; ty här uppehöllo sig Brage den Gamle, Erpur, Grundi, Kalf, Refur, Orm, Owald, Klein och Rognwald. Några Skaldqwäden finnas ännu uti gamla Skrifter, som hafwa namn af Brage; men som samma namn warit brukat ibland Asarna, och sedermera twifwelsutan ofta förnyat, blifwer det

det wanskeligt at utsätta, antingen dessa sånger, böra hänföras til Brage, som lefde under Eisten, eller til någon äldre. Man har tilförne omrördt, at Skalden Erpur fräljste sit lif därigenom, at han författade en Skaldeskrift öfwer Konung Saur på Håga. I sådant anseende war ännu Skaldkonsten, at lifsstraff därigenom kunde försonas. Skalden Hjarne gör ännu en större figur i Danska Historien, emedan han skal blifwit uphögd på sjelfwa Konunga Thronen, för den graffskrift han upsatt öfwer en Frode. Om berättelsen är riktig, måste denna händelsen hafwa tildraget sig uti något Fylke eller litet Härad; ett lappris rike kunde allena blifwa en wärdig belöning för en ömkelig wers. Så mycket kan med all trygghet slutas härutaf, at Skalder warit i Norden innan Island fick inbyggare, så at man far will, utan twifwel, om man tubillar sig, at hela Nordens Historia leder sin uprinnelse ifrån Island. At däremot många af de Nordiska Skaldqwäden blifwit flyttade til Island, och där äro förwarade, då de förkommit i sit rätta fädernes land, är både begripeligt och troligt: men detta är i sjelfwa Inledningen tilförne omrördt. De efterföljande Konungar i Swerige hafwa ock haft sina Hof-Poeter och Skalder. Hos Erik Refilson war Alf, hos Styrbjörn Ulf Sulo Jarl, denna Herrens Skald, och förnämsta rådgifware. Uti Erik Segersälls Hof, uppehöll sig Skalden Thorwald Hjalteson. Gunlaug Rafn och Ottar woro hos Olof Skötkonung, och uti Anund Jacobs förtrolighet woro Skalderne Sigwater och Ottar. Så at man härutaf nogsamt märker, at wåre fordne Konungar älskat wett och witterhet, så för egen ro, som efterkommandernas underrättelse. Hwarföre ock den, som owäldigt will och kan dömma, lär utan swårighet kunna finna, at man intet bör förkasta gamla Historien, för brist af samtida witnesbörd. Dessa äro utan twifwel af stor betydenhet, men så wida gamla berättelser uplifwas och fortplantas i senare skrifter, kan den anses, som någorlunda botad, ånskjönt de aldraldsta skrifter och tideböcker aldeles förswunnit. Wetenskaper.

15. Capitlet.

Om

De Gamla Swegers Gudalära och Gudstjenst.

§. 1.

Gamla Swears, Gudalära.

Af det föregående har man funnit, at wåre gamle förfäder erkjänt et Alsmägtigt Wäsende, hwilket de kallade Alfader. Han war icke allenast upphofsman til himmel, jord och luft, och alt hwad däruti finnes, utan ock til människjans odödeliga själ. Han lefwer ock i alla tider, samt styrer sit Rike, så til större som mindre delar. Således hafwa de gamle ofördnekeligen hast begrep, så wäl om Skapelsen, som om Guds försyn, hwarutaf widare följer belöning, och straff efter detta lifwet, som de trodde, wara beredt åt människorna, antingen i Gimle eller Nifelheim. Oaktat deßa tankar, som någorlunda afmåla högsta wäsendets egenskaper, kan man dock likwäl intet märka, at de trodt materien eller urämnet wara skapat, ej heller Nifelheim och Gimle, utan de hafwa anset deßa ställen, som delar af den wändeliga rymden. Och ehuruwäl de erkjändt Alfader för altings upphofsman, hafwa de dock trodt, at den nu warande werldsbygnaden, borde tillskrifwas Oden, Wiler och We, Bores söner. Innan den nu warande werlden war skapadt, woro Rimtußarna, som leda sit ursprung från Ymne. Utaf honom härstammade Jotar, Thaßar och Dwergar, som bo i bergen (2). Men råtta människjoslägtet leder sin härkomst från Askur och Embla. Gullåldern, Aurea ætas, war den första tiden, hwilken bleß förkjänd genom qwinnor, som kommo från Jotunheim (3).

(1) Edda Dämisaga. 3.
(2) Edda Dämisaga. 13.
(3) Edda Dämisaga. 12.

§. 2.

Så snart man medgifwer wißa grader eller ordningar bland Gudar, är ingen ting, som hindrar, at ju deras antal kan blifwa gan-

ganska stort. Hwarföre man och finner hos wåra förfäder en talrik flock af sådana spöken, hwilka dels leda sin härkomst från Oden dels woro med honom i förwandtskap och förbindelse. Oden tilägnas 26 söner, af hwilka Baldur, Thor, Brage, Hermod, Skjöld, Seming, Sigge och Tyr kunna anses, som de förnämste (1). De andre Åsar, som förökte Gudahopen woro Freyer, Widar, Wale, Höd, Ullur, Häner och Forsäte. Loke war af Jota Ätt, men räknades icke destomindre bland Åsarna, ehuruwäl han war mäst namnkunnig för Illbragd och Ogerningar (2). Men Gudaskaran war ännu intet fulkomlig, utan en hel rad med qwinfolk, war ock uptagen i denna räkning: såsom Frigga, Laga, som wördades, såsom den där i synnerhet war förfaren uti kråseligheter, Eir war kunnig i Läkarekonsten, Gefion war Jungfru, och dyrkades i synnerhet af dem, som dödde ogifta, Fulla war ock Jungfru, Friggas hemliga råd och kammarpiga. Freya war den förnämsta näst Frigga, hennes dotter het Hnos, och war berömd för owanlig skjönhet, Siofn war sysleſatt at leda människors hjertan til kjärlek. Lofn åkallades i kjärleksſaker, när något särdeles motstånd yppades. War beiſtade deras förseelser, som bruto ed och löften, Wor war tilreds uti hemliga anlägningar, Syn war dörwakterska, och hindrade dem at gå in, hwilkas närwaro war onödig, Lyn affärdades til deras tjenst, som Frigga i synnerhet tagit uti sin wård, Snotra war qwick och artig, mén Gna war Freyas bådbärerska (3). Utom deßa war åter et annat slags, som kallades Nornor, hwilka i synnerhet woro satte öfwer människors öden, och woro de antingen tre eller af tre slag, Wrd, Warande och Skuld. Af deßa woro somliga goda, som beredde goda, andra illaka, som skapade onda öden åt människorna (4). Men där war ännu et annat slags pack, som kallades Älfwar, af hwilka somliga woro hwita, och kallades Liosälfwar, och andra swarta, hwilka nämndes Dockälfwar. m. m. Gudalära.

(1) Edda 2 Delen.
(2) Dämisaga 27.
(3) Dämisaga 30.
(4) Dämisaga 15.

Gudalära.

§. 3.

På detta sätt war denna sladderbetjening stor nog, men ingalunda tilräckelig; hwarföre ock nya Gudar tilskapades efter omständigheterna, när någon trodde sig hafwa mindre bistånd af de för omtalta. Om Konung Erik Emundson i Upsala berättas, at han hast en enskylt afgud, som kallades Lyter, hwars biträde han i synnerhet ålitade (1). Uti nionde århundrad, förr än Ansgarius andra gången kom til Björkö, blef en af de aflidna Swenska Konungar wid namn Erik uptagen bland Gudarna, och et enskylt Tempel upräktat til hans dyrkande (2). Håkan Lada Jarl från Norrige, hade ock et enskylt Familie-Troll, som han bewiste besynnerlig wördnad, utom den öfriga Gudamenigheten, nemligen Thorgerd Hårgabrud, och des syster Irpa, twänne täcka sjöklar, hwilka han ock gjorde sig bewägna genom sin egen sons blod, under den wanskeliga träfningen, som han höll med Jomswikingarna (3). Utom des hade man inqwarterat Gudar i skogar, berg, lundar, sjöar och alla elementer. Necken war Herre i wattnet, Bläkulla skulle hålla honom sälskap, på det han intet måtte ledsna uti sina fuktiga boningar, och de gamlas wälsrägdade Sjörå hafwa förmodeligen warit sysselsatta med betjeningen. Hlär eller Ägi Forniothers son, hade ock den åran, at wara räknad bland Gudarna, som hade sina säten i wattnet, då hans bröder imedlertid, Kare och Loge, delt de andra förrättningarna sig emellan, ty den senare regerade i elden, och den förre herskade i wädret (4). Allt war således uti fulkomlig ordning eller oordning, och ingen ända war på skräck och käringsagor.

(1) Torfäus H. N. T. II. L. 1. C. 39. p. 70.
(2) Rimbertus Vita Ansgarii C. 23.
(3) Torfäus H. N. T. II. L. 8. C. 11. p. 315.
(4) Fundin Noregur.

§. 4.

Men Nordens äldste inbyggare hafwa dock ingalunda warit besmittade med alla dessa dårskaper. Det begrep, de gjorde sig om Alfa-

Allfader, gör hela den andra Gudahopen onödig, och nästan orimmelig. Når Allfader skapat och regerade hela werlden, måste nödwändigt alla de andre Gudarne blifwit sysslolöse, så framt de intet skola anses som tjenstandar. Och har förmodeligen läran om Englarna gifwet mycken anledning til de många Gudar, som man dyrkat i werlden. Det kan ock wara troligt, at de gamlas Gudalära intet warit så orimmelig, innan Oden inkom. Men denne Gyckelmakare förwände alting; han inbillade det enfaldiga folket, at han war Allfader, och at han war Oden, werldenes skapare, ehuruwäl sjelfwa Eddas Sagor utmärka en tydelig skilnad emellan den gamla Oden och den senare; ty den förre war Bores son, och den senare Frealafs son. Den förre war endast den tredje ifrån den första, men Oden Freakes son, hade en ganska lång rad af förfäder. Och än större olikhet war emellan Oden och Allfader. Detta oaktadt har likwäl den senare Odens intagande wäsende aldeles förtjusat et lättroget folk, som kunde ock uti sin enfaldighet någorlunda ursäktas, emedan de funno sig lyckeliga under hans spira. Den som gör en annan lyckelig, synes nästan wara berättigad til den lilla belöning, at blifwa trodd i det han säger. Men Oden war intet mißundsam om sin åra, utan han delade den gjerna med sina trogna följeslagare. Innan Oden kom hit, hade de fordne Jotar dyrkat Thor som Gud. Det kan wäl wara, at härmed förstås den rätta Guden, som kan sägas låta höra sin röst i åskedundret. Men denne gamle Thor blef nu förblandad med Asa Thor, och all de gamlas Gudalära omskapades aldeles; ty icke allenast Asarne, utan ock annat märkwärdigt folk wardt uptaget i Gudarnas skrå. Dock likwäl med den skilnad, at, såsom Oden war förman för de andra, så fick ock han det förnämsta stället ibland deßa nyskapade gudomligheter. Man har tilförne anmärkt, at hela Odens Statslära syftade på, at göra folket stridbart och tappert. Fördenskul uphögde han sig i synnerhet til beskyddare för dem, som uti denna tidsens hjeltebragder giorde sig namnkunniga. Men med alla de Guda-egenskaper, som Oden sig tilägnade, måste han likwäl dö, hwilket är ganska mänskligt, och ingalunda röjer någon Gudomlighet. Det war då angeläget, at inbilla folket, det hans kropps förgängelse intet war någon wärkelig död, utan endast en resa til Gudarnas hem eller

Gudalära.

Gudalära. sit fordna Asgård. Här wäntade Oden til sig uti Walhall, eller de dödas sal, alla dem, som blefwo slagna i fält. Deße kallades Einherjar, och blefwo undfägnade hwar dag med fläsk, öl och mjöd, denna tidens förnämsta kräseligheter (1). Dock som at blott äta och dricka, är wäl et magert och fattigt tidsfördrif, bibehöllo Einherjarne samma lynne i Walhall, som de haft på jorden: nemligen, de klädde sig dagligen i full rustning, och slogos inbördes hela dagen, då de intet åto och plägade sig (2). Men at intet Walhall skulle til alla delar se ut som et munkekloster, skiedde betjeningen af Jungfruer, som kallades Walkyrior. Deße dukade borden och inburo rätterna (3). Deße sändes ock ut til alla slaktningar, at bjuda gäster til Oden, de nemligen, som i slaget falla skulle, hwarjämte dem ock war updraget, at befrämja segren för de winnande.

(1) Edda Dämisaga. 33.
(2) Edda Dämisaga. 35.
(3) Edda Dämisaga. 31.

§. 5.

Sedan Oden på detta sätt förbehållit åt sig sjelf den hiskeligaste och förödande delen af människans egenskaper, lämnade han de öfriga angelägenheterna under de andra Gudarnas wård och styrsel. Asa Thor blef wördad näst Oden, som den starkaste af Gudarna, hans Hammar, Gördel och Järnhanskar woro i synnerhet förskräckelige för deras fiender. Baldur dyrkades såsom renhets, wältalighets och barmhertighets Guden (1). Niord åkallades som wädergud, hwarföre ock Sjöfarare och Jägare woro honom i synnerhet undergifne. Frey war Herre öfwer rägn och solskin, hwarföre man ock blotade åt honom för Jordenes gröda. Tyr åkallades af Krigshjeltar, såsom den mycket kunde bidraga til segren. Brage war wältalighets och Skaldskaps Gud. Heimdaller hade fått waksamheten på sin lott: han sof intet, hans ögon woro så goda, at han kunde se lika klart både natt och dag, och öronen så skarpa, at han kunde höra, huru gräset wäxer, och war han fördenskul satt til wäktare öfwer Bifrost eller rägnbågen,

gen, hwilken war wägen til himmelen. Ullur Thors styfson åkallades i enwige. m. m. Frigga Odens gemål war rådande öfwer människornas öden. Freya dyrkades i älskog, och hennes wagn war förspänd med kattor, men därföre war hon intet mindre krigälskande än de öfriga, utan henne tilkom halfwa delen af dem, som blefwo slagne i fält, då den andra hälften hörde Oden til (2). Gudalära.

(1) Edda Dämisaga 20.
(2) Edda Dämisaga 32.

§. 6.

Det är ej swårt at begripa, det deßa Herrras domsagor woro nog blandade med hwarandra; men regeringen blef därigenom intet oredigare. Dikter och Fabler hånga sällan ihop på annat sätt. Därutinnan stämma de likwäl öfwerens, at alla utom Loke ansågos för wälgörande. Men han däremot war arg och illak, och i synnerhet förfaren i swek och bedrägeri (1). Loke war fader til Fenrisulfwen, Midgardsormen och Hell, som är döden. Och som Gudarne wiste, at deßa ungar skulle gifwa anledning til mycket ondt, blef Fenrisulfwen bunden wid en stenklippa, Midgardsormen kastad i hafwet, och Hell i Nifelheim eller afgrunden, hwar hon fick på sin lott alla dem, som dödde af sjukdom och ålder (2). Loke war imedlertid ordsak til Baldurs död, och hindrade äfwen, at han intet kunde efter döden, på Gudarnas begäran komma tilbaka. Han förstökte ock Thor med åtskilliga försök och swek, och lät honom kjämpa med Midgardsormen och ålderdomen. Men Loke som warit skuld til Baldurs död, blef til straff fastbunden wid tre spetsiga klippor, och en giftig orm hängd öfwer hans hufwud, som utgjöt etter på honom, och när det föll på Lokes ansikte, ansåktades han så däraf, at jorden skalf och bäfwade (3).

(1) Edda Dämisaga 47.
(2) Edda 28 Dämisaga.
(3) Edda Dämisaga 47.

§. 7.

Men omsider, efter många tiders förlopp, nalkades werldens ändalykt, som de gamle kallade Gudarnas dom eller Ragnaroker. Ragnaroker, eller werldenes ändalyckt.

Guda-lära.

ker. Denna förändring börjades med en faselig winter, då snö och prwäder rasade från alla werldenes kanter, och warade wintren uti fulla trÿ år, utan någon emellankommande sommar. Där efter följde andra trÿ år, då krig och örlig prade öfwer hela jorden, med sådan bitterhet, at föräldrar intet skonade barnen, ej heller barnen föräldrarna. Sol och måne förlorade då sit skjen, och stjernorna föllo neder af himmelen. Genom Jordbäfningar, som då upkommo, rämnade bergen, och Fenrisulfwen tillika med Loke blefwo löse, Midgardsormen gick då up på landet, och hafwet swallade öfwer på alla sidor. Då kom ock skeppet Nagelfare i fart, som är bygt af döda människors naglar, för hwilken ordsak det ansågs för en helig nödwändighet, at ingen skulle dö med oskurna naglar, til den ändan, at detta faseliga fartyg mätte sent bliswa färdigt. Fenrisulfwen for då omkring med gapande mund, så at öfra kjäften stod i himmelen, men den nedra på jorden, och eld flög utaf ögon och näsa. På sidan af ulfwen går Midgardsormen, som fräs och sprutar gift ifrån sig öfwer hela luften. Under detta buller öpnade sig himmelen, och Muspelssöner anförde af Surtur, rida fram med blanka swärd, som lysa som solen. På sidan Wigrider förena de sig med Fenrisulfwen, Midgardsormen, Loke, hela Rimthußa slägtet, och alla Hells söner. Imedlertid hade Heimdaller blåst i sit horn, och sammankallade Gudarna til strids. Oden går emot Fenrisulfwen, Thor mot Midgardsormen, Freyr mot Surtur, och Tyr emot hunden, som stådt bunden wid Gniparhell. Freyr faller mot Surtur, Tyr och hunden stupa bägge, Thor gör ända på Midgardsormen, går sedan nio steg tilbaka, och faller neder död, af det mycka gift, som ormen utkastadt, Heimdaller och Loke säkta emot hwarandra, och bliswa hwarannans bane. Oden upswälges af Fenrisulfwen, och dör således, men då stiger Widar fram i wargens gap och sliter honom i stycken, hwareffter Surtur kastar eld rundt om sig, och bränner up hela jorden (1).

(1) Edda 48 Dänisaga.

§. 8.

Denna lågan sträkte sig likwäl intet til himmelen, ej heller til Nastrond, utan i det förras salar, som äro bygde af Gull, les-

lefwa gode och sedige människor utan bekymmer; men uti Nar- Guda-
strond plågas alla menedare och mordwargar af Nidhogger och lära.
andra giftiga ormar. Imedlertid skjuter jorden up utaf hafwet, marken blifwer grön på nytt, åkrar bära säd utan at wara sådde, Widar och Wale lefwa och bo på Ida-wall. Dit komma ock Thors söner, Mod och Magne, samt Baldur och Höder, förloßade från Hell eller döden. Men af twänne öfwerblefna människor, Lif och Leifthraser, fortplantas på nytt människosläktet och upfyller jorden (1). Uti deßa fabler innefattas de gamlas Gudalära, så framt sådana Sagor kunna förtjena et så hederligt namn. Man träffar här åtskilliga urgamla sanningar, om själarnas odödelighet, upståndelsen, werldenes undergång genom eld, de godas förestående lycksalighet, efter den nu warande jordens förstöring, och de ondas straff och plågor. Besynnerligt är, at hwarken Oden eller de andra folkstånde Gudar omtalas efter Ragnarroker. Men Baldur omtalas såsom upwäckt utur döden, som för sin godhet warit i synnerhet ryktbar ibland Asarna. Man kan sluta därutaf, at Walhalls förnöjelser och Krigshjeltarnas Lycksalighet slutas ändteligen uti werldens ändalykt, men en stilla och menlös dygd skulle dock lefwa efter altings undergång, hwilken lära genom alla Odens gyckelwärk likwäl intet kunnat aldeles utrotas. Man lämnar för öfrigt åt hwar och ens tycke, at med andra betraktelser utreda sammanhanget af deßa osammanhängande berättelser. Mycket kunde ofelbart anföras med mycken sannolikhet; men det är wid detta tilfälle nog, at man gifwit i korthet något begrep om wåra förfäders helgade Fabler. Sjelfwa Gudstjensten bör ock nu med några ord ihogkommas.

(1) Edda Dåmisaga 49.

§. 9.

At dyrka Gudarna med en ren wördnad och obefläckat lef- Guds-
werne, har intet warit frukten, hwarken af wåra förfäders eller tjenst.
andra Hedningars Gudalära; ånskjönt Gimle och himmelen egenteligen anságs för oskyldighetens belöning och hemwist. En sådan dygd kräfwer et beswärligt twång af wåra oregerliga böjelser; det är långt lättare at besöka Tempel, och göra offer, än at afkläda

Guda-lära. sig sina behageliga wälluster. Man utwalde således äfwen i Norden det förra, såsom mindre besvärligt, och när någon heder och wärkelig dygd bewistes i almänna lefwernet, war det mer en wärkan af wana och annan eftertanka, än en frukt af Gudstjensten. Offren hafwa därföre warit i full gång ifrån de aflägnaste tider. Man gjorde offer åt Thor, innan Oden kom til Norden, men under honom blefwo de ordenteligare, och under Yngue Frey än mera högtideliga, sedan Upsala Tempel war inrättat. Til offer brukades alla slags djur, såsom oxar, får, hästar. m. m. (1). När den hårda årswäxten plågade landet i Domalders tid, offrades första hösten oxar, den andra Människor, och den tredje Konungen sjelf. Man finner härutaf, at då stora landsplågor rasade, skulle de förnämste i landet blifwa Gudarnas offer, hwarföre och i Reid-Gjöthaland wid et dylikt tilfälle wardt fastställdt, at den förnämste yngling, som war i den negden, borde upoffras til försoning för folket (2). Uti andra omständigheter kunde fångar och utländningar göra tillfyllest. Och hade man ärnadt åt Olof Haraldsons sändebud en dylik heders bewisning i Jämteland, då de kommo dit, at på Konungens wägnar i Norrige utkräfwa skatten (3). Denna ogudaktiga Gudsfrukan war i gång under hedniska tiden, ända til des Christna läran kunde få öfwerhanden; ty Adamus Bremensis intygar, at människor offrades i Upsala ännu uti hans tid. Så at denna omänniskliga gudaktighet war bibehållen uti wår Nord, sedan den war aflagd både i Dannemark och Norrige.

(1) Vita S. Eskilli uti Benzelii Mon. Eccles. p. 31.

(2) Herwarar S. C. 11. p. 125. Jfr. Gautr. och Rolfs Saga C. 7. p. 34.

(3) Sturleson T. I. p. 654.

§. 10.

Deßa djur offrades utan åtskilnad, så wäl til den ena, som til den andra Guden, dock woro understundom wissa djur förbehålne åt wissa Gudar, och war Julgalten egenteligen helgad åt Freya, som man kan se af Herwarar Sagan. Efter Dudos witnesbörd war det Thor egenteligen, som Normännerne försonade med mån-

ni-

niskoblod (1). Men i anledning af wåra förfäders grundmeningar, skulle man snarare tro, at denna grufweliga helgedom tilhörde Frey, emedan det skedde merendels til årswäxtens befrämjande. Adamus Bremensis intygar likwäl, at man i pest och hungers nöd i synnerhet åkallade Thor. Wid djurs offrande utwaldes gemenligen nio af hwart slag wid de stora Blotfester, som hwart nionde år firades. Intet qwinkön, utan mankön allena ansågs för wärdigt at skjänkas åt Gudarna (2); och är troligt, at frun-timret intet warit misshyst öfwer manfolkets företräde i denna omständighet. I Dannemark gick man än längre med sit heliga raseri, emedan man uti Ledro offrade hwart nionde år nio och niotio människor, 99 hästar, 99 hundar, och 99 tuppar, i brist af hökar (3). Det war hiskeligit, at wara Gudftuktig i sådana tider. Gudalära.

(1) Dudo de moribus Norrmannorum, hos Duchene Rer. Norman. Scriptores p. 62.

(2) Adamus Bremensis de Situ D. &c. C. 93. p. 62. Sacrificium tale est, ex omni animante, quod masculinum est, novem capita offeruntur etc. Wid Gothlands-Lagen C. 1. p. 48. anföres, at Gutarne offrade så wäl döttrar som söner. Det är möjeligt, at Auctoren til denna berättelse bedragit sig, emedan Munken Adams berättelse synes aldeles ojäfwig, dock kan wäl wara, at et stridigt bruk warit gjällande på Gothland, ty uti orimmeligheter gäller ingen regel.

(3) Ditmarus Merseburgensis L. 1. p. 12.

§. 11.

I början förrättades offren på wissa därtil helgade platsar, som med plank eller skidgårdar woro omstängde. Man kallade dem Wi eller We, hwilket ord egenteligen betyder Helig. Och härutaf ledes det ordalag, at den kallades Warg i Weum, som så förbrutit sig, at han icke en gång war fri och säker om sit lif på sådana helgade orter. Af detta ordet Wi, har Wisby på Gothland fått sit namn, Odenswi på Fyn, och Wiborg på Jutland. m. m. Sådana ställen nämndes ock understundom Hagar, och sådan war Baldurs hage på Sognsylke i Norrige (1). De woro så högaktade, at ingen understod sig på et sådant ställe at förolämpa någon. Gemenligen utwalde man här til högder, lundar och hult (2). Och hade merendels alla menigheter sina Offerstället och Tempel.

Gudalära. enskylta offerställen. Så mycket man wet, har Oden warit den förste, hwilken i wåra orter upbygt Offerhus eller Tempel, som de gamle kallade Hof. Sedan anlades Upsala Tempel af Freyer, och äro utan twifwel flera sådana upbygde på andra ställen i riket, emedan man tilförne berättat, at Håkan Jarl förstört et dylikt i Wäster-Göthland, som warit helgat åt hundrade Gudar. Men Upsala Tempel war likwäl det ansenligaste och präktigaste, åtminstone i Sverige, det år tilförne beskrifwit. Jumala Tempel i Bjarmeland war ock ganska rikt. Sturleson gifwer en omständelig berättelse därom. Men efter alt utseende hafwa flera afgudahus warit i Upsala, än det gamla och namnkunniga, som Freyer låtit upresa. Åtminstone hade Frey et enskylt Hof eller Tempel, hwaruti det beläte dyrkades, som blef uptaget af des hög uti nionde århundrad (3). Om Konung Eriks Tempel är talt i föregående tredje §. Sättet at förrätta deßa heliga dårskper war olika. Wid Upsala uti elloste århundrad, dränkte man först offerdjuren, sedan uphängdes de i den heliga lunden, som war wid Templet, och har en Christen en gång räknat twå och sjuttio människor och hundar, som där warit uphängde (4). Då offerkreaturen slaktades, beströkos Gudarnas beläten och säten med en del af blodet, med en del öfwerströks wäggarne af offerhuset, både utan och innan, och en del stänktes på folket (5). Man hedrade ock Gudarna understundom på et annat sätt, man smorde, torkade och bakade Gudarnas beläten framför spisen, och är denna underliga Gudstjenst idkad i Baldurs hage i Norrige (6). Uti oförnuftiga dårakrigheter, kan et gyckleri wara så godt som et annat.

(1) Frithiof Fräknes Saga C. 1. p. 1.

(2) Bihanget wid Gothlands L. p. 48.

(3) Bartholin Ant. Dan. L. 2. C. 5. p. 335. af Olof Trygwasons S.

(4) Adamus Br. de situ Daniæ &c.

(5) Sturleson T. I. p. 141.

(6) Frithiof Fräknes Saga C. 4. p. 27.

§. 12.

Präster. Uti äldsta tiderna förrättades offren af de höasta domhafwande i landet, som man har sig bekant, så wäl om Thor af Fornio-

niothers Ätt, som om Oden och hans Drottar. Sedan lära de regerande haſwa updragit denna förrätning åt andra mindre betydande perſoner. Underſtundom har man ock låminat deßa heliga ſyſlor åt Fruentimmer. När Freys bildte wardt uptaget ur högen, utwaldes en ung och wacker flicka, at wara föreſtånderſka för Templet och des hela betjening. Hon anſågs och kallades för Freys Huſtru. Och offrade man icke allenaſt åt Frey för god årswäxt, utan man utbad ſig äfwen Gudarnas närwaro uti de högtideliga gjäſtebud, ſom i ſamma affigt tillagades. Wid ſådana reſor ſatt Frey och hans huſtru på en wagn, och betjenterna gingo bredwid, och ledde häſtarna. Under en ſådan reſa hände det en gång, at träbeläret bleſ ſönderſlaget, då en wid namn Gunnar tog uppå ſig Freys ſkrud, och fann förſtånderſkan ſig nog ſå wäl wid at wara dennas huſtru, ſom at wara giſt wid träbeläret (1). Det i förra §. omrörde bakande och ſmörjande af Gudabeläten, ſom brukades i Baldurs hage, förrättades af Fruentimmer (2). Konung Älfs dotter i Alfhem war på ſamma ſätt ſyſloſatt med offren, ſom där i Landet förwaltades (3). Så at hwad Tacitus anförd om qwinnokjönets högaktning hos Tyſkarna, at de wördades ſåſom något Gudommeligt, ſynes haſwa warit på ſamma ſätt i akt tagit hos wåra förfäder. Den ſeden, at på wagnar kring'öra Gudarna, och emottaga dem med gjäſtebud, är ſå urgammal, at äfwen Tacitus talar därom, då han berättar, at Gudinnan Herthus eller Hertha for ifrån ſin heliga Lund, ſom war på en Ö, uti en täkt wagn, ſom drogs af koer, och förordſakades frögd och glädjedagar hos alla, hwar hon behagade utwälja härberge (4). Gudalära.

(1) Olof Trygwaſons Saga hos Bartolin Ant. Dan. L. 2. C. 5. p. 335.

(2) Fritjof Fräknes Saga C. 9. p. 27.

(3) Herwarar Saga C. 1. Werelii Anmärkningar härwid p. 30, at Qwinnokjönet fördenſkul förrättade deßa andeliga ſyſlor, efter det ſkedde til Freyas tjenſt, lär ej altid kunna haſwa rum.

(4) Tacitus de Mor. Germ. Man kan annars härwid jämföra den Danſka afhandling, ſom kallas Herthedal wid Leyre, och utkom i Kjöpenhamn 1745.

Gudakåra. Högtider eller Fester.

§. 13.

Man har tilförne påmint, at Oden inrättade tre högtideliga offerfester, som skulle firas hwart år. Om höſten nemligen, offrades för et lyckeligt år, om midwinteren för årswäxten, och om sommaren för seger och lycka i fält. Denne Odens inrätning, blef som andra hans stadgar, almänneligen wedertagen. Utom andra bibehöll Sigurd Thorson på Bjarkö i Norrige, samma sedwänja, ty innan han wardt Christen, höll han hwart år tre blothögtider, den förſte om winternatten, den andra om midwinteren, och den tredje om sommaren. Och sedan han afstådt från Hedendomen, firade han icke deſtomindre tre högtideliga gjästebud, nemligen Minabod om höſten, Julabod om winteren, och tredje gjästabudet om Påsktiden (1). I anledning af det, som förr är påmint om årets fördelningar synes tydeligt, at förſta offret är firadt i September wid förſta winternatten; det andra om midwinteren, som faller in wid längſta natten, och den tredje feſten emot sommaren. Alt detta är ingen särdeles swårighet underkaſtadt. Men når man finner, at Julen firades i Februarii månad, eller Goi (2), och at denna feſten sammanfogas med midwinters offret, blifwer intet sammanhang i hela gamla årsräkningen. Det är ofördnekeligt, at Hufwudbloth, eller ſtora offret firades i Swerige uti Gödjemånad wid Upſala, och skulle då alt folket förſamlas dit utur hela riket, emedan då höllts alra Swears Ting, eller almännelig Riksdag, man offrade då för frid och seger (3). Och är Diſtingen i Upſala en ännu warande åminnelſe af fordna sedwänjan. Men til åfwentyrs war Julen då länge sedan förbi (4). Icke deſtomindre war Julen i wiſt hänſeende den mäſt betydande helgen om året. Man offrade, man åt, man roade sig på alla uptänkeliga sätt, och warade deßa fråße och lekedagar, ända ifrån den 21 December, til den trettonde Januarii (5). På hwilken tid den ſtora offerfeſt firades, som inföll hwart nionde år, wet man intet, men då skulle åfwen alla Landets inbyggare inſtälla sig, och med gåfwor och skänker betyga sin andakt, så at de Christna woro nödsakade, at med penningar löſa sig ifrån, at begå denna högtid (6).

(1) Sturleſon T. I. p. 575.

(2) Herwarar Saga C. 14.

(3)

(3) Sturleſon T. I. p. 476.

Guda-lära.

(4) Det kan ändteligen nu för tiden wara oß lika mycket, antingen de gamle Swear firade ſin Jul i December eller Februarius. Dock torde följande Anmärkningar förtjena at öfwerwägas. Sturleſon säger T. I. p. 140. at Hedniſka Julen firades Höknatten, hwilken efter alt utſeende är längſta natten, hwar om i förra Capitlet 10. §. är talt. Midwinters offret anſtäldes för årswäxten, men offret i Göje månad war inrättat för fred och ſeger. Hwarutaf man förmodeligen kan ſluta, at midwinters och Göjemånads bloth ingalunda war et och det ſamma. Sturleſon säger ock intet, at offret i Goi infölt om Julen, han berättar twärtom, at Ragwald Jarl for intet från Wäſter-Göthland, för än Julen war förbi T. I. p. 479. Men det oaktadt, war han icke deſtomindre tilſtädes på Upſala Ting, och på förſta dagen. Så at där är all likelſe, at Göjemånads högtidelighet hör aldeles intet til Julen. Och torde författaren af Herwarar Sagan i detta målet hafwa bedraget ſig, ſå framt man intet wil tro, at Julen firades i Nidgothaland på en annan tid, än i öfra Norden warit brukeligt. Bedas berättelſe är tilförne omrörd, hwilken ock ſtämmer öfwerens med Julens firande i December. Men ſom redan nämndt är, det kan ändteligen göra oß lika mycket, antingen Juloſet beſwärade wåra förfäder uti December, eller någon annan månad. Det ſom är påmint torde kunna gifwa anledning til nogare eftertanka i denna ſaken, ſå wida det kan ſynas wara mödan wärdt.

(5) Werelius i Anmärkn. til Herwarar Saga p. 56.

(6) Adamus Bremenſis de ſitu Daniæ. C. 94. p. 62.

§. 14.

Efter alt utſeende äro deßa större och almänna offren egentligen kallade Diſarbloth, af ordet Dys eller Dyſir, hwarmed Gudarne i almänhet beteknades. De små offren, ſom tilhörde wißa hushåll, kallades Alfwabloth, ſå at afgudadyrkan utſpridt ſit ogräs i hela Landet, til både större och mindre ſamſund. Och ſom Thór, Oden och Freyer woro de förnämſte ibland Swenſka Gudarna, ſå war ock förnämligaſt Upſala Tempel åt dem inwigt (1). Wid offren gjorde man ock ſina ſpådomar, ſtundom på et, och ſtundom på et annat ſätt, man betjente ſig ock af andra medel til at utforſka tilkommande ting, och hade twifwels utan ſamma förmån då ſom nu; man gißade ſtundom rätt och ſtundom galit, det förra kom man ihog, det ſednare bortglömdes. Detta och mera dylikt finner man alleſtädes uti wåra wanliga fornſökare

Diſarbloth.

Alfwabloth.

eller

Guda-lära. eller Antiquarier. Här har man allenast bordt meddela et kort begrep om wåra förfäders fordna Gudalära och widskeppelser. Man har ock med flit utelämnat all jämförelse, emellan wåra hedniska Afgudar, och andra folkslags så kallade Gudomligheter. Man kan finna likhet emellan en människa och et oskäligt kreatur: man kan därföre utan mycken möda, om så behagas, förlikna Jupiter med Thor, Oden med Mercurius, och så widare. Men här är intet egenteliga frågan, hwad wi nu för tiden kunna göra oß för meningar om de gamlas Gudstjenst, utan hwad de gamle Hedningar sjelf trodt, och då går man säkraste wägen, når man följer de gamlas berättelser, utan annan förklaring, än den sjelfwa orden medgifwa. Något rätt sammanhang kan så mycket mindre wäntas, såsom intet oförnuftigt kan hänga rätt tilhopa. Med all den möda och spitsfundiga förklaringar, som Grecker och Romare frambrakt til at pryda sin hedniska Gudstjenst, hänger den dock tilhopa som God dag och Farwäl. Huru kan man då begära något redigare sammanhang uti Göthiska fablerna, och den därutaf flytande Gudstjensten. Den som kan inbilla sig, at en träklotts är en Gud, kan med samma fog inbilla sig, at han sjelf är en häst. Och uti sådana omständigheter blifwer påfölgden oundwiklig, at når den gapande och undrande hopen häpnar och ryser, måste den tänkande och förståndigare delen åtminstone i sit sinne le där åt, och begabba altsammans.

(1) Det är en almän sägen, at Thors, Odens och Friggas bilåten woro upsatte och dyrkades uti Upsala Tempel. Adamus Bremensis de situ Dan. &c. C. 92. p. 61. säger tydeligt, at deße tre woro Thor, Oden och Fricco, och kan wäl ingen, som förstår aldrig så litet Latin, falla på den tanken, at Fricco war qwinfolk. Men likheten emellan Fricco och Frigga har gjort, at Auctoren til Rimkrönikan owskapat Fricco, hwarutaf sedermera, alla senare Häfdetecknare följt samma berättelse, ånskjönt den är aldeles stridande med Adami utsaga.

§. 15.

Härutaf finner man ock många prof utaf dem uti Göthiska Norden, hwilka föraktat all den hedniska Gudstjensten, och aldrig åkallat, hwarken den ena eller andra afguden, utan haft all sin lit til sig sjelf, och til sin egen Mandom. När Gauka Thor och Afar-

Afarfaſte bleſwo tilfrågade af Konung Olof Haraldſon, hwad tro de hade, ſwarade de, at de woro hwarken Hedningar eller Chriſtne, och at de aldrig trodt på någon annan än ſig ſjelf (1). Samma ſwar gaf Arnliot Gellina från Jämteland, når han på ſamma ſätt tilfrågades af ſamma Konung (2). Om Rolf Krake i Dannemark och hans Kjämpar berättas likaledes, at de aldrig offrat Gudarna, men ſatt all ſin förtröſtan på ſin egen kraft och ſtyrka. Efter nu warande taleſätt, borde med alt ſkäl deſſe kallas Atheiſter. När ſådane Gudaföraktare woro mäktiga, förlorade lagen då ſom nu ſin wärkan emot dem, annars bleſ et ſådant upföranде beifrat med landsflyktighet. Ty Hjalte hade blifwit dömd i landsflyktighet, efter han på Tinget i Iſland, ſjungit en förklenlig wiſa om Gudarna (3). I almänhet kan det wäl intet falla på andra än barn och tokar, at förlita ſig på ſig ſjelf. Den måſte wara mycket kortſynt, ſom kan inbilla ſig, at hans öde ankommer til alla delar på honom ſjelf. Man kan dock intet förtänka dem, ſom intet kunde fäſta ſit förtroende på liflöſa träbelåten. Den ſamme efterträdda, ſom upwäcker förakt för almänna och wedertagna dårſkaper, måſte ock upwäcka wördnad för et högre wäſende, ſom i ſin magt och wishet innefattar hela werlden. Man träffar ock i Hedniſka Norden många ſådana, hwilka föraktat afgudarna, men icke deſtomindre dyrkat och åkallat den rätta Guden, hela werldens Skapare. Sådan tros bekännelſe gaf Thorkel Ingemundſon på Iſland, når den mordiſke Biſkopen Thangbrand wille förmå honom at taga emot Chriſtendomen. Han yttrar ſig då, at han intet wille haſwa annan tro, än den Thorſten och Thor hans foſterfader hade haft, hwilka trodde på den, ſom hade ſkapat ſolen (4). Lagmannen på Iſland Thorkil Måne, ſom för ſedighet och obefläckat leſwerne, warit i ſynnerhet wördad hos ſina Landsmän, lät bära ſig ut i ſolſkenet, når han ſkulle dö, och befalte ſig uti den Gudens händer, ſom ſolen ſkapat hade (5). När Harald Harfager gjorde ſit löfte om hela Norriges underläggande, ſwor han wid den Gud, ſom honom ſkapat, och ſtyrer hela werlden (6). Man ſer härutaf, at hwarken den groſwa afgudadyrkan, eller den öfwer alt antagna willoläran om Oden, och flere ſådana hjelplöſa Gudar, kunnat döfwa den inwärtes öfwertygelſen, om en almänt härſkande Gud. Så at, når menigheten, och de ſom hade annars

Gudalära.

Guda-lära. förmån däraf, blotade åt afgudar, uplyfte likwäl de förnuftigare sig til det högre wäsendet, som endast med förnuft och eftertanka kan fattas.

(1) Sturleson T. I. p. 758.
(2) Sturleson T. I. p. 779.
(3) Are Frode p. 38. Oddur Munk, Olof Trygwasons Saga C. 37. p. 137.
(4) Wazdäla C. 44.
(5) Landnama hos Bartholin. Ant. Dan. L. 1. p. 84.
(6) Sturleson T. I. p. 76.

16. Capitlet.

Om Christna Religionens början och fortplantande i Swerige.

§. 1.

Christna Religionens uphof. Sedan de förnämare och mäst uplyste i Landet, begripet därskapen, af Hedniska Gudstiensten, måste nödwändigt afgudadyrkan i samma mån aftaga, och wägen til Christendomen blifwa jämnare. Om det intet wore förmätet, at döma om den Alsmägtiga Gudens alwisa hushållning, skulle man kunna tycka, at sådant folk, som bibehållit sit förnuft obesmittat, under et så almänt fördärf, hade förtjent längesedan at blifwa benädat med et tilräckeligare ljus, om rätta salighets wägen. Sedan man lärdt at kjänna den rätta Guden, såsom sin Skapare och uppehållare, skulle man då intet få lära at kjänna honom såsom sin Frälsare och saliggörare? Begärelsen at utgrunda denna hemlighet, kan wara förlåtelig, men dristiga omdömen böra wara långt borta. Man bör ej tadla en klok mans göromål, innan man wet deß hela plan och anlägning. Et barn uptager med tacksamhet utaf sin fader, när det undfår någon förmån, men frågar intet hwarföre det intet skjedt förr, utan är förnögt i sin öfwertygelse, at

at fadren förstår det bättre. Jag kan ej tro, at man wanhedrar wårt förnuft, når man förlikwar det wid et barns begrep, i jämförelse med den Gudomeliga wisheten. Det kan wara lofligt, at wilja weta all ting, men det är fåfängt at inbilla sig, det man wet det. Wi erkänne därföre med wördnad Guds nåd, som i sinom tid behagat låta Christendomens ljus uppgå uti wårt fäderneland, och når wi med fult alfwar befliita oß at följa det, blifwer intet mycken tid öfwer, som kan anwändas på onödiga spörsmål. En ärlig man är i synnerhet nån om, at fulgöra sin egen skyldighet, han måstrar mycket litet andras gärningar, ty det angår honom intet, och än mindre Guds göromål, ty han förstår dem intet. Christna Religionens uphof.

§. 2.

Man lämnar därföre all undersökning, hwarföre Christendomen först i det elfte århundrad kom til någon stadga i Swerige. Det paßar sig bättre at efterspöka, når Christna läran först blifwit bekant i wår Nord. Uti äldsta församlingen war man wärkeligen i den tankan, at Apostlarna förkunnat Evangelium för hela werlden, och skal Apostelen Andreas hafwa predikat för Scytherna, hwilken mening äfwen warit antagen af Origenes, uti tredje århundrad (1). Philippus skal ock hafwa förkunnat Evangelium för Scytherna, och gifwit anledning, at et beläte, som warit uprättat åt Mars, där blifwit sönderslaget (2). Uti en gammal resebeskrifning om S. Thomas berättas likaledes, at Apostlarne delt sig emellan den då bekanta werlden (3). Den, som därföre wil tro, at Christna läran då blifwet bekant äfwen uti Swerige, kan wärkeligen hafwa någon anledning til sin tanka, hwilken jag likwäl hwarken wil bekräfta eller wederlägga. Theodoretus uti femte århundrad säger, at Christna läran warit, genom Fiskare och Tullförwaltare kringspridd ibland alla folkslag, och äfwen hos Cimbrer och Tyskar (4). Men om man ock aldeles å sido sätter deßa witnesbörd, blifwer det likwäl oemotsägeligt, at wåre gamle förfäder intet kunnat wara okunnige om Christendomen, långt förr än Ansgarius kom hit. De utländske Göther woro redan uti femte århundrad omwände til Christna läran, och en Konung från Äldsta Christendom i Norden.

Christna Religionens uphof.

Swerige, eller Scantzia, benämnd Rolf, öfwergaf sit rike här i Norden, och blef qwar hos Östgötharnas Konung Theodericus, som då wat regerande i Italien (5). Handel och krig, som wåra Nordiska folk förde med Engeland, Gallien, och flera Länder, hwar Christna Religionen warit rotad, redan uti andra århundrad, måste nödwändigt hafwa gifwet någon kundskap om Christendomen. Wantrönsningen eller Hedniska dopet, samt sjelfwa korsteknet, torde ock härigenom blifwit bekant i Norden. Thors kamp med Midgards ormen, läran om Ragnarroker eller ytterste domen, och mera dylikt, torde ock innehålla några qwarlefwor, dels af Judiska, dels af Christna läran, som genom resande Kjöpmän, och äfwen genom fångar kunnat wara inhämtad (6).

(1) Eusebius H. Ec. L. 1. C. 2.

(2) Abdias Vitæ Apostolor. L. 10. §. 2.

(3) Itinerarium Thomæ Apostoli uti Fabricii Codex apocryph. N. T' T. I. p. 819.

(4) Theodoretus de curandis Græcorum affectibus, serm. 9.

(5) Jornandes de Reb. Get. C. 3.

(6) Rimbertus Vit. Ansgarii C. 10. berättar, at då Ansgarius första gången kom til Björkö, war där et stort antal af Christna fångar. Det som annars berättas om en Audäus, som man welat göra til Metoden, och hwilken sökat under Domalder predikat Evangelium i Swerige, har man wid detta tilfälle intet kunnat anföra. Epiphanius talar om denna Audäus Hæres. 70. p. m. 336 och säger, at han rest til det innerste af Gothien, εἰς τα ἐσωτατα της Γοτθιας. Men at här med intet kan förstås Swerige, kan slutas af den kort därefter upkomna förföljelsen, ty de som då förföljdes, flydde undan til Chakis, Antiochien och Euphrates. Så at det blifwer ögonskenligt, at Epiphanius här intet kunnat mena någon annan Gothia, än där utländske Götherna en tiden bodde, hwilket war i wegden af Swarta och Caspiska hafwet.

§. 3.

Willibrods ankomst.

Men ännu hade ingen, så mycket man med säkerhet wet, påtagit sig någon resa til Norden, i tanka at omwända wåra Hedniska förfäder. Willibrodus Biskopen i Utrecht lär altså efter alt utseende hafwa warit den förste, hwilken uti et sådant ärende an-

anländt til wåra orter. Om honom är man tilförlåteligen underrättad, at han rest til de Danska folkslagen, i afsigt at förmå dem til antagande af Christendomen. Men som hans resa inter war förbeles lyckelig, är det allena berättat, at han kommit til en af de Danska Konungar, som hetat Ougendus, hos hwilken han likwäl intet kunnat uträtta. Willibrod wände fördenskul tilbaka hwarifrån han war kommen, men tog likwäl med sig trettio stycken ynglingar, som han uplärde i Christendomen, och lät döpa (1). Denna resa lär wara skjed wid år 690, och war så wäl han, som hans ellofwa medhjelpare ifrån Engeland (2). Man berättar wäl om dem, at de omwändt många til Christendomen, men det rimmar sig intet rätt wäl med den underrättelse, som man nu anförd, och af Alcuin är författad. Hwar denne Ougendus regerat, wet man på intet sätt, namnet lär wara Håkan, hwilket efter Danska mundarten plägar utsägas Hågen. Det torde hafwa warit någon Fylkiskonung, som antingen bodt i Dannemark, eller uti de til Dannemark mot Norden nästgräntsande länder, ty alle deßa tre Nordiska riken kallades uti medeltiden med et gemensamt namn, stundom Dacia och stundom Normannia. Efter all liknelse hafwa Sigurd Ring, och Harald Hildetän regerat, då Willibrod kom til Norden. Sigurd Ring kallas ock Håkan Ring, så wäl af Saxo, som uti lilla Rimkrönikan, men därföre kan man intet med wißhet påstå, at han warit denna Ougendus. Alcuin berättar, at denna Håkan warit grymmare än något willdjur. Men hwaruti denna grymhet bestådt, nämner han intet; utan säger twärtom, at han bemötte de utskickade med all heder. Det kan då wara troligt, at han endast därföre fådt en så swår beskylning, efter han intet warit strax tilreds, at öfwergifwa sin förra Gudstienst. Den som är så mycket färdig, at taga emot all ny Religion, som en Romersk utskickade förkunnar, kan nästan likså gjerna blifwa wid den gamla.

Christna Religionens uphof.

(1) Alcuinus Vita Villebrodi C. 9. Men detta wittesbörd kan til åtwentyes förtjena at anföras: Cum apud Radbodum vir Dei se fructificare non posse sentiret, ad ferocissimos Danorum populos iter Evangelizandi convertit. Ibi tum regnabat Ougendus, homo omni fera crudelior, et omni lapide durior, qui tamen jubente Deo, veritatis preconem honorifice tractabat. Quem dum obduratum moribus et idolclatriæ de-

Christna Religionens uphof.

ditum, et nullam melioris vitæ spem habentem offendit, acceptis tunc triginta ejusdem Patriæ pueris, ad electos a Deo populos Regni Francorum reverti festinavit.

(2) Jämför Joh. Molleri Isagoge ad Hist. Cersonef. Cimbr. P. 2. L. 2. C. 19.

§. 4.

Ebbo.

Ehuruwäl Willebrods förrättning uti Göthiska Norden intet gjordt något besynnerligt, utwidgades likwäl Christna Läran alt mer och mer, uti de nästgränsande länder, sedan Keisar Carolus Magnus företagit sig, at aldeles twinga Saxarna. Bremen war redan anlagd wid år 788, och den Helige Willehad förordnad där til Biskop, hwilken förkunnade Evangelium så wäl för Saxarna, som för de folkslagen, hwilka bodde Norr om Elbström̃en. Men ingen anledning är, at hans Apostoliska omsorg sträkt sig til Sverige. Negden kring Hollsten och Sleswig, har utan twifwel gifwet honom så tilräckeligt arbete, at han intet kunnat befatta sig med mer aflägsna orter. Hans efterträdare uti Biskops-ämbetet för Ansgarius, wärdade sin anförtrodda hjord på samma sätt, och så wäl Sverige som Dannemark, saknade en lång tid Christna lärare. Ändteligen anförtrodde Päfwen Paschalis I åt Ärke-Biskopen Ebbo i Reims, och Munken Halitgarius, som sedermera blef Biskop i Cambrai, at uti wår Nord fortplanta Christendomen. Ärke-Biskopen Ebbo, hade ifrån det alranedrigaste, emedan han war född af lifegna föräldrar, brakt sig up til Ärke-Biskops wärdigheten, i synnerhet genom den nåd han stod uti hos Keisaren Ludovicus Pius. Denna nåd wedergälde han på det sätt, at han upheţsade sönerna emot sin fader, och war en af de förnämste upprorsmän uti Keisar Ludwigs affättande. Af en sådan arbetare kan man intet wänta någon särdeles nytta i Herrans wingård. Man wet ej heller, hwad han gjordt utom det, at där säges i almänhet, at han omwändt åtskilliga (1). Hans wärkeliga förtjenster uti detta målet, lära dock hafwa warit ganska ringa, emedan han förliknas med Willibrod (2).

(1) Flodoardus H. E. L. 2. C. 19. Rimbertus V. Ansgarii C. 12.

(2)

(2) Adamus Bremensis H. Eccl. L. 1. C. 16. Ecce quod longo tempore Villebrodum et Ebbonem aliosque voluisse legimus, nec potuisse, nunc Ansgarium et potuisse et voluisse miramur.

Christna Religionens uphof.

§. 5.

Ansgarius.

Ändteligen ankommo sändingebud från Swerige til Keisar Ludwig, som ibland annat gåfwo tilkjänna, at månge här i landet åstundade at emottaga Christna läran, och at Konungen sjelf gjerna wille tillåta, at Christna Präster skulle få inkomma, allenast man måtte få förståndiga Lärare. Keisaren lät då kalla til sig Munken Ansgarius från Corwei-Closter, och updrog honom den hedrande, och tillika farliga syslan, at förkunna Evangelium för de Swenska (1). Ansgarius war ännu hos Danska Prinsen Harald, hwilken warit utdrifwen från Dannemark, och hade låtit döpa sig i Maints år 826. Harald hade därpå rest tilbakars, och fådt någon förläning af Keisaren wid Elbströmmen. På Keisarens bud infinner sig Ansgarius, samt påtager sig utan widlyftigt betänkande denna nya förrätning. Til sin medhjelpare utwalde han en annan Munk wid namn Withmarus. Keisaren lät förse deßa andeliga utskickade med hederliga gåfwor, som skulle anwändas hos de betydande här i Landet. Men denna försiktighet war fåfäng; Ansgarius och Withmar hade stigit om bord på et Kjöpmans fartyg, och råkade ut för sjöröfware, hwarigenom de til at rädda sit lif, blefwo twungne at öfwergifwa altsamman, och kommo med största swårighet wadande til lands. Denna olyckan afskräkte likwäl intet Ansgarius, utan han fortsatte den öfriga resan til fots, fast än wägen war både lång och beswärlig (1).

(1) Rimbertus V. Ansgarii C. 8.

§. 6.

Så snart Ansgarius ankom til Björkö, blef han mycket wäl emottagen af Konung Björn. Tilstånd at predika, blef honom lämnat, och hwem som wille, fick frihet at taga emot Cristna Läran. De Christna fångar, som där woro i stort antal, kunde ock betjena sig af de nyligen ankomna Lärare, så at ingen ting blef förment, hwarigenom Christendomen kunde blifwa fortplantad.

Ibland

Christna Religionens uphof.

Ibland åtskilliga andra, som wid detta tilfälle låto döpa sig, war åfwen Herigarius, som war en af Konungens råd och befalningshafwande i Björkö. Man kan twifla, om Christendomen på något ställe i werlden blifwit hederligare börjad. De Swenske anhöllo sjelfwe om Lärare, och när de ankommo, erhöllo de icke alenast en fulkomlig frihet at förkunna Guds ord, och betjena åfwen sjelfwa fångarna med HERRans Nattward, utan hwem som wille, fick tilstånd at antaga Christendomen. Detta alt hade warit omöjligt, om ej en slags högaktning för Christna Läran, hade warit rotad i Landet. Det enda, som synes underligt är, at wåre nykomne Lärare efter et halft års obehindrat wistande på orten, foro likwäl bägge härifrån, och låto således de nyligen omwända enskylt draga försorg om det öfriga. En ren nit om Christendomens utwidgande, synes hafwa fordrat en större wärd, och mera nitälskande ömhet (1).

(1) Rimbertus V. Ansgarii C. 10. kallar Konungen, til hwilken Ansgarius kom, Bern; och hos Adamus Bremenſis H. E. L. 1. C. 16. heter han Björn. Uti Officia propria Patronorum Regni Sveciæ, hwilken bok är öfwerſed af Cardinalen Bellarminus 1606, och tryckt i Cöln 1702, kallas han Björn 2, så at intet skäl är at ombyta namnet til Beli. Efter Langfedga tal hos Erik Benzelius i anmärkningarna til Waſtovius p. 81, och hos Torfäus Ser. Reg. Dan. p. 362 är Björn på Höga, wärkeligen den andra Björn som regerat i Swerige, och synes således den almänt wedertagna meningen, at Ansgarius predikat i Björkö, då Konung Björn på Höga war rådande i Swerige, mycket wäl kunna hafwa bestånd. Dock nekas intet, at det kan ock wara troligt, at denne Herre intet warit Öfwerkonung i Swerige, utan en af Underkennungarna, på hwilka ännu til åfwentyrs warit godt förråd.

§. 7.

Ansgarius, Ärke-Biskop i Hamburg.

År 829 lär Ansgarius hafwa rest til Swerige. När han kom tilbaka, och hade tillika bref med sig ifrån Konung Björn til Keisaren, blef han för sit andeliga beswär förordnad til Ärke-Biskop i Hamburg. Denna stad war anlagd af Keisar Carolus Magnus wid år 811, och Ansgarius war således den förste Ärke-Biskop här på orten wid år 831. Efter Keisarens bref borde Ansgarii Ärke-Biskopsdöme innefatta alt hwad, som låg Norr om

om Elbströmmen, hwilket ock kallades med et almänt namn Nordalbingia (1). Men at detta förordnande skulle wara så mycket mera gjällande, inhämtades äfwen Påfwens Gregorii IV. stadfästelse (2). Den nödwändiga Ärke-Biskops-Skruden Pallium, och Biskopsmößan blefwo honom likaledes af samma Påfweliga bewågenhet förunte. Twå omständigheter, som woro helt angelägna til Evangelii kraftiga förkunnande. Wigselen förrättades af Drogo Ärke-Biskopen i Mets, som hade til medhjelpare Ärke-Biskopen Ebbo från Reims, Hatto från Trier, och Otgar från Maynts, hwilka alle, jämte Biskoparna Heligand och Willerik, som tilförne hade dragit försorg om Nordalbingiens andeliga förnödenhet, togo del i denna heliga förrätning. Och på detta sätt war nu Ansgarius en wyrdig Ståthållare öfwer et af de största Stift, som warit i Europa, och war en andelig Regent öfwer Länder, som hwarken han eller sjelfwa Påfwen och Keisaren wiste, at de woro til, emedan hans magt sträkte sig icke allenast öfwer Swerige, Dannemark och Norrige, utan ock til Färö, Island och Grönland.

Christna Religionens uphof.

(1) Mycken twist är om deßa åretal, hwilket ock i et wist hänseende kan wara oß lika mycket. De äldre Historieskrifware utsätta intet wist årtal, når Ansgarius reste til Swerige, och de nyare äro owise om alla åren, som äro emellan 828 och 832. Jfr. Mollers Cimbria Literata T. III. Artikeln Ansgarius §. 7. p. 13. Uti Benedictinernas Histoire Literaire de la France T. IV. p. 634 utsättes samma år, som man här följt. Samma owißhet är om året, når Ansgarius blef Ärke-Biskop. Af Rimbertus C. 11, 12. wet man, at Ebbo ännu war uti anseende, men denne myndige Prelat blef afsatt 834, sedan han året förut hade med flera andeliga fäder afklädt Keisar Ludwig des Keiserliga Höghet. Och därföre kan man med fulkomlig säkerhet sluta, at Ansgarius blifwit Biskop, innan den oroen kommit i full rörelse. Man kan därföre hänföra Hamburgiska Ärke-Biskopsdömet til åren 830, 31 eller 32; och större granlagenhet behöfs intet på detta ställe.

(2) Ludovici Pii bref, om Hamburgiska Ärke-Biskopsdömets inrättande, är daterat uti Achen Id. Mai 834. Holsteniska Hof-Predikanten Philip Cäsar, har år 1642 utgifwit sin Triapostolatus Septentrionis, och första gången låtit trycka detta Keiserliga förordnande. Och ehuru wäl jag intet ärnar inlåta mig uti någon twist om riktigheten af detta Document, borde jag dock kunna med all trygghet påstå, at det aldrig kunnat komma sådant från Keiserliga Cancelliet, som det nu finnes. Här säges nemligen, at Evangelii ljus war redan upgånget, icke

Christna Religionens uphof.

allenast i Dannemark, Swerige och Norrige, utan ock uti Terra Gronlandon, Hallingalandon, Islandon och Scridevindon. Den måste wara litet förfaren, som kan inbilla sig, at Island och Grönland warit redan bekanta, då Ansgarius kom til Swerige. Gregorii IV. bekräftelse på Kejsarens förordnande, upräknar samma Länder, och förtjenar således samma anmärkning. Flera påminnelser förbigås.

§. 8.

Gautbert den förste Biskop i Swerige.

Om man endast warit mån om Christna lärans fortplantande, hade man förmodeligen kunnat umbära den anstalt, at förordna Öfver-Biskop uti Länder, där nu hwarken war Biskop eller Präst. Men som man wille tillika stadfästa det Påfweliga enwäldet; war det nödigt, at Guds ord skulle förkunnas under en myndig Prålats inseende, som kunde hindra, at inga farliga grundmeningar måtte tillika blifwa utsådde. Man wille wäl, at Hedningarna skulle förmås at tro på rätta Guden, men de borde tillika wänjas at mera tro på människor. Dock det som hit intil war skjedt i Swerige, war allenast en ringa början, som snart skulle förqwäfas. Det war då angeläget, at någon ny lärare skulle utses, som kunde draga wård om denna späda plantering. En af Arke-Biskop Ebbos slägtingar, med samma Ebbos och Ansgarii gemensäma öfwerlägning, blef då förordnad til Biskop i Swerige. Sålunda blef Gautbertus, hwilken kallades Simon, wid sin Biskopswigning den förste Swenske Öfwerherde (1). Denne Gautbert fick wid sit anländande til Björkö, åtnjuta samma bewågenhet, som Ansgarius kunnat fägna sig utaf. Honom blef tillåtet, at hålla offentliga predikningar, ja en almän kyrka blef ock af honom inwigd, hwilken är den förste man wetat utaf i wår Swenska werld. Herigarius hade wäl tilförne låtit uprätta en Kyrka på sin egen grund, men kan formodeligen intet anses för annat än et Capel (2).

(1) Rimbertus V. Ansgarii C. 12, 13.

(2) Rimbertus C. 13.

§. 9.

Förföljelse emot Christna Prästerna.

Hit intil hade wåre förfäder betygat en fullkomlig wälwilja emot Christendomen. Men en obekant omständighet, kan hända, wår

wår nya Biskops, eller hans medhjelpares förkastelse och öfverilning gjorde upror ibland folket. Man plundrade huset, där de nykomne Lärare bodde, en af Gautberts slägtingar Richard blef ihjälslagen, men Gautbert sjelf, och alle de andre blefwo fångslade och dreine ut landet. Man har anledning at tro, det denna upresning intet skedt för Christendomens skuld, ty hwarken war Konungen däruttinnan deltagande, ej heller blef Heregarius på något sätt förfölgd, för sin nyligen antagna Religion, utan han bodde uti all tryghet, och behöfde ingalunda döija, at han war Christen (1). Et tydeligt bewis gaf han därpå wid et tilfälle, då en almän sammankomst war på fältet, och man upbygt löfhyddor på marken för de församlades bequämlighet. Hedningarne begynte då at försmäda och begabba Herigarius, därföre at han afwikit från de fordna Gudarnas tjenst. Men han hade intet betänkande wid at förklara den fordna Gudstjensten för oförnuftig, och bekänna därjämte Christus för den ende almägtige Guden. Uti sin öfwertygelse gick han ock så långt, at han wågade ställa folkets afgudalära, och sin tro på et besynnerligt prof. Man kunde utan swårighet se förut, at regn skulle komma innan kort. Han anmodade då Hedningarna, at de skulle anropa sina Gudar, at de intet skulle blifwa wåte af rägnet, han wille däremot åkalla Christus, och war försäkrad, at intet rägn skulle falla på honom. Förslaget blef emottaget, Hedningarne blefwo öfwerströmmade af rägnet, men på Herigarius och en liten gåtze, som han hade med sig, kom ingen droppa en gång. Så berättas denna besynnerliga händelse af Rimbertus. Det är nog bekant, at uti denna tidens legender förekomma åtskilliga underwärk, som äro nog otroliga. Icke destomindre går man til öfwentyrs alt för långt, om man nekar alt utan ringaste granskning. Guds undergörande mägd är intet bunden, hwarken til en eller annan tid; och en rätt Christens tro, då den alfwarlig är, kan efter Guds nådiga försyn uträtta mycket. Det synes billigt, när man tror för syn skuld, och är Christen, endast för at wara på moden, at icke allenast underwärk, utan ock all annan wälsignelse afstadnar. Men det är ej det enda förunderliga, som berättas om Herigarius. Wid et annat tilfälle, då han länge warit sjuk af wärk, och Hedningarne rådde honom, at han til sin hälsas återwinnande, skulle offra åt

Christlig Religionens upkomst.

Herigarius.

Christna Religionens uphof.

Gudarna, och dessa onödiga förmaningar intet uphörde, lät han bära sig uti sin Kyrka, och efter en innerlig bön til Gud om sin hälsa, steg han up, och gick aldeles frisk därifrån i många närwarandes påseende. Sådant kunde intet annat än wärka högaktning för Christna läran. Et nytt tilfälle yppade sig til samma ändamåls winnande, när den Biärcoge Konung Amund med en Dansk här kom för Björkö, och hotade så wäl denna orten, som den när intil belägna staden, med en oundwikelig förödelse. Konungen war borta, och uti et så ofördmodeligt anfall, kunde man intet wänta någon undsättning. Hedningarne togo då sin wanliga tillflygt til sina kraftlösa offer. När därmed intet uträttades, tilbödo de brandskat af hundrade mark sjilfwer åt Konung Amund. Detta senare tilbud war wiktigare hos Konungen än alla offren; men hans folk ansåg denna summa såsom alt för liten; och gjorde sig färdiga at anfalla staden, ändskjönt penningarne woro betalte. Uti denna bestörtning gjorde man än större löften och offer til Gudarna. Herigarius tog då tilfället i akt, och föreställde dem såfängan af alt sit hedniska gyckelwärk, emedan de förlorat sina penningar, och oaktat alla sina offer, woro ännu uti samma fara. Han bad dem därföre, at de skulle tro på den Alsmägtige Guden, som han tjenar, och bor i himmelen, då det wore möjligt, at de kunde bliswa fräjste. Det war i sådana omständigheter mer angeläget för Hedningarna at behålla sin egendom, än twista om Gudstjensten; hwarföre de ock lofwade, at gjerna wilja göra alt, hwad Herigarius åstundade. Utgången blef ock den, at Amund ändrade sit beslut, och wille ingalunda förgöra sina Landsmän, utan lämnade staden oanfäktad. Men til at förmå sit folk til samma tankar, föreslog han, at man skulle genom lottkastning rådfråga Gudarna, huruwida det wore rådeligt at angripa de Swenska, då Lotten föll, som förr är berättat (2).

(1) Rimbertus C. 15.

(2) Rimbertus C. 16.

§. 10.

Alt detta öfwertygar oß, at Christendomen intet warit förfölgd, ändskjönt man affärdat så snöpligen Gautbert och hans följe-

jeslagare. Twärt om måste wördnaden för Christna Läran hafwa anſenligen tiltaget, ſå wida det har ſin riktighet, ſom i förra §. är andraget. Man kan medgifwa, at berättelſen kan tåla twifwelsmål. Följande påminnelſer torde likwäl kunna göras i detta mål. De underwärk, ſom här omtalas, tilſkrifwas intet någon illſnidig och egennyttig Munk, ſom welat förmå folk til ſjälemäßor eller andra andeliga näringsfång. De ſke intet uti någon hemlig wrå, utan i alt folks åſyn, och uti ingen annan aſſigt, än til at förſwaga hedniſka öfwertygelſen om afgudaläran, och bewiſa Christna Religionens trowärdighet. När man läſer om S. David, at han hängt ſina wantar på ſolſträlarna, har man ſwårt för at hålla ſig från löje, ty antingen denna helgedom legat på ſophögen, eller hängt i luften, war det för Christna Religionen alt det ſamma. Det paßar ſig intet med ämnets wärdighet, at göra mirakel för ro ſkul. Om Rimbertus för öfriget welat roa ſin Läſare med oſanningar, hade det warit mycket lämpligare, at tilſkrifwa ſådana underwärk åt Ansgarius, eller åt någon annan predikande Munk. Det gör han likwäl intet, utan berättar ſaken, ſom han hördt af ſamtida och åſyna witnen: och jag wet intet, huru wi nu kunna wara befogade, at draga en händelſe i twifwelsmål, ſom ojäfwige åſkådare bekräfta, då berättelſen intet är orimmelig. Jag har för god tanka om min läſare, för at tro, det någon af dem lär neka möjeligheten af underwärk, och underliga händelſer. Så mistroende och otroende, ſom wår tid är, inbillar man ſig likwäl, at hafwa förnuft, och den måſte oſelbart hafwa fått mycket mindre än en ſyſterlott däraf, ſom tror, at han begriper alt, hwad ſom öfwen nu händer. Wi följe altſå med et ſkäligt förtroende Rimberti berättelſe, och då böra wi påminna oß tillika, at alt det, ſom nu är omtalt, tildragit ſig, ſedan alle Christne Lärare woro afwiſte, emedan man uti hela ſiu år, efter Gautberts utdrifning intet haft någon Christen Lärare. Men efter denna tidens förlop ankom ifrån Ansgarius Eremiten Rimbertus, hwilken icke allenaſt med all framgång förkunnade Guds ord, utan ock betjente Herigarius uti ſit ytterſta.

Christna Religionens uphof.

§. 11.

Hamburgs och Bremens Biſtopsdöme förenade.

Ansgarius hade imedlertid warit öfwerhopad med mycket bekymmer. Utom hans dageliga bemödande, til at omwända de Danſka

Christna Religionens uphof.

ska och Slawerna til Christendom, insann sig åfwen wid år 845 en stor swärm af strödwande Norrmän för Hamburg, som förstörde staden, och nödgade Ansgarius at flykta därifrån. Hans Arke-Biskops wärdighet blef fördenskull snart nog öfwerända kastad, och han sjelf försatt uti yterstа fattigdom, til des en Fru begåfwade honom med en liten gård, som het Ramsola, belägen i Biskopsdömet Verden, intet långt från Hamburg. Men Biskop Luderic i Bremen emottog wår hederliga flykting på et långt annat sätt, emedan han dref bort honom från Bremen, dit Ansgarius uti sit wådeliga tillstånd tagit sin tillflykt. Och bör denna Luderic således ingalunda förglömmas, såsom et wärdigt exempel af denna tidens andeliga fäder. Ansgarius wiste sig uti alt detta ganska tålig, och blef intet långt däreфter, nemligen år 848 eller 850, efter sin misgynnares Luderics död, åfwen Biskop i Bremen, så at detta Biskopsdöme blef med Hamburgska Arke-Biskopsstolen til ewärdliga tider förknippat, efter inhämtat samtycke af Påfwen i Rom, som utföll år 858. Men imedlertid försummade intet Ansgarius, at med all flit befrämja Christendomen i Dannemark, och blef en Konung Erik där omwänd, och en Kyrka i Sleswig uprättad. Hwareфter han åter påminte sig den upgångna Christendomen i Swerige; och sedan Gautbertus wägrat at taga del härutinnan, fattade han sjelf det förslag, at begifwa sig hit.

§. 12.

Ansgarius kommer 2 gången til Björkö.

På det alt måtte aflöpa så mycket önskeligare, antog Ansgarius wärdigheten af K. Ludwigs Sändningebud, och fick tillika bref med sig från Konung Erik i Dannemark, til en Swensk Konung benämnd Olof, som den tiden hade sit säte i Björkö. När Ansgarius andra gången ankom til denna orten, war Herigarius död, och åfwen en stor del af hans förra bekanta. En ny oreda war ock upkommen genom en bedragare, som förebar sig hafwa haft uppenbarelse af Gudarna, at de wäl tillåto, at flere Gudar måtte wördas, men de Christnas GUD kunde de intet emottaga uti sit sällskap. Efter denna anledning blef en af de afledna Swenska Konungar, som hetat Erik, förklarad för Gud, samt

samt Tempel och Präster til hans heder inwigde, hwarom tilförne är nämnt. Denna händelse hade så förwillat och uprört allas sinnen wid Ansgarii ankomst, at hans gamle wänner rådde honom, det han i största hast borde begifwa sig därifrån. Som Budskap från en främmande Konung kunde han wäl förmoda sig en fulkomlig säkerhet, och hans upriktiga nit kunde ej heller tillåta en så hastig bortgång. Han begynte därföre sin förrätning med at bjuda Konungen til gjäst. Konung Olof gjorde ingen swårighet at infinna sig hos denna nya Läraren; emedan han war underrättad förut, genom Konung Eriks utskickade, så wäl som genom Ansgarii gamla medhållare om hans ärende. Måltiden hade med sig anständiga gåfwor för Konungen, och under sådana anstalter föredrog Ansgarius sin ansökning om tilstånd, at förkunna Evangelium. Konungen war ganska benägen, men förklarade likwäl, at han uti detta målet kunde intet förordna af egit bewåg; utan borde man först genom lottkastning rådfråga Gudarna, och sedan Lotten utfallit til hans förmån, skulle man widare wid et almänt möte inhämta menighetens bifall (1). Därpå föredrog Konung Olof saken för sit Råd, då man förrättade lottkastningen. Men när samma ärende blef framhaft för menigheten, upkom en ganska häftig träta, som warade til des ändteligen en gammal och wyrdig man steg up, och föreställde den församlade myckenheten, at sedan månge kommit i förfarenhet, at de Christnas GUD war ganska mägtig, och man ofta hade rönt hans kraftiga hjelp, och månge farit til Dorstadt i afsigt, at där widare blifwa underrättade om hans dyrkan, borde man ingalunda förmena deßa nyligen ankomna, at underwisa folket uti denna läran, emedan det war dåraktigt, at med många farligheter söka utomlands, det man kunde utan beswär och äfwentyr ärnå, då man war hemma. Härigenom stadnade oenigheten, och samtycket blef almänt. Ansgarius måtte likwäl afwakta et annat så kallat Riksdags-beslut, som på en annan ort i landet skulle fastställas, innan han fick fulkomligt tilstånd at predika. Men när ock det utfallet efter önskan, lämnade Konungen åt wår Ärke-Biskop en oinskränkt frihet, at upbygga Kyrkor, tilsätta Präster, lära och låta döpa alla dem, som sig därtil beqwäma wille (2).

Christna Religionens uphof.

(1)

Christna Religionens uphof.

(1) Örnhjelm har, uti sin Historia Ecclesiastica L. 1. C. 17. p. 56, et långt och wackert Tal, som Ansgarius wid detta tilfälle hållit för Konungen, och åtskilliga nyare hafwa följt honom. Den, som således åstundar weta, hwad Ansgarius kunnat säga wid detta tilfälle, kan få sin åstundan förnögd, så framt han intet finner tjenligare, at sjelf upsätta et Tal för Ansgarius. Men wil man weta, hwad Ansgarius wärkeligen sagt, blifwer det något wanskeligare, emedan Rimbertus intet talt därom, och andra minnesmärken i detta ämne äro ej at tilgå.

(2) Rimbertus V. Ansgarii C. 23, 24, 25.

§. 13.

Eribert Swensk Biskop.

Efter en sådan tilstädjelse, förordnade Ansgarius Biskop Gautberts slägtinge Eribert, til at wårda det andeliga Herdaämbetet i Swerige. Men han sjelf, efter wäl förrättadt ärende, wände tilbakars; sedan Konungen lämnat plats til Kyrka, och han sjelf kjöpt et hus til Erimberts widare förnödenhet. Sweriges fordna Biskop Gautbert skickade ock kort därefter en Dansk man til Swerige wid namn Arnsfrid, hwilken af Ärke-Biskop Ebbo war upfostrad i Christna läran. Denne afslöste Erimbert, men efter några år for Arnsfrid åter härifrån, då han fått höra, at Biskop Gautbert war död. Då ankom Rimbert til Björkö, hwilken äfwen war til börden en Dansk. Härutaf kan man finna, at Ansgarius, sedan sin sista resa, warit mycket mån om at underhålla Christna läran uti wår Nord. Men efter utseende har där warit brist på redeliga och Gudfruktiga män, som wille påtaga sig deßa wanskeliga syslor. Skjörden war således stor, men arbetarne woro få, och Ansgarii Stift war så widlyftigt, at det är intet underligt, at han intet kunde uppehålla sig länge på hwart ställe.

Arnsfrid.

Rimbert.

§. 14.

Man kan intet med wißhet utmärka året, när Ansgarius kom andra gången til Swerige. Förmodeligen lär det warit emellan 850 och 860; men det är långt wißare, at han warit en hederlig man och upriktig lärare. Dock war hwarken han eller de andre denna tidsens predikanter på något sätt at jämföra med Apostlarna. Deße utförde sit ämbete med et upriktigt och okonst-

lat

lat förkunnande af himmelska sanningarna. De undergörande gåfwor, hwarmed de åfwen woro försedde, förökade folkets upmärksamhet, och således befrämjade Hedningarnas omwändelse (1). Men uti Ansgarii förrättningar lyste en hel hop med mänskliga försiktighets reglor, som man intet med skäl kan lasta, efter afsigten war god. Han öpnade sig allestädes wägen genom gåfwor och skänker hos Konungar och andra förnäma Herrar, och wiste således, at han aktade hwarken rikedom eller förmögenhet emot den förmån, at kunna befrämja Christendomens utbredande. Han lämnade ej oemotsägeligt prof därpå, när han förordnade Präster här i Sverige, och på andra ställen bland Hedningarna. En af hans förnämsta förmaningar war, at Prästerne ingen ting skulle begjära af de Nykristna, utan nära sig af sina händers wärk, och wara nögde med mättelig kläda och föda. Merendels försedde han dem sjelf med större delen af deßa förnödenheter, och skaffade hwad mera kunde behöfwas, at påkosta uti gåfwor och förärningar (2). Enkor, fattiga och faderlösa försörgde han; och fångar kjöpte han fria. Jag skulle tro, at det är lofgifwet at berömma et så Christeligt upförande, åfwen då, när ingen ärnar at efterfölja honom. Uti Evangelii förkunnande har han twifwelsutan följt de grundsatser, som den tiden almänt woro gjällande i församlingen, och här hans lära hafwa warit i många mål wida afskild från senare tidens ofatta tilökningar. Man kan sluta det af hans sista bön, som han gjorde på sin sotesäng. Han förtrodde sin själs angelägenhet, hwarken til Jungfru Maria, Petrus eller Paulus, utan säde: HERre war mig nådelig efter din barmhertighet, HERre war mig arme syndare nådig, uti dina händer befaller jag min anda, du hafwer förlöst mig, HERre Sanningenes GUD. Och under deßa suckningar afsomnade han uti Bremen år 865 (3). Christna Religionens uphof.

(1) Rimbertus Vita Ansgarii C. 28.
(2) Rimbertus C. 29.
(3) Adamus Bremensis H. E. L. 1. C. 31.

§. 15.

Utaf Ansgarii Lefwerne, som af Rimbertus är författat, är större delen af det, som nu är anfördt, upteknat. Några andre haf- Ansgarius helig.

Christna Religionens uphof.

hafwa ännu widare ökt hans förtjenster, och H. Wolther åfwen berättat, at Upsala och Lunda Domkyrkor, äro af Ansgarius upråtade. Denna underrättelse har intet annat fel, än at hon är osann. Efter döden är Ansgarius införd uti de Heligas antal, och dyrkad nästan såsom en Skyds-Gud för Norden; man wet likwäl intet, hwilken Påfwe har bewist honom denna heder. Den fjerde Februarii firades hans åminnelse i Sverige, och åkallades han på samma sätt, som man annars bör åkalla den Helige Anda (1). Men i Lund war den tredje i samma månad helgad til hans åreminne (2), hwilken dag ock war hans dödsdag. Hamburgarne däremot firade hans åminnelse twänne gångor om året, den tredje Februarii och nionde September (3), så at efterwerlden har haft uti långwarigt minne, denna upriktiga Lärarens trogna tjenster och bemödande om Christendomens fortplantning i Norden.

(1) Officia Propria Patronorum Regni Sveciæ. Ibland andra legender förekommer ock här en wers, som så lyder.

Ansgari Pater Optime
Errantes nos in devio
Reduc tuo Juvamine
Servans in Christi gremio.

Samma Psalm eller Hymnus läses ock uti Örnhielms upslag af Vita Ansgarii p. 271. Dock med den lilla skilnad, at hos Örnhielm står uti följande versar:

Svecis et Danis gratiæ
Donum fidemque prædicas,

då uti dessa Officia står: Danis et Svecis &c.

(2) Breviarium Lundense.

(3) Man kan härutinnan jämföra Mollers Cimbria Literata T. 3. hwars en utförlig berättelse om Ansgarius förekommer.

§. 16.

Rimbertus.

Ansgarius hade kort för sin död försäkrat, at Rimbertus war wärdigare at wara Ärke-Biskop, än han sielf war wärdig til Sub-Diaconus (1). Rimbertus blef ock med enhälligt wal förordnad til Ärke-Biskop i Hamburg och Bremen. Han war ifrån Flandern, och bör således intet förblandas med den förr omtalte Rim-

Rimbertus, som war ifrån Dannemark. Hans bekymmer om Evangelii fortplantande i Norden berömmes mycket. De här uprättade församlingar blefwo icke allenaft af honom med Lärare förseedde, utan han har ock sjelf besökt de nyligen omwända Christna. Under sin resa til Swerige, skal han åtskilliga gånger hafwa på et underbart sätt stillat wådret, och skaffat en blind sin syn igen, då han beströk honom med den heliga Oljan, och meddelte honom Confirmationen (2). Det berättas ock, det han omwände och döpt en Swensk Konung (3). Man gör sig likwäl et såsångt beswär, at skaffa namn på denna Herren. Men så framt det har sin riktighet, kan man nog finna, at Christendomen blifwit ansenligen utwidgad under den tiden Rimbertus lefde. Man har sig likwäl intet bekant, om Rimbertus eller hans företrädare förkunnat Guds ord på något annat ställe i Swerige än Björkö. Dock som här samlades mycket folk, så wäl för handelen, som för almänna möten, hwilka här under tiden blifwit hållne, kunde Christendomen lätteligen utspridas til andra orter i Riket. Nordiska Församlingen nyttjade intet längre denna upbyggeliga Biskopens wård, än til år 888, då han afsomnade. Han hafwer som sin företrädare haft mycken ömhet om fattiga, och til Christna fångars lösen anwände han äfwen sjelfwa Kyrkans heliga kärl, och annan dyrbar egendom. Den, som har lust at blifwa underrättad om Rimberti öfriga underwärk, och andra omständigheter, kan läsa hans Lefwerne och Adamus Bremensis. Underwärk och uppenbarelser blifwa nu almänna och wanliga omständigheter hos wåra Nordiska lärare. Den som kan tro dem, wil jag intet betaga sin öfwertygelse, och den som wil neka dem, ärnar jag intet träta med. Det är imedlertid oförnekeligt, at okunnigheten tiltog, Christendomen förminskades, och konster, widskeppelse, samt dikter blefwo nödwändiga egenskaper, til at bibehålla et lutande anseende.

Christna Religionens uphof.

(1) Vita Rimberti C. 11.
(2) Vita Rimberti C. 21.
(3) Appendix ad Hist. Archiepisc. Bremensium p. 116. af Fabricii Uplag.

§. 17.

Wåra Nordiska folkslag hade sin goda del uti de öfweralt tiltagande oredor. Frankiska rikets rätta styrka föll med Carolus

Christna Religionens uphof.

Magnus. Anseendet war ännu qwar under Ludovicus Pius, men under des efterträdare förswann således både magt och högaktning, at icke allenast alla Europeiska stränder woro upfylte med strösfwande Norrmänn, utan man rönte ock deras obehageliga besök långt in uti landet, så i Frankrike som i Tyskland, så at hela Norden syntes wara uprörd emot den öfriga delen af Europa. Det war då intet så mycket underligt, at niten til at utsprida Christna Religionen slaknade, i synnerhet hos sådant folk, som hellre wille anses för at wilja wara martyrer, än at warat. Och saknat man af alt, hwad hit intill är anfördt, nogsamt finner, det Christa läran, åtminstone i Swerige, intet haft något särdeles motstånd; saknade man likwäl en lång tid Christna präster. Det är osörnekeligt, at man har intet bewis, at Arke-Biskoparne Adalger, Hoger, och Reginward på något sätt wärdat sig om Christna Församlingen i Swerige. Men Bremiske Ärke-Biskopen Unni, Reginwards efterträdare, synes hafwa haft et renare upsåt, och kom han fördenskul sjelf til Björkö, alla farligheter saknat, och upwäckte där Christendomen liksom på nytt. Swerige hade då intet haft någon Christen Lärare uti sjutio år, undantagande den korta tid, Rimbertus sig här uppehållit. Unni dödde ock i Björkö år 936, kroppen blef där begrafwen, men hufwudet fördes til Bremen, och nedsattes uti S. Pehrs Kyrka fram för altaret. En Konung Ring har wid denna tiden tillika med sina söner Erik och Emund, regerat i Björkö, och hade han til företrädare en Anund, Björn och Oluf (1). Där säges ock om Unni, at han predikat Guds ord uti all Danska Länderna, hwar af man ock har skälig anledning at tro, det han äfwen warit i Skåne.

Unni.

(1) Adamus Bremensis H. E. L. 1. C. 50, 51. Albertus Krantzius Metropolis L. 3. p. 63. Johan Moller Cimbria Litt. T. III. p. 6. påstår, at Adalgarius skickat Präster til Swerige, och det i anledning af Adami Bremensis egna ord, som efter Mollers tanka endast betyda, at han skickat någon Biskop til Swerige. Adami ord äro likwäl dessa, C. 50. Quo, Bircam, post obitum Ansgarii annis Lxx nemo Doctor ausus est pertingere, præter solum, ut legimus, Rimbertum. Det lär wara swårt at bewisa, det Doctor på detta stället betyder Biskop. Efter et gammalt rykte skal Adalgarius hafwa warit til Familien en Meinsdorph.

§. 18.

§. 18.

Efter Unni fick Norden uti Adaldagus, en aldeles Politisk Ärke-Biskop. Til sin slägt skal han hafwa warit en Meyendorf. Säkert är, at han war af förnäm härkomst, och wistades merendels altid wid Keisar Ottos 1, och hans söners Hof. Uti 54 år förestod han Ärke-Biskopsdömet i Bremen, och skaffade sit Stift stora förmåner genom frikallelse från all werldslig Domstol, et i sig sielf nog orimmeligt privilegium, men likwäl aldeles uti tidens och Päfwiska Clereciets smak. Dock likwäl har han intet aldeles wanskött de andeliga skyldigheter af sit Biskopsämbete. Uti Dannemark tilsatte han åtskilliga Biskopar, såsom Harald i Sleswig, Lisdag i Ribe, och Reimbrand i Århus, åt hwilka han ock updrog wården af Kyrkorna uti Fyn, Seland och Skåne, och nämnas nu för första gången Christna Församlingar i Skåne (1). Utom deß förordnade han ock flera Biskopar i Dannemark, som intet hade något wist stift at föreslå, utan arbetade på Christendomen, alt som tid och omständigheterna wille tillåta. Utaf deßa alla är likwäl Biskop Lisdag i Ribe i synnerhet namnkunnig, emedan han äfwen predikat för de Swenska och Norska (2). Annars förordnade Adaldag til Biskop i Swerige en Dansk Adelsman Odinkar den äldre, som skal hafwa warit en helig man, och mycket flitig i sin anförtrodda syssla. Denna Odinkar har ock predikat för Skåningarna, och skal han hafwa warit til sin slägt af Hwidarna (3). Uti Swerige regerade den tid en Emund Erikson, twifwelsutan i Björkö, ty Upsala Konungar frägade Munkarne intet efter som aldeles otrogna (4). Och torde detta wara den Emund Slemme, som omtalas wid Gränsskäningen emellan Swerige och Dannemark.

Christna Religionens uphof. Adaldagus.

(1) Adamus Bremenſis H. E. L. 2. C. 2.

(2) Adamus Bremenſis L. 2. C. 16.

(3) Adamus Bremenſis L. 2. C. 26. Jfr. Pontoppidan Annales Eccleſiaſtici, T. I. p. 149.

(4) At detta är intet en grundlös beskyllning, kan slutas af Adamus B. hwilken uti sin H. E. L. 1. C. 51. har denna märkwärdiga utlåtelse: Sicut enim inutile eſt, acta non credentium ſcrutari, ita impium arbitramur eorum præterire ſalutem, qui primum crediderunt, & per quos crediderunt.

§. 19.

Christina Religionens uphof. Libentius.

Adaldagus dödde 988, och hade Libentius til sin efterträdare, som warit en ganska dygdig man, emedan Fruntimmer fick sällan se honom; och om detta har sin riktighet, lär han hafwa predikat för dem i mörkret. Et annat bewis på hans Christendom war, at han war mycket blek, emedan man däraf borde sluta, at han fastade mycket. Det war ock en af hans beſynnerliga dygder, at han for sällan til Hofs. Den som intet wil tro, at detta alt är beröm, lämnar jag gjerna uti sin mening, men för deßa egenſkaper, uphöjes han af Adamus Bremenſis (1). Man har intet många prof på des arbetande i HErrans wingård bland Hedningarna. Det är möjligt, at han intet stort kunnat uträtta, ty förſt ledo de Christna stor förföljelſe i Dannemark under Swen Otto, sedan kom Erik Segersäll, som war Hedning, med hela Swenska krigshären til Dannemark, och ändteligen härjade Asco-männerne gruſweligen, både i Bremen och på andra ställen. Et rykte har annars warit, at Erik Segersäll blifwit döpt, tillika med et stort antal af Swenska krigsfolket, genom Biſkop Poppo i Sleswig, sedan Biſkopen förut burit i blotta händerna et glödande järn, til at bewisa Christna lärans trowärdighet. Men denna Historia berättas af Häfdeteknarna på så olika sätt, at man stadnar uti ganska stor owißhet, åtminſtone om detta underwärk skedde inför Konung Erik Segersäll. Desutan är intet spår hos Göthiſka Skribenter, at Erik Segersäll warit Christen. Wore man förwißad, at berättelſen kommit ifrån Konung Swen Ulſſon i Dannemark, wore man intet befogad at draga den i twifwelsmål; men omſtändigheterna synas strida däremot, hwarföre man ock lämnar utförandet af Poppos underwärk til dem, som skrifwa Danska Historien (2). Det torde dock hafwa sin riktighet, at många Christne Lärare följde med Konung Erik, då han wände tilbaka från sin Danska förrätning. Samma frihet hade de förre Lärarne åtnjutit hos Konungarna i Björkö, ändskjönt de ſjelfwe bleſwo icke deſtomindre uti sina förra wilkorelſer (3). Wid slutet af Libentii tid, blef en Folquardus ordinerad til Biſkop i Wenden, men när han däriſrån blefwit fördrifwen, har han ſedermera förkunnat Guds ord i Swerige eller Norrige, och kort däreſter dödde

Li-

Ebentius 1013 (4). Annars har wid denna tid en Prins eller Konung från Swerige, wid namn Gulring, blifwit upammad i Christna läran af Biskop Erpo i Wenden, och så förkofrat sig, at han blifwit dårsammastädes Diaconus, men sedermera har han öfwergifwit sit Prästerskap, och farit tilbaka til Norden, hwar han hos sit folk blifwit regerande (5). Christne Religionens uphof.

(1) Adamus Bremensis L. 2. C. 20.

(2) När Adamus Br. L. 2. C. 26. beropar sig på Konung Swens witnesbörd, säger han intet mer, än at Konung Erik war Hedning, och regerade både i Swerige och Dannemark. Men när han talar om Poppos underwärk, som han skal hafwa giordt för Konungen i Swerige, säger han, det berättas, ajunt, hwilket endast witnar om et rykte. Uti 27 Capitlet säges likwäl, efter Konung Swens utsaga, at Konung Erik sedermera skal hafwa affallet från Christendomen. Men det är ofeldbart, at wåre Bremiske Munk intet har altid med en granlaga aktsamhet författat sin Historia. Det är möjligt, at, då Adamus kommit fram med denna berättelsen, som warit Konungen aldeles obekant, han då swarat, at Konung Erik då måtte hafwa fallit tilbaka til Hedendomen, hwilket Historieskrifwaren sålunda uptaget, som en owillkorlig utlåtelse.

(3) Adamus Br. H. E. L. 2. C. 27.

(4) Adamus Br. H. E. L. 2. C. 32.

(5) Ditmarus Merieburgensis L. 7. p. 95. Här säges, at denne Konung war ifrån Scythien. At man denna tid understundom kallat de Swenska Scyther, är bekant af Adamus Bremensis, som säger, at Arke-Biskop Unni dödde i Scythien, hwarwäl han omständeligen beskrifwit des död, i Björkö. Man behöfwer intet länge söka efter anledningen här til, emedan likheten emellan Swithiod och Scythia är så stor, at nästan ingen skilnad rönes. At en Konung Ring utaf Norrska Konungablodet i början af elfte århundrad, haft et litet rike i Swerige, är tilförne påmint uti Konung Olof Skjötkonungs Historia, och war des son Dag Ringson, äfwen deltagande i Stiklarstads träfning, på Olof Haraldsons wägnar.

§. 20.

Man har hit in til uti korthet föredragit, hwad Hamburgske Arke-Biskoparne uträttat i Swerige, til Christna lärans fortplantande, in til början af elfte århundrad. Men man har likwäl all ordsak at tro, det Christendomen ännu stådt på ganska swaga Christendomens början i Wästergöthland.

Christna Religionens uphof.

ga fötter. När man undantager, hwad som skedt wid Ansgarii första ankomst til Swerige, kan man intet nämna en enda Swenst, som warit Christen, och omwänd af Hamburgska Biskops-sätets utskickade. Dock wore det förmätet at påstå, det alle de lärare, som säges hafwa kommit hit, gjordt aldeles intet. Icke destomindre ser det ut, som Christna Läran hade sent eller aldrig blifwit befästad i Swerige, om inge andre befattat sig med des förkunnande, utom dem, som warit affärdade ifrån deßa andeliga Herrar, hwilka Påfwen förlänt med Monopolium af Christendomen i Norden. Förfynen betjente sig därföre af andra utwägar, til detta ändamåls winnande. Norrske Prinsen Olof Trygwason, som i sin späda barndom warit i Swerige uti Erik Segersälls tid, hade under sina widlyftiga resor fått smak för Christna Läran i Grekeland, och ändteligen blifwit döpt på en af Sorlingiska öarna wid Engeland; hwarefter han år 995 kom til Norrige. Det hör intet hit at förklara, hwarken huru han fick enwäldet i Norrige, eller hwad medel han brukade, til at förmå sina undersåtare til Christendomen. Det war hans wilja, at alle skulle låta döpa sig, motsägelse och drögsmål woro lika brotsliga: ja, utsökta och omänniskliga straff woro genast tilreds öfwer de motsträfwiga. På detta sätt blef Norrige Christnad, nästan i alla sina Landsändar. Wästgjöta Jarlen Ragwald Ulfson, Konung Olof Skötkonungs syskonbarn, friade til Olof Trygwasons syster Ingeborg. Man förställer sig nogsamt, at ja-ord kunde intet gifwas med andra wilkor, utan så framt Jarlen wille taga emot Christendomen, och äfwen befrämja den hos sina underhafwande. Ragwald war strax färdig, lät döpa sig, och alla sina följeslagare, bröllopet beseglade Christendomen. Det gick fort at blifwa Christen, i sådana omständigheter. När Jarlen tillika med sin unga brud tog afskied af Konung Olof Trygwason, följde honom åtskillige Christne Lärare, som skulle predika för Wästgötharna (1). Detta skjedde år 1000 efter Christi födelse, och blef Christna Religionen alraförst rotfast i Wäster-Göthland, ty hwad som tilförne skjedt i Björkö, war efter utseende, så godt som intet.

(1) Sturleson T. I. p. 353.

§. 21.

§. 21.

På detta sätt war Christna Religionen inkommen i sjelfwa Konunga Familien. Det drögde intet länge, för än den gjorde än widare framsteg. Erik Jarl Håkanson från Norrige, som hade tillika med sin broder Swen Jarl uppehållit sig i Swerige hos Olof Skötkonung, gjorde löfte i Swöldersiag, at han skulle blifwa Christen, så framt han måtte segra på Olof Trygwason. Segren wants, och Erik Jarl höll sit löfte. Des broder Swen, som war Olof Skötkonungs måg, följde samma efterdöme. Det är då troligt, at Olof Skötkonung intet länge drögt, innan han ock antaget Christendomen. Efter wåra gamla Legender skal Konung Olof hafwa begärt af Konung Mildred i Engeland, at få någon tilförlåtelig Lärare, då han nog wore sinnad at antaga Christna Religionen; hwarpå den helige Sigfrid, Ärke-Biskopen i York, påtagit sig denna långa resan. Man gör denna berättelse för mycken heder, om man kallar den en Saga; ty den är intet annat än en dum Fabel. Så mycket är wist, at Konung Olof blef Christen, och at en Engelsman förrättade döpelsen (1), hwilken Isländarne kalla Jon Sigurd, och Legenderna S. Sigfrid (2). Jon Sigurd hade tilförne warit Hof-Biskop hos Olof Trygwason. Om han efter Norrska Konungens fall rest tilbaka til Engeland, och därifrån blifwit efterskrifwen af Olof Skötkonung, kunna wåra inhemska berättelser så wida komma öfwerens, med Isländska Handlingarna. Men hwarken war han Biskop i York, ej eller war någon Konung i Engeland wid namn Mildred, och ingen liknelse är, at Konung Ethelred gjordt Konung Olof denna tjensten. Han kunde få samma förmån af sin egen styffader Swen Otto, Konungen i Dannemark, som redan war mera mägtig, och gjällande i Engeland, än Ethelred sjelf. Efter en gammal Dagbok har Olof Skötkonung blifwit döpt år 1008 (3), hwilken räkning kommer ganska wäl öfwerens med andra omständigheter, och är det ganska troligt, at det skjedt wid Husby i Wäster-Göthland, hwilket så wäl af gammal sägen, som andra omständigheter bekräftas (4).

Christna Religionens uphof.

S. Sigfrid.

(1) Så wäl Officia propria Patronorum R. S. som alla gamla Legender komma öfwerens, at S. Sigfrid war ifrån Engeland. At Olof Tryg-

Christna Religionens uphof.

Trygwasons Hof-Biskop, Jon Sigurd kommit til Swerige, lär wara emotsägeligt. Olof Trygwasons Saga p. 165. At han warit Engelsman, kan slutas af Adamus Bremensis H. E. L. 2. C. 27. hwar han förtäkrar, at Olof Trygwasons Biskop eller Prest, Johannes war ifrån Engeland. At man i Norrige och äfwen på andra ställen kallat dem Jon, som annars hetat Johannes, lär intet behöfwa något bewis.

(2) At Jon Sigurd är en och samma person med S. Sigfrid, torde förmodeligen blifwa tydeligt af hans Historia, som Isländske Munken Gunlaug författat, hwars innehåll är detta: at Jon Sigurd blef efter slaget wid Swölder anmodad, at komma til Swerige, och arbeta på Hedningarnas omwändelse, hwarpå han först döpte Konungen sielf, och sedan uti twå års tid farit i kring landet, och omwändt många til Christendomen. På tredje året efter hans hitkomst, hafwa några Herrar sammangaddat sig emot Christendomen, hwarpå Jon Sigurd farit til Sigtuna, och med tienliga föreställningar förmått dem, at afstå ifrån sit påbegynta förfät, at på nytt upwäcka afgudadyrkan, wid hwilket tilfälle han och förebrådt wåra förfäder den swåra förföljelsen, som de anstält mot de Christna wid Wegsior. Andteligen, då han blifwit gammal, har han begifwit sig til Wärend och där dödt. Torfäus H. N. T. II. C. 51. p. 459. Af det lilla som är berättat, kan man nogsamt finna, at samma öde tillägges här åt Jon Sigurd, som annars tilägnas åt S. Sigfrid. Han döpte Konungen, predikade sedermera i landet, rundt omkring; han talar om förföljelsen i Wägsiö, och slutade sina dagar i Werende, hwar Wägsiö är belägen. Man ser härutaf, at Gunlaug upsatt berättelsen, som han funnit den, fast han intet wetat hwarken reda på Wägsiö eller Werende. Och behöfwer man intet med Torfäus söka Werend uti Vernon i Frankrike, eller på någon annan utländsk ort. Torfäus har ansedt som en afgjord sak, at S. Sigfrid warit Biskop i York. Men detta är onekeligen falskt. För öfrigt är Gunlaug i anseende til sin ålder likså trowärdig, som någon af wåra Legendskrifware; ty han dödde 1219, och S. Sigfrids Legenda är något när skrifwen wid samma tid. Erik Benzelius i noterna til Wastovius p. 77. och Prolegom. til M. Eccles. p. 1. Uti Officia propria Patr. R. S. säges intet, at S. Sigfrid war Biskop i York, där berättas endast, at han war Episcopus Anglus och det har sin riktighet, där nämnes ej heller, at Konungen i Engeland hwarken hetat Ethelred eller Mildred. Ärke-Biskop E. Benzelius uti sit Utkast til Swenska Historien p. 165 har länge sedan gjordt denna påminnelse, at Sigfrid aldrig warit Ärke-Biskop i York. Uti S. Sigfrids Legender talas och om den stora wänskap, som warit emellan Konung Olof i Swerige, och Ethelred i Engeland. Men den är nog så obegripelig. Intet bewis är, at Konung Olof warit denna tid owän med sin styffader Swen Otto. Twärt om, man har snarare ordsak at tro, det Konungen i Swerige warit sin styffader behjelpelig, som war Ethel-

Ethelreds afswurna fiende. Om någon Engelsk Herre, som hetat Mildred, och warit af förnäm eller Kungelig slägt, förmåt Jon Sigurd at fara til Swerige, kunde åfwen Legenderna i den puncten äga något witsord; åtminstone är det säkert, at Mildred warit et bekant namn i Engeland, och finnes hos Bromton p 741 af Twysdens uplag en Mildreda nämnd, som warit i nära skyldskap med Ercombert, Konungen i Kent. Christna Religionens uphof.

(3) Diarium Minoritarum p. 6. Här står wäl 1108, men det måtte wara förskrifwit. Ericus Olai L. 2. p. 31. anför samma årtal, som felaktigt. Uti Officia propria Pat. R. S. säges, at Sigfrid kom til Swerige wid år 1000, hwilket kommer nog öfwerens med det åretal, som här är utsatt.

(4) Bihanget til Wästgötha-Lagen p. 93. Brynolphi Biskops-Krönica uti E. Benzelii Mon. E. p. 72. m. m.

§. 22.

När Konung Olof Skötkonung blef Christnad eller Skird, som man då talade, döptes åfwen det då närwarande Kungeliga huset, tillika med en stor del af krigshären (1). Med denna krigshär kan wäl intet annat förstås än Konungens wanliga lifwakt, som warit talrik nog. Tidernas omständigheter lära hafwa fordrat en sådan försiktighet, annars wet man intet af något krig i deßa orter. Men innan Sigfrid kom til Konung Olof i Wäster-Göthland, hade han warit i Wärende i Småland, och där omwändt ganska många ifrån Hedendomen. Han updrog försorgen om denna församling åt sina släktingar, Unaman, Winaman och Sunaman, som warit honom följaktige från Engeland. Men under Sigfrids frånwaro hos Konungen, skjedde en upresning i Småland emot deßa nya Lärare. Gunnar Gröpe Gewikeson war anförare för de uproriska, och gick yran så långt, at deßa tre Lärare blefwo mördade, halshuggne, och deras hufwud kastade i sjöen, som ligger bredewid Wegsjö. Så snart S. Sigfrid blef underrättad om sina släktingars dråp, skyndar han tilbaka til Wärende, och Konungen följde efter med tilräckeligt antal af folk. De, som hade del i brottet, blefwo då straffade med tredubbla böter, och årligt arbete til Wegsiö Kyrkas upbyggande. S. Sigfrid fortfor då alt framgent uti sit lofliga arbete, at utsprida Christna lärans kännedom, så wäl i Småland som på andra orter, och mötte honom Unaman Winaman Sunaman.

Christna Religionens uphof.

och hans medarbetare intet något widare hinder, än hwad inwånarnas tilgifwenhet för sin inrotade gamla wilfarelse kunde åstadkomma.

(1) Legenda S. Sigfridi in Mon. Eccl. E. Benzelii p. 8. följ.

§. 23.

Sigfrid sinner sina fäktingars hufwud.

Men innan Konung Olof kom neder til Småland, berättas en ganska underlig händelse wara skedd; som har all behaglighet af en wäl sammansatt Munke-Legenda. Då S. Sigfrid en afton går wid sjön helt bekymrad öfwer sina slektingars olycka, ser han trenne lius lysa på watnet. Där kommer då flytande en träbytta, hwaruti des slektingars trenne hufwuden warit med stenar nedsänkte. Sigfrid kyndar sig at taga emot denna kära pant af sina olyckeliga medarbetare, och når han öpnar locket, har han uti sin bedröfwelse bedt GUD om hämd. Det ena hufwudet swarade då genast, det skal blifwa hämnat, det andra frågade når, och det tredje sade, på barns barn. Man kan intet så mycket förtänka deßa liflösa hufwuden, om de bortglömt sin Christendom; men af en så helig man, soia S. Sigfrid, hade man sig at wänta långt andra betraktelser wid et sådant tilfälle, än hämndgirighet. At göra Historien så mycket wakrare, har man sedermera med en upbyggelig tilökning förbättrat den samma, och försäkrat, at alla de slekter, hwilkas förfäder haft del uti detta mord, altid warit fattiga och olyckeliga (1). Man nämner här stundom Ulfsaxar, och stundom Strålar. Wil man sätta tro til wåra Adeliga slektregister; lära Ulfsparrar på fäderne, och Trollar på möderne, äfwen leda sin uprinnelse från Gunnar Gröpe. Deßa slekter hafwa lyst uti de största heders-tienster, som i Swerige kunna beklädas. De andra twänne Familier äro wäl intet aldeles så namnkunniga. Men man tänker understundom underligt i de landsändar, som äro långt aflägsna från hofwet; ty man inbillar sig, då och då, at man ock kan wara lyckelig, ånskiönt man hwarken innehafwer högsta Numren på Rangordningen, ej eller är öfwer den samma. Annars berättar Meßenius, at Gunnar Gröpe blifwit landsflyktig, och dödde i Blekingen.

(1)

(1) Johannes Magnus Hist. Sveog. L. 17. Hwad annars detta förunderliga underwärk angår, så förekommer det så wäl uti Officia Propria PP. R. S. som uti S. Sigfrids Legender. Men til at bewisa et så owäntat mirakel, behöfwas omständeligare bewis, än de som kunna hämtas af Anmärkningar, hwilka äro författade twå hundrade år efter, at en så märkelig händelse sig tildragit. Christna Religionens uphof.

§. 24.

At Christendomen måtte med så mycket större alfwar befästas i Swerige, ankommo ock utom S. Sigfrid åtskilliga andra Lärare från Engeland, såsom Grimkil, Rodolf, Bernard, S. Åskil, S. Dawid och Wolfred. Denne Bernard bör intet förblandas med den Bernard, som blifwit förste Biskop i Skåne (1). Wolfred predikade med mycken nit, och kan hända med förmycken hetsighet. Sedan han ommändt ganska många, ankommer han ock til en ort, hwar et Afgudabeläte war upstält. Sjelfwa Afguden, som här dyrkades, kallades Thorstan. Uti sin ifwer försmädar han icke allenast sjelfwa bilden, utan hau tager ock til en yxa, och hugger den i stycken. Denna gjerning upretade således det församlade folket, at de utan betänkande anfalla den ifriga Predikanten, och mörda honom på stället (2). Om meningen war god, war likwäl hetan oförsiktig, ja äfwen otidig. Afguden bör först tagas ur hjertat, och kan man sedan utan fara beröfta honom efter behag. S. Åkil inkom med S. Sigfrid, och skal hafwa warit med honom i skyldskap. Af honom förordnades han til Biskop i östra Swerige eller Nordanskog. Han skal hafwa ommändt många Hedningar, och blifwit omsider ihjälslagen uti Konung Inges tid, af Bloth-Swen, då han måtte warit utgammal. Såsom Åskil predikade för Sörmeländningarna i synnerhet, så har S. Dawid förkunnat Guds ord för Wästmanländningarna (3). Om denna mannens helighet har man twiflat så mycket mindre, som han kunnat betjena sig af solstrålarna, at hänga sina handskar på, et upbyggeligt underwärk i synnerhet, som ingen mer än des egen dräng såg det, och han sjelf intet wiste därutaf (4). Men härigenom borde han wäl förliknas med S:t Brita från Skotland, om hwilken et dylikt järtekn berättas (5). Hwad Grimkil, Rodolf och Bernard uträttat, wet man intet. Deße woro likwäl S. Åskil. S. Dawid. Wolfred.

Christna Religionens uphof. Thurgot.

intet de enda lärare, som i Olof Skötkonungs tid utsådde Christendomen i Swerige. Unwan, som följde Libentius uti Ärkebiskopsdömet, och dödde 1029, har ock bidragit til Hedningarnas omwändelse, och är af honom Thurgot förordnad, at wara den förste Biskop i Skara (6), och lär han hafwa döpt Arf-Prinsarna Anund och Emund, Konung Olof Skötkonungs söner. Konung Olofs gemål lär ock wid samma tid antagit Christna läran. Man kan ej sluta annat af Bremiska Munkens berättelse. Danske Biskopen i Ribe, Odinkar den yngre, har ock wid tilfälle förkunnat Guds ord i Swerige. Denne war en ganska märkelig man, af Danska Konungahuset, åtminstone på mödorne. Hans fader war Toke Jarl i Wendsyssel, hwilken warit ganska rik och ägt, snart sagt, tredie delen af Wendsyssel. Et prof af en besynnerlig Gudsfruktan wiste Odinkar därigenom, at han under Långfastan lät en af sina präster hwar annan dag piska sig (7).

(1) Adamus Bremensis H. E. L. 2. C. 40. Jfr. E. Benzelius Anmärkn. til Wastovius p. 19.

(2) Adamus B. L. 2. C. 44.

(3) Vita S. Eschilli uti E. Benzelii Mon. Eccl. p. 29.

(4) Officia Propria P. P. R. S. den 15. Julii p. 21.

(5) Cogitosus de S. Brigida Virgine Scota, uti Basnage Thes. M. Eccl. T. I. p. 148.

(6) Adamus Br. L. 2. C. 41.

(7) Adamus Br. L. 2. C. 26, 34. och Adami Scholiastes n. 31.

§. 25.

Christendomen predikas utan twång.

Man finner härutaf, at man uti Konung Olof Skötkonungs tid, med fulkomligt alfwar sökt at utsprida Christendomen hos wåra förfäder. Det kan förekomma besynnerligt, at här intet brukades någon wåldsamhet, til at förmå undersåtarna at låta döpa sig. Uti Norrige predikades Evangelium under mord och brand, och det war et Statsbrott at intet wara Christen. Och ehuruwäl til en del samma Lärare förkunnade Christendomen i Swerige, som warit i Norrige, blefwo dock inga sådana steg tagna. Det är förwenskul troligt, at denna tidsens Präster intet

tet warit ordsak til en sådan mätta och lindrighet. Ja man kan ock twifla, om sjelfwa Konungen haft någon del däruti. Så mycket wet man, at Konung Olof Skötkonung haft i sinnet, at utföra et nog dristigt förslag, nemligen at förstöra afgudatemplet i Upsala, hwaräst hedniska Gudstjensten idkades med alla sina grufweligheter och widskeppelser, under det at Christi Evangelium predikades i negden rundt omkring. Hemligheten, som war nödwändig til utförandet af et sådant förslag, lär intet blifwit fullkomligen i akt tagen, utan Hedningarna fingo kunskap därom, då en sådan förening blef träffad emellan dem och Konung Olof, at Konungen skulle stå frit, at wälja sig hwilken ort honom behagade i riket, och där utöfwa sin Christna Gudstjenst, och at hwem som wille skulle hafwa frihet at emottaga samma lära, men ingen wåldsamhet borde utöfwas emot Hedningarna, til at bringa dem ifrån sin fordna Gudstjenst (1). Man kan sluta härutaf, at hwarken Konungen eller Prästerna wågade sig, at gripa til sådana medel. Man kan ock härutaf finna, det wåre Hedniske förfäder, maktat sin andeliga blindhet, likwäl uti andra mål tänkt ganska grundeligt och wäl. Et förnuftigare steg kan wäl intet tagas i sådana omständigheter. Barn kunna genom aga förmås til skickelighet, men at genom förföljelser, plågor och straff omwända folk til Christendom, är så mycket grimmeligare, som Christendom utan frihet och öfwertygelse är ingen Christendom. På detta sätt bibehölls almänna säkerheten, när Lagen hägnade både Christna och Hedningar. Denna öfwerenskommelse hade ock en annan wärkan, at Konungen, som intet wäl kunde wara närwarande uti Upsala, där alla hedniska wederstyggelser utöfwades, på gamla wiset, utwalde sit wanliga wistande i Wäster-Göthland, hwar Christendomen, sedan Ragwald Jarls omwändande, gjordt förmodeligen större framsteg än på andra ställen. Men därföre woro intet Hedningarna afstängde, hwarken ifrån Konungens person, ej heller ifrån tjenster och förläningar. Man kan sluta det af hwad som uti sjelfwa Olof Skötkonungs Historia är berättat, emedan Konungens trognaste Råd, Arwid, Thorwid och Freywid woro ofördenekeligen Hedningar.

Christna Religionens uphof.

(1) Adamus Bremenſis H. E. L. 2. C. 41.

§. 26.

§. 26.

Christna Religionens uphof.

Uti et sådant tilstånd slutade Konung Olof sin wandel, och Anund Jacob antog så wäl Riksstyrelsen, som Christendomens lagliga wård och befrämjande. Då Konung Anund regerade, blef Libentius den Andre Biskop i Bremen. Han war Unwans

Libentius A. B. i Bremen.

eftertrådare, och dödde år 1032. Och ehuruwäl de Ängelske Lärare hade efter utseende bidraget det aldramåsta til Christna Lärans befordrande i Norden, woro de ändå nödsakade at erkänna Bremiska Ärke-Biskopens öfwerwälde, så at S. Sigfrid måtte förfoga sig til Ärke-Biskopen Libentius (1). Thurgot, förste Biskopen i Skara, begaf sig åfwen til Bremen, och dödde där af spetälska, en sjukdom, som gifwit anledning til mycket förklenliga tankar om denna tidens andeliga fäder: fast det är möjeligt, at man gör dem orätt. Uti Thurgots ställe förordnades en Munk från Ramsola,

Godeskalk.

benämnd Godeskalk til Biskop i Skara af Libentius. Men Libentii eftertrådare Herman, som förestod stiftet allenast uti tre års tid, och Bezelinus Alebrand, som dödde 1048, giorde mycket litet til Christendomens utwidgande i Swerige. Icke destomindre förökte Christna Församlingen rätt mycket under Konung Anund, dock njöto Hedniske inbyggarne oförkränkt sina fordna och urgamla rättigheter. Man ser det af Jarlen Walgauter, en af de ifrigaste hedendomens förfäktare, hwilken war rådande förmodeligen i sielfwa Wäster-Göthland (2). Hans son Tufwe Jarl, som blifwit omwänd under sina utländska resor, förmådde honom ändteligen med många böner at besöka Konung Olof Haraldson i Norrige, hwar han ock efter et fräckt motstånd i början, blef likwäl under en påkommen sjukdom så rörd, at han öfwergaf sina Hedniska willfarelser, och med upriktigt hjerta antog Christendomen (3). Så at man ock kan räkna Olof den Helige ibland dem, som hulpit til, at alt mer och mer befästa Christendomen i Swerige. Dock hafwa förmodeligen de förr omtalte Sigfrid, Åsil och Dawid gjordt det mästa.

(1) Adamus Bremensis H. E. L. 2. C. 46.

(2) Sturleson T. I. p. 690.

(3) Torfäus H. N. T. III. p. 174.

§. 27.

§. 27.

Något när på samma tid, som Emund Olofson blef Konung i Swerige, tog Ärke-Biskop Adelbert emot Kyrko-Regementet i Bremen. En ganska myndig och tiltagsen Prälat, som i sielfwa början råkade i twist med alla Nordiska Konungarna, och hade så når genom sin tiltagsenhet lärdt dem at begripa, hwad rättigheter dem tilhörde som Öfwerhet, och at afsäga sig Bremiska Herrarnas öfwerwälde. Med Konung Swen Estridson i Dannemark råkade Adalbert i twist för Konungens Gemål, Guda eller Gunhild. Efter Canoniska Lagen skulle hon wara för när i slägt med Konung Swen. Hon war antingen Swen Jarls, eller Konung Anund Jacobs dotter, och hwilken slägtlinea man antager, blifwer hon Konung Swens syskonebarns dotter, hwilket ägtenskap war efter denna tidens konstiga tänkesätt, et ganska syndigt giftermål, som intet kunde eller borde tålas (1). Adalbert hotar därföre Konung Swen med banlysning, och Konungen hotar Ärke-Biskopen tilbaka med swärd och brand (2). Med samma dristighet upförde Adalbert sig emot Konung Harald Hårdråde i Norrige. Han förebrår honom såsom et grest brott, at han låtit wiga Biskopar i Frankrike och Engeland, hwilken rättighet likwäl tilhörde honom allena, som Ärke-Biskop. Men Konungen i Norrige affärdade Adalberts myndiga beskickning med et ganska kort swar, nemligen at Konungen intet wiste af någon annan Ärke-Biskop, eller annan regerande Herre i Norrige än Harald allena (3). Detta ansägs för et ganska högfärdigt och okristeligt swar, liksom ingen annan war lofgifwit at wara högfärdig i deßa tider, än Biskoparna. På detta sätt hade Adalbert blifwit oense med Konungarna i Dannemark och Norrige. Det är troligt, at Konung Emund föranlåten af et så dristigt upförande, fådt lust at förläßa sig och sit land ifrån en så herrskande andakt, och undandraga sig en så strängt tuktande fader. Han wille hafwa en Ärkebiskop hemma i landet, och här til utsåg han en Swensk man, förmodeligen, som het Osmund. Uti des yngre år hade S. Sigfrid skickat denna Osmund til Bremen, at där i Skolan underrättas i bokwett, och denna tidsens lärdom. Här förkofrade han sig med sådan framgång, at han nästan blef så högfärdig, som Ärke-Biskopen sielf. Emund

Christna Religionens uphof.

Adalbert Ä. B. i Bremen.

Osmund Ä. B. i Skara.

Christna Religionens uphof.

fann således uti Osmund en wärdig person, at sätta emot den upbläste Påfwen i Bremen. Men det war ej så lätt wärkställdt. Med Christna läran hade Konung Emund och de öfrige Christne emottagit ett andelig underdånighet under Påfwen i Rom, hwarifrån alla andeliga wärdigheter ledde sit ursprung. Detta war en af denna tidens wigtigaste trosartiklar. Osmund for fördenskul til Rom, til at härifrån utwärka sig et önskeligt utslag på sin och sin Konungs ansökning. Men i Rom förstod man andeliga regeringskonsten bättre, än at låta en ny omwänd Konung winna sin åstundan, som redan i första början wågat at sätta sig up emot en Ärke-Biskop. Osmund måtte därföre resa ifrån Rom med oförrättat ärende. Men i Polen träffade han ändteligen en Biskop, som wigde honom. När han då kom tilbaka til Swerige, upförde han sig i alla delar, som en fullmyndig öfwerman för Swenska församlingen; och lät bära korset för sig, som en af Öfwerherden i Rom lagligen tilsatt Ärke-Biskop (4). Detta kunde intet annat än misshaga den högdragna Bremiska Prelaten. Han afsände därföre sina utskickade til Konung Emund, at afrödja denna förargelsen. Ibland de Bremiska Sändebuden, förde Adalward ordet, såsom förordnad Biskop öfwer Swenska Församlingen. Det förebars ock, at denne nye Ärke-Biskop meddelte falska läroSatser åt de nykristna. Hwilket ock torde wara sant efter tidens lärosätt, emedan han förmodeligen lärde dem, at det war ingen trosartikel at lyda Ärke-Biskopen i Bremen. Men de Bremiske sändebuden woro i början intet lyckeligare i Swerige, än Osmund warit i Rom. De blefwo uti största korthet afwiste. Och om intet Stenkil warit wid Hofwet, hade de utan twifwel blifwit med än mera wanheder affärdade. Men denne Herren, som kan hända, hade redan sina förslag på Kronan, och begrep, at Ärke-Biskopens, och de andeligas ynnest, kunde i framtiden blifwa honom fördelaktig, lindrade sändebudens förtret genom wackra skänkor, och förfordrade dem til Drotning Gnda, som då lefde i stillhet på sina gods; sedan hon, som en lydig dotter, skildt sig wid sin Gemål Konung Swen i Dännemark. Här blefwo Adalberts utskickade emottagne som män, hwilka warit nedsände från himmelen, och Drotning Gnda öfwerlämnade åt dem ansenliga gåfwor wid afresan, för Ärke-Biskopen af Bremen.

Adalward.

(1)

(1) Efter den slägtlinia, som E. Benzelius låtit trycka uti Anmärkningarna til Wastovius p. 78. war Guda, Anund Jacobs dotter; sielfwa skyldskaps leden finnes utsat därsammastädes p. 32. Efter Sturleson T. 2. p. 104. het Konung Swens Gemål Gunhild, och war Swen Jarls dotter från Norrige. Af det föregående har man hördt, at Swen Jarls Fru war Holmfrid Olof Skötkonungs dotter, då släktskapsleden blifwer den samma.

Christna Religionens uphof.

(2) Adamus Bremensis L. 3. C. 12.

(3) Adamus Bremensis L. 3. C. 19.

(4) Adamus Bremensis H. E. C. 15.

§. 28.

Det är omöjligt at finna någon förgripelse emot GUD och Christendomen, uti alt hwad Konung Emund hit in til gjordt emot Ärke-Biskopen i Bremen. Man dömde helt annorlunda därom uti Adalberts Hof, och alle gamle Historieskrifware utropa Konung Emund för en illak och ond Konung. Adamus Bremensis gifwer honom denna titel, och lägger äfwen til, at han frågade mycket litet efter Christna läran, efter han hade hos sig och gynnade Biskop Osmund. Uti Herwara Sagan säges, at de Swenske höllo illa Christendomen uti denna Konungens tid. I almänhet kallas han Emund Slemme, hwilket alt synes hafwa et ursprung, nemligen hans twistighet med Ärke-Biskop Adalbert; ty annars wet man intet, hwad ondt han gjordt, och rör lägningen mellan Swerige och Dannemark, som han eljest lastas före, hörer hwarken til honom eller til denna tiden. Det är ock swårt at begripa, med hwad skjäl den kan sägas intet fråga efter Christna läran, som wille nödwändigt hafwa en Ärke-Biskop närwarande, som således kunde bättre hafwa inseende öfwer Christendomens fortplantande, än Ärke-Biskopen i Bremen kunde göra, om han än warit aldrig så wäl sinnad. Men som redan sagt är, man hade helt andra tankar i Klostren. Synden war så stor, at den kräfde nödwändigt Guds straff, hwarföre ock, när Konungens son Anund blef slagen i Kwänland, och mißwäxt tillika inföll, ansågs det, som et onekeligt bewis om Guds hämd för en sådan ogjärning (1). Det wärsta war, at brottet war oförlåteligt; ty änskjönt man skickade sedermera bud til Bremen, fick Biskop

Konung Emund Olossons upförande, i anseende til Christendomen.

Christna Religionens uphof.

Adalward tilbakars, och låfwade bättring, ansågs Konung Emund likwäl, som en lika stor syndare. Christendomen blef ock utsprid i Wermeland och hos Skridfinnarna af Adalward, men det oaktat heter det likwäl, at Christna Religionen wårdsslösades helt och hållit denna tiden. Man har större anledning at tro, at en ny omwänd Konung, som träffade så mycket hinder uti utöfningen af sina Konungsliga rättigheter för Christendomen skul, måtte hafwa haft mycken wård om Christna Läran, efter han intet lät fara alt ihop, och intet gick tilbaka til hedniska Gudstjensten, som ännu war i sin fullkomliga blomma hos Upswearna.

(1) Adamus Bremensis H. E. L. 3. C. 17.

§. 29.

Af andra omständigheter kan man ock sluta, det Christendomen war i dagelig tilwäxt. Sigfrid, Åskil och Dawid woro ännu i lifwet, som man kan sluta af deras Legender, så wida de förtjena at wara trodde. Gotskalk, som war förordnad til Biskop i Skara efter Thurgot, gjorde wäl ingen ting, efter han förmodeligen aldrig kommit hit, utan blef i sin beqwämlighet i Bremen. Men däremot har Adalward wist en större och nyttigare nitälskan. Han hade förwärfwat sig en sådan högagtning hos almogen, at folsken och rägn troddes rätta sig efter hans böner och anordningar (1). Och med et sådant anseende, kan man nog begripa, at han hos menigheten kunnat uträtta hwad han wille. Adalward dödde här i Swerige, och fick til efterträdare en Acilinus, hwilken likwäl roade sig i Cöln, och lät Swenska Församlingen skjöta sig sjelf. Uti Helsingland blef ock förkunnat Evangelium. Dock torde det wara skjedt efter Emunds död, då det intet egenteligen hör hit. Men af alla Sweriges Lärare, har förmodeligen S. Sigfrid, Åskil och Dawid gjort det mästa, hwarföre de ock blifwit uptagne ibland Sweriges heliga Patroner. Sigfrids åminnelse firades den 15 Februarii, Åskils den 12 Junii, och Dawids den 15 Julii. När de dödde wet man intet, men det är bekant, at S. Sigfrid wårdade sig i synnerhet om Församlingen i Werende. Han ligger begrafwen i Wegsjö, och wid Wästgötha-Lagen är denna anmärkning influten, nemligen, at

Adalward. B. i Skara.

Acilinus B. i Skara.

Helg-

Helghir Ängler toko widher själ hans, ok fördo hänna til Paradis, ok är then säli är slika arwudis lön skal uptaka, sum han tok. Det är troligt, at han warit en ärlig man, som uti stillhet förrättat sin syssla, hwarföre han ock mycket litet omtalas i Bremiska Handlingarna. Uti hans Legenda säges, at Sigfrid förordnat en Biskop Everinus, eller Sewerinus i Upsala. Men om detta har sin riktighet, kan man med skäl kalla honom en Biskop in partibus infidelium, ty här lär han ingen ting hafwa uträttat. Annars kan det wara en onödig fråga, om S. Sigfrid bör räknas ibland Skara Biskopar. Oselbart är, at han intet ansågs för Biskop i Skara, medan han lefde. Af den gamla förtekning på Christna Biskopar i Swerige, som finnes wid Wästgötha-Lagen, är denna omständighet tagen. Men den bewiser intet mer, at Sigfrid war Biskop i Skara, än den kan intaga, det Unni war där Biskop. Wil man följa denna förtekning, war Asmund den förste af Skara Biskopar. Det är ganska troligt, at denne Asmund är den nyligen omtalte Osmund, som gaf anledning til så mycken oreda uti Konung Emunds tid. Men ähnfjöne man wil lämna honom rum ibland Skara Biskopar, blifwer han dock ingalunda den förste, ty Thurgot war oförnekeligen för honom. Efter Asmund nämnes en Biskop i Skara, som hetat Stensinder, uti förtekningen wid Wästgötha-Lagen. Biskop Brynolf kallar honom Stenfrid (1). Denne man är intet ihogkommen uti Bremiska Handlingar, och kan man således nogsamt finna, at han intet warit lagligen förordnad Biskop. Icke destomindre kan wara troligt, at han til en del dragit wård om Biskopssyslorna, innan Adalward kommit hit, och således blifwit räknad bland Biskoparna. Efter Brynolfs witnesbörd, har Stenfrid warit en ganska märkelig man. Men däremot anses Adalward för ingen ting af B. Brynolf. Det kan wara mödan wärt at höra hans omdöme.

Christna Religionens uphof.
Everinus B. i Upsala.
Stenfrid B. i Skara.

Halward gamle kom ther nest,
Han slet sin tid, som han kunde best.
Intet kan man om honom skrifwa,
Hwad han lät i sin tid bedrifwa.
Honom war på thet sista döden i wånom,
Ty blef han död, som skere för honom.

Af hwad, som förr är påmint, synes som man bör hysa helt an-

Christna Religionens uphof.

dra tankar om honom. Förmodeligen har Adalward warit i synnerhet mån om at befrämja Christendomen, och det bör anses för ingen ting hos en Påfwelig Biskop. Men efter man talt om dem, som wårdat Evangelii lära uti Sverige, bör man intet förgåta wår stormägtiga Prålat, Arke-Biskop Adalbert i Bremen. Sedan lyckan började blifwa honom widrig, fick han en hastig lust at ställa almänna Visitationer uti hela sit Stift, då han ock hade i sinnet at besöka Sverige. Men denna förflugna lusten förswann snart. Han war annars en ifrig förfäktare af sin Kyrkas werldsliga förmåner, och skaffade Bremiska Biskopsstolen öfwer twå tusend hemman (mansi) (3). Han hade ock i sinnet at göra sit säte til Patriarchat. Dessa och flera widlyftiga förslag, stadnade dock likwäl aldeles utaf, och han dödde i Bremen 1072. Man wiste ock at tala om ätkilliga bedröfweliga förebådelser af hans död, som i wår tid kunna synas löjliga. Korsen swettades och greto, swin och hundar gingo in i Kyrkorna, och wargar och ugglor tjöto utan för staden, hwilket alt wår gode Adam med mycken häpenhet berättar.

(1) Er. Benzelii Mon. Eccl. p. 72.

(2) Adamus Br. Descr. Daniæ. At man må kunna jämföra Adami Bremensis utlåtelse om Adalward med Biskop Brynolfs omdöme, kan det wara tjenligt, at Adami egna ord intryckas: Tertium episcopum Gothorum, ordinavit noster metropolitanus Adalwardum Seniorem, vere laudabilem virum. Qui deinde ad Barbaros perveniens, sicut docuit ita vixit. Nam sancte vivendo ac bene docendo magnam gentilium multitudinem ad Christianam convertit fidem. Qui etiam virtutum claruit miraculis, ita ut poscentibus in necessitate Barbaris imbrem de coelo faceret descendere et denuo serenitatem venire, et alia, quæ hactenus quæruntur a Doctoribus. Is autem vir memorabilis in Gothis permanens nomen Domini JEsu constanter omnibus prædicauit. Ibidemque post multos Agones, quos pro Christo libenter sustinuit, victricem terræ carnem tradidit, spiritus coelum petiit Laureatus.

(3) Adamus Bremensis H. E. L. 4. C. 38.

§. 30.

Christna Lärans beskaffenhet.

Genom hwilka Lärare Christna Läran blifwit utsådd i wår Nord under Sigurdska slägten, har man korteligen igenomgått. Det återstår, at uti lika korthet andraga beskaffenheten af Christna Lä-

Läran uti deßa tider, så wida det kan hafwa någon gemenskap med Sverige, och Göthiska Länderna. Hufwudartiklarna om TreEnigheten, Christi Förtjenst och andra sådana grundsanningar hafwa altid warit föredragna på et och samma sätt. Döpelsen förrättades gemenligen under öpen himmel uti rinnande watn, uti hwilket den nedsteg, som döpas skulle. Så säger Gwaldo om Danska Prinsen Harald, då Keisar Ludovicus Pius förmanade honom at taga emot dopet: Christna Religionens uphof.

Coepit adhortari, suscepto nomine Christi,
Fonte perennis aquæ Lavacrum novitatis inire.

Widare säges om samma Prins, når han blef döpt:

Tandem mollitus divino numine Danus
Credidit, et liquidas fontis descendit in undas.

Därföre säges och om Olof Skötkonung wid Wästgötha-Lagen, at han blef döpt i en källa wid Husaby. Efter fulbordad döpelse ifördes den ny Christne i hwita kläder, af den som städt fadder (1). Och härutaf torde det hafwa händt, at Hedningarne kallade wår Frälsare hwita Christ. Merendels förrättades Döpelsen strax, når någon antog Christendomen. Men understundom tog man endast emot Korstekenet, som och i den äldre församlingen warit brukeligt. Härigenom woro deße nykristne, eller Catechumeni berättigade at wara närwarande wid Gudstjensten. Men Döpelsen upsköts til det sista af lifstiden, på det man måtte komma så mycket mer ren och skjär til andra werlden (2). Det ansågs då för en förmån at dö med sina hwita Christnings-kläder, hwilket de gamle kallade dö i hwita wadum (3). HERranc Natward utdeltes under bröd och win, så wäl åt Lekmän som Klerker. Man kan finna det af en hederlig Frus, wid namn Friburg, upförande. Hon hade blifwit onwänd til Christendomen wid Ansgarii första ankomst til Björkö. Ty efter hon hade hört, at Natwarden war et af de Christnas förnämsta salighets medel, lät hon under en sin sjukdom, emedan ingen präst war tilstädes, köpa win åt sig, som man skulle uti det ytterste gifwa henne til wederqwickelse, och trones styrka (4). Christi krops och blods närwaro uti Natwarden, trodde man i anledning af sjelfwa instiftelse orden, utan någon widare förklaring, och den twist, som yppades emellan

Christna Religionens uphof.

lan Pascasius, Ratbertus och Ratramus, något når wid samma tid, som Ansgarius förſta gången kom til Swerige, eller 830, hade ännu intet gjordt någon ändring uti gamla trosbekännelſen.

(1) Gwaldo V. Ansgarii C. 12.

Quem Cælar niueis, ut mos eſt, induit albis,
Et pater in Lavacri natalibus exſtitit illi.

(2) Rimbertus V. Ansgarii C. 21.

(3) At detta ordalag, hwilket ofta förekommer, ſå wäl på Runſtenar, ſom uti Iſländſka Skrifter, intet hör annorlunda förſtås än ſom ſagt är, kan ſlutas af Sturleſon T. I. p. 308, hwaräſt berättas, at Kiarton och Bulli woro uti Konung Olof Trygwaſons Hof undſägnade, Medan their woro i hwita wadum. Man kan här wid jämföra Canc. R. Ihreo Diſp. de mortuis in hwita vadum §. 5. p. 6. hwar flere witnesbörd ſätta denna ſaken utom alt twifwelsmål. Här anföres ock p. 10. et ſtälle af Olof Trygwaſons S. P. 2. p. 155. hwarutaf bewiſes, at äfwen Kyrkorne, då de inwigdes, woro klädde med hwitt, i hwita wadum.

(4) Rimbertus V. Ansg. C. 17.

§. 31.

Widskepelſer.

Men uti andra mål woro ganſka många onödiga tilſatſer inkomna, dels af enfaldighet, dels ock af illiſtighet, til at ſtadga det oinſkränkta Påfweliga enwäldet, ſom nu inrotades alt mer och mer. Alla drömar, ſom en wälmenande man kunde hafwa, anſågos för gudomeliga uppenbarelſer. Ansgarii leſwerne är upfyldt med ſådana märkwärdigheter. Christna Församlingen hade i alla tider haft en ſkälig faſa för ewiga fördömelſen, men nu började man at bäfwa äfwen för ſkärdselden (1). De heligas aſleſwor woro redan i ſå ſtor högaktning, at när Hamburg blef ſkjöflat, bärgade den helige Ansgarius ingen ting mer, än ſådana förmultnade helgedomar (2). De afdöde helgon åkallades näſtan på ſamma ſätt, ſom man tilbeder GUD ſjelf (3). Dock lär Ansgarius i dena mål hafwa brukat en nödwändig förſiktighet, och lärt Hedningarna, at tilbedja Chriſtus ſjelf. Men däremot rägnade underwärk på alla kanter. Det, ſom hände i Björkö efter Gautberts utdrifning, är af et ſå beſynnerligt ſlag, at det förtjenar at anföras. En förnäm mans ſon hade warit med, när Biſkopens hus plun-

dra-

drades, och tagit en bok därifrån. Efter utseende lär det hafwa warit en Mäßebok, ty deras Bibliotheker woro intet i almänhet förseda med annat förråd. Så snart denna bok kom i huset, olyckades alting, boskapen störtade, folket dödde, så at fadren i största ångst gick bort til en af de hedniska Präster och frågade, hwilken af Gudarna wore honom så oblid. Han fick til swar, at alle andre Gudar woro honom benägne, men de Christnas GUD war allena förtörnad, efter något, som honom war helgat, fanns uti huset. Efter mycket grundande begrep Gubben ändteligen, at det måtte wara den af des son bortröfwade boken. Han tog då denna farliga helgedomen, och lade den wid en gjärdsgård, efter ingen understod sig at taga emot honom (4). När en död Skrift kunde injaga en sådan högaktning, hwad borde man då icke hysa för wördnad för de andeliga sjelfwa, som med sådana saker dageligen omgingo. Til at än widare befästa hos de Christna denna widskeppeliga wördnad för Prästeståndet, införde man ock det hemliga skriftermålet, til följe hwarutaf syndernas förlåtelse war bunden wid et omständeligt uprepande af ens begångna, och ärnade förseelser (5). På detta sätt blefwo de andelige underrättade om alt, hwad som i hela landet förehades, och hwar en wet, huru betydande en sådan kundskap är hos regeringssiuka människor. Christna Religionens upbok.

(1) Rimbertus V. A. C. 2.
(2) Rimbertus C. 14.
(3) Rimbertus C. 2.
(4) Rimbertus C. 15.
(5) Rimbertus C. 3.

§. 32.

När sådana meningar utspridde sig alt mer och mer, kan man något nära sluta, huru sjelfwa utöfningen af Christna läran warit beskaffad. Det nödwändiga dämpandet af wära willa begjärelser och wälllustiga egenkärlek lär intet hafwa warit de grundsatsar, som mäst påyrkades. Men en slags Metaphorisk fasta, almosor åt fattiga, gåfwor til Kyrkor och andeliga, med mera dylikt, skulle ersätta bristen af försakelsen. Man har bewis på en Fasta.

Christna Religionens uphof.

sådan fastas anställande, sedan Swenska krigshären kommit tilbaka från Curland, hwarom år talt tilförne. Man anstälde först en sju dagars fasta til taksamhets tekn mot GUD för härfärdens lyckeliga utgång, och når fyratio dagar däreſter woro förbigångna, anstälde man åter en ny fasta, som skulle wara uti fyratio dygn. Denna helighet, som fastan förde med sig, bestod endast i afhållande från kjöträtter (1). Det nu omtalta Curländska tåg gaf

Almosor.

ock anledning til en annan Christendoms utöfning, nemligen Almosor åt fattiga. Den nyligen omtalta Fruen Friborg gjorde ock den förfatning, at all hennes egendom efter des död skulle utdelas bland fattiga. Men som där summos inga fattiga i Björkö, reste hennes dotter til Dorstadt, at där afkänna sina almosor (2). Där gifs wäl ingen mera människlig egenskap, än at understödja nödlidande. Förnuftet medgifwer, och Christendomen kräfwer denna dygd. Men et rent hjerta, afklädande af egen kärlek, och sin wiljas underkastande under Guds nådiga wälbehag, äro äfwen betydande omständigheter af en Christelig lefnad. Men huru deßa dygder af wåra första Christendoms predikanter äro påyrkade, därom har man inga uttryckeliga witnesbörd.

(1) Rimbertus V. Ansg. C. 27.

(2) Rimbertus C. 17. Man skulle snart kunna falla på den tankan, at inga fattige den tiden woro i Swerige, emedan sjelfwa ordet äro deße: Et quia hic minus pauperes inveniuntur. Men pauperes bör utan twifwel förklaras med tiggare, hwilka förmodeligen uti hedendomen woro ohörde eller sälsynte.

§. 33.

Kyrkor.

Med sjelfwa Christna läran inkom äfwen bruket at hafwa Kyrkor. Herigars Kyrka i Björkö är wäl den äldsta af alla, som i wåra orter omtalas, fast det kan wara sannolikt, at hon snarare bör anses för et Capell. Men det lär ändå blifwa den äldsta, som warit i Norden, emedan Kyrkan i Sleswich, som är den äldsta i Dannemark, intet blifwit bygd förr än Ansgarius kommit från Björkö (1). Däremot lär Kyrkan i Sleswich wara den första, som haft klockor (2). När Ansgarius andra gången war i Björkö, blef en offentelig Kyrka där inwigd, och prästegård äfwen anlagen (3). Men af hwad som redan är anförd, kan

kan man nog märka, at denna morgonrådna snart förswunnit, och at både Kyrkebygnad och sjelfwa Christendomen i Swerige afstadnat til des S. Sigfrid ankom. Då blef åndteligen Christna Religionen rotad hos oß för ewärdeliga tider. Det blef då en af S. Sigfrids första bekymmer, at uprätta Kyrkor. Den första, som af denna Läraren inwigdes, war wid Husaby Kind i Wäster-Göthland (4). Tre andra Kyrkor med sina kyrkogårdar blefwo ock helgade af samma Lärare i Wäster-Göthland: Friggerow nemligen, eller Friggeåker, Gyrum och Agnistad (5). I Husaby war Biskops eller Domkyrka, til des Skara kyrka blef upbygd. Kyrkan i Östrabo eller Wäxjo, är af samma ålder. Wil man tro S. Sigfrids Legenda, är stället til Östrabokyrka genom Gudomelig uppenbarelse utstakat, innan S. Sigfrid reste til Wäster-Göthland (6). Lunds Domkyrka täfiar med deßa om ålderen, ty man wet, at grundwalen är lagd af Konung Swen Otto i Dannemark; och som denne Herren dödde 1014, kan man någorlunda därutaf finna denna Kyrkans ålder. Under Emund Olofsson gjordes början til Skara Domkyrka utaf Biskop Asmund, och Biskopsbol tillades af Almänningen wid Skara, på en plats, som då kallades Mildeshed, och nu kallas Mildesmaden (7). När Konung Olof Haraldsson flyktade til Ryßland, blef en förnäm Gothländning wid namn Ormica af honom omwänd til Christendomen, hwilken ock lät bygga sig en Kyrka, eller Bynahus uti Åkergarn (8). Något däreffter lät Botar af Åkybäck uprätta en Kyrka i Kolstad, men när Hedningarna i landet henne upbrunnit, anlade han en annan wid sjelfwa Blothstället uti Wy, hwilken hade fått samma öde, som den förra, om ej Botar satt sig sjelf på Kyrkan, och sagt, at de åfwen skulle bränna up honom sjelf, om de wille bränna hans Kyrka. På detta sätt blefwo Kyrkor på åtskilliga ställen i landet uprättade. Hwar det intet war lämpeligt at uprätta Kyrkor, upreſtes helgade och inwigda kors, wid wägarna, wid hwilka folket kunde göra sin andakt (9), och finnas ännu många, både torp och andra orter, som af sådana kors fått sina namn. Det är ock troligt, at de Kors som sättas wid grafwar, haft samma uprinnelse, och har S. Sigfrid tillåtit, at et sådant kors måtte upreſas wid en ny omwänds grafställe, hwilken afsomnat, innan han blifwit döpt (10).

Christna Religionens uphof.

Christna Religionens uphof.

Men det som här nu är andragit, kan til åfwentyrs någorlunda göra tilfylleſt. En utförligare och grundeligare berättelſe om Chriſtendomen i Swerige, får man uti Swea Rikes Kyrko-Hiſtoria, ſom Doctor Ol. Celſius författat.

(1) Rimbertus V. Ansgarii C. 21.

(2) Rimbertus C. 28.

(3) Rimbertus C. 25.

(4) Legenda S. Sigfridi uti Benz. Mon. Eccl. p. 25.

(5) Bihanget wid Wåſtgötha-Lagen p. 95.

(6) Legenda S. Sigfridi i Benzelii Mon. p. 5.

(7) Bihanget wid Wäſtg. L. p. 95. Spegels Biſkops Chrön. p. 271. Biſkop Brynolf uti ſin Chron. kallar orten Walleshed.

(8) Bihanget til Gothlands-Lagen p. 50.

(9) Vita S. Villehadi uti Jac. Baſnage Mon. Eccleſiaſtica T. II. p. 107. Detta witnesbörd förtjenar at anföras: Sic mos eſt Saxonicæ gentis, quod in nonnullis nobilium bonorumque hominum prædium (prædiis) non eccleſiam ſed ſanctæ crucis ſignum Domo (Domino) dicatum, cum magno honore almum, in alto erectum, ad commodam diuinæ orationis ſedulitatem ſolent habere. Denne helige Willehad war föd år 700, och dödde 786.

(10) Legenda S. Sigfridi hos Benzelius p. 7.

17. Capitlet.

Om De Utflyttningar, ſom ſkiedt ifrån Norden.

§. 1.

Utflyttningar.

När man drager ſig til minnes, hwad ſom förr i ſjelfwa Hiſtorien är anfört, har man nog kunnat märka, at wåra Göthiſka Länder warit bebodda af et oroligt folkſlag, ſom näſtan aldrig oftare warit hemma, än då de ej kunnat ware borta. Åra och wäder hafwa warit deras mäſt närande föda, och en ſtilla och lyckelig lefnad, då den warit afſkild från blodiga idrotter, anſågs ſom en orklös wecklighet, hwarigenom ingen heder

och

och åra förwärfwas kunde. Det är då intet underligt, om wåre gamle Thuleboar warit beswärlige grannar för alla når intil liggande Landskap: men at stora utflytningar och talrika folkhopar gådt härifrån til andra äfwen aflägna Länder, har synts så otroligt för många, at de ock dragit i twifwelsmål, hwad hos trowärdiga Historieskrifware finnes anteknat. Norrige och Sverige kallas af Jornandes Officina gentium, och Vagina nationum, eller et land, hwarifrån många folkslag leda sin uprinnelse. Men man är straxt tilreds med den lagom höfliga påminnelsen, at Jornandes sagt osanning. Man kan intet föreställa sig, huru det warit möjligt, at Norden kunnat alstra så mycket folk: så mycket mer, som nu warande folknumren intet gifwer anledning at tro, det fordna folkrikheten kunnat wara tilräckelig, til et så ymnogt utflyttande. Med samma sannolikhet kan man bestrida, at en Swensk krigshär någonsin warit på andra sidan om Nipern, och at en Konung från Swerige, wid Swarta Hafwet, slagits med Turkar och Tattare. Norden har i alla tider warit rik på otroliga sanningar. Den som annars behagar påminna sig den otroliga swärm af Norrmän, som i nionde och tionde århundrad öfwerströmmade wästra negden af Europa, torde förmodeligen utan möda begripa, at wår Nord i fordna tider kunnat meddela åt andra Landskap långt flera folkhopar, än de önskat, och warit belåtna med. Det är för öfrigt ganska owist, huru starkt wår Nord warit bebod i gamla tider. När Konungar och annat förnämt folk bodde i Halogaland och Trumsen, och Bjarmer, samt Jotunheims boar utgjorde betydande Konunga-Riken, måtte nödwändigt utseendet af Norra Scandien hafwa warit långt annorlunda än nu. At många ställen i södra orterna warit fordom upbrukade, som nu ligga öde, är oemotsägeligt, emedan man uti willa skogar finner sammanhopade stenryßior. Det är möjligt, at deßa ödesmål skjedt i senare tider, men det är ock möjeligt, at deßa minnesmärken äro af en urgammal ålder. Et friskt och muntert folk under en sund himmel, förökar sig gemenligen ganska starkt. Utomdes har folkmängden kunnat få en ansenlig tilökning genom andra wandrande slakten. Detta har märkeligen händt med Oden och hans talrika följe, såsom ock med Herulerna; kan ock hafwa händt flera gångor, fast wåra magra och fattiga berättelser om äldsta tiden ingen

Utflytningar.

Utflytningar. ting därom öfwerlämnat til efterwerlden. Det är ej mödan wärdt, at bekymra sig, huru et så stort antal af inbyggare kunnat få tilräckeligt uppehälle. Fiske, jagt, något åkerbruk och röfweri hafwa kunnat wara tilräckeliga näringsfång i almänhet, och när hårda år och alt för dyr tid infallit, hafwa twifwelsutan åtskilliga samfund genom utflytningar sökt sin räddning. Man förmodar, at det intet behöfs at påminna, det de ifrån Norden då och då utgångna folkslag, intet warit så manstarka uti sin första utflytning, som de blifwit sedermera, då de nalkats Romerska Rikets gränsor; sådant förstår sig af sig sjelf.

§. 2.

Man håller således före, at Jornandes och de andra Häfdeteknare böra äga et skjäligt witsord, när de underrätta oß om de fordna uttåg, som skedt ifrån Göthiska Norden. Jag tror likwäl, at Olaus Magnus uti sin Charta Gothica, och de som honom efterfölgt, gådt alt för långt med sina uträkningar, då de leda all den ohyra, som beswärat werlden, ifrån wåra orter. Ty utom Göther, Danskar, Gepider, Longobarder, Cimbrer, Franker, Norrmänner och flera, anförer han ock Samoyeder, Maßageter, Hunner, Amazoner, Parther, Turcilinger, Awarer, Heruler, Swewer, Thaiphaler, Daci, Slawer, Rugier, Alaner, Sember, Livoni eller Liflåndare, Picter, Carper, Caiber, Cimmerii, Bulgarer, Lithauer, Getuler, m. m. hwilka alla, efter hans tanka, haft sin uprinnelse från Scandinavien (1). Säkraft hade det warit, om han låtit Noachs ark stadna på Ostrafiäll, ty då hade det warit med et arbete gjordt, och hela människliga slägtet hade då bort wörda wår Nord, såsom sit äldsta fäderuesland. Et sådant bekymmer hade ock kan hända lönt mödan för en så Patriotisk Historieskrifware. Men intet är det mödan wärdt, at granska, hwad anledning Olaus Magnus haft til detta widlyftiga förwantskapet. Några få påminnelser kunna göra tilfyllest. At Hunnerne härstamma från Swerige, Dannemark eller Norrige, är icke den minsta anledning af gamla Skrifter. Jornandes berättar wäl, at Göthernas Konung Philmer drifwit ifrån sig några trollkonor, som Götherne kallat Aliruner, och at deßa hafwa blan-

blandat sig uti ödemarkerna med de orena andarna, af hwilket omgånge Hunnerne haft sin uprinnelse (2). Men denna kjäringsaga behöfwer ingen wederlägning. Så mycket torde likwäl wara sant, at deßa fördrefna qwinfolk blifwit uptagna af Hunnerna, hwilket ock til äfwentyrs gifwit anledning til de Swenska namn, som finnas bland Hunniska Prinsarna; såsom Balamir, Attila, Octar, Roe. m. m. Men härutaf nekar man intet, at ju detta ströfwande släkte äfwen sträkt sina widlyftiga swäfningar också til wåra orter. Herulerne hafwa ock utan twifwel bot i Thule, eller Scandien. Deras gamla stambygd har likwäl intet warit här, utan de äro komne hit ifrån främmande orter, under sina egna Konungar och Höfdingar: hwarföre ock de utländske Herulerne, som bodde i negden af Böhmen och Ungern, då de hade förlorat sin Konung, sände bud til Norden, och hämtade sig Konung från Thule (3). Procopius synes gifwa wid handen, at Scirer och Alaner woro ock Göthiska folkslag (4). Men däraf följer ingalunda, at de gådt ut ifrån Swerige eller Scandien, ty folk af samma stam hafwa utan twifwel warit på främmande orter, hwilkas förfäder aldrig sedt Swerige. Och samma omdöme bör man fälla om Swewerna. Åtminstone finner man ingenstädes hos någon gammal Historieskrifware, at de utgått ifrån Scandinawien. Ty at Tacitus och flera Romerska Häfdeteknare, innefattat Swerige innom Swewiens fordna gränsor, bör ingalunda afgöra twisten; åtminstone bewisar Lucani utlåtelse ingen ting (5). Gisningen om Amazonerna grundar sig på Jornandis favorit mening, at alt hwad som finnes anteknat om Scyther och Getter, bör lämpas på Götherna, som utgådt från Scantzien. m. m. Uti hela denna undersökningen, är ingen fråga om blotta möjeligheter. När någon trowärdig Auctor, som kunnat hafwa kunskap om wåra Nordiska utflytningar, underwisar oß om en sådan omständighet, synes man hafwa fog och ordsak at påstå det samma: men annars är det försiktigare, at innehålla med sådana utlåtelser, som hwila endast på lösa infall, och nyligen tilwärkade gisningar. Man har ändå ordsak at frukta, det Läsaren ledsnar wid de talrika uttåg, som skjedt ifrån wåra kalla bygder. Utflytn ingar.

(1) Olai Gothi Charta Gothica, kan läsas uti Peringsköld Anmärkningar, til Vita Theoderici Reg. Ostrogothorum p. 422.

(2

Utskytningar.

(2) Jornandes de rebus Geticis C. 24.

(3) Procopius de bello Gothico L. 2.

(4) Procopius de bello Gothico L. 1.

(5) Lucani vers är almänt bekant:

Fundit ab extremo flavos Aquilone Svevos
Albis et indomitum Rheni caput.

Här står intet, at Swewerne från ytterſta Norden ſatt ſig neder wid Elbe och Rheuſtrömmen, utan at deſſa ſtrömmar utgutit Swewerna från ytterſta Norden: ſå at Poeten förbinder ytterſta Norden med Elben, då hwarken Swerige eller Norrige kan förſtås med denna Nord.

§. 3.

Göther.

At Götherne gått ut ifrån wår Nordiſka halfö, har warit en almänt wedertagen mening ifrån uråldriga tider. De, ſom i nyare tidehwarfwet behagat twifla därom, wilja kullkaſta gamla Häfdeteknares tydeliga witnesbörd, med nyligen uptänkta gisningar. Jornandes, ſom war i ſkyldſkap eller ſwägerſkap med Konungsliga ſlägten hos Götherna, och ifrån Secreterare hos Alanernas Konung, blef Biſkop i Ravenna år efter Chriſti födelſe 552 (1), har gifwit oß en omſtändelig beſkrifning om Göthernas uttåg ifrån wåra orter. Dennas berättelſe är intet annat, än et kort ſammandrag af Caſſiodori Hiſtoria Gothica. Caſſiodorus leſde under Oſtgöthernas Konung Theodericus, och war Conſul eller Borgmäſtare i Rom år 513. Det kan då förekomma en eftertänkſam läſare nog beſynnerligt, at några Hiſtorieſkriſware, af ſjuttonde och adertonde århundrad, kunna inbilla ſig, at bättre weta Göthernas urſprung, än en förnäm och lärd man, ſom leſde mer än tuſend år förut, och omgicks dageligen med Götherna. Man kan då wara öfwertygad, at Caſſiodori witnesbörd i detta mål måſte wara mera bindande, än några nya uptåg, ſom intet bewiſa annat än författarnas driſtighet. Äldre Häfdeteknare hafwa utomdes intygat det ſamma; emedan Jornandes beropar ſig tillika på Hiſtorieſkriſwaren Ablabius, och Göthernas egna Skaldeqwäden i denna märkwärdighet (2). Man finner ock hos Jornandes en långt omſtändeligare beſkrifning på wår Nord, än någon Latinſk eller Grekiſk Skribent tilförne upſatt. Hwariſrån ſkulle wäl denna wara hämtad, om ej ifrån Götherna, och huru ſkulle de kunnat

lämn-

lämna någon närmare underrättelse om Swerige och Norrige, om de intet warit ifrån dessa orter, och idkat tillika någon handel och omgånge med sin fordna stambygd. Hwad skulle ock förmått Götherna, at angifwa Skantzien för sit urgamla fädernesland, om det intet warit sant. Därmed kunde de på intet sätt sätta sig i högaktning hos Greker och Romare, som hade så ganska ringa tanka om wår Nord. Utan om de welat skryta af härkomst, hade det passat sig bättre, om de sagt sig wara Ättläggar af gamla Scytherna och Troyanerna, hwilkas anseende uti fordna werlden war ganska högt aktadt. Jornandes har wäl blandat tilhopa Göther med Geter och Scyther: men hwem ser intet at detta är hans egen hypothes, som han intet lånt af Götherna sjelfwa. Det förra behåller fördenskul sin fulkomliga trowärdighet, då det senare lämnas åtminstone, som en aldeles obewist sak, om den intet bör hållas för ogrundad, hwilket lär wara det säkraste. Ty dåskiönt det är troligt, at Göther, Scyther och Geter, äro i grunden et och samma folkslag, blifwer det ändå en nästan orimmelig slutsats, at de senare leda sin uprinnelse från Swerige, då det twärt om bör snarare medgifwas, at de Swenska härstamma ifrån dem. Annars bör man intet förarga sig så mycket öfwer Jornandes, som gjordt Götha och Gether til et och det samma, emedan det war uti hans tid en nästan almänt härskande mening (3). Utflyttningar.

(1) Jornandes de Reb. Get. C. 50.

(2) Jornandes de R. G. C. 4.

(3) Utom Jornandes har Procopius, Hieronymus, Orosius, Fl. Vopiscus, Spartianus, och flere andre haft samma tanka, at Getä och Gothi warit et slags folk. Man kan se här om Philippus Cluverius Germania antiqua L. 3. C. 39. p. 626. Man kan ock jämföra Stiernhielms Anti-Cluverius; och at säja sanningen, kan det göra oß lika mycket, antingen Getä göra et folk eller ej med Götherna, det är nog, om man kan bewisa, det Götherne, som intaget Rom, m. m. uttågat från Swerige.

§. 4.

Man torde altså med wördnad kunna förbigå, så wäl Taunasis, som Tomyris och sjelfwa Amazonerna, och däremot endast hålla sig wid Götherna, som under sin Konung Berich (1) gjorde

Utflytningar. sin första utflytning från Scandien. Detta uttåg war intet så manstarkt, at ju Norden kunde tåla en sådan förminskning, emedan det skjedde allenast med trenne fartyg (2). Sin första hwila togo Götherne i Gothiscantzien, därifrån anlände de til Ulmerugerna, som blefwo fördrefna från sina hemwist, hwarefter Wandalerne, Ulmerugernas grannar blefwo underkufwade. Genom deßa framsteg blefwo utan twifwel många af deras hemmawarande Landsmän föranlåtne, at förena sig med de utgående: emedan Götherne woro förökte til en ganska stor myckenhet, då de under sin femte Konung Filmer Gadarichson utwidgade sig ännu mer, och aftågade til Onim. Spalerne blefwo då öfwerwundne, hwarigenom Götherne öpnade sig wägen til Swarta Hafwet. Det är ej så lätt at utreda, hwad med deßa gamla, och kanskje förbråkade namn, skal beteknas. Om man wil hålla före, at Götherne tagit wägen öfwer Skåne och Borneholm til Rygen, därifrån til Pomern, Brandeburg, Preußen och Pålen, är det ofelbart, at detta tåg kan mycket wäl förenas med Jornandis beskrifning. Och efter denna wägwisare hafwa Ulmerugerne bodt på Rygen, Wandalerne i Pomern och Brandeburg, Spalerne i Preußen och Pålen. Men en grantaga undersökning i detta mål är här intet nödig. Det gör tilfyllest, at Jornandes med så många omständigheter beskrifwit Göthernas uttåg och första härfärder, at där är intet den minsta anledning at draga des berättelse i twifwelsmål, i synnerhet som han haft tilförlåteliga ledsagare.

(1) Hof-Cantzleren v. Dalin S. R. Hist. T. I. p. 295 kallar Berick, By-Erik, hwilket paßar sig ganska wäl med gamla språket, ty Bär betyder boning, by eller hus, och Rik är et gammalt Swenskt namn.

(2) Jornandes de R. G. C. 17.

(3) Några nyare äfwen af wåra Swenska Häfdeteknare göra deßa först uttågande Göther til Finnar. Men denna gisning har ingen styrka, hwarken af Jornandes, eller af gamla språket, hwars öfwerlefwor ännu igenkännas. Ulmerugerna gör man til inbyggarne i Holmgården, Cholmogorod. Detta kan wara både möjligt och troligt, om man allenast kunde föreställa sig, at tre Göthiska fartyg kunnat bortdrifwa alla inwånarne i Holmgården. Men det kan wara sannolikt, at öbyggare blifwit förskräkte af några större fartyg, ifrån hwilka wälbewäpnade stridsmän alt stadigt gjordt Landgång. Strahlenberg N. O. T. von Europa und Asia p. 95. stadfäster förra gisningen med ordet Ulmerugiens betydelse, ty han förmenar, at det är sammansatt af Ulima, som

som på Eßniska betekna et Utland, och Rugigorod, som Narwa skal kallas af Ryßarna. Men sådana anmärkningar bewisa intet rätt mycket; ty om Etymologiska uträkningar skola gjälla, är det likså lätt at leda Ulmerugien från Holmen Rygen. En annan swårighet yppar sig wid denna nya förbättring, ty Wandalerne göras til Wender eller Slauer, som de wärkeligen intet woro. Jag har mig nog bekant, at man gör Berichs slotta starkare, än den hos Jornandes finnes utfatt. Men når man läser gamla Auctorer, bör man wara angelägen at förklara hwad de sagt, och intet, hwad de intet sagt. Utflytningar.

§. 5.

När detta första utbrott skiedt från Norden wet man intet. Men om Gapt, som är stamfader för Amaliska Konungahuset warit deltagare däruti, som är troligt; kan man til åfwentyrs få något ljus i denna omständighet. Där äro fjorton leder emellan Gapt och Theoderik, som regerade i Italien wid år 500 (1). Räknar man tre personer på hwart hundrade år, har Gapt lefwat något når wid Christi födelse. Denna tideräkning efter lederna synes få en ny styrka därigenom, at Ostro Gotha är affkild från Theoderik genom nio leder, då han bort lefwa wid år 200: hwilket han ock förmodeligen gjordt, emedan han förde krig med Philippus, som blef Romerſk Keisare år 244 (2). Man bör ock intet förbigå, at denna Amaliska slägten war i et så wördat anseende hos Götherna, at de kallades Anses (3), hwilket ord Jornandes säger betyda Semideus eller halfgud. Med samma högaktning ansågos Asarne i Swerige, hwilka inkommit med Oden: och är skilnaden emellan Jornandis Anses, och Odens Asår så liten, at den kan anses som en blot olikhet i mundarten eller Dialecten.

(1) Jornandes C. 14. Denna Stamtafla förtjenar at anföras. 1 Gapt. 2 Halmal. 3 Augis. 4 Amala. 5 Isarn. 6 Ostro Gotha. 7 Uuilt. 8 Athal. 9 Achiulf. 10 Wuldulf. 11 Walerawans. 12 Winitharius. 13 Wandalirius. 14 Theodemir. 15 Theoderik. Så mycket jag kan begripa, äro alla deßa namnen Swenska. Ga betyder aktning, upmärksamhet, däraf kommer ordet gapa. Halmal kan wara sammansat af Halla, sluta, och Mal, då det betyder Lagmål. Augis är Auge eller Öke. Amala tiltala. Isarn järnbrynja. Man får igen alla deßa orden i Werelii Lexicon. Ostra är et Swenskt gammalt namn, som ännu är i bruk hos almogen, åtminstone

Utflytningar.

stone i Skåne. Uti Unilt förekommer ändelsen ild, hwilken i gamla namnen är nog wanlig, såsom Ulfhild och Gunild. m. m. Deße höra til qwinkiönet, men ändelsen på ildr slutar manfolks namn, såsom Steinilder, Ulfhildr. Hwad stafwelsen Un beträffar, så är den intet owanlig uti början af Swenska namn, såsom Unulf, Unwolder m. m. Werelius i Anmärkningarna til Heraud och Boses S. p. 121. Athal och Adal är alt et. Ach i Ulf är sammansat af Aki och Ulf, bägge almänt bekanta namn. Wuldulf torde wara Waldulf eller den wäldige Ulf. Walerawans låter aldeles lika med Wal Rafn, eller en korp, som uppehåller sig wid orter, hwar fältslag hålles. Winithar synes komma af Win, wän. Ter eller Tar är en wanlig ändelse uti åtskilliga andra namn, såsom Hialmter, Wigmunter och flera. Wandalir torde rent af betyda en Wandaler, och kunde han på samma sätt fådt detta namn, som Upsala Konungen Wanlander, hwilken blifwet så kallad, efter modren war ifrån Wanahem eller Wanaland. Theodemir och Thiodrik behöfwa ingen förklaring, ty stamordet är Thiod folk. Man kan twifla med skäl, om alla deße namn kunna ledas med samma lätthet ifrån något annat språk, så at äfwen denna omständighet synes intyga, at de utländske Göther warit af samma tungomål och släkte, som wäre inhemske.

(2) Jornandes de R. G. C. 16.

(3) Jornandes C. 13. Til widare beftyrkande, at Anses och Asar warit et och samma ord, torde följande Anmärkningar kunna bidraga. Uti åtskilliga Swenska ord finner man, at bokstafwen, N, framför en Consonant tillägges och fråntages, utan at ändra ordets betydelse. Således är Land och Lad alt et, hwarföre man ock säger Gautalad för Gautaland, uti Karls och Grims Rim. p. 6. uti Björners Sagustock, likaledes står Lad för Land i Herwarar Sagan p. 70. Af samma beskaffenhet är Wäda och Wända, Wadamal och Wandamal, Frank och Frak, Frankaland och Frakland, Sturleson. T. II. p. 460, Rik och Ring, hwarföre ock hos Sturleson T. I. p. 20. säges, at Ring warit den förste, som tagit Titel af Konung, då uti andra afskrifter samma Herre kallas Rik. Prof. Th. S. Bayer har ock uti sin undersökning de Varegis gjordt samma påminnelse, och anför til bewis Ingur och Iggur, Ragnwald och Ragwald. m. m. Acta Petropolitan. T. IV. p. 311. O. Rudbeck har äfwen uti sin Atlantica gjordt en dylik påminnelse, och anför til exempel, Tacka, Danken, Agathir, Angantyr, Inge och Igge, Laccobardi och Langobardi. m. m. Slutmeningen blifwer fördenskul sådan, at Anses och Asar torde wara et och samma ord.

§. 6.

De gjorda påminnelser kunna til äfwentyrs fulltyga, at de Göther, som uti tredje, fierde, femte och följande århundrad på

så

så många sätt besvårade Romerska Riket, wärkeligen utgådt ifrån Skandien. Man medgifwer likwäl, at många andra folkslag förblandat sig med dem, och således förökt myckenheten, at Götherne kunnat blifwa förfärlige för sjelfwa Romarna. Man nekar därföre intet, at Göther haft sina hemwist på flera ställen än i Swerige, ej heller påstår man, at alle Göther haft sin äldsta stambygd i wår Nord. Om man anser för afgordt, at Swear och Göther inkommit med Oden, måste man tillika nödwändigt hålla före, at Götherne wärkeligen warit i Ryssland, Preußen, Tyskland och Dannemark, för än de kommo til Swerige; ty denna wägen tog Oden, då han ifrån stora Swerige eller Scythien förfogade sig til Norden. Detta alt är ingalunda stridande med Jornandes: han nämner intet hwarifrån Gjötherne i almänhet leda sin förste ursprung, utan berättar allenast, at de segrande Gjöther, som öfwerända kastat Romerska herrawäldet i wästra delen af Europa, gjordt sit uttåg från Scantzien. Cluverius och Prätorius (1) med flera andra påstå, at Gjötherne haft sin äldsta och rätta boning uti Preußen. Förnämsta anledningen tages af Pytheas, som trodt at Guttones, et tyskt folkslag, bodde wid en hafswik, som kallades Mentonomum, och sträkte sig i längden sextusende stadier, och kunde man därifrån komma til Ön Abalum, hwar Bernsten eller Electrum upkastades utur hafwet (2). Härutaf slutar Cluverius, at Gjötherna bodt i Preußen, hwilken ort har ymnogt förråd på Bernsten. Men Cluverius blandar ihop, och anser wisa omständigheter för aldeles afgjorda, som hwarken äro bewista, eller kunna bewisas. Den hafswik, som Pytheas omrör, skal wara Frische-Haff; men som storleken intet paßar sig, ombyter han sextusend stadier til sexhundrade, och tilägnar denna widden intet til hafwet, utan til landet, som Guthones bebodde. Med sådana tilökningar och ändringar kan man få en Häfdeteknare at säga hwad man behagar. Sedan skola deßa Guthones nödwändigt wara de samme som Gjötherne. Man frågar med alt skäl, hwarutaf han wet det. Åtminstone gör namnens likhet intet til saken. Likheten emellan Getä och Gothi är ganska stor, men därföre äro deße efter Cluverii egna grundmeningar, aldeles åtskilda folkslag. De Swenske kallas Ruotzi af Finnarna, och Ryßarne kallas Rhos af Grekerna. Daci bodde norr om Donau-

Utflytningar.

Utflytningar. nauströmmen i öfra Ungern; de Danske kallas ock Daci utaf många Häfdeteknare m. m. Men intet skjäl är därföre at invilla sig, at deßa folkslag hafwa emahanda stam närmare än i Noach. Desutan säger intet Pytheas, at Guttones bodde, där Bärnsten samlades, hwilket är hufwudskjälet, hwarpå hela Cluverii bygning hwilar, utan at Bernstensorten hetat Abalum. Det torde altså wara mycket sannolikare, at med denna stora hafswiken bör förstås Cattigat, och Guttones blifwa de gamle Jothar eller Gjötar, Nordens äldste inbyggare. Men jag wet intet, om det lönar mödan, at med så mycken granlagenhet utgrunda Pytheas berättelse, hwilken förmodeligen beror på lösa rykten, och är desutan både mörk och otydelig. Har den sin riktighet, är det ofelbart, at Guttones hwarken äro Jotar eller Preußare, ty hwarken de förre eller de senare woro af Tysk härkomst. Dock kan det wara möjligt, at några Tyskar satt sig neder på wästra stranderna af Scantzien, och äfwen i Danska Oarna, hwarutaf Pytheas gjordt sin uträkning. Men hwilken mening som antages, är där likwäl ingen stridighet emellan Jornandes och de äldre Historieskrifware. Huru Pytheas skal egenteligen förstås, wet man intet. Tacitus nämner inga Gjöther i Norden eller i Preußen. Swiones och Sitones som de mäst betydande folkslagen, nämnas endast i wåra orter, och de andre äro förbigångne, på samma sätt som man nu talar om Sverige, utan at omröra landets öfriga fördelningar. Tacitus har ock gådt förbi de Danska, men därföre kan man ingalunda påstå, at Dannemark warit utan inbyggare och enskylta Regenter. Han har ofelbart haft mycken kunskap om Tyskland och des grannar, men intet har han förmodeligen wetat alt, och det kan hända, at han intet uptekna alt hwad han wetat. Tacitus nämner likwäl Gothini och Gothones såsom boende i Tyskland, förmodeligen emot Slesien och Lausnitz. Men man bör tilika påminna sig det Tacitus säger, det Gothini intet woro Tyskar (3), utan snarare Galler eller Celter. Denna omständighet synes bekräfta äfwen wåra Nordiska Sagor, som berätta, at Oden med sina Gjöther någon tid warit i Tyskland, och där lämnat sina söner til Regenter, hwarigenom Gjöthiska språket blifwit stadgadt i den negden, och sedermera alt mer och mer sig utwidgat. Den som annars har tilfälle at jämföra gamla Gjöthiskan med

Cel-

Celtiskan, skal utan twifwel finna en ganska stor likhet emellan språken. Men denna undersökning spares til andra eller annat tilfälle. Ptolomäus sätter Gutä uti Scandien, han säger ock, at Gythones bodt i Preußen, hwilket ganska wäl kommer öfwerens med Jornandes, som berättar, at Götherne sedan de uttågat från Scandien, lämnat en stor del af sina Landsmän i Preußen, då den öfrige swärmen fortsatte resan til Swarta Hafwet. I almänhet är denna lärda twisten nog förunderlig. Gothini hafwa bodt i Tyskland, Gotä i Swerige, Gythones i negden af Polen och Preußen. Men härutaf wet man intet, hwarifrån de Gjöther kommit, som intagit Rom. Den enda Auctor, som sagt, at deße Landwinnare eller Landfördärfware brutit up ifrån Pomern och Preußen är Jornandes, detta bör man tro: men när samma Historieskrifware berättar, at deße Gjöther först tågat ut från Swerige, bör han intet äga witzord. En sådan Despotismus i Historien måste jag bekänna, är nog besynnerlig. Utflytningar.

(1) Philippus Cluverius uti sin Germania antiqua L. 3. C. 34. p. 625. har gjordt en widlyftig undersökning om Gjötherna, och tilägnat dem åt Preußen. Matthäus Prätorius uti sin Orbis Gothicus arbetar i samma ämne: af den förra kan man lära mycket, men uti den senare är alt fult med de dristigaste gißningar. Hwad yngre Häfdeteknare i detta ämne behagat upgifwa, är til större delen intet annat, än et uprepande af deßa Herrars infall.

(2) Pytheas utlåtelse finnes hos Plinius L. 37. C. 2. och förtjenar at införas: Pytheas credidit, Guttonibus Germaniæ genti, accioli æstuarium Oceani Mentonomon nomine, spatio stadiorum sex millium, ab hoc diei navigatione insulam abesse Abalum, illo vere fluctibus advehi (electrum) et esse concreti maris purgamentum, incolas pro ligno ad ignem uti eo, proximisque Teutonis vendere. Om Oceanus här skal betyda stora hafwet, kan man intet wäl kalla Frische haff för en wik däraf, emedan detta är en wik af Östersjön, och intet af stora hafwet. Men Cattegat är oförnekeligen en wik af hafwet. När Pytheas widare säger, at Bernsten upkastades dit, illo, är naturligast, at illo swarar til Abalum, och så har Prätorius tagit meningen. Det kan ock wara möjeligt, at illo syftar på æstuarium, då meningen blifwer långt annorlunda. Således är Pytheas twetydig, och des utlåtelse bewiser ingen ting, änskjönt man wille medgifwa, det Bernsten endast funnits til någon myckenhet i Preußen. At Preußen nu förtiden är rikast på denna waran, är utan alt twifwelsmål; men därutaf följer intet, at ju andra orter wid Östersjön kunnat tilförne hafwa warit likså ymnoga häruppå. Wid Falsterbo i Skåne samlas ännu ansenlig mycken

Utflytningar.

kenhet härutaf, fast i smärre stycken. År 1665 blef funnit i grafwarna wid Kiöpenhamn et stycke Bernsten af 40 unts, och 1681 wid Calleboderna där sammastädes et dylikt stycke, som wägde 50 unts; år 1687 upgrofs på Amager från et djup af 20 fot et annat stycke Bernsten af 13 och et halft unts wigt. Olig. Jacobæus Museum Regium p. 38. Hwem kan då wara förwißad, at deßa orter i fordna tider intet warit så wäl förledda med Bernsten, som sielfwa Preußen i wår tid. Romarnes och Grekernas begiärlighet til denna wara har kunnat uttömma deßa orters förråd, hwaräst från urminnes tider stark handel warit driswen; då Preußen, såsom mera afsiäget, längre kunnat behålla sina skatter. De gamla guld och silfwergrufwor i Spanien, äro nu efter utseende uttömda, men därföre twiflar man intet, at de ju warit mycket rika i fordna dagar.

(3) Tacitus de moribus Germanorum. Gothinos Gallica, Osos Pannonica Lingua coarguit, non esse Germanos. Om nu deße Giöther eller Gothini intet warit af samma slägte som de äldste Tyskarne; huru kan man då föreställa sig, at Tyskland warit deras rätta stambygd. På hwilken grund äfwen Hartknochs gissning uti Alt. und N. Preussen förfaller, som ment, at deras äldsta fädernesland bör sökas i Pomern.

§. 7.

Man påstår fördenskul, at Giötherne gådt ut ifrån Swerige, efter det lär wara sant, men intet därföre, at någon särdeles heder därigenom tilskyndas wåra Nordiska orter. At stundom segra och stundom lida nederlag, är så almänt, icke allenast för de Swenska, utan ock för andra Europeiska folkslag, at jag intet kan begripa, det någon särdeles heder består däruti. Det torde ock til äfwentyrs wara hederligt at segra på Romare, då de anförde af en Scipio, Pompejus och Cäsar, men at underkufwa Romare, som intet woro Romare, då de styrdes af usla och wekliga Regenter, kan wäl wara fördelaktigt, men hedren blifwer måttelig. Man sätter då aldeles å sido, antingen Giöthernas utåg warit hedrande eller ej; och följer dem allenast något litet, til des de ändteligen skaffat sig fasta hemwist i Romerska Länderna. Om Giöthernas Konung Ostro-Gotha är nämnt tilförne, han war redan så mägtig, at han wågade sig i uppenbart krig med Keisar Philippus. Sedan denna Keisare wardt död år 249, infölls Giötherne under sin anförare Cnifa, med en här af 70000 man

man i Thracien. Keisar Decii son blef först slagen ur fältet, och Philippopolis intagen, hwar alle inwånarne unge och gamle til et antal af 100000 människor blefwo nedersablade. När Keisaren sjelf omsider med sjelfwa Romerska styrkan ankom, och Götherne lidit ganska mycket, och begjärde allenast, at i frid få draga sig tilbaka, wille Keisar Decius betjena sig af tilfället, och aldeles utrota deßa farliga grannar; men Göthernas förtwiflade förswar förändrade alt, Keisar Decius med sin son blef på platsen, och större delen af Krigshären undergick samma öde. Under Gallienus, som blef Keisare år 260, angrepo Götherne Romerska Riket med än större häftighet. Då blef Dianä Tempel i Ephesus i grund förstördt, och de usla öfwerlefwor af Troya aldeles öfwerända kastade, Bithynien, Thracien och andra Landskaper blefwo ock grufweligen utplundrade, så at Götherne bewiste i sjelfwa wärket, at de med skäl kallades Barbarer. Eitet därefter härjade Götherne på nytt Bithynien tillika med Pontus och Cappadocien. Detta segrande ströfweri blef dock hämmadt af Keisar Claudius, som blef regerande 268. De fortföro at ödelägga alt hwad de öfwerkommo, och hade intågat i Öfra Moesien med en här af 320000 man, sammansatt af alla de odjur, som Nordens willmarker innefattade. Men Romerska wäldet war nu uti wärdiga händer, och Götherne ledo et grufweligt nederlag, så at 300000 blefwo dels fångna dels nedergiorde. En så grufwelig förlust hade bordt fälla modet på annat folk; men Götherne som föraktade lifwet, och hade därjämte en outsläckelig åtrå til rof och byte, blefwo därföre intet modstulne, utan oroade nu som förr Romerska gräntsorna under Aurelianus, fast med lagom fördel. Sjelfwa Göthiska Fruentimbren woro som soldater deltagande i de blodigaste fältslag: hwarföre ock tio stycken Göthiska qwinfolk, som i full rustning och manskläder blifwit til fånga tagna, fördes äfwen uti Aureliani Triumph, som utom des lyste af twå fångna Keisare och den berömda Zenobia från Palmyra (1). Götherne blefwo således efter deßa och flere fruktlösa försök något fredligare, och lämnade hjelptroppar til de Romare såsom förenade och bundsförwanter, hwarutaf Romerske Keisarne hade mycken fördel. Då Constantinus Magnus hade uphögt det gamla Byzantium til den andra Romerska Rikets hufwudstad under namn af Constantino-

Utflytningar.

 pel,

Utskytningar. pel, regerade Ararik och Aorik hos Göterna. Efter deras död kom Geberik til regeringen, hwilken underkufwade Wandalerna, sedan deras Konung Wisumar blifwit slagen. Efter Geberik blef Hermanrik af Amaliska slägten Götternas Konung (2). Denne Herre lämnade wäl Romarna i fred; men däremot underkufwade han alla folkslag, som hade sina boställen i Öster, Wäster och Norr omkring Götherna. Herulernas Konung Alarik blef nederslagd wid Mäotiska träsket, och mot Öster gick förmodeligen hans rikes gränes til och öfwer Wolga (3). Alla Slawiska folken så som Wender (Wenedi) Antes och Slawini, tillika med Ästierna blefwo ock denna mägtige Herren underdånige, så at hans Herrewälde innefattade Polen, Preußen, Liftland, Ryßland och andra kringliggande länder in mot Swarta Hafwet. Denne store Hermanrik war icke allenaft namnkunnig genom sina segrar, utan ock genom sin mångåriga lifstid, ty han dödde uti sit hundrade och tionde år. Men han hade så mäx lefwat för länge, emedan de förfärlige Hunner då först började wisa sig på Wästra sidan af Mäotiska Träsket, och döden räddade des förwärfwade ära för et äfwentyrligt förfök emot en otalig skock af förtwiflade röfware. Efter Hermanriks död nämnes först skilnaden emellan Ostrogothi och Wisigothi. De förre måtte til en stor del erkänna Hunnernas öfwerwälde; men de senare blefwo emottagne af Keisar Walens år 376, och bönings platsar utsedde för dem i Thracien. Man inbillar sig gemenligen, at dessa namn böra utydas genom Östgödhar och Wästgödhar, til hwilken mening äfwen Jornandes gifwit anledning, men som han förut anmärkt, at det är owist, antingen Ostrogothi fådt sit namn af Konung Ostrogotha eller af, öster (4): måste nödwändigt samma owißhet äfwen röra Wisigothernas namn. Så mycket är säkert, at dessa namn wid denna tid näppeligen warit almänt bekanta, emedan Ammianus Marcellinus, kallar dem Greuthungi, som Jornander nämnt Ostrogother, och Wisigotherna Tervingi (5).

(1) Vopiscus är Aureliano C. 34.

(2) Alla dessa Konungars namn äro rein Swenska, eller Göthiska. Ararik är sammansatt af ar, är hyckn och rik som betyder Regerande och mägtig. Det är almänt, at man gaf, i synnerhet åt de Regerande, namn af lyckelig betydning. Aorik är det samma som Oirik eller Eirik.

Go

Geberik åt efter utsende ihopsatt af Giefa, lyka, yor, och Rik. Utflytning.
Geberiks fader het Hilderik, Fader Fedren Quida, och Farfars Fadren gar.
Nidada. Jornandes C. 22. Helderik torde wara alt et med Heidrek, hwilket namn är nog bekant i wåra Sagor, och betyder Heidrek klar och molnfri, hwarföre wi Heidrek himme, klar himmel, förekommer i Hawamal v. 76. Owe och Owedåret gammalt Swenskt namn, och en af fordna Konungarna i Merke har hetadt Nidud. Hermanrik är krigsfolkets anförare. Det wore besynnerligt, om all denna likhet i namnen skulle härflyta af en blott händelse.

(3) Jornandes C. 23. At Hermanriks wälde sträkt sig til Wolga, är wäl hända en blott gissning, hwilken likwäl torde hafwa någon stöd af Jornandes, som ibland de öfwerwundna folkslagen äfwen upräknar Athaul. At Wolga strömmen af Turkarna kallas Athal, är nämndt tilförne. Keisar Constantinus Porphyrogeneta uti sin beskrifning om dessa orter kallar honom Atel, så at namnet är wog gammalt.

(4) Jornandes C. 24. Des ord förtjena at anföras: Pars eorum (Gothorum) qui orientalem plagam tenebant, eisque præerat Ostrogotha, incertum vero ab ipsius nomine an a loco orientali dicti sunt Ostrogothi. Om Ostrogothas wördade minne gjordt, at de Göther som af Konungar regerades, låtit kalla sig Ostrogothi, torde til åtskillnyrs de andre, hwilka styrdes af härförare blifwit kallade Wisigothi, ty Wisir eller Wise på gammal Swenska betyder anförare. Det lär annars wara ofördeckeligt, at en stor del af Ostrogothi efter Hermanriks död bodt sig Kung i wästra som Wisigothi. Men denna gissning lämnas til Läsarens egit grundiga omprömmande; saken är för öfrigt af intet förr delse wärde.

(5) Ammianus Marcellinus L. 31. C. 8. följ. Gruthungi torde wara det samma, som Jornandes kallar Foederati eller Bundsförwanter. Grud är et swenskt ord, som betyder försäkran eller förbund. 6 Cap. Kunga. B. L. L. Men hwad Terwingi skal betyda, lämnas åt andras utredande.

§. 8.

När det Wästgötharne mätte så mycket lättare blifwa emottagne af Keisar Walens, lofwade de at emottaga Arianska läran, hwarigenom så wäl de, som Östgötharne och Gepiderne blefwo besmittade af samma wilfarelse. Det war dem mera angeläget, at komma i någon säkerhet emot Hunnernas ströfwande segerwinningar, än at träta i Religionsmål. Wästgötharne foro då med Keisarens goda minne i otalig myckenhet öfwer Donauströmmen, och Thracien, blef dem anwist til boning (a). Men twänne Ro-

Utsyttningar. merska Länherrars oförnuftiga egennytta och gemena snälhet fördärfwade all den förmån, som Walens annars hade kunnat wänta af Götherna: ty igenom deras anstalter blefwo Götherne bragte uti största trångmål för nödtorftigt lifsuppehälle, så at de nödsakades at sälja alt för at uppehålla lifwet. Såsom detta förtryck intet sick någon ända, grepo de ändteligen til wapn under sin Höfdinge Fritigern, och togo således för intet, hwad de tilförne med en omänniskliga dyrhet warit twungne at skaffa sig. Sedan uproret war börjadt, förhärjades alt utan åtskilnad. Den nedrig sinnade Lupicinus, som med sin girighet gifwit anledning til owäsendet, böd wäl til at styra wäld med wäld: men som han war bättre prånglare än General, blef han snart afwist. Andre Romerske Fältherrar blefwo därefter anbefalte at afstyra och dämpa detta buller. Men som de intet hufwudsakeligt emot Götherna kunde uträtta, ankommer ock Keisaren sielf med hela Romerska magten. Det kom då til en hufwudträffning inter långt från Adrianopel, uti hwilken Fritigern med sina Göther wan en så fulkomlig seger, at Romarne sedan Canniska slaget intet lidit så stort nederlag (2). Keisar Walens blef upbränd i en liten koja, dit han sjuktat från slaget, och mästa delen af Höfdingarna blefwo liggande på platsen. Sedan Walens på så ömkeligt sätt omkommit, gjorde Keisar Gratianus fred med Wästgötharna, hwilken ock af Theodosius blef stadfästad och bibehållen. Efter Fritigern hade Athanarik fådt wäldet hos Wästgötharna. Denne dödde uti Constantinopel, och Keisar Theodosius gick sielf i sorgställe fram för deß lik. Sedan Theodosius wardt död, fördeltes Romerska Riket emellan des twänne söner Arcadius och Honorius, och under deßa wekliga Prinsar förwandlades den förfärliga Romerska magten, och liknade mer et stort benragel, än en wärkelig kropp. Gunstlingar wårdade alt, och alt wanskjöttes. Wästgötharne saknade ock sina wanliga skjänker eller subsidier, som de altid åtnjutet. Under denna willan utwaldes Alarik til Konung öfwer Wästgötharna. Han war af Balthiska släktet, den mäst ansedda näst Amalerna (3). Denne Herren föreställer sina Landsmän, at det wore hederligare at en gång skaffa sig sielf et eger Rike, än at altid lefwa af andras barmhertighet. Hwarpå han mangrant bryter up med sina Göther, och tågar genom Pannonien och Sirmium

minm til Italien. Keisar Honorius war då Regerande öfwer wåstra Keisaredömet, om den kan sägas regera, som regerades sjelf af Favoriter. Så länge des Swärfader Stilico lefde, war där ännu någon styrka qwar, emedan han war oförnekeligen en god härförare, slug minister, och kan hända ärlig karl, så mycket nemligen en ogränsad åregirighet kunde tillåta. Stilico war intet nögd at wara Keisarens Swärfader, och at wärkeligen regera, han wille ock blifwa antagen til med-regent. Detta upsåt inflöt uti alla hans anläggningar, och hans enskylta upförande afmättes efter sammä affigter. Romerska folket woro dels Christne dels Hedningar. Keisaren war Christen, därföre borde wäl Stilico wara äfwen sådan; men som detta oaktadt många betydande personer och slägter woro Hedningar, war Stilicons son Eucherius Hedning. Såsom detta alt war intet tilräckeligt at stämja des affigter, anstälde han åtskilliga oroligheter i Riket, och är det ganska sannolikt, och en nästan öfwervalt wedertagen tanka, at Stilico sjelf förmådt Alarik at tåga in i Italien. Men Alariks framsteg woro ändå intet betydande så länge Stilico lefde: men så snart Stilico på Keisarens befallning war mördad år 408, blefwo Göthernas wapn mera förfärliga, och Alarik belägrade Rom. Han förmåddes icke desto mindre at uphäfwa belägringen emot betalning af 5000 marker Guld, 30000 marker Silfwer, 4000 Silkesklädningar, 3000 purpurfärgade Skinn, och 3000 marker Peppar. Honorius bekräftade öfwerenskommelsen, men gjorde likwäl åtskilliga utfluderade inwändningar wid fullgörandet af några andra artiklar, som betingades wid samma tilfälle. Detta förordsakade, at Alarik inspärrade Rom på nytt, han wiste dock en soglighet, som man näppeligen skulle förmoda. Han föreslog Keisaren, at det wore betänkeligt, at utsätta Romerska Rikets hufwudstad för en owiss kelig undergång; emedan Keisaren intet war i den belägenhet, at han kunde skaffa undsätning. Den swage Honorius begrep hwarken hwad han kunde, eller hwad han borde göra, utwalde förden skul krig, då han kunnat få en sälig och fördelaktig frid. Ty Alarik hade förpliktadt sig, at förswara Rom emot alla des fiender, i fall de af honom föreslagna billiga wilkor blefwo emottagna. Som alla wilkor förkastades, belägrade Alarik Rom för alfwar, och staden blef inom en kort tid twungen at öpna portarna för

Utflyttningar.

Utflytningar. Göthiska Konungen. Alarik gjorde då sit intåg i Rom med et ganska litet följe af krigsfolk, förmådde ock Romarna, at upsäga sin trohetsplikt emot Honorius, och wälja Attalus til Keisare, som då war Ståthållare i Rom. Alarik wiste således i sjelfwa wärket, at han ansåg det för hederligare at kunna tilsätta Keisare än at warat. Den nya Keisaren war intet mera wärd sin höga wärdighet än Honorius, hwarföre ock Alarik någon tid därefter afklädde honom sin Keiserliga Purpur, och war bered at ingå en skälig förening med Honorius. Alt liknade sig til fred, men någon fiendtelighet, som Honorii folk utöfwade på Götherna under sjelfwa fredshandlingen, afbröt alla rådplägningar, och Alarik belägrade och intog Rom med storm d. 24 Aug. år 410. At förmå sina underhafwande til så mycket större hurtighet, hade Alarik lämnat Götherna frihet at plundra, alt hwad som fants i Staden. Men han hade tillika gifwit den befalning, at ingen borda nedergöras, som intet gjorde motstånd och war bewäpnad, och de i synnerhet skonas som tagit sin tilflygt til Kyrkor, hwarom han äfwen lämnat inbyggarna kunskap. Det sista förbehåll blef til alla delar upfyldt, men det öfriga efterlefdes med mindre aktsamhet. Alarik sjelf behöll likwäl så wid detta tilfälle, som eljest sit jämna och rådiga sinne, hwarföre ock Honorii Syster Placidia, som tillika med otaliga andra blifwit til fånga tagen, bemöttes med all den wördnad, som des höga wärdighet kräfwa kunde. Oaktadt Alarik på detta sätt blifwit mästare i landet genom Roms eröfring: fattade han likwäl det beslut, at sättia sig med sina Göther neder i Africa. Men han dödde kort efter Roms eröfring, och blef begrafwen med dyrbara skatter i Calabrien mit uti strömmen Busento, ifrån hwilken Götherne låtit leda watnet, til des Alariks lik med den medföljande skatt blefwit nedsatt i jorden, då strömmen fick sit förra lopp, och alle slafwarne, som til detta arbete blifwit brukade, blefwo af daga tagne. Efter Alarik utwaldes des Swåger Athaulf til Göthernas Konung, hwilken öfwergaf Italien, och bemästrade sig en stor del af södra Gallien. Uti Narbonne gifte han sig med Honorii fångna syster Placidia år 414, wid hwilken högtidelighet, Attalus, som tilförne warit Romersk Keisare, söng brudsången. Därefter tågade han in uti Spanien, hwaräst Götherne bibehöllo sit wälde til år 713, då de af Maurerna blefwo öfwerwundne (4). (1)

(1) Ammianus Marcellinus L. 31. C. 11. Utsyttningar.

(2) Ammianus Marcellinus L. 31. C. 28, 29.

(3) Jornandes de R. G. C. 29. säger, at Balth på Göthiska språket betyder driftig. Ordet har mycken likhet med det åfwen nu på wist sätt brukeliga Bald, som beteknar stor och hurtig.

(4) Det öfriga af denna §. är tagit af Ammianus Marcellinus, Jornandes, Zosimus, Zozomenus, Olympiodorus hos Photius och flera.

§. 9.

Således woro Wästgötharne komna til någon, fast orolig ro, och utgjorde et särskilt Konunga-Rike, när Östgötharne woro ännu under Hunnernas wälde. De lydde icke desto mindre sina egna Konungar, ehuruwäl Hunnernas Regenter woro Öfwerkonungar. Tre bröder förde Regeringen hos Östgötharna, Walamir, Theodemir och Widimer, då den store werldsförstöraren Attila regerade öfwer Hunnerna, och war Walamir tillika med Ardarik, Gepidernas Konung i synnerhet uti Attilas förtroende, då däremot de andre småkonungar woro endast räknade som betjänter (1). Efter Attilas död år 453 skingrade sig denna förfärliga öfwermagten; och Östgötharne bibehöllo sin frihet, så wäl emot Attilas söner, som emot andra nästgräntsande folkslag: så at man däraf kan sluta, at det war Attila och intet Hunnerne, som warit Öfwerherrar. Efter inhämtadt tilstånd från Constantinopolitanska Hofwet, satte Götherne sig neder i Pannonien, och deras trenne Samkonungar bibehöllo genom råd och enighet sit förra anseende, icke allenast hos Barbarerna, utan ock hos Grekiska Keisarna. Men då de wanliga skjänker, som Götherne plägade undfå, saknades, grepo de åter til wapn och skjöflade Illyrien. Där war då intet annat råd för Grekerna, än at kjöpa sig frid: De årliga subsidjer betaltes, och Theodemirs son Theoderik blef gifwen som gislan til Keisar Leo i Constantinopel. Denna omständighet gaf anledning til alt det ogemena och wälförtjenta beröm, hwarigenom Theoderik sedermera lyste fram för alla samtida Regenter. Tapperhet, rädighet och ståndaktighet at uthärda alla krigs swårigheter, ja åfwen at wara ärlig karl, åtminstone emot de sina, och sit egit folk hade han kunnat lära hemma; men at få en upstådad

smak

Utsyttningar. smak, tänka redigt och tala wäl, war något, som denna tid nästan intet kunde läras utan hos Grekerna (2). På detta sätt erhöllo Grekerne någon säkerhet och lugn i anseende til Götherna, men deße woro imedlertid uti beständiga krig emot de nästgräntsande Barbarer, Scirer, Hunner, Sarmater, Swewer och andra, hwilka alle lärde af skadelig erfarenhet, at det war lättare at förolämpa Götherna än at öfwerwinna dem. Imedlertid war den unge Theoderik alt stadigt i Constantinopel uti tio års tid, efter hwilkas förlopp han uti sit adertonde är blef återsänd af Keisar Leo til sin fader Theodemir. Constantinopolitanska lefnaden hade intet förqwaft hos unga Prinsen gamla Göthiska arten, utan så snart han hemkom, angrep han på egen räkning en Sarmatisk Prins, som kort förut hade wunnit en betydande seger på de Romare. Fälttåget lyckades och Theoderik kom med seger tilbaka til sin Fader. Men intet byte kunde förslå för Götherna, emedan wärjan war deras endaste näringsfång: hwarföre ock när intet särdeles mer war at winna hos de nästgräntsande Barbarer, anföllo de ändteligen sjelfwa Grekerna, under hwilket uplopp Theodemir med sin son Theoderik gjorde stora och fördärfweliga framsteg uti Illyrien, Theßalien och andra länder. Grekiske Keisaren blef därföre nödsakad nu som förr at kjöpa sig fred. Kort därefter dödde Theodemir, och Theoderik blef sin faders efterträdare. Zeno war då Keisare i Constantinopel, hwilken så snart han fåt weta, at Theoderik war Konung hos Götherna, inkallade han honom til Constantinopel, hwaräst denna Göthiske Prinsen blef med all heder och ärebetygelse emottagen. Triumph hedren blef honom på Keisarens kostnad förordnad, Consuls wärdighet updragen, hwilken af sjelfwa Keisarna esomostast bekläddes, och en Ridderlig ärestod wardt til Theoderiks heder uprest utan för slottet. Detta alt hade kunnat til alla delar förnöja en annan Prins, men Theoderik ledsnade snart wid denna hederliga orklöshet, som ock i sjelfwa wärket intet annat war än en förnäm lättia. Han tilböd sig fördenskul at utdrifwa Turcilingiernas och Rugiernas Konung Odoacer från Italien, hwilken litet förut hade öfwerända kastat Wästerländska Keisaredömet. När Zeno därtil gifwit sit bifall, kyndar Theoderik til Italien, Odoacer blef öfwerwunnen, och Götherne blefwo härskare öfwer hela Italien och Sicilien, hwarjämte de äfwen

wen bibehöllo sig uti beſitning af Pannonien, Illyricum, Rhetien, Swevien och en ſtor del af ſödra Gallien: ſå at Theoderik war en af de mägtigaſte Konungar, ſom den tid woro i Europa. Dock wördade han Öſterländſka Keiſaredömet med en undergifwenhet, ſom likwäl intet förſwagade des oinſkränkta wälde öfwer ſina länder (3). Sedan han kommit til rolig beſitning af Italien, kunde deßa länder ſägna ſig af et lugn, ſom de en lång tid ſaknat. Ingen ofredades, oſkuld och rättwiſa gynnades, konſter och wetenſkaper ſkyddades, dygd och förtjenſt upſöktes och brukades, hwar den fanns, och Romarne woro långt lyckeligare under en Göthiſk Prins, än de tilförne warit under ſina infödda härſkare. Det war redan nog i Grekernas ſmak, at förföija folk för Religionen, och Arianerne hade utmärkt ſig med nog ſtränghet emot de renläriga, hwilka åter bemötte dem wid tilfälle med ſamma ifwer. Men Theoderik war en af de förſta ſom begrep, at ingen bör twingas at tro: hwarföre ock både Catholiker och Judar under Ariankſka Konungen kunde ſägna ſig af en fulkomlig ſäkerhet (4). Med et ord, Theoderik giorde Oſtgötharna lyckeliga och anſedda, och når han dödde år 526, ladeſ grunden til deras fall, emedan Oſtgötharnas wälde i Italien gick aldeles öfwerända år 568: ſå at förſeendheten wiſar, at Rikens och menigheters wälgång ankommer eſomoftaſt på en enda människa (5). Utflytningar.

(1) Jornandes C. 38.

(2) Ennodius i ſin Panegyricus yttrar ſig på ſamma ſätt om Grekeland. Educavit te in gremio civilitatis Græcia.

(3) Man kan göra denna ſlutſats af Theoderiks bref til Keiſar Anaſtaſius, uti hwilket han begiär, at Keiſaren med ſit biſall behagade befräfta det wal, hwarigenom Felix blifwit utſed til Conſul i Rom. Slutmeningen i brefwet är denna: Atque ideo vos, qui utrisque Reipublicæ bonis indiſcrete poteſtis gratia delectari, jungite favorem, adunate ſententiam, amborum judicio dignus eſt eligi, qui tantis faſcibus meretur augeri. Caſſiodorus L. 2. Ep. 1.

(4) Theoderiks ord äro märkwärdiga uti des förordning, hwarigenom han tillät Judarna i Genua at förnya ſin Synagoga: Religionem imperare non poſſumus, quia nemo cogitur, ut credat invitus. Caſſiodorus L. 2. Ep. 28.

(5) Til at undwika widlyftighet wil man här til ſlut berofwa ſig på Hr. Richers Leſwernes beſkrifning öfwer Theoderik den ſtore, förſwenſkad

Utflytningar.

af Hr. Valtinson och utgifwen i Götheborg 1765. Joh. Cochläi Vita Theoderici Regis med Peringskiölds anmärkningar, H. C. v. Dalin Sw. R. Hist. 1. D. C. 10.

§. 10.

Utom deßa Wäst- och Östgöthar war åfwen en stor myckenhet af samma folkslag, som Jornandes kallar Gothi minores, hwilka bodde i Moesien, närde sig förnämligast af boskaps-afwel, och woro, kan hända, långt lyckeligare i sin fattigdom, än de andre uti sin oroliga storhet (1). Hos deßa war Ulphilas Biskop, hwars öfwersätning förmenas ännu wara i behåll, och är i wåra tider med mycken omsorg granskad och förklarad. Deßa Göther hafwa länge bodt i Moesien, och torde til åfwentyrs ännu några öfwerlefwor af dem wara qwar i negden af Swarta Hafwet. Annars undergick Latinska språket en stor förändring genom Göthernas inbrott, och är det oselbart, at Italienskan upkommit af den blandning, som härigenom förordsakades. Den som har någon insigt i Italienskan, och har tillika någon kundskap i wåra Nordiska tungomål, träffar nästan ord i hwar rad, som är ren Swenska. Man har ock anledning at tro, at där warit gemenskap emellan de uttågande Göther, och dem, som blefwo qwar i wår Nordiska stambygd. Wid år 1680 blef i en trägård på Norremalm upgräfwen en Lerkruka, uti hwilken, utom förbrända ben, en af Alariks penningar war förwarad (2). Jornandes berättar, at en Konung från Scantzien wid namn Rodulph öfwergifwit sit fädernesrike, och försogat sig til Konung Theoderik i Italien (3).

(1) Jornandes R. G. C. 51.

(2) På åtsidan af detta mynt stod ALAREICO GOTHORVM MAXVMO, och på frånsidan HERCVLEI ROMANO. Man kan se härom Peringskiölds anmärkningar til Vita Theoderici Regis p. 263.

(3) När Jornandes C 3. upräknar de folkslag, som bodde i Scantzien, och efter alt utseende i södra delen därutaf, förekomma ibland andra åfwen Hrochiranni, hos hwilka denne Rudolf war Konung. Så skriftwes ordet uti Gamoneti uplag af Cassiodorus år 1650. Andre, som intet begripet hwad deßa skulle wara för folk, hafwa sönderdelt ordet uti Arochi och Rannii. Men denna söndring torde wara mindre nödig. Almanstone är skilnaden emellan Arocher och Hartäker så liten,

ten, at man kan hafwa skäl at tro, at det är et och samma namn. Hartäker kallas i Konung Waldemars Jordebok et Härad i Skåne, som man nu efter senare Danska mundarten kallar Harjager. Och om denna gisning antages, synes tydligt nog, hwar denne Rudolf haft sit Konungarike. Utstyrningar.

§. 11.

Samma Häfdeteknare, som underrättat oß, at Götherne utgådt ifrån wår Nord, lämnar ock en omständelig berättelse om Gepidernas ursprung. Deße woro Göther och utgingo från Scanzien under Berichs anförande. Men efter de woro något senfärdigare, blefwo de af de andra kallade Gepidä (1). Det är troligt, at deße dömt annorlunda om sit upförande, hwarföre de ock behöllo detta annars förakteliga namnet, och afsöndrade sig tillika från de öfriga Götherna. Så at, när de andre fortsatte sin resa til negden af Swarta Hafwet, blefwo Gepiderne tilbaka på en Ö, som Weixelströmmen gör wid sit utlopp i Hafwet. Här bodde de en lång tid, til des deras Konung Fastida började utwidga sina gräntsor. Denne Herre underlade sig åtskilliga smärre folkslag, och förswagade Burgundierna genom et grufweligt nederlag. Lyckan ökade modet, och Fastida affärdade Bodskap til Göthernas Konung Ostragotha, hwilka skulle föreställa, at som Gepiderne bodde förträngt, wordo de nödsakade, at se sig om något mera utrymme, hwarföre de anhöllo, at Ostrogotha wille lämna dem land, hwar de kunde bo med mera beqwämlighet, och om det nekades, woro de twungne at skaffa sig rum med wärjan i handen. Ostrogotha befwarade denna Gipidiska höflighet med all lämpa, och försäkrade, at han hade afsky för et sådant krig, emedan Götherne ansågo Gepiderne för bröder och släktingar, men för öfriget hade han intet land at mista. Fastida, som förmodeligen wäntat et sådant swar, war strax tilreds med sin krigshär, Götherne woro ock färdige, hwarföre det ock genast kom til en ganska blodig träfning, som warade til des mörkret åtskilde de fäktande. Men förlusten war så stor på Gepidernas sida, at Fastida i största hast drog sig tilbaka, och Götherne förnögde med sin wundna förmån, lämnade Gepiderna en obehindrad återfärd, utan at widare oroa dem i sina gjömslor. Wid Hunnernas inbrott i Gepider.

Upsyftningar. Europa blefwo Gepiderna, tillika med många andra folkslag, Hunniska wåldet underdånige, dock så, at de icke deſtomindre lydde ſina egna Konungar. Men efter Attilas död, war Gepidernas Konung Ardarik den förſte, ſom förloßade ſina underhafwande från Hunniſka Herradömet, och med ſegrande wapn förſwarade Gepidernas frihet emot Attilas ſöner (2). Sedermera förjagades Hunnerne från Dacien, då Gepiderne med Keiſar Marciani goda minne fäſte där ſina boningar, och åtnjöto tillika af Grekiſka Hofwet årliga ſubſidier. Oſtgöthernas Konung Theoderik ſkickade et ſtort antal Gepider til Gallien (3), dock hade Gepiderne icke deſtomindre ſina egna Konungar, til des de af Longobardernas Konung Alboin bleſwo aldeles utödde (4). Denne Alboin intog ſedermera öfra delen af Italien, kort efter Oſtgötharnas utrotande.

(1) Jornandes R. G. C. 17. ſäger, at Gepiderne fådt ſit namn af gamla Göthiſka ordet Gepanta, ſom betyder trög och lat. Uti Swenſkan har Gapande ſamma bemärkelſe.

(2) Jornandes C. 50.

(3) Caſſiodorus L. 5. Ep. 10.

(4) Paulus Diaconus de Rebus geſtis Longobardorum L. 1. C. 27.

§. 12.

Longobarder. Longobarderne nämnas för förſta gången, då Tiberius Cäſar några år efter Chriſti födelſe med Romerſka krigshären trängde igenom til Elbſtrömmen i Tyſkland (1). At detta folkſlag bodde norr om Elben intygar Strabo (2), och torde de något när haſwa innehaft ſamma boningsplatſer, då Tacitus ſkrifwit ſin berättelſe om Germanien. Han berömmer dem ock mer för mandom, än folkrikhet. Men ingen af deßa Hiſtorieſkrifware har omrört, hwarifrån Longobarderne haft ſin förſta uprinnelſe, ej heller har någon af deßa föreſatt ſig, at författa Longobardernas Hiſtoria. När Paulus Warnefridi, ſom år 774 bleſ fången med ſiſta Longobardernas Konung, lade handen wid en omſtändelig berättelſe om Longobardernas öden, nämner han ſtrax i början af ſit wärk de Rebus geſtis Longobardorum, at detta folkſlag leder ſin uprinnelſe från Scandinavien (3). Man kan med ſkäl fråga, hwarifrån han kunnat hämta underrättelſe om en ſå urgammal om-

omständighet. På någon äldre Historieskrifware beropar han sig wäl intet, men derföre är man intet berättigad at påstå, det han welat förleda sin läsare med updiktade osanningar. Det är troligt, at han författat sin Historia antingen efter gammal sägn, som hos sjelfwa Longobarderna warit antagen, eller efter fordna skrifter och documenter. Sagan kan wara falsk, kan ock wara sann, och det bliswer oförnekeligt, at Paulus Diaconus, som war sjelf en Longobarder, och dageligen omgicks med folk af samma släkte, måste nödwändigt wara mera i stånd at dömma om Sagans trowärdighet, än en tusende års yngre Historieskrifware, som i detta mål wet naturligen intet mer, än hwad han skal lära af denna Paulus eller någon annan gammal häfdeteknare. Det är ock säkert, at Paulus Diaconus intet warit den förste, som hämtat Longobarderna ifrån wår Nord. Prosper uti femte århundrad har sagt det samma (4), hwilkens intygande synes äga det witsord, hwaremot intet med skäl kan kunna inwändas? Det är ock oförnekeligt, at grunden til en del af Pauli Diaconi berättelser warit skrifwen långt förut. Ty uti företalet til Longobardernas Lagar har Konung Rotharis låtit inflyta en förteckning på Longobardernas Konungar, som aldeles stämmer öfwerens med denna Historieskrifwarens berättelse. Det kan ock förtjena, at ihogkommas, det Paulus Diaconus haft mycken kunskap om wår Nord, den han fådt af Folk, som warit här i landet. Han har warit underrättad om Finnarnes eller Lapparnas skidlöpande och deras Lappmuddar, han har haft kunskap om Moskoström eller Moström (5). Ja man kan ock säga, at han i några mål wetat mer, än någon Norrman eller Swensk i wår tid; ty han hade sig ock bekant, at de sjusofware hade sin hwila uti en bergskula här i Norden. Om jag intet bedrager mig, kan man af detta alt sluta, det någon större gemenskap warit den tiden emellan Swenska Norden och Italien, än man sig almänt föreställer. Och torde det ännu wara twifwelaktigt, om de gamla Runstenar, på hwilka Longbarda-Land nämnes, intet warit upresta til åminnelse af de tider, då Longobarderne ännu woro Herrar i Italien. Utflyttningar.

(1) Vellejus Paterculus L. 2. C. 106.
(2) Strabo Geogr. L. 7.
(3) Paulus Diaconus eller Warnefridi De R. G. Longobardorum L. 1. C. 2.

Utflytningar.

(4) Prosper Aquitanus in Chronico. Post Christum natum 382 Longobardi ab extremis Germaniæ finibus, oceanique protinus littore, Scandisque insula magna egressi et novarum sedium avidi Ibone et Ajone Ducibus Vandalos primum viderunt.

(5) Paulus Diaconus L. 1. C. 5. talar om Scritobinni eller Lapparna: Hi a saliendo juxta linguam barbaram etymologiam ducunt, saltibus enim utentes arte quadam ligno incurvo ad ascus similitudinem fera insequuntur. Om Lappmuddar yttrar han sig på samma ställe som följer: Apud hos est animal, non satis absimile cervo, de cujus ego corio, ut fuerat pilis hispidum, vestem in modum tunicæ genu tenus aptatam conspexi, qua, ut relatum est, Scritobinni utuntur. Om Moströms talar han i sjette Capitlet, och kallar den unabilicus maris. At han intet haft sin underrättelse af lösa rykten, utan af folk, som wärkeligen warit här i landet, kan man se af 2 Capitlet, där han talar om Scandinauia. Hæc ergo insula, sicut retulerunt nobis, qui eam lustrauerunt, non tam in mari est posita, quam marinis fluctibus propter planitiem marginum terras ambientibus circumfusa. Detta torde öfwertyga oß, at Paulus Diaconus warit mer underrättad om de Nordiska saker, än man annars kan hålla sig föreställer.

§. 13.

Man torde således böra medgifwa, at Longobarderne i förſta början gådt ut från Scandinawien, efter Longobarderne sjelfwe haft samma öfwertygelse. Men därutaf är ingalunda afgjordt, at detta folk warit Göther til sin stam och uprinnelse. Deras äldſta Konungars namn kunna gifwa anledning til en annan tanka. Uti K. Rothars företal til Longobardernas Lagar upräknas deßa Konungar således: 1 Agemund, 2 Lamißo, 3 Leth, 4 Childehoc, 5 Godehoc, 6 Daffo, 7. Tato, 8 Wacho, 9 Walter, 10 Adoin, 11 Alboin m. m. Om man undantager förſta namnet, som synes wara Swenſkt, afgå de andre så långt ifrån Göthiſkan, at de intet wäl kunna ledas därifrån: då däremot Göthernas äldſta Konunga-namn utan minſta bekymmer kunna hämtas ifrån Swenſka stam-ord. Man har sig bekant, hwarifrån Lamißo ärnådt sit namn: ty efter han blef sunnen i en dam eller sjö, som på Longobardernas tungomål het Lame, är han blefwen så kallad (1). Som nu en liten sjö på Finſka heter Lami, kan man til äfwentyrs med någon sannolikhet sluta, at detta folk warit Finnar, i synnerhet, som äfwen de andra namnen kunna här-

närmare öfwerens med Finſkan än med Swenſkan (2). Denna Utſlytning gisning ſynes ock däraf kunna beſtyrkas, emedan folkſlaget kallades tilförne Winuli eller Finnar, och namnet Longobard ſkal wara gifwit dem af Oden (3). gar.

(1) Paulus Diaconus L. 1. C. 15. Et quia eum de piſcina, quæ eorum lingua Lama dicitur, abſtulit, Lamiſſio eidem nomen impoſuit. At Lami på Finſka betyder inſjö, kan man lära af Juſtenius.

(2) Man wil allenaſt til bewis jämföra några af deſſa namn med Finſkan. Leth kommer öfwerens med Lethi löf, Childehoc kan wara ſammanſat af Childo glants och Hoki ihålig, innefattande. Gudehoc kan ledas af Cude eller Cuda wäfwa: Finnarne bruka intet G. Däffo kan komma af Taiuwas himmel. Finnarne bruka nu förtiden hwarken D. eller T. Tato kommer öfwerens med Täkti ſtjerna, Wacho med Waaca wigtſkål. m. m. Sedan Longobarderne mer och mer utwidgat ſit wälde, och flyttadt längre i ſöder, har detta ſpråket förmodeligen ſom andra tungomål blifwit på många ſätt utblandat, och ſåledes mera wigenkjänneligt. Annars har Procopius gjordt den påminnelſe Vandalicorum L. 3. at Göther eller Oſtgöthar, Wandaler, Weſtgöthar, och Gepider woro et ſlags folk. Paulus Diaconus Hiſtoria Miſcella L. 14. C. 8. gör ſamma anmärkning, Gothi, ſäger han, Hypogothi, Gepides et Vandali nomen tantum mutantes et nihil aliud, unaque lingua utentes. Om Longobarderne warit af ſamma tungomål och ſlägte, är troligt, at hwarken Procopius eller Paulus dem förbigådt i denna ſlägt-räkning. Ty hwad denne ſenare widare påminner, at Longobarderne utgådt från Gepiderna, torde ſnarare ſyfta på en Politiſk ſkrifning än någon förwantſkap.

(3) Paulus Diaconus L. 1. C. 8. Här berättas, at Oden, då han ſåg Winilernas qwinfolk, ſom på Freas inrådande hade utſlaget ſina hår öfwer anſiktet, frågade hwad det woro för Longobardare eller Långſkäggige. För Odens anſeende har då detta ſenare namnet kommit mer i bruk än det föregående. Paulus ſäger, at Bard på deras ſpråk betyder ſkägg, hwilket ock kommer öfwerens med nu warande Finnars Parti, hwaraf Tyſkarnas Barth förmodeligen ledt ſin uprinnelſe. Om namnet woro Göthiſkt, kulle man eljeſt kunna tro, at det är ſammanſatt af Bard wärja, hwarföre ock Oden bland andra kjänemärken, ſom honom tilläggas i Edda, kallas äfwen Langbarder, efter han brukade långt ſwärd.

§. 14

Under Ibo och Aios anförande gingo Longobarderne ur Scandinawien. Sin förſta hwila togo de i Scoringa, därifrån drogo

de

Utflytningar. de igenom Alpiternas landsändar til Mauringa, och sedan til Golanda. Om Golanda skal betyda Gothland, och Scoringa wore förskrefwit för Scoringia eller Skåne, blifwer tåget nog begripeligt, emedan de då farit genom Asbohärad til Möre i Småland, och därifrån til Gothland. Däreſter satte Winuli eller Longobarderne sig neder någon tid uti Antaib, Bantaib och Burgundaib. Wår wägwisare Paulus Wärnefridi, som leder oß igenom deßa obekanta länder, wiſte sjelf intet hwar de woro belägne, utan lämnar oß Sagan, som han den af Longobarderna bekommit. Denna okunnighet kan til åſwentyrs förlåtas, och Läsaren behagade sjelf med egna gißningar upfylla hwad som brister, så framt de äro oumgängeliga. Efter deßa härförares död hafwa Longobarderne förordnat Ajos son eller ättlägg Agilmund til Konung. Hans efterträdare följde efter hwarandra i den ordning, som förra paragraphen utwiſar, och war Alboin den elloſte i ordningen, i synnerhet namnkunnig; emedan han wid år 567 flyttade Longobardernas magt och herrawälde til Italien, hwaräſt de bibehöllo sit regemente til år 773, då Longobardernas ſiſta Konung Deſiderius af Carolus Magnus blef til fånga tagen, och Longobardernas rike öfwerända kaſtat (1). Namnet är nu allenaſt i behåll uti öfra delen af Italien, som af des fordna innehafware ännu kallas Lombardie (2).

(1) Den som wil haſwa en utförlig underrättelſe om Longobardernas Historia, kan söka den samma hos Paulus Warnefridi eller Diaconus de Rebus geſtis Longobardorum. På detta ſtälle kan det wara nog, som redan är anförd.

(2) En gammal Auctor, som författat en Historia om det heliga kriget, och warit sjelf deltagande uti förſta korståget, gör altid ſkilnad emellan Longobardi och Lombardi. Denna Historia är tryckt uti Mabillon Muſeum Italicum T. II. P. I. p. 140. Hwaruti denna ſkilnad beſtår är swårt at ſäga. Til ſist bör man göra den påminnelſe, at Proſper och Paulus synes wara ſtridande med hwarandra, hwad tiden af deras utgång beträffar, ty om den ſkjedt wid år 382, har det intet kunnat händt i Odens tid, som Paulus Diaconus wid handen gifwer. Om Proſpers tideräkning är riktig, synes det troligare, at Winuli efter ſin utgång ifrån Scandinawien hopſogat ſig med de gamla Longobarder, som bodde i Tyſkland, och ſåledes blifwit ſedermera under deras namn mera bekanta. Dock kunna Proſpers ord äfwen på annat ſätt förklaras nemligen, at Longobarderne wid år 382 öfwerwunnit Wandalerna, ſedan de längt förut tågat ut från Scandien.

§. 15.

§. 15.

Det lär wara oförnekeligt, at Cimbrerne bodt i Jutland och Holsten, hwarföre ock Ptolomäus kallar denna negden Cherſoneſus Cimbrica. Genom hafwets öfwerflödande, ſom fördränkt en ſtor del af deras land, bleſwo de föranlåtne at ſe ſig om efter tryggare bonings platſar (1). De förbundo ſig fördenſkul med ſina grannar Teutonerna, och ſwäfwade wida i kring ſå i Tyſkland, ſom Gallien. I brift af ſåkra hemwiſt förſkaffade de ſig et rikt byte, emedan de ſkjöflade och plundrade hwar de foro fram. Ändteligen anlände Cimbrerne med ſina förbunds-bröder i negden af Italien. Härifrån affärdades bodſkap til Romerſka Rådet med begjäran, at dem måtte lämnas något land at bo uti. Romarne woro mer wane at taga än ſkjänka bort Länder; Cimbrerne erhöllo fördenſkul intet förnöjande ſwar på ſin anſökning, hwarföre de ock ſatte ſig före, at tilägna ſig med wåld, det de intet uti godo kunde winna. Den ena Romerſka krigshären gick förlorad efter den andra, och man bäfwade redan i Rom, där man intet kjänt någon förſkräckelſe ſedan Hannibals tid. Men ännu war inter tiden kommen, at Romerſka makten ſkulle ſwikta för Barbarer, och C. Marius genom ſina ſegrar gjorde ända på Roms fruktan och Cimbrernas hot. Cimbriſka nederlaget ſkedde hundrade år för Chriſti födelſe. Och torde de til äfwentyrs upbrutit från Norden något når wid ſamma tid, ſom Oden inſunnit ſig i Göthiſka negden. Wil man följa den anledning ſom ſynes flyta af wåra Göthiſka Handlingar, bör man hålla före, at Cimbrer warit Jotar eller Finnar. Denna gißning kan wäl intet med fullgyande ſkäl beſtyrkas, icke deſtomindre lär det namn, hwarmed Cimbrerne beteknade ishafwet, Morimaruſa nemligen, wara ren Finſka (2). Och på den grund borde Cimbriſka namnet icke allenaſt tilkomma inbyggarna i Jutland och Hollſten, utan ock dem, ſom bodt längre up i Norden (3). Men wid detta tilfälle, lär förmodeligen frågan wara endaſt om de orter, hwarifrån Cimbrerne började ſit uttåg: och då bör man efter alt utſeende ſtadna inom Danſka Rikets fordna och nu warande gränſor, hwar hafwet lämnat både uti ſenare och äldre tider ofördnekeliga bewis af ſit wåldſamma öfwerflödande (4). Man är likwäl långt ifrån

Utflyttningar. Cimbrer.

Utflytningar.

den tankan at inbilla sig, det Cimbershamn i Skåne bibehållit åminnelsen af Cimbriska utflytningen; ty denna mening, som endast stöder sig på en sliprig likhet i namnen, synes endast wara framstäld at roa barn, och barnlika Fornsökare.

(1) Florus L. 3. C. 3. bestyrker en stor del af hwad i denna §. är anfördt, hans witnesbörd förtjenar således at inryckas: Cimbri, Teutoni atque Tigurini, ab extremis Galliæ profugi cum terras eorum inundasset Oceanus, nouas sedes toto orbe quærebant. Exclusique Gallia et Hispania, cum in Italiam remigarent, misere Legatos in castra Silani, inde ad Senatum petentes, ut Martius populus aliquid sibi terræ daret quasi stipendium, ceterum, vt vellet, manibus atque armis eorum uteretur. Strabo L. 7. witnar ock, at de uttågande Cimbrer bodt på en halfö, och af hafwets stödande blifwit nödsakade, at wända sig til nya boställen. Men Strabo ansåg denna berättelse för ogrundad, efter han hade sig intet bekant något annat stigande af hafwet, än des dageliga Ebb och Flod. Men om et sådant stödande är här aldeles ingen fråga.

(2) Plinius L. 4. C. 13. Septentrionalis oceanus, Amalchium eum Hecatæus appellat -- Philemon Morimarusam a Cimbris vocari, hoc est mortuum mare, usque ad Promontorium Rubeas. Man lär härutaf, at Morimarusa betyder döda hafwet. På Finska är Meri haf, och Marras betyder stel, eller en som är när döden. Juslenii Lexicon. Til åfwentyrs torde ock Rubeas wara Finska, emedan Rupeus betecknar något, som hänger fast.

(3) Plutarchus in Mario säger, at där warit et rykte, at Cimmerierne eller Cimbrerne, som han menar warit et slags folk, hafwa bodt uti et skogwuxit land, som legat nästan inunder Polen. Och på den grund måste en del af Cimbrerna nödwändigt hafwa bodt längre i Norr än Jutland. Plinius på det åberopade stället, sedan han nämnt Sinus Codanus, talar widare om twå andra stora hafswikar Chlylypenus och Lagnus, af hwilken denne senare gick intil Cimbrernas land. Detta synes fysta på Finska och Bothniska Wiken. Men det är ej åt, at fördjupa sig i mödosam förklaring af Plinii Geographiska begrep om wår Nord. Ty hwarken hade han mycken kunskap om dessa aflägna länder, ej heller bör man därföre neka, at Cimbrerne gådt ut från Jutland och Holsten, fast än den öfriga Norden warit bebod af samma folkslag.

(4) När Pomponius Mela L. 3. C. 3. beskrifwer Sinus Codanus, säger han, at hafwet, som slöt emellan barna, liknade mer äar än sund. Man torde förbenskul med skiäl hålla före, at hafwet sedan Pomponii tid fördränkt en stor del af de yttersta stranderna, på de intil hafwet liggande Öar och Landskap. Och at detta wärkeligen skiedt, kan slutas af det rön, som blef för en tid sedan giordt wid Landskrona, hå man

fann

fann tekn af Bok, Ek och Hafelskog i sjelfwa hafwet. Ofwerste Struensenfelts Bref uti Disputationen de Fundamentis Chronologiæ Svio-Goth. p. 73. Hafwets inträktningar hafwa warit ännu wäldsamare på wästra sidan af Jutland. Ty wid år 1300, 1532, 1616, och i synnerhet år 1634, m. m. bortskjöldes en ganska widlyftig tract af Schleswig, som ännu ligger försänkt i hafwet. Danckwerth Beschreib. Schleswich und Holst. p. 146. Och finner man ofta spår til sådana hafwets inbrott ganska långt in i Landet. Eccard de origine German. L. 1. §. 80. p. 176 berättar, at då man wid Herrenhausen skulle grafwa til watnets ledande, fann man en af hafswägorna nedfäld skog i jorden, med topparna af träen wända mot sud-ost. ꝛc. Så at man kan nog finna, at det war möjeligt, at de gamle inwånare kunde af en sådan olycka blifwa föranlåtne, at söka sig tryggare boställen. Utsjutningar.

§. 16.

Frankerne omtalas för första gången under Keisar Valerianus. Deras namn war således almänt bekant mit uti tredje århundrad efter Christi födelse (1). Deras hemwist war då emellan Rhen och Elbströmmen mot Norden, och innefattades flera folkslag under detta almänna namn, såsom Salii, Chauci, Cherusci, Sicambri, Bructeri (2). Salierne hafwa dock förmodeligen warit de, som egenteligen kallades Franker (3), och lär namnet sedermera åfwen blifwit lämpadt på alla dem, som gifwit sig i nära förbindelse med Frankerna. De, som äro af den tankan, at deßa folkslag blifwit egenteligen så kallade, efter de i synnerhet förenadt sig til frihetens bibehållande emot de Romare, taga all sin anledning af ordet Frank eller Fri. Men intet tekn är, at deßa woro mer ömma om frihetens förswar än de andre Tyskar, hwilka alla wid tilfälle gåfwo oförnekeliga bewis af deras tilgifwenhet för friheten. Det kan ock anses för oafgjordt, om ordet i deßa gamla tider betydt fri. Det torde altså wara tryggast, at Salii warit egenteligen de, som kallade sig Franker. Som nu hwarken Salier eller Franker nämnas ibland Tyskarna hos de Historieskrifware, som äro äldre än tredje århundrad: synes det naturligt, at detta folk af ålder intet bodt i Tyskland, utan kommit annorstäds ifrån. I denna punct komma ock alle gamle Häfdeteknare öfwerens, fast de äro stridige om stället, hwarifrån de böra hämtas. I sådan willrådighet hafwa några farit til Troya, och där sökt Franker- Franker.

Utförtain-gar.

kernas stamfäder (4). Gregorius Turonensis förkortar denna wägen, när han inqwarterar dem i Pannonien. Men så framt Thoromachus Episcopus är den samme som Gregorius, har han wärkeligen haft den först nämde meningen, fast han af blygsamhet, kan hända, uti sina Annales Francorum gådt medelwägen. Eljest är gissningen om Frankernas ursprung ifrån Troya så wacker, at den hwarken bör eller behöfwer wederläggas. Prosper Aquitanus har i sit Chronicon berättat, at Priamus regerat hos Frankerna i Keisar Theodosii tid, och lär hela Historien om Trojanerna, såsom Frankernas förfäder blifwit tilskapad af detta namnet. Men det som redan sägt är, förtjenar widare upmärksamhet, at alle de gamle Historieskrifware komma därutinnan öfwerens, at Frankerne intet bodt af ålder i Tyskland; och efter denna anledning torde Göthiska Norden blifwa det beqwämligaste ställe, hwarifrån de böra hänföras. Eumenius, som är äldre än alle Frankiska Skribenterne, och lefwadt i fjerde århundrad, talar om Frankernas stambygd, som war uti Barbariets ytterste strander, dit aldrig Römarne med sina wapen kommit (5). På denna grund kan man wäl aldrig med någon tilförlåtelighet påstå, det Frankernas äldsta säte warit emellan Rhen och Elbströmmen. Ty Römare woro redan uti Augusts tid komne til Elben. Leibnitz här utaf en gammal Poet, som lefwat i början af nionde århundrad bewist, at det då war et gammalt rykte ibland Frankerna, at de woro komne ifrån Norrmännerna. Freculphus Biskopen af Lisieux i Normandie af samma århundrad, säger utan omswep, at Frankernas äldsta Fädernesland war i Scanzien, och at där ännu war et land, som kallades Francia (6). Rät man nu jämför dessa witnesbörd med den anmärkning, som förekommer hos Geographus Ravennas, torde Frankernas gamla fädernesbygd blifwa tydelig nog. Denna Författarens egna ord böra öfwerwägas och präfwas. Quarta ut hora noctis Norrmannorum est Patriæ; quæ est Dania ab aliquis, cujus ad frontem Albis vec Patria Albis, Mauringania certissime antiquis dicebatur, in qua Patria Albis per multos annos Francorum Linea remorata est. Leibnitz har öfwersatt detta stället sålunda: á la quatrieme heure de la nuit est la Patrie ou Region des Norrmans, que les Anciens appelloient la Danie, au devant de la quelle est la Region de l'El-

l'Elbe, que les anciens appelloient la Mauringanie, et c'eſt dans cette Region de l'Elbe, ou la ligne des François a eu ſa demeure durant pluſieurs années. Utflyttningar.

Wid denna öfwerſättning bör förſt märkas, at där ſtår intet, at Normannia kallades Dania af de gamla, utan af några ab aliquis. Här ſynes ſåledes göras ſkilnad emellan Dania eller Dannemark, ſom kallades ſå af alla, och den Dania ſom kallades ſå af några. På denna grund lär den egenteliga Norrmannien eller Norrige här böra förſtås, hwilken tillika med Swerige beteknades underſtundom med namnet Dania. Sedan anſer Leibnitz för en afgiord ſak, at Albis eller Patria Albis måtte nödwändigt ſyfta på Elbſtrömmen och landet där omkring: då det kan ſå wäl betyda Södra ſidan af Elben, ſom den Norra, i hwilken händelſe han ingalunda winner ſit ſyftemål, ſom är at bewiſa, det Frankerne fordom bodt i Hollſten och Jutland. Men ſom gamle Auctoren intet talar om någon ſtröm, utan om et land, hwar Frankerne bodt, bör man följa hans egna ord, och ſöka efter et land, ſom låg frammanför Norrige, och kan ſwara emot Patria Albis. Och då paſſar ſig Alfheim både med namnet och belägenheten: ty det är tilförne bewiſt och almänt bekant, at det fordna Alfheim låg emellan Götha älf och Romälfwen. Widare säger wår Rawenniſke Jordbeſkrifware, at de gamle kallade annars denna tracten Mauringania. Herr Leibnitz menar, at Pomerens namn torde hafwa behållit något af gamla Mauringanien. Ehuru ſtor alikheten är emellan namnen af Pomeren och Mauringanien, torde gisningen kunna tålas, om de andra omſtändigheter woro lämpeliga. Men i Norrige har man intet ſwårt at träffa likljudande namn med Mauringania; ty Nordmöre och Sunmöre åro almänt bekanta Landſkaper, och Sturleſon talar utomdes ock om Wäſtmauri (7), utom Morlanda, Marſtrand, Mark och flera dylika, ſom alla i denna negden förekomma. Man torde ock kunna här få igen det gamla Francia, ſom Freculphus omtalar, ty Fräkne Härad i Bohuslän är bekant, och Fräkboarne i Norrige omtalas af Sturleſon (8). Af alt detta torde man hafwa fulkomlig anledning at tro, det Fräkne- eller Frankboarne gjordt fordomdags någon utflyttning til Tyſkland, och de ſåledes åro de rätte ſtamfäder för de namnkunniga Franker, ſom i ſenare tider bemäktigat ſig Gallien, och ſåledes gifwit både namn och begynnelſe til Frankrike.

Utflytningar.

(1) Vopiscus in Aureliano C. 3.

(2) Se Cluverius Germania antiqua. L. 3. C. 20.

(3) Ammianus Marcellinus L. 17. C. 17. Quibus paratis, petit primos omnium *Francos*, eos videlicet, quos consuetudo Salios appellavit. Här nämner han Salierna, såsom de, hwilka egenteligen kallades Franker.

(4) Idacius af femte århundrad från Lamego i Spanien torde wara den förste som sagt, at Frankerne woro från Troya. Se des Collectio Historica uti Bastnage Thesaur. Monimens. Ecclesiasticorum T. 2. p. 166. Thoromachus Episcopus uti sit Chronicon L. 1. C. 2. har samma dikt p. 196 hos Basnage. Fredegarius af ottonde århundrad berättar det samma, och Trithemius Abboten i Wurtzburg uti sin bok de Origine Francorum lämnar en omständelig berättelse om denna fabel, beropandes sig på en gammal Auctor Hunibaldus, som efter utseende hwarken lefwat förr eller efter Christi födelse. Annars har Basnage budit til at bewisa, det Thoromachus Episcopus intet är någon annan än Gregorius Turonensis; ty Turonachus skrefs understundom för Turonensis. Jfr. J. A. Fabricius Biblioth. Latina med. &. infimæ Latinitatis T. 6. p. 748.

(5) Eumenius Panegyricus ad Constantinum Augustum C. 6. Qvid rursus loqnar intimas Franciæ nationes, non jam ab his locis, quæ olim Romani invaserant, sed a propriis ex origine sua sedibus, atque ab ultimis Barbariæ littoribus avulsas, et in desertis Galliæ Regionibus collocatas, ut pacem Romani imperii cultu jurarent, et arma delectu. Cluverius anför äfwen detta witnesbörd, men betienar sig för öfrigt intet därutaf, emedan det är uppenbarligen stridande emot hans egen mening, som sätter det fordna Francien emellan Elben och Rhenströmmen. Men B. G. Struvius uti sin Reichs Historie p. 3. §. 4. har ock begripet, at Eumenius har afseende på längt aflägnare länder. Han yttrar sig fördenskul om A. Turnebi mening, som satt Frankerna i Skåne, på detta sätt: "Hadrianus Turnebus will sie aus „Schonen herleiten, indem er sich einbildet, es wären die Franci eben „diejenige, welche der Ptolomäus in dieser insul Phirasios nennet. „Daher habe man auch von ihnen zu sagen pflegen, sie weren von „denen entlegensten ufern des barbarischen landes gleichsam abgerissen „worden".

(6) Freculphus Lixoviensis Episcopus in Chronico: affirmant eos de Scantzia insula, quæ vagina est gentium, exordium habuisse, de qua Gothi et ceteræ nationes Theotiscæ exierunt, quod et idioma linguæ eorum testatur. Est enim in eadem insula regio, quæ, ut ferunt, adhuc Francia vocatur. Den Poet, som Hr. Leibnitz uti sin afhandling de l'Origine des François beropar sig på, är Ermoldus Nigellus, hwars utlåtelse är följande:

His

Hic Populus porro, veteri cognomine Dani
Ante vocabantur et vociantur adhuc.
Nunc quoque Franciſco dicuntur nomine Manni
Velocés, agiles, armigerique nimis.
Ipſe quidem populus hate pernotus habetur
Littre dapes quærens, incolit atque mare.
Pulcher adeſt facie, cultuque, ſtatuque decorus
Unde genus Francis adſore fama refert.

Uplyſning-ar.

(7) Sturleſon T. I. p. 58.

(8) Sturleſon T. I. p. 725.

§. 17.

Ohuruvida denna underſökning winner Franſyſka Antiquariernas bifall, wet jag intet: men med Leibnitzens hypotheſe wore de intet nögde. P. Tournemine giorde åtſkilliga invändningar däremot, och höll före ibland annat, at Linea Francorum, ſom förekommer hos Geographus Ravennas, kunde ſå wäl betekna Frankernas gräntſor, ſom Frankernas förfäder (1). Förklaringen ſynes wäl något twungen, men efter den här framgiſna tillämpning, afgår ingen ting af ſatſens riktighet; antingen den ena eller andra uttolkning antages. P. Germon har i ſynnerhet angripet den Ravenniſka Jordbeſkrifwarens trowärdighet (2). Bland annat förkaſtar han honom, at han war en Göthe, liksom den omſtändighet uti et ſådant mål ſkulle förringa hans anſeende. Men den mening man här antaget, grundar ſig intet blott på den Ravenniſka Häfdeteknarens utſaga: utan är med flera ſkribenters witnesbörd ſtadfäſtad. Man kunde då til öfwerflyds med all billighet anſe Frankernas äldſta utgång ifrån Göthiſka Norden, ſåſom den ſannolikaſte mening, ſom förnärwarigen kan uppgifwas. Åt de federmera bodo emellan Elben och Weſerſtrömmen medgifwes gärna. Freculphus har annars uti des nyligen återfunne witnesbörd anmärkt, at hellena språkets likhet ſynes kalla hans utſaga, och om jag intet bedrager mig, är ſjelfwa ordet Frak eller Frank ren Göthiſka, och betyder dårig, toppig (3), ſåſom ordet nu mera förwrånt ſin gamla benämnelſe, och betekna Fräck eller oförſkämd. De gamle Frankiſke Skribenter yttra ſig på ſamma ſätt om namnet (4). Men at Frank nu betyder fri, lär därutaf wara händt,

at

Utflyttningar. at Frankerne, då de satte sig neder i Gallien, en lång tid warit frie för skatter och utlagor. Anser man widare Franska Prinsarnas namn, som är det enda man nu har qwar af äldsta språket, skal man ock utan swårighet finna, at de äro aldeles Swenska. Sunon och Marcomir äro de, som hos Frankerna regerat näst efter Priamus. Söne och Siune äro almänt bekanta namn hos almogen. Markmader och Marcomir torde wara ett och det samma. Chlodowäus kallas Ludouin hos Cassiodorus, och ibland wåra fordna Göthiska Konungar träffar man ock en, som herat Hlodwer. Chilperik betydde hjelperik på Frankiska, härom är talt tilförne. En af Chlodowäi söner het Chram. Gram är ett gammalt Swenskt namn, som ock brukades ofta af Skalderna til at beteckna Konung och härförare. Det wore intet swårt, at anföra flera sådana likljudande namn, men de gås förbi til at undwika widlyftighet.

(1) Leibnitzens swar på Pere Tourremines inkast, finnes merendels sammantryckt med des Essay sur l'origine des François.

(2) Et utdrag af Pere Germons observations historiques et critiques sur l'origine de la Nation Françoise, finnes tryckt uti 23 Tomen af P. Daniels Histoire de France, med Griffets tilökningar.

(3) Man will allenast berosa sig på åtskilliga namnkunniga män, hwilka alle för sin tapperhet blifwit kallade Fräk eller Fräkne, såsom Frode Fräkne, Ale Fräkne, Frithiof Fräkne. m. m.

(4) Sigebert från Gembloux eller Gemblacensis i början af sit Chronicon har följande utlåtelse. Valentinianus, (Francos) attica lingua interpretatur feroces. Sigebert bedrager sig ofelbart, när han inbillar sig, at Valentinianus gifwit Frankerna sit namn, men han intygar likwäl, at ordet betekenat en hurtig eller fräck man. Herr Achery uti des Spicilegium T. 10. har infört en skrift de Castro Ambasiæ, uti hwilken denna utlåtelse finnes: Sicambri hæc audientes cæsos Alanos omnino deleverunt. Romani Attica lingua tunc eos Francos, id est, feroces eos appellauerunt, diuque atrib uto liberi vixerunt. Jacobus de Vitriaco hos Martenne T. 3. Anecdotorum säger, at Francus betydde på Latin, bellicosus, armis exercitatus. Se Du Cange Dictionar. T. III. p. 643 af Benedictinernas upl. Libanius witnar utom des, at Frankerne först blifwit kallade Fracti, af Grekiska Φραγτες, som betyder bewäpnad. Jfr. P. Germon. sur l'origine de la Nation Françoise. C. 4.

§. 18.

§. 18.

Åtskillige orter finnas i Norden, som synas hafwa fådt namn af Burgundierna. Borneholm kallas beständigt hos Sturleson Burgundarholm, och hos samma Historieskrifware nämnes Burgundar i Norrige (1). Flera orter i Norden hafwa ock dylika namn. Agathias witnar ock, at Burgundierne woro et Göthiskt folkslag (2). Men deßa anledningar äro otilräckeliga bewis, at de wandrande Burgundier, som gifwit namn åt Bourgogne Frankrike, hafwa sin uprinnelse från Scandien: i synnerhet, som jag intet funnit någon gammal Häfdeteknare, som det fulltygat. Samma omdöme bör man, kan hända, fälla om Wandalerna. Göther woro de, eller af Göthisk stam. De hafwa ock kan hända gifwit namn åt Wendsyssel på Jutland. Men emedan hos de gamla ingen underrättelse finnes, at de gådt ut ifrån Scandinavien, lämnar man denna undersökning til andras utredande. Om Saxarna kunde man säga det samma, men här förekommer den skilnad, at Saxarnas äldste Historieskrifware Witikindus af nionde århundrad gjordt den påminnelse, at några i hans tid woro af den tankan, at Saxarnas äldsta hemwist warit hos de Danska och Normännerna (3), och at de woro sjöleds anlände til Tyskland. Denna mening synes ock stadfästas härigenom, at Tacitus intet nämner några Saxar i Tyskland. Den äldste Häfdeteknare, som talat om detta folkslag, är Ptolomäus af andra århundrad. Här utaf torde man kunna taga den sannolika gissning, at de sedan Taciti tid ankommit til Hollsten, hwarifrån de sedermera utwidgat sina gräntsor längre åt söder, och intaget de länder, som de nu innehafwa. Ty utom Holsten eller Chersonesus Cimbrica woro de intet komne, när Ptolomäus upsatte sin jordbeskrifning. Så mycket lär wara onekeligt, at gamla Saxiska språket, hwars öfwerlefwor ännu igenfinnas uti gamla namn, til alla delar kommer öfwerens med det fordna Swenska eller Göthiska (4).

Utflyttningar.

Burgundier.

Wandaler.

Saxar.

(1) Sturleſom T. I. p. 725.

(2) Agathias L. 1. iſr. Cluwerius Germ. Antiq. L. 3. C. 33. p. 642.

(3) Witikindus annales Saxonum L. 1. p. 2. af Reineccii uplag. Nam per hac re varia opinio eſt, aliis arbitrantibus de Danis Normannisque originem duxiſſe Saxones - - Pro certo autem novimus Saxones his re-

Utflytningar. regionibus nauibus advectos, et loco primum applicuisse, qui usque hodie nuncupatur Hadolaua. Haderesleden nu förtiden.

(4) Wed och Wid betyder skog på Swenska, och åro Tiweden och Holweden, nu Holwägen, bekanta skogar i Swerige. Myrkwider betyder en stor och mörk skog: hwarföre ock en skog i Holsetaland, Holsten, kallas Myrkwidur i Olof Trygwasons Saga. Bihanget til Stiernhelms T. 2. p. 459. På samma sätt träffar man en stor skog i Böhmen wara kallad Miriquidu af Saxarna hos Dithmarus Merseburgensis L. 6. C. 62. och Miriwidu en dylik wid Trajectum L. 7. p. 112. Uti Skåne lyktas många byars namn på Lef, såsom Göcherslef Mon. Scan. F. 2. p. 18. Barslef p. 75. Herslef p. 87. m. m. På samma sätt nämnes åtskilliga orter i Saxen hos Dithmarus som alla ändas på leue, såsom Wallisleue p. 10. Hillesleus p. 45. Mimmileue p. 87. Uti en by i Saxen, som het Redmersleue hade Biskop Dithmar en gård p. 68. Rutmerslef, nu Remmalöf är en by i Hariagers härad i Skåne. Mon. fc. p. 136. Alstidi är en ort i Saxen, Dithmar p. 8. och många byar i Skåne heta Alstad. Heslinge hos Dithm. p. 109 låter sam ren Swenska. Capungum p. 8. synes wara det samma, som de gamlas Kaupunga. Runeberg i Thyringen förekommer hos Witikindus L. 1. p. 4. Runeberga och Runebergs härad äro bekanta i Skåne. Sielfwa Thyringen har många likljudande orter i Swerige, såsom Turinge i Södermanland, Tyringe i Skåne och mera dylikt. Det wore besynnerligt, om hela denna likhet borde tillskrifwas en blott händelse.

§. 19.

Angler. Wid år 449 foro Saxarne i förbund och sällskap med Anglerna öfwer til Britannien. Dessas öden äro almänt bekanta; nemligen at de inkomme på Britannernas Konung Wortigernis anmodan. Hors och Hengst Anglosaxarnas anförare togo Britannerna på det sätt i förswar, at de på slutet gjorde sig sielfwa til Herrar i Landet, och är det almänt kunnigt, at Britannien sedermera af Anglerna wardt kallat Engeland. Af det som i förra § är anmärkt, bodde Saxarne i ädre tider i Hollsten, och torde man häraf kunna sluta, at Anglerne warit deras grannar, eller de warit hwarandra följaktige til Britannien. Denna sannolika gissning bekräftas til alla delar af Beda, som berättar, at Anglerne, hwilka sedermera satt sig neder i Engeland, bodde emellan Jutarnas och Saxarnas land (1). På denna grund bodde Anglerne i Schleswig, och är Angeln ännu ryktbar å den

orten,

orter, såsom Anglernas fordna fädernesland. Icke deſtomindre är ſöga troligt, at den lilla trakten kunnat utſända ſå ſtora folkhopar, at et helt Konungarike däraf ſkådt ſit namn. Man hafwer då en ſkälig anledning at tro, det Angler bodt på flera ſtällen än i Angeln. Norrmannen Othar från Halogaland i nionde århundrad är wäl något yngre än Beda; men har förmodeligen haft någon tillförlåtteligare underrättelſe, emedan han warit ſkeif i deſſa orter. När denne gjorde ſin reſa til Sleswig eller Hethum, ſäger han ſig hafwa reſt förbi Gothland, Sillende och åtſkilliga andra där, och i deſſa länder bodde Anglerne, ſäger han, innan de kommo til Engeland (2). At hos Othar med Gothland förſtås Skåne och med Sillende Seland, är aldeles intet twifwelsmål. Man kan med tillförlåtelig grund hålla före, at ſåſom Angeln i Sleswig bibehållet minnet af de gamla Angler, ſå är åfwen Engelholm och Engeltofta et minnesmärke af ſamma folkſlag. m. m. Åtminſtone lär man med all ſäkerhet påſtå, det ſå wäl Saxarne ſom Anglerne warit et ſlags folk, med Göthiſka Nordens inbyggare, emedan ſå wäl Hors ſom Hengſt, och de andre Anglo-Saxoniſke Konungarne, leda all ſin uprinnelſe från Oden, på ſamma ſätt, ſom de Danſke och Swenſke Konungahuſen. Utom des är gamla Anglo-Saxoniſka ſpråket ſå öfwerensſtämmande med Göthiſkan, at näſtan liten eller ingen ſkilnad kan förmärkas. Detta ämne kan intet utföras här, icke deſtomindre will man i anmärkningarne til et litet prof häraf införa den wyrdige Bedas utlåtelſe, ſom han haft på ſit ytterſta (3). At uti Engelſka ſpråket nu förtiden finnes mycken Swenſka inblandad, torde til en del böra hänföras til Norrmännernas långwariga wiſtande i Engeland. Utſyninga-gar.

(1) Beda Hiſt. Eccl. Anglorum L. 1. C. 15. Advenerunt autem de tribus Germaniæ populis fortioribus, id eſt de Saxonibus, Anglis, Vitis - - Porro de Anglis, hoc eſt de illa Patria, quæ Anglia dicitur, et ab eo tempore uſque hodie manere deſerta inter Provincias Vitarum et Saxonum perhibetur. Cluwerius G. A. L. 3. C. 23. p. 605. ſätter Jutä i ſtället för Witä, hwilket är aldeles owäddigt, ty Jutä och Witä bliſwa ändå et och ſamma folkſlag. Ethelwerd Saxa har ſamma utlåtelſe om Angelns belägenhet, ſom Beda. Anglia vetus ſita eſt inter Saxones et Gothos, habens oppidum capitale, quod ſermone Saxonico Sleſvik, ſecundum vero Danos Haitby.

(2) Ottars periplus §. 11. p. 16. Him wäs on thät Steorbord Gotaland,

Utflyttningar.

land, Sillende, and Iglanda fela. On thàm Landom eardodon Engle ær hi hither on Land comon. Af detta witnesbörd är tydeligt, at Anglerne bodde uti Skåne, Såland och på de andra Danska Öarna, Büßäus har öfwersatt, on them Landom, detta landet, men det är tydeligt, at det bör heta: i deßa länder.

(3) Denna Bedas utlåtelse finnes hos Simeon Dunelmenſis de Dunelmenſi Eccleſia L. 1. C. 15. p. 8. Simeons ord lyda så. Nam et (*Bedæ*) tunc hoc Anglico carmine componens, multum compunctus aiebat: For tham neodfare nennig wyrthed thanſes ſnotra thonne him thearf, Sytoge higgene ær his heonen gange, hwet his gaſte godes odde yueles, æfter deathe heonen demed wurde. Quod ita Latine ſonat: Ante neceſſariam exitum prudentior quam opus fuerit nemo exiſtit ad cogitandum; videlicet antequam hinc proficiſcatur anima, quid boni vel mali egerit, qualiter poſt exitum judicanda fuerit. Några anmärkningar torde sätta saken i mera klar: Neodfare, nödfärd, en färd eller resa, som man gör af nöd eller twång, mot sin wilja: Nennig, ingen. Wurthed, wärdar, Thanſes, fästän. Snottra, ſnuter qwick, klok. Snotra at mäle står i Hawamal. Sytoge, fartyg. Higgene, hygga på gammal Swenska är betänka, hyggen, betänksam. Heonen hän, häban. Gange, gång. Hwet, hwad. His, hans. Ooſte, gäst, anda, Ureles, übel. Aefter deað, efter döden, Demed wurde, dömt warder.

§. 20.

Norrmän.

Alla deßa hit intill upräknade, förmenta eller märkeliga utflytningar från Norden synas bliſwa trowärdiga genom Norrmännernas yra swärmande, som uti nionde och följande århundrad öfwerräkte som gräshoppor nästan alla ſtrander uti wästra delen af Europa. Deße Norrmän kallas underſtundom Dani eller Daci, underſtundom Norrmanni, och underſtundom utmärkas de med andra namn. Jag ſkulle anſe det för en märkelig heder för wåra fordna Landsmän, om man med ſkäl kunde päſtå, at de warit lottlöſe i deßa omänſkligheter. Men jag måſte med förargelſe tilſtå, at de Swenſke likſå wäl ſom Danſke och Norrſke warit deltagande i deßa hiſkeliga utåg. Så wäl de Danſke ſom Swenſke kallades Norremanni af Frankernas Hiſtorieſkrifware (1). At Norrmännerne kallades underſtundom Daci eller Dani fullteygar ingalunda, at de woro til ſtörre delen Danſke: ty det är lätt at bewiſa, det Dacia i denna tidens ſkrifter underſtundom intet betyder Dannemark (2). Utom deß nämnas Swear och Göther utryc-

tryckeligen tillika med de Danska och Norrska såsom de, hwilka uti nionde århundrad med sina anfall beswärade Engeland (3). På wåra Runstenar omtalas åtskillige, som omkommet i Wäster-wiking, hwilket med all sannolikhet bör lämpas på Norrmännernas ströfwerier (4). När man ock drager sig til minnes, hwad som förr i Ansgarii lefwerne är påmint, at, wid hans första ankomst til Swerige et stort antal af Christna fångar war i Biörkö, kan man ock sluta, at deße warit bortförde från Frisland, Engeland, Frankerike och andra åt wäster belägna Christna orter. Ty ännu war ingen Christendom rotad, hwarken i Dannemark, Norrige eller Norra delen af Tyskland. Det lär således wara fulltygadt mer än man önskade, at man med samma fog sätter de Swenska ibland deßa röfware-flockar, som man nämner Dannemarks och Norriges fordna inbyggare. Men hwilket af deßa folkslag i detta mål bör hafwa främsta rummet, lämnar man gjerna til andras afgörande, och måste jag bekjänna, at jag intet ännu är fullkomligen uplyst, antingen röfwaren, mordbrännaren eller mördaren bör gå främst. Man kan intet neka, at under Norrmännernas ströfwande förmärktes då och då en utmärkt tapperhet, om man så behagar kalla det. Men en naken tapperhet utan heder, utan ära, utan Christendom och medlidande, beledsagad med grymhet och snälhet, är en tapperhet, som paßar sig bättre på wargar än människor. Den rätta och berömwärda tapperheten har i följe med sig långt andra egenskaper.

Utflytningar.

(1) Eginhardus Vita Caroli Magni: *Dani* siquidem et *Sveones*, quos *Norrmannos* vocamus, et septentrionale littus et omnes in eo insulas tenent. Chronicon de Pipono ad Ludovicum VII. Dani Svevique, quos Theotisci Norrmannos vocant. Chronicon Magdeburgense Msc. uti S. Germains Bibliotek A. 952. Dani siquidem et Sveones, quos Norrmannos vocamus - - - Dani et Sveones ceterique trans Daniam populi ab Historicis Francorum omnes vocantur Norrmanni. Desse witnesbörd kunna läsas hos Du Cange, ordet Nortmanni, och är det mycket lätt at införa ännu fleras utsagor, som bestyrka det samma. Det är besynnerligt, at Cluwerius G. A. L. 3. C. 41. p. 667, säger icke destomindre at det är falskt, at de Swenske någonsin äro kallade Norrmanni, liksom Eginhard och de andre gamle Auctorer intet sjelfwe wetat, hwad de ment, då de nämde ordet Norrman.

(2) Dudo Decanus S. Quintini de moribus et actis Ducum Norrmanniæ L. 1. p. 62. hos Duchene Rerum Norrmannicarum Scriptores. Est nam-

Utflytningar.

namque ibi (Scanza) tractus quam plurimus Alaniæ, situsque nimium copiosus Daciæ, atque meatus multum profusus Getiæ. Quarum Dacia exstat medioxima in modum coronæ instarque ciuitatis præmagnis alpibus emunita. Man finner nog, at denne Munk welat wara wältalig och skrifwa latin med mycken granlåt, hwarföre han giordt af Dania, Dacia, af Halland Alania, af Götha-rike eller Swerige Getia, så at han aldeles begrafwit sin Jordbeskrifning uti et prålande intet. Icke destomindre när han säger, at Dacia war omgifwen med höga berg, såsom med en mur eller krants, kan något hwar begripa, at det egenteligen så kallade Dannemark här ingalunda kan menas, utan beskrifningen passar sig endast på Norrige, så framt han med Getia förstådt Swerige. Ifrån detta af Dudo utmärkta Dacia ledde Rolf eller Robert första Hertigen i Normandie sin uprinnelse, och han war utan twifwelsmål från Norrige. Således lär wara owifwelaktigt, at på detta stället med Dacia ingalunda kan menas Dannemark. Saken lär förmodeligen wara den, at Dania eller Dacia i denna tidens skrifter betyder i almänhet alla deßa tre Nordiska Riken, och at man af andra omständigheter än af namnet bör fluta, at där enskylt talas om Dannemark. De Frankiske och Engelske Skribenter äro likså litet at förtänka därföre, som de gamle Romare, som af Skåne kalladt hela wår Nord Scandia eller Scandinauia.

(3) Bromtons Chronicon p. 802. Cujus (*Ethelwolfi*) temporibus omnipotens Deus crudelissimas gentes emisit, quæ nec ætati nec sexui parcebant, scilicet Dacos cum *Gothis* Norvagenses cum *Suathedis*, Vandalos cum Fresis. När Simeon Dunelmensis de Gestis Regum Anglorum wid år 851 p. 120 talar om detta Ethelwolfs krig, nämner han likwäl endast Dani, hwilket bekräftar den i nästföregående anmärkning gjorda påminnelse, at Dani war et almänt namn, hwar med understundom alla Nordiska folken beteknades.

(4) Uti Edswara socku i Wästergöthland finnes en sådan Runritning: Tuli sati stain thansi eptir Gir sün sin harda gudan Trak, sa war tuder i wester wagum i wikingu. Peringskiöld notæ ad vitam. Theoderici p. 481. m. m.

§. 21.

Man lär altså med all sannolikhet kunna påstå, at Norrmännerne rasade ut från deßa tre Nordiska Riken. De foro uti många och särskilta flockar under åtskilliga anförare, och churuwäl de hade warit nog beswärlige tilförne, yttrade sig likwäl deras raseri förnämligast efter Carl den Stores död. Om något annat än en omättelig begärelse til rof upäggat dem til detta förtwiflade upförande, wet man intet. Frankiska Rikets söndring, och de regeran-

randes mratta förfarenheter gåfwo utan twifwel lust åt begäreliſen. Uefſyſſel-
De började ſit ſtröfwande på Frankiſka kuſterna år 813, då gar.
Frisland plundrades. Det ringa motſtånd, ſom Nordmännerne wid detta tilfälle erfarit, lockade ut ifrån Norden ännu talrikare hopar, och emellan 840 och 850 förhärjades Rouen, och alt ſom war beläget på bägge ſiderna af Seineſtrömmen långt in uti landet, och det åtſkilliga gångor. Nantes och Bourdeaux hade ſamma öde, och näſtan hwart år blef märkwärdigt genom ny förödelſe. Anjou, Touraine och en del af Guienne plundrades och upbrändes år 853. Två år därefter förſtördes Orleans, och Paris blef intaget och upbrändt 857. År 861 blef Paris andra gången upbrändt af Nordmännerna, och K. Carl måtte med 5000 mark ſilfwer förſona dem. Men ſom andra härar ofredade andra orter, blef åter en ny ſkatt af 4000 mark til Nordmännerna utbetalt år 869. De följande åren beſöktes Franſka Länderna med ſamma öfwerwäld, och 880 blef Turnai och alt det öfriga, ſom war beläget wid ſtrömmen Scelde i grund förſtördt och ödelagt. Året däpså upbrändes Cambrai, Arras, Amiens, Corbei och alt ſom war i negden af Sommen. År 882 undergick Achen, Trier, Cöln och alla ſtote, byar och ſtäder där i granſkapet ſamma öde (1). Som detta förſwarande hwarken afſtadnade eller hämmas kunde, köpte ändteligen K. Carloman ſig fred med 12000 mark ſilfwer år 883. Men lugnet blef därföre intet deſto långwarigare, ehuru tolf års fred eller ſtilleſtånd war betingad wid ſkattens betalande (2). Ty Konungen dödde ſamma år, och Nordmännerne förebaro, at de endaſt ingådt förbund och ſtilleſtånd med K. Carloman, hwarföre ock des efterträdare borde undergå ſamma wilkor, om han wille njuta frukten af den betingade freden. Denna invändning war wäl intet ſärdeles öfwertygande för förnuftet, men hade warit kraftig nog at öppna ſkatkammaren, om något warit i förråd. Men ſom penningar intet kunde ſkaffas, började grymheten med ſamma häftighet ſom förr. Alla orter ſattes efter wanligheten under härjande och plundring, och Nordmännerne komma nu tredje gången, år 887, för Paris med en här af trettio tuſende man. Staden war emtingen nu uti bättre förſwarsſtånd, eller inbyggarne mindre fege än de förra gångerne; emedan de beldgrande med all ſin hetta och ſlughet ingen ting uträtta kunde. Men

ſå

Anmärkningar. så litet som Norrmännerne uträttade emot staden, så litet uträttade de Hertig Henrik emot Norrmännerna. Han ankom med en talrik krigshär, sammandragen både utur Tyskland och Frankrike: men de belägrande hade besått sit läger med fördolda gropar runde omkring, så at när Hertigen wille angripa dem, blef han icke allenast sjelf på platsen, utan ock de öfrige med manspillan affärdade. Paris blef således inspärrad som tilförne. Men som Norrmännerne wille intet fruktlöst förnöta en tid, som i deras tycke kunde bättre anwändas på rån och brand, drogo de sina fartyg förbi staden, och foro således strömmarne upföre, då Burgundien och Lottringen flöstades. På detta sätt war norra delen af Frankerike underkastad en sammanhängande och nästan ouphörlig wådsamhet. Men de södra delar woro därföre intet oanfäktade, utan en annan swärm af samma folkslag foro genom sundet wid Gibraltar, och utöfwade samma omänniskighet Rhoneströmmen upföre, wid hwilket tilfälle äfwen Italien besöktes, då Pisa, Luna och andra orter måste röna en lika gruswelig medfart. Det som är anmärkt kan upwäcka en billig fasa, men denna ökes, då man drager sig til minnes, at Norrmännerne under sit röfwande, nedergjorde tillika allt, som förekom. Präster och Lekmän, män och qwinnor, ynglingar och barn mördades utan åtskilnad (1), och de som hade den olyckan at undslippa döden, bortfördes hopetals i fångenskap och trældom. Biskopar och Präster bleswo nedersablade under Gudstjänstens förrättande, och altaren öfwerströnkes med de dödas blod, och några munkar wilja likwäl inbilla oß, at Jungfru Marias lintyg, och Sanct Mårtens benragel war en besynnerlig skräck för Norrmännerna. Utaf allt detta kan man nog märka, at Norrmännerne woro icke allenast utom sina gränsor, utan ock på et wist sätt utom sin natur. Ty ehuruwäl de intet satte mycket wärde på lifwet, så at de intet särdeles trodde sig förolämpa någon, då lifwet afhändes: woro de likwäl intet omänniskelige, som af det föregående kan inhämtas. Kan hända, at Carl den Stores förhållande emot Saxarna, som intet war stort blidare, tjente dessa äfwentyrare til et olyckeligt efterdöme.

(1) Man kan se härom incerti Auctoris gesta Normannorum in Francia ab anno 837 ad annum 896 hos Duchene RR. N. SS. p. 1. följ.
(2) Regino Prumensis Chronicon wid år 884.

(3)

(3) Den nyligen åberopade incertus auctor wid år 883. Norrmanni interea non ceſſant captiuare atque interficere Populum Chriſtianum, atque eccleſias ſubruere, deſtructis moeniis et villis crematis. Per enim plateas jacebant cadavera Clericorum et Laicorum nobilium ac mulierum, juvenum et lactentium. Non erat via vel locus, quo non jacerent mortui, et erat tribulatio omnibus et dolor. Utflyttning.

§. 22.

Man kan nog begripa, at et sådant framfarande intet kunde aflöpa utan motstånd, hwarföre ock Normännerne understundom med stor förlust blefwo affärdade. Det märkeligaste nederlag ledo de af Keisar Arnolph wid år 891, då en otalig hop Norrmän blef på platsen. Men detta afskräckte dem ingalunda från widare strbfwande, ty deras förnämsta afsigt war rof och byte. Ändteligen ankommer ock Rolf Ragwald Möra Jarls son från Norrige, af Swenska Konungens Gores ätt genom des son Heiter. Naturen syntes hafwa ämnat denna til något högre än at wara röfware, änskjönt des första ungdoms år uti Wikingsfärder woro tilbrakta. När Rolf en gång ifrån en resa i Österssön hade anländt til Wiken i Norrige, och där efter Wikinga sed låtit slakta boskap wid stranden, utan annat tilstånd och rättighet, än den, at han behöfde förfriskning; råkade han i största onåd hos Konung Harald Härfager, som då war Öfwerkonung i Norrige. Harald hade wid hårdt straf förbudit alt strandhugg och rån innomlands, och til Rolfs lycka eller olycka, war Konungen wid samma tilfälle sjelf närwarande i Wiken. Konung Harald låter då upbjuda almänt ting, på hwilket Rolf för ewärdeliga tider blef förklarad landsflyktig (1). Ingen ting kunde blidka Konungens upretade sinne, Rolfs fader Ragwald Jarl war af Konungens förtrognaste wänner; men hwarken wänskap eller sårbönder kunde undandraga honom sit rättmätiga straff. Man gjorde ännu lagar i Norden för at lefwa därefter. Rolf, som på detta sätt blef beröswad sit rätta Fädernesland, wardt nödsakad genom mod och mandom förwärfwa sig et nytt. Men som han inter hade tilräckeligt folk at företaga et så wigtigt wärf, tog han sin första tillflykt til Skåne, hwar han til åfwentyrs hade gods och wänner (2). Här församlades til honom en hop ungt och öfwerdådigt folk, som under en så ansedd Höfdinge war hågat at försöka sin lycka.

Utflytningar. Med denna förstärkning for Rolf til Engeland, därifrån til Frisland, och ändteligen, sedan han gjordt sig mästare af Rouen och kringliggande negden, plundrade han med et ouphörligt härjande alla nästgräntsande orter i Frankerike, och alt bäfwade för hans segrande röfweri. Carl den enfaldige war då Konung i Frankerike, men om han än warit mindre enfaldig, hade hans magt warit icke destomindre alt för swag, til at emotstå en så talrik swärm af fremlingar, som anfördes af en Höfdinge, som förenade uti sin person så wäl et oförskräkt mod, som en mångårig förfarenhet i krigswetenskapen; man blef då föranlåten at med freds underhandling förbinda sig en så farlig motståndare. Hela landet kring Rouen blef honom updraget, som et ärfteligt Län af Konungen i Frankerike, hwilket ock alt sedan är kalladt Norrmandie. Giftermål med K. Carls dotter Gisla befästade freden, hwilken än mera styrktes genom Christna Religionen, som antogs af Rolf och större delen af des underhafwande. Denna fred och förbund blef slutadt år 912, då K. Carl och Rolf möttes wid St Clair, och Rolf hyllade Konungen genom sina händers läggande emellan Konungens händer. Man sökte wäl at förmå Rolf at falla på knä för Konungen och kyßa hans fot, men där til wille Rolf på intet sätt beqwäma sig. Dock ändtligen efter mycket prut, anmodade Rolf en af sina Officerare at i des ställe äfwen fullgöra denna Ceremonien. Hwaruppå den owige Norrmannen stiger fram, tager Konungens fot och rycker Konungen baklängs öfwerända (3). På detta sätt war nu alt fulbordat, som af Rolf åstundades. Christendomen allena återstod, men hans döpelse blef kort därefter af Biskopen i Rouen förrättad, och Hertig Robert, K. Hugo Capets Faderfader, uptog Rolf af dopet, och gaf honom sit namn, och Rolf blef således med namn af Robert den förste Hertig i Norrmandie. Härigenom fick Frankerike en beständig fred för alla Nordiska ströfwerier, fast Riket hade icke destomindre nog olägenhet af detta Herrskap, i synnerhet sedan Rolfs ättelägga blifwit Konungar i Engeland, och tillika genom giftermål kommit i besitning af stora Landskap i Frankerike.

(1) Sturleson T. I. p. 99. Pontanus har annars gjordt åtskilliga påminnelser, hwarigenom han wil bewisa, at Rolf war wärkeligen en

Dansk

Danſk man. Så wäl deſſa ſom ſwaren därpå kunna läſas hos Torfæus Hiſtoria H. N. T. II. p. 83 och 89. Och det är för öfrigt utan twifwelsmål, at han war ifrån Norrige.

(2) Dudo L. 2. p. 71. hos Duchene: Rollo morari non volens in Dacia, propter Regem diffidens ſui, Scamzam inſulam cum ſex nauibus eſt ingreſſus. Guilielmus Gemmeticenſis Hiſtoria Morrmannorum L. 2. C. 3. brukar ſamma ord ſom Dudo, och följdes gör ſamma berättelſe.

(3) Dudo L. 2. p. 84.

§. 23.

Såſom Norrmandie i Frankerike utan twifwel fådt namn af Norrmännerna; ſå haſwa och åſkilliga utländſke häfdeteknare fallit på den tanken, at Holland fådt ſit namn af Halland, och Zeeland af Seland i Dannemark (1). Otwifwelaktigt är, at deſſa namn intet warit bekanta innan Norrmännerne började beſwära deſſa orter med ſina beſök. Det är almänt kunnogt, at deſſa länder uti äldſta tiden gjordt en del af Belgium, ſedan kallades de Batawia, och under Frankernas Regering innefattades de uti Friſia eller Friſland. Uti Bråwalla ſlag hade Harald Hildetan äfwen Friſiſka troppar, och kan wäl wara, at redan den tiden Danſkt eller Götiſkt folk bebodt ſjökanten af Holland och Seland. Åtminſtone träffar man åtſkilliga orters namn, ſom ſynas wara aldeles Swenſka, hwilka och warit i bruk, innan Norrmännerne uti nionde århundrad började beſöka deſſa ſtränder. Man kan och lätteligen föreſtälla ſig, at Normännerne intet lämnat Nederländſka kuſterne oanfäktade, när de alt ſtadigt landſtego och plundrade Frankerike. År 837 landſtego Norrmännerne på ön Wallacra (2), hwareſter de ſedermera togo brandſkatt af Dorſtadt, och bemägtigade ſig en ſtor del af Frisland 846. Sex år däreſter kommo Norrmännerne med en flotta af 250 farkyg til Frisland. År 882 fick Norrmanniſke Konungen Godofrid hela Friſland i förläning af K. Carl, hwilket land och en annan Norrman wid namn Rörik tilförne haft i beſitning (3). Så at man kan haſwa mycken anledning, at de nyare namn, hwarmed denne negden nu beteknas, och tilförne intet warit i bruk, torde med alt fäl tilſkrifwas Norrmännerna.

Utflyttningar.

(1) Philip von Zesen uti sin beskrifning öfwer Amsterdam yttrar sig på detta sätt p. 7. "Die übrigen (Niederländische Provincien) haben von „andern völkern, welche sie nach der Zeit eingenommen, andere namen „bekommen, und so scheint Holland vom Dänischen Lande Halland, „wie auch Zeeland von gleich also benahmter Dänische insel durch die „Dänen und Rohren, als sie sich dieser der Betauer gegenden bemächtiget, und dieselben bewohnt, genennet". Samma Auctor berättar widare p. 11. at Harlem efter Boxhorns gissning skal wara det samma som Jarlhem. Pontoppidan uti gesta Danorum extra Daniam T. II. p. 428. har inrykt samma witnesbörd. Janus Dousa uti sina Annales Hollandiæ L. 1. p. 67. medgifwer äfwen, at namnet kommer ifrån Norrmännerna, hwarwid han beropar sig ock på Tannius och Junius, hwilka bägge warit af den tankan, at Hollands namn blifwit lånt från Norden. Barre de Baumarchais uti sina lettres sur la Hollande ancienne et moderne P. 7. p. 7. yttrar sig sålunda uti detta mål: Le savant von Loon croit que ce furent des peuples memes, qui le lui donnerent. Il est vrai, c'etoit l'usage des peuplades septentrionales de ce siecle-lá, et que pour conserver le souvenir des lieux, qu' elles avoient quittés, elles en faisoient porter le nom à ceux ou elles etoient. Man kan härwid, om så behagas, jämföra hwad som är påmint uti Monumenta Scanensia Vol. 1. p. 47. hwaräst andra Auctorer anföras, som haft samma mening.

(2) Incertus Auctor hos Duchene Rer. Norm. Scriptores p. 1. anno Domini 837 Northmanni in insula, quæ *Vallacra* dicitur, *multos* trucidarunt, et aliquamdiu ibi commorantes, censu exacto ad Dorostaden pervenerunt. Här wid kan märkas, at en by här i Skåne har ännu samma namn och heter Wallåkra, intet långt ifrån Landskrona. Med den Wallacra betekuas ofelbart Walchern i Zeland.

(3) Incertus Auctor p. 4. anno 882. Godofredus Rex Norrmannorum ad eum (*Carolum*) exiit, cui Imperator Regnum Fresonum, quod olim Rorichus Rex Northmannus tenuerat, dedit, conjugemque ei dedit Gislam filiam Lotharii Regis.

§. 24.

Men Engelsmännerne woro nästan ännu mer anfäktade af Norrmännernas öfwerfödande, och en ouphörlig ström af deßa ohemula gäster utsugade landet uti några hundrade år, til des ändteligen de Danske under K. Swen Otto och Knut den Rika blefwo aldeles Herrar i landet. Ifwar Widfadme, Harald Hildetan, Sigurd Ring, Ragnar Lodbrok woro äfwen rådande öfwer en stor del af England, hwar om på sit behöriga ställe är talt

til-

tilförne. Engelske Historieskrifware gifwa sjelfwe wid handen, at K. Alfreds moder war af Göthisk slækt, af den nemligen, som warit regerande på ön Wight (1). Om med deßa Göther böra förstås wåra Swenska Göther, som är troligt, har man et nytt bewis på Swenska fälttåg til Engeland. En af Ostangliska Konungarna benämd Uffa, skal hafwa gifwit namn åt en ort i Swerige, som hetat Uxala (2). Om detta har sin riktighet, torde äfwen denna Herren hafwa warit från Swerige. Det är likwäl onödigt, at med en omständelig berättelse utföra deßa förödande rörelser, emedan man kan intet altid med tilförlåtelig wißhet utsätta, huru stor del wåre Swenske förfäder därutinnan haft, utom hwad som nyl. är nämndt, och tilförene är omrört om K. Rolf från Wäster-Göthland, Eily Jarl uti Swen Ottos tjenst, och Swenske Konungen Lachiman, som war i följe med Konung Knut. Härutaf har det utan twifwel händt, at Engelska språket är aldeles upfylt med Swenska och Danska ord, och at många städers och byars namn äro de samma i Engeland, som i Swerige och Dannemark. Beda Venerabilis ligger begrafwen i Gyrwe i Durham, och Gurwe war fordom en namnkunnig ort på Seland (3). Näsby och Holmby äro ryktbare ställen i K. Carl Stuarts olyckeliga Historia, och byar af samma namn finnas ännu i Skåne. Raby och Stanthorp blefwo af K. Knut lagde under Durhamns Biskopsdöme (4). Många byar hafwa lika namn i Swerige och Dannemark. Åtskilliga orter heta Kirkeby i Engeland. Landskapet York fördelas i Ridinpar, och i Småland är Rydingen almänt bekant. Likaledes war Upsala i Engeland en gård eller by, som låg til Basedals Closter (5). Andra orters namn låra ock wara tagna från Norden. Blekingstone norr om Oxford synes wisa, at Blekingsboar där fordom satt sig neder [6], med mera dylikt, som hwar en sjelf kan upleta, efter den gifna anledning. Wåre gamle förfäder hafwa ej heller försummat at besöka Skotland: men som landet war mindre fruktbart, och där war således mindre at winna, är åminnelsen af deras härfärder til detta rike mindre almän och monumenterna fåare. Samma ordsak torde hafwa warit, at Norrmännerne förde sig äfwen mera fridsamt up på Irland, och berättar Giraldus, at folk som kommit ifrån Norrwega och andra åt Norden belägna öar tillika med Östmanni up-

Utflytningar.

Utflytningar. bygt Dublin (7), Waterford, Limmerik och andra städer. Och torde med Ostmänner förstås de Swenske, såsom boende på östra sidan om Norrige. Men at wara fredlig på främmande orter, war wäl understundom et naturligt twång för Norrmän, därföre de ock wid tilfälle åfwen här farit fram med mord och brand. Man har tilförne talt om K. Rolfs öden och upförande i Irland, och sedermera har en Germund eller Turgefius wid år 838 med et gruswäligt härjande förödt landet [8]. Den som annars är hågad at inhämta mera upplysning om Norrmännernas och de Danskas förhållande uti Britannien, Irland och nästgräntsande orter, kan läsa Biskop Pontoppidans Gesta Danorum extra Daniam.

(1) Alfred war född 849. Om hans möderne gifwer Asser Menevensis följande underrättelse uti sin bok de Reb. gestis Alfredi Regis p. 11. Mater quoque ejusdem Regis Osburgh nominabatur, religiosa nimium fœmina nobilis ingenio, nobilis et genere, quæ erat filia Osiac famosi Pincernæ Ethelvulfi Regis, qui Osiac Gothus erat natione, ortus enim erat de Gothis et Indis, och i de följande raderna säger han, at Oslacs förfäder warit ägare af öen Weeta. At här med Gothus beteknas et annat folk än de Danska, torde kunna slutas därutaf, at Asser på följande sidan talar om och nämner de Danska, och således gör skilnad *emellan Gothus* och Danus. Hos denna tidens Historieskrifware göres ock åtskilnad emellan Göther och Danskar på det sätt, at dese senare säges härstamma från de förra. Således yttrar sig Wilhelmus Gemmeticensis de Ducibus Normanniæ L. 1. C. 4. Originem tamen a Gothis noscuntur ducere Dani. At Asser här sammanfogar Gothi och Judi, lär intet betyda annat, än at Gothi woro et långt aflägset folkslag. Wid detta tilfälle har man beropat sig på de Auctorer, som förekomma i Camdens samling af Anglica &c. Frankfurt 1603 fol.

(2) Til denna gissning gifwes anledning af Albericus trium fontium Monachus wid år 616, p. 47. orden äro dese: Anno DCXVI obiit Rex Edilbertus Cantuarienſis Chriſtianus, ſuper ceteros Regulos potentior tertius in ordine. Quartus in ordine potentior dictus eſt Redvaldus orientalium anglorum Rex, filius Titili, filii Vffa, ab iſto dicta eſt civitas *Uxala* (Upsala) Vffi aula in Svecia. Wid detta witnesbörd bör märkas, at Uxala utan twifwel städt i handskrefna boken, och Upsala lär wara tillagt af Leibnitz, såsom en förklaring. Denna Konungalängd finnes ock hos Bromton p. 745, hwar Uffa, Titulus och Redwoldus nämnas med samma omständigheter, som hos Albericus, men anmärkningen om Uxala och Swerige är utelemnad. Det kan ock wara, at denna annotation warit inſat i brädden af någon, som läst Alberic, och

och således blifwit sedermera inflickad i sielfwa texten. Skulle åter på minnelsen wara kommen ifrån Albericus sielf, kan wäl ingen annan slutmening däraf hämtas, än at Uffa warit från en ort i Sverige, som til hans åminnelse blifwit kallad Upsala, eller Ulfsala. Ty at Upsala stad i Upland af honom fådt namn, eller af honom warit bygt, synes strida med all sannolikhet. Uffsyninngar.

(3) Om Bedas begrafnings-ställe kan läsas Simeon Dunelmensis p. 8.

(4) Camdens Britannia.

(5) Uti Monasticum Anglicanum, p. 840 omtalas Agnes de Upsala, och Ville de Upsala, ex qua duas boccatas terræ cum tofto et crofto et omnibus pertinentiis suis dedit Vilhelmus de Percy monialibus Bosedalensibus. Jämför Eric Benzelius in notis ad Vastovium p. 26.

(6) Blekingstone nämnes uti Philosophical Transactions abbridged af Lowthorp T. II. p. 395.

(7) Silwester Giraldus Topographiæ Hiberniæ Distinct. P. 3. C. 43. Detta bör likwäl intet så förstås, at Östmännerna alraförst upbygt Dublin och de öfrige städer, utan at de uprättadt dem, sedan de warit ödelagde eller förfalne.

(8) Giraldus Topogr. Hib. P. 3. C. 37. In hujus vero Feliudii Regis tempore, Norvagienses in magna classe Hibernica littora anno 838 appulerunt, qui et manu forti terram occupantes et gentili furore debacchantes, ecclesias fere omnes destruxerunt, horum autem Dux Turgesius vocatur &c.

§. 25.

Men ehuru man budit til at minska de föreburna uttåg, som Wareger. skjedt ifrån Scandinawien; torde dock läsaren förlora en del af sit benägna tålamod, om man alt för länge härmed uppehåller. Man utber sig likwäl ännu någon minskning af otålighet, til des man äfwen fådt lämna någon kunskap om Waregerna, hwilka icke allenast warit härskande en lång tid i Ryssland, utan ock lagt grunden til detta Rikets widsträkta wälde. Ryssland hade uti fordna tider et långt annat utseende, än nu. Folket war mera wildt, landet mindre upbrukat. Til bewis af det senare wil man allenast beropa sig på Keisar Constantinus Porphyrogenetæ, som wid 948 uti instructionen för sin son Keisar Romanus förfäkrar, at hwarken får, hästar, eller oxar woro den tiden til fångs uti Ryssland, utan skulle köpas utifrån (1). Utom denna enfaldighet woro de ock mycket af sina grannar anfäktade, och hafwa Waregerne

Utflytningar.

ne i sjönerhet en lång tid warit Herrar i landet emot Norr och Wäster, då Chasarerne mot Söder plägade dem med skatt och trældom. Uti så wanskeliga omständigheter upkom ock ibland de Ryska Förstarna en willrådig oenighet, til des ändtligen några Ryßar, som warit i tjenst hos Waregerna, förmådde de twistiga Herrarna, at wid år 862, begjära trenne bröder, Rurik, Sinaus och Thruwor från Waregerna til Öfwerherrar. Detta förslag kunde ock så mycket lättare wärkställas, som staden Nowogrods gamle inbyggare hade sin uprinnelse från Waregerna. Härigenom kom Ryska Riket til mera stadga, Ryßarne sjelfwe genom Waregernas tilhjelp afskuddade sig det utländska Herrawäldet, och utwidgade sin magt och gräntsor, så at de blifwit omsider förfärlige för alla sina grannar (2). Alle Ryßarnas Storförstar och Konungar leda sit ursprung från Waregen Rurik, til des ändteligen gamla Ryska Konungasläkten aldeles utsloknade med Czar Fedor Iwanowits som dödde 1597; dock föra ännu ätskilliga förnäma Ryska Familier sina anor til Rurik, som sin äldsta stamfader (3).

(1) Constantinus Porphyrogeneta de administrando imperio ad Imperatorem Romanum filium. Jämför Bayer Geographia Russiæ vicinarumqve Regionum, i Acta Petropolitana T. IX. p. 403.

(2) Detta alt är tagit af det Utdrag af Chronicon Kiovienſe, som Ryska Munken Theodoſius eller Neſtor i tolfte århundrad författadt, och är tryckt uti Gerh. Frid. Müllers Samlung Rußiſcher Geſchichte T. I. p. 9, 10. Det är skada, at man ännu intet behagat meddela almänheten et fulkomligt uplag af denna gamla Häfdeteknare, så at man kunde få kjänna honom i hela sin widd. Profeßor Müllers utdrag är icke allenaſt ofulkomligt utan ock inweklat, och illa öfwerſatt, hwilket ſenare Herr Müller ſjelf gifwer tilkjänna uti femte Bandet af Samlung Ruß. Geſch. p. 7. Man ſkulle ock förmodeligen haſwa fått mera ljus i detta ämne, om intet ſamma H. Müllers arbete de originibus gentis et nominis Ruſſorum, ſom utkom 1749, blifwit af Höga Wederbörande förbudit och indragit. Jfr. Büſchings Neue Erdbeſchreibung T. I. P. 2. p. 639.

(3) Utaf de Ryska Familier, ſom leda ſit urſprung från Waregerna genom Rurich, wil jag allenaſt nämna Kneſarna Worotinſki, Reynin och Dolgoruki. Hos von Hawen uti des Efterrätninger om det Ruſſiſke Rige P. I. C. 13. p. 374. följande, upräknas icke allenaſt deſſe utan ock många flera, hwilka alle ſkola wara af Waregiſk härkomſt från Rurik.

§. 26.

§. 26.

Efter den mening, som här i Sverige är wedertagen, woro deße Wareger oförmekeligen Swenske (1). Men denna mening lär inet komma öfwerens med den nu härskande smaken i Ryßland, hwarföre ock Profeßor Müller påstår, at med Wareger förstås sjöfarare. Efter denna anledning anförer han Swenska, Danska, Norrska och Engelska Wareger: men när frågan blifwer, ifrån hwilka Wareger Rurik härstammar, påstår han, at de warit Preußare, fast han uti första bandet af sina Samlingar hållit före, det Waregerne warit förnämligast från Norrige (2). Profeßor T. S. Bayer wil bewisa, at Ryska Förstliga huset warit af Kongeliga Danska Skiöldunga släktet (3). Baron Herberstein håller åter före, at deße Wareger kommit från Wagrien i Hollsten (4). Denna sista mening torde man kunna med läsarens goda minne förbigå med stillatigande. Men hwad beträffar Herrar Profeßorerna från Petersburg, så wågar jag, utan förmåtenhet at påstå, at de skrifwit det de aldrig ment. Den som kiänner Bayers grundeliga lärdom, är nog öfwertygad, at denne man intet kunnat anse en sak för afgiord, som aldrig kan bewisas; ty det är och blifwer en ren omöjlighet, at fulltyga, det Rurik warit af Skiöldungarna, åtminstone af alt, hwad hit intil är giordt almänt af Nestors skrifter; och om något tydeligt witnesbörd i detta mål warit fumit hos denna Kiowska Munken, kan man wara försäkrad, at det länge sedan warit framsat i dagen. Det är ock ganska lätt at bewisa, det H. Müllers mening ingalunda kan bestå med det han sielf upgifwit af Theodosius eller Nestor. När Nestor upräknar Ryßlands gamla inbyggare, nämner han Ruß eller Ryßar, Tschud eller Finnar, Lib eller Lifländare, och ändteligen Pruß eller Preußare. Sedan säger han, at deßas granniar warit Waregerna, utaf hwilka Österstiön blifwit kallad Waretskoi More, eller Waregiska hafwet. Uti anmärkningen til detta stället, säger Müller, at Wareger intet betydde annat än Seefahrende Leute eller sjöfarande (5). Han medgifwer ock, at deße Wareger warit komne från Norden, men i synnerhet från Norrige. Detta alt paßar sig likwäl intet med Nestors utlätelse. Ty först säger han, at Waregerne woro grannar med Ryßarna och de andra där upräk-

Utflytningar.

Utflytningar. räknade folkslag. Huru kan man nu säga, at sjöfarande äro grannar; ty på den grund blefwo Engeländare, Holländare, Fransoser, m. m ja sjelfwa Americanerne, och hela mänsliga slägget, kan hända, grannar med Ingermanland och Petersburg. Sedan, om Waregerne äro Norrmän, från Norrige, nemligen, huru kan då Österssjön wara kallad efter dem Waregiska hafwet. Det är wanligt at gifwa haf namn af folk, som bebo des strander, men intet af folkslag, som äro därifrån afskägsna. Jag hyser för mycken högaktning för H. Müller, än jag kan tro, det han intet begripit felande sammanhanget af en sådan mening. Dock kan denna gissning, ehuru besynnerlig den ock förekommer så något skjen: ty fast än efter Nestors utlåtelse intet annat Land än Swerige kan förstås med Waregernas land, är det ändå sannolikt, at, såsom Norrske, Danske och Swenske äro i grunden et slags folk, det kan hafwa händt, at Danske och Norrske, som wistats wid Ryska Hafwet, blifwit kallade Wareger, fast Swearne egenteligen namnet tilhörde. Men huru det med Preussiska Waregerna är beskaffat, hwilken gissning H. Müller sedermera andragit, har man swårare at begripa. Nestor försäkras på det nyligen åberopade stället, at Preußen räknades til Rysland i fordna tider: huru kan wäl någon på den räkning säga, at Rysslands grannar äro Preußare, så wida de gjorde en del af Rysland. Kan wäl någon besynnerligare utlåtelse gifwas, än om man wille säga, det Selandsfararne äro grannar af Dannemark. Men en så uplyst man fann tydeligen, at så swäfwande gissningar intet kunde winna Läsarens förtroende, han bestyrker därföre sin utlåtelse med historiske witnesbörd, af en gammal saga, som är bibehållen i Ryska Krönikan. Hr. Müller anför wäl intet orden af denna tidebok, men det är likwäl intet swårt at finna, det här syftas på Stepanaia Kniga, hwilken berättar om Rurich, at han warit en Churfistra, Curförste i Preußen, af Keisar Augusti Ätt (6). Efter wår lärde Professor bordt säga något, så har ock sagt något, det är Läsarens sak, at taga all möjelig upbyggelse därutaf, men så länge man intet behagar omskrifwa Nestors Chronicon eller ock gifwa en annan öfwersättning, uti hwilken man får läsa både hwad Nestor har skrifwit, och hwad han intet har skrifwit, blifwer wäl den sannolikaste mening, at Waregerne äro Swear.

(1)

(1) Verelius i anmärkningarna til Herwara Sagan, Rudbecks Atlantica T. I. p. 518, hafwa länge sedan funnit, at Waregerne warit Swear. Detta ämne är widare utförd af Prof. A. Moller de Varegis Lund 1731. Algot Scarin de originibus priscæ gentis Varegorum Abo 1734, och Assessor E. J. Björner de Varegis Heroibus Scandianis et primis Russiæ Dynastis Stockholm 1743. Jfr. von Dalin Swea R. Historia 1. D. p. 537. Utsyftningar.

(2) Müller Samlung Russischer Geschichte T. I. p. 4. gör den påminnelse, at Wareg betyder sjöfarande, här efter har han denna utlåtelse: "Ich kan wohl leiden, daß man diese nach Rußland gekommene Ware„ger aus denen Nordischen Ländern und besonders von denen Norwe„gischen Königen ableitet". Sedermera har han funnit tjenligt, at yttra sig på annat sätt uti Saml. R. G. T. V. p. 385. där han gör dessa Ryska Waregev til Preussare.

(3) T. S. Bayer Origines Russicæ uti Acta Petropol. T. VIII. p. 410. Utar eorum (Olai Magni, Rudbeckii, et Peringskjöldii) auctoritate, ut ostendam hanc Augustam Russiæ domum ultra Rurichum Skiöldungis inseri, et genealogiam probabilem produci usque ad Christum natum.

(4) Herberstein Rerum Muscovitarum Commentarii p. 3.

(5) At man med så mycket mera tydelighet må finna sammanhanget af denna slutsats, är nödigt at sielfwa orden anföras af Utdraget, som Müller af Nestors Chronicon uti Saml. R. G. T. I. p. 3. "Rußland ist „mit seinen angrenzenden ländern von Japhets nachkommen bevölkert, „und sind in denen alten zeiten die einwohner von folgenden Provintzien „als Ruß, Tschud, Murom, Mordua, Jam, Litwa, Simegol, Kors, „Setgola, Lib, Lech, und Pruß dahin gerechnet worden. Ihre Nach„baren die Wareger, von welchen die Ostsee den nahmen Wareschkoi„more empfangen, waren nebst denen übrigen von gleicher abkunft".

(6) Emedan, så wida mig är bekant, Stepanaja Kniga intet är giord almän, wil man anföra des utlåtelse af T. Bayer afhandling de Varegis Act. Petropolitan. T. IIII. p. 275. Ex Prussia scribit aliquem Churfistra et Magnum Ducem Rurichum nomine accitum esse. &c. Det blifwer således tydeligt, at denne åberopade gamle Auctor, som Bayer åfwen wisat, skrifwit sedan år 1612, då hwar en utan swårighet begriper, huru stort des witsord kan wara i denna omständighet, och huru litet denna berättelse kan anses för gammal. Eljest har Bayer så tydeligen uti den nämnda afhandling bewist, at Waregerne intet äro Preussare, at nu mera ingen owäldig kan falla på den tankan, så at samma Professor uti sina Origines Russicæ Act. Petrop. T. VIII. p. 406 anser för en afgiord sak, at Waregerne warit Scandinauier, Norrmän och Danska. Ännu tydeligare yttrar han sig de Varegis p. 280. Ajo Varegos Ruthenicorum Scriptorum fuisse ex Scandinavia Daniaque homines nobiles socios in bello et stipendiarios milites Russorum, Regum Satellites, limitum custodes, rebus etiam civilibus et Magistratibus admotos, ab

Utflytningar. iis deinde in uniuersum omnes Svedos, Gothlandos, Norrmannos, Danos dictos fuisse Varagos.

§. 27.

De i den näst föregående paragraph gjorda påminnelser, at med Wareger de Swenske egenteligen böra förstås, bestyrkas ock genom andra omständigheter. Efter Ryßarnas egen bekjännelse war Storförsten Jaroslaus Gemål en Waregisk Prinseßa, och det är utan alt twifwelsmål, at denne Herre war gift med Konung Olof Skötkonungs dotter, Prinseßan Ingegerd (1). Likaledes omtalas uti Ryska Chronicon Waregen Jacob, Prinseßans broder, fast man intet funnit tjenligt at inrycka denna omständighet uti utdraget af Nestors Krönika (2). Deßa twänne witnesbörd wisa utan motsäjelse, at Ryßarnas Wareger äro oförnekeligen wåre fordne Swear, och ännu är intet et enda ställe af gamla Ryska Historien bragt i liuset, som med samma tydelighet gifwer tilkjänna, at namnet sträkt sig til Norrmän och Danska, ehuruwäl det kan wara troligt, at både Danske och Norrmän kunnat wara Waregerna föliaktige, och blifwit för språkets likhet räknade ibland dem. Öfwerwägar man ock andra händelser, skal man äfwen finna, at Ryska och Swenska Historien, hwad Waregerna beträffar, komma ganska wäl öfwerens. Ryska Krönikorna gifwa wid handen, at Tschud, Finnarne, Slawonerne och Kriwitsarne wid år 859 betalt skatt til Waregerna, nemligen en Hermelin eller hwit Ekorreskin för hwar mansperson (3). Om Upsala Konung Erik Emundson wet man, at han uti sina yngre år lagt under sig Finland, Estland och Curland, och sträkt sit wälde äfwen öfwer andra mot öster belägna länder. Detta paßar sig ock ganska wäl med tideräkningen, ty uti Inledningen s. 24 är wist, at K. Erik Emundson dödde år 884. Man finner således af Swenska Historien, det Swearne warit rådande i Rysland och andra nästgräntsande orter kort för Ruriks ankomst til Nowogrod. Jämför man widare tilståndet uti de andra Göthiska Riken, kan man nog se, at et sådant fälttåg wid denna tid intet blifwet företaget hwarken af Norrige eller Dannemark. Norrige war ännu fördelt i sina små Konungariken, och wid år 860 började först Harald Harfager at twinga under sig de andra Småkungarna i Norrige. Han hade

säle-

Utflytningar.

således hwarken tid eller tilfälle at oroa Ryßland. Under K. Gorm, som då regerade i Dannemark, war hela Danska styrkan wänd mot Engeland, och andra åt wäster belägna länder. En enda förrätning från Dannemark mot Curland berättas wara skjed i denna tid, men den war olyckelig, som man ser af Rimbertus Vita Ansgarii. Omständigheterna härutaf äro anförda, när Ansgarii Lefwerne uprepades, och har man tillika af Rimbertus wid samma tilfälle påmint, at Curländarne den tiden woro Swenska Kronan skattskyllige. De Swenskas anseende i Rysland kan ock därutaf intagas, at Swenske män warit brukade i sändningebud til Keisaren i Constantinopel, ifrån regerande Herrar i Rysland wid år 839 (4). Och war det första gången som namnet Ryß eller Ros finnes wara nämnt, uti alla de skrifter, som nu äro at tilgå. Kan ock hända, at Nowogrods boarne, och de under dem lydande folkslag, aldrig tilförne warit bekanta under detta namn, hwilket efter alt utseende är tagit af ordet Ruotz eller Ruotzi, hwarmed Finnarne uti alla tider utmärkt de Swenska (5). Äfwen denna sista påminnelsen är ingalunda stridande med de gamla Ryßars egen bekännelse; emedan de förebära, at Waregen Rurik först kallat deßa Slauer Ros (6). Ty änskjönt man sedt, at de Swenske först gjort namnet bekant i Constantinopel, kan det ändå wara osäkert, om deße Nowogrodske Slawer sjelf kallat sig så, för än Rurik blifwet regerande. När man nu lägger alt tilsamman, synes ofelbart, at Waregerne warit de Swenske. Men därföre kan man intet säga, antingen Rurik warit af Ynglinga släkten, eller af något annat Kungeligt hus, hwarpå i fordna tider warit godt förråd i Swerige. Det är nog, at man bewist, det Rurik warit Swensk. Och lära wäl intet många i Rysland twiflat på denna sanning, innan tidernas omskiften förwandlat Historien til en Politisk wetenskap, där alt bör wridas efter Politiska, fast i sig sjelf ganska onödiga afsigter. Åtminstone har Archimandriten Cyprianus från Nowogrod intet warit af annan tanka, när han år 1613 inför Hertig Carl Philip i Wiborg d. 28 Augusti förklarade, det Nowogrod, som tilförne haft uti Rurik en Swensk Prins til Öfwerherre, utan Muskows tilhjelp, skulle ock nu kunna underhålla sin egen Förste utan någon annans biträde (7).

(1) Samlung Russ. Gesch. T. I. p. 119. Här talas om Prinseßan Ingegerds giftermål med Jaroslaw, och noten här wid lyder så: "Im Rus-

Utstytningar.

„Russischen, Jurie Jaroslaw Wladimiritz, wovon es auch in denem „Russischen Geschichtbüchern heisset, daß er eine Waregische Printzessin „zur Gemahlin gehabt.

(2) T. S. Bayer de Varagis Act. Petrop. T. IIII. p. 291. Russici annales sub Jaroslao *Jacobum Varagum* celebrant. Is sine dubio Ingegerdis Reginæ frater, Olai Regis filius fuit.

(3) Bayer de Varagis p. 304. Scriptores Russi testantur ad an. Chr. 859. Czudos, (seu Estones et Finnos) Slavonos et Kriviczos Varagis tributa soluisse pro quolibet viro *po bieloi vieverini*, hwilka Ryska ord förklaras sedermera med hwita Ekorrskinn.

(4) Den ofta nämnde flitige och lärde Bayer har först upgräft denna omständighet utur sina gamla gjömslor, änskjönt den hade kunnat wara bekant långt förut. Annales Bertiniani hos Duchene Rerum Francicarum Scriptores T. III. p. 195 har bewarat för efterwerlden denna märkwärdighet wid år 839. Misit cum iis (Theophilus, Imperator Constantinopolitanus) quosdam, qui se, id est gentem suam Rhos vocari dicebant, quos Rex illorum Chacanus vocabulo ad se amicitiæ sicut asserebant, caussa direxerat, petens per memoratam epistolam, quatenus benignitate Imperatoris redeundi facultatem atque auxilium per imperium suum totum habere possent - - quorum adventus caussam Imperator diligentius investigans, comperit eos gentis esse Sveonum, Exploratores potius Regni illius nostrique, quam amicitiæ petitores ratus &c.

(5) Detta är widlyftigare undersökt uti en Disputation, hållen i Lund 1754 de origine et nomine gentis Russorum, och har sedermera den lärde Büsching uti sin Erdbeschreibung T. I. Vol. 2. p. 610 samma mening, at Ryska namnet är tagit af de Swenskas namn, hans ord äro deßa: "Die Finnen nennen noch heut zu tage die Schweden aus einer „unbekanten ursache Russen - - Solcher gestalt sind die Wareger von den „Slawen Russen genennet worden, und weil diese jenen unterthänig ge„wesen, so haben sie sich auch mit dem namen der Russen belegen lassen, „wie die Gallier den namen der Franker.

(6) Man måste åfwen i detta mål beropa sig på Bayer uti des Origines Russicæ Acta Petropolitana T. VIII. p. 395. Russi contendunt circa Michaelis Imperatoris tempora Rurichum Rempublicam primum constituisse, nomenque parti cuidan Slavorum indidisse, ut nuncuparentur Russi.

(7) Denna Archimandritens utlåtelse förtjenar, at införas utur Joh. Widekindi Krigs-Historia 8 Bok. 7 C. p. 511. The Nowogårdske kunna bewisa af sin Historia, at de hafwa haft ifrån Swerige en Storförste benämnd Rurich, några hundrade år för än Nowgården blef twungen under Muskov, och förmente, at de woro mägtige nog, at underhålla en Storförste för sig sjelfwa.

§. 28.

§. 26.

Hvad hit intil är anfört, synes wara bygt på nog tilförlåtelig grund. Men går man längre och frågar, hvarutaf det kommit, at Ryssarna kallat de Swenska Wareger, swaras enpriktigt, at man wet det intet. Större delen af wåra Swenska Häfdetecknare förmena, at namnet bör ledas ifrån ordet Warg, som på gamla språket betyder en Röfware. Det är likwäl föga troligt, at wåre förfäder sjelfwe kallat sig Röfware. Man medgifwer gärna, at många Swear i fordna tider idkat detta Handtwärk. Men man war förmodligen i många mål sinnad då som nu, man wille Twifwelsutan hälre wara skälm än heta så. För denna orsak har ock Professor Moller uti sin namnda afhandling de Varegia hållit före, at namnet kommit från Finnarna, hos hwilka Waras betyder en tjuf och röfware. Müller söker ursprung til namnet ifrån Franciska ordet Warec, droit de Varec, som swarar emot Wrak på Swenska. Och på denna fasta botn bygger han sin Historiska Grundmening, at Wareger betyda Sjöfarande. Bayer menar, at ordet Wäring gifwit anledning til namnet, och gissning en kan wa-

ra

Swea Rikes Historia

ra sannolik. Hof-Canceleren von Dalin håller
före, at Waregerne blifwit så kallade Swerige,
emedan Ryssarne intet wäl kunnat utsäga twän-
ne Consonanter, så at det i stället för Swerige blif-
wit Warge. Med hwad lätthet sådant sker af Ry-
sarna, kan man ej så noga weta; men nu för-
tiden äro många ord hos Ryssarna brukeliga,
som börjas på s och w. Herr von Dalin gifwer dock
anledning til en annan gissning, som synes tro-
ligare, nemligen at Waregerne fått sitt namn
af Finska eller Lapska ordet Wariberg. Men det
är en wanskelig möda, at wilja utgrunda ordens
egenteliga ursprung, då man hwarken har sig be-
kant deras rätta betydelse eller anledning. Det är
fördenskull onödigt, at öka antalet af gissningar
med nya förhöl, och kan så snart Wargsamn, Warg-
gata och Wargsund på Åland hafwa gifwit an-
ledning till namnet, som något annat. Det är
nog at man wet, det Swearne blifwit kallade
Wareger, och det synes wara fulltygat, änskjönt
man är okunnig om ordets rätta betydelse. Sam-
ma willrådighet möter wid ordet Ruotz. Om
man wore försäkrad, at de gamle Finnar balt
Ehreiska, skulle man snart kunna tro, det Finnar-
ne kallat wåra förfäder Ruotze eller Löpare af Rutz

Anlg. Titelen är lämpelig nog på et Folk, som aldrig war stilla. Och äro Ryssarne eller Rhos till äfwentyrs för samma ordsak skull af Grekerne Pallade Dromita, hwilket och betyder Löpare (2).

Men det är förmodeligen tid at sluta wår Historiska undersökning om Sweernas fordna Utflyttningar. Det är möjeligt, at Afhandlingen kan synas några Läsare för lång, andra åter för kort. Til at förnöja bägge, anhålles tjensteligen, at de förre behagade springa öfwer, wissa Artiklar, och de senare täckas sjelfwa lägga til hwad som fattas; smaken är olika efter tider och omständigheter. Och om det i fordna dagar war hederligt, at wandra och flytta alt jämt af och til, lär det förmodeligen om för tiden wara nyttigare för det allmänna, at blifwa qwar i landet, i synnerhet, om Gudsbruktan föder ärlighet, ärligheten idoghet, och idogheten wälmåga för de hemmawarande.

(1) von Dalin Swea Rikes Historia T. 1. p. 303.
(2) Jämför Bayer Origines Russicæ Acta Petropolitana T. VIII. p. 404.